POESIFLODEN

Åsa Warnqvist

Poesifloden

Utgivningen av diktsamlingar i Sverige 1976–1995

ellerströms

SKRIFTER UTGIVNA AV AVDELNINGEN FÖR LITTERATURSOCIOLOGI
VID LITTERATURVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN I UPPSALA, 54

Copyright © Åsa Warnqvist
och ellerströms förlag 2007
Grafisk form Klara Rasmussen
Tryck Pozkal, Polen 2007
ISSN 0349-1145
ISBN 978-91-7247-169-6

Innehåll

Förord 11

1. Inledning 15
Syfte 17
Disposition 18
Metod och primärmaterial 19
NATIONALBIBLIOGRAFIN SOM PRIMÄRMATERIAL FÖR KVANTITATIVA STUDIER 23
Forskning och källmaterial kring svensk bokmarknad 1976–1995 28
Teoriram och teoretiska begrepp 30
Terminologi 33

2. Statistik över bokutgivningen i Sverige – översikt och metodfrågor 37
Löpande studier 38
NATIONALBIBLIOGRAFIN 38
SVENSKA FÖRLÄGGAREFÖRENINGEN 39
STATENS KULTURRÅD 40
DE LÖPANDE UNDERSÖKNINGARNAS PROBLEM 41
Historiska studier 42
TIDIGA KVANTITATIVA HISTORISKA STUDIER 43
STUDIER FRÅN OCH MED 1969 44
DE HISTORISKA STUDIERNAS PROBLEM 47

3. Lyrikutgivningen – de stora linjerna 49
Från nedisning till bokflod – lyrikutgivningen och bokmarknaden på 1970-talet 49
Lyrikutgivningen 1976–1995 – en översikt 53
En historisk jämförelse – utgivningen av lyrik 1866–1995 54
STATLIGT LITTERATURSTÖD – RÄDDAREN I NÖDEN? 58
LYRIKANTOLOGIERNA 59
Några jämförelser med utgivningen av romaner och noveller 60
En jämförelse med Svenska Förläggareföreningens statistik 61

4. Förlagen 65
Olika typer av förlag 65
Lyrikutgivningen fördelad efter förlagsgrupper 69

De tre stora – Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 69
Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare 79
ALBA OCH RABÉN & SJÖGREN 80
BONNIERFÖRLAGENS DOMINANS 82
EN FÖRLAGSGRUPP MED STORA VARIATIONER 82
STOCKHOLMSFÖRLAG 83
STARKA REGIONALA FÄSTEN FÖR LYRIKEN: GÖTEBORG OCH SKÅNE 86
ANDRA TONGIVANDE LYRIKUTGIVARE I LANDSORTEN 92
FÖRLAG MED RELIGIÖS INRIKTNING 93
Alternativa publiceringsvägar 95
KOOPERATIV OCH STENCILFÖRLAG 95
BOKMASKINER OCH UTGIVNING PÅ EGET FÖRLAG 98
Lyrikutgivningen och förlagens profil 100
Förlagslandskapets förändringar 1976–1995 101
Lyrikutgivarnas geografiska spridning 103
STOCKHOLM – LYRIKENS HUVUDSTAD 103
LYRIKEN I LÄNEN 105
LYRIKEN I LANDSDELARNA 110
EN HISTORISK JÄMFÖRELSE 112
Skrivklådan och marknaden – från författare till köpare 112
MANUSTILLSTRÖMNING, UPPLAGOR OCH FÖRSÄLJNING 112
HUR MYCKET FÅR EN DIKTSAMLING KOSTA? 119
DIKTSAMLINGARNAS UTSTYRSEL OCH OMFÅNG 120
Sammanfattning 125

5. Förlagen och litteraturkritiken 127
Metodiska överväganden 129
Recensioner av egenutgivna diktsamlingar 130
Recensioner av diktsamlingar utgivna av mindre och medelstora förlag 133
Recensioner av diktsamlingar utgivna av Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 136
Recensionsutrymme och förlagstillhörighet 137

6. Författarna 139
Författare och förlagstyp 140
Kvinnorna och den skönlitterära bokutgivningen under 1800- och det tidiga 1900-talet 141
Könsfördelningen 1976–1995 142
1960- OCH 1970-TALENS KVINNORÖRELSE 143
1980- OCH 1990-TALEN – KVINNORNAS DECENNIER? 161
FÖRLAGEN OCH KÖNSFÖRDELNINGEN 164

Från 9 till 99 – författarnas ålder 166
EN ÅLDRANDE LYRIKERKÅR 167
ÅLDER OCH FÖRLAG 168
ÅLDER OCH KÖN 171
Debutanter, författargenerationer och förlag 172

7. Tre författarkarriärer 175
Yngve Aldhagen – egenutgivaren på Pampusvägen 176
UPPVÄXT OCH UTBILDNING – VÄGEN MOT FÖRFATTARSKAPET 176
DEBUTEN OCH BOKPRODUKTIONEN 178
LOKALA FRAMGÅNGAR – FRÅN SÄLLSKAPET ARIOSO TILL ÅRETS KULTURPERSON 183
YNGVE ALDHAGEN – AMATÖRFÖRFATTARE 184
Else-Britt Kjellqvist – poet och psykoanalytiker 185
DEBUTEN OCH FÖRFATTARSKAPET 185
FACK- OCH SKÖNLITTERATUR – ETT SYMBIOTISKT FÖRHÅLLANDE 189
MOTTAGANDET OCH FÖRLAGSBYTENA 189
ELSE-BRITT KJELLQVIST – DELTIDSFÖRFATTARE 193
Bruno K. Öijer – avantgardistens väg till centrum 194
DEBUTEN OCH DET STORMIGA 1970-TALET 194
DET TYSTA 1980-TALET 199
1990-TALET OCH OMVÄRDERINGEN 200
BRUNO K. ÖIJER – YRKESFÖRFATTARE 203
Tre författarkarriärer 204

8. Lyrikens makt 207
Lyrikutgivningen, staten och kapitalet 210
1990-talet – lyrikens guldålder … 212
… eller dess fall? 216

Summary 219

Noter 227

Appendix A: Material- och metodfrågor 271
Materialets avgränsningar 271
RETROSPEKTIVA URVAL, NYTRYCK OCH NYA UPPLAGOR 271
UTGIVNINGSLAND OCH SPRÅK 271
AVLIDEN FÖRFATTARE 272
VERKETS KARAKTÄR 272

UPPLAGANS STORLEK 273
NEDRE GRÄNS FÖR SIDANTAL 273
DUBBELKLASSIFICERADE VERK 273
PRINCIPER FÖR ANTOLOGIER 275
Dubbel klassificering – några exempel 276
KAN EN BILD VARA EN DIKT? 276
LYRIK FÖR BARN ELLER VUXEN – EXEMPLET LENNART HELLSING 277
SÅNGEN EN TONSATT DIKT, SÅNGHÄFTET EN DIKTSAMLING? 279

Appendix B: Tabeller till kapitel 2 287

Appendix C: Tabeller till kapitel 3, 4 och 6 293

Appendix D: Tabell till kapitel 5 343

Förteckning över tabeller och diagram 359

Källor och litteratur 363

Förlagsregister 387

Personregister 391

Till Lina

Jag har varit med om dig.
Jag kan aldrig förlora dig.

Jacques Werup

Förord

Samma dag som jag föddes stod det att läsa i tidningarna att en viss Bruno K. Öijer hade växlat in ett stipendium från Bonniers i enkronor och kastat ut dem på T-centralen i Stockholm i rusningstid. Det var något mer fokus på honom än på mig den gången. Jag är dock den sista att klaga, för utan denna ”sjuttiotalets mest minnesvärda litterära gest” hade vägen fram till detta arbete sett annorlunda ut.

Min främsta och viktigaste samtalspartner under resans gång har varit min huvudhandledare Johan Svedjedal, som med stort engagemang, glöd för ämnet och inte minst sin egen forskning har inspirerat och fört avhandlingsarbetet framåt. Tack Johan, för alla råd, omsorgsfulla granskningar av manus och långa samtal om stort och smått i statistikens vindlande snår. Min biträdande handledare – under sista halvåret då Johan hade forskningstermin även min huvudhandledare – Anna Williams vill jag tacka för allt stöd och alla trevliga lunchsamtal, men särskilt för noggranna läsningar och välbehövliga strykningsförslag i arbetets slutskede. Ett stort tack även till Eva Heggestad, som med sin skarpa blick för läsbarhet trädde in som biträdande handledare under det sista halvåret. Därav följde några viktiga omstruktureringar och på många ställen ett klarare språk.

Min opponent vid granskningen av licentiatavhandlingen var Stefan Mählqvist. Vi fick ett intressant, givande och roligt samtal som gav många nya idéer. En betydelsefull deltagare vid detta seminarium, liksom vid min slutventilering, var Hans Olof Johansson, som med sina goda kunskaper i ämnet har bidragit med värdefulla påpekanden under arbetets gång. En annan viktig samtalspartner genom åren har Per Bäckström varit.

Under min tid som doktorand har jag flera gånger haft tillfälle att lyssna till Lars Furuland. Det har alltid varit inspirerande, och många impulser och nytändningar i det mödosamma arbete som det är att skriva en doktorsavhandling har kommit från honom.

Även de två problemlösarna Mikael Börjesson och Daniel Alzén är väl värda varsitt tack, den förstnämnde för hjälpen att bemästra statistikprogrammet SPSS och den sistnämnde för all hjälp med att identifiera orter och balansera upp mina hopplöst bristfälliga kunskaper i svensk geografi.

Mina opponenter vid slutventileringen var Alexandra Borg, Gunnel Furuland, Jerry Määttä, Helen Schmidl och Gundel Söderholm. De bidrog alla med värdefulla synpunkter inför den sista omarbetningen av manuset. Ett särskilt tack riktas till Gunnel Furuland, som entusiastiskt följt hela arbetet,

och Jerry Määttä, som förutom att han ställde upp som dubbel opponent också tog på sig det tidskrävande arbetet att granska och kontrollräkna ett stort antal siffror i korrekturet. Jag vill också nämna Linn Areskoug, Ann-Sofie Lönngren, Lena Kåreland och Anna Nordenstam, som gav insiktsfulla kommentarer till särskilda partier i avhandlingen.

Ett stort tack riktas också till alla medarbetare vid min heminstitution, Litteraturvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet, liksom dem vid Institutionen för ABM, dåvarande Institutionen för lärarutbildning, Institutionen för moderna språk och Centrum för genusvetenskap som jag i olika sammanhang har haft förmånen att samarbeta med. Särskilt vill jag nämna mina kollegor Maria Wennerström Wohrne, som i egenskap av rumskamrat och sedermera granne har förgyllt tillvaron med sin underfundiga humor; AnnaKarin Kriström, som också var min rumskamrat en tid och fyllde mitt liv med ”diverse kattbestyr” och Ilona Hanke, som jag förvisso inte har delat rum med, men desto fler testunder och dagar i bassängerna på Fyrishov.

Vidare vill jag tacka arkivarier och annan personal på Sigtunastiftelsens klipparkiv, Bonniers förlagsarkiv, Föreningen Stockholms företagsminnen (Norstedts förlagsarkiv) och Wahlström & Widstrands förlagsarkiv, som släppte in mig bland alla pärmar och dossierer. Ett tack riktas även till bibliotekarier på Carolina Rediviva och Karin Boye-biblioteket i Uppsala samt Kungl. biblioteket i Stockholm, som bar runt hundratals och åter hundratals diktsamlingar mellan magasinen och informationsdiskarna för min skull. Jag vill här särskilt nämna Eva Tedenmyr, dåvarande första bibliotekarie och chef för Nationalbibliografins monografienhet på Kungl. biblioteket, som invigde mig i arbetet med bibliografin och visade mig runt på biblioteket. Även Statens kulturråd, Svenska Förläggareföreningen och Sveriges Författarfond ska ha stort tack för att de har ställt material och kunskap till mitt förfogande.

Jag fick i ett tidigt skede i avhandlingsarbetet förmånen att samtala med ett antal förläggare på olika typer av förlag verksamma på olika platser i landet. Dessa samtal gav mig en bättre insikt i lyrikutgivningens villkor, och ett varmt tack riktas därför till Karin Alfredsson (AlfabetaAnamma), Bertil Ahlqvist (Kolibri), Charlotte Aquilonius (Wahlström & Widstrand), Miguel Benito (Invandrarförlaget), Bengt Berg (Rallarros, Heidruns), Jonas Ellerström (ellerströms), Per I. Gedin (Gedins, Wahlström & Widstrand), Hans Isaksson (Bonniers), Camilla Nagler (Wahlström & Widstrand), Lena Pilborg (Tre Böcker), Lars Erik Sundberg (Norstedts), Djordje Zarkovic (Gavrilo) och Thorbjörn Ödin (Hanseproduktion, Ödins förlag). Flera av dessa förläggare har också bidragit med sifferuppgifter om manustillströmning och upplagestorlek.

Min tacksamhet riktas också till Ann-Helén Aldhagen, Bo Johansson och Holger Lewin, som har besvarat frågor samt ställt material till mitt förfogande angående Yngve Aldhagens författarskap. Även Else-Britt Kjellqvist har generöst bidragit med sin tid och besvarat frågor om sitt författarskap.

För snabb och noggrann korrekturläsning tackar jag Linnéa Anglemark, Per Bäckström, Gunnel Furuland, Paula Henrikson, Ann-Sofie Lönngren, Jerry Määttä, Anna Nordlund, Helen Schmidl och Henrik Wallheim. Likaså vill jag tacka formgivaren Klara Rasmussen på förlaget, utan vars fina insatser och slit med diagram. tabeller och bilder det inte hade blivit en så vacker bok, samt Greger Nässén, som språkgranskade den engelska sammanfattningen.

Intervjuer och resor i anslutning till avhandlingen har kunnat genomföras med hjälp av generösa resestipendier från Jacob Letterstedts stipendiefond, Helge Ax:son Johnsons stiftelse och Stiftelsen Lars Hiertas Minne. Lika generösa bidrag till tryckningen av avhandlingen har lämnats av Helge Ax:son Johnsons Stiftelse, Historisk-filosofiska fakulteten vid Uppsala universitet, Kungl. Gustav Adolfs Akademien för svensk folkkultur, Stiftelsen Lars Hiertas Minne samt Torsten och Ragnar Söderbergs stiftelser.

För den som skriver en avhandling i litteraturvetenskap grundläggs någonstans intresset för litteraturen. För min del skedde det i tidig ålder genom samtalen med min vän Bengt Linde. Grundmurat blev det genom en entusiasmerande gymnasielärare i svenska, Mats Linnér. Därför vill jag med tacksamhet omnämna även dem.

Med värme och kärlek vill jag slutligen tacka min nyblivne make, Stefan Warnqvist, vars vackra efternamn jag endast har burit i fyra dagar när detta skrivs. Tack för all uppmuntran och allt tålamod, för alla timmar som du lade på otaliga praktiska göromål som korrekturläsning, person- och förlagsregister, bildbehandling och den engelska sammanfattningen – och för allt annat som hör de dygnets timmar till då inte avhandlingen stod i fokus. När det stormar och man inte klarar av att stå upprätt behöver man en ek att hålla sig fast i – du har varit min ek.

Jag tillägnar denna avhandling Paulina Gunnar-Bjurström (1975–2004), som på grund av krafter som inte ville låta sig kontrolleras inte får se den i tryck. Mitt sista tack går till dig, älskade vän, för ett halvt liv av vänskap, omsorg och närhet oavsett avstånd. ”Låt döden vara att jag får krypa in i din dröm och bli kvar”, skriver Eva Runefelt i en dikt. Du blir för alltid kvar i min dröm.

Åsa Warnqvist, Uppsala den 8 augusti 2007

1

Inledning

”Många vill skriva poesi, få vill läsa den. Lyriken är en kroniskt olönsam genre för förlagen, trots rikligt statligt stöd. Poesi ges ut för att den är viktig att ge ut, men det är snålt med debutanter.”[1] Så lyder domen över lyrikens villkor i Sverige inför det nya millenniet i branschtidskriften *Svensk bokhandel*.

Lyrikens tillvaro har de senaste decennierna ofta beskrivits som krisartad, och dess svaga ställning blev särskilt märkbar under den svacka som drabbade bokbranschen under det sena 1960- och tidiga 1970-talet. Det var en svår period som tidigt blev känd som ”förlagskrisen”, då nedgången på bokmarknaden gjorde att framför allt de stora, allmänutgivande förlagen fick ekonomiska problem och tvingades skära i sin utgivning. Den så kallade smala litteraturen – med lyriken i spetsen – var den som främst drabbades under och direkt efter dessa år. Utgivningen av lyrik minskade, antalet debutanter blev färre – och detta i en litteraturkategori som redan hade små upplagor och liten försäljning.[2]

Efter förlagskrisen följde politiska försök att stödja ”mångsidighet och kvalitet” i bokutgivningen. År 1975 inrättades det statliga litteraturstödet, ett kvalitetsprövat efterhandsstöd som skulle täcka tryckkostnaderna för de titlar som förlaget blev beviljat medel för. Denna stödform gynnade särskilt den litteratur som inte hade någon ekonomisk bärkraft, och lyriken blev prioriterad.[3]

Behövde lyriken denna konstgjorda andning för att överleva? Situationen under förlagskrisen tydde onekligen på det. Samtidigt finns dock en helt annan bild av lyrikens villkor på bokmarknaden och i den så kallade litterära processen, verkets väg från författare till läsare.[4]

Sett till antalet utgivna titlar gav litteraturstödet den svenska lyrikutgivningen en vitamininjektion, men utgivningen hade börjat stiga redan några år innan det infördes, vilket tyder på att det också fanns andra avgörande faktorer.[5] Drygt ett decennium senare fick även pocketbokens framgångar betydelse för lyriken. Pocketupplagor med dikter av namnkunniga poeter som Gunnar Ekelöf, Tomas Tranströmer och Kristina Lugn har sålts i tiotusentals exemplar, och sedan dess har många verk på detta sätt kunnat nå ut till en större publik. Denna nya publikationsform visar att intresset för att köpa lyrik kanske trots allt inte är så begränsat som försäljningen annars antyder.[6]

Inte heller är intresset för att skriva lyrik litet – det är i själva verket betydligt större än vad förlagens kataloger och bokhandelns hyllor visar. De senaste decennierna har tillströmningen av manus till de stora förlagen varit omfattande. Även om endast en bråkdel har hamnat på bokhandelsdiskarna, visar mängden att lusten att skriva lyrik och önskan att få den publicerad är stor. Den omfångsrika utgivningen på eget förlag är också ett tecken på detta.[7]

Även den muntliga lyriken har fått ett uppsving under de senaste årtiondena. En mängd poesifestivaler har blommat upp på flera håll i landet sedan 1980-talet, och när uppläsningstävlingen Poetry Slam gjorde sitt intåg i Sverige vid mitten av 1990-talet drog den till sig den yngre generationen. Somliga utövare fick stor publicitet och gavs ut på etablerade förlag. Till denna nya generation av performancepoeter kan exempelvis Bob Hansson och Lina Ekdahl räknas, vilka bägge har fått diktsamlingar publicerade av Wahlström & Widstrand.[8]

”Utgivningstakten må variera och försäljningen vara låg, men den svenska lyriken lever i förlagens utgivning, i uppläsningar, i tidskrifter och förstås också i alla de refuserade amatörernas skrivkamrar”, sammanfattar Gunilla Ericson och Hans Strandberg läget i det redan citerade numret av *Svensk bokhandel*, och ger därmed uttryck för en mer positiv uppfattning än vad den tidigare omslagstexten skvallrade om.[9]

Beskrivningen av lyrikens situation i Sverige visar alltså tydliga motsägelser och en stor del av debatten präglas av denna ambivalens. Vanliga påståenden är att lyriken är marginaliserad och att det inte publiceras tillräckligt mycket lyrik. Föga förvånande kommer dessa uttalanden ofta från författarhåll. Flera av förläggarna menar i sin tur att förlagen ger ut mer än vad de egentligen har ekonomisk täckning för, med tanke på att diktsamlingar sällan bär sina egna kostnader. Och medan debatten pågår på kultursidorna lever lyrikintresset sitt eget liv ute i landet.[10]

Den brokiga bilden beror inte enbart på att de som uttalar sig befinner sig i olika led i den litterära processen, det beror i viss mån också på att det saknas forskning inom området. När författare, förläggare och andra kulturpersoner diskuterar läget för lyriken på bokmarknaden handlar det om antaganden och uppskattningar utifrån egna erfarenheter. Det finns dock få objektiva studier att pröva påståendena mot.

Författares och förläggares syn på utgivningen speglar tidsandan och kan därmed vara intressanta i sig, men för att något tillförlitligt ska kunna sägas om de senaste decenniernas svenska lyrikutgivning måste omfattningen av den studeras närmare. Då framkommer att den i själva verket ser ganska annorlunda ut än vad rikstidningar och litteraturhandböcker vill göra gällande.

Syfte

Då en samlad bild av de senaste decenniernas lyrikutgivning i Sverige saknas, är det många frågor som väntar på ett svar. Hur stor har lyrikutgivningen varit sedan förlagskrisen? Fick litteraturstödet någon betydelse och hur har det i så fall påverkat utgivningens omfattning? Kan vi se några förändringar i antalet förlag som har publicerat lyrik, i vilka författare de utgav eller i antalet debutanter? Publicerades och såldes mer eller mindre lyrik under 1990-talet än under det turbulenta 1970-talet?

Lyrikens situation på bokmarknaden och i den litterära processen under åren 1976–1995 står i blickfånget i denna avhandling, och syftet är att ge en översiktlig men analytisk bild av utgivningen i bokform under denna period. Då forskningen om den svenska lyrikutgivningen sedan förlagskrisen är knapphändig och systematiska, statistiska undersökningar av de senaste decenniernas svenska bokutgivning saknas, måste en studie av detta slag i första hand bygga på en inventering av själva utgivningen. Frågeställningarna ovan angrips därför huvudsakligen med kvantitativa metoder.

De aspekter som låter sig undersökas med ett sådant angreppssätt är många. Bland annat är det möjligt att utreda vad viktiga händelser i branschen, framför allt förlagskrisen och det efterföljande införandet av litteraturstödet, betydde för lyriken. Vidare kan betydelsen av de alternativa publiceringsvägar som uppkom under 1970-talets början fastställas samt hur utgivningen fördelade sig på olika typer av förlag. Viktigt att belysa är även egenutgivningens andel, då lyriken är ett område som är särskilt intressant att studera för att komma åt amatörlitteraturens utbredning.

Den utgivning som står i fokus är de förstagångsutgivna diktsamlingar avsedda för vuxna läsare, som publicerades i Sverige som svenska original mellan åren 1976 och 1995, sammanlagt 3 848 titlar. Detta innebär att studier av utgivningen från 1866 fram till 1976, som på liknande sätt har utförts av litteraturforskarna Gunnel Furuland och Hans Olof Johansson, här för första gången får en uppföljning.[11]

Det som med utgångspunkt från detta kvantitativa material främst undersöks är utgivningens omfång och geografiska fördelning, förlagen, upplagesiffror och försäljning, diktsamlingarnas utstyrsel i relation till den tekniska utvecklingen, i hur hög grad diktsamlingar utgivna på olika typer av förlag har recenserats, författarnas köns- och åldersfördelning samt debutanternas andel. Utrymme har även givits åt närstudier av tre författarskap, för att ge några exempel på olika författartyper och deras publiceringsvägar. Löpande görs också historiska jämförelser när tidigare forskning tillåter det. Ett övergripande syfte är att studera *förlagens* betydelse för diktsamlingarnas och författarnas villkor i den litterära processen, varför förlagen utgör utgångspunkten i de flesta kapitlen.

Den senaste större litteraturvetenskapliga studien av den totala skönlitterära bokutgivningen i Sverige sträcker sig från 1965 till och med 1976, och vi vet inte särskilt mycket om den skönlitterära bokutgivningens omfång därefter.[12] Det saknas också en presentation av och diskussion kring det statistiska material som i dag finns att tillgå, varför ett bisyfte med denna studie är att klargöra material- och forskningsläget. I ett inledande kapitel visas vilken bokutgivningsstatistik som finns tillgänglig i dag samt vilka de problem är som finns integrerade i dessa siffror till följd av skiftande metodiska riktlinjer och syften. Det är väsentligt att visa hur tidigare statistiska studier har genomförts, vad de omfattar, vilka problem som uppstår när de ställs mot andra, liknande studier samt att närmare diskutera deras pålitlighet. Denna redogörelse för befintlig statistik är i ett vidare perspektiv tänkt som ett redskap för användare som är i behov av sifferuppgifter över bokutgivningen samt som vägledning för den som planerar liknande studier.

Det bör slutligen påpekas att denna avhandling i första hand är en statistisk och bokmarknadshistorisk studie som fokuserar *publiceringen* av diktsamlingarna. Avhandlingen gör alltså inte anspråk på att besvara frågor kopplade till författandet av verket, tryckning och distribution av boken eller konsumtion, även om vissa av analyserna berör dessa aspekter.[13]

Disposition

I kapitel 1 presenteras undersökningens syfte och uppläggning, metod och primärmaterial, tidigare forskning samt den terminologi som används i avhandlingen. Det avsnitt som behandlar frågor kring metod och material inkluderar en kortfattad presentation av den statistiska studiens utformning och materialets avgränsningar. En grundligare genomgång av metodproblem relaterade till detta ges i appendix A, där särskild vikt läggs vid att diskutera de principer som har styrt insamlingen av materialet samt några specialfall. Denna genomgång är medvetet noggrann, med syftet att den ska kunna användas som en utgångspunkt och ett metodiskt redskap för kommande forskning. I metod- och materialavsnittet ges även en presentation av den svenska nationalbibliografin, det vill säga det bibliografiska primärmaterial som forskare med ambitionen att kartlägga den svenska bokutgivningens storlek är hänvisade till.

I kapitel 2 presenteras tillgänglig svensk bokutgivningsstatistik. De löpande undersökningar av svensk bokutgivning som görs på årlig basis diskuteras och ställs här mot de viktigaste historiska studier som täcker svensk skönlitteratur.

Själva analysen inleds i kapitel 3 med en översiktlig redogörelse för de viktigaste förändringarna inom den förlags- och kulturpolitik som följde efter

förlagskrisen och påverkade lyrikutgivningen. Därefter följer en redovisning av och diskussion kring totalutgivningen av lyrik under den aktuella perioden samt en historisk tillbakablick på förstagångsutgivningen av svensk lyrik och fiktionsprosa för vuxna. Dessa historiska jämförelser visar de övergripande förändringar som har skett i lyrikutgivningen efter 1866 samt vilka metodiska problem som blottläggs när flera studier ställs mot varandra. Slutligen görs en jämförelse med Svenska Förläggareföreningens branschstatistik – den mest detaljerade löpande statistik som har gjorts under den för studien aktuella perioden – för att illustrera vilka problem den rymmer beträffande utgivningen av lyrik. Avsikten är här framför allt att diskutera denna statistiks begränsningar som underlag för de debatter som har förts kring den svenska bokutgivningen.

I kapitel 4 presenteras de lyrikutgivande förlagen med utgångspunkt från storleken på deras lyrikutgivning. Genomgången täcker in en rad olika typer av utgivare, från de stora, allmänutgivande förlagen Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand till egenutgivningen. Här diskuteras även förlagens profil och förhållningssätt till lyriken som litteraturkategori. Kapitlet avslutas med en redogörelse för utgivningens och utgivarnas geografiska spridning i landet samt några avsnitt med uppgifter kring diktsamlingarnas upplage- och försäljningssiffror, pris, utstyrsel och omfång.

Därefter följer kapitel 5 med en översiktlig orientering kring förlagens betydelse för omfattningen av bevakningen i de nationella och regionala tidningarna. Ett urval bestående av de diktsamlingar som 36 av materialets cirka 2 000 författare publicerade under perioden (totalt 197 titlar) ligger här till grund för analysen.

Vidare följer två kapitel om materialets författare. Mot bakgrund av ett stort statistiskt material rörande kön, ålder och debutanter, diskuteras i kapitel 6 de kvinnliga lyrikernas genombrott samt författargenerationer och debutanter. I kapitel 7 följer tre närstudier av författarskap där utgångspunkten är författarnas försörjning samt deras olika publiceringsvägar. De författare som står i fokus är egenutgivaren Yngve Aldhagen, deltidsförfattaren Else-Britt Kjellqvist och yrkesförfattaren Bruno K. Öijer.

Avhandlingen avslutas med ett kapitel där lyrikens villkor på bokmarknaden och i den litterära processen under de år som studien täcker konkluderas och teoretiseras.

Metod och primärmaterial

I och med denna studie är lyriken den litteraturkategori som kvantitativt har undersökts mest utförligt, vilket kan tyckas märkligt eftersom den har relativt liten spridning på bokmarknaden och både lånas och läses i mindre utsträck-

ning än annan skönlitteratur.[14] Orsakerna skulle kunna vara dess litteraturhistoriska intresse, status eller betydelse för rekryteringen av nya författare, men kan också vara rent praktiska. Lyrikutgivningen i Sverige är så begränsad att den lämpar sig väl för en kvantitativ studie över en enskild litteraturkategori under en något längre period. Vid en större studie som täcker exempelvis den skönlitterära bokutgivningen eller bokutgivningen i dess helhet sätter materialets omfång gränser, särskilt om det är 1900-talets andra hälft som studeras. Som framgår i nästa kapitel omfattar de tidigare studier som täcker hela eller en större del av bokutgivningen efter 1950 maximalt 12 år.

Den metod som har valts för denna studie är främst av kvantitativ art, då ett sådant angreppssätt bäst svarar mot avhandlingens syfte. Som senare ska visas är det tack vare forskare som Hans Olof Johansson och Lars Furuland som det finns tillgänglig statistik för stora delar av den svenska bokutgivningen, och det är en lång litteraturstatistisk tradition vid Avdelningen för litteratursociologi i Uppsala som här återupptas.

Avhandlingen vilar på ett stort statistiskt material som omfattar lyrikutgivningen 1976–1995. Utgivningen av förstagångsutgivna diktsamlingar i Sverige skrivna på svenska för vuxna läsare har tidigare undersökts av Gunnel Furuland (åren 1866–1930) och Hans Olof Johansson (åren 1931–1976). Gränsen för den statistiska undersökningen har satts vid 1995 och den täcker därmed 20 års förstagångsutgiven svensk lyrik för vuxna.[15]

Studien är den första detaljerade och heltäckande kvantitativa undersökning av bokutgivningen som sträcker sig över perioden 1976–1995. Yngve Lindung har tidigare granskat den totala skönlitterära utgivningen under året 1985 och behandlar där lyrikutgivningen separat, men hans material omfattar endast ett år och metodiska skillnader har gjort jämförelser svåra.[16] Trots att föreliggande studie inkluderar 3 848 diktsamlingar och -antologier täcker den endast en bråkdel av den svenska bokutgivningen under perioden och endast tre fjärdedelar av den totala lyrikutgivningen, då bland annat nya upplagor och översättningar har exkluderats. Att ge en bild av lyrikutgivningens plats i den totala skönlitterära bokutgivningen i Sverige är dessvärre inte möjligt inom ramen för denna avhandling. För det krävs ett betydligt mer omfattande forskningsprojekt.

I likhet med Gunnel Furulands, Hans Olof Johanssons och flera andra forskares tidigare studier har det statistiska materialet insamlats från den svenska nationalbibliografin, *Svensk bokkatalog* och *Svensk bokförteckning*, som sammanställs på Kungl. biblioteket. Materialet för studiens första tio år är hämtat från den tioårskatalog som täcker åren 1976–1985, medan resterande tio år baseras på de inte lika omfattande årskatalogerna, då en samlingsvolym för dessa år saknas. Det insamlade materialet har kodats och bearbetats i SPSS 12.0.1 (Statistical Package for the Social Sciences), ett datorprogram avsett för analyser av statistisk data.[17] Det nationella biblioteksdatasystemet LIBRIS (inom vilket nationalbibliografin från 1976 och framåt finns tillgäng-

lig i digital form), Bibliotekstjänsts bibliografier ArtikelSök (databas över tidnings- och tidskriftsartiklar från och med 1979) och *Svenska Tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner* samt diktsamlingarna själva har fungerat som de främsta källorna för kompletterande upplysningar, men nationalbibliografin är genomgående förstahandskällan.[18]

Eftersom lyriken är en litteraturkategori med många olika publiceringsmöjligheter går det inte att med säkerhet säga att *Svensk bokkatalog* eller *Svensk bokförteckning* täcker all den lyrik som har utgivits i bokform i Sverige. Många diktsamlingar utgivna av exempelvis företag, konstgallerier, privatpersoner eller genom andra vägar där de inte passerar ett tryckeri med kunskap om regelverket för pliktexemplar, lämnas inte nödvändigtvis in till Kungl. biblioteket och riskerar därmed att hamna utanför statistikundersökningar av det här slaget.[19] Samma bortfall finns dock i alla tidigare studier, och något mer omfattande material över det svenska trycket än vad nationalbibliografin har att erbjuda existerar inte.

Hur stort mörkertalet är när det gäller diktsamlingar utgivna på eget förlag och liknande är omöjligt att säga. En dikt tar inte stor plats och några givna normer för hur många (eller få) sidor en diktsamling bör innehålla finns inte, varför det är en relativt oproblematisk procedur att ge ut en diktsamling av enklare slag på eget förlag.[20] Nämnas kan att hela 33 av titlarna i föreliggande studie omfattar blott 16 sidor, och sammanlagt 1 053 stycken (27,4 procent) omfattar 48 sidor eller mindre och skulle därmed i vissa andra sammanhang betraktas som broschyrer.[21] Majoriteten av dessa tunna diktsamlingar är utgivna på eget förlag.[22] Det ska dock sägas att *Svensk bokförteckning* och *Svensk bokkatalog* redovisar en betydande mängd egenutgivning; 35,9 procent av titlarna i denna studie är utgivna på eget förlag, vilket motsvarar 1 383 diktsamlingar.

Studien täcker endast titlar som dåvarande Bibliografiska avdelningen på Kungl. biblioteket (numera Nationalbibliografin) har betraktat som lyrik och klassificerat under signum Hc.03 (Poesi) eller Hc.03(s) (Poesi, antologier).[23] Vissa uteslutningar har dock gjorts bland de drygt 5 400 titlar som i nationalbibliografin har klassificerats under dessa signa, vilket har medfört att omkring 1 500 titlar har exkluderats. De främsta orsakerna är att studien endast täcker förstagångsutgiven lyrik utgiven i Sverige. Övriga avgränsningar har i huvudsak gjorts för att få en jämförbarhet med tidigare undersökningar och för att de gränsfall som finns i framför allt materialets dubbelklassificerade poster ska kunna hanteras.

Av de cirka 5 400 titlar som klassificerades som svensk lyrik för vuxna under perioden har samtliga antologier – cirka 600 stycken – och ungefär 300 diktsamlingar studerats närmare (förutom stickprov även samtliga dubbelklassificerade verk samt diktsamlingar som har förefallit intressanta utifrån någon yttre aspekt, exempelvis utstyrsel). Efter de uteslutningar som har gjorts återstår alltså 3 848 titlar, varav 3 531 är diktsamlingar och resterande 317 diktantologier.[24]

De uppgifter som har samlats in för respektive titel är författarens kön, födelseår samt eventuell pseudonym och debut; bokens utgivare, utgivningsort, utgivningsår,[25] distributör,[26] sidantal, pris, klassifikation, serie, utstyrsel (det vill säga om boken är häftad/limmad eller inbunden, samt om den är illustrerad)[27] och andra karakteristika, till exempel om en ljudinspelning medföljer boken, om den inkluderar noter eller parallelltext på ett annat språk, om den är duplicerad eller om den ingår i en delupplaga utgiven på svenskt förlag av en utgåva publicerad i annat land. Utifrån dessa uppgifter har en databas upprättats.

Material till separata studier av exempelvis författarnas debutår och diktsamlingarnas recensionsutrymme har som ovan nämnts samlats in från LIBRIS, ArtikelSök och *Svenska Tidningsartiklar*.[28] Detta material tjänar som ett komplement till uppgifterna i nationalbibliografin, och medför att diskussionen har kunnat fördjupas på några punkter. I avhandlingen har dessvärre inte utrymme kunnat ges åt alla de analysmöjligheter som detta stora primärmaterial erbjuder, men utförliga tabeller i appendix C gör det möjligt för kommande forskning att dra ytterligare slutsatser.

Den klassifikation som varje enskilt verk har tilldelats av Bibliografiska avdelningen fäller, med några undantag, det primära avgörandet om huruvida boken inkluderas i studien eller inte. De avgränsningar som sedan har gjorts i materialet är i princip desamma som Hans Olof Johansson gör i sin undersökning av förstagångsutgivningen av svensk lyrik för vuxna under åren 1931–1960, vilka också huvudsakligen har tillämpats i de efterföljande kvantitativa studier av bokutgivningen som har varit historiskt inriktade. Därmed är föreliggande undersökning i stort sett jämförbar med dessa.[29]

Den huvudprincip som har tillämpats är att hälften eller mer av utrymmet i diktsamlingen måste vara nyskriven lyrik, avsedd för vuxna läsare, skriven på svenska och inte tidigare publicerad i bokform för att titeln ska inkluderas i studien. Genomgående gäller också att blanka sidor, inledningar, efterord och liknande räknas bort vid beräknandet av antalet sidor som innehåller lyrik, prosa, bilder, partitur eller annat som hör till det konstnärliga verket. Uteslutningarna kan sammanfattas enligt följande:

1. Retrospektiva urval, nytryck och nya upplagor samt verk som till hälften eller mer innehåller i bokform tidigare publicerade dikter.
2. Lyrik på svenska utgiven i annat land – undantaget delupplagor utgivna på förlag i Sverige – och verk som till hälften eller mer har återgivits på ett annat språk än svenska.
3. Verk av författare som har avlidit mer än två år före det att boken har publicerats.
4. Diktsamlingar som innehåller dikter av ytterst privat karaktär, exempelvis tillfällesdikter som inte är avsedda för spridning utanför en trängre krets.

5. Diktsamlingar som omfattar färre än 16 sidor.
6. Verk med dubbelklassificering där lyriken upptar mindre än hälften av utrymmet.
7. Verk som innehåller lyrik skriven för barn och ungdomar som är klassificerad under uHc.03 (Poesi för barn och ungdom).

En utförligare presentation av avgränsningarna och de avväganden som ligger till grund för dem finns i appendix A. Där diskuteras även ett antal specialfall vilka illustrerar några särskilt viktiga metodproblem rörande det bibliografiska källmaterialet som tidigare inte har berörts i forskningen.

Då källmaterialets art har stor betydelse för pålitligheten i en kvantitativ studie av bokutgivningen, följer härnäst en exposé över den svenska nationalbibliografins historia. Tonvikten ligger på dess framväxt och hur urvalsprinciperna har skiftat samt vilka metodiska problem som följer av att arbeta med ett material insamlat ur bibliografin.

Nationalbibliografin som primärmaterial för kvantitativa studier

Förutsättningarna för att ta fram statistik över den svenska bokutgivningens omfattning har varierat kraftigt. Mycket av det material som har tryckts i Sverige sedan 1478 har dokumenterats i olika bibliografier, men det var först under 1800-talet som en systematisk och löpande registrering av de svenska trycksakerna kom till stånd.[30]

1800-talets utgivning finns dokumenterad i den löpande utgivningen av *Swensk bibliographi eller allmän förteckning öfver utkomna böcker, gravurer, kartor, stentryck och musikalier* (1828–1865) – i fortsättningen benämnd *Svensk bibliographi* – och den i efterhand insamlade *Svenskt boklexikon* (1861–1884), som täcker åren 1830–1865 och är redigerad av bokförläggaren och bibliografen Hjalmar Linnström (1836–1914). Den följdes av *Årskatalog för svenska bokhandeln*, som senare blev *Svensk bok-katalog* och från och med 1906 kan sägas fungera som en vältäckande, om än inte heltäckande, nationalbibliografi.[31]

Ursprunget till den svenska nationalbibliografin var en gång i tiden ett initiativ från bokbranschen, där utgångspunkten var att presentera de förlagsartiklar som under året utgivits av främst etablerade förlag och som bjudits ut till försäljning via bokhandeln. När Svenska Bokförläggareföreningen bildades 1843 stod registrering av förlagsutgivna trycksaker högt på dagordningen. Det fördes diskussioner kring en eventuell utgivning av en svensk bokhandelskatalog, vilket resulterade i att några utkom sporadiskt under det närmaste decenniet. 1855 kom arbetet igång på allvar, och från och med 1861 fick branschen en årligt utkommande katalog, *Årskatalog för svenska bokhandeln*. Den gavs ut av Svenska Bokförläggareföreningen och utgick från de sammanställningar som gick under namnet ”Svensk bokförteckning” och

varje vecka publicerades i *Svensk Bokhandels-tidning*. De publikationer som dokumenterades i årskatalogerna samlades sedan i fem- eller tioårskataloger, från och med 1866 kallade *Svensk bok-katalog*.[32]

Fram till sekelskiftet 1900 fanns inga ambitioner att göra katalogen till något annat än en bokhandelskatalog, vilket får konsekvenser för forskare som önskar ge en heltäckande bild av bokutgivningen innan dess. ”Den underförstådda principen var att katalogernas kärnområde var böcker utgivna av medlemmar i bokförläggareföreningarna och böcker som såldes genom kommissionsbokhandeln”, menar Johan Svedjedal.[33] Den som är intresserad av att gå utanför detta område är i stället hänvisad till *Svensk bibliographi* som började utges 1828, vilken – med bokmarknadsforskaren Sven Rinmans (1905–1997) formulering – snarare ger ”en bild av de svenska tryckpressarnas produktion än av det material, som stod till bokhandelns förfogande”.[34]

Kort efter sekelskiftet ändrades dock förutsättningarna för registreringen i *Svensk bok-katalog*. Från att tidigare ha redigerats billigt av en privatbibliograf övertogs bibliograferingen av bibliotekarier från vetenskapliga bibliotek, och från och med 1906 kom registreringen att bygga på de stora statsbibliotekens obligatoriska tryckleveranser.[35]

Den stora förändringen skedde i och med *Svensk bok-katalog för åren 1906–1910*. Katalogens redaktör Axel Nelson (1880–1962) skriver i förordet att dess innehåll har utökats med ett urval av ”i den vanliga bokhandeln icke förekommande tryckalster, utgifna af myndigheter, korporationer, sällskap eller enskilda”.[36] Därmed fick katalogen ett ökat omfång och karaktär av nationalbibliografi.

Finansieringsproblem medförde även att ett statsstöd söktes för katalogen 1906–1910 och infördes 1911, samt att sammanställningen och det bibliografiska ansvaret kom att knytas till Kungl. biblioteket 1916, där det sedan fick vara kvar, trots att stödet försvann under 1930-talet. Som en konsekvens av stödet ökade ambitionerna för bibliografin och dokumentationen fortsatte gradvis att utvidgas under efterföljande decennier.[37]

Ett mått på hur mycket ambitionerna ökade under första halvan av 1900-talet ger Johan Svedjedal i sin studie *Prosa mellan krigen*. Svedjedal har där gjort en jämförelse mellan registreringen av fiktionsprosa i årsböckerna och femårskatalogerna 1916–1940, vilken visar att *Svensk bok-katalog* 1916–1920 innehåller hela en tredjedel fler publikationer än *Årskatalog för svenska bokhandeln* under samma femårsperiod. Under resterande delen av perioden var dock skillnaden avsevärt mindre. Då innehöll uppsamlingskatalogerna cirka 15 procent fler publikationer, vilket indikerar att årskatalogernas omfång hade ökat. Enligt Lars Furuland och Hans Olof Johansson i *En bok om böcker* (SOU 1972:80) är en generell uppskattning att femårskatalogerna före 1970 innehöll cirka 15–25 procent fler titlar än årskatalogerna.[38]

Då Svenska Bokförläggareföreningen slutligen inte längre ansåg sig kunna ha möjlighet att bekosta utgivningen av katalogen bildades Bokkatalogkom-

mittén 1952 av Sveriges allmänna biblioteksförening, Svenska bibliotekariesamfundet och Svenska Bokförläggareföreningen. Kommittén tog initiativet till en statlig utredning kring registreringen av svenska publikationer, vilken föreslog att det praktiska och ekonomiska ansvaret för utgivningen skulle bli en statlig angelägenhet, medan bokhandelns branschorganisationer skulle stå för trycknings- och utgivningskostnaderna. Detta bifölls av regeringen och uppdraget att sköta redigeringen fördes 1953 över på Kungl. biblioteket, där Bibliografiska institutet inrättades (vilket 1979 uppgick i Bibliografiska avdelningen som 1996 bytte namn till Nationalbibliografins monografienhet under insamling och dokumentation, och 2007 till enbart Nationalbibliografin). Sedan 1953 har denna enhet ansvaret för registreringen av den totala utgivningen av publikationer i Sverige.[39]

Före ansvarsskiftet 1953 samlades posterna i vecko- och månadsförteckningar, vilka sammanfördes till kvartals-, halvårs-, års- och fem- eller tioårskataloger. Detta fortgick även efter skiftet. Veckoförteckningarna publicerades löpande i bokbranschens tidskrift *Svensk bokhandel*, och samlades sedan till månadsförteckningar innan de fördes samman till årskatalogen *Svensk bokförteckning* (före 1953 *Årskatalog för svenska bokhandeln*). Fem- och tioårskatalogerna, med den från början mer neutrala titeln *Svensk bokkatalog*, fick behålla det gamla namnet vid Kungl. bibliotekets övertagande.[40]

Även efter ansvarsskiftet kvarstod ett antal skillnader mellan registreringen i nationalbibliografins årskataloger och dess fem- eller tioårskataloger. Årskatalogerna inkluderade alltjämt materialet för det aktuella året som Bibliografiska avdelningen hann registrera före tryckningen samt eftersläpande registreringar av publikationer som ännu inte hade förekommit i tidigare årsförteckningar. Detta förutsatt att publikationerna inte var tryckta längre tillbaka än tre år, då de i stället upptogs i nästkommande utgåva av *Svensk bokkatalog*. I *Svensk bokkatalog* förtecknades allt material som ingick i årskatalogerna, tillsammans med nytillkommet material inkommet mer än två år efter årskatalogernas upptagningsår. Eftersläpningen i *Svensk bokförteckning* kan följaktligen vara maximalt två år.[41]

Att *Svensk bokkatalog* i sin egenskap av uppsamlingskatalog innehåller betydligt fler publikationer än *Svensk bokförteckning* får konsekvenser för de studier som har genomförts kort efter den undersökta perioden, innan en uppsamlingskatalog har hunnit utkomma. Två exempel är Hans Olof Johanssons och Christina Tellgrens studier av lyrikutgivningen 1965–1976 respektive barn- och ungdomsboksutgivningen 1971–1976, som genomfördes i nära anslutning till den period som forskarna intresserade sig för; båda studierna publicerades 1977.[42]

Då Johansson i sin studie presenterar siffror över den förstagångsutgivna lyriken under perioden 1965–1976, erbjuder hans undersökning en jämförelsepunkt med första året i föreliggande studie. Johansson använde årsvolymerna av *Svensk bokförteckning* som källa vid materialinsamlingen och han påpekar

att han inte kunde komplettera dessa med det material som inkom till Bibliografiska institutet efter april 1977. Därför är siffrorna för åren 1975 och 1976 inte fullständiga och Johansson menar att detta särskilt gäller studiens sista år. I hans studie redovisas 123 titlar utgivna 1976, medan föreliggande studie redovisar 175, vilket ger hela 42,3 procent fler titlar när det eftersläpande materialet inkluderas.[43] Att andelen är så mycket större än i Furulands och Johanssons uppskattningar samt Svedjedals studie över fiktionsprosan 1916–1940 beror på att lyriken som litteraturkategori innefattar betydligt fler småtryck och en högre andel egenutgivning.

Det nära studiet av tioårskatalogen 1976–1985 och årskatalogerna 1986–1995 som arbetet med denna avhandling har inneburit, bekräftar att det även senare finns skillnader mellan materialets omfång i års- och fem- eller tioårskatalogerna. För lyrikens del var det framför allt utgivningen på eget förlag som inkom till Bibliografiska avdelningen i efterhand. Det har även förekommit fördröjning i registreringen av utgivningen på mindre förlag, men ytterst sällan när det gäller de större, etablerade förlagen och då aldrig mer än ett år. För den som intresserar sig för litteratur utgiven av småförlag eller enskilda privatpersoner är det således extra vanskligt att bygga sin studie på årskatalogerna. I arbetet med denna avhandling har exempelvis ett antal titlar utgivna av småförlag och egna förlag som inte förekommer i nationalbibliografin påträffats vid sökningar i LIBRIS (dessa titlar har dock inte inkluderats i materialet).

Det är omöjligt att säga hur stort bortfallet är, men en jämförelse av utgivningen på eget förlag under åren 1976–1985 respektive 1986–1995 kan ge ett mått. Under den första tioårsperioden omfattade denna utgivning 742 titlar, under den andra 641. Denna nedgång på 13,6 procent kan ha flera olika orsaker, men det ligger nära till hands att tolka om inte allt så åtminstone en del av den som ett resultat av att eftersläpningen i registreringen har begränsats till två år. Det tycks således även i denna studie finnas titlar som inte har kunnat inkluderas till följd av att det saknas en uppsamlingskatalog för perioden 1986–1995.[44] Understrykas bör att detta bortfall med största sannolikhet endast gäller produktionen utanför de etablerade förlagen.

Det finns dock ytterligare problem med att använda nationalbibliografin som källa, särskilt för den som intresserar sig för vissa kategorier inom skönlitteraturen. Mycket skönlitteratur har publicerats i tidskrifter och inte i bokform, varför andra källor kan krävas för att komplettera materialet. Som Dag Hedman konstaterar i en artikel om ”Bibliografering av populärlitteratur” decennierna runt sekelskiftet 1900, uppstår dessa problem med ”de genrer som faktiskt dominerar marknaden”. Hedman visar med några exempel att en stor del av författarnas skönlitterära produktion föll utanför bibliografin på grund av att den inte stod att finna i böcker utan i periodikautgivningen.[45] Motsvarande problem fanns naturligtvis även senare. När det gäller lyriken var (och är) det inte ovanligt att författare debuterade i en litterär tidskrift

som *Lyrikvännen* eller *Bonniers Litterära Magasin* (ett material som här dock inte beaktas då denna studie endast täcker lyrik i bokform).

I bibliograferingen av massmarknadsutgivningen finns ytterligare ett problem. Verk som ingår i serieutgivning producerad av massmarknadsförlag har i vissa fall betraktats som delar i en skriftserie i nationalbibliografin, med konsekvensen att det endast existerar en post för själva serien, inte de enskilda delarna. Dessutom har denna utgivning periodvis under 1900-talet inte alls inkluderats i bibliografin.[46]

Registreringen i nationalbibliografin baseras fortfarande på tryckeriernas pliktleveranser och, i de fall där det rör sig om privata tryck som inte har passerat något inlevererande tryckeri, gåvor från författarna eller förlagen. Bortsett från de problem som eftersläpning och skiftande urval kan föra med sig, är bibliografin i princip heltäckande. Endast en del småtryck och material av mer begränsad relevans (som föreningstryck, visst statligt och kommunalt förvaltningstryck samt material av mer privat eller lokal karaktär) har uteslutits. De publikationer som inte upptas i nationalbibliografin katalogiseras antingen i Kungl. bibliotekets eget biblioteksdatasystem Regina eller placeras i Kungl. bibliotekets okatalogiserade samling.[47]

Kungl. biblioteket har sedan 1953 en nedre omfångsgräns för vad som registreras av icke-kommersiellt eller icke förlagsutgivet material i *Svensk bokförteckning* och *Svensk bokkatalog*. Denna gräns är på 16 sidor och har tillkommit för att undvika att till exempel föreningsutskick och reklamblad ska registreras. När det gäller skönlitteratur är dock gränsen svävande; enheten strävar efter att registrera all skönlitteratur som ges ut och tenderar därför att inom detta område vara mindre restriktiv. Under 1980- och 1990-talen fördes dock även skönlitterära småtryck i högre utsträckning till den okatalogiserade samlingen.[48] Materialet i föreliggande studie uppvisar exempel på detta. Under arbetet har påträffats cirka 20 katalogiserade titlar utgivna av småförlag eller egna förlag, där omfånget har varit mellan 4 och 15 sidor. Huvuddelen av dessa titlar gavs ut under periodens förra hälft.

Ingen nedre upplagegräns existerar i nationalbibliografin, eftersom upplagesiffror sällan kommer till Kungl. bibliotekets kännedom, men när de gör det noteras de. Det blir dock ett naturligt bortfall av vissa publikationer i mindre upplagor, eftersom tryckerierna enligt lag endast är skyldiga att skicka in pliktexemplar till Kungl. biblioteket och sex andra forskningsbibliotek av de tryckta publikationer som har en upplaga som överstiger 30 exemplar.[49]

När det gäller nyutkomna publikationer från etablerade förlag har Kungl. biblioteket avtal med olika distributionsföretag (tidigare BTJ Seelig & C:o, sedan 2004 även Bokrondellen och sedan 2007 enbart den sistnämnda), som för bibliotekets räkning köper in ett exemplar av alla nyutkomna publikationer från de förlag som företagen samarbetar med.[50]

Enligt överenskommelsen med Seelig skulle enheten katalogisera publikationerna inom åtta arbetstimmar efter att de anlände, vilket i praktiken

innebar att de publikationer som inte distribuerades via Seelig alltid kom i andra hand. Detta blev ett problem efter en omorganisation 1997, då enheten förlorade personal och resurser och inte hann med att registrera allt inkommande material. Det ledde till att cirka 9 000 titlar från framför allt småförlag väntade på registrering 2002 och följaktligen inte kunde inkluderas i de nummer av *Svensk bokförteckning* där de egentligen hörde hemma. Eftersom det inte föreligger någon uppsamlingskatalog för denna period, resulterar denna stora eftersläpning inte bara i att uppfattningen om omfånget på den svenska bokutgivningen blir skev, den riskerar också att ställa till det för framtida forskning. År 2006 erhöll biblioteket extra medel för att komma i fas, men fortfarande finns gammalt material kvar att införliva i bibliografin.[51]

Sedan några år tillbaka finns nationalbibliografin inte längre som tryckt bok, utan är endast tillgänglig som en egen databas inom LIBRIS vilken täcker utgivningen från och med 1976. Den sista uppsamlingskatalogen blev tioårskatalogen för perioden 1976–1985 och den sista årskatalogen täcker 2003 års utgivning. Att nationalbibliografin nu endast finns tillgänglig i elektronisk form skapar nya problem för forskare med ambitionen att undersöka bokutgivningen kvantitativt. Till skillnad från den tryckta bibliografin saknas i databasen en systematisk avdelning att gå till, och korrekta sökningar blir därmed avgörande för utfallets tillförlitlighet.[52] Ytterligare ett problem är att databasen uppdateras kontinuerligt, vilket gör att resultaten kan skilja sig åt beroende på när sökningarna genomförs.

Som denna genomgång visar finns det flera problem med att använda den svenska nationalbibliografin som källa vid statistiska studier av den svenska bokutgivningen, särskilt om de sträcker sig över en längre tid. Problemen med eftersläpning i registreringen, liksom de successivt ökande ambitionerna för *Svensk bokkatalog*, medför problem vid historiska jämförelser och det är således av största vikt att känna till materialets upprättande.[53] Dock erbjuder bibliografin alltjämt det bästa material som finns tillgängligt, och en medvetenhet om problemen kan i många fall eliminera dem.

Forskning och källmaterial kring svensk bokmarknad 1976–1995

Denna undersökning utgör en fortsättning på Gunnel Furulands och Hans Olof Johanssons studier av den svenska lyrikutgivningen 1866–1930 respektive 1931–1960 och 1965–1976, varför dessa båda forskares insatser är av central betydelse för avhandlingen. Furuland presenterar i uppsatsen *Från ”Poetiska försök i hemmet” till ”Den spända strängen”. Samlingar med svenskspråkig originallyrik av kvinnliga författare 1866–1930* (1989) översiktliga siffror kring den förstagångsutgivna svenska lyriken 1866–1930, dock inte bara kvinnliga författare, vilket titeln antyder, utan även manliga. Johansson har i ett

flertal studier kartlagt lyrikutgivningen, varav de två viktigaste är uppsatsen *Svensk lyrik 1931–1960. En översikt av originalutgivningen i bokform* (1969) och ”Utgivningen av skönlitteratur 1965–1976”, publicerad i Bengt Holmströms betänkande *Statligt litteraturstöd* (Ds U 1977:14). Tillsammans med föreliggande studie ger dessa tre en historiskt heltäckande bild av utgivningen av ny, svensk lyrik för vuxna från 1866 till och med 1995, med undantag för åren 1961–1964.

Då denna studie är inriktad på bokutgivning, och följaktligen både är en statistisk och en bokmarknadshistorisk studie, har forskning och andra källor som belyser bokmarknaden under de decennier som studien täcker varit relevanta. Detta är ett område som endast delvis har behandlats tidigare av forskningen, varför det material som är aktuellt att ta in är rikt. Främst åberopas dock den sekundärlitteratur som kan hjälpa till att förklara de mönster eller förändringar som kan ses i statistiken.

Två övergripande verk som behandlar de senaste decenniernas svenska bokmarknad är Per I. Gedins *Litteraturen i verkligheten. Om bokmarknadens historia och framtid* (2 uppl. 1997) och Rolf Yrlids *Litteraturens villkor* (3 uppl. 1994). Översikter och kortare sammanfattningar av olika aspekter av den svenska bokmarknaden finns även i exempelvis Sven Rinmans artikel ”Förlagsverksamheten” i *Den svenska boken 500 år* (1983), Stefan Mählqvists ”Bokmarknadens nya moguler” (1988) och Åke Danielssons ”Bokmarknaden i Sverige” (1989). Av särskild relevans är Hans Olof Johanssons tidiga analys av bokbranschen efter förlagskrisen i *Bokens väg. En översikt i Litteraturutredningens spår* (1974), där även vissa uppgifter kring lyrikutgivningen förekommer. Viktiga är även Johan Svedjedals uppsatser ”Vem köper den blindes sång?” (1994) och ”Gurun och grottmannen. Bruno K. Öijer, Sven Delblanc och sjuttiotalets bokmarknad” (1996) samt Ann Steiners doktorsavhandling *I litteraturens mittfåra. Månadens bok och svensk bokmarknad under 1970-talet* (2006), i vilka olika aspekter av den svenska bokmarknadens utveckling under det sena 1900-talet analyseras. Viktiga upplysningar om bokbranschen beträffande den period som är aktuell finns också summerade i ett antal bokutredningar: *En bok om böcker* (SOU 1972:80), *Boken* (SOU 1974:5) och *Boken i tiden* (SOU 1997:141).

Artiklar om förlag och bokmarknad har hämtats från dagspress, tidskrifter och branschpress. Framför allt är branschtidskriften *Svensk bokhandel* en viktig källa till information om förlagen och bokmarknadens utveckling under perioden.[54] Detta gäller framför allt de mindre och medelstora förlagens utgivning – exempelvis ellerströms, Fripress, Symposion och Tre böcker – eftersom flera av de större förlagen har sina egna förlagshistoriker eller fest- och hyllningsskrifter vilka belyser förlagens historia. Dessa är oftast skrivna på förlagens begäran inför olika jubileer och finns för åtskilliga av de större förlagen, exempelvis Bonniers, Natur och Kultur, Norstedts, Rabén & Sjögren, Tiden och Wahlström & Widstrand. Även vissa av de medelstora eller mindre

utgivarna har dock publicerat jubileumsskrifter alternativt fått sina historiker skrivna, exempelvis Atlantis, Författares bokmaskin, Gedins, Gidlunds och Trevi.[55] Värda att nämna i detta sammanhang är också Mats Larssons *Bonniers. En mediefamilj. Förlag, konglomerat och mediekoncern 1953–1990* (2001) och Ulrika Anderssons D-uppsats i litteraturvetenskap *Författarförlaget. Verksamhet och debatt 1970–1975* (1995). Ytterligare ett viktigt verk är den festskrift som 1996 gavs ut till förläggaren Kjell Petersons 60-årsdag, *Det roliga börjar hela tiden*, där förläggaren Jonas Modig reflekterar över den samtida svenska lyrikutgivningen i essän ”Om att ge ut lyrik”, en av få övergripande artiklar som under de senaste decennierna specifikt har ägnats lyrikutgivningen ur ett förläggarperspektiv.

Väsentlig information om förlagens verksamhet och utgivning, samt kontakten med författarna, finns också i den mängd memoarböcker som förläggare vid framför allt de större förlagen har utgivit. Här kan nämnas Per I. Gedin (Bonniers, Wahlström & Widstrand och Gedins), Lasse Bergström (Norstedts) och Georg Svensson (Natur och Kultur och Bonniers).[56]

Intressanta för denna studie är vidare Daan Vandenhautes *Om inträdet i världen. En litteratursociologisk studie av lyrikdebutanterna i 1970-talets svenska litterära fält* (2004), som bland annat belyser stencilutgivningen under 1960- och 1970-talen, och Per Bäckströms doktorsavhandling om Bruno K. Öijers författarskap, *Aska, Tomhet & Eld. Outsiderproblematiken hos Bruno K. Öijer* (2003).

Eftersom ovan nämnda artiklar och annat tryckt material sällan specifikt behandlar lyrikens förutsättningar på bokmarknaden har också samtal förts med flera förläggare verksamma vid ett antal av de lyrikutgivande förlag som ingår i studien.[57]

Nästkommande kapitel behandlar bokmarknadsstatistik och metodfrågor. Eftersom denna undersökning i första hand är en statistisk studie följer där en redogörelse för kvantitativ bokmarknadsforskning. En sådan genomgång motiveras av att det saknas en övergripande presentation av de studier där den skönlitterära bokutgivningen har undersökts kvantitativt. Redogörelsen är inriktad på metodfrågor och täcker huvudsakligen de större studier som behandlar den svenska skönlitterära bokproduktionen.

Teoriram och teoretiska begrepp

Då denna studie framför allt är bokmarknadshistorisk har det varit aktuellt att knyta an till och närmare studera de olika teoretiska modeller av hur bokmarknaden fungerar, vilka har presenterats inom det litteratursociologiska forskningsfältet. De forskare som har bidragit med användbara synsätt och begrepp är Lars Furuland och Johan Svedjedal i Sverige, Hans Hertel i Danmark samt Robert Escarpit och Pierre Bourdieu i Frankrike.

Lars Furuland har presenterat en modell över *den litterära processen*, vilken beskriver manuskriptets gång från produktionsled (författare och förlag) till distributions- och konsumtionsled i det litterära systemet. Johan Svedjedal har senare utvecklat denna modell genom att orientera sig bort från själva systemet och i stället lägga fokus på de yrkesmässiga funktionerna i bokbranschen.[58] Båda dessa modeller har fungerat inspirerande och utgjort en bas för min förståelse av bokmarknadens struktur.

Furuland är också en av få som har bedrivit forskning kring amatör- och regionala författare, och i sin modell över det svenska litterära systemet beaktar han även regional litteraturspridning. Furuland skiljer på ett nationellt nätverk och de ”livskraftiga kulturella och litterära system som är provinsiella och har viktiga delinstitutioner: provinsens tidningar och etermedia, dess länsbibliotek, bildningsförbund, folkhögskolor, författarsällskap, förlag med regional förankring och inriktning, amatörskrivarrörelser och bygdespel”.[59] Liksom det nationella nätverket med sina stora förlag och rikstidningar är viktigt för den nationella författaren, är dessa delinstitutioner av stor vikt för den lokala. Furulands modell över det nationella litterära systemet och de provinsiella – i föreliggande avhandling används dock begreppet *regionala litterära system* – får relevans för de delar av avhandlingen där egenutgivning och amatörförfattare diskuteras.

En föregångare inom litteratursociologin var Robert Escarpit (1918–2000), som bedrev forskning kring det franska litterära systemet redan på 1950- och 1960-talen. Hans främsta bidrag till forskningen är kanske hans modell över *de litterära kretsloppen*, som han delade in i ”le circuit lettré” (det bildade kretsloppet) och ”les circuits populaires” (de populära kretsloppen), presenterad i *Sociologie de la littérature* (1958).[60] Dessa är starkt knutna till dåtidens franska förhållanden och äger liten relevans i dag, men har inspirerat många forskare. Med utgångspunkt från Escarpits modell har exempelvis den danske litteratursociologen Hans Hertel i sin föreläsning *500.000 £ er prisen. Bogen i mediesymbiosens tid* från 1995 konstruerat en ny modell över det sena 1900-talets internationella bokmarknad, anpassad till samtida förhållanden.

I Hertels modell är kretsloppen fem till antalet – de speciallitterära, det populärlitterära, det masslitterära, det intermediala samt det orala – och enligt hans uppfattning kan ett verk färdas från ett kretslopp till ett annat till följd av exempelvis olika grad av exponering i olika media. Hertel sätter med sin modell in bokens villkor i ett globalt sammanhang tillsammans med andra medier och analyserar den internationella medieutvecklingens påverkan på bokmarknaden alltsedan 1950-talet, men framför allt 1980- och 1990-talen. Under denna period har medierna blivit tätare sammankopplade, både tekniskt och kommersiellt, och befruktar varandra. Resultatet av utvecklingen kallar Hertel en *mediesymbios*. Denna symbios är visserligen en gammal global företeelse, men Hertel menar att den har blivit viktigare under de senaste decennierna och att den har påverkat bokmarknaden på flera olika sätt under

dessa år med ökad konkurrens om medieutrymmet.[61] Intressant är att koppla denna utveckling samt Hertels moderniserade modell över bokmarknaden till en delvis mindre kommersiell litteraturkategori som lyriken, vilket sker i avhandlingens slutkapitel.

Den franske sociologen Pierre Bourdieu (1930–2002) har de senaste decennierna fått stort genomslag med sina modeller av olika kulturella fält och deras uppbyggnad, vilka han har presenterat i ett flertal studier. Det franska litterära fältet skildrar Bourdieu i *Les Règles de l'art. Genèse et structure du champ littéraire* (1992), ett verk som har fungerat som inspirationskälla och bidragit med användbar terminologi i delar av avhandlingen. Framför allt gäller detta Bourdieus nyckelbegrepp *fält* och *kapital*.[62]

Vad beträffar tillämpningen av Bourdieus fältanalyser på specifikt svenska förhållanden har Erik Peurells doktorsavhandling *En författares väg. Jan Fridegård i det litterära fältet* (1998) och Donald Broadys artikel "Enligt konstens alla regler" – den sistnämnda publicerad som inledning till den svenska utgåvan av *Les Règles de l'art*, *Konstens regler* (2000) – varit användbara, då Broady och Peurell är två av introduktörerna av Bourdieus systembygge i Sverige.[63]

Donald Broady har sammanfattat Bourdieus definition av *fält* som "en avskild och relativt självständig värld med egna inträdeskrav, egna måttstockar för bedömning av framgång och fiasko, egna former för belöning och straff etc." I det litterära fältet strider aktörer – författare, förläggare, kritiker, kulturjournalister, litteraturforskare, förlag, universitetsinstitutioner, akademier, kulturtidskrifter och dagstidningarnas kultursidor – om rätten att få avgöra vad som är bra och dålig litteratur.[64]

I den hierarkiskt uppbyggda värld som ett fält utgör handlar det enligt Bourdieu om att dominera eller domineras. Den som vill ha en plats måste hävda sig och nå en position där man inte kan bli ifrågasatt. För att lyckas med det måste aktören besitta de egenskaper som är gångbara i det fält han eller hon vill tillhöra, och dessa tillgångar kallar Bourdieu för *symboliskt kapital*. Kapitalet varierar beroende av fältets beskaffenhet, men kan exempelvis utgöras av kulturellt, ekonomiskt och socialt kapital.[65] Det kan röra sig om rätt sociala kontakter eller bakgrund, ekonomiska tillgångar eller goda kunskaper i fältets historia samt en förmåga att använda dessa kunskaper så att de ger maximal utdelning. Det viktiga är att besitta rätt symboliskt kapital vid rätt tillfälle, med andra ord att ha det kapital som ger status inom just det fält där man vill slå sig fram.[66] I en diskussion om lyrikens plats på bokmarknaden och i det litterära fältet är inte minst motsättningen mellan det ekonomiska kapitalet och det kulturella intressant att beakta.

Terminologi

Användningen av bokmarknadstermer i denna studie ansluter i huvudsak till den litteratursociologiskt vedertagna. De som är viktigast för framställningen tas upp här, med närmare diskussion endast av de termer där praxis har frångåtts. Termer av mindre betydelse förklaras löpande i framställningen.

Verk definieras i denna avhandling enligt textkritisk praxis som en abstrakt konstnärlig enhet, medan *text* definieras som verkets representation, vanligen dess framträdelseform i alfanumeriska tecken.[67] Med *bok* avses det medium som texten lagras i, men detta begrepp inskränks här till att omfatta en textbärande enhet i tryckt form, vilken är portabel. Begreppet omfattar här alltså endast det tryckta mediet.[68]

Termen *förstagångsutgivning* åsyftar ett verk publicerat för första gången i bokform. *Nytryck* innebär en ny tryckning där samma sättning som i första trycket har använts, medan *ny upplaga* avser en tryckning med en ny sättning av en text som tidigare har publicerats.[69] *Översättning* betecknar här ett verk som har överförts från ett språk till ett annat och med *svenskt original* menas ett verk ursprungligen skrivet och publicerat på svenska.

De båda sistnämnda begreppen kan förefalla tämligen självklara, men klargörs här med anledning av att det inom forskningen har skett en förskjutning av innebörden i termen original, vilket ibland gör det svårt att förstå dess innebörd i vissa tidigare studier. I exempelvis Hans Olof Johanssons studie från 1969 används termen synonymt med förstagångsutgivning, medan den i senare forskning har etablerats som betecknande verk ursprungligen skrivna på svenska, oavsett upplaga.[70]

Det har i en del studier varit praxis att åtskilja broschyrer (volymer omfattande 48 sidor eller mindre) och böcker (volymer om 49 sidor eller mer), men någon åtskillnad av det slaget görs inte i denna avhandling.[71] En sådan distinktion fyller här ingen funktion, då lyriken är en litteraturkategori där textmängden ofta är liten och presenteras i varierande omfång. Huruvida sidantalet under- eller överstiger just 48 sidor är oväsentligt.[72]

Med *allmänlitteratur* avses alla litteraturkategorier utom läromedel.[73] Inom bokmarknadsforskningen har länge allmänlitteraturen delats upp i kvalitetslitteratur och populär- eller massmarknadslitteratur, med hänsyn tagen till förlag, läsargrupper och/eller distribution.[74] Då termen kvalitetslitteratur är vansklig kommer den inte att användas i denna studie annat än i referat av tidigare forskning där den inte går att undvika.[75] Det hör inte till avhandlingens syfte att ta estetisk ställning till de verk som ingår i materialet, varför termen inte behöver användas i något värderande syfte. Inte heller är den användbar i en diskussion kring böckernas cirkulation, eftersom det beträffande lyriken behövs distinktioner utifrån helt andra kategorier.

Dock kan det vara värt att nämna att det bland de titlar, utgivna under perioden 1976–1995, som Bibliografiska avdelningen på Kungl. biblioteket

har klassificerat som lyrik, i princip inte finns några som kan föras till det som vanligen brukar betraktas som populär- eller massmarknadsutgivning. Populärlitterära titlar skulle exempelvis kunna vara böcker med sångtexter till schlager- eller svensktoppsmusik, rock- eller populärmusik, men dessa har av Bibliografiska avdelningen nästan uteslutande förts till andra signa och är följaktligen redan bortgallrade ur det material som här står i blickfånget.[76] Ett undantag skulle kunna ha varit pocketutgivning, men förstagångsutgivning av lyrik i pocket förekom inte under den aktuella perioden. En uppdelning av utgivningen utifrån begreppen kvalitets- och populär- eller massmarknadsutgivning är därmed inte meningsfull.

I stället skiljs i denna undersökning mellan lyrik utgiven av förlag och andra utgivare av varierande storlek samt utgivning på eget förlag.[77] Med *utgivning på eget förlag* åsyftas här både bokutgivning där författaren själv står angiven som utgivare samt utgivning på förlag med ett registrerat förlagsnamn vars utgivning är så liten att det kan antas vara författarens eget. Hit räknas också utgivning på så kallade bokmaskiner, en utgivningsform där författaren låter en bokmaskin – oftast Författares bokmaskin i Stockholm – trycka boken, men själv tar den ekonomiska risken, har möjlighet att medverka vid sättning och tryckning samt själv distribuerar sina böcker. Bokmaskinen kan således betraktas som en tjänst som underlättar för den författare som vill utge sina böcker på eget förlag.[78]

När hela den skönlitterära bokutgivningen diskuteras åtskiljs i avhandlingen även *allmänutgivande förlag*, ofta större eller medelstora förlag med en mångsidig utgivning, och *specialiserade förlag*, vilka tenderar att vara mindre eller medelstora och specialiserade inom ett särskilt utgivningsområde.[79]

Förutom termer som rör själva bokutgivningen behöver några begrepp med koppling till författarna klargöras. I avhandlingen åtskiljs tre typer av skönlitterära författare – *amatörförfattare*, *deltidsförfattare* och *yrkesförfattare* – där indelningen har sin utgångspunkt främst från författarförsörjningen och inte författaridentiteten. Till dessa begrepp kopplas även två termer med geografisk relevans: *lokal* eller *regional författare* samt *nationell författare*.

Med *amatörförfattare* avses författare vars verk är outgivna, utgivna på eget förlag, eller utgivna på småförlag som inte är att betrakta som etablerade inom det nationella litterära systemet. Väsentligt är också att dessa författares verk i stort sett har passerat den nationella pressen obemärkta samt endast uppmärksammats i begränsad omfattning i den lokala pressen. Jag ansluter mig här till Lars Furulands definition av termen som icke-värderande: ”*Amatör* står inte som något mått på skrivfärdighet utan betyder i sammanhanget bara att skrivandet är icke-professionellt och icke-etablerat. Amatören är varken yrkesverksam eller välkänd såsom författare.” [80]

Med *deltidsförfattare* avses en författare vars verk vanligen har utgivits på ett reguljärt förlag och som har sin huvudsakliga försörjning inom ett annat område än skönlitterärt skrivande, medan *yrkesförfattaren* betecknar den

författare som på ett eller annat sätt lever på sitt författarskap genom intäkter från exempelvis honorar, stipendier, litteraturkritisk verksamhet, uppläsningar och författarbesök, en författare som med Bo Bennich-Björkmans ord ”i princip” kan ”sägas livnära sig på en litterär marknad”.[81]

Som *lokal* eller *regional författare* räknas de som i princip uteslutande har blivit föremål för offentlig uppmärksamhet i lokala eller regionala sammanhang. Ofta är dessa författare publicerade på egna eller regionala förlag. Hit räknas främst amatörförfattare men även deltidsförfattare och i enskilda fall även yrkesförfattare. De författare som har debuterat på etablerade förlag och rönt nationell uppmärksamhet genom exempelvis regelbunden anmälan av deras verk i nationella tidningar benämns här *nationella författare*. Hit förs främst större delen av yrkesförfattarna, men även många deltidsförfattare.

Som *förläggare* betraktas i denna avhandling både yrkesverksamma förläggare på etablerade förlag och egenförläggare, det vill säga de privatpersoner som har utgivit böcker i egen regi. Centralt är att personen har möjlighet att avgöra om ett manus ska publiceras eller inte.[82]

Det är slutligen på sin plats med en diskussion kring vad som räknas som *lyrik* i den statistiska studien. För att uppnå jämförbarhet med tidigare undersökningar har jag som nämnts valt att följa nationalbibliografins klassificering, med vissa undantag. Definitionen av lyrik inskränks till att uteslutande innefatta verk representerade på papper med alfanumerisk text; en dikt kan enligt denna definition till exempel inte utgöras av en bild.[83] Då vissa dubbelklassificerade verk befinner sig i gränszonen mellan lyrik och fiktionsprosa, har också en gränsdragning dem emellan varit nödvändig. Denna har – liksom i tidigare jämförbara undersökningar – gjorts på strikt formella grunder, eftersom det i en studie av det här slaget är alltför tidskrävande att grundligt studera varje enskilt verk som befinner sig på gränsen mellan dessa båda litteraturkategorier.[84]

Som *diktsamling* räknas en bok vars verk innehåller minst 50 procent lyrik. Begreppen *lyrik* och *poesi* används synonymt.

2

Statistik över bokutgivningen i Sverige – översikt och metodfrågor

Den svenska bokutgivningen har kartlagts i ett flertal statistiska undersökningar, utförda efter en rad olika principer. Studierna kan delas upp i löpande, vilka oftast görs på årlig basis, och historiska, som undersöker en förfluten period. De löpande utförs av tre organ: förlagens egen intresseorganisation Svenska Förläggareföreningen, den statliga myndigheten Statens kulturråd och Nationalbibliografin, den avdelning på Kungl. biblioteket där de verk som inkommer till biblioteket katalogiseras och klassificeras, och där den svenska nationalbibliografin *Svensk bokförteckning* och *Svensk bokkatalog* sammanställs.[1]

De historiska kvantitativa studierna av den svenska bokutgivningen har främst genomförts vid svenska universitet, i huvudsak vid Avdelningen för litteratursociologi, Uppsala universitet. Förutom Gunnel Furulands och Hans Olof Johanssons ovan nämnda studier av lyriken, kan nämnas Lars Furulands och Johanssons studier av den skönlitterära bokutgivningen i Sverige 1965–1970, Stefan Mählqvists och Christina Tellgrens undersökningar av barn- och ungdomslitteraturen 1870–1950 respektive 1966–1980 samt Sten Torgersons och Johan Svedjedals studier av fiktionsprosautgivningen 1866–1940 respektive 1916–1940.

Inbördes är både de löpande och de historiska undersökningarna olika. De har skilda utgångspunkter och syften, baseras på olika material och har delvis skilda urvalskriterier. Detta medför att de i flera avseenden kan vara svåra att jämföra med varandra. Inte heller kan de var för sig eller tillsammans ge en heltäckande bild av den svenska bokutgivningen. Den främsta orsaken till detta är dock att området är så stort att det nästintill är omöjligt att helt överblicka.

I detta kapitel presenteras och diskuteras först den statistik som produceras löpande, varefter fokus ligger på de historiska studierna. Det existerar ingen tidigare översikt över tillgänglig bokutgivningsstatistik, varför det finns ett pedagogiskt egenvärde i att samlat presentera metoderna och utfallet av dem. Översikten över de historiska studierna inkluderar endast de undersökningar där siffror över den skönlitterära bokutgivningen förekommer. Facklitteratur och läromedel beaktas alltså inte i denna genomgång.

Löpande studier

Löpande statistik över svensk bokutgivning sammanställs årligen. Mest omfattande är den som tas fram och presenteras av Nationalbibliografin på Kungl. biblioteket i Stockholm och av Svenska Förläggareföreningen. Sedan Statens kulturråd 1994 blev statistikansvarig myndighet inom kulturområdet har viss statistik också tagits fram där.

Rent metodiskt utförs de löpande studierna på två sätt. Antingen är utgångspunkten det material som finns tillgängligt genom den svenska nationalbibliografin eller LIBRIS (där som nämnts nationalbibliografin numera är integrerad), eller också anmodas den grupp utgivare som är av intresse att lämna uppgifter via enkäter eller liknande. Kungl. biblioteket utgår alltid från nationalbibliografin och Statens kulturråd har gjort det i vissa av sina undersökningar. I andra har kulturrådet, i likhet med Svenska Förläggareföreningen, samlat in uppgifter från den särskilda del av bokbranschen som har varit intressant att kartlägga.

NATIONALBIBLIOGRAFIN

Nationalbibliografin på Kungl. biblioteket tar årligen fram statistik utifrån *Svensk bokförteckning*. Där förtecknas alla publikationer utgivna i Sverige som har sänts in till biblioteket, undantaget småtryck och vissa tryck av mindre allmänt intresse samt oförändrade nytryck. Statistiken täcker in den svenska utgivningen uppdelad på fyra olika sätt. Antalet registrerade publikationer fördelas efter publikationstyp (böcker och broschyrer),[2] ämnesområden (i sin tur uppdelade i förstagångsutgivna verk och nya upplagor),[3] det språk som verket är publicerat på samt, för verk översatta till svenska, originalspråk. I båda de senare fallen sker en indelning i facklitteratur, skönlitteratur samt barn- och ungdomslitteratur.[4]

Den statistik som Kungl. biblioteket tar fram är således översiktlig och ger ingen möjlighet att gå in i varje enskilt ämnesområde för djupare analyser utifrån signum, upplagetyp eller andra karakteristika såsom utgivare eller utgivningsort. Uppgifterna kring skönlitteraturen säger därmed ingenting om omfånget på enbart lyrikutgivningen.[5]

Statistiken presenteras sedan 1954 i *Statistisk årsbok för Sverige* och *Statistical Yearbook*, som ges ut av Unesco, i *Svensk bokförteckning* mellan 1956 och 2003, i *Nordisk statistisk årsbok* sedan 1962 och på Kungl. bibliotekets webbplats sedan 1997.

Svenska Förläggareföreningen har sedan budgetåret 1973/74 tagit fram statistik över utgivning och försäljning hos föreningens medlemmar, vilka har varierat kraftigt i antal. Första året ingick 24 förlag, och i senaste sammanställningen för 2006 var antalet 69, vilket dock är långt ifrån det högsta. Medlemmarna är främst etablerade förlag – specialiserade såväl som allmänutgivande – med en i regel omfattande utgivning. Siffrorna är framtagna av och för branschen, och de baseras på materialet från de medlemsförlag som lämnar in fullständiga uppgifter om sin utgivning och försäljning, vilket vanligen är samtliga. Då nya förlag kontinuerligt blir medlemmar respektive lämnar föreningen, skiftar statistikens omfattning från år till år.[6]

Eftersom Svenska Förläggareföreningen inte omfattar samtliga förlag i Sverige är statistiken inte heltäckande. Enligt föreningens uppskattningar motsvarar medlemsförlagens produktion och försäljning ungefär tre fjärdedelar av ”den totala marknaden”, det vill säga ”de ca 250 professionella svenska bokförlag som uppskattas agera på den gängse svenska bokmarknaden”.[7] Dessa motsvarar dock långtifrån samtliga svenska utgivare. I *Boken i tiden* anges att det 1996 fanns cirka ”200–250 professionella förlag med regelbunden utgivning”, men också att det totala antalet registrerade utgivare var strax över 1 000. De många småförlag som kanske bara har utgivit någon enstaka titel ingår alltså inte i Svenska Förläggareföreningens siffror.[8]

Förläggareföreningens statistik är branschorienterad så till vida att den fokuserar kundgrupper och försäljningsutveckling, men den inkluderar även uppgifter om utgivning i antal titlar utifrån upplagetyp och litteraturkategorier. Här är alltså föreningens statistik något mer detaljerad än Kungl. bibliotekets, och redogör exempelvis för den totala utgivningen av lyrik och dramatik, om än i en och samma post.[9]

De olika utgivningskategorierna delas in i svenska original och översättningar, samt ”original” och ”reprint”. Original motsvarar här dock inte förstagångsutgivning, utan både förstagångsutgivning och nyutgivning som bygger på nysättning, alltså nya upplagor. Reprint motsvarar nytryck. Denna indelning har sin förklaring i att statistiken är framtagen för branschen, där det väsentliga är att betrakta varje utgåva med nytt ISBN som nyutgivning.[10] I detta avseende skiljer den sig från den historiskt inriktade bokmarknadsstatistiken, där forskarna ofta har varit intresserade av just denna åtskillnad för att kunna fastställa hur många nya verk som har publicerats och i hur hög utsträckning dessa gavs ut i nya upplagor.

Att Svenska Förläggareföreningens statistik inte täcker hela marknaden medför att utgivningen hos exempelvis stora förlag som Bra Böcker och Egmont Kärnan inte finns med, eftersom de inte är medlemmar. Inte heller täcker statistiken medlemsförlagens hela utgivning, utan exkluderar ”s k massmarknadslitteratur”, biblar, psalmböcker och tryckta läromedel.[11] Så-

lunda omfattar den utgivningsstatistik som Kungl. biblioteket tar fram en större del av bokmarknaden, men den är inte lika detaljerad som Förläggareföreningens.

Svenska Förläggareföreningen presenterar sedan 1975 sin statistik i den årligen utgivna *Branschstatistik. Svenska Förläggareföreningen*, sedan 1997 även publicerad på föreningens webbplats. Den publiceras också årligen i tidskriften *Svensk bokhandel*, som ägs gemensamt av Svenska Förläggareföreningen och Svenska bokhandlareföreningen. Delar av statistiken presenteras även i *Statistisk årsbok*. Trots att ambitionen aldrig har varit att täcka in hela den svenska bokbranschens utgivning har den legat till grund för nästan samtliga statliga bok- och kulturutredningar efter 1968 års litteraturutredning.[12] Även om utredningarna på olika sätt har sökt komplettera föreningens material saknas ofta stora delar av bokutgivningen i dessa sammanhang, bland annat medlemsförlagens massmarknadsutgivning och utgivningen på många småförlag.[13] Noteras bör alltså att viktiga politiska beslut rörande den svenska bokbranschen sedan 1970-talet vilar på en ofullständig bild av bokutgivningen.

STATENS KULTURRÅD

Statens kulturråd är sedan 1994 en av Sveriges statistikansvariga statliga myndigheter. Den ansvarar för den officiella kulturstatistiken, vilken bekostas med hjälp av statliga anslag, och inom dess ansvarsområde ligger att presentera statistik som rör konstområdena.[14]

Den statistik som Statens kulturråd presenterar har antingen producerats genom kulturrådet självt eller upphandlats från Statistiska centralbyrån eller annat statistikproducerande organ och publiceras sedan ett antal år tillbaka löpande i rapporter.[15] Ursprunget till Statens kulturråds ökade ansvar när det gäller bokmarknadsstatistik är 1997 års bokutredning, *Boken i tiden* (SOU 1997:141), där det konstaterades att Sverige saknar en heltäckande statistik för utgivning av allmänlitteratur samt att det var viktigt att ta fram siffror där förstagångs-, ny- och pocketutgivning skiljs åt. Förslaget som lades var att Svenska Förläggareföreningens branschstatistik skulle kompletteras ”i syfte att erhålla en fullständigare kunskap om bokmarknaden som helhet”.[16]

Den statistik kring bokutgivningen som Statens kulturråd sedan dess har tagit fram har varit av två slag. Det har dels gjorts försök att komplettera Svenska Förläggareföreningens statistik och dels Kungl. bibliotekets.

Under åren 1999–2001 sökte kulturrådet, i enlighet med det uppdrag som bokutredningen ålade det, att komplettera Svenska Förläggareföreningens branschstatistik genom att sammanställa siffror över utgivningen av allmänlitteratur på förlag med regelbunden utgivning som inte ingår i föreningens statistik. På grund av bristfälliga eller uteblivna uppgifter från de tillfrågade utgivarna kunde kulturrådet dock endast redogöra för en begränsad del av

denna. En provundersökning finns publicerad i *Förlagsstatistik. Resultat av provundersökning för 1998* (1999) och de slutliga resultaten i rapporten *Böcker och kulturtidskrifter 2000* (2001). Statistiken bygger på förfrågningar direkt till förlagen via enkäter, täcker försäljning och utgivning och är utformad ungefär som branschstatistiken.[17]

För att få en bild av den totala utgivningen i Sverige gjorde kulturrådet även en retrospektiv undersökning av bokutgivningen mellan 1989 och 1998, där utgångspunkten var huvuddelen av de publikationer som finns registrerade i nationalbibliografin.[18] Denna statistik är i stort sett utformad som den Nationalbibliografin presenterar och är således översiktlig. Dock innefattar den fler publikationer än Kungl. bibliotekets statistik, eftersom även publikationer som inkommit i efterhand har kunnat inkluderas.[19]

Efter dessa försök att komplettera tillgänglig statistik har inga nya ansatser gjorts från kulturrådets sida att framställa egen statistik över bokutgivningen. Båda nämnda insatser stannade således vid att vara engångsföreteelser. I den senaste större rapporten med ambitionen att kartlägga bokutgivningen, *Böcker och kulturtidskrifter 2003–2004* (2005), presenterar kulturrådet enbart redan befintlig statistik från Svenska Förläggareföreningen och Kungl. biblioteket.[20]

de löpande undersökningarnas problem

Som beskrivningen ovan visar är den bokmarknadsstatistik som presenteras löpande översiktlig och framtagen av branschen och olika statistikorgan. Samtliga studier bär på grundläggande problem för den som vill ha siffror över hela den svenska bokutgivningen. Exempelvis faller utgivningen på småförlag och eget förlag bort i Svenska Förläggareföreningens statistik samt i hög grad i Statens kulturråds kompletterande statistik. Utgivningen på småförlag och eget förlag inkluderas endast i de siffror som tas fram av Kungl. biblioteket (samt Statens kulturråds retrospektiva undersökning då materialet där hämtades från nationalbibliografin). Eftersom egenutgivningen är betydande inom vissa litteraturkategorier, exempelvis lyriken där den sedan 1930-talet har motsvarat omkring en tredjedel, måste en statistik med ambitionen att vara heltäckande utgå från nationalbibliografin.[21] Dessvärre är Kungl. bibliotekets siffror inte tillräckligt detaljerade för att en sådan utgivningskategori ska vara urskiljbar. I själva verket presenterar biblioteket den minst detaljerade statistiken av ovan nämnda, och därmed är den också minst användbar i alla sammanhang där det inte endast gäller totalberäkningar. Nationalbibliografin är dock det statistikproducerande organ som har störst förutsättning att leverera en fullständig och detaljerad statistik över den svenska bokutgivningen, då enheten har ansvaret för att registrera alla publikationer som produceras i Sverige.

Ytterligare ett problem med de löpande undersökningarna är den skiftande tolkningen av vilka av de olika publikationstyperna som är väsentliga att urskilja. Eftersom Svenska Förläggareföreningens termer inte motsvarar vad forskningen menar med förstagångsutgivning, nytryck och nya upplagor, är det svårt att jämföra föreningens siffror med dem som olika forskare har tagit fram. Detta problem återfinns i Statens kulturråds kompletterande statistik, då den är utförd enligt samma princip.

Dessa olikheter får stora konsekvenser för slutresultatet, både när det gäller siffrornas innehåll och användbarhet. En enkel jämförelse mellan vilka uppgifter Kungl. biblioteket och Svenska Förläggareföreningen redovisar angående skönlitteratur för vuxna i svenskt original visar att skillnaden i vad materialet omfattar är mycket stor. Kungl. biblioteket redovisar 976 nya verk och 271 nya upplagor i sin statistik över vad som har inkommit under 2006, alltså totalt 1 247 titlar. Förläggareföreningen anger att 42 titlar lyrik och dramatik och 268 titlar annan svensk skönlitteratur publicerades under detta år. I föreningens siffror ingår som nämnts både förstagångsutgivna titlar och nya upplagor i samma post, och summan blir därmed 310 titlar. Kungl. biblioteket redovisar således siffror som är ganska exakt fyra gånger så höga.[22]

Historiska studier

Även i de historiska undersökningar som har gjorts av den svenska bokutgivningen finns det luckor, men de flesta av dessa studier är mer djupgående och detaljerade än de löpande redogörelserna. Merparten av de historiska undersökningarna bygger på materialet i nationalbibliografin och inte på exempelvis förlagens egna uppgifter, vilket innebär att forskarna har haft den totala utgivningen som utgångspunkt innan de för den enskilda studien nödvändiga avgränsningarna har gjorts. Forskarna har också tagit självständig ställning till upplagetyp, det vill säga huruvida verken är förstagångsutgivna eller inte samt om det rör sig om nytryck eller ny upplaga.

Här diskuteras endast de viktigaste och mest omfattande historiska studierna som rör utgivningen av skönlitteratur sedan 1866, då utgivningen från och med detta år finns förtecknad i *Svensk bokkatalog*.[23] Studierna presenteras i den ordning de är gjorda (alltså inte efter den undersökta perioden), med syftet att synliggöra den metodiska utvecklingen. Den särskilt intresserade hänvisas till respektive undersökning för vidare fördjupning. Deras innehåll beskrivs också i tabellform i appendix B.

De tidigaste kvantitativa studierna av den svenska bokutgivningen är från 1900-talets första decennier och föranleddes främst av den stora utgivningen av billigböcker under denna tid. I samband med att diskussioner fördes om överproduktion och kvaliteten på den litteratur som publicerades, gjordes även beräkningar av bokutgivningens omfattning.[24]

Tidiga beräkningar genomfördes av bland andra författaren och översättaren Algot Ruhe (1867–1944) och biblioteksmannen, kyrko- och bokhistorikern Bror Olsson (1894–1973). Dessa studier bär på ett flertal metodiska problem, såsom svårigheter att identifiera källor och vilka litteraturkategorier som har inkluderats, och är i dag i princip oanvändbara.[25] De är dock ändå intressanta att nämna, då den knapphändiga redovisningen av tillvägagångssättet dels vittnar om att ingen utvecklad metod för beräkningar av bokutgivningens omfattning existerade under det tidiga 1900-talet, dels om att metodredovisning i sig förefaller ha varit av sekundär betydelse.[26]

En senare studie är Sven Rinmans doktorsavhandling *Studier i svensk bokhandel. Svenska bokförläggareföreningen 1843–1887* (1951), där Rinman i syfte att påvisa de skillnader som förelåg mellan registreringen i *Svensk bibliographi* och *Årskatalog för svenska bokhandeln* presenterar översiktliga siffror över bokutgivningen i Sverige för vissa år under 1800-talets andra hälft.[27] Till viss del överlappas Rinmans beräkningar av dem som litteraturforskaren Karl-Erik Lundevall (1918–1980) gjorde endast några år senare i sin doktorsavhandling *Från åttital till nittital. Om åttitalslitteraturen och Heidenstams debut och program* (1953), där han presenterar beräkningar av den skönlitterära bokutgivningen utifrån nationalbibliografins årskataloger 1870–1899.[28]

Vid en jämförelse mellan Rinmans och Lundevalls siffror kan konstateras att deras skilda syften och metoder gör att resultaten för vitterhet skiljer sig åt, vilket även Lundevall påpekar. Syftet med Lundevalls studie var att visa hur stor andel av den totala skönlitterära produktionen som åttiotalisterna och nittiotalisterna stod för, vilket krävde noggrannare beräkningar utifrån litteraturkategorier. Rinman däremot, som endast ville göra en jämförelse mellan ovan nämnda kataloger, nöjde sig med vad Lundevall kallar ”en enkel summering av titlarna i katalogernas systematiska avdelning”, vilket har medfört vissa felaktigheter. I de systematiska avdelningarna ingår enligt Lundevall ”ofta samma bok under flera titlar, och i varje fall ligger hans [Rinmans] värden på de absoluta talen för vitterhet 10–20 % för högt”. Detta alltså trots att båda har använt års- och inte fem- eller tioårskatalogerna.[29]

Det saknades följaktligen länge gemensamma riktlinjer för hur kvantitativa studier av bokutgivningen bör genomföras för att de ska vara användbara utom ramen för den egna undersökningen. Orsaken är sannolikt att kvantifierande studier inte alltid har betraktats som viktiga i sig, utan snarare som komplement till de kvalitativa. Senare forskning har dock insett betydelsen

av att kartlägga bokutgivningens storlek och lagt stor vikt vid att utarbeta tillförlitliga metoder.

STUDIER FRÅN OCH MED 1969

Den förste som utvecklade pålitliga metoder för statistiska studier av bokutgivningen var Hans Olof Johansson. Mot slutet av 1960-talet gjorde han en metodiskt väl genomarbetad undersökning av lyrikutgivningen 1931–1960 i sin trebetygsuppsats *Svensk lyrik 1931–1960. En översikt av originalutgivningen i bokform* (1969), som har blivit normgivande. Studien är betydelsefull inte minst tack vare att Johansson resonerar kring det statistiska läget och uppmärksammar problemet med dåvarande bristfällig statistik.[30]

Johansson undersöker förstagångsutgivna svenska original för vuxna, totalt 2 355 titlar. Han baserar studien på *Svensk bokkatalog* och fastslår att nationalbibliografin är den bästa källan att utgå från vid denna typ av undersökningar.[31] I studien går han igenom utgivningen utifrån ett antal variabler baserade främst på den information som finns att tillgå via posterna i *Svensk bokkatalog*, nämligen ”författarens namn eller pseudonym […], årtalet för författarens skönlitterära debut, bokens titel och sidantal, utgivningsort och -år samt förlag eller tryckeri”. Dessa uppgifter har kompletterats med uppgifter om årtalet för författarens lyrikdebut, samt vissa ”biografiska eller bibliografiska notiser av intresse”.[32]

Utifrån det insamlade materialet undersöker Johansson flera aspekter av lyrikutgivningen under perioden, med tonvikten lagd på utgivningens omfattning, förlagen, distributörer, diktsamlingarnas omfång och antalet debutanter. Fokus ligger i hög grad på de ledande förlagen – framför allt Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand – men Johansson behandlar även utgivningen på mindre och egna förlag. Han uppehåller sig vid förändringar i förlagens utgivningspolitik och för även en särskild diskussion om 1940-talet och förlagens betydelse för den litterära generationsväxlingen under decenniet.[33]

Johanssons uppsats blev startpunkten för det större arbete som 1970 inleddes av Lars Furuland och Johansson vid Avdelningen för litteratursociologi, Uppsala universitet, där avsikten var att bygga upp en databank med statistiska uppgifter om svensk bokutgivning.[34] Detta arbete inleddes med ett studium av den totala skönlitterära bokutgivningen för vuxna i Sverige 1965–1970, publicerad i den statliga utredningen *En bok om böcker* (SOU 1972:80).

Studien bygger på materialet i *Svensk bokförteckning* och är den första stora, detaljerade undersökning som täcker in den totala skönlitterära bokutgivningen för vuxna under en viss period. Inledningsvis ges en översikt över bokutgivningen under det tidigare 1900-talet och översiktliga siffror för perioden 1965–1970 (7 763 poster). I två delstudier redogör sedan Johansson

för utgivningen av lyrik (814 poster) och massmarknadsserier (2 996 poster), medan Furuland belyser utgivningen av så kallade ”kvalitetspocketböcker” 1954–1969 (3 874 poster). Den inledande undersökningen av den totala skönlitterära utgivningen täcker ett antal olika variabler, såsom utgivningens omfattning, förlagen, fördelningen utifrån litteraturkategorier, upplagetyp, prisutvecklingen samt antalet debutböcker respektive debutförfattare. I Johanssons undersökning av lyrikutgivningen, som här är särskilt intressant att nämna, redovisas utgivningens omfattning, förlagsfördelning och upplagetyp.[35]

I det slutliga betänkandet från 1968 års litteraturutredning, *Boken* (1974:5), förekommer en del kompletterande siffror för den skönlitterära utgivningen under åren 1971 och 1972, framtagna av Johansson och Christina Tellgren, men dessa siffror ligger något i underkant till följd av att eftersläpningen i *Svensk bokförteckning* inte har kunnat beaktas.[36] Senare undersökningar av samma forskare rättar dock till detta.

De siffror som av Johansson presenterades i litteraturutredningen återkommer i *Bokens väg. En översikt i litteraturutredningens spår* (1974), där han beskriver det tidiga 1970-talets bokmarknad och dess bakgrund samt diskuterar 1968 års litteraturutredning. Här presenteras också viss statistik för perioden 1965–1973, varav merparten är hämtad från de tidigare studierna. Siffrorna förekommer även i en senare studie av Johansson som täcker utgivningen av svensk skönlitteratur 1965–1976 för vuxna, publicerad i en bilaga i Bengt Holmströms *Statligt litteraturstöd* (Ds U 1977:14).[37] Johansson redovisar här siffror för utgivningens omfattning, fördelningen mellan svenska original och översättningar samt utifrån litteraturkategori och förlag, men kommenterar dessa endast kortfattat. Materialet, som även här är hämtat från *Svensk bokförteckning*, inkluderar totalt 17 531 poster.[38]

I en annan av utredningens bilagor förekommer också siffror av Tellgren för barn- och ungdomsboksutgivningen 1971–1976, siffror som dock senare analyserades utförligare i hennes doktorsavhandling, vilken jag återkommer till nedan.[39] Då båda dessa studier genomfördes nära inpå de år som siffrorna täcker, har eftersläpningen i *Svensk bokförteckning* även här medfört att siffrorna för de sista åren är inkompletta.

År 1977 inleddes projektet *Populärfiktion i Sverige 1830–1970 – medier, produktion, spridning, struktur och funktioner*, också det vid Avdelningen för litteratursociologi i Uppsala, under ledning av Bo Bennich-Björkman. Inom detta projekt skedde en omfattande datainsamling ur nationalbibliografin av utgivningen av fiktionsprosa i bokform för vuxna under den aktuella perioden.[40] Arbetet resulterade i ett stort insamlat material, men den enda större studie som hittills har utkommit där detta material utgör basen är Johanssons *Utgivningen av populärpocketböcker 1965–1974* (1977). Johansson diskuterar där så kallade ”populärpocketböcker” som endast innehåller ”romaner (eller i undantagsfall noveller) av en bestämd typ, t ex detektiv- och agentromaner

eller romantik" och ingår i en serie med ett enhetspris som understiger ett för varje år specificerat. Han ger siffror för andelen populärpocketböcker och viss annan underhållningslitteratur av den totala skönlitterära utgivningen i Sverige, populärpocketböckernas innehåll, serierna, förlagen, fördelningen mellan svenska original och översättningar, fördelningen mellan originalspråken för översättningarna, samt andelen förstagångsutgivning respektive "omtryck". Totalt inkluderar undersökningen 4 456 poster.[41]

I Johanssons och Furulands efterföljd har flera andra forskare gjort studier av den svenska bokutgivningen. En av dem är Stefan Mählqvists doktorsavhandling *Böcker för svenska barn 1870–1950. En kvantitativ analys av barn- och ungdomslitteratur i Sverige* (1977). Studien utgår från *Svensk bokkatalog* och inbegriper både svensk originalutgivning och översättningar, men urvalet är begränsat till "fiktionslitteratur", varmed Mählqvist i praktiken avser fiktionsprosa. I studien presenteras siffror över bland annat andelen översättningar, förlagen, upplagetyp, den seriebundna utgivningen, prisutvecklingen samt böckernas omfång och utstyrsel. Studien täcker inte samtliga år, utan gör nedslag med tioårsintervaller, och inkluderar 1 494 poster.[42]

I sin doktorsavhandling *På barnens bokmarknad. Utgivningen av barn- och ungdomslitteratur i Sverige 1966–1975* (1982) undersöker Christina Tellgren den litteratur som gavs ut för barn och ungdom 1966–1980. Hon utgår från *Svensk bokförteckning*, men eftersom det vid tidpunkten för avhandlingsförfattandet fanns en eftersläpning i registreringen för perioden 1976–1980 använder hon i stället Bibliotekstjänst sambindningslistor som källa för denna period. Detta har inneburit att massmarknadslitteraturen är representerad i mindre utsträckning. Studien, som alltså behandlar en längre period än vad titeln anger, omfattar 11 725 poster och ger uppgifter om litteraturkategorier, förlagsfördelning, den seriebundna utgivningen, andelen svenska original och översättningar, originalspråk, antalet översättningar till andra språk av svenska original, upplagetyp och prisutveckling.[43]

Sten Torgerson studerar, med utgångspunkt från *Svensk bokkatalog*, den skönlitterära översättningsprosan för vuxna i Sverige i doktorsavhandlingen *Översättningar till svenska av skönlitterär prosa 1866–1870, 1896–1900, 1926–1930* (1982). Han gör även en kvantitativ jämförelse mellan översättningarna och den svenska originalprosan under titelns perioder samt åren 1880, 1890, 1910 och 1920 och anger hur antalet titlar fördelar sig efter språk.

I anslutning till arbetet inom populärfiktionsprojektet i Uppsala skrev Johan Svedjedal en uppsats som lades fram som ett specialarbete vid Bibliotekshögskolan i Borås, *Prosa mellan krigen. Förstagångsutgivningen av svensk prosafiktion i original i bokform för vuxna 1916–1940* (1982). Studien bygger på materialet i *Svensk bokkatalog* och koncentreras främst kring de så kallade "kvalitetsförlagens" utgivning då svårigheter förelåg med att identifiera materialet för massmarknadsutgivningen under delar av undersökningsperioden (Svedjedal redovisar dock även siffror för denna).[44] Han diskuterar i huvudsak

utgivningens omfattning, förlag och förlagstyper, böckernas omfång, prisutvecklingen, könsfördelningen hos författarna, författarnas ålder och debutanterna i materialet. Totalt omfattar studien 4 021 titlar.

Några år senare skrev även Gunnel Furuland ett specialarbete vid Bibliotekshögskolan i Borås, *Från "Poetiska försök i hemmet" till "Den spända strängen". Samlingar med svenskspråkig originallyrik av kvinnliga författare 1866–1930* (1989), vilket är särskilt intressant för denna studie. Furuland ger en bild av könsfördelningen bland poeter på olika typer av förlag men anger även totalsiffror för lyrikutgivningen. Materialet täcker 2 570 poster och källan är här återigen *Svensk bokkatalog*.[45]

Några av de senaste undersökningarna av svensk bokutgivning står ovan nämnde Sten Torgerson för. Han har i fyra skrifter utvidgat och funnit nya ingångar till det material som låg till grund för hans doktorsavhandling, varav två täcker ett större material.[46] I *Fiktionsprosa på svenska 1866–1900. En utgivningsstatistik* (1990) kompletterar han uppgifterna i sin avhandling med siffror för åren 1871–1895 samt svenska original (totalt 5 584 poster), och i *Fiktionsprosa på svenska 1901–1940. En utgivningsstatistik* (2007) med svenska original och översättningar under de för studien aktuella åren (totalt 19 342 titlar).

Yngve Lindung har slutligen i ett projekt om "den offentliga fantasin i samhället, sådan den förmedlas genom olika medier och distributionsformer", samlat in ett stort statistiskt material från *Svensk bokförteckning* rörande år 1985 för att undersöka "produktion och konsumtion, kulturpolitik, värdesystemet inom detta kulturfält, konkurrensen mellan olika medier osv."[47] Utifrån detta material – vilket bland annat omfattar uppgifter om bokutgivning, recensionsmaterial, försäljning och utlåning – har Lindung publicerat ett antal artiklar där han belyser olika aspekter av den litterära processen. Mest relevant att nämna här är "Dominansförhållandet i det vuxenlitterära fältet" (1994), där Lindung visar omfattningen av bokutgivningen i Sverige under 1985 fördelad på upplagetyp och originalspråk. Han diskuterar även översiktligt förlagen, författarna, den utgivningsstödda litteraturen, försäljning samt recensioner i storstadstidningarna.[48]

De historiska studiernas problem

Det finns vissa problem även med de historiska statistiska studier som har gjorts av den svenska bokutgivningen, problem som Sven Rinman satte fingret på redan 1951. Han skrev då att "den stora svårigheten vid all bokstatistik" är "de svävande och olikartade beräkningsgrunderna", men påpekade också att svårigheterna redan ligger i hur materialet som studierna bygger på har upprättats: "Det statistiska resultatet blir självfallet beroende av de principer och den noggrannhet, med vilken årskatalogen redigerades."[49]

Sålunda bottnar problemen i materialets art samt de enskilda forskarnas

skiftande syften och val av källor. Detta gäller inte bara de tidigaste undersökningarna; även senare finns det studier där det exempelvis inte är möjligt att urskilja förstagångsutgivning, och eftersom flera forskare har varit hänvisade till nationalbibliografins årskataloger saknas en del poster i dessa studier. De metodiska variationerna kommer alltid att vara ett problem vid historiska jämförelser, men förutsättningarna har blivit betydligt bättre de senaste decennierna, framför allt tack vare Hans Olof Johanssons och Lars Furulands pionjärarbete med att utarbeta metodiska riktlinjer.

Genomgången visar även att det finns vissa luckor i den historiskt inriktade bokstatistiken. Relativt pålitliga studier av hela fiktionsprosautgivningen finns som täcker åren 1866–1940, 1965–1976 och 1985 (utgivningen av kvalitetspocket är även undersökt 1954–1969). Lyrikutgivningen är undersökt i sin helhet 1965–1976 och 1985, och delvis 1866–1960 (enbart förstagångsutgivningen av svenska original) samt, i och med denna studie, 1976–1995. Skönlitteratur för barn och ungdom är undersökt i sin helhet 1870–1950 (mätpunkter med tioårsintervaller) samt perioden 1966–1980.

Framför allt saknas dock en tillförlitlig statistik över den svenska bokutgivningen från och med 1977 (1981 för barn- och ungdomslitteraturens del), 1985 undantaget, vilket innebär att det inte finns någon pålitlig, detaljerad bild av hur den skönlitterära bokutgivningen i Sverige har sett ut under de senaste 30 åren. Detta faktum har varit ett starkt skäl till att utföra föreliggande undersökning.[50]

*

Som vi har sett är det enda alternativet för den med intresse att studera hela bokutgivningen inom en viss litteraturkategori att genomföra en egen studie, vilket flera forskare har gjort. För att siffrorna ska bli korrekta krävs då ett omsorgsfullt arbete med ett fullständigt material som analyseras utifrån en precis terminologi gällande upplagetyper. Det enda alternativet i valet av källa är att utgå ifrån nationalbibliografin (helst fem- eller tioårskatalogerna, och inte de databaser som uppges innehålla samma material då dessa ständigt förändras), varefter materialet analyseras och gallras med hjälp av andra bibliografier samt studier av böckerna. Det är sådana siffror som bör ligga till grund för debatter och kulturpolitiska beslut, och det är sådana siffror som forskningen har tagit fram. Det finns metodiska problem även i dessa undersökningar, men grundläggande brister har i hög grad eliminerats i de senaste decenniernas studier, eftersom forskarna har använt materialet i nationalbibliografin som utgångspunkt. Dessvärre berör nästan alla historiska studier tiden före Svenska Förläggareföreningens statistik, varför många alltjämt är hänvisade till denna källa. Jag ska i nästa kapitel gå in på vilka konsekvenser det får för analysen av en litteraturkategori som lyriken.

3

Lyrikutgivningen – de stora linjerna

Från nedisning till bokflod – lyrikutgivningen och bokmarknaden på 1970-talet

1970 var ett viktigt år i den svenska bokbranschens historia. Då upplöstes det fastprissystem som möjliggjorde för förlagen att bestämma handelns priser på böcker, och bokmarknaden kom därmed att fungera på samma sätt som detaljhandeln i övrigt. Även kommissionssystemet upphörde, ett system som endast tillät utvalda försäljare att saluföra ett brett sortiment av böcker mot returrätt, och det blev lättare för andra än Svenska Bokförläggareföreningens kommissionärer att sälja böcker. Dessa två förändringar utlöste den kris som hade grott i bokbranschen i ett par år. Förlagskrisen blev 1970 ett påtagligt faktum för framför allt de stora förlagen, och många var de förändringar som skulle följa i dess spår.[1]

Bakgrunden till krisen var dock inte enbart fastpris- och kommissionssystemens upplösning, utan även en generell nedgång på bokmarknaden i slutet av 1960-talet i kombination med en överutgivning. Försäljningen av böcker hade ökat markant under andra världskriget, delvis på grund av att det var en av få varor som inte ransonerades, men när denna period av stor efterfrågan var förbi hade marknaden mättats. I takt med att efterkrigstidens nya samhälle växte fram förändrades bokkonsumtionen och försäljningen av böcker minskade, men i stället för att skära ner ökade de stora förlagen utgivningen.[2]

Överutgivningen orsakades delvis av att pocketboken slog igenom under 1950- och 1960-talen, vilket gav bokförläggarna förhoppningar inför framtiden som egentligen inte hade täckning i försäljningssiffrorna. Lars Furulands undersökning av utgivningen av så kallade ”kvalitetspocketböcker” (varmed han avser pocketböcker som spreds via bokhandeln) 1954–1969, visar att en dramatisk ökning av antalet skönlitterära titlar ägde rum under 1960-talet, från 58 år 1960 till 217 år 1969, med decenniets högsta siffra, 255 titlar, under året 1968. För facklitteraturen i pocket var ökningen ännu större; 1960 utgavs 29 titlar, vilket mångdubblades till hela 441 år 1969.[3]

Det var dock inte bara inom pocketutgivningen som antalet titlar ökade; inte minst facklitteraturen upplevde över huvud taget glansdagar vid denna

tid. Medan den totala skönlitterära bokutgivningen i Sverige ökade med närmare 40 procent under andra halvan av 1950-talet samt 1960-talet, var ökningen för facklitteraturens del hela 90 procent. Denna uppgång i bokbranschen medförde också att det blev lättare för författarna att få sina verk publicerade.[4]

Men även om dessa siffror kan uppfattas som gynnsamma både ur förlags- och författarsynpunkt sjönk antalet exemplar som trycktes av varje titel i takt med att antalet titlar ökade. Utgivningen av skönlitteratur minskade också relativt sett under både 1950- och 1960-talen, trots att både utgivningen av fack- och skönlitteratur ökade. År 1945 var 31,5 procent av den totala utgivningen skönlitteratur, 1972 endast 17,2. Förlagen gav helt enkelt ut för många titlar i för små upplagor, vilket snart skulle märkas.[5]

När krisen var ett faktum skar de stora förlagen ned utgivningen och blev restriktiva vid antagningen av manus av nya författare. Efter en tid med gynnsamma förhållanden för författarnas del resulterade alltså krisen i att det plötsligt blev svårare för dem att få sina verk utgivna, och de som hade hoppats debutera omkring 1970 hade ett nålsöga att ta sig igenom. Framför allt drabbade svångremspolitiken smalare litteraturkategorier som lyriken. Den översatta lyriken påverkades inte, men utgivningen av svensk originallyrik minskade successivt åren 1965–1970, från 136 titlar 1965, till 89 titlar 1970 – en nedgång med ungefär en tredjedel. Minskningen var nästan lika stor bland de förstagångsutgivna titlarna, där utgivningen sjönk från 98 titlar 1965 till 70 titlar 1970. Den grupp författare som de stora förlagen framför allt drog ner på var lyrikdebutanterna, vilka också minskade med en tredjedel under samma period, från 39 (1965) till 25 (1970). Särskilt stor var minskningen på de fem största förlagen; med 18 debutanter 1965 mot endast 9 år 1970 halverades deras antagning.[6]

När författarna kände av förändringarna sökte många av dem nya kanaler för sina verk och hittade publiceringsvägar utanför den reguljära förlagsutgivningen. Dessa tjänade som alternativ både för dem som inte lyckades och dem som inte ville bli utgivna på de stora, allmänutgivande förlagen.

Två exempel är Författarförlaget, ett författarkooperativt förlag bildat 1969 med målsättningen att inte vara vinstdrivande, och Författares bokmaskin grundat 1972, som dock inte var någon förlagsverksamhet i vanlig bemärkelse, utan en bokmaskin öppen för alla författare som var villiga att själva bekosta publiceringen och lägga ner tid och arbete på montering, bindning och tryckning. Båda publicerade en betydande mängd lyrik. Det bildades också ett antal så kallade stenciltidskrifter och -förlag, alternativa småförlag som framför allt gav ut enklare publikationer. I sina tidskrifter och sin skönlitterära utgivning förde de fram nya, unga författare som huvudsakligen skrev lyrik. Alternativet att ge ut sina verk på eget förlag fanns också, men det var ofta kostsamt, tidskrävande och resulterade sällan i recensioner eller försäljningsframgångar.

Den enda av dessa alternativa utgivare – utgivning på eget förlag undantagen – som fortfarande bedriver en aktiv verksamhet är Författares bokmaskin. Anledningen till att den kunde fortsätta när större delen av övriga nämnda aktörer försvann, var att rörelsen från början hade ekonomiskt stöd från Statens kulturråd och från och med 1980 även fick statligt produktionsstöd. Författarförlaget begärdes i konkurs 1986, köptes och ändrade inriktning, och de flesta av stencilförlagen försvann när de större förlagen så småningom började ge ut debutanter igen, vilket skedde kort tid efter krisåren.[7]

Hans Olof Johansson har visat att antalet förstagångsutgivna svenska lyriktitlar ökade markant under åren 1971–1976. Under dessa år utgavs 70, 83, 92, 107, 118 respektive 123 titlar, en total ökning med drygt 70 procent på endast fem år. Ökningen skedde dock främst på mindre och medelstora förlag. De stora förlagen fortsatte att skära i utgivningen ytterligare några år, vilket slutligen ledde till att Bonniers 1973 inte publicerade ett enda lyrikmanus av en debutant. Det hade inte inträffat sedan 1940.[8] Vändningen för lyriken under första halvan av 1970-talet totalt sett är dock tydlig, och den inföll intressant nog innan det statliga produktionsstödet till bokutgivning, ”litteraturstödet”, infördes från och med budgetåret 1975/76.

Litteraturstödet var ett resultat av förlagskrisen. Dåvarande utbildningsminister Olof Palme tillsatte 1968 års litteraturutredning för att få en överblick över läget, och den resulterade i att ett produktionsstöd till förlagen infördes från och med den 1 juli 1975. Detta kom framför allt att stödja den smala, svårsålda litteraturen.[9]

Vid det laget var dock förlagskrisen redan över. Den nödvändiga omstruktureringen av branschen var i princip redan genomförd, och bokutgivningen var åter på väg upp. Krisen var således kortvarig, och som Ann Steiner konstaterar i sin doktorsavhandling råder det delade meningar både om hur djup krisen var och om det ens är riktigt att tala om en kris, då det fanns delar av branschen som inte alls drabbades, alternativt fick sina ekonomiska problem senare under 1970-talet. ”Påståendet att det rådde en förlagskris framstår i dag delvis som ett kulturpolitiskt utspel”, menar Steiner. Oavsett vilket begrepp som föredras råder det dock inget tvivel om att åren omkring 1970 innebar en djup svacka för de stora bokförlagen.[10]

En av orsakerna till de bättre tiderna var att en rad nya aktörer släpptes in på marknaden tack vare den fria prissättningen. Nya bokklubbar erbjöd ett brett sortiment till rabatterat pris och fick stort genomslag, och kommissionssystemets upphörande medförde också att försäljningsställen som varuhus och kiosker blev viktigare. För en till stora delar icke-kommersiell kategori som lyriken fick dessa kanaler en marginell betydelse, men den positiva trend och de ökade intäkter som de medförde för förlagen, gav möjligheter till ökad utgivning också av lyrik i början av 1970-talet.[11]

Även om bokutgivningen hade börjat stiga igen före 1975, innebar också litteraturstödet nya möjligheter för förlagen att satsa på smalare litteraturka-

tegorier som lyrik. Bengt Holmström, som utredde stödet efter dess första budgetår, konstaterade i sitt betänkande *Statligt litteraturstöd* (Ds U 1977:14) att lyriken blev prioriterad vid den första tilldelningen av medel budgetåret 1975/76 samt att det var inom denna litteraturkategori som stödet framför allt fick effekt.[12]

Sammanlagt stöddes 104 lyriktitlar inom stödordningen ”Ny svensk skönlitteratur”, vilket motsvarade cirka 35 procent av det totala antalet titlar som beviljades medel inom kategorin. Detta kan jämföras med att lyrikens andel av den totala förstagångsutgivna skönlitteraturen i sin helhet (exklusive ”populärpocketböcker”) under åren 1965–1976 var 27 procent. Holmström ser en risk med denna generösa tilldelning och menar att det ”i längden är till nackdel, eftersom undermåliga och mediokra produkter inkräktar på det utrymme, som borde förbehållas böcker med litterärt värde”.[13]

Svängningen i lyrikutgivningen under det tidiga 1970-talet – från en högst begränsad utgivning på de stora förlagen och en successiv nysatsning på de mindre och medelstora, till en omfattande utgivning i samband med litteraturstödets införande – speglas även vid en genomläsning av recensionsmaterialet i dagstidningarna vid denna tid. Omkring 1973–1974 noterade kritikerna allt oftare bristen på ”lyriska nyheter” och de menade att lyriken kämpar ”allt intensivare för att finna ögon och öron”. När ett stort förlag gav ut en lyrikdebutant blev reaktionen vid ett tillfälle till och med: ”Kors i taket.” Påtagligt många av recensionerna inleddes också med ett konstaterande att lyrikutgivningen i landet var av ringa omfattning.[14]

Kritikerna såg dock ljusningen hos mindre och medelstora förlag, som det författarkooperativa Eremit-Press, Inferi och Zinderman. Zindermans förlag ”smälter […] något av den lyriska nedisningen” menade exempelvis Eric S. Alexandersson i *Göteborgs-Posten* 1973, och Bengt Söderhäll sammanfattade vid samma tid i *Arbetarbladet*: ”När de stora etablerade bokförlagen skär ner sin utgivning, släpper poesiförlaget INFERI fram nya poeter. De fria förlagen gör ett mycket lovvärt och viktigt arbete.”[15]

Intressant nog vände recensenternas inställning efter litteraturstödets införande; omkring 1977–1978 talade många i stället om en bokflod och problemen att navigera bland alla nya diktsamlingar som vällde ut från förlagen. Återigen bidrog Alexandersson med en talande bild: ”Det regnar lyrik. Man kan faktiskt tala om skyfall, och inte hjälper det stort med paraplyer.”[16]

Stämmer kritikernas beskrivning överens med hur situationen såg ut? Ökade utgivningen i så hög grad på bara några få år, att beskrivningen kunde svänga från lyrisk nedisning till bokflod?

Lyrikutgivningen 1976–1995 – en översikt

Under åren 1976–1995 publicerades totalt 3 848 diktsamlingar med ny, svensk lyrik i Sverige, varav 317 diktantologier. Utgivningen fördelade sig på en rad utgivare av olika slag. Några av dem var större, allmänutgivande förlag, som Bonniers, Natur & Kultur, Norstedts, Rabén & Sjögren och Wahlström & Widstrand, medan andra var något mindre till storleken och hade en mer begränsad utgivning, både i antal titlar räknat och när det gäller utgivningens fördelning utifrån olika litteraturkategorier. Nämnas kan Atlantis, Cavefors, ellerströms, Författarförlaget, Gedins, Symposion och Tre böcker. I materialet finns också åtskilliga småförlag och utgivare som utgav så få titlar att de kan sägas vara författarens egna förlag, liksom en del organisationer, föreningar och andra sammanslutningar.

Utgivningen under de två tioårsperioderna 1976–1985 och 1986–1995 var nästan lika omfattande. Under de första tio åren utgavs 1 973 titlar (varav 138 antologier), och under de senare 1 875 (varav 179 antologier). En minskning motsvarande 5 procent under den senare halvan av perioden kan således noteras. Till denna minskning bidrog några enskilda förlags omläggning i utgivningen, men framför allt gällde den utgivningen på småförlag och egna förlag. Det bör betonas att den därmed inte kan betraktas som statistiskt säkerställd, utan snarare beror på hur källmaterialet har upprättats. Som metoddiskussionen i kapitel 1 har visat är det vanskligt att ställa materialet i en uppsamlingskatalog mot nationalbibliografins årskataloger, då dessa inte är lika omfattande vad gäller den bokproduktion som faller utanför den reguljära utgivningen.

Trots dessa metodiska problem, och trots att 1900-talets tre sista decennier var en dynamisk period i svensk bokutgivnings historia, då flera förlag försvann, tillkom och köptes upp, varken minskade eller ökade lyrikutgivningen totalt sett markant under perioden. Under ett enskilt år utgavs som mest 214 titlar (1977) och som minst 174 (1987). Emellertid är det inte fråga om någon tydlig utveckling under perioden. Förutom vissa år – framför allt mot slutet av 1970-talet och början av 1980-talet – då utgivningen steg till över 200 titlar, låg den relativt stabil omkring 180–200 titlar per år (se diagram 1).[17] Ökningen under 1980-talets första hälft stod främst de egna förlagen för, och det är rimligt att anta att uppgången inte berodde på någon plötslig, markant ökning i utgivningen inom denna utgivningsgrupp, utan i stället på källmaterialets art. Sannolikt skulle antalet egenutgivna titlar under periodens sista tio år ha varit fler om en uppsamlingskatalog hade funnits att tillgå.

DIAGRAM 1
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter år

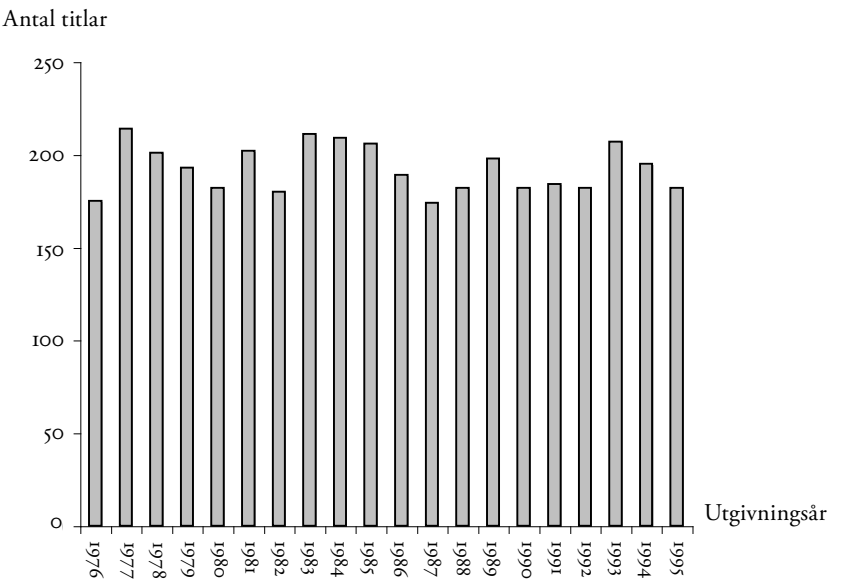

Med tanke på att lyrikutgivningen är relativt jämnt fördelad över perioderna kan svängningarna år från år tyckas marginella. I det stora hela är detta en korrekt iakttagelse, men bakom siffrorna finns betydande förskjutningar mellan enskilda förlag. Bokbranschen var stadd i förändring under de decennier som här studeras, och för att blottlägga de mönster som skymtar i materialet krävs en närmare analys av siffrorna utifrån förlagsgrupper och enskilda förlag. En sådan genomgång följer i kapitel 4.

En historisk jämförelse – utgivningen av lyrik 1866–1995

Med en årlig utgivning på omkring 180–200 titlar per år 1976–1995 hade lyrikutgivningen ökat dramatiskt och var rent av större än den någonsin tidigare hade varit (se diagram 2). Kritikernas bild av en stor förändring under 1970-talets mitt tycks således äga sin riktighet – den lyriska nedisningen blev i sanning en bokflod. Frågan är dock vad denna jämna och historiskt sett stora utgivning berodde på. En viktig aspekt är förstås litteraturstödets betydelse, men det finns även en rad andra faktorer som spelar in. För att dessa ska kunna blottläggas krävs en historisk jämförelse.

Som framgått är året 1866 det första från vilket det finns relativt tillförlitliga siffror över lyrikutgivningen, och tre kvantitativa studier täcker tillsammans in utgivningen av ny, svensk lyrik 1866–1976.[18] De visar att utgivningen har ökat successivt, och att skillnaderna under detta tidsspann är stora.

DIAGRAM 2
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1866–1995 fördelade på tioårsperioder[19]

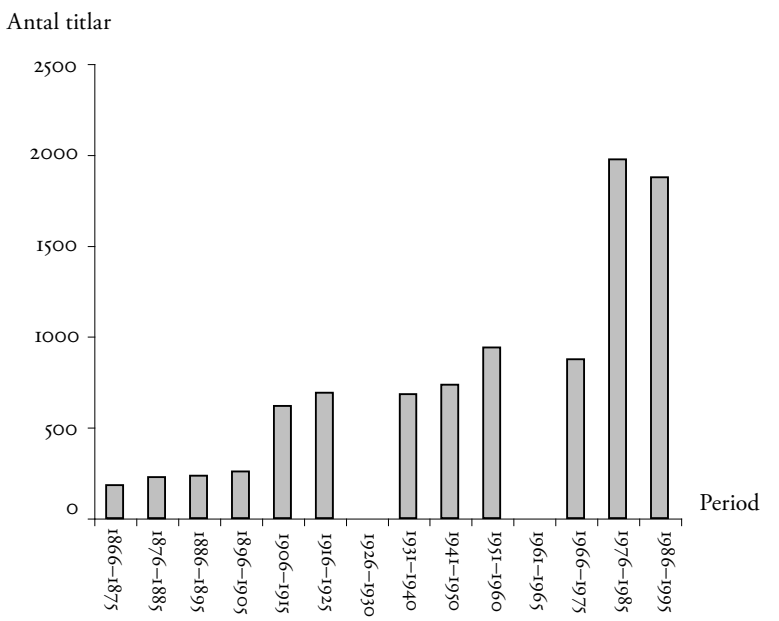

Gunnel Furuland anger att utgivningen av diktsamlingar under de 65 åren 1866–1930 var stigande under hela perioden och ökade från 181 (1866–1875) till 691 (1916–1925), men som diagram 2 visar skedde en kraftig uppgång strax efter sekelskiftet.[20] Ökningen kommenteras inte närmare av Furuland, men beror med största sannolikhet på att *Svensk bokkatalog* från och med den volym som täcker åren 1906–1910 utvidgades till att bli mer av nationalbibliografi än bokhandelskatalog och därmed kom att förteckna fler publikationer. Ökningen från 258 titlar tioårsperioden 1896–1905 till 617 titlar nästkommande tioårsperiod, antyder att siffrorna inte speglar de faktiska utgivningsförhållandena. De pekar i stället på att en betydande del av lyrikutgivningen under tiden före 1906 föll utanför *Svensk bokkatalog*. Eftersom katalogen tidigare endast medräknade de volymer som fanns till försäljning i bokhandeln, torde en stor del av de titlar som tillkom vara utgivna på mindre och egna förlag.

Hans Olof Johansson noterar en successiv ökning 1931–1960, från 683 (1931–1940) till 938 (1951–1960).[21] En sammanräkning av hans siffror för tioårsperioden 1966–1975 ger dock vid handen att antalet diktsamlingar uppgick till 873, vilket indikerar en minskning i förhållande till uppgången under 1950-talet (se diagram 2). Denna minskning beror till viss del på luckor i själva källmaterialet, till följd av att studien baseras på nationalbibliografins inte lika fullständiga årskataloger samt genomfördes så nära inpå den undersökta perioden att allt eftersläpande material inte kunde inkluderas.[22] Nedgången kan dock även till viss del förklaras med de stora förändringar som förlagskrisen resulterade i. Johansson menar att utgivningen minskade med ungefär 30 procent bara under krisåren 1969–1971, från närmare 100 till cirka 70 titlar, och att de stora och etablerade förlagen Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand successivt minskade sin utgivning under slutet av 1960-talet och det tidiga 1970-talet med hela två tredjedelar.[23]

Under perioden 1976–1985 publicerades som nämnts 1 973 titlar och under nästföljande tio år 1 875. Ställda mot Johanssons siffror visar dessa att en stor och plötslig ökning av lyrikutgivningen har ägt rum, en ökning med närmare 130 procent från en tioårsperiod till en annan.

Den stora ökningen beror inte bara på skillnaderna i källmaterialet utan kan även relateras till förlagskrisen, den tekniska utvecklingen och litteraturstödet. För att bringa klarhet i hur stor roll de mättekniska problemen spelar kan det dock vara värt att undersöka hur mycket svensk lyrik utgiven i bokform under åren 1966–1995 som totalt har registrerats i LIBRIS, alltså även inklusive de nya upplagor, retrospektiva antologier, dubbelklassificerade verk och andra titlar som egentligen har uteslutits i denna studie.[24]

Resultatet av en sådan sammanställning visar att utgivningen sjönk åren omkring förlagskrisen. Lägst var utgivningen 1968–1972, men den steg sedan successivt från och med 1974 till 1977, för att sedan stabiliseras på en hög nivå. Även med det material som kan saknas i Johanssons studie inkluderat skedde alltså en minskning av utgivningen under krisåren, och det är därmed troligt att också totalsumman för förstagångsutgivningen under perioden 1966–1975 faktiskt *ska* ligga en bra bit under den för nästföljande tioårsperiod (se diagram 3). Den totala utgivningen var enligt LIBRIS 2 086, 3 090 respektive 3 216 titlar under dessa tre tioårsperioder. Ökningen från den första till den andra var således 48,1 procent. Även ökningen med 4,1 procent från den andra och tredje tioårsperioden är här intressant, då mitt material tvärtom visar en minskning på 5 procent. Även om det är en problematisk och oprecis jämförelse, tyder allt på att också eftersläpningen i årskatalogerna 1986–1995 spelar roll.

DIAGRAM 3
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar kontra antalet registrerade titlar i LIBRIS under signa Hc.03 och Hc.03(s) 1966–1995

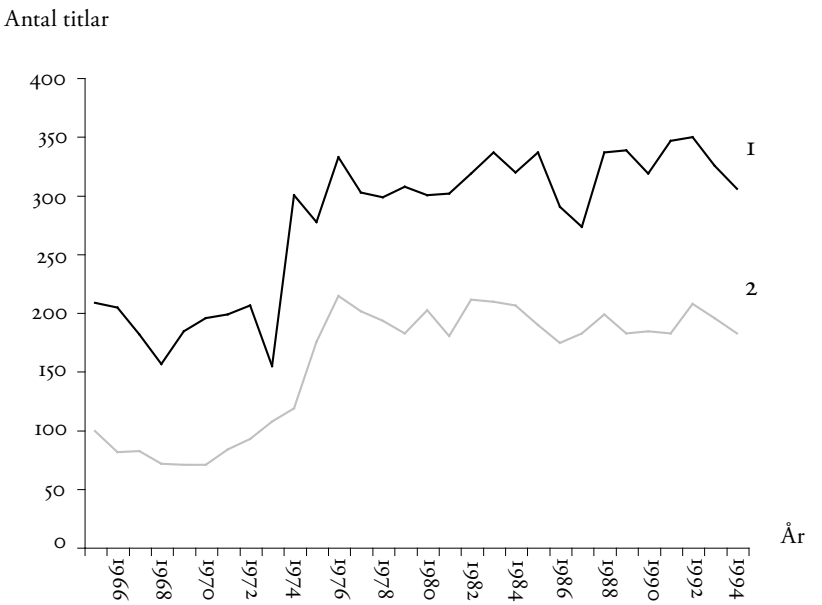

1 LIBRIS
2 H. O. Johansson / Å. Warnqvist

De mättekniska problemen kan således sägas vara av något mindre betydelse, och därmed kan fokus riktas mot förlagskrisens slut och den tekniska utvecklingen med dess nya publiceringsmöjligheter.

När förlagen under det tidiga 1970-talet ökade sin utgivning av skönlitteratur igen steg även utgivningen av förstagångsutgiven lyrik med ungefär tio titlar per år mellan 1971 och 1975.[25] Del i denna ökning hade småförlagen och egenutgivningen. Som ovan har konstaterats sporrade krisen författarna att i högre grad ge ut sina böcker själva, och nya tekniska lösningar, som kopieringsmaskiner och offsettryck, gjorde detta möjligt för fler författare på ett helt nytt sätt. Den så kallade stencilutgivningen tog fart omkring 1970, men registrerades inledningsvis i liten utsträckning i nationalbibliografin och kan därför till viss del saknas i Johanssons siffror.[26] Författares bokmaskin har också svarat för en stor del av egenutgivningen sedan deras utgivning kom igång på allvar 1975.[27]

Kan dessa faktorer ensamma förklara den stora ökningen av ny, svensk lyrik som har inträffat efter 1975? Det rör sig ju trots allt om mer än en fördubbling från den ena tioårsperioden till den andra (se diagram 2).

Det som framför allt karakteriserar den period som denna undersökning täcker är det statliga litteraturstödet, men då det saknas en nyare, genomgripande studie av stödets konsekvenser är kunskapen om dess betydelse på längre sikt liten.[28] Två omständigheter försvårar också slutsatser kring litteraturstödets relevans för den svenska lyrikutgivningen. Förutom det faktum att utgivningen hade börjat öka redan innan stödet infördes, måste hänsyn tas till att det är ett efterhandsstöd. Inget förlag är därmed på förhand garanterat någon ersättning för tryckningen (annat än i undantagsfall), vilket gör att det måste finnas ekonomisk täckning för utgivningen i den händelse det förväntade stödet uteblir.

Om lyrikutgivningen hade fortsatt att stiga till de nivåer som förelåg 1976–1995 utan något stöd är omöjligt att säga, men det är rimligt att anta att stödet har spelat roll för att den har legat på en historiskt sett hög och jämn nivå. Några stickprov kan hjälpa till att ge stöd åt denna hypotes. Som ovan konstaterats angav Bengt Holmström att lyriken stod för inte mindre än 35 procent av de titlar i kategorin ”Ny svensk skönlitteratur” som tilldelades litteraturstöd vid första utdelningstillfället. Totalt stöddes 104 lyriktitlar under budgetåret 1975/76, vilket innebär en betydande del av de förstagångsutgivna diktsamlingar som utgavs 1975 och 1976.[29] Enligt Hans Olof Johansson gavs 118 förstagångsutgivna titlar ut 1975 – en siffra som antagligen behöver räknas upp något på grund av eftersläpningen i materialet – och under 1976 utgavs som nämnts 175 titlar. Holmström anger inte vilket år respektive titel som erhöll stöd publicerades, men om en beräkning görs jämnt över dessa drygt 300 titlar innebär det att ungefär en tredjedel fick litteraturstöd. I praktiken bör dock andelen vara högre, kanske rent av det dubbla, eftersom förlagen endast hade möjlighet att söka för de titlar som utkom inom budgetårets ramar.

Något som ytterligare stöder hypotesen är att 1977, det vill säga året efter att stödet utdelades första gången, var det år då utgivningen av lyrik var som störst under hela perioden 1976–1995 (214 titlar). Ökningen i förhållande till år 1976, då 175 titlar utgavs, är hela 22,3 procent (39 titlar). Det är den största svängningen mellan två år som förekommer under undersökningsperioden, och det är högst troligt att stödet här har spelat roll.[30]

Holmström tvekar inte därom i sitt betänkande. Trots att också han noterar att ökningen i antalet utgivna titlar inleddes några år före stödets införande samt att han endast hade tillgång till Johanssons siffror som sträcker sig fram till 1976, slår han fast att expansionen ”alldeles tydligt påverkats” av stödet. Han menar att lyrikutgivningen kvantitativt sett ”nått en nivå utan motstycke” och att ”det är alldeles uppenbart att litteraturstödet därvidlag har haft en avgörande inverkan”.[31]

Det är sant att stödet har haft effekt, men som ovan konstaterats fanns det också andra faktorer som spelade in, och Holmströms slutsats är därmed

något förenklad. Det visar inte minst den omfattande utgivningen längre fram under perioden, vilken inte kan ha varit lika starkt relaterad till stödet. Under budgetåret 1984/85 tilldelades 70 diktsamlingar stöd av totalt 276 titlar i kategorin ”Ny svensk skönlitteratur för vuxna”; under året 1994/95 var antalet 44 av totalt 236. Andelen förstagångsutgivna diktsamlingar som fick litteraturstöd var alltså cirka 25 procent 1984/85 och cirka 19 procent 1994/95, att jämföra med 65 procent 1975/76.[32] Men trots att lyrikens andel av stödet har minskat betydligt sedan det infördes, sjönk inte utgivningen av ny, svensk lyrik totalt sett nämnvärt under perioden (se diagram 2).

För vissa förlag har det minskade stödet emellertid haft betydelse, och som analysen i nästkommande kapitel visar finns det förlag hos vilka lyrikutgivningen minskade eller rent av upphörde som en direkt följd av minskat stöd. Förläggarna ger dock olika besked om stödets betydelse. Flera har påpekat dess vikt för förlagens utgivning av lyrik och smal prosa, och några av dem menar att stödet är direkt avgörande för att deras förlag ska kunna ge ut titlar inom dessa totalt sett smala och ekonomiskt olönsamma litteraturkategorier. Andra menar att det är ett välkommet stöd, men att det inte alls påverkar hur många titlar som ges ut.[33]

lyrikantologierna

En typ av utgivning som ovan inte har berörts, men som också har sin beskärda del i den jämna lyrikutgivningen 1976–1995, är lyrikantologierna. Utgivningen av dessa har ökat kraftigt under den senare delen av 1900-talet.

Gunnel Furuland uppger att antalet lyrikantologier som utgavs 1866–1930 var ytterst få, och Hans Olof Johansson identifierade 21 i materialet som täckte åren 1931–1960 (totalt 2 355 titlar).[34] Dessvärre finns inga uppgifter att tillgå om antalet antologier utgivna mellan 1965 och 1976, men när vi är framme vid perioden 1976–1995 har en drastisk ökning skett i förhållande till perioden 1931–1960. Totalt utgavs hela 317 lyrikantologier under dessa tjugo år, vilket motsvarar 8,2 procent av studiens titlar. 138 antologier (7 procent) utgavs under de första tio åren och 179 (9,5 procent) under de senare. En ökning kan således skönjas under perioden, men förändringen är inte så stor att den endast kan tillskrivas denna tjugoårsperiod.[35] Omständigheterna gör det svårt att exakt avgöra när den stora ökningen inleddes, men kontrollräkningar i LIBRIS indikerar en successiv ökning fram till 1970-talets mitt, varefter utgivningen plötsligt steg kraftigt. Här är dock den viktigaste orsaken de förbättrade tekniska förutsättningar som gjorde det möjligt för exempelvis skolklasser, skrivargrupper, organisationer och liknande att ge ut enklare antologier.

Några jämförelser med utgivningen av romaner och noveller

Med en ökning från 617 titlar 1906–1915, till 1 875 titlar (1 695 utan antologier) 1986–1995, har lyrikutgivningen ungefär tredubblats under den period som *Svensk bokkatalog* kan sägas ha fungerat som Sveriges nationalbibliografi. Om vi uppskattar utgivningen under den femårsperiod som det saknas uppgift för sedan 1866 till cirka 8–900 titlar, innebär det att det i Sverige under dessa 130 år har publicerats strax över 10 000 förstagångsutgivna diktsamlingar. (Denna siffra är naturligtvis lågt räknad, med tanke på att egenutgivningen under tidigare perioder med stor sannolikhet är större än vad som här har kunnat visas.)

Är då en tredubbling av lyrikutgivningen mellan 1906 och 1995 att betrakta som anmärkningsvärd? Den skönlitterära bokutgivningen ökade ju även totalt sett under 1900-talet.[36] För att kunna besvara den frågan krävs en jämförelse med utgivningen av fiktionsprosa, vilken dock försvåras av att flera av de studier som rör denna utgivning bygger på ett material som har insamlats på andra sätt. Endast om den begränsas något i tid är en sådan jämförelse genomförbar.

Johan Svedjedal har presenterat siffror för förstagångsutgivningen av romaner och noveller 1916–1940. Han visar där att utgivningen minskade kraftigt under mellankrigstiden – från 959 titlar under femårsperioden 1916–1920, till 756 titlar 1936–1940. Hans Olof Johansson anger i sin studie av utgivningen av skönlitteratur 1965–1976 att antalet romaner och noveller som utgavs 1966–1970 var 1 071 och 1971–1975 1 017. Från slutet av 1930-talet till början av 1970-talet ökade följaktligen utgivningen med 34,5 procent. Motsvarande siffror för lyriken under dessa femårsperioder är 316 (1936–1940) respektive 470 (1971–1975), en ökning med 48,8 procent.[37] Utgivningen av diktsamlingar ökade således mer än utgivningen av romaner och noveller under dessa 35 år.

Någon nedgång motsvarande den inom utgivningen av romaner och noveller under mellankrigstiden kan inte observeras i lyrikutgivningen. Som diagram 2 visar ökade lyrikutgivningen stadigt i princip ända fram till perioden 1966–1975, vilket antyder att lyriken inte var lika känslig för konjunktursvängningarna på bokmarknaden som fiktionsprosan. Trots att utgivningen av lyrik minskade under perioden 1966–1975, och att slutet av 1960-talet och det tidiga 1970-talet var en kritisk period för litteraturkategorin, var alltså ökningen sett ur ett längre perspektiv större än för utgivningen av romaner och noveller.

En jämförelse med Svenska Förläggareföreningens statistik

I föregående kapitel nämndes att den som är intresserad av mer detaljerade siffror kring de senaste decenniernas bokutgivning är hänvisad till Svenska Förläggareföreningens branschstatistik. Det är den enda statistik som delar in utgivningen efter litteraturkategorier, och föreningen är följaktligen den enda organisation som löpande tar fram statistik där lyrik- och dramatikutgivningen redovisas separerad från övrig skönlitteratur.[38] I kraft av sina detaljerade siffror har branschstatistiken ofta varit huvudkällan i den kulturpolitiska debatten om den svenska bokmarknaden under de senaste decennierna. Den har använts i olika sammanhang där det har varit önskvärt att ge en bild av den svenska bokcirkulationen, som nämnts även i nästan alla statliga bok- och kulturutredningar efter 1968 års litteraturutredning. Dessvärre är det förknippat med en rad problem att använda föreningens statistik för generella utsagor om bokutgivningen, framför allt då den inte är heltäckande utan endast redogör för medlemsförlagens siffror. Den omfattande amatörutgivningen saknas exempelvis helt.

En sammanräkning av föreningens siffror över lyrik- och dramatikutgivningen mellan 1976 och 1995 visar att den i genomsnitt var 84 titlar per år, vilket är mindre än hälften av genomsnittet i denna studie (192 titlar per år). Föreningens statistik inkluderar med andra ord som mest knappt 44 procent av den förstagångsutgivna lyriken 1976–1995 (se diagram 4). Då föreningens siffror inkluderar lyrik och dramatik i en och samma post samt inte särskiljer nya verk och nya upplagor, är emellertid de faktiska siffrorna för enbart förstagångsutgiven lyrik hos medlemsförlagen ytterligare något lägre.[39]

På grund av att föreningen i sin statistik inte skiljer nya verk från nya upplagor av redan publicerade verk, är också här ett rimligare jämförelsematerial totalberäkningar utifrån materialet i LIBRIS. En sådan jämförelse visar att föreningens siffror endast uppgår till något mer än en fjärdedel av det antal titlar som i LIBRIS räknas som svensk lyrik under perioden (i genomsnitt 315 titlar per år) (se diagram 4).[40]

Intressant med branschstatistikens siffror är också att de visar en märkbar minskning av lyrikutgivningen hos medlemsförlagen mot periodens slut, från som mest 107 titlar budgetåret 1987/88 till som minst 61 titlar 1995.[41] En så tydlig minskning uppträder inte om samtliga lyrikutgivare beaktas. Om materialet hämtas från nationalbibliografin ligger tvärtom utgivningen på en relativt jämn nivå. År 1995 utgavs 181 förstagångsutgivna titlar, vilket är en siffra som är nästan tre gånger högre än den som Förläggareföreningen redovisar för den totala utgivningen av lyrik och dramatik samma år. Om jämförelsen över tid görs med materialet i LIBRIS syns till och med en delvis motsatt trend (se diagram 4). Detta ger en fingervisning om vilken begränsad del av lyrikutgivningen som Förläggareföreningens medlemsförlag står för.

DIAGRAM 4
Den totala lyrikutgivningen 1976–1995 enligt Svenska Förläggareföreningen och LIBRIS, jämfört med föreliggande studie (enbart förstagångsutgivning)

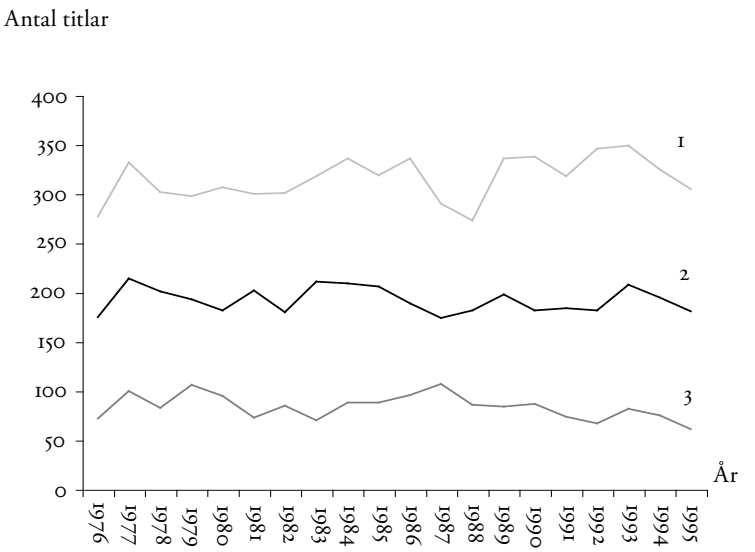

1 LIBRIS
2 Å. Warnqvist
3 Svenska Förläggareföreningen

Orsaken till minskningen i Svenska Förläggareföreningens statistik är troligen att det i början av 1980-talet tillkom en del förlag som blev viktiga utgivare av lyrik, varav endast ett fåtal, exempelvis Tre Böcker, blev medlemmar. Som analysen i kapitel 4 visar finns det en vikande trend hos vissa större förlag under perioden, och troligen är det detta som slår igenom i föreningens statistik.

Den slutsats som kan dras är att det utanför vad Förläggareföreningen betraktar som den ”professionella” utgivningen (ca 250 bokförlag), finns en stor mängd småförlag och egna förlag som inte syns i föreningens statistik. Det är utgivare av detta slag som står för merparten av utgivningen av ny, svensk lyrik och därför är det särskilt problematiskt att använda branschstatistiken för att ge ett mått på dess omfång. I de sammanhang där denna åberopas blir konsekvensen att mindre än hälften, kanske rent av så lite som en tredje- eller fjärdedel, av lyrikutgivningen i Sverige finns representerad.

Det kan också vara värt att notera att branschstatistikens siffror för utgivningen i kategorierna lyrik och dramatik respektive svensk prosa för vuxna,

visar att det i genomsnitt gavs ut ungefär fyra gånger så mycket prosa som lyrik 1976–1995.[42] Även om det saknas ett tillfredsställande jämförelsematerial till föreliggande studie, tyder allt på att detta förhållande inte är överförbart på den totala utgivningen av svensk skönlitteratur i bokform för vuxna, där lyriken torde ha en betydligt större andel än vad branschstatistiken visar. Överslagsberäkningar utifrån nationalbibliografin antyder att det mellan 1976 och 1995 utgavs ungefär dubbelt så mycket svensk fiktionsprosa som svensk lyrik, alltså inte fyra gånger så mycket.[43]

Det bör slutligen påpekas att lyriken i flera avseenden är en utgivningskategori som inte låter sig jämföras med andra, inte minst på grund av den exceptionellt stora andelen egenutgivning. Ett rimligt antagande är att Svenska Förläggareföreningens branschstatistik inom andra områden kommer närmare de faktiska siffrorna för hela marknaden. Som en jämförelse kan nämnas att Johan Svedjedal anger att utgivningen av förstagångsutgiven fiktionsprosa i svenskt original på eget förlag under perioden 1916–1940 motsvarade 6,8 procent av materialets titlar, vilket kan jämföras med att egenutgivningens andel av den förstagångsutgivna lyriken 1931–1960 var 28,9 procent. I Lars Furulands och Hans Olof Johanssons studie av den skönlitterära utgivningen i sin helhet 1965–1970 anges att förlag som under perioden utgivit en eller två titlar, samt utgivning på eget förlag, motsvarade endast 3,3 procent av utgivningen. Detta kan ställas mot Hans Olof Johanssons studie av den totala lyrikutgivningen 1965–1970, där 17,8 procent gavs ut av förlag som endast stod för en eller två av materialets titlar.[44] Utgivningen på eget förlag är alltså avsevärt mycket större när det handlar om lyrik än när det handlar om fiktionsprosa.

4

Förlagen

Förlagskrisen och litteraturstödet var två av de faktorer som kom att ändra förutsättningarna i bokbranschen. Förlag försvann och nya grundades, vilket också påverkade lyrikutgivningen. I föregående kapitel har vi sett att lyriken totalt sett hävdade sig väl i den skönlitterära bokutgivningen under hela perioden 1976–1995, men vilka var det som stod bakom denna omfattande utgivning?[1]

En genomgång av de 20 största lyrikutgivarna visar att många av dem är eller var etablerade förlag som också hade en omfattande skönlitterär utgivning i övrigt. Bonniers var den överlägset största enskilda utgivaren – förlagets 365 titlar motsvarar hela 9,5 procent av utgivningen – medan den näst största visar sig vara Författares bokmaskin, som under perioden publicerade inte mindre än 240 av studiens titlar (6,2 procent). Det gör bokmaskinen till egenutgivningens främsta forum. Norstedts och Wahlström & Widstrand följer därefter med 149 (3,9 procent) respektive 108 titlar (2,8 procent), tätt följda av Alba/Bonnier Alba med 91 titlar (2,4 procent) och Rabén & Sjögren med 90 (2,3 procent). Längre ner på listan förekommer mindre eller medelstora etablerade förlag. Det är särskilt värt att notera att flera mindre förlag gör sig gällande på denna topplista; en liten utgivare som Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund hade exempelvis en lyrikutgivning som var lika stor som det betydligt större förlaget Atlantis (se tabell 1).

Olika typer av förlag

Det var inte bara etablerade förlag som stod för den omfattande utgivningen. Lyrik gavs ut av många slags förlag, allt från de stora, kommersiella till egenutgivare som bara publicerade någon enstaka titel. I denna studie förekommer inte mindre än 1 507 olika utgivare. Om de privatpersoner som har publicerat sina titlar under eget namn skulle exkluderas skulle antalet utgivare ändå bli så högt som 748. Då inkluderas såväl reguljära förlag som utgivare av institutionell art (skolor, organisationer och liknande), bokmaskiner och egenutgivare som har angivit ett förlagsnamn och följaktligen kan betecknas som egna förläggare. Antalet reguljära och institutionella utgivare var 576, medan

antalet bokmaskiner och namngivna egenförlag var 172. Övriga egenutgivare var 759 till antalet.

TABELL 1
De 20 förlag som 1976–1995 utgav flest förstagångsutgivna diktsamlingar

Förlag	*Antal titlar*	*Andel*
Bonniers	365	9,5
Författares bokmaskin	240	6,2
Norstedts	149	3,9
Wahlström & Widstrand	108	2,8
Alba/Bonnier Alba	91	2,4
Rabén & Sjögren	90	2,3
Författarförlaget	53	1,4
LT	50	1,3
Settern	45	1,2
Artemis	35	0,9
Symposion	33	0,9
Gedins	30	0,8
Textab	27	0,7
Zinderman	26	0,7
Cavefors	25	0,6
Inferi	23	0,6
Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund	23	0,6
Atlantis	22	0,6
ellerströms	22	0,6
Tre Böcker	22	0,6
Övriga förlag	2 369	61,6
Totalt	*3 848*	*100,0*

Detta innebär en omfattande ökning av antalet utgivare i förhållande till hur det såg ut endast några år tidigare än den period som undersöks i denna studie. Hans Olof Johansson anger i sin undersökning av den totala lyrikutgivningen 1965–1970, alltså inte endast förstagångsutgivningen utan all utgivning av lyrik i Sverige, att den ”fördelar sig på drygt 150 förlag” inklusive egenutgivning.[2] Förvisso saknas mycket av egen- och stencilutgivningen här,

men även med hänsyn tagen till detta är ökningen av antalet utgivare under decennierna som följer anmärkningsvärd; under 1990-talets första hälft rörde det sig om ungefär det tredubbla.

Om egenutgivning utan förlagsnamn undantas var antalet förlag och andra utgivare 181 under femårsperioden 1976–1980. Åren 1981–1985 hade antalet ökat till 257, men därefter förefaller expansionen ha avstannat. 1986–1990 publicerade 258 utgivare ny, svensk lyrik och 1991–1995 var antalet 278. Om nämnda egenutgivare, som låg ganska konstant runt 190 varje femårsperiod, inkluderas blir antalet utgivare 370, 451, 444 respektive 468 under de fyra femårsperioderna.[3] Den stora ökningen inföll således under 1980-talets början, vilket inte är förvånande då det sena 1970-talet och tidiga 1980-talet var en tid då många nya förlag bildades, dels som en konsekvens av litteraturstödet, dels tack vare förbättrade tekniska lösningar som bland annat gjorde det möjligt för de blivande förläggarna att relativt billigt investera i tryckpressar och göra sättningsarbete på elektronisk väg.

Om antalet utgivare per femårsperiod ställs mot det totala antalet under hela tjugoårsperioden kan vi konstatera att omsättningen var mycket stor. Många småförlag och egenutgivare publicerade en eller ett par titlar, för att sedan försvinna som utgivare av lyrik omedelbart eller efter något år. Cirka 80 procent av de förlag och utgivare som inte publicerade diktsamlingar privat under eget namn, gav endast ut en eller två titlar under perioden, vilket även gäller för den absoluta majoriteten egenutgivare utan förlagsnamn där andelen ligger runt 90 procent. Johansson anger att en femtedel av de 150 förlag som gav ut lyrik 1965–1970, gav ut mer än två titlar och ”en mycket stor del kan alltså betraktas som tillfälliga utgivare, vanligen av typen ’eget förlag’”.[4] Johanssons och mina siffror ställda mot varandra visar således att antalet tillfälliga utgivare visserligen verkar ha ökat, men att deras andel av utgivningen är ungefär densamma. Här ska vi dock återigen påminna oss de mättekniska problem som försvårar jämförelsen. Noteras kan även en successiv ökning av utgivning av institutionell art genom olika organisationer, skolor, skrivarutbildningar och andra som inte primärt ägnar sig åt bokutgivning. Framför allt gäller utgivningen av denna typ antologier.

För att kunna diskutera fördelningen mellan de olika förlag och andra utgivare som förekommer i denna studie, behövs systematisering i form av en indelning av utgivarna. Det finns flera tänkbara sätt att dela in de förlag som är aktörer på den svenska bokmarknaden. Tidigare forskare har bland annat haft förlagens omsättning, betydelse eller geografiska läge som utgångspunkt, alternativt utgivningens inriktning eller storlek.[5] De olika indelningarna beror delvis på forskarnas skiftande syften, men även till stor del på att bokbranschens aktörer ständigt växlar. Eftersom förlag av olika anledningar har grundats och försvunnit under den svenska bokmarknadens historia, måste indelningsprinciperna för varje studie anpassas inte bara efter undersökningens ärende utan också efter det aktuella materialet.

Få av de indelningar som har tillämpats är applicerbara på det material som här analyseras. Orsaken är naturligtvis det stora antalet förlag och utgivare i denna studie som aldrig tidigare har diskuterats. Trots växlingen bland aktörerna finns dock relativt fasta strukturer inom den svenska skönlitterära utgivningen, vilket gör att en övergripande förlagsindelning kan bli historiskt jämförbar. Tre förlag skapade sig under det sena 1800-talet eller tidiga 1900-talet en dominerande plats inom den skönlitterära bokutgivningen – Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand – och kan därför särskiljas som en egen grupp.[6] Om dessa tre förlag utgör en pol kan utgivningen på eget förlag sägas utgöra den rakt motsatta. Däremellan finns en stor mängd förlag och utgivare.

Eftersom Johanssons studie av lyrikutgivningen 1931–1960 är den undersökning som här har störst relevans som jämförelsematerial, både vad gäller den valda metoden och urvalet av materialet, har jag föredragit en indelning av utgivarna som i möjligaste mån tillåter jämförelser med den. Då Johansson endast särskiljer de tre största utgivarna samt egenutgivningen, lämpar sig en indelning där dessa båda grupper går att urskilja bäst. Övriga förlag och utgivare får utgöra en egen grupp och någon mer detaljerad indelning av dessa sker inte annat än i undantagsfall. Detta medför en indelning i tre utgivningsgrupper.

Förlagen och utgivarna i dessa tre grupper är ordnade efter storleken på deras lyrikutgivning 1976–1995. Vid indelningen har följaktligen ingen hänsyn tagits till förlagens storlek i utgivningsvolym, personal eller omsättning totalt sett, hur kvalificerad utgivning de anses ha eller vilka distributionsformer de har valt för sina förlagsartiklar. Även om det blir aktuellt att ta hänsyn till sådana aspekter i vissa av analyserna, utgår den övergripande förlagsindelningen alltså endast från lyrikutgivningens storlek hos respektive utgivare.

De olika grupperna går under beteckningarna *Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand* eller *stora lyrikutgivare* (förlagsgrupp 1), *medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare* (förlagsgrupp 2) samt *lyrikutgivning på eget förlag* (förlagsgrupp 3). Växlingarna mellan aktörerna sett över tid blir större ju mindre förlagen är. Detta innebär att antalet förlag, liksom storleken på de enskilda förlagens lyrikutgivning, varierar under perioden samt att förändringstakten är relaterad till förlagens storlek.

Förlagsgrupp 1 består således av de tre största lyrikutgivande reguljära förlagen i Sverige, vilka har publicerat mer än 100 titlar vardera av svensk förstagångsutgiven lyrik under perioden: Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand. I förlagsgrupp 2 inkluderas 433 mindre och medelstora lyrikförlag och -utgivare. Några av de mest namnkunniga är Alba (dit även Bonnier Albas utgivning räknas), Atlantis, Bakhåll, Cavefors, Coeckelberghs, ellerströms (dit även Transits utgivning räknas), Författarförlaget (dit även Författarförlaget Fischer & Ryes utgivning räknas), Gedins, Heidruns, Invandrarförlaget, Inferi, Janus, Legenda, Libris, LT, Natur och Kultur, Rabén & Sjögren,

Rallarros, Symposion (även Brutus Östlings Bokförlag Symposion), Tiden, Tre Böcker och Zinderman. Till denna grupp räknas även 140 utgivare vars bokutgivning sker inom ramen för en verksamhet där förlagsidkande inte är det primära och därmed inte har registrerade förlagsnamn, framför allt institutionella utgivare och intresseorganisationer såsom bibliotek, bokhandlar, föreningar, gallerier, kulturnämnder, kyrkor, landsting, skolor, skrivarverkstäder och andra sammanslutningar. Förlagsgrupp 3 består av lyrikutgivning på eget förlag, totalt 931 utgivare. Till denna grupp räknas dels utgivning där författaren själv eller annan privatperson står angiven som utgivare och dels egenutgivning under namngivet förlag. I båda fallen gäller att utgivaren totalt får ha utgivit verk av högst två författare. Även bokmaskiner inkluderas i denna grupp, då dessa erbjuder just egenutgivare sina tjänster.

Ovanstående förlagsindelning passar materialet i studien väl, men i vissa analyser krävs en något finare indelning för att olika fenomen tydligare ska kunna illustreras. I dessa fall framgår av det aktuella sammanhanget hur förlagen har indelats. Vid något enstaka tillfälle är det även viktigt att se till storleken på förlagens totala utgivning 1976–1995 och inte endast till deras lyrikutgivning.

Lyrikutgivningen fördelad efter förlagsgrupper

En jämförelse mellan de olika utgivningsgrupperna visar att Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand publicerade 16,2 procent av diktsamlingarna (622 titlar), medan medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare stod för 47,9 procent (1 843 titlar) och utgivarna på eget förlag för inte mindre än 35,9 procent (1 383 titlar).[7]

Den stora andelen titlar utgivna på eget förlag är här värd att observera. Det är anmärkningsvärt att en utgivning som så sällan är föremål för diskussioner – oftast faller den som tidigare påpekats utanför den kulturella debatten och offentliga siffror över bokutgivningen – motsvarar över en tredjedel av lyrikutgivningen. De förlag som ofta dominerar debatten och litteraturforskningen står däremot för en förhållandevis liten del av utgivningen.[8]

De tre stora – Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand

Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand är tre av landets största tillika äldsta etablerade förlag. Norstedts grundades 1823, Bonniers 1837 och Wahlström & Widstrand 1884. Dessa tre betraktas ofta som Sveriges främsta när det gäller utgivning av skönlitteratur och de har länge utmärkt sig som några av de största utgivarna av lyrik.[9]

I Hans Olof Johanssons studie av perioden 1931–1960 befann sig denna förlagstrio i toppen, i samma ordning som de placerar sig i föreliggande studie. De är de enda väletablerade, allmänutgivande förlag som har haft en så stor och stabil lyrikutgivning alltsedan 1930-talet, att de platsar på samtliga femårsperioders tio-i-topp-listor under de år som jämförbar statistik finns framtagen för.[10]

Det största lyrikutgivande förlaget 1976–1995 var som nämnts Bonniers med 365 titlar (9,5 procent). Norstedts var med sina 149 titlar (3,9 procent) det tredje största och Wahlström & Widstrand kom på fjärde plats med 108 titlar (2,8 procent). Bonniers utgivning var således större än de båda konkurrenternas sammanlagda (se tabell 1 och diagram 5).[11]

De tre förlagens dominans, och framför allt Bonniers, är en spegling av deras starka position inom fiktionsprosautgivningen. Storleken på ett förlags lyrikutgivning kan ofta fungera som ett mått på förlagets skönlitterära utgivning över huvud taget och många av förlagen i studien har helt enkelt den betydelse inom lyrikutgivningen som är att förvänta om dess storlek relateras till utgivningen av fiktionsprosa. Det finns dock både exempel på förlag med en förhållandevis liten och en förhållandevis stor lyrikutgivning. Bra Böcker och Natur och Kultur är ett exempel på det förra – Cavefors, ellerströms, Fripress, Gedins, Inferi och Tre Böcker på det senare (se vidare nedan).[12]

BONNIERS, eller ALBERT BONNIERS FÖRLAG, grundades 1837 och blev en av Sveriges första betydande utgivare av skönlitteratur. Under 1800-talets slut byggde förlaget upp en framgångsrik utgivning med förlagsartiklar av en rad framstående författare, som August Strindberg och Selma Lagerlöf, och har sedan dess förblivit en betydelsefull trendsättare i alla viktiga skeenden i den svenska litteraturens historia. Bonniers ingår, tillsammans med ett flertal andra förlag, i Bonnierförlagen som ägs av mediekoncernen Bonnier AB, och utgör där det största förlaget.[13]

Ur ett historiskt perspektiv står det klart att Bonniers dominans inom lyrikutgivningen relativt sett var betydligt större under åren 1931–1960 än vad den var under perioden 1976–1995. Förlaget stod då för hela 23,8 procent av lyrikutgivningen, med allra störst dominans under 1940-talets andra hälft, då andelen var 30,4 procent. Det är betydligt mer än de 9,5 procent som Bonniers med sina 365 titlar stod för 1976–1995 (se tabell 2).[14] Den stora minskningen i andel under dessa år hänger inte primärt samman med någon kraftig minskning av lyrikutgivningen på förlaget. Utgivningen var visserligen större under förevarande decennier – framför allt andra hälften av 1960-talet – än vad den var 1976–1995, men orsaken är främst en faktisk ökning av utgivningen på andra förlag. Sannolikt slår dock även de mätproblem som tidigare har diskuterats igenom här; registreringen i nationalbibliografin av utgivning på mindre och egna förlag har genom åren blivit bättre.

TABELL 2

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers 1931–1995 fördelade på femårsperioder[15]

Femårsperiod	*Antal*	*Andel*
1931–1935	54	14,7
1936–1940	77	24,4
1941–1945	89	25,7
1946–1950	118	30,4
1951–1955	102	22,9
1956–1960	121	24,6
1961–1965	–	–
1966–1970	141	27,2
1971–1975	–	–
1976–1980	87	9,0
1981–1985	85	8,4
1986–1990	103	11,1
1991–1995	90	9,5

Anmärkning: Andelen är beräknad utifrån den totala förstagångsutgivna lyriken under den aktuella femårsperioden.

Den stora utgivningen av lyrik på Bonniers 1966–1970 är anmärkningsvärd, och särskilt intressant att nämna är rekordåret 1966, då Bonniers publicerade 48 titlar och därmed ensamt stod för hela 46,2 procent av årets förstagångsutgivna diktsamlingar.[16] Denna hausse följdes som bekant av förlagskrisen, då Bonniers liksom många andra förlag tvingades skära kraftigt i utgivningen. Dessvärre är Johanssons statistik för den femårsperiod som följde på förlagskrisen inte tillräckligt detaljerad för att enskilda förlags utgivning ska gå att urskilja, och vi vet därför inte hur Bonniers lyrikutgivning såg ut i detalj. Det står dock klart att både antalet och andelen utgivna diktsamlingar hade minskat drastiskt vid andra halvan av 1970-talet. I titlar räknat låg utgivningen på det tidiga 1940-talets nivå, medan andelen minskade till den lägsta nivån under hela mätperioden. Detta visar hur mycket utgivningen på andra typer av förlag – alternativt registreringen i nationalbibliografin – successivt ökade (se tabell 2).

Trots minskningen i samband med förlagskrisen höll Bonniers fast vid en stor utgivning av lyrik även därefter. Liksom tidigare kunde förlaget 1976–1995 presentera en lyrikutgivning som inkluderade några av Sveriges mest namnkunniga poeter, som Werner Aspenström, Ylva Eggehorn, Jörgen Gas-

Tomas Tranströmer, Sanningsbarriären*, Bonniers (1978).*
Omslag: Lars Byström

silewski, Göran Greider, Bengt Emil Johnson, Ann Jäderlund, Kristina Lugn, Bodil Malmsten, Eva Runefelt, Bo Setterlind, Göran Sonnevi, Eva Ström, Tomas Tranströmer, Birgitta Trotzig, Jacques Werup och Maria Wine. En liten ökning i andelen av hela lyrikutgivningen kan också skönjas för Bonniers del under det sena 1980-talet och tidiga 1990-talet (se tabell 2).

Även om Bonniers utgivning var stor under perioden 1976–1995 kunde den växla kraftigt mellan enskilda år. Den pendlade mellan 9 (1977) och 25 titlar (1987), men trots stora variationer fanns ingen märkbar trend sett till hela perioden.[17] Utgivningen låg relativt stadig med sina 85–90 titlar per femårsperiod, med den högsta nivån under senare hälften av 1980-talet, då förlaget kom upp i 103 titlar (se tabell 2). Vad som föranledde denna stora utgivning är svårt att helt fastställa. Sannolikt hörde den samman med förlagets allmänna lönsamhet,[18] men som senare ska visas finns även ett samband med vad som skulle kunna ses som ett generationsskifte i författarkåren. Förlaget publicerade under det sena 1980- och tidiga 1990-talet fler diktsamlingar av kvinnor än tidigare, och antog även fler unga, kvinnliga debutanter. Den låga siffran under år 1977 (endast 9 titlar) kan ha sin förklaring i att Alba, ett Bonnierägt förlag som tog över en del av moderförlagets smalare utgivning under en period, bildades detta år. En del författare som skulle ha utgivits på Bonniers vid denna tid utkom i stället på Alba, vilket medförde en minskning i Bonniers egen utgivning. Jag ska nedan återkomma till Alba i samband med genomgången av medelstora och mindre lyrikutgivare.

NORSTEDTS, eller P. A. NORSTEDT OCH SÖNER som det länge hette, grundades 1823 som utgivare av framför allt statligt tryck, läromedel och juridisk litteratur. Skönlitteratur i form av svenska original utgavs inte i någon högre utsträckning förrän under det tidiga 1900-talet.[19]

Förlaget hade en något mer oregelbunden utgivning av lyrik än Bonniers 1931–1960, med 20–30 titlar under majoriteten av femårsperioderna. Totalt sett pekar skiftningarna under dessa 30 år inte åt något entydigt håll, men under tjugoårsperioden 1976–1995 var trenden stadigt nedåtgående. Norstedts lyrikutgivning minskade från 46 titlar femårsperioden 1976–1980, till 39 titlar 1981–1985, 35 titlar 1986–1990 och slutligen 29 åren 1991–1995. Det rör sig om en minskning från den första femårsperioden till den sista med över en tredjedel (se tabell 3). Bottennoteringarna nådde förlaget mot slutet av perioden. Från att ha haft en utgivning på omkring 8–10 titlar per år under periodens första hälft, och som mest 12 titlar under ett enskilt år (1978), sjönk utgivningen stadigt tills förlaget både 1993 och 1995 endast publicerade 3 titlar.[20]

TABELL 3
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Norstedts 1931–1995 fördelade på femårsperioder[21]

Femårsperiod	*Antal*	*Andel*
1931–1935	25	6,8
1936–1940	20	6,3
1941–1945	14	4,0
1946–1950	24	6,2
1951–1955	21	4,7
1956–1960	30	6,1
1961–1965	–	–
1966–1970	–	–
1971–1975	–	–
1976–1980	46	4,8
1981–1985	39	3,9
1986–1990	35	3,8
1991–1995	29	3,1

Anmärkning: Andelen är beräknad utifrån den totala förstagångsutgivna lyriken under den aktuella femårsperioden.

Ingela Strandberg, Genom brunnarna till havet*, Norstedts (1987).*
Omslag: Johan Petterson

Orsaken står att finna i de ekonomiska problem som förlaget brottades med efter förlagskrisen. En rad olika faktorer bidrog till att Norstedts under 1980- och 1990-talen hamnade i turbulens. Förlaget lyckades aldrig etablera sig som aktör när bokklubbarna trädde in på marknaden i början av 1970-talet, och ett försök att satsa på bokhandeln i stället föll inte väl ut då konkurrensen från klubbarna visade sig bli för hård. Förläggaren Lasse Bergström talar om en akut kris 1984. Till detta ska läggas ett flertal omstruktureringar och ägarbyten under de senaste decennierna: 1973 införlivades Norstedts i Esseltekoncernen som 1990 sålde förlaget till Liber. Liber sålde i sin tur Norstedts till KF Media 1997, där det slutligen blev navet i Norstedts Förlagsgrupp innehållande även Rabén & Sjögren, Prisma och Tiden. 1998 samlades förlagen under det ursprungliga namnet P. A. Norstedt & Söner AB.[22]

Även om omfånget på Norstedts lyrikutgivning minskade under perioden 1976–1995 gav förlaget fortfarande ut verk av flera namnkunniga författare. Siv Arb, Kjell Espmark, Elsa Grave, Lars Gustafsson, Lars Lundkvist, Agneta Pleijel, Ingela Strandberg och Ragnar Strömberg utkom samtliga med flera diktsamlingar. Som framgår längre fram i avhandlingen påverkade inte den ekonomiska situationen förlagets möjligheter att utge diktsamlingar av debutanter annat än under det tidiga 1980-talet, den period som alltså enligt

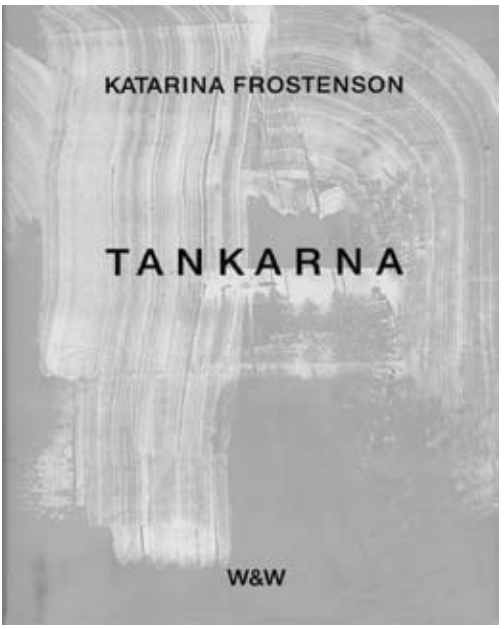

Katarina Frostenson, Tankarna*, Wahlström & Widstrand (1994). Omslag: Håkan Rehnberg*

Bergström var förlagets svåraste. Trots dessa problem, och trots att antalet debutanter sjönk, lyckades dock förlaget upprätthålla en utgivning om i genomsnitt 8 titlar per år under denna femårsperiod.

Liksom för Bonniers del sjönk Norstedts andel av lyrikutgivningen avsevärt, från 6,8 procent under åren 1931–1935 till 3,1 procent 1991–1995, detta trots att utgivningen under sistnämnda femårsperiod var något större än under förstnämnda (se tabell 3).

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND inregistrerades som förlag 1886, men vanligen betraktas 1884 som året för grundandet. Det har genom åren haft en rad olika ägarkonstruktioner, sedan 1938 med förläggare på förlaget och Bonniers som delägare. Sedan 1985 ägs Wahlström & Widstrand helt av Bonnier AB och är ett av de största förlagen inom koncernen.[23]

Förlagets lyrikutgivning pendlade under perioden 1931–1960. Ibland var förändringarna stora från ett år till ett annat, men den övergripande bilden är inte nämnvärt dramatisk: utgivningen ökade markant under 1940-talet, men minskade sedan åter på 1950-talet (se tabell 4).[24] Under 1976–1995 var den marginellt större, och bland de utgivna lyrikerna märks exempelvis Katarina Frostenson, Willy Granqvist, Birgitta Lillpers, Ulf Lundell, Lukas Moodysson, och Bruno K. Öijer. I likhet med perioden 1931–1960 var dock

utgivningen inte helt stabil. Den sjönk något under 1980-talet, från 33 titlar under femårsperioden 1976–1980 till 25 (1981–1985) och 21 (1986–1990). Under den sista femårsperioden vände dock den vikande trenden och utgivningen ökade till 29 titlar (se tabell 4). Det år då utgivningen var som minst var 1984, då endast 2 lyriktitlar publicerades. Som mest gav förlaget ut 9 titlar under ett år (1977).[25]

TABELL 4
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Wahlström & Widstrand 1931–1995 fördelade på femårsperioder[26]

Femårsperiod	*Antal*	*Andel*
1931–1935	14	3,8
1936–1940	15	4,7
1941–1945	25	7,2
1946–1950	31	8,0
1951–1955	22	4,9
1956–1960	21	4,3
1961–1965	–	–
1966–1970	–	–
1971–1975	–	–
1976–1980	33	3,4
1981–1985	25	2,5
1986–1990	21	2,3
1991–1995	29	3,1

Anmärkning: Andelen är beräknad utifrån den totala förstagångsutgivna lyriken under den aktuella femårsperioden.

Det finns flera tänkbara orsaker till att utgivningen totalt sett sjönk under 1980-talet. Först och främst lämnade förlagschefen Per I. Gedin Wahlström & Widstrand 1982 för att 1986 grunda förlaget Gedins. Tre av Wahlström & Widstrands lyriker, Peter Curman, Gunnar Harding och Niklas Rådström, följde med Gedin till det nybildade förlaget och möjligen drog det även till sig andra, nya författare som annars skulle ha vänt sig till Wahlström & Widstrand. Detta antagande stöds av det faktum att antalet lyrikdebutanter på Wahlström & Widstrand var färre under 1980-talet, särskilt senare halvan.

En tänkbar förklaring till bottennoteringen under just perioden 1986–1990 är också att utgivningen på Bonniers då var som störst (se tabell 2). Orsaken

skulle med andra ord kunna vara en minskning i tillströmningen av bra manus till de förlag som befann sig strax nedanför Bonniers i förlagshierarkin – vid den här tidpunkten bland andra Wahlström & Widstrand – i och med att Bonniers i högre grad än tidigare tackade ja till utgivning. Förlagens egna uppskattningar av manustillströmningen indikerar att skribenterna i första hand valde att skicka sina manuskript till Bonniers och att Norstedts och Wahlström & Widstrand följde strax därefter (se vidare nedan).

En annan bidragande orsak till minskningen under det sena 1980-talet bör också vara att Wahlström & Widstrand i mitten av decenniet slutade att ge ut sina årliga Grupp-antologier med verk av debutanter, vilka utgjorde ett tillfälle att dra till sig nya författare. Wahlström & Widstrands sista Grupp-antologi publicerades 1986, vilket rimmar väl med att antalet lyrikdebutanter på förlaget var som minst under andra halvan av 1980-talet. Per I. Gedin fortsatte sedan att ge ut Grupp-antologierna på sitt nya förlag, där de utkom fram till 1997.

Det bör i samband med detta påpekas att det sammanträffande som har resulterat i att Wahlström & Widstrands toppnotering i utgivningen (9 titlar) och Bonniers bottennotering (9 titlar) under perioden infaller under samma år, 1977, inte kan härledas till att författare på Bonniers övergick till Wahlström & Widstrand.[27] Dels bildades som ovan nämnts Alba detta år, och dels fanns ett större antal manus av redan etablerade författare på Wahlström & Widstrand färdiga för publicering. 7 av de 9 diktsamlingar som förlaget gav ut 1977 skrevs av författare som tidigare hade utgivit skönlitterära titlar där: Carl Erland Andersson, Peter Curman, Willy Granqvist, Gunnar Harding, Tommy Olofsson, Niklas Rådström och Christian Stannow. Endast två av författarna, Roger Fjellström och Pia Garde, debuterade skönlitterärt.[28]

Även för Wahlström & Widstrands del sjönk förlagets andel av lyrikutgivningen 1976–1995 i jämförelse med seklets mitt, trots att antalet utgivna diktsamlingar i stort sett var oförändrat (se tabell 4).

Totalt sett sjönk de tre stora förlagens andel från första halvan av perioden 1976–1995 till den andra med en halv procentenhet, men denna minskning stod Norstedts och Wahlström & Widstrand ensamma för, framför allt Norstedts då utgivningen på förlaget stadigt minskade. Bonniers ökade i stället sin andel något, vilket även innebar att förlaget stärkte sin position i förhållande till de båda andra (se diagram 5).[29]

DIAGRAM 5
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995 fördelade på femårsperioder

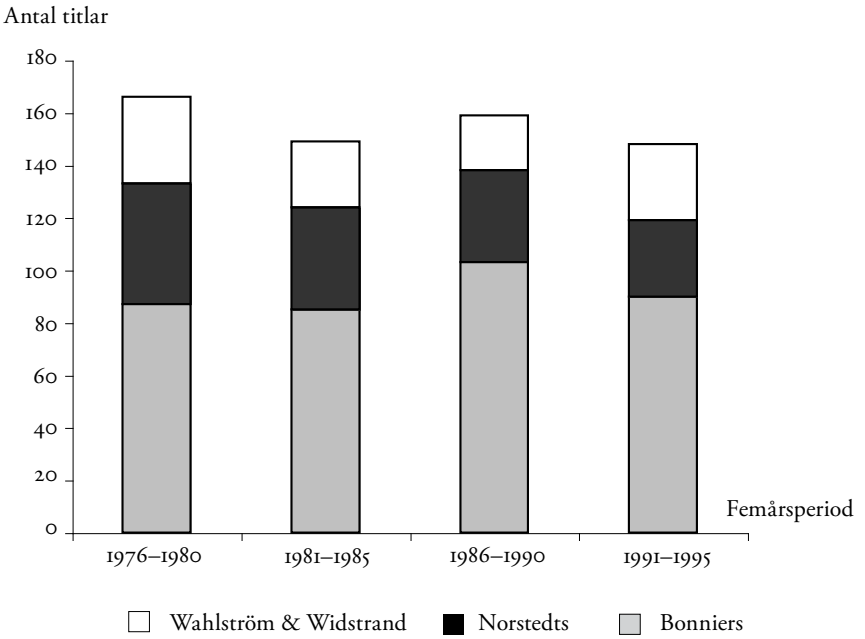

Av genomgången ovan framgår att Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand länge har legat i lyrikutgivningens topp. Under trettioårsperioden 1931–1960 stod dessa tre förlag tillsammans för 35 procent av den förstagångsutgivna lyriken i Sverige och räknat på femårsperioder befann sig alla tre bland de fem största lyrikutgivarna under hela perioden. Mellan 1966 och 1975 stod trion för 31,1 procent av utgivningen, alltså något mindre än föregående decennier (på grund av materialläget i Johanssons studie kan dock antas att andelen egentligen var lägre än så). Under åren 1976–1995 var andelen som ovan angivits 16,2 procent.

Siffrorna visar en markant minskning i andel för de tre stora förlagen under de senaste decennierna. Som tidigare påpekats beror minskningen på att utgivningen har ökat bland övriga utgivare, framför allt den på eget förlag. Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand har dock, tvärtemot vad siffrorna kan förleda oss att tro, legat på en ganska jämn nivå sedan 1940-talet räknat i antalet titlar. Tillsammans har de publicerat omkring 300 titlar per tioårsperiod – och detta gäller även åren 1966–1975, då förlagskrisen inträffade. Nedgången under krisåren vägdes alltså upp av föregående års stora

utgivning, och varken före eller efter denna tioårsperiod förekom några dramatiska svängningar (se diagram 6).[30] Sett i ett längre perspektiv hade följaktligen förlagskrisen minimal påverkan på de tre stora förlagens sammanlagda lyrikutgivning. Här måste man dock även ta det statliga utgivningsstödet med i beräkningen.[31]

DIAGRAM 6
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1931–1995 fördelade på tioårsperioder

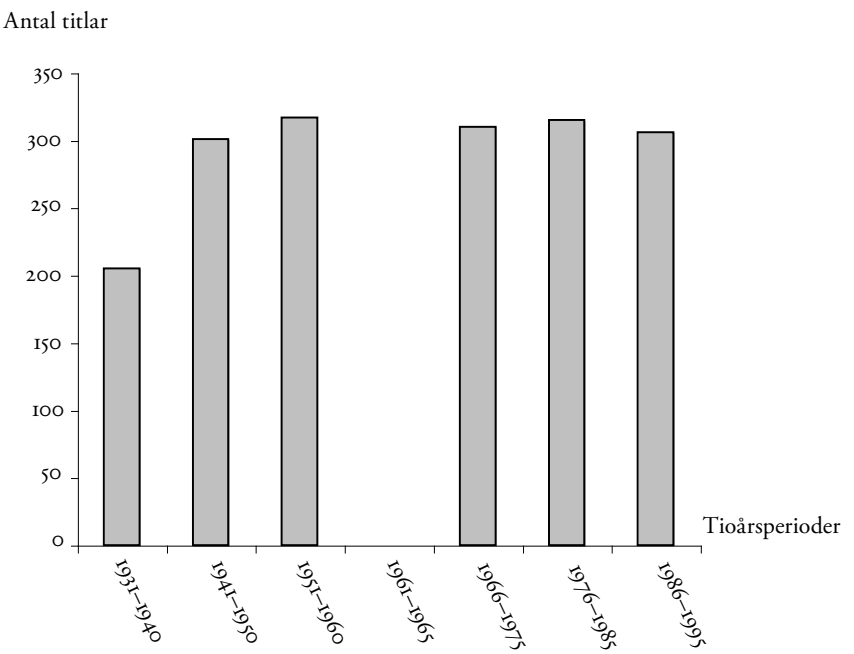

Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare

Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand var inte de enda av landets välrenommerade utgivare av skönlitteratur som hade en stor lyrikutgivning under perioden 1976–1995. De följdes tätt av Alba/Bonnier Alba med 91 titlar (2,4 procent av utgivningen) och Rabén & Sjögren med 90 titlar (2,3 procent) (se tabell 1).

ALBA startade 1977, under ledning av förläggaren Daniel Hjorth. Förlaget var under hela sin livstid ett helägt Bonnierförlag, och bildades efter de inskränkningar i Bonniers organisation som gjordes till följd av förlagskrisen. Alba kunde tack vare en mindre organisation med lägre omkostnader – delvis till följd av enklare utstyrsel på böckerna – ge ut smalare skönlitterära titlar i mindre upplagor billigare än Bonniers. Avsikten var därför att koncentrera en del av denna utgivning till Alba. Ett antal författare vars manus redan var antagna på Bonniers tillfrågades före förlagets bildande om de ville flytta över till Alba, däribland Eva Ström och Anne-Marie Berglund samt några på Bonniers redan utgivna författare som Kristina Lugn. Det resulterade i att förlaget fick en bra start och snabbt kunde bygga upp en omfattande utgivning av svensk och översatt skönlitteratur med delvis redan etablerade författare.[32]

Samma år som förlaget bildades utgavs fyra förstagångsutgivna lyriktitlar, en siffra som kom att bli representativ för förlagets lyrikutgivning. I genomsnitt gav förlaget under de 16 år som det bar namnet Alba (1977–1992) ut

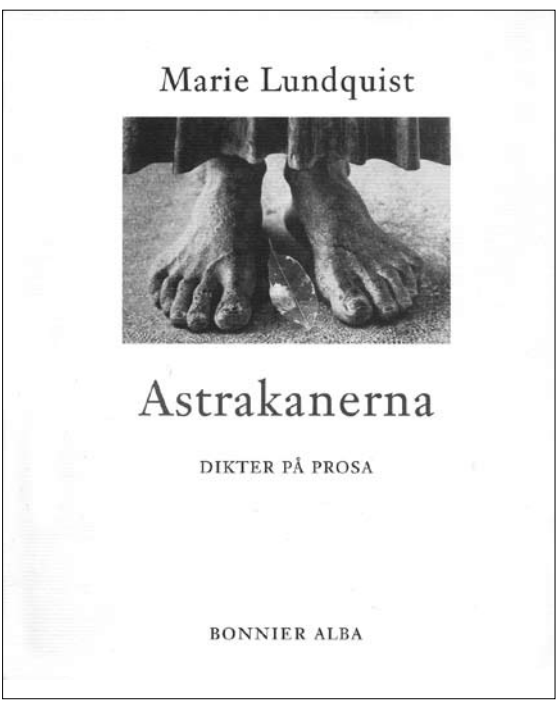

Marie Lundquist, Astrakanerna. Dikter på prosa*, Bonnier Alba (1995). Omslag: Annelies Scholtz*

4,5 förstagångsutgivna lyriktitlar per år, en utgivningstakt som vidhölls även under den övergångsperiod då det gick under förlagsnamnet BONNIER ALBA i samband med att det slogs ihop med Bonnier Fakta. Vid en omorganisation 1997 införlivades Bonnier Alba i Bonniers igen.[33] På Alba och Bonnier Alba debuterade en rad författare som sedan följde med till Bonniers vid övertagandet; nämnas kan Gunnar D. Hansson, Stig Larsson och Marie Lundquist.

Sett till utgivningens omfång följdes Alba/Bonnier Alba tätt av RABÉN & SJÖGREN, som med sina 90 lyriktitlar var periodens sjätte största lyrikutgivare (se tabell 1). Förlaget grundades 1942 av Hans Rabén (1905–1988) och Carl-Olof Sjögren (1906–1979) och byggde de närmaste decennierna upp en stor barn- och ungdomsboksutgivning. 1948 köptes förlaget av Kooperativa Förbundet, och tio år senare, 1958, slogs det ihop med KF:s förlag.[34]

Rabén & Sjögren började etablera sig som lyrikutgivare under 1950-talet och dök under perioden 1951–1955 för första gången upp på Hans Olof Johanssons topplistor över de tio största lyrikutgivarna per femårsperiod 1931–1960. Förlaget gav då ut 9 titlar, vilket under följande femårsperiod snabbt steg till 20.[35] Under andra halvan av 1970-talet hade Rabén & Sjögren uppnått en betydande utgivning och var då, med sina 54 titlar, den tredje största utgivaren efter Bonniers och Författares bokmaskin. Utgivningen dalade dock snabbt till 24 titlar (1981–1985), 10 titlar (1986–1990) och slutligen endast 2 (1991–1995). Det förlag som under första femårsperioden alltså var studiens tredje största lyrikutgivare hade under den sista en så liten utgivning av ny, svensk lyrik att flera småförlag och egna förlag kom upp i ett större antal.

Några av de författare vars verk utkom på förlaget under tjugoårsperioden var Lars Bäckström, Harald Forss, Elisabet Hermodsson, Binnie Kristal-Andersson, Barbro Lindgren och Arne Sundelin.

Den påtagliga minskningen berodde på de omfattande förändringar som gjordes på förlaget efter krisåren kring 1970, år som slog hårt mot utgivningen. Framför allt valde förlaget att satsa på den sedan länge framgångsrika utgivningen av litteratur för barn och ungdomar, vilket manifesterades i köpen av Barnens bokklubb 1980 och Berghs förlag 1985. När Prisma 1985 blev ett dotterbolag till Rabén & Sjögren – Prisma ägdes redan av KF sedan 1977 – flyttades även detta förlags utgivning av barnlitteratur över till moderförlaget och 1996 köpte förlaget Norstedts barnboksutgivning. Rabén & Sjögrens tidigare omfattande utgivning av fiktionsprosa och lyrik skalades i denna process successivt ner till ett minimum, som framgår av siffrorna ovan. Skönlitteraturen för vuxna hamnade framför allt på Tiden, som KF förvärvade 1992. Prisma, Rabén & Sjögren och Tiden sammanfördes 1995 till en förlagsgrupp, Rabénförlagen AB. Efter att KF 1997 även köpt Norstedts blev förlagsgruppen Norstedts & Rabénförlagen, sedan 1998 kallad P. A. Norstedt & Söner AB. I denna nya koncern är huvuddelen av utgivningen av barn- och ungdomslitteratur samlad till Rabén & Sjögren, som i dag är ett av Sveriges ledande barn- och ungdomsboksförlag.[36]

BONNIERFÖRLAGENS DOMINANS

Redogörelsen ovan ger vid handen att just de tre förlag som är eller var Bonnierägda – Alba/Bonnier Alba, Bonniers och Wahlström & Widstrand – är de av studiens fem största reguljära förlag som under perioden hade en lyrikutgivning som inte entydigt minskade. Deras dominans i förhållande till de två andra av de vid periodens början tongivande lyrikutgivarna (Norstedts och Rabén & Sjögren) stärktes avsevärt till följd av dessa båda förlags minskning i utgivningen. Medan de tre Bonnierägda förlagen ökade sin andel av den totala lyrikutgivningen från 13,7 procent under periodens första tio år till 15,7 under den andra minskade Norstedts och Rabén & Sjögrens sammantagna utgivning från 8,3 till 4,1 procent. Med denna stora nedgång följer också att övriga förlag och utgivare – dessa fem förlag oräknade – stärkte sin position från den ena tioårsperioden till den andra med drygt 2 procentenheter, från 78,1 till 80,3.[37]

Den minskade utgivningen hos Norstedts och Rabén & Sjögren har inte ersatts genom några andra enskilda förlag med en lika omfattande lyrikutgivning. I stället har den fördelats på fler mindre utgivare, vilket ytterligare pekar på att de Bonnierägda förlagens dominans har stärkts. Den historiska tillbakablicken ovan visar dock att de tre Bonnierägda förlagen trots detta vid slutet av den period som här studeras befann sig långt ifrån den starka ställning som Bonniers ensamt hade under 1940-talet. Orsaken är förstås att aktörerna på lyrikmarknaden tack vare litteraturstöd och ny teknik successivt har blivit fler.

EN FÖRLAGSGRUPP MED STORA VARIATIONER

Rabén & Sjögrens frapperande minskning av utgivningen mellan 1976 och 1995 är det främsta exemplet på kraftiga svängningar hos enskilda förlag, men sådana förekom även bland många av de andra medelstora och mindre utgivarna. Det har över huvud taget funnits en stor rörlighet bland dessa.

En jämförelse med listan över de förlag som toppade utgivningen 1931–1960 vittnar om att stora förändringar skedde under 1900-talet. De sju utgivare som följde efter Bonniers (561 titlar), Norstedts (134) och Wahlström & Widstrand (128) var Diakonistyrelsen (97), LT (63), Svenska Allmogeförlaget/Hembygdsförlaget (60), Geber/Almqvist & Wiksell (44), Tiden (42), Rabén & Sjögren/Vi/KF/Ehlin (37) och Gleerup (34).[38] Under åren 1976–1995 såg listan nedanför toppförlagen med två undantag helt annorlunda ut. Inte ens om man fortsätter något längre ner på listan dyker något av de ännu aktiva förlagen från Hans Olof Johanssons tio-i-topp upp.

Sett till antalet titlar finns ett glapp efter de fem förlag som har diskuterats ovan samt Författares bokmaskin. De nästföljande förlagen är Förfat-

tarförlaget (53 titlar), LT (50) och Settern (45). Den lista som presenterades i tabell 1 tidigare i detta kapitel visar att övriga elva förlag och utgivare som publicerade fler än 20 diktsamlingar under perioden var Artemis (35), Symposion (33), Gedins (30) Textab (27), Zinderman (26), Cavefors (25), Inferi (23), Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund (23), Atlantis (22), ellerströms (22) och Tre Böcker (22). Ställda mot varandra visar dessa båda listor hur stora förändringarna har varit under 1900-talet.

Naturligtvis kan inte samtliga medelstora och mindre aktörer presenteras i detta kapitel. I huvudsak diskuteras förlag med en mer omfattande lyrikutgivning samt förlag som kan sägas ha haft betydelse under perioden eller på annat sätt utmärkt sig. I fokus för grupperingen nedan står förlagens konkurrensförhållande till andra förlag. Vissa förlag diskuteras därför med utgångspunkt från deras geografiska placering och andra utifrån utgivningens inriktning.[39]

STOCKHOLMSFÖRLAG

Majoriteten av landets reguljära förlag ligger i Stockholm, och som nedan ska visas är en stor del av lyrikutgivningen 1976–1995 koncentrerad till huvudstaden. Flera av de förlag som har belysts ovan – Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand, Rabén & Sjögren, Alba/Bonnier Alba, LT och Författarförlaget – har eller har haft Stockholm som hemort, men även listan över andra medelstora och mindre lyrikutgivare som har sitt säte där kan göras lång.

TIDENS FÖRLAG grundades i Stockholm 1912, med Socialdemokratiska arbetarpartiet som huvudsaklig ägare. Förlaget koncentrerade utgivningen till litteratur med kopplingar till arbetarrörelsen, historia och politik. 1940 startade förlaget Tidens bokklubb, som var en av de första bokklubbarna i Sverige. Som ovan nämnts förvärvades Tiden av KF 1992 och ingår numera i P. A. Norstedt & Söner AB. Efter köpet ändrades förlagets profil markant. Från att ha varit ett mer allmänutgivande förlag övergick Tiden till att bli ett renodlat barn- och ungdomsboksförlag. I samband med detta halverades också förlagets utgivning, från uppemot 80–100 titlar till 40–50.[40]

Tiden står bakom 17 av materialets titlar. De flesta publicerades under den första tioårsperioden; endast 3 under den andra. Med förlagets ändrade inriktning följde ett minskat intresse för att satsa på lyrik för vuxna, och sedan mitten av 1990-talet har förlaget inte heller utgivit en enda svensk lyriktitel. Den lyriker som syns flitigast på Tidens utgivningslista är Bengt Berg.

LANTBRUKSFÖRBUNDETS TIDSKRIFTSAKTIEBOLAG (LT) grundades 1934 och var ursprungligen knutet till bonderörelsen. Förlaget koncentrerade sin utgivning till böcker och skrifter som var till praktisk nytta för jordbruket, men byggde under 1940-talet upp en omfattande skönlitterär utgivning som även innefattade en betydande del lyrik. Förlaget var den femte största ly-

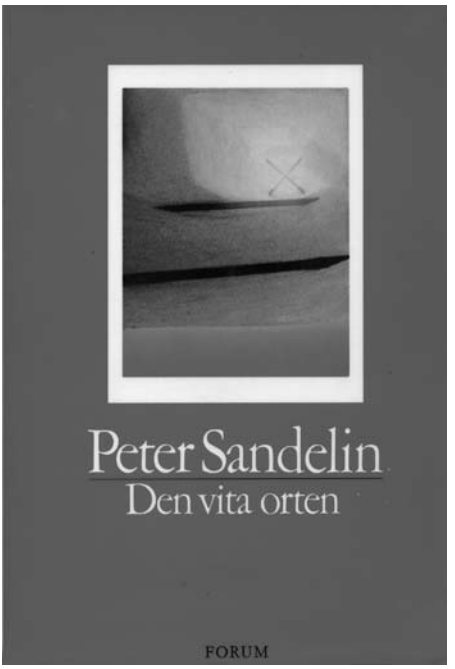

Peter Sandelin, Den vita orten*, Forum (1986).*
Omslag: Peter Sandelin / Paul Eklund

rikutgivaren i Sverige 1931–1960 och tillhör dem som Hans Olof Johansson urskiljer som viktigast näst efter de tre storförlagen under perioden 1965–1976. Mellan 1976 och 1989 gav förlaget ut 50 titlar ny, svensk lyrik av författare som Bengt Berg, Ulla Ekh, Elsie Johansson och Björn Julén, varav 37 utgavs under den första tioårsperioden och 13 under den andra. Den kraftiga minskningen var resultatet av en omläggning i utgivningen, från en blandad utgivning till en specialisering på facklitteratur. LT köptes upp av Natur och Kultur 1990 och i samband med uppköpet flyttades den skönlitterära utgivningen över till moderförlaget. LTs utgivning koncentrerades därefter till facklitteratur om bland annat naturbruk, djurskötsel, hemslöjd, ekonomi och juridik, och återgick därmed till en utgivning som låg nära förlagets ursprungliga.[41]

FORUM BOKFÖRLAG bildades 1943 som dotterbolag till Albert Bonniers Förlag och ingår fortfarande i Bonnierförlagen. Utgivningen samlades då som nu kring utländsk skönlitteratur och facklitteratur. Förläggaren sedan starten, Adam Helms (1904–1980), lämnade sedermera sin post och blev en av grundarna till bokförlaget Trevi (som 1997 förvärvades av Forum).[42] Forum hade under åren 1976–1995 en för sin storlek relativt blygsam men dock kontinuerlig utgivning av ny, svensk lyrik. Totalt utkom 14 titlar av författare som Kerstin Bergström och Peter Sandelin.

ASKILD & KÄRNEKULL grundades 1969 av Jan Askild och Timo Kärnekull (1936–1993) och publicerade både skön- och facklitteratur, däribland 4 av studiens titlar. 1981 såldes förlaget till Natur och Kultur som 1984 ombildade det till LEGENDA. 16 av titlarna i materialet utgavs under det nya namnet, exempelvis Kristoffer Leandoers diktsamling *Dykarklocka* (1987). Legenda förvärvade 1991 Lennart Fricks förlag FRIPRESS i Bromma, utgivare av 19 av studiens titlar av bland andra Lars Järlestad och Benkt-Erik Hedin. Fripress grundades 1977 och profilerade sig mot östeuropeisk skönlitteratur; bland annat gav förlaget ut den blivande nobelpristagaren Jaroslav Seiferts dikter. Även om Fripress hade flera titlar som sålde bra kan utgivningen betecknas som smal, och Frick är en av de många förläggare på mindre förlag som har framhållit litteraturstödet som avgörande för förlagets utgivning.[43]

Två andra Stockholmsförlag med en något mindre lyrikutgivning som förtjänar att nämnas är Brombergs och Coeckelberghs. COECKELBERGHS grundades 1972 av René Coeckelbergh (1936–1989) och till skillnad från föregångaren Partisanförlaget (grundat 1966), som framför allt samlade utgivningen kring politisk litteratur, gav Coeckelberghs huvudsakligen ut utländsk skönlitteratur, bland annat lyrik i serien Tuppen på berget. Svensk lyrik samlades också i en serie, Amorina, där 4 av materialets 6 titlar av bland andra Anne-Marie Berglund utkom. Förlaget hade även en egen kulturtidskrift, *Jakobs stege*, åren 1977–1983. Coeckelberghs kämpade under det sena 1970-talet och tidiga 1980-talet med ekonomiska problem till följd av sin smala utgivning, men klarade krisen tack vare en stor utförsäljning av lagret och fortsatte i mer blygsam omfattning.[44]

BROMBERGS grundades i Uppsala 1975 av Dorotea Bromberg och hennes far Adam Bromberg (1912–1993), men förlaget flyttade efter några år till Stockholm. Den första stora framgången fick förlaget 1978, då dess författare Isaac Bashevis Singer fick nobelpriset. Därefter lyckades Bromberg pricka in ytterligare tre pristagare och växte till ett förlag av ansenlig storlek med både fack- och skönlitteratur på utgivningslistorna. Under devisen ”det lilla förlaget med de stora författarna” har Brombergs i genomsnitt publicerat 20–30 titlar per år, däribland 6 av materialets titlar av bland andra Caj Lundgren (signaturen Kajenn).[45]

I förlagskrisens slutskede, närmare bestämt 1971, grundade Adam Helms och Solveig Nellige (1931–1998) TREVI. Förlaget uppmärksammades framför allt för sin stora andel skönlitteratur skriven av kvinnliga författare – Doris Lessing, Toni Morrison, Sylvia Plath med flera – men hade i själva verket en varierad utgivning, inte minst av facklitteratur. Aktiemajoriteten i förlaget såldes 1991 till Bonniers, men Trevi drevs vidare som självständigt dotterbolag fram till 1997, då det uppgick i Forum.[46] Under Trevis 26 verksamma år publicerades i genomsnitt 30–40 titlar per år. Förlaget profilerade sig inte som ett lyrikutgivande förlag, men gav ändå ut 14 av studiens titlar, samtliga förutom en av kvinnliga lyriker. Av dessa blev Märta Tikkanens diktsamling *Århundradets kärlekssaga* (1978) en storsäljare och utkom i åtskilliga nya upplagor.[47]

Bokförlaget ATLANTIS grundades 1977 av bland andra dess blivande chef Kjell Peterson, med syftet att ”skapa ett kvalitetsförlag – kvalitet till både det yttre och det inre”, som Peterson själv formulerar det i en jubileumsbibliografi. Genom åren har Atlantis marknadsfört sig som ett förlag som fäster stor vikt vid kvaliteten på böckernas utstyrsel; vackra och påkostade böcker har blivit något av dess kännetecken. Förlaget har i genomsnitt utgivit 30–40 titlar om året – i huvudsak historisk facklitteratur och skönlitterära klassiker – och har även en bokklubb, Clio, också den med inriktning mot historia. Trots att förlaget inte har profilerat sig som ett lyrikutgivande förlag finns det representerat med 22 diktsamlingar av exempelvis Bengt Erasmie och Tommy Olofsson.[48] Som mest gav Atlantis ut fem titlar ny, svensk lyrik under ett enskilt år, 1979, men under 1980-talet och framför allt 1990-talets första hälft gick det ibland flera år utan någon ny lyriktitel. Förlaget har sedan dess vidhållit en utgivning om någon eller några lyriktitlar om året, men det rör sig i huvudsak om nyutgivning av författare som räknas till våra klassiker.

CARLSSON BOKFÖRLAG grundades 1983 av Trygve Carlsson och utger bland annat litteratur inom ämnena konst, kulturhistoria och samhällsdebatt, men även en hel del skönlitteratur. Det är ett allmänutgivande förlag med en utgivning som har stabiliserats runt 70–100 titlar om året.[49] I materialet ingår 17 titlar av författare som Else-Britt Kjellqvist och Elisabet Hermodsson. Samtliga av dessa gavs ut mellan 1990 och 1995, vilka också är de år i förlagets historia då satsningen på svensk lyrik var som störst.[50]

Förlagschef Per I. Gedin valde 1982 att lämna Wahlström & Widstrand och i stället grunda GEDINS FÖRLAG 1986. Det blev ett förlag med en bred utgivning av både skön- och facklitteratur som i genomsnitt låg på 20–25 titlar per år. Första titeln, utgiven 1987, var en debutdiktsamling av Magnus William-Olsson. Att det blev just ett debutverk av en ung, svensk poet var enligt Gedin ingen slump utan en medveten strategi som skulle ange tonen för förlagets utgivning.[51] Lyrikdebutanterna duggade sedan tätt. Året efter William-Olsson debuterade även Robert Ulvede på förlaget, och under de närmast följande åren bland andra Magnus Utvik och Christine Falkenland. Tre av dessa författare följde med till Wahlström & Widstrand när Gedins förlag såldes dit 1997. Den fjärde, Robert Ulvede, har inte utgivit någon diktsamling sedan förlagsköpet. Gedins förlag står för 30 av materialets titlar, utgivna 1987–1995. Andelen ny, svensk lyrik var således hög för ett förlag av denna storlek.

STARKA REGIONALA FÄSTEN FÖR LYRIKEN: GÖTEBORG OCH SKÅNE

Fem förlag stod för en betydande del av lyrikutgivningen bland de medelstora lyrikutgivarna under slutet av 1970-talet och några av dem även under nästan hela 1980-talet: Cavefors, Författarförlaget, LT, Settern och Zinderman. Zin-

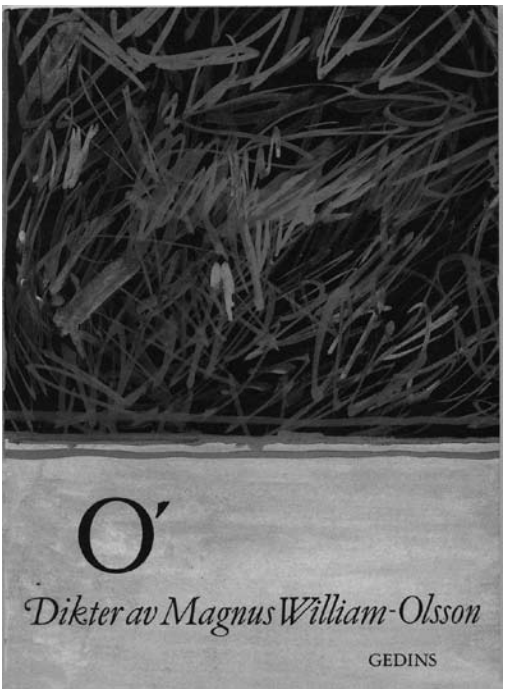

Magnus William-Olsson, O'*, Gedins (1987). Omslag: Thomas Magnusson*

derman i Göteborg och Cavefors i Lund var två av de vid periodens inledning största medelstora lyrikutgivarna, men båda försvann tidigt från arenan.

ZINDERMAN i Göteborg grundades 1960 av bröderna Leif och Sune Stigsjöö (1926–1989). Förlaget uppmärksammades inledningsvis framför allt som utgivare av debattböcker, men publicerade även skönlitteratur, varav en hel del var lyrik. Sedermera kom utgivningen att inkludera bland annat parapsykologi och litteratur om golf. Under sina glansdagar på 1970-talet omfattade förlagets totala bokutgivning ofta upp till 30–50 titlar om året, men den minskade successivt efter 1980 och låg slutligen endast på någon eller några titlar per år.[52]

Utgivningen av lyrik speglar förlagets utveckling i stort. Majoriteten av de 26 lyriktitlarna utgavs under studiens inledande två år, då hela 16 lyriktitlar (8 per år) publicerades av författare som bland andra Irene le Hégarat och Per Ragnar. Lyriken utgjorde vid denna tid ungefär en sjättedel av förlagets totala utgivning, vilket är en hög andel. 1978 hade dock siffran dalat till endast 2 diktsamlingar och förlaget pendlade därefter mellan ingen och 2 titlar per år till och med 1984, då utgivningen av ny, svensk lyrik i princip upphörde. Förlaget återkom endast med en titel i materialet 1992.[53]

Katarina Frostenson, I mellan*, Korpen (1978)*

Ett av de mindre förlag från Göteborgsområdet som även finns representerat i materialet är KORPEN, som grundades 1975 av Lennart Carlsson och Gert Nilson och är inriktat på idéböcker och essäistik, men även publicerar en del skönlitteratur. Förlaget gav ut 4 av materialets titlar och har i lyriksammanhang blivit mest känt för att Katarina Frostenson debuterade där 1978 med diktsamlingen *I mellan*.[54]

TRE BÖCKER grundades 1984 av Lena Pilborg som ett förlag med inriktning på litteratur om Göteborg och västkusten. Förlaget, som utger mellan 20 och 40 titlar per år, har dock mer och mer profilerat sig som ett deckarförlag, med författare som Bodil Mårtensson och Björn Hellberg i spetsen. Under sina dryga två decennier har dock Tre Böcker även utgivit en hel del lyrik, framför allt av lokala poeter som Eric S. Alexandersson och Annbritt Ryde. Antalet nya, svenska diktsamlingar mellan åren 1984 och 1995 var 22 stycken och många av dem hade motiv från Göteborg och västkusten.[55]

Tre Böcker är beläget i Förlagshuset, ett samarbete mellan olika förlag för att stödja bokutgivare i Göteborgstrakten och vara ett ”västsvenskt centrum för litteratur”, enligt den egna beskrivningen. Förlagen delar bland annat lokaler och lager för att minska kostnaderna och på så sätt göra de mindre förlagen mer konkurrenskraftiga. Satsningen har även gjort att Göteborg tydligare har blivit en förlagsort.[56] Även redan nämnda bokförlaget Korpen finns inhyst i Förlagshuset, liksom exempelvis WARNE FÖRLAG och GAVRILO. Det förstnämnda ägs av Annmarie och Kjell Warne och har sedan starten 1983 varit inriktat på facklitteratur inom kulturhistoria och skolmetodik, men även utgivit ett fåtal diktsamlingar. Det finns representerat i studien med 2 titlar. Gavrilo grundades 1994 av Djordje Zarkovic och har koncentrerat

utgivningen till litteratur översatt från serbiska och kroatiska till svenska, men även publicerat några av estradpoeten Lina Ekdahls diktsamlingar. En av dessa finns med i materialet till denna studie.[57]

CAVEFORS i Lund grundades av Bo Cavefors 1959. Förlagets utgivning inriktades på politisk litteratur och humaniora så väl som på skönlitteratur, och det växte till ansenlig storlek under 1960- och 1970-talen. Under de drygt tjugo år som förlaget existerade utgavs runt 800 titlar. Särskilt påtaglig är den omfattande utgivningen av lyrik, vilken endast till en del skymtar i denna studie eftersom förlaget begärdes i konkurs 1980 efter ekonomiska svårigheter med rättsligt efterspel.[58]

Cavefors publicerade 9 lyriktitlar både 1976 och 1977, men därefter sjönk utgivningen. 1980 utkom inte någon förstagångsutgiven lyriktitel över huvud taget och den sista av materialets 25 lyriktitlar gavs ut 1981, året efter förlagets konkurs.

Cavefors har gått till historien både som en viktig utgivare av smal litteratur och som förlaget och förläggaren det stormade kring på grund av anklagelser om ekonomisk brottslighet och samröre med terroristverksamhet i Tyskland, den så kallade Caveforsaffären som i tidningarna betraktades som en rättsskandal.[59] Oavsett detta var Cavefors lyrikutgivning betydande. Förlaget gav bland annat ut författare ur stencilrörelsen som Ann-Charlotte Alverfors, Eric Fylkeson, Per-Eric Söder och Bruno K. Öijer.

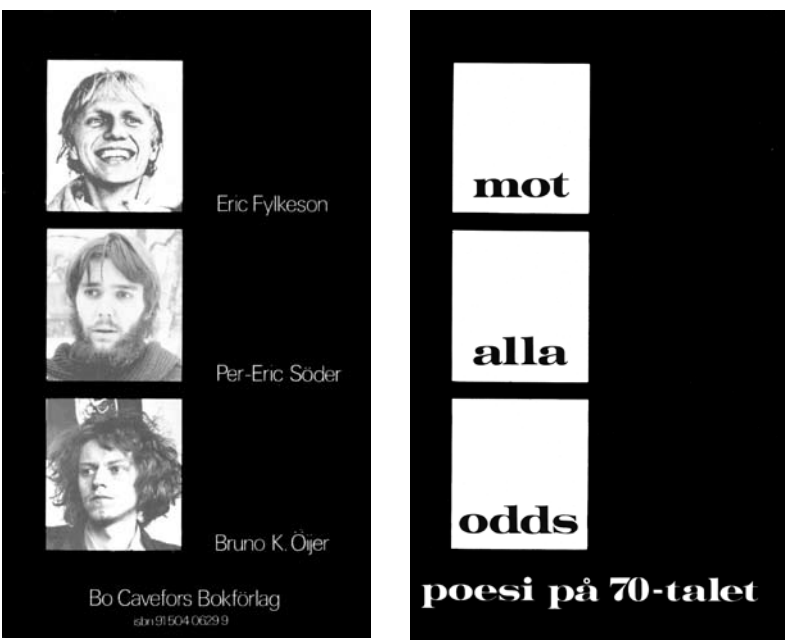

Eric Fylkeson, Per-Eric Söder och Bruno K. Öijer,
Mot alla odds. Poesi på 70-talet, *Cavefors (1977)*

Cavefors och Zinderman var med sina 8 respektive 9 titlar både 1976 och 1977 de mest betydande av de medelstora lyrikutgivarna under periodens första år, och de främsta representanterna för sina respektive landsdelar. När deras utgivning av lyrik därefter började dala, medförde det en påtaglig minskning av utgivningen bland de förlag som befann sig på trappsteget nedanför Bonnierförlagen, Norstedts och Rabén & Sjögren. De båda förlagen efterlämnade ett tomrum och det skulle dröja några år innan lyrikutgivningen åter blomstrade i dessa delar av landet, då tack vare nytillkomna aktörer. Under 1980-talets första hälft grundades flera nya förlag i båda dessa landsändar. I Skåneområdet etablerade sig Bakhåll, ellerströms och Symposion och i Göteborg som nämnts Korpen och Tre Böcker.

Örjan och Krister Gerhardssons förlag BAKHÅLL grundades 1980 i Lund. Det är ett mindre förlag med en total utgivning omfattande ungefär 10–15 titlar per år. Enklast sammanfattas verksamheten med den egna proklamationen:

> Bakhåll är ”underground” – inte bara i betydelsen att vår utgivning rymmer en hel del upprorisk litteratur, dada, beat, anarki, osv, utan också i betydelsen att vi håller oss utanför den traditionella kulturruljangsen, vi bemödar oss inte om att få in en fot i stordagsmedia och TV, vi jobbar istället metodiskt vidare på vårt eget envetna håll.[60]

Förlagets uttalade strävan att stå utanför den kommersiella bokmarknaden manifesteras även i att det har ett eget tryckeri och egen distribution.[61] Bakhåll har utgivit diktsamlingar av Clemens Altgård och Håkan Sandell och är representerat med 9 titlar i materialet.

SYMPOSION grundades i Stehag 1981 av Brutus Östling, men har även bedrivit verksamhet i Stockholm. I samband med en konkurs och nystart 1991 ändrades namnet till BRUTUS ÖSTLINGS BOKFÖRLAG SYMPOSION. Utgivningen har ökat successivt till runt 40–60 titlar per år och är fokuserad kring humaniora och samhällsdebatt. Förlaget är en av de framträdande utgivarna av akademisk litteratur och doktorsavhandlingar i Sverige. Utgivningen har sedan 1985 kompletterats med kulturtidskriften *Res Publica* och förlaget har även sin egen bokklubb.[62] Liksom Cavefors och Zinderman har Symposion också utgivit en del skönlitteratur och står för inte mindre än 33 av materialets titlar. En av de mer uppmärksammade av förlagets lyriker är Arne Johnsson, men utgivningen inkluderar även diktsamlingar av exempelvis Karin Lentz och Ulf Karl Olov Nilsson.

ELLERSTRÖMS grundades 1983 av Jonas Ellerström i Lund och har profilerat sig som lyrikförlag, även om utgivningen också inkluderar fiktionsprosa, essäistik och – på senare år – humanistisk forskning. Mellan 1983 och 1996 gav förlaget också ut en egen litterär tidskrift, *Transit*.[63] I förhållande till dess storlek – förlaget har i genomsnitt utgivit 10–20 titlar varje år – har det haft en

Malmöligan*, ellerströms (1992).*
Omslag: Ola Eliasson och Annika Persson / Henrik Braun

relativt stor utgivning av förstagångsutgivna lyriktitlar av svenska författare under perioden 1976–1995 (22 titlar), dock inte större än exempelvis Tre Böcker (22 titlar) som grundades ungefär samtidigt. Detta kan tyckas märkligt med tanke på ellerströms rykte som lyrikutgivande förlag, men ryktet härrör inte enbart från utgivningen av svenska författare, utan från en omfattande utgivning av nordisk och europeisk lyrik (framför allt i serierna Lågland och Enhörningsserien), vilken inte syns i de siffror som presenteras i denna studie. I likhet med Tre Böcker har ellerströms publicerat verk av flera författare med lokal anknytning, bland andra Martti Soutkari och Lasse Söderberg, liksom en antologi med dikter av estradpoeterna i den så kallade Malmöligan, där även Martti Soutkari ingick.

Bland förlagen i södra Sverige förtjänar även KALEJDOSKOP att nämnas, ett förlag som utvecklades ur en konsttidskrift med samma namn grundad 1975 av Sune Nordgren. Från början var förlaget beläget i Lund och sedan i Åhus tills det upphörde 1998. Kalejdoskop publicerade 18 lyriktitlar 1976–1994 av bland andra Eva Runefelt och Niklas Rådström, och satsade således på svensk lyrik under hela sin existens (förlagets bokutgivning upphörde i praktiken redan 1994), trots att förlaget egentligen var profilerat mot litteratur om konst. Huvuddelen av lyriken publicerades i Kalejdoskops Colibri-serie.[64]

Sune Karlssons förlag LITTERATURTJÄNST i Helsingborg, slutligen, gav ut 10 lyriktitlar 1980–1989 av exempelvis Helmer Lång. Litteraturtjänsts signum var billiga böcker för jämnt antal kronor (1–10) som distribuerades via livsmedelsbutiker, och hade därmed samma uppbyggnad som ett massmarknadsförlag, om än i mindre skala.[65]

Tillsammans kan Bakhåll, ellerströms och Symposion sägas ha ersatt Bo Cavefors förlag i södra Sverige. En av orsakerna till den starka ställning som förlagscentrum Lund med omnejd har fått under de senaste decennierna har ansetts vara just arvet från Bo Cavefors förlagsverksamhet på 1970-talet. I en artikel i *Svensk bokhandel* 1997 framför Arne König och Lasse Winkler tanken att Cavefors brokiga utgivning på olika sätt har inspirerat förläggare som Jonas Ellerström, Örjan Gerhardsson och Brutus Östling. Bakhåll har, menar artikelförfattarna, tagit över den anarkistiska litteraturen, ellerströms den smala prosan och lyriken och Symposion facklitteraturen. Ett medelstort förlags försvinnande födde således minst tre nya. Samtliga nämnda förläggare har också framhållit Bo Cavefors och hans förlag som en viktig förebild för förlagsväsendet i landets södra delar.[66]

ANDRA TONGIVANDE LYRIKUTGIVARE I LANDSORTEN

Bland övriga förlag var SETTERN med sina 45 titlar den i särklass största lyrikutgivaren med annan förlagsort än storstäderna Göteborg och Stockholm. Förlaget grundades 1976 av Ingvar Wahlén, var situerat i Laholm fram till mitten av 1980-talet och därefter i Örkelljunga. Utgivningen var blandad och varvade litteratur om jakt och fiske med romaner och diktsamlingar. Bland poeterna finner vi Lars Bäckström, Ulla Olin, Ingela Strandberg och Alexander Weiss.[67]

Det skedde en påtaglig nedgång i Setterns lyrikutgivning under perioden; medan förlaget under den första halvan stod för hela 38 titlar var antalet under den andra endast 7. Detta var resultatet av en medveten förändring, orsakad av minskat statligt stöd. Ingvar Wahlén påtalade i ett flertal intervjuer under 1980-talets början sitt missnöje med uteblivet litteraturstöd till förlaget, och menade att det skulle resultera i att de upphörde med sin lyrikutgivning, vilket också skedde.[68] Setterns sista lyriktitel, Ulla Olins *Inte nu men nu*, publicerades 1989 och nådde en andra upplaga 1990. Settern utgör alltså ett exempel på ett mindre förlag som var beroende av litteraturstödet för att kunna upprätthålla en utgivning av smal skönlitteratur.

Med minskat stöd riktades Setterns utgivning till en mer begränsad målgrupp: jägare och fiskare. Specialiseringen skedde efter 1985, då förre ägaren lämnade över förlaget till sina tre barn Magdalena Rönneholm, Jörgen Wahlén och Tomas Wahlén.[69]

Även CEWE-FÖRLAGET i Bjästa söder om Örnsköldsvik var ett viktigt lyrikförlag. Det ägdes av Kjell-Erik Wedin, publicerade inte bara böcker utan även tidskrifter, framför allt om sport, och var norra Sveriges största grafiska industri. Bokutgivningen hade stark anknytning till landets norra regioner och bestod av 10–20 titlar per år. Åren 1977–1983 publicerade CeWe-förlaget 16 diktsamlingar med ny, svensk lyrik, däribland flera titlar av Helmer

Grundström och Nils-Eric Sjödin. Förlaget upphörde med sin bokutgivning 2001.[70]

En särling bland de svenska förlagen var SKRIVARFÖRLAGET i Luleå. Det grundades i mitten av 1970-talet som en del av Norrbottens bildningsförbunds verksamhet, och fick en viktig kulturpolitisk roll. Skrivarförlaget var inte bara ett förlag, utan bedrev också kostnadsfri redaktionell verksamhet som stöd till främst amatörförfattare i form av manusläsning, bedömning och rådgivning. Förlagets verksamhet lades ner 1990, efter att det sedan många år hade gått med förlust.[71] Innan dess hann det dock utge omkring 10 titlar per år. Många av de 23 titlar som är med i denna studie ingick i serien Under trettio, där unga författare publicerades och lejonparten av titlarna var diktsamlingar. Bland annat publicerades i serien Mikael Niemis debutdiktsamling *Rusning* (1983).

Som exempel på en mindre lyrikutgivare i landsorten kan HEIDRUNS FÖRLAG i Torsby nämnas. Förlaget grundandes 1990 av Bengt Berg och Gun-Britt Karlsson och har en bred utgivning av både fack- och skönlitteratur. Hittills har förlaget utgivit strax över 100 titlar, varav 7 finns med i denna studie. Bengt Berg, som själv är upphovsman till 2 av dessa samlingar, driver även Heidruns Bok- och Bildcafé samt antikvariat och bokhandel i anslutning till förlagsverksamheten.[72]

FÖRLAG MED RELIGIÖS INRIKTNING

En typ av förlag som brukar diskuteras för sig i sådana här sammanhang är de med en uttalad religiös, ofta kristen, prägel eller grund. Både Gunnel Furuland och Hans Olof Johansson skiljer ut dessa förlag inom lyrikutgivningen, och för framtida forskning kan det vara värt att nämna dem samlat även här.[73] De viktigaste religiösa förlagen i materialet är EFS-förlaget, Gummessons, Interskrift, Libris, Proprius och Verbum, men nämnas kan även Cordia och Harrier.

EFS-FÖRLAGET, med säte i Uppsala, ägs av Verbum och är evangelisk-lutherska Evangeliska Fosterlands-Stiftelsens (EFS) eget förlag som utger rörelsens skrifter. EFS bildades 1856 och spred ursprungligen sina skrifter genom kringresande kolportörer. Förlaget utger framför allt religiös litteratur och musiktryck, men har även publicerat en del skönlitteratur, framför allt lyrik. Det är representerat med 15 diktsamlingar i materialet av bland andra Ivar Karlstrand och Bertil Westman.[74] Ett annat förlag med religiös utgivning som startade under det sena 1800-talet, närmare bestämt 1893, var GUMMESSONS, Svenska Missionsförbundets förlag. Förlaget publicerade 19 av studiens titlar av bland andra Ewert Amnefors, Gun Almsäter och Ylva Eggehorn. År 1982 gick förlaget upp i Verbum.[75]

VERBUM FÖRLAG grundades 1911, men hette då Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag. Namnet ändrades till Verbum först 1968. Förlaget är

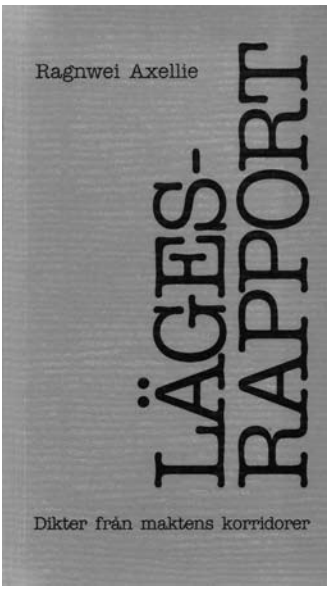

Ragnwei Axellie, Lägesrapport. Dikter från maktens korridorer*, Cordia (1991). Omslag: Per Melander / Gunnar Dagnå*

i dag ett av flera dotterbolag inom Berling Media AB som ägs av Svenska Kyrkan och Svenska Missionskyrkan. Förlaget utger bland annat biblar och psalmböcker, teologisk litteratur och handböcker för församlingar, men även sångböcker, fonogram och skönlitteratur. I denna studies material ingår 12 titlar, däribland en diktsamling av Ylva Eggehorn.[76]

LIBRIS förlagsverksamhet inleddes under det tidiga 1900-talet. 1917 bildades Örebro Missionsförenings förlag, vilket fick det nuvarande förlagsnamnet 1952. Libris, som fortfarande är beläget i Örebro, är Sveriges ledande utgivare av biblar och psalmböcker, men publicerar även sångböcker, fonogram och litteratur om teologi och livsåskådningsfrågor. Det ingår numera i mediekoncernen Libris Media AB som ägs av Evangeliska Frikyrkan, Svenska Baptistsamfundet och Dagengruppen. Förlaget gav ut 19 diktsamlingar 1976–1995 av författare som Lars Björklund och Eva Magnusson.[77]

HARRIER BOKFÖRLAG grundades i Stockholm 1929 av Harry Lindquist (1905–1989), men gick 1981 upp i Interskrift. INTERSKRIFT grundades på 1970-talet, men gick sedan in i Dagengruppen i slutet av 1990-talet. Både hos Harrier och Interskrift kretsade utgivningen kring religiös litteratur för både barn och vuxna. Harrier gav ut 3 av materialets titlar, medan Interskrift stod för 10.[78]

Inom Verbumkoncernen finns även CORDIA, ett kristet ekumeniskt förlag bildat 1995 som har sitt ursprung i tidskriften *Nytt Liv* som grundades i början

av 1970-talet. Förlaget utger både skön- och facklitteratur om tros- och livsfrågor samt psykologi, jämte tidskrifterna *Pilgrim* och *Trots Allt*. Cordia gav under perioden endast ut en diktsamling, *Lägesrapport. Dikter från maktens korridorer* (1991) av Ragnwei Axellie.[79]

PROPRIUS i Stockholm grundades 1963 av Jacob Boëthius och har successivt vuxit till ett förlag med en omfattande utgivning av skön- och facklitterära titlar med andligt innehåll, men även – liksom så många av de religiösa förlagen – en fonogramutgivning. 13 diktsamlingar utgivna av Proprius, av bland andra Kerstin Anér, Per Ragnar och A:lfr-d V:stl-nd (Bengt Hagberth), finns i materialet.[80]

Alternativa publiceringsvägar

De alternativa publiceringsvägarna blommade under det tidiga 1970-talet, och orsakerna var både ideologiska och förlagspolitiska.[81] När de stora allmänutgivande förlagen under förlagskrisen minskade sin utgivning av framför allt smal skönlitteratur och lyrik, fick författarna svårare att få sina manus antagna på etablerade förlag. Lyriken drabbades hårdare än prosan och de författare som främst kom i kläm var de unga debutanterna. ”Lyrikdebutanter på de stora kvalitetsförlagen verkade plötsligt vara ett utrotningshotat släkte”, som Johan Svedjedal formulerar det.[82] Hans Olof Johansson har visat att antalet lyrikdebutanter under 1960-talets senare del minskade kraftigt från 39 år 1965 till som lägst 22 år 1969.[83] Situationen vände 1971, men de stora förlagen fortsatte att skära ner under ytterligare några år.[84]

I den rådande situationen fick författarna söka andra vägar till publicering. Många tog saken i egna händer och därmed uppstod den omfattande utgivningen utanför den reguljära förlagsutgivningen under 1960-talets slut och början av 1970-talet.[85]

KOOPERATIV OCH STENCILFÖRLAG

Efter 1960-talets fackliga kamp för bättre villkor och större inflytande för författarna grundades FÖRFATTARFÖRLAGET 1969 på initiativ av Clas Engström och Björn Runeborg. Det blev ett kooperativt förlag för dem som kunde betecknas som författarfackligt medvetna.

Likt stencilförlagen uppstod Författarförlaget ur ett missnöje med storförlagen och sökte vara ett alternativ till dessa. Med ekonomiskt bidrag från KF och medlemmarnas andelar i kooperativet kunde förlaget utge många av sin tids mest kända författare, som P. C. Jersild, Artur Lundkvist, Tomas Tranströmer och Sonja Åkesson. Förlaget drevs initialt av Zindermans förläg-

gare Sune Stigsjöö i Göteborg, men flyttades senare till Stockholm. Mellan 1970 och 1980 gav det även ut tidskriften *Tidskrift*, som delvis fungerade som ett organ för att knyta till sig nya författare.

Författarförlaget ville med hjälp av bland annat ett abonnemangssystem, uppsökande verksamhet och låga priser nå nya läsargrupper, men de bedömningar som gjordes slog fel. Initialt var upplagorna höga, men förlagets bokförsäljning minskade successivt och trots flera försök under 1970-talet och första halvan av 1980-talet att vända läget blev ekonomin allt sämre. Därtill kom inre stridigheter kring förlagets skötsel och det begärdes slutligen i konkurs 1986. Finansmannen Tomas Fischer köpte strax därefter förlaget och fortsatte verksamheten, först under namnet Författarförlaget, och efter något år med tillägget Fischer & Rye. Det gamla namnet hade dock förlorat sin glans och togs snart bort helt. 1990 bytte förlaget namn till Fischer & Co, och utgivningen inriktades mer mot facklitteratur.[86]

Under namnet Författarförlaget utgavs 1976–1988 totalt 51 lyriktitlar, av författare som Carl-Erik af Geijerstam, Marie Louise Ramnefalk, Magnus Ringgren och Ingrid Sjöstrand. Därtill ska läggas 2 titlar som gavs ut under namnet Författarförlaget Fischer & Rye 1989. Det totala antalet titlar med ny, svensk lyrik på förlaget var alltså 53, vilket gör Författarförlaget till studiens sjunde största utgivare.

Ett annat kooperativt förlag var EREMIT-PRESS i Viken, grundat 1973 av Karl H. Bolay, Herbert Connor, Martin Allwood och Helmer Lång. De lät författare publicera sina verk till självkostnadspris, medan förlaget stod för distribution och reklam samt fungerade som rådgivande instans. Eremit-Press verksamhet liknar således bokmaskinernas, men skiljer sig så till vida att författarna inte själva deltog vid böckernas framställning och distribution. Det brukar ibland föras till stencilförlagen. Förlaget, som var verksamt fram till mitten av 1980-talet, utgav endast 9 av materialets titlar – bland annat av Bolay och Lång själva – men publicerade totalt sett en mycket stor andel lyrik; närmare hälften av utgivningen bestod av diktsamlingar. Att satsa på de minst kommersiella litteraturkategorierna dramatik och lyrik var ett medvetet val sprunget ur förlagskrisen.[87]

Här bör även ARTEMIS nämnas, som hade en liknande verksamhet så till vida att författarna själva ägde och distribuerade sina böcker. Förlaget, som hade varit verksamt sedan 1987, fick en ny ägare i Marie Johansson vid mitten av 1990-talet.[88] Artemis utmärker sig med en förhållandevis stor utgivning av ny, svensk lyrik. Förlaget gav totalt ut 35 av studiens titlar, med året 1993 som topp, då hela 12 titlar utkom. Artemis fortsatte att ge ut lyrik fram till 1999, då verksamheten upphörde. Återkommande lyriker var bland andra Anna-Greta Backman och Margareta Andréasson.

En kategori förlag som skiljer ut sig i materialet är de så kallade stencilförlagen, vilka kan sägas utgöra ett mellanting mellan de reguljära förlagen och egenutgivningen.

Stenciltidskrifterna och -förlagen uppkom som en reaktion mot de stora förlagens åtstramande utgivningspolitik i samband med förlagskrisen. De ville utgöra ett alternativ till storförlagen, som med sin kommersialism sågs som fiende nummer ett bland de ofta vänsterorienterade författarna. Förutsättningen för stencilrörelsen var de tekniska framstegen under efterkrigstiden, med stencileringsapparater, kopieringsmaskiner och offsettryck som tillät privatpersoner att själva framställa enklare tryck billigt. Inspirerade av gör-det-själv-andan från engelsk stencilpress under 1960-talet och möjligen också den svenska musikrörelsen, grundades stenciltidskrifter som *Feber*, *Guru Papers*, *Kulturmagasinet Vargen*, *Rallarros* och *Tryck*, och alternativa förlag som Inferi och Poesiförlaget. På dessa förlag debuterade flera av kommande decenniers etablerade författare, som Eric Fylkeson och Bruno K. Öijer.[89]

Som Johan Svedjedal och Daan Vandenhaute har konstaterat blev denna typ av förlagsverksamhet kortlivad, vilket gör att den förekommer i liten utsträckning i det material som denna studie ställer i fokus, men några av stencilförlagen fanns kvar 1976. De hade då utvecklats eller höll på att utvecklas till etablerade förlag på bokmarknaden.

INFERI grundades av Stefan Daagarsson och påbörjade sin bokutgivning 1971 efter att 1970 ha hyrt en stencileringsapparat hos ABF i Bollnäs. Med sina duplicerade tiokronorshäften och egen distribution beskrevs det som Sveriges första undergroundförlag (Inferi är latin för de döda i underjorden). Förlaget utgav även vad Daagarsson kallade subpublikationer, häften där författaren stod för tryckkostnaden, men förlaget arbetet och spridningen.[90]

Förutsättningarna för verksamheten förbättrades radikalt vid införandet av litteraturstödet, och sannolikt är det förklaringen till förlagets mycket omfattande utgivning av lyrik; närmare hälften av de drygt 140 titlar som gavs ut av Inferi var diktsamlingar. Förlaget står bakom 23 av studiens titlar, däribland diktsamlingar av Daagarsson själv, Marie Ryberg och Nina Södergren. Det gav även ut tidskriften *Unga diktare* mellan 1972 och 1979 som blev ett organ för författare och skribenter som Ann-Charlotte Alverfors, Jarl Hammarberg-Åkesson, Sonja Åkesson, Ulf Lundell och Sandro Key-Åberg. Tidskriftens utstyrsel utgör för övrigt ett mått på de tekniska framsteg som gjorde att några av stencilrörelsens tidskrifter och förlag kunde etablera sig på bokmarknaden (se vidare nedan). Inferis utgivning upphörde i princip helt under slutet av 1980-talet.[91]

Här bör även RALLARROS nämnas, vilket ursprungligen var den beteckning som poesigruppen Vårdkase använde för sin tidskrift från och med 1974. I Vårdkase ingick Bengt Berg, Bosse Eriksson, Per Helge, Sten Jacobsson och Börje Lindström. De två sistnämnda lämnade gruppen efter några år, medan övriga ägnade sig åt en förlagsverksamhet med ett stort inslag av lyrik. Rallarros publicerade 18 av studiens titlar.[92]

En annan väg till publicering uppstod genom FÖRFATTARES BOKMASKIN, grundad 1972 av författarna Gunnar Rydström, Arne Jacobsson, Harry M. Hällgren och John Hedberg, som då nyligen själva hade blivit refuserade. De investerade i en offsetpress med målet att ge alla som ville ge ut en bok och var villiga att gå in med tid och pengar möjlighet till det. För att hålla kostnaderna nere medverkade författaren i så hög grad som möjligt vid produktionen samt distribuerade böckerna själv. Eftersom verksamheten riktade sig till egenutgivarna kan den föras till utgivning på eget förlag.[93]

Författares bokmaskin är en av få av det tidiga 1970-talets utbrytarverksamheter i förlagsvärlden som har bestått till dags dato. Med sina 240 titlar är den studiens näst största utgivare alla kategorier, och egenutgivningens främsta representant. Det är dock tydligt att författarnas intresse avtog under perioden. Bokmaskinens utgivning av ny, svensk lyrik minskade från 70 titlar under femårsperioden 1976–1980 och 83 under åren 1981–1985 till 51 titlar 1986–1990 och endast 36 åren 1991–1995. Detta har sannolikt att göra med att kostnaderna hos ett vanligt tryckeri minskade samt att möjligheten för författaren att själv göra heloriginal i en vanlig persondator ökade.

Det fanns fler bokmaskiner på den svenska bokmarknaden, men övriga var mindre och kom inte i närheten av Författares bokmaskins omfattande utgivning. Den mest anlitade var Bokmaskinen i Göteborg, som stod för 11 av materialets titlar. Även Bokmaskinen Gutenbergsgalaxen i Örebro och Hälsingeförfattarnas bokmaskin i Harmånger publicerade 3 respektive en titel ny, svensk lyrik under perioden.

Sannolikt har de alternativa utgivare som här diskuterats fungerat inspirerande på många av de författare som gav ut diktsamlingar i egen regi. Detta torde inte minst gälla Författares bokmaskin, som under perioden alltså utmärker sig som näst största lyrikutgivare efter Bonniers (det finns också några exempel på författare som har utgivit en eller flera diktsamlingar på denna bokmaskin och senare valt att publicera sina verk helt i egen regi). Även om Författares bokmaskin stod för en ansenlig del av egenutgivningen, var dock den absolut vanligaste formen att utge sin diktsamling helt på egen hand.

Utgivningen på eget förlag uppmärksammas sällan i den offentliga litterära debatten eller inom bokmarknads- och litteraturforskningen, annat än just översiktligt i form av redovisade siffror för egenutgivningens omfång eller liknande i kvantitativa studier av det här slaget.[94] I den mån denna utgivning förs upp till diskussion är det för att peka på lyckade övergångar från ett eget förlag till ett etablerat, eller för att ett verk som först har publicerats genom författarens försorg sedan har fått en självklar plats i litteraturhistorien. Det klassiska exemplet på det senare är Erik Lindegrens diktsamling *mannen utan väg* (1942), som blev refuserad av etablerade förlag och utgavs av Lindegren själv, men efter ett par år publicerades av Bonniers och kom att införlivas i kanon som ett av den svenska modernismens viktigaste verk.[95]

I det egenutgivna materialet i denna studie finns dock ingen Erik Lindegren. Ingen av de 1 383 titlarna har lyfts upp och införlivats i kanon av den litteraturvetenskapliga forskningen, och så kommer knappast heller att ske med mer än någon eller några. Det är tvärtom rimligt att anta att vi här finner en stor del av de författare som har inträtt i de refuserades salong för att stanna där, men även en del av dem som självvalt befinner sig utanför det nationella litterära systemet. Utgivarna på eget förlag är i de flesta fall amatörförfattare och har sällan publicerat några titlar på reguljära förlag.

Den årliga egenutgivningen låg 1976–1995 på cirka 60–90 titlar, men någon klar trend kan inte urskiljas. Utgivningen fördelar sig i stället relativt jämnt över perioden med viss övervikt i början, men på grund av hur materialet i nationalbibliografin har upprättats är det inte meningsfullt att närmare diskutera de skiftningar som förekommer.[96] Det kan dock vara värt att nämna att 255 av titlarna gavs ut av olika bokmaskiner, 235 av ett namngivet förlag och 893 med en privatperson – i majoriteten av fallen författaren själv – angiven som utgivare. Absolut vanligast var alltså att författaren gav ut sin diktsamling under sitt eget namn.

Ett exempel på ett eget förlag som författaren gav ett specifikt förlagsnamn är BLÅ MÄRKETS FÖRLAG i Gräsmark, där Margareta Larsson både under sitt eget namn och under pseudonymen Nicotin utgav 5 lyriktitlar under åren 1984–1986.

De egna förlagen tillhörde inte de mer produktiva; majoriteten gav endast ut en eller ett par titlar. Endast 11 av 759 lät publicera 5 titlar eller fler, och endast en utgav fler än 8 av materialets titlar, nämligen Allan Bengtson i Horred och Olofström. Brita Roland, som gav ut 8 diktsamlingar med förlagsadress Järpås, var den näst mest produktiva.

Det är tydligt att de författare som valde att ge ut sina verk i egen regi inte har haft samma ekonomiska förutsättningar som de reguljära förlagen. Omfång och utstyrsel varierar, men i regel är diktsamlingarna både enklare utformade, mindre omfångsrika och även billigare (se vidare nedan).

Det har inte varit möjligt att inom ramen för denna studie ta del av innehållet i samtliga egenutgivna diktsamlingar. Stickprov har dock företagits och den dominerande bilden är att lyriken är formmässigt traditionell. Den avantgardistiska lyriken förefaller således inte ha haft någon betydande roll i denna utgivningskategori.

Den stora andelen titlar är anmärkningsvärd, och det bör noteras att en utgivning som så sällan beaktas motsvarar över en tredjedel av lyrikutgivningen under perioden. Även vid en historisk jämförelse framträder egenutgivningen som viktig. Gunnel Furuland anger att ungefär 22 procent av de diktsamlingar som gavs ut av kvinnliga lyriker mellan 1866 och 1930 (11,2 procent av utgivningen) är att betrakta som egenutgivning, och Hans Olof Johansson har visat att andelen totalt sett var hela 28,9 procent 1931–1960.[97]

Av flera orsaker är det dock svårt att slå fast om och i så fall när en ökning

av egenutgivningen ägde rum. Då en del av den rimligen saknas i Furulands material på grund av källmaterialets art samt på grund av att diktsamlingar skrivna av män sannolikt i mindre grad publicerades på eget förlag, är långtgående slutsatser svåra att dra. Vidare särskiljer Johansson inte egenutgivning i de studier som täcker åren 1965–1976. Trots dessa problem kan dock konstateras att den som minst bör ha legat på mellan 22 och 37 procent av lyrikutgivningen. Den har följaktligen länge haft en framträdande position kvantitativt sett, och trots att materialets natur gör det svårt att dra helt tillförlitliga slutsatser tyder ändå jämförelsen på att det också har skett en ökning.

Nya tekniska förutsättningar samt förlagskrisen bör ha haft betydelse för den omfattande egenutgivningen under det sena 1900-talet. Bortsett från att förlagskrisen på ett direkt plan kan ha resulterat i att författarna valde att publicera i egen regi, gjorde också de alternativa publiceringsformerna att utgivningsformer utanför den reguljära marknaden blev synliggjorda och därmed lättare att använda.

Lyrikutgivningen och förlagens profil

Ovanstående genomgång visar att det finns ett stort antal förlag som är av betydelse för den svenska lyrikutgivningen. Listan kan göras betydligt längre, men utrymmet har inte tillåtit presentationer av alla.

En tendens som inte framkommer genom att enbart betrakta förlagen utifrån deras utgivning av lyrik, är att de större förlagen antingen gav ut mycket lyrik eller i princip ingen alls, medan de mindre tycks ha sett lyrik som något intressant att ge ut även i begränsad skala.

Om man betraktar de utgivare som har publicerat verk av minst två författare, men maximalt tio av materialets titlar, som mindre eller tillfälliga, är de hela 315 till antalet. Bland dessa finns både etablerade förlag med en i övrigt omfattande utgivning, som Bra Böcker (3 titlar), LiberLäromedel (2 titlar), Natur och Kultur (8 titlar) och Prisma (8 titlar), och etablerade förlag med en mindre omfångsrik utgivning under den aktuella perioden. Framför allt är det dock fråga om små utgivare med en mycket begränsad produktion.

De stora förlag som endast har utgivit ny, svensk lyrik i begränsad skala har inte heller primärt ägnat sig åt att ge ut svensk skönlitteratur. LIBERLÄROMEDEL var, som namnet antyder, ett läromedelsutgivande förlag, och de två lyriktitlar som har inkluderats i materialet, *Blå fjäril* (1984) av Maj Bylock och *Malins dikter* (1986) av den blott 13-åriga Malin Liljeqvist, är att betrakta som parenteser i förlagets utgivning. BRA BÖCKERS skönlitterära produktion bestod under perioden i första hand av återutgivning av klassiker, vilka ingick i de bokpaket med lexikondelar som förlaget distribuerade till abonnenterna. I Bra böckers skönlitterära utgivning fanns förvisso serien Bra lyrik, men en-

dast ett fåtal titlar i denna var förstagångsutgivna. I studien ingår *Tilltal. Jonnas bok* (1987) av Petter Bergman och *I hundens tecken* (1987) av Leif Nelson, Bengt Berg och Thomas Nydahl. Den tredje av Bra Böckers titlar i studien är diktantologin *Svenska folkets egna dikter* (1980).

Både Natur och Kultur och Prisma koncentrerade sin utgivning till facklitteratur. PRISMA gav framför allt ut ordböcker och kokböcker, men alltså även ett antal lyriktitlar, exempelvis *Flygblad* (1982) av Helga Henschen. NATUR OCH KULTURS folkbildande facklitteratur- och läromedelsutgivning fortskred i linje med förlagets grundare Johan Hanssons (1879–1973) önskningar när förlaget 1947 omvandlades till en stiftelse. Under de senaste decennierna har dock Natur och Kultur ägnat skönlitteratur för barn och vuxna större intresse än tidigare.[98] Bland förlagets 8 lyriktitlar finns diktsamlingar av Lars Gustafsson och Lars Järlestad, de flesta publicerade under den sista femårsperioden. Vad som återspeglas i denna ökning är köpet av LT 1990, då LTs skönlitterära utgivning övergick till Natur och Kultur.

Att just dessa fyra förlag endast har utgivit lyrik i begränsad skala är inte oväntat. För exempelvis massmarknadsförlag, läromedelsförlag och specialiserade fackboksförlag som inte är inriktade på ny, svensk skönlitteratur är utgivning av lyrik sällan aktuellt. Vi kan dra oss till minnes de två förlag som under perioden tydligast visar en antingen/eller-mekanism i förhållande till lyriken: LT gick från att vara ett betydande lyrikförlag – Sveriges femte största under perioden 1931–1960 – till att helt och hållet upphöra med sin lyrikutgivning i samband med att förlaget köptes upp av Natur och Kultur 1990. Rabén & Sjögren minskade sin stora lyrikutgivning drastiskt under 1980-talet och det tidiga 1990-talet, och orienterade sig mot att bli ett renodlat barn- och ungdomsboksförlag.

Men även mellan förlag som har en skönlitterär utgivning, den må vara stor eller liten, finns stora skillnader. De som hade en omfattande lyrikutgivning, både i förhållande till sin egen bokutgivning och till lyrikutgivningen i stort, skulle därför kunna betraktas som specialiserade på just denna litteraturkategori. Cavefors, Fripress, Gedins, Inferi, Rallarros och Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund är några av de mer framträdande exemplen i materialet, men det gäller också för större delen av de egna förlagen samt Författares bokmaskin.

Förlagslandskapets förändringar 1976–1995

Sammanfattningsvis kan sägas att en i stort sett konstant lyrikutgivning 1976–1995 hade spridning på fler förlag 1995 än 1976. Det fanns under perioden en stor rörlighet bland de medelstora och mindre förlagen, men framför allt grundades en rad mindre förlag som tillsammans fick stor betydelse för

lyrikutgivningen som helhet. De primära orsakerna till det gynnsamma etableringsklimatet har redan dryftats upprepade gånger ovan: litteraturstödet och ny teknik.

De tongivande medelstora lyrikutgivarna vid periodens början var Cavefors, Författarförlaget, LT, Rabén & Sjögren, Settern och Zinderman. Samtliga förlorade dock sin ledande ställning under den undersökta perioden. Rabén & Sjögren minskade sin lyrikutgivning till ett minimum. Cavefors och Zinderman försvann tidigt från scenen och Settern i början av 1980-talet. Författarförlaget och LT höll fast vid lyrikutgivningen under större delen av 1980-talet, men försvann sedan. För majoriteten av dem var det ekonomiska problem som låg i botten.

Samtidigt grundades nya förlag som blev betydelsefulla lyrikutgivare, exempelvis Alba/Bonnier Alba, ellerströms, Fripress, Gedins, Inferi, Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund, Symposion och Tre Böcker. Som konstaterats har litteraturstödet i flera fall framhållits som avgörande för verksamheten.

Följden av 1970- och 1980-talens konkurser, uppköp och nyetableringar i förlagsbranschen blev för lyrikens del att fler förlag gav ut diktsamlingar, men i blygsammare omfattning. Under 1990-talets början fanns få av de förlag som hade en medelstor lyrikutgivning under perioden kvar, och utgivningen jämnade i stället ut sig över ett större antal mindre utgivare. Inget av de nytillkomna förlagen kom dock i närheten av den omfattande utgivning som exempelvis Författarförlaget, LT och Rabén & Sjögren uppvisade under periodens början. Glappet mellan, å ena sidan, Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand och, å andra sidan, övriga förlag ökade således, och de tre storförlagen hade därmed egentligen en betydligt starkare ställning 1995 än de hade 1976, trots att deras andel som ovan visats totalt sett minskade.

Trots dessa positionsförskjutningar förefaller det ha funnits ett relativt konstant tryck på utgivning; minskade den på något ställe ökade den på ett annat. Denna konstans kan delvis kopplas till litteraturstödet. I och med att medelstora utgivare som Cavefors, Författarförlaget, LT och Rabén & Sjögren försvann, kan de mindre förlagen i högre grad förväntas ha fått in bra manus refuserade av de stora förlagen. Detta borde i sin tur resultera i att fler titlar utgivna på mindre förlag också kunde förväntas få litteraturstöd, då detta som bekant utgår till manus som håller en viss kvalitetsnivå. Stödets fördelning på enskilda förlag finns det inte utrymme att undersöka inom ramen för denna studie, men troligt är att litteraturstödet har bidragit till att de nytillkomna förlagen kunnat fylla luckan efter de betydande utgivare som försvann under perioden och att lyrikutgivningen under perioden har legat på en jämn nivå. Med stödet har mindre förlag kunnat överleva med lyrik på utgivningslistan på ett annat sätt än de större som kompenserar med bästsäljare, vilket torde ha varit en av förutsättningarna för omstruktureringen inom lyrikområdet.

Lyrikutgivarnas geografiska spridning

Bonniers, Författares bokmaskin, Norstedts, Wahlström & Widstrand, Alba/Bonnier Alba, Rabén & Sjögren, Författarförlaget och LT är de åtta största utgivarna i denna studie. Deras inriktning och utgivning är som vi har sett av skiftande slag, men en sak har de gemensamt – samtliga är eller var belägna i Stockholm. Det gäller även för ytterligare två förlag på den topplista som presenterades inledningsvis i detta kapitel – Gedins och Atlantis – vilket innebär att hälften av de 20 största lyrikutgivarna 1976–1995 hade Stockholm som förlagsort (se tabell 1).[99] Naturligtvis är detta inte någon slump. Förlagsverksamheten i Sverige har sedan länge varit koncentrerad till huvudstaden och majoriteten av landets stora förlag finns där.

Intressantare att studera när det gäller lyrikutgivningens geografiska fördelning är hur det såg ut i landet i övrigt samt huruvida Stockholm hade samma dominans när vi går utanför de största lyrikutgivarna. Vilka län och orter är då intressanta? Finns det län där det i förhållande till folkmängden gavs ut exceptionellt mycket lyrik – alternativt förvånansvärt lite – och vad beror det i så fall på?

STOCKHOLM – LYRIKENS HUVUDSTAD

De 1 507 utgivarna i denna studie fördelar sig på 451 orter, men ett litet antal står för en betydande del av utgivningen.[100] Under perioden har utgivningen överstigit eller varit lika med 20 titlar endast på 21 orter, som tillsammans står för närmare 65 procent av utgivningen. I pyramidens topp finns Stockholm, men staden dominerar inte bara bland de större utgivarna, utan även totalt sett. 1 617 av studiens diktsamlingar har utgivits i Stockholm, vilket motsvarar hela 42,0 procent (se tabell 5). Förutom utgivningen hos de tre stora lyrikutgivarna Bonniers (365 titlar), Norstedts (149 titlar) och Wahlström & Widstrand (108 titlar), bidrog en hel rad medelstora och mindre stockholmsförlag till denna höga siffra, exempelvis Alba/Bonnier Alba (91 titlar), Atlantis (22 titlar), Carlssons (17 titlar), Forum (14 titlar), Författarförlaget (53 titlar), Gedins (30 titlar), Gummessons (19 titlar), Legenda (16 titlar), LT (50 titlar), Proprius (13 titlar), Rabén & Sjögren (90 titlar), Tiden (17 titlar) och Trevi (14 titlar). Även egenutgivningen var stor i Stockholm. Totalt omfattade den 318 titlar, men nämnas bör att Författares bokmaskin står för tre fjärdedelar av dessa.

TABELL 5
Orter med en utgivning av fler än 20 förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995

Ort	*Antal titlar*	*Andel*
Stockholm	1 617	42,0
Göteborg	143	3,7
Lund	115	3,0
Uppsala	53	1,4
Örebro	53	1,4
Malmö	50	1,3
Skellefteå	50	1,3
Karlstad	48	1,2
Borås	39	1,0
Laholm	38	1,0
Växjö	36	0,9
Luleå	36	0,9
Bromma	30	0,8
Linköping	29	0,8
Arboga	27	0,7
Bollnäs	23	0,6
Åhus	23	0,6
Norrköping	21	0,5
Gävle	20	0,5
Trollhättan	20	0,5
Västerås	20	0,5
Summa	*2 491*	*64,7*

På andra och tredje plats följer orterna Göteborg och Lund, men sett till andelar av hela Sveriges lyrikutgivning ligger dessa långt efter huvudstaden. I Göteborg gavs 3,7 procent av diktsamlingarna ut (143 titlar) och i Lund 3,0 procent (115 titlar) (se tabell 5). Viktiga förlag i dessa båda städer var också Tre Böcker (22 titlar) och Zinderman (26 titlar) i Göteborg och Bakhåll (9 titlar), Cavefors (25 titlar) och ellerströms (22 titlar) i Lund.

Tillsammans stod de tre största orterna för nästintill hälften av den samlade utgivningen 1976–1995. Av övriga 18 orter i tabell 5 kunde ingen mäta sig med dessa, men fem orter hade en utgivning på omkring 50 titlar – Uppsala, Örebro, Malmö, Skellefteå och Karlstad. I Uppsala och Malmö fördelade den sig på en rad utgivare, men ingen utmärkte sig med fler än 7 titlar (EFS-

förlaget och Svenska dikter, båda belägna i Uppsala). I Örebro var Libris med sina 19 titlar den mest betydelsefulla, i Karlstad Press med 14 titlar. Den framträdande placeringen som Skellefteå har i listan beror enbart på ett förlag, Artemis, som gav ut 34 av sina 35 titlar där.[101]

Det är anmärkningsvärt att flera större städer som Helsingborg, Jönköping, Sundsvall och Umeå saknas på den geografiska topplistan. I stället finner vi på framträdande platser orter som är avsevärt mycket mindre, såsom Arboga, Bollnäs, Laholm och Åhus (se tabell 5). Orsaken är naturligtvis att det där fanns förlag med en relativt omfattande lyrikutgivning. Textab i Arboga gav ut samtliga av ortens 27 titlar och Inferi i Bollnäs stod för ortens alla 23. Settern gav ut 36 av Laholms 38 titlar och i Åhus svarade Kalejdoskop för 18 av 23 titlar.[102]

lyriken i länen

Också om perspektivet vidgas och blicken riktas mot länen kan vi konstatera att huvudstadsregionen hade en särställning. 1 801 diktsamlingar utgavs i Stockholms län, alltså nästan hälften av utgivningen (47 procent). Förutom de tre storförlagens 622 titlar publicerade medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare 774 titlar och 405 utkom på egna förlag. Majoriteten av titlarna i Stockholms län, nära 90 procent, gavs ut i Stockholm, vilket innebär att det även var det län där koncentrationen till den största staden var störst.

Folkmängden i Stockholms län var drygt 1,6 miljoner invånare under perioden, vilket motsvarade 18,9 procent av Sveriges befolkning.[103] I förhållande till befolkningen var länet vida överrepresenterat i lyrikutgivningen; antalet diktsamlingar var 1,1 per 1 000 invånare vilket var betydligt mer än i övriga län. Länets dominans i materialet är i själva verket så stor att det är svårt att dra några slutsatser kring övriga läns positioner i utgivningen.[104] För att få en bättre bild av deras representation exkluderas därför fortsättningsvis Stockholms län i beräkningarna i detta avsnitt. Övriga 23 län utgör följaktligen tillsammans 100 procent i analysen nedan (se tabell 6).

TABELL 6

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter län och förlagsgrupper; titlar utgivna i Stockholms län ej medräknade

Län	*Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare*	*Lyrikutgivning på eget förlag*	*Totalt antal titlar*	*Folkmängd*	*Diktsamlingar per 1 000 invånare*
Malmöhus län	200 (18,7)	86 (8,8)	286 (14,0)	768 948 (11,2)	0,37
Göteborgs och Bohus län	115 (10,8)	94 (9,6)	209 (10,2)	733 492 (10,7)	0,28
Älvsborgs län	64 (6,0)	108 (11,0)	172 (8,4)	432 138 (6,3)	0,40
Kristianstads län	74 (6,9)	26 (2,7)	100 (4,9)	283 001 (4,1)	0,35
Värmlands län	50 (4,7)	50 (5,1)	100 (4,9)	282 574 (4,1)	0,35
Östergötlands län	35 (3,3)	64 (6,5)	99 (4,8)	399 820 (5,8)	0,25
Västerbottens län	55 (5,1)	36 (3,7)	91 (4,4)	247 811 (3,6)	0,37
Örebro län	43 (4,0)	43 (4,4)	86 (4,2)	273 482 (4,0)	0,31
Norrbottens län	48 (4,5)	33 (3,4)	81 (4,0)	264 808 (3,9)	0,31
Västmanlands län	53 (5,0)	24 (2,5)	77 (3,8)	258 675 (3,8)	0,30
Hallands län	41 (3,8)	27 (2,8)	68 (3,3)	244 129 (3,6)	0,28
Kopparbergs län	29 (2,7)	39 (4,0)	68 (3,3)	285 729 (4,2)	0,24
Kalmar län	24 (2,2)	42 (4,3)	66 (3,2)	240 839 (3,5)	0,27
Kronobergs län	15 (1,4)	50 (5,1)	65 (3,2)	174 889 (2,5)	0,37
Uppsala län	42 (4,1)	22 (2,2)	64 (3,1)	257 814 (3,7)	0,25

Gävleborgs län	39 (3,9)	23 (2,4)	62 (3,0)	290 763 (4,2)	0,21
Skaraborgs län	11 (1,0)	47 (4,8)	58 (2,8)	271 422 (3,9)	0,21
Västernorrlands län	30 (2,8)	27 (2,8)	57 (2,8)	262 947 (3,8)	0,22
Jönköpings län	25 (2,3)	28 (2,9)	53 (2,6)	305 194 (4,4)	0,17
Södermanlands län	19 (1,8)	25 (2,6)	44 (2,1)	253 466 (3,7)	0,17
Jämtlands län	15 (1,4)	28 (2,9)	43 (2,1)	134 509 (2,0)	0,32
Blekinge län	16 (1,5)	24 (2,5)	40 (2,0)	152 886 (2,2)	0,26
Gotlands län	12 (1,1)	25 (2,6)	37 (1,8)	56 295 (0,8)	0,66
Flera orter/titel, samt oidentifierade orter	14 (1,3)	7 (0,7)	21 (1,0)	----	
Totalt	*1 069 (100,0)*	*978 (100,0)*	*2 047 (100,0)*	*6 875 631 (100,0)*	*0,30*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

Tre län framträder med en mer omfattande utgivning än övriga: Malmöhus län, Göteborgs och Bohus län samt Älvsborgs län. Malmöhus län, där tre av de mest betydande orterna i studien är belägna (Lund, Malmö och Åhus) har en utgivning omfattande 286 titlar (14,0 procent av utgivningen, Stockholms län undantaget). De båda andra länen finner vi västerut. I Göteborgs och Bohus län – där studiens näst viktigaste ort Göteborg ligger – har 209 titlar utgivits (10,2 procent) och i Älvsborgs län 172 titlar (8,4 procent) (se tabell 6). Vi kan således konstatera att de tre län i studien som har störst lyrikutgivning föga överraskande är de där landets tre största orter är belägna. I förhållande till sin folkmängd utmärker sig dock endast Stockholm.

Malmöhus län ingår sedan länsreformen 1997 i Skåne län tillsammans med Kristianstads län (100 titlar, 4,9 procent). Göteborgs och Bohus län och Älvsborgs län ingår i Västra Götalands län tillsammans med Skaraborgs län (58 titlar, 2,8 procent). Om siffrorna för dessa båda områden räknas samman och ställs mot varandra visar de att utgivare i vår södra landsända totalt har producerat 386 diktsamlingar, i den västra 439. Men inte ens vid denna hopslagning närmar de sig den allt överskuggande huvudstadsregionen. De skånska länen representerar 18,9 procent av lyrikutgivningen i de 23 länen (exklusive Stockholm) och Västra Götaland 21,4. Av utgivningen i den västra regionen publicerades 190 titlar (43,3 procent av regionens utgivning) av medelstora och mindre förlag och utgivare, och 249 titlar (56,7 procent) av egenutgivarna. Motsvarande siffror för Skåneområdet var 274 titlar (71,0 procent) respektive 112 titlar (29,0 procent) (se tabell 6).

Dessa siffror visar ett intressant förhållande: egenutgivningen var betydligt mer utbredd i Västra Götaland än i den södra regionen. Det tyder på att det fanns en starkare förlagsverksamhet i Skåneområdet än i Västra Götaland och siffrorna för enskilda utgivare bekräftar detta. Förutom de redan nämnda fanns endast två utgivare i Västra Götaland som gav ut mer än 5 titlar, Rundqvist i Göteborg (8 titlar) och Norma i Borås (7 titlar). De skånska länen utmärker sig med desto fler. Utöver lundaförlagen kan nämnas Eremitpress i Viken (9 titlar), Interskrift i Herrljunga (6 titlar), Kalejdoskop i Åhus (18 titlar), Litteraturtjänst i Helsingborg (10 titlar), Panonia i Marieholm (6 titlar), Studiekamraten i Tollarp (14 titlar), Symposion i Stehag (30 titlar), Settern i Örkelljunga (9 titlar) och Wiken i Höganäs (7 titlar).[105] Landets andra centrum för lyrikutgivning under perioden låg alltså i Skåne, men sett i förhållande till folkmängden märks detta föga (se tabell 6).

Det fanns en stor mängd lyrikutgivare även i landets övriga län som är intressanta att beakta, även om utgivningen i flera av dessa län var liten och därmed inte problemfritt låter sig analyseras. Ställd i relation till folkmängden hade somliga en mer eller mindre omfattande lyrikutgivning än vad man hade kunnat vänta sig. Förklaringen är även här att vissa förlag – eller avsaknaden av dem – hade en betydande roll. Även på länsnivå fick alltså enskilda förlag ett statistiskt genomslag.

Torbjörn Axelman, Städ hägringar*, Hanseproduktion (1982)*

En särställning intar Gotlands län, som trots sin lilla utgivning är det län med störst utgivning i förhållande till folkmängden (se tabell 6). Länet har dock en begränsad förlagsverksamhet, framför allt inriktad på litteratur som på olika sätt har kopplingar till Gotland och den omfattande turistverksamheten. Majoriteten av de få lyriktitlar det är fråga om har utgivits på eget förlag (25 titlar), övriga stod framför allt Hanseproduktion i Burgsvik (5 titlar) och Press i Visby (3 titlar) för. Hanseproduktion (numera Ödins förlag) gav ut 3 diktsamlingar av Torbjörn Axelman och 2 av Alva Möllerström, och här ser vi ett exempel på hur till och med enskilda författare kan få stor betydelse för ett läns totala utgivning.

I övrigt utmärker sig inga län med någon större lyrikutgivning i förhållande till folkmängden. De som sett till enbart antalet titlar hade en något mer omfattande utgivning är Kristianstads län och Värmlands län med vardera 100 titlar (4,9 procent av utgivningen). Värmlands läns utgivning är fördelad på många småförlag och egenutgivare; de enda förlag som kom upp i 5 titlar eller mer var Blå märkets förlag i Gräsmark (5 titlar), Heidruns i Torsby (7 titlar) och Press i Karlstad (14 titlar). Kristianstads läns höga siffra beror främst på tre förlag, Kalejdoskop i Åhus (18 titlar), Settern i Örkelljunga (9 titlar) och Studiekamraten i Tollarp (14 titlar). Den övriga utgivningen fördelade sig relativt jämnt på ett stort antal småförlag. Intressant med Kristianstads län är också fördelningen mellan olika typer av förlag. Endast en fjärdedel av diktsamlingarna gavs ut på eget förlag, en förvånansvärt låg andel jämfört med övriga län. Sannolikt beror det på att de många småförlagen fångade upp en del av amatörförfattarna (se tabell 6).

En i förhållande till folkmängden mindre omfattande utgivning hade exempelvis Gävleborgs län, Jönköpings län, Skaraborgs län, Södermanlands län och Västernorrlands län. Med några undantag rör det sig om län där det inte fanns några tongivande förlag med lyrikutgivning, och i linje med detta kännetecknades flera av länen av en omfattande utgivning på eget förlag. Ett undantag utgör Gävleborgs län, där utgivningen på medelstora och mindre förlag var klart dominerade. Orsaken är uteslutande produktiviteten på två förlag, nämligen Inferi i Bollnäs (23 titlar) och Rallarros, som utgav 11 av sina 18 titlar i Gävle.[106] Det finns ytterligare två förlag som utgör undantag. Axplock i Vagnhärad (11 titlar) stod för mer än hälften av utgivningen på medelstora och mindre förlag i Södermanlands län och samma sak gäller för CeWe-förlaget/CeWe-pool i Bjästa i Västernorrlands län (16 titlar).[107]

Även i Norrbottens län finner vi en låg andel egenutgivning, och där var Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund i Luleå en betydelsefull utgivare (23 titlar). Detta förlag svarade ensamt för närmare hälften av utgivningen på medelstora och mindre förlag i länet. Nästan lika stor betydelse hade Libris i Örebro, som med sina 19 titlar stod för nästan hälften av Örebro läns utgivning på medelstora och mindre förlag. Det tydligaste exemplet på detta finner vi dock i Hallands län, där Settern i Laholm ensamt gav ut 36 av länets 41 titlar på medelstora och mindre förlag (se tabell 6).

Som genomgången visar var egenutgivningen omfattande i flera län, och fördelade sig jämnast över landet sett till antalet titlar (se tabell 6). På grund av materialets art är det svårt att analysera denna utgivning närmare, men klart är att den med några få undantag inte kan förklaras med enskilda författares produktivitet, utan fördelar sig på en stor mängd författare. Undantagen utgörs av Brita Roland, som gav ut 8 diktsamlingar i Järpås i Skaraborgs län, och Allan Bengtson som totalt publicerade 19 diktsamlingar under perioden, med utgivningsorterna Horred i Älvsborgs län (18 titlar) och Olofström i Blekinge län (1 titel).

LYRIKEN I LANDSDELARNA

Det är inte problemfritt att dra slutsatser kring lyrikutgivningen utifrån en länsindelning, eftersom diskussionen ibland rör län som har en så liten utgivning att skillnaderna inte kan ge underlag för hållbara slutsatser. En grövre indelning av Sverige i tre landsdelar kan därför vara på sin plats, för att tydligare visa de stora geografiska skillnader som finns (se tabell 7).[108]

Denna indelning befäster de mönster som framträtt ovan. Mellansverige har med sina 2 240 titlar (58,2 procent) en omfattande utgivning även sett i relation till folkmängden. I södra Sverige (1 253 titlar, 32,6 procent) och Norra Sverige (334 titlar, 8,7 procent) är förhållandet det omvända (se tabell 7).

TABELL 7
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter landsdelar

Landsdel	*Bonniers, Norstedts, W & W*	*Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare*	*Lyrikutgivning på eget förlag*	*Antal titlar*	*Folkmängd*	*Diktsamlingar per 1 000 invånare*
Norra Sverige	0 (0,0)	187 (10,1)	147 (10,6)	334 (8,7)	1 200 838 (14,2)	0,28
Mellersta Sverige	622 (100,0)	1 010 (54,8)	608 (44,0)	2 240 (58,2)	3 217 293 (38,0)	0,70
Södra Sverige	0 (0,0)	632 (34,3)	621 (44,9)	1 253 (32,6)	4 059 141 (47,9)	0,31
Flera orter/titel, samt oidentifierade orter	0 (0,0)	14 (0,8)	7 (0,5)	21 (0,5)	----	
Antal titlar	*622 (100,0)*	*1 843 (100,0)*	*1 383 (100,0)*	*3 848 (100,0)*	*8 477 272 (100,0)*	*0,45*

Anmärkning: Andelen anges i procent inom parentes.

De tydligaste resultaten i detta avsnitt är att enskilda förlag i regel hade stor betydelse för utgivningen i länen samt att lyrikutgivningen var starkt koncentrerad till Stockholm. Många av de förlag som gav Stockholm dess framträdande plats i utgivningen 1976–1995 fanns där långt tidigare, men det är inte möjligt att utifrån befintlig forskning göra någon mer detaljerad historisk jämförelse kring lyrikens geografiska spridning.

Av de tio ledande lyrikutgivande förlagen under perioden 1931–1960 var dock nästan alla belägna i Stockholm. En sammanräkning av Johanssons siffror visar också att över 90 procent av utgivningen på dessa tio förlag härrörde därifrån. Undantagen är Svenska Allmogeförlaget (sedan 1955 Hembygdsförlaget) i Vetlanda och till viss del Almqvist & Wiksell, som fram till 1950-talet hade sin verksamhet förlagd till Uppsala, men sedan flyttade den till Stockholm.[109] Åtminstone sedan 1931 kan alltså en koncentration av lyrikutgivningen till Sveriges och lyrikens huvudstad observeras, och med tanke på att de stora stockholmsförlagen publicerade lyrik även tidigare än så, finns all anledning att utgå från att dominansen har gällt längre tillbaka.

Skrivklådan och marknaden – från författare till köpare

I detta kapitel har framgått att lyrikutgivningen hade en stor spridning, både på olika typer av förlag och geografiskt. Intresset för att publicera lyrik var brett, men hur såg det ut i andra led i den litterära processen? Hur stort var intresset bland befolkningen att skriva lyrik, och hur stor möjlighet hade de 3 848 diktsamlingar som publicerades att nå ut till läsarna? I samband med detta kan det också vara värt att dröja vid yttre kriterier. Hur omfångsrika och påkostade var diktsamlingarna, och skilde detta sig åt på olika typer av förlag?

MANUSTILLSTRÖMNING, UPPLAGOR OCH FÖRSÄLJNING

Chansen att bli publicerad på något av de större förlagen är liten, och den sjunker i takt med att manustillströmningen ökar. Uppgifterna har genom åren varierat, men enligt de uppskattningar som finns från andra halvan av 1960-talet och framåt har förlagen endast antagit någon enstaka procent av de spontaninskickade manuskripten för publicering. Icke desto mindre fortsätter en stor mängd förhoppningsfulla personer att skicka in sina verk. Siffrorna varierar, men de största förlagen tar emot klart flest manus.

Under 1960-talets andra hälft var antalet obeställda manuskript som inkom till Bonniers uppskattningsvis 700–800. År 1980 var de 666 stycken,

1985 hade antalet ökat till 1 092, 1995 var det uppe i 1 300 och 1997 fick förlaget in drygt 2 000 manuskript. För 1998 finns även uppskattningar från Norstedts och Wahlström & Widstrand. Norstedts uppgav att det inkom ungefär 1 800 manus och Wahlström & Widstrand uppskattade antalet till cirka 1 500–2 000. Detta kan jämföras med att det i genomsnitt inkom omkring 500 manus per år till Wahlström & Widstrand under 1960-talet och de två närmast följande decennierna.[110] Den stora ökningen skedde troligen under 1990-talet, och hänger rimligen samman med att fler och fler privatpersoner hade råd med en persondator med tillhörande skrivare, vilket gör processen att framställa ett manus som kan sändas in till ett förlag enklare.

Hur stor del av dessa manus innehöll då dikter? Den generella trenden tycks vara att lyrikmanusen motsvarar ungefär hälften av manusskörden. Det finns sällan annat än uppskattningar från förlagen själva att utgå ifrån, men en del förlag har gjort exakta beräkningar. Bonniers fick 1973 in 524 manus, varav 225 innehöll lyrik (42,9 procent), och 1986 angav förlaget att hela 62 av de 97 manus som hade inkommit i mars månad var lyrikmanus (63,9 procent). Även Norstedts genomförde en intern kontroll av antalet spontaninskickade manus under fyra veckor i april 1997, och kunde konstatera att 72 av 147 innehöll lyrik, alltså närmare hälften.[111] Färre författare vänder sig till de mindre förlagen, som i genomsnitt mottar ett par, tre hundra manus per år beroende på förlagets storlek och profil. Fortfarande är dock andelen lyrik nästan lika stor.[112]

De stora lyrikutgivarnas uppgifter om antalet insända manus visar att det inkom ungefär lika många till alla tre förlagen och att andelen lyrikmanus var hög. Dessa upplysningar kan ställas mot det faktum att Bonniers gav ut betydligt mer ny, svensk lyrik än Norstedts och Wahlström & Widstrand. Det sistnämnda framstår inte som märkligt i sig, utan har med omsättning och storlek att göra; Bonniers är det största förlaget och har således även råd att publicera fler lyriktitlar. Bonniers har också haft störst möjlighet att satsa på debutanter – som vi senare ska se antog förlaget fler än de båda andra tillsammans – och därmed också kunnat fånga upp många av de bästa manusen. Det som är intressant här är inte Bonniers dominans, utan det faktum att Norstedts och Wahlström & Widstrand *trots* denna drar till sig nästan lika många manus. Det indikerar inte bara att dessa båda förlag är lika välkända som lyrikutgivare utan också att de i det avseendet har lika gott anseende som Bonniers.

Av alla dessa icke-beställda manus utgavs endast ett fåtal. Bonniers uppgav att 6 av de 666 manus som inkom 1980 antogs, alltså inte ens 1 procent, och andelen var ungefär densamma 1985. År 1995 hade dock möjligheten att bli publicerad sjunkit till omkring en halv procent. Inte heller på mindre eller medelstora förlag kan mer än någon procent räkna med att bli utgivna, och det alternativ som därmed återstår för dem som ändå vill se sina dikter i tryck är att publicera dem på egen bekostnad.[113]

Ytterligare ett mått på manustillströmningens omfång utgör de lyrikantologier utgivna 1976–1995 som är resultat av tävlingar eller upprop. Intresset för att medverka i dessa var överlag stort och somliga av redaktionerna fick in flera tusen bidrag. Materialets i särklass främsta exempel på allmänhetens stora intresse är antologin *Razzellimerickar* (1985). I TV-programmet *Razzel* uppmanades tittarna att sända in sina egna limerickar och resultatet blev åtskilliga ”fullpackade postsäckar”; omkring 20 000 brev i veckan inkom under elva veckors tid. Ett annat exempel utgör antologin *Kära Du! Svenska folkets dikter om brev och vänskap* (1986), vilken blev resultatet av en tävling som Posten utlyste sommaren 1985. Totalt inkom cirka 15 000 bidrag. Nämnas kan även *Ung poesi* (1993), där innehållet bygger på en tävling för unga skribenter i *Svenska Dagbladet*. Till denna inkom över 3 000 dikter av 1 200 skribenter yngre än 23 år. Ofta specificeras dock inte antalet inkomna dikter så exakt som i dessa tre fall. I *Svenska folkets egna dikter* (1980) anges exempelvis endast att det efter ett upprop i *Aftonbladet* inkom ”tusentals dikter”.[114]

Även geografiskt avgränsade tävlingar har förekommit, där exempelvis ett sällskap eller en kulturnämnd har anmodat allmänheten i regionen att sända in sina verk. Antalet inkomna bidrag i dessa sammanhang varierade stort, men var oftast lägre än då förfrågan skedde nationellt. Kulturnämnden i Vårgårda välkomnade till exempel bidrag till Bibliotekets Dag 1986 och fick in cirka 300, varav ett urval publicerades i *Dikter i Vårgårda* (1986). När Oskarshamns Kulturnämnd 1980 startade en kampanj under mottot ”Skriv

Ung poesi, *Svenska Dagbladet (1993).*
Omslag: Tinna Ahlander / Arne Öström, Ateljén

– men inte för byrålådan" och uppmanade personer med anknytning till kommunen att sända in bidrag inkom 163 manus från 27 personer. Något eller några bidrag från varje skribent publicerades sedan i *Självskrivet. Av amatörförfattare i Oskarshamnstrakten* (1981). Smålands Författarförbund, slutligen, annonserade efter bidrag till en antologi med småländsk lyrik och fick in 1 100 dikter från 361 personer, av vilka ett urval publicerades i antologin *Ny dikt i Småland* (1981).[115]

Denna stora tillströmning av manuskript till förlag eller specifika sammanhang där slutprodukten blev en antologi, indikerar att det inte bara finns ett omfattande intresse hos allmänheten att skriva lyrik utan även att få se sina dikter i tryck. Antologiutgivningen utgör även ett alternativ till att som amatörförfattare publicera sina dikter på egen bekostnad.

Som alltid finns det inga garantier för att boken faktiskt säljer när manuset väl har passerat nålsögat för publicering, men vissa litteraturkategorier har svårare att nå en större spridning än andra. Upplagorna för så kallad smal litteratur överstiger sällan ett par tusen exemplar och för lyrikens del är genomsnittsupplagan betydligt lägre. Inte sällan rör det sig om cirka 750–1 000 exemplar för en debutant på ett reguljärt förlag och i bästa fall något mer för en etablerad lyriker. Upplagan överstiger dock som regel 750 exemplar, vilket är den nedre gräns som berättigar förlagen till att söka litteraturstöd. ellerströms normalupplaga för diktsamlingar 1999 var exempelvis 800 exemplar, och låg därmed strax över denna gräns.[116] För småförlagen och inom egenutgivningen är upplagorna i regel mindre. Författares bokmaskin hade exempelvis en normalupplaga på mellan 300 och 500 exemplar. Även i detta fall fanns det dock yttre faktorer som påverkade upplagornas storlek. För att det statliga produktionsbidraget till bokmaskiner skulle utbetalas ställdes som krav att upplagan inte skulle överstiga 500 exemplar.[117] Sannolikt har mycket av egenutgivningen ännu lägre upplagesiffror än bokmaskinerna, men uppgifter om detta är svåra att finna.

De små upplagorna står i direkt relation till den låga försäljningen. Den uppgår oftast inte till mer än några hundra exemplar per titel, vilket framför allt får konsekvenser för mindre förlag med snäva ekonomiska ramar.[118] Förläggaren Jonas Ellerström uttrycker i följande citat konsekvensen av den begränsade försäljningen:

> I dag trycks svenska diktsamlingar endast i undantagsfall i fler än 750 exemplar (den siffra som berättigar till litteraturstöd), och åtskilliga av dessa får uppleva ett sorgligt slut på sin existens i "lyrikpaket" under bokrean. För de exemplar som inte säljs där väntar makulering, papperstuggen, och en återfödelse som pappersnäsdukar och blöjor.[119]

Åtskilliga förläggare på mindre och medelstora förlag vittnar om att lyrik säljer dåligt, och Jonas Ellerström och Brutus Östling (Symposion) är två av

dem som särskilt har kritiserat bokhandlar och bibliotek för minskade inköp under 1990-talet.[120] Den dåliga försäljningen slår naturligtvis hårdare mot de mindre förlagens ekonomi, men majoriteten av de diktsamlingar som utges är olönsamma oavsett storleken på förlaget. Lennart Frick menade exempelvis i en intervju 1987 att en diktsamling ”ger en liten men säker förlust”, och Camilla Nagler, förläggare på Wahlström & Widstrand, uppgav 1999 att 75 procent av det årets diktsamlingar inte var lönsamma.[121]

För att försäljningsläget över hela perioden ska bli belyst har Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand ombetts lämna uppgifter om försäljningen av de diktsamlingar som förlagen utgav under åren 1976, 1985 och 1995. I föreliggande studie ingår 70 av dessa diktsamlingar, vilka i medeltal sålde 1 118 exemplar (29 titlar såldes i mer än 1 000 exemplar, 17 i 500–999 exemplar och 24 i mindre än 500 exemplar). Det går också att se vissa tendenser över tid; för Bonniers del märks exempelvis en tydlig minskning (se tabell 8).[122]

TABELL 8
Försäljningen av förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976, 1985 och 1995: antal exemplar per titel i medel- och mediantal

	Medeltal för försäljning		
Förlag	*1976*	*1985*	*1995*
Bonniers	1 740 (19)	1 106 (12)	636 (11)
Norstedts	---	426 (8)	315 (3)
Wahlström & Widstrand	2 671 (4)	565 (6)	1 276 (7)

	Mediantal för försäljning		
Förlag	*1976*	*1985*	*1995*
Bonniers	1 704 (19)	895 (12)	345 (11)
Norstedts	---	359 (8)	237 (3)
Wahlström & Widstrand	629 (4)	670 (6)	816 (7)

Anmärkning: Antal titlar anges i tabellen inom parentes.

Medelförsäljningen hos Bonniers 1976 var 1 740 exemplar per titel, bokklubbsförsäljning inräknad. Som mest sålde en enskild titel i 3 142 exemplar – *Dagbok augusti–oktober 1975* (1976) av Lars Norén – och som minst 827. Endast 2 titlar såldes dock i mindre än 1 000 exemplar detta år. 1985 var medeltalet för försäljning 1 106 exemplar, med 3 215 exemplar som högsta notering och 373 som lägsta. Betydligt fler titlar, 7 stycken, hamnade detta

år på en försäljning som understeg 1 000 exemplar och 2 kom till och med under 500 exemplar. 1995 sjönk medeltalet ytterligare och uppgick endast till 636 exemplar per titel. Som mest såldes en enskild titel i 2 371 exemplar och som minst i 275. Endast 2 titlar kom upp i en försäljning över 1 000 exemplar och hela 8 slutade på under 500 exemplar (se tabell 8).

Samma klara minskning kan inte skönjas i Norstedts och Wahlström & Widstrands siffror. Här rör det sig dock om färre titlar och Norstedts har inte kunnat ta fram siffror för försäljningen 1976, varför det är svårare att säga något om en eventuell utveckling över tid. Wahlström & Widstrand har också den i särklass bäst säljande titeln av de 70 som här har inkluderats, vilket ger skeva siffror för medeltal; Tage Danielssons *Tanke från roten. Dikter ur Arbetaren 1975* (1976) sålde i hela 9 265 exemplar. Konstateras kan dock att försäljningen hos Norstedts var lägre än hos de båda andra. Förlaget sålde i genomsnitt 300–400 exemplar per titel, men flera nådde inte upp till 200 exemplar. Försäljningen av enskilda titlar utgivna av Wahlström & Widstrand skilde sig markant åt och ökningen i medeltal under 1995 beror på att två av de titlar som utkom detta år sålde markant mer än övriga (se tabell 8).

Tilläggas bör att siffrorna blir betydligt högre för samlingsvolymer och återutgivning av kanoniserade författares verk, titlar som alltså inte finns med i tabell 8. Som exempel kan nämnas att Gustaf Frödings *Samlade dikter*, utgiven i tre upplagor på Wahlström & Widstrand 1983, 1985 och 1987 med ett antal nytryck, totalt sålde i 38 206 exemplar. Bonniers antologi *Kärleksdikter* (1995), redigerad av Per Wästberg, har även den utkommit i nytryck och sålt i 17 616 exemplar.[123] Detta är siffror som väl mäter sig med en säljande roman.

Även de mindre förlagen har sina storsäljare. Fripress fick exempelvis trycka hela fem upplagor av Eeva Kilpis diktsamling *Sång om kärlek* (1980) som sålde i 30 000 exemplar, och CeWe-förlaget sålde inte bara 30 000 exemplar av Birger Normans *Utanikring – dikter på ångermanländska* (1976) utan även 7 000 av en kompletterande LP-skiva.[124]

Lyrikens storsäljare hör dock till undantagen. Det är i regel en försvinnande liten del av den svenska befolkningen som köper diktsamlingar och en debutant får ofta vara glad om några hundra exemplar av upplagan säljs. I många fall kan etablerade författare inte räkna med särskilt mycket bättre resultat. I siffrorna ovan finns flera namnkunniga författare som endast har en marginellt bättre försäljning än de debuterande lyrikerna.[125]

Emellertid har en pocketvåg sköljt över lyrikutgivningen de två senaste decennierna, och det gäller inte bara utgåvor med samlade dikter av sedan länge etablerade och oftast döda författare som Sonja Åkesson, Karin Boye och Gunnar Ekelöf, utan även samlingsvolymer med valda dikter av samtida författare som Lina Ekdahl, Katarina Frostenson, Eric Pauli Fylkeson, Bob Hansson, Ann Jäderlund, Kristina Lugn, Bodil Malmsten, Lukas Moodysson, Mikael Niemi, Thomas Tidholm, Jacques Werup och Bruno K. Öijer.[126]

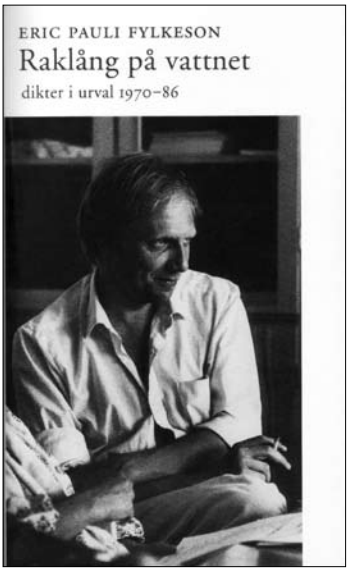

Lyrik i pocket

Lina Ekdahl, 59 dikter, *Gavrilo (2001). Omslag: Annsofi Ericsson Petrini / Björn Hellström*

Eric Pauli Fylkeson, Raklång på vattnet. Dikter i urval 1970–86, *ellerströms (2002). Omslag: Marie Pettersson*

Kristina Lugn, Lugn bara Lugn, *MånPocket (1987). Omslag: Pia Forsberg / Å&Å/Kamerabild, Michael Brannäs*

Lukas Moodysson, Mellan sexton och tjugosex, *Wahlström & Widstrand (2001)*

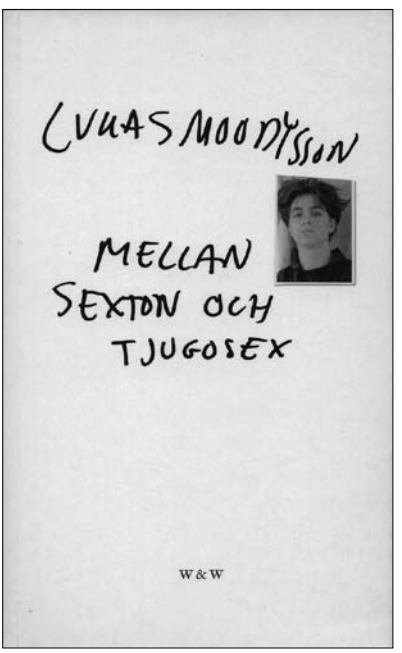

Det har dock även förekommit förstagångsutgiven lyrik i pocket. Ernst Brunners diktsamling *Stoft av ett stoftkorn* (1999) gavs ut av MånPocket och var den första. Den uppgavs ha sålt 3 500 exemplar redan kort tid efter utgivningen. Diktsamlingen innehöll även ett urval tidigare publicerade dikter och syftet med utgivningen var uttryckligen att hitta nya läsare.[127]

Att så många samtida lyriker ges ut i pocket är en ny företeelse som tyder på att förlagen söker nya vägar för att vidga lyrikmarknaden, och i vissa fall har resultaten varit goda. Kristina Lugns samlade dikter uppgavs 1999 ha sålt i 20 000 exemplar, Tomas Tranströmers i 50 000 och Gunnar Ekelöfs i 60 000. Kanske innebär grepp som dessa att lyriken når ut till nya läsare, men att lyrik ges ut i pocket innebär inte automatiskt att den säljer bättre. Johan Stridh, förläggare på MånPocket, menar att en förutsättning för att lyrik ska kunna utges och säljas i pocket är att författaren är etablerad.[128]

HUR MYCKET FÅR EN DIKTSAMLING KOSTA?

En rimlig fråga mot bakgrund av den huvudsakligen dystra bild som försäljningen av diktsamlingar visar, är om den dåliga försäljningen kan sättas i samband med höga priser. I diskussioner om priserna på böcker framhålls nämligen ibland just diktsamlingar som en typ av litteratur som kostar för mycket. Får man för lite text för pengarna i dessa tunna böcker? Synen på detta kan skilja sig åt beroende på om man befinner sig bakom eller framför disken – om man är konsument eller försäljare.[129]

En debatt i *Göteborgs-Posten* 1986 kan tjäna som en illustration till detta. Björn Gunnarsson uttalade sig i egenskap av konsument kritiskt till de enligt hans mening höga priserna. Han menade att nyutgivna diktsamlingar ”förbehålls en liten, kapitalstark kundkrets”. Bokhandlaren Bo Lindgren betraktade dock saken från sitt håll, och framhöll att det bör överlåtas ”åt lyrikälskarna att bedöma om priset är oöverkomligt i förhållande till den glädje läsupplevelsen ger, den tid läsaren tillbringar med boken i hand och den inkomst den ger författaren, förläggaren, bokhandlaren och finansministern”.[130]

Hur mycket en diktsamling kostar beror på en rad olika faktorer, såsom utstyrsel, omfång och – framför allt – vilket det utgivande förlaget är. Under perioden 1976–1995 skilde sig priserna på diktsamlingar avsevärt, allt från några kronor under slutet av 1970-talet till så småningom över 200, men bakom dessa siffror finns trenden att priset följde storleken på förlaget; det var genomgående de stora förlagens diktsamlingar som var dyrast och de egenutgivna som var billigast. De senare hade dock även enklast utformning och var i regel något kortare, varför de också var billigare att producera.

Högst medelpris under varje enskild femårsperiod hade de titlar som utkom på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand. Sett till hela perioden var genomsnittspriset per bok cirka 87 kronor på dessa förlag, medan

en diktsamling utgiven av en medelstor eller mindre utgivare kostade 70 kronor och en egenutgiven cirka 52.[131] Här bör dock påpekas att mer än hälften av de 927 diktsamlingar för vilka pris inte har angivits i nationalbibliografin gavs ut på eget förlag. Däremot finns prisuppgift för i princip samtliga av de egenutgivna titlar som utkom på en bokmaskin. Det finns således en snedfördelning i prisuppgifterna rörande egenutgivningen, vilken troligen medför att medeltalen blir något för höga.

Diktsamlingarna på de tre största förlagen är dyrast, men är de *för* dyra? För att denna fråga ska kunna besvaras måste priserna ställas mot den allmänna prisutvecklingen för böcker under perioden. Med hjälp av Statistiska centralbyråns statistikdatabas kan lyrikutgivningen mellan 1980 och 1995 ställas mot prisutvecklingen i databasens undergrupp ”Tidningar, böcker och skrivmaterial”.[132]

Priserna inom kategorin ”Tidningar, böcker och skrivmaterial” ökade med 237 procent mellan 1980 och 1995. Motsvarande ökning för diktsamlingar var 295 procent. De diktsamlingar som utkom på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand ökade med 269 procent, vilket är något mer än konsumentprisindex i undergruppen. Hos de medelstora och mindre utgivarna var prisökningen 307 procent och hos egenutgivarna hela 335 procent, vilket är avsevärt mycket mer än konsumentprisindex. Att ökningen är större i egenutgivningen har sannolikt att göra med den tekniska utvecklingen. Enklare häften, ofta med häftad rygg, ersattes så småningom av mer professionella produkter, vanligen med limmad rygg men även fler och fler inbundna. Dessa stora skillnader kan förklara den stora prisökningen i förhållande till inflationen.

Oavsett förlagets storlek har priserna på diktsamlingar ökat mer än inom kategorin ”Tidningar, böcker och skrivmaterial” under dessa 16 år. Det skulle stödja teorin att diktsamlingarna delvis sålde dåligt helt enkelt för att de var för dyra. Jämförelsen har dock flera inbyggda problem. Statistiska centralbyråns bokprisindex bygger exempelvis på ett helt annat urval än denna studie, ett urval som i sig inte speglar hela bokmarknaden. Förklaringen skulle därmed kunna vara att det material som ligger till grund för Statistiska centralbyråns prisutvecklingskalkylering inte låter sig jämföras med en begränsad litteraturkategori som lyriken.[133]

DIKTSAMLINGARNAS UTSTYRSEL OCH OMFÅNG

Sedan 1960-talet har tekniken för bokproduktion revolutionerats. Hur stora förändringarna var under den period som här står i fokus kan följande citat av Gunnar Svensson i en artikel om att producera böcker från 1983 illustrera: ”Den grafiska branschen i Sverige är en bransch i omvandling. Tekniskt har omvandlingen varit snabbare och mera omvälvande än i någon annan bransch,

och praktiskt taget alla de 45 000 personer som är sysselsatta inom branschen har omskolats till nya arbetsuppgifter i takt med teknikförändringen."[134]

De förändringar som Svensson åsyftar är flera och genomgriper hela processen för bokframställning. Offsettrycket med dess elektroniska sättning slog igenom i bokproduktionen under 1960-talet och fick stor betydelse, inte minst för verksamheter som Författares bokmaskin och 1970-talets nystartade förlag. På 1980-talet ersatte även ordbehandlingsprogrammen den elektroniska skrivmaskinen, vilket gjorde det möjligt för författarna att själva sätta sin text.[135] När persondatorn blev var mans egendom under 1990-talet ökade möjligheterna ytterligare, och i takt med att mer och mer har datoriserats i processen att producera böcker har också förutsättningarna för egenutgivning avsevärt förbättrats.

Det var också i utgivningen utanför de reguljära bokförlagen som den tekniska utvecklingen under perioden 1976–1995 fick störst genomslag. Denna tydliga utveckling är synlig framför allt i utgivningen från stencilförlagen och olika organisationer samt i egenutgivningen. Ett exempel utgör den årliga antologin *Unga diktare*, som gavs ut av stencilförlaget Inferi i Bollnäs mellan 1972 och 1979 med bidrag från unga författare som Ann-Charlotte Alverfors, Eric Fylkeson och Ulf Lundell. Mellan åren 1972 och 1976 publicerades *Unga diktare* stencilerad och häftad i A4-format. Formatet drogs därefter ner till A5 och antologin fick både limmad rygg och ett mer professionellt utseende. Skillnaden är stor jämfört med de enkla och billiga tidskrifter och diktsamlingar som stencilförlagen tryckte på sina stencilmaskiner eller kopiatorer omkring 1970.[136]

Ytterligare exempel kan skolantologierna bidra med. *Dikter från Klockaretorpet*, utgiven 1981 av stadsbiblioteket i Norrköping, innehåller dikter av barn på förskolor och fritidshem i Klockaretorpet som skrevs i samband med ett besök av författaren Benkt-Erik Hedin. Antologin omfattar 62 sidor och är stencilerad i liggande A4-format med ett fotografi i svartvitt på framsidan. Omslaget utgörs av två något tjockare papper än inlagan. Det är en produkt från Arkitektkopia i Norrköping, som det snart skulle vara möjligt att egenhändigt producera med hjälp av en kopiator.

Denna enkla tryckprodukt kan ställas mot två antologier med lyrik av barn och ungdomar i Skellefteå, *Hopp i en mörk tid* och *Sorg och glädje*. Båda utgavs 1994 och är resultaten från ett projekt som inleddes 1990 med Svenska kyrkan, en lokaltidning och en lokal bokhandel som sponsorer. Antologierna trycktes av Team Offset i Malmö, har formatet 18 x 10 cm, omfattar 118 respektive 96 sidor och har limmad rygg. Sättning och omslagens formgivning signalerar också att antologierna ligger närmare förlagsprodukter än ovan nämnda skolantologi.

Dessa titlar är endast några exempel på vad som skedde med böckerna utanför de kommersiella förlagen mellan 1970- och 1990-talet. Lyriken utgör dock generellt ett mycket bra mått på den tekniska utvecklingen under pe-

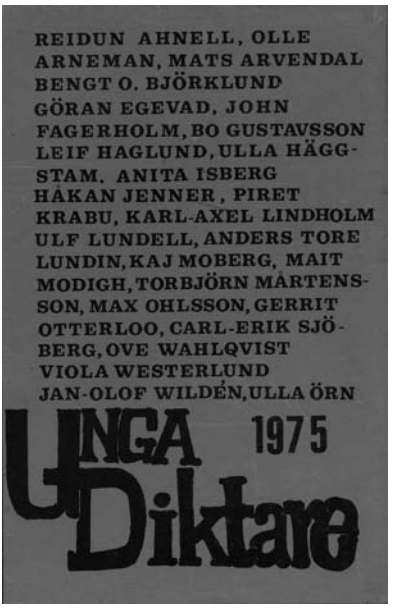

Unga Diktare 1975, *Inferi (1975)*
Unga diktare 1978, *Inferi (1978). Omslag: Kerstin Brisenhäll*
Dikter från Klockaretorpet, *Stadsbiblioteket i Norrköping (1981)*

rioden, då egenutgivningen och utgivningen på småförlag är omfattande. Ett genomgående mönster är att böckerna blev mer och mer tekniskt avancerade, huvudsakligen tack vare att egna och mindre förlag, liksom tryckerier, fick råd och möjlighet att göra bättre och grafiskt mer tilltalande böcker. Uppgifter om diktsamlingarnas utstyrsel och omfång kan också tjäna som exempel på detta.

Det vanligaste utförandet under perioden var volymer bundna inom mjuka pärmar med limmad, häftad eller trådbunden inlaga. Av studiens 3 848 titlar är 3 235 häftade/limmade (84,1 procent), 600 inbundna (15,6 procent) och 7 förekommer både som häftad och inbunden (0,2 procent).[137] Den totala andelen inbundna titlar ökade under perioden, från 66 titlar 1976–1980 till 217 1991–1995, och ökningen skedde i samtliga förlagsgrupper. På Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand ökade antalet inbundna titlar under respektive femårsperiod från 23 till 74, 91 och slutligen 83. Antalet limmade/häftade var 142, 75, 68 respektive 64.[138] Denna stora skiftning från 85,5 procent limmade/häftade och 13,9 procent inbundna 1976–1980, till 43,2 procent limmade/häftade och 56,1 procent inbundna hos dessa tre förlag kan å ena sidan indikera att det under perioden blev billigare att producera inbundna böcker, men å andra sidan ökade diktsamlingarna kraftigt i pris vilket delvis talar emot detta. En annan förklaring skulle kunna vara att de stora förlagen hade en önskan att distansera sig mot de utgivare som hade möjlighet att göra mer tekniskt avancerade limmade böcker. Diktsamlingar i inbunden form kan också ha varit ett önskemål från författarna eller konsumenterna.

Utvecklingen är densamma bland de medelstora och mindre lyrikutgivarna, där antalet inbundna titlar ökade från 29 under den första femårsperioden till hela 106 under den sista. Detta gäller likaså egenutgivningen, även om ökningen där inte var lika stor. 14 inbundna titlar under den första femårsperioden blev 28 under den sista. Här rörde det sig om en ökning till mer än det dubbla under enbart de sista fem åren, men fortfarande var andelen inbundna diktsamlingar liten (9,1 procent), vilket tyder på att det fortfarande var för dyrt för majoriteten av privatutgivarna att låta trycka inbundna böcker.[139]

Diktsamlingarnas utstyrsel påverkar naturligtvis också deras pris. Medelpriset för de häftade/limmade var under perioden 58 kronor, och för en inbunden diktsamling fick man betala nästan exakt det dubbla, 117 kronor. Skillnaden i pris var minst på de tre stora förlagen. En häftad/limmad bok utgiven av Bonniers, Norstedts eller Wahlström & Widstrand kostade i genomsnitt 72 kronor, medan en inbunden kostade 107. Hos medelstora och mindre utgivare var medelpriset för en häftad/limmad diktsamling 61 kronor och för en inbunden 118. Skillnaden ökade ytterligare hos egenutgivarna, som hade medelpriset 44 kronor för en häftad/limmad och hela 180 kronor för en inbunden.[140]

Samtliga förlag och utgivare hade ett högre pris för sina inbundna böcker, men de stora skillnaderna i medelpriser vittnar om att kostnaden för att pu-

blicera en inbunden bok var betydligt större för en privatutgivare. Sannolikt var det storleken på upplagorna som påverkade priset. Som vi kunde se ovan blev upplagan större ju större förlaget var, och därmed blev också produktionspriset per volym lägre hos de stora förlagen.

En annan faktor som påverkar diktsamlingarnas pris är omfånget. Inte oväntat blev diktsamlingen dyrare ju mer omfångsrik den var, men även här är det intressant att beakta det utgivande förlaget. Det genomsnittliga omfånget på en diktsamling utgiven av något av de tre stora förlagen var 84 sidor. Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare hade en genomsnittslängd på sina diktsamlingar som var tio sidor kortare och omfånget var allra minst i utgivningen på eget förlag (ungefär 63 sidor). De stora förlagen hade således råd att publicera till sidantalet mer omfångsrika diktsamlingar än övriga utgivare, men därmed inte sagt att mängden ord eller dikter var fler, då de större förlagen ofta hade möjlighet att ge diktsamlingarna en mer generös typografisk utformning. Nämnas kan även att det inte skedde någon tydlig förändring i omfånget över tid; diktsamlingarna på de olika förlagen var ungefär lika omfångsrika under hela perioden.[141]

Några anmärkningar kan här även göras kring diktsamlingarnas grafiska form. Andelen illustrerade titlar ökade successivt i utgivningen på eget förlag, men minskade i utgivningen på de tre stora förlagen. Dessa skiftningar torde i det förstnämnda fallet vara ett resultat av den förbättrade tekniken, och i det senare en trendmarkör. Hos de medelstora och mindre utgivarna var antalet illustrerade titlar relativt konstant under hela perioden.[142]

38 av diktsamlingarna i materialet innehåller notsättningar. Endast en av dem, *Hjärtats ballader* (1977) av Bo Setterlind med noter av Staffan Percy, publicerades av ett av de större förlagen, nämligen Bonniers. Övriga titlar gavs i huvudsak ut på eget förlag (23 titlar), men 14 utkom på mindre förlag som Eremit-press i Viken, Inferi i Bollnäs, Interskrift i Herrljunga/Stockholm samt Korpen och Tre Böcker i Göteborg.

Slutligen kan några ord ägnas de 23 diktsamlingar som innehåller dikter med parallelltext på annat språk. 13 av dem gavs ut av egenutgivare och 10 av mindre förlag och institutioner som Kiruna kommuns fritids- och kulturnämnd och Slovenska föreningen i Stockholm. De flesta av dessa hade ambitionen att ge ut litteratur från andra språkområden än svenskan. Exempelvis utgavs en titel av Sámi girjjit, ett förlag i Jokkmokk som har specialiserat sig på samisk litteratur, och en annan av Finn-Kirja, ett svenskt-finskt författarlag som utger litteratur som har skrivits på finska i Sverige.

Sammanfattning

Som analysen i detta kapitel visar hade lyriken stor spridning, både på ett stort antal utgivare och geografiskt. Det finns tre stora stockholmsförlag – Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand – som länge har varit dominerande i lyrikutgivningen. Storleken på deras sammanlagda utgivning var relativt stabil fram till mitten av 1990-talet, trots förlagskrisen omkring 1970. Deras andel av utgivningen var dock mindre under perioden 1976–1995 i förhållande till det tidigare 1900-talet, till följd av att antalet mindre och tillfälliga utgivare ökade. Tack vare sin dominerande position fick de ta emot många lyrikmanus från aspirerande författare, men få av dessa utgavs och både upplage- och försäljningssiffror var över lag låga i förhållande till annan skönlitteratur.

Hos de mindre och medelstora lyrikutgivarna fanns inte samma kontinuitet som hos de tre stora. Flera av dem hade stor kulturell betydelse under begränsade perioder, men samtidigt försvann många av de viktigaste under perioden. Även om de ersattes av flera mindre utgivare innebar detta att de tre stora förlagens dominans i utgivningen blev starkare, trots att deras andel i förhållande till tidigare perioder hade minskat. De medelstora och mindre lyrikutgivarna var spridda över landet och ett eller flera förlag kunde inte sällan utgöra ett slags regionalt centrum för lyriken.

Utgivningen på eget förlag, slutligen, utgjorde en stor grupp i den svenska lyrikutgivningen som var än mer regionalt spridd. Uppgifter om upplagesiffror och försäljning är bristfälliga, men den stora mängden egenutgivning tyder dock på att det fanns ett stort intresse för att skriva och utge lyrik. Detta stöds även av den stora mängden manus som skickades in till förlag och tävlingar.

5

Förlagen och litteraturkritiken

Vi vill gärna tro att det är innehållet i en diktsamling som avgör i hur stor omfattning den recenseras. Men är det så enkelt, eller finns det också andra faktorer som bestämmer graden av uppmärksamhet? Finns det förlag som i högre utsträckning än andra drar till sig recensenternas intresse, och bör en författare därmed välja förlag med omsorg om han eller hon vill synas på kultursidorna? Spontant skulle nog de flesta som följer dagstidningarnas bevakning svara ja på den senare frågan. Förhållandet mellan vilket eller vilka förlag en författares verk är utgivna på, och den uppmärksamhet dessa verk får i offentliga sammanhang, har inte tidigare undersökts i någon större utsträckning, men det finns studier som pekar på ett samband mellan förlagets typ och storlek och antalet recensioner i dagstidningarna.

Björn Meidal har undersökt hur recensionsmaterialet i tidskriften *Bonniers Litterära Magasin* under perioden 1963–1970 fördelade sig på olika förlag. Han konstaterar att ägarförlaget Bonniers hade en starkt dominerande ställning med som mest 65 procent (1963) och som minst 44 (1970) av det totala antalet recensioner i tidskriften under dessa åtta år. Även andra stora förlag var väl representerade, såsom Norstedts (14,7 procent), Rabén & Sjögren (7 procent) och Wahlström & Widstrand (6,3 procent). Övriga utgivare fick nöja sig med en mindre andel av utrymmet. Utöver Cavefors (3,6 procent), Gebers (1,9 procent), Natur och Kultur (1,7 procent), Tiden (1,7 procent) och Forum (1,2 procent) fanns 33 andra förlag representerade, vilka var för sig inte nådde upp till 1 procent av antalet recensioner. Bonniers dominans var sålunda slående.[1]

När Hans Olof Johansson i *Bokens väg* (1974) diskuterar Meidals uppsats förklarar han de stora förlagens betydande andel av recensionsutrymmet med kvaliteten på deras utgivning, vilken i sin tur är avhängig deras dominans genom hela det litterära systemet:

> Förklaringen är givetvis att dessa och några få andra förlag genom sin ställning på den svenska bokmarknaden tar hand om de bästa manuskripten, och det som blir över till andra förlag är sällan av sådan klass att det kan konkurrera om utrymmet i recensionsspalterna. Och Bonniers har under flera decennier haft en absolut särställning, som inte gör siffran 44 % helt orimlig.[2]

En annan åsikt framförs av bibliotekarien och författaren Krister Gustavsson i en studie där bevakningen av ”svensk kvalitetslyrik” runt sekelskiftet 2000 står i fokus, närmare bestämt de svenska diktsamlingar som tilldelades litteraturstöd mellan oktober 1999 och september 2000. Med hjälp av Bibliotekstjänsts referensdatabas ArtikelSök har Gustavsson undersökt hur stor del av bevakningen i ”31 stora dagstidningar” som ägnades titlar från stora respektive små förlag. Han fann att 39 procent av recensionerna rörde diktsamlingar utgivna av Bonniers – att jämföra med Bonniers 34-procentiga andel av de litteraturstödda diktsamlingarna (28 av 94 titlar) – medan småförlagens utgivning endast fick 32 procent av det totala antalet recensioner, trots att 28 småförlag stod för 48 procent av den litteraturstödda lyriken under perioden. Bonniers diktsamlingar recenserades följaktligen i något högre grad i förhållande till det antal som förlaget erhöll litteraturstöd för, medan de mindre förlagens recenserades i betydligt mindre grad. Gustavsson konstaterar även att ”så gott som samtliga” av de titlar som gavs ut av Bonniers recenserades i de stora, landsomfattande morgontidningarna *Dagens Nyheter* och *Svenska Dagbladet*, medan närmare hälften av de titlar som inte gavs ut av något av de tre stora förlagen Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand inte fick någon recension i dessa båda tidningar.[3]

Krister Gustavssons slutsats är att lyrikmarknaden domineras av ett enda förlag som favoriseras när det gäller bevakning i form av recensioner, och att ”de många små förlagen som under stor press arbetar med en mycket seriös och viktig utgivning […] inte uppmärksammas i proportion till vare sig kvantitet, kvalitet eller betydenhet”. Han konstaterar vidare att ”en bra diktsamling har ojämförligen största chansen att möta en välförtjänt och utbredd uppmärksamhet om den kommer ut på Bonniers”, medan ”den har minsta chansen till detsamma om den kommer ut på ett litet förlag beläget i landsorten”.[4] Till skillnad från Johansson tar dock Gustavsson inte hänsyn till det faktum att Bonniers ofta är de ännu icke debuterade författarnas förstahandsval när de sänder sina manuskript till förlagen, vilket leder till att Bonniers erbjuds flest manuskript och – som även Johansson påpekar – därmed har möjligheten att skumma grädden av mjölken.[5]

Meidal och Gustavsson studerar olika material, men belyser båda de stora förlagens dominans i litteraturkritiken och pekar på ett eventuellt skevt förhållande mellan bevakning och utgivning. Det är dock svårt att dra några slutsatser om hur anmälningarna fördelar sig i förhållande till förlagens storlek endast utifrån dessa båda undersökningar. Frågan om de stora förlagens dominans på kultursidorna är orimligt stor är inte heller relevant i denna avhandling, men då fördelningen säger något om förlagens betydelse och lyrikens villkor i dagskritiken kan ett studium av recensioner ändå vara av intresse. Detta görs i form av en mindre undersökning kring bevakningen av 197 av materialets diktsamlingar publicerade av 36 författare.

Metodiska överväganden

Vill man studera litteraturkritiken i dagstidningarna med särskild hänsyn tagen till författarnas förlagstillhörighet finns det, som de båda studierna ovan visar, olika metodiska tillvägagångssätt. Utgångspunkten kan exempelvis vara ett förlag, en enskild tidning eller tidskrift som i Meidals studie, eller, som i fallet Gustavsson, en litteraturkategori. Det statistiska material som fungerar som bas i föreliggande undersökning gör det dock möjligt att utifrån den enskilde författaren göra en komparativ studie där författarna relateras till förlagstyper. Materialet gör det även möjligt att sortera författarna på olika sätt, exempelvis efter generationstillhörighet. Här kommer de dock enbart att diskuteras i förhållande till de förlag som har publicerat deras diktsamlingar.

Genom att betrakta utrymmet på kultursidorna med hänsyn tagen till författarnas förlagstillhörighet, är det möjligt att fastställa vissa författarpositioner och se i vilken utsträckning författarens förlag styr hans eller hennes exponering i den svenska dagskritiken. Anmäldes verk av författare på stora förlag i nationella tidningar i högre utsträckning än verk av författare utgivna på mindre eller egna förlag?

Av materialets cirka 2 000 författare har 36 valts ut för närmare granskning. För att andelen författare i denna delstudie ungefär ska överensstämma med fördelningen mellan utgivarna totalt sett, omfattar undersökningen 14 författare som i huvudsak har utgivit sina skönlitterära verk på eget förlag (Yngve Aldhagen, Hans Boij, Birgit Bouvin Ellström, Jörgen Germundsson, Zoltan von Kátay, Lilly Lohmander, Sigvard Läth, Rolf Nyström, Gunnar Odebrant, Per Olaisen, Gunnar Ottvall, Brita Roland, Lilly Sonebo och Peder Svensson), 16 författare med utgivning på medelstora och mindre förlag (Ulla Ekh, Bengt Erasmie, Roger Fjellström, Eric Fylkeson, Carl-Erik af Geijerstam, Benkt-Erik Hedin, Margaretha Hernlund, Helge Jedenberg, Lars Järlestad, Else-Britt Kjellqvist, Kristina Lugn, Eva Magnusson, Håkan Sandell, Martti Soutkari, Nina Södergren och Magnus William-Olsson) samt 6 författare som har utgivits på något av studiens tre största förlag (Kjell Espmark, Jörgen Gassilewski, Ann Jäderlund, Jesper Svenbro, Maria Wine och Bruno K. Öijer). Eftersom det rör sig om författarskap i sin helhet har jag i valet av författarna även tagit viss hänsyn till vilken typ av förlag deras övriga skönlitterära produktion har publicerats på, även om endast lyriktitlar utgivna mellan 1976 och 1995 inkluderas i själva delstudien.

Författarna har med ett undantag valts efter principen att de ska vara representerade med minst fyra titlar i det statistiska materialet, vilket gör att 192 författare har kommit i fråga.[6] De 36 som har inkluderats har valts med utgångspunkt från bredd och representativitet. En stor spridning mellan förlag av olika typ och storlek har eftersträvats, liksom en någorlunda representativ köns- och åldersfördelning – det senare för att både få med författare som

redan var etablerade 1976 och de som debuterade under perioden. Önskvärt har också varit att inkludera de tre författare som porträtteras mer ingående senare i avhandlingen, varför Yngve Aldhagen finns med trots att han endast gav ut tre av materialets titlar.[7]

Delstudien bygger på registrerade anmälningar i *Svenska tidningsartiklar*, vilket innebär att den täcker in materialet i ett femtiotal regionala och nationella dagstidningar. I *Svenska tidningsartiklar* förtecknades samtliga anmälningar ur ett antal större dagstidningar, medan registreringen ur övriga tidningar ”sker med något större återhållsamhet”. Referensverkets urvalsprinciper medför således att materialet inte är fullständigt, men det fungerar ändå väl för syftet.[8]

De tidningar som inkluderas i *Svenska tidningsartiklar* har grupperats efter deras spridningsområde i två grupper: lokala eller regionala samt nationella. Till den sistnämnda gruppen räknas de fyra stora dagstidningar som har ett nationellt spridningsområde, nämligen *Aftonbladet*, *Dagens Nyheter*, *Expressen* och *Svenska Dagbladet*. En förteckning över det recensionsmaterial som ligger till grund för analysen nedan finns i appendix D.[9]

Recensioner av egenutgivna diktsamlingar

Redan en översiktlig blick på bevakningen av egenutgivarnas diktsamlingar säger att förlagstillhörigheten har stor betydelse för uppmärksamheten i dagstidningarna. Majoriteten av egenutgivarnas 86 titlar har nämligen med få undantag inte recenserats alls. Detta gäller samtliga diktsamlingar av Yngve Aldhagen (3 titlar), Birgit Bouvin Ellström (7 titlar), Jörgen Germundsson (5 titlar), Sigvard Läth (4 titlar), Gunnar Ottvall (7 titlar) och Lilly Sonebo (5 titlar), men även majoriteten av övriga författares verk.

Till dem som faktiskt recenserades hör två av Peder Svenssons fem titlar. *För alla vindar* (1983) och *Tecken och tankar* (1987) fick varsin anmälan i *Barometern* respektive *Dagen*. Båda har Oskarshamn som förlagsort och den ena recenserades följaktligen av en för författaren närliggande tidning – *Barometern* utkommer i just Oskarshamn. Den kristna tidningen *Dagen* hör däremot hemma i Stockholm. Även Brita Rolands diktsamling *Ännu spelar syrsan* (1988), utgiven med Järpås i Skaraborgs län som förlagsadress, recenserades i *Dagen*.[10] I både Rolands och Svenssons verk finns tydliga kristna referenser samt dikter som kan tolkas i en sådan tradition.[11]

Zoltan von Kátay gav ut nio diktsamlingar på det egna förlaget Panonia samt en titel på eget förlag utan förlagsnamn. Samtliga titlar har Marieholm i Malmöhus län som förlagsort. Den enda som har recenserats är diktsamlingen *Solen segrar. 1977–78* (1985) och tidningen i fråga är *Sydsvenska Dagbladet* i Malmö, förlagets närområde. Samma sak gäller för Rolf Nyströms

diktsamling *Köp dig ett ex-* (1985), som recenserades i *Örebro-Kuriren*. Liksom Nyströms övriga fyra diktsamlingar gavs den ut i Degerfors i Örebro län, varifrån författaren också är bördig.[12] Per Olaisens fyra diktsamlingar hade Växjö som förlagsort och samtliga recenserades i tidningar med södra Sverige som täckningsområde. *Ro att sova. Poetiskt bokslut* (1995) anmäldes i *Skånska Dagbladet* och *Smålands-posten*, övriga tre enbart i *Skånska Dagbladet*. Nämnas kan att samtliga anmälningar i den sistnämnda tidningen gjordes av en och samma recensent.

I de fall då utgivaren var Författares bokmaskin fanns en marginellt större chans att en kulturredaktion skulle visa intresse. Gunnar Odebrant utgav sex diktsamlingar på Författares bokmaskin i Stockholm och en av dessa, *Alla livets timmar* (1981), recenserades i *Göteborgs-Posten*, *Barometern* och *Blekinge Läns Tidning*. Samtidigt fick dock Sigvard Läths fyra diktsamlingar på samma bokmaskin inte en enda recension. Lilly Lohmanders *Drömmar, sagor* (1978), den enda av hennes fem titlar som recenserades, gavs ut av Bokmaskinen i Göteborg och recenserades följdriktigt i *Göteborgs-Posten*. Då Göteborgs bokmaskin inte var lika omskriven och inte nådde samma status som den i Stockholm är det inte överraskande att det åter var en regional tidning som bevakade utgivningen.

Exemplen här är få, men trenden är ändå tydlig: egenutgivarnas diktsamlingar recenserades mycket sällan. Eftersom de titlar som uppmärksammades är lätträknade, är det svårt att dra några generella slutsatser, men noterbart är ändå att anmälningarna i huvudsak gjordes i lokala eller regionala tidningar verksamma i den region där förlaget var beläget, såvida utgivningen inte skedde via en bokmaskin.

Ett undantag är Hans Boij. Hans diktsamlingar recenserades i betydligt högre grad och förklaringen kan sökas i hans tidigare författarkarriär. Boij, född i Vasa i Finland 1939 men verksam i Sverige, debuterade 1965 på Bonniers med diktsamlingen *Sviternas tal*. Förlaget publicerade även hans nästkommande diktsamling, *Fågelns skugga på trappan* (1967). I och med förlagskrisen blev han dock refuserad och övergick till att själv publicera sina verk. Hans följande två diktsamlingar *Fredsängeln har inga vingar* (1974) och *Hittills har allt gått bra* (1975) utkom, liksom ytterligare fem, på eget förlag, men Boij gav även ut totalt nio diktsamlingar på Författares bokmaskin. Förutom publiceringen i bokform har han medverkat med dikter i tidskrifterna *Aurora*, *Bonniers Litterära Magasin* och *Horisont* samt i två av Wahlström & Widstrands Grupp-antologier, *Grupp 65* (1965) och *Grupp 73* (1973). Hans författarskap har också varit föremål för artiklar i *Finsk tidskrift*, *Fönstret* och *Horisont*. Han är en av få författare som har uppmärksammats som egenutgivare och därmed givit denna verksamhet ett ansikte.[13]

Av de tolv diktsamlingar av Boij som ingår i denna delstudie har nio recenserats i minst en och som mest 4 tidningar. I huvudsak gäller det de titlar som har utgivits på Författares bokmaskin, och liksom i fallet Gunnar Odebrant

ovan har anmälningarna en geografisk spridning. Flera av dem recenserades i *Nerikes Allehanda*, *Sydsvenska Dagbladet* och *Vasabladet*. Även två av de titlar som Boij utgav i helt egen regi, *Götgatan 58, Södermalm* (1980) och *Opus 12 Varelse* (1984), uppmärksammades i 2 respektive 3 tidningar. Totalt tre av Boijs diktsamlingar har dessutom anmälts i nationella tidningar. *Berkeley Square* (1977) recenserades i *Aftonbladet* och *Opus 12 Varelse* samt *Sri Lankas brända dalar* (1992) i *Svenska Dagbladet*. En av de egenutgivna diktsamlingarna recenserades alltså i en av Sveriges största dagstidningar. Det gör diktsamlingen till ett unikum bland de egenutgivna titlar som tas upp i detta avsnitt.

Boij bör även i ett större perspektiv utgöra ett av få undantag. Det är rimligt att anta att en författare som utger diktsamlingar på eget förlag, men har publicering på ett stort förlag bakom sig, har större möjlighet att hålla sig kvar i rampljuset än den författare som debuterar på eget förlag och fortsätter att utge sina verk i egen regi. Som vi ska se gör sig liknande strukturer gällande vid förflyttningar mellan reguljära förlag.

Det är dock vanskligt att dra några mer långtgående slutsatser rörande den i princip uteblivna bevakningen av egenutgivarnas diktsamlingar. Kulturredaktionernas val av vad som ska uppmärksammas spelar naturligtvis stor roll, men det kan också finnas andra orsaker. De allra flesta privatutgivarna torde inte ha samma ekonomiska resurser som de etablerade förlagen och därmed kan deras möjligheter att sända sina böcker till kulturredaktionerna på landets tidningar vara begränsade. Kanske skickar man inte ut några exemplar alls, eller nöjer sig med de regionalt närstående tidningarna. Diktsamlingarna torde dock svårligen komma tidningarna till del på annat sätt än genom utgivaren. I den mån distributör finns angiven i nationalbibliografin anges oftast författaren själv och distributionssystemet är därmed begränsat till den egna försäljningen eller i bästa fall lokala livsmedelsbutiker, bokhandlar och bibliotek.[14] Den enskilde författaren har inte heller någon större möjlighet att göra reklam för sina böcker på annat sätt. Den distributionsapparat som i det nationella litterära systemet ombesörjer verkets väg från författare till läsare är varken tillgänglig eller effektiv för dessa utgivare i samma utsträckning.[15]

I sin modell över de regionala litterära systemens delinstitutioner inbegriper Lars Furuland ”provinsens tidningar och etermedia” samt ”förlag med regional förankring och inriktning”.[16] Bevakningen av amatörförfattarnas verk bör alltså främst ske i regionens egna tidningar, vilket bekräftas av genomgången ovan. Till viss del skedde bevakningen även i andra lokala eller regionala tidningar, medan de nationella i princip inte ägnade någon uppmärksamhet åt dessa författares verk. De koncentrerade i stället sin bevakning till de diktsamlingar som utkom på renommerade förlag och följaktligen ingick i det nationella litterära systemet. För att fånga mediernas intresse var således den bästa strategin för amatörförfattarna och egenutgivarna att agera lokalt hellre än på en nationell arena.

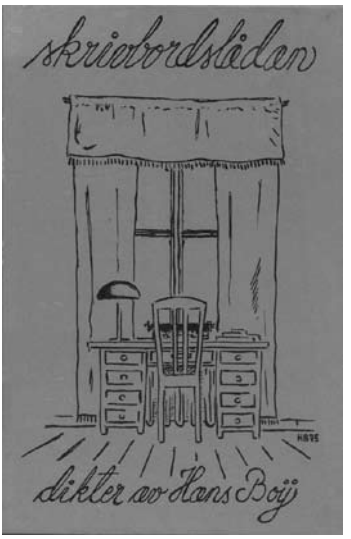

Hans Boij, Skrivbordslådan, *Författares bokmaskin (1976)*

Recensioner av diktsamlingar utgivna av mindre och medelstora förlag

När det gäller antalet recensioner av de diktsamlingar som har utgivits av medelstora eller mindre förlag är spridningen stor. Dock fick de 16 författare som ingår i denna grupp betydligt mer uppmärksamhet än egenutgivarna. Ett studium av dessa visar också tydligt vad ett förlagsbyte kan innebära. Ulla Ekhs båda diktsamlingar på Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund fick exempelvis vardera en recension, båda i den närliggande *Norrländska Socialdemokraten*. När hennes verk från och med 1980 i stället utkom på LT sköt antalet i höjden. De fyra av studiens diktsamlingar som gavs ut på detta förlag fick inte mindre än 7, 12, 14 respektive 12 recensioner, varav totalt 9 i de fyra nationella tidningarna som alla finns representerade.

Ett annat exempel utgör författaren Håkan Sandell, som så länge hans diktsamlingar utkom på Bakhåll fick klara sig med ett fåtal recensioner. Debutsamlingen *Europe* (1982) uppmärksammades inte alls, medan de två följande på samma förlag fick varsin recension, i *Aftonbladet* respektive *Stockholms-Tidningen*. Sandells övriga fyra titlar gavs ut av Gedins förlag och här märks en tydlig ökning i antalet anmälningar till inte mindre än 13, 10, 12 respektive 14, varav totalt 14 i nationella tidningar. Sannolikt hade författaren inte fått denna uppmärksamhet om hans verk hade fortsatt att utkomma på Bakhåll. Som nämnts skiljer sig detta förlags verksamhet från de reguljära

förlagens så till vida att det har eget tryckeri, egen distribution och medvetet för en tillbakadragen tillvaro i bokbranschen, något som inte gäller för Gedins förlag. För bevakningen av Sandells diktsamlingar var förlagsbytet med andra ord av stor betydelse.

Samma sak gällde Eric Fylkeson, som visserligen fick en del uppmärksamhet för sina två titlar på Cavefors (2 respektive 8 recensioner, dock bara en i nationell tidning) och det då nystartade förlaget Janus som han själv förestod (8 respektive 6 recensioner). För en av diktsamlingarna på Janus fick han inte mindre än 6 anmälningar i nationella tidningar, vilket är intressant med tanke på att Janus då var ett helt nytt förlag medan Cavefors var både etablerat och prestigefullt. När Fylkesons *33 dikter* (1986) utkom på Wahlström & Widstrand ökade dock antalet recensioner till 14, varav 3 publicerades i nationella tidningar.

Ett exempel på en motsatt rörelse är följden av Bengt Erasmies förlagsbyte. Diktsamlingen *Varje dikt är den sista* (1977) gavs ut av Coeckelberghs och fick 15 recensioner, varav 6 i nationella tidningar. Följande sex diktsamlingar utkom sedan på Atlantis och genererade 5 recensioner vardera, med undantag av *Människans mått* (1995) som fick 7, alltså i genomsnitt mindre än hälften jämfört med titeln på Coeckelberghs. Andelen recensioner i nationella tidningar var dock fortsatt hög; inte mindre än 12 av de 32 anmälningarna återfanns i någon av de fyra nationella tidningarna, vilket torde säga något om Atlantis status på kulturredaktionerna.

Else-Britt Kjellqvist utgör ytterligare ett exempel på hur bytet från ett större förlag återspeglas i tidningarnas bevakning. Kjellqvist debuterade på Bonniers med *Lögnen har ögon* (1981) som recenserades i 9 tidningar, varav 3 nationella. De två efterföljande diktsamlingarna gavs ut av Legenda och antalet recensioner sjönk till 7 (varav 3 i nationella tidningar) respektive 5. Kjellqvists senaste diktsamling, *Ditt ansikte bland öarna* (1994), utgavs av Carlssons och fick endast en recension i *Svenska Dagbladet*.[17]

I vissa fall kan dock författare i denna grupp trots förlagsbyte åtnjuta ett genomgående stort intresse. Kristina Lugns diktsamling *Till min man, om han kunde läsa* utkom på Bonniers 1976 och recenserades i 12 tidningar, varav 3 nationella. De fem följande gavs ut av Alba och genererade 11, 11, 11, 19 och slutligen 23 anmälningar, åtskilliga i nationella tidningar. Exemplet Kristina Lugn visar således att dotterförlaget Alba utgjorde ett lika gott alternativ för författarna som det prestigefyllda moderförlaget Bonniers.

Slutligen kan nämnas Martti Soutkari, vars debutsamling *Sediment* (1983) publicerades på det nystartade Transit i Lund och fick två recensioner i *Sydsvenska Dagbladet Snällposten* och *Helsingborgs Dagblad*, två tidningar med förlagets omnejd som spridningsområde. Förlaget bytte snart namn till ellerströms och etablerade sig som utgivare av smal litteratur, framför allt lyrik. Bevakningen av Soutkaris övriga tre diktsamlingar följer förlagets etablering. Antalet steg från 4 till 8 och slutligen 10, varav 6 i rikstäckande tidningar (2 per titel).

Martti Soutkari, Hc.03*, ellerströms (1988). Omslag: Jonas Ellerström*

Av exemplen ovan kan konstateras att förlaget spelar en stor roll när det gäller hur stor uppmärksamhet en författares verk får på kultursidorna, vilket styrker Meidals och Gustavssons tidigare studier. Även här kan förstås ekonomiska aspekter spela in, även om det är mindre troligt. Hur många exemplar av de enskilda titlarna som sänds ut till kulturredaktionerna kan variera med förlagens storlek och prioriteringar.

Även bland författarna på medelstora eller mindre förlag finner vi en som utmärker sig mer än andra, nämligen Magnus William-Olsson, som är en av de författare i denna kategori – och i studien över huvud taget – som har rönt mest uppmärksamhet. William-Olsson debuterade 1987 på det då nystartade Gedins förlag med diktsamlingen *O'*. Den fick inte mindre än 23 anmälningar, en hög siffra även för en debutant på ett stort förlag. Det stora intresset hör sannolikt samman med att diktsamlingen var den första titel som gavs ut under förlagsnamnet Gedins. Övriga tre av William-Olssons titlar har även de visats stort intresse; de fick 17, 15 respektive 15 anmälningar och alla fyra titlar har recenserats i samtliga nationella tidningar. Som nedan ska visas kan detta mäta sig med en etablerad författare på något av de tre stora förlagen.[18]

Recensioner av diktsamlingar utgivna av Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand

Föga överraskande är det diktsamlingar utgivna av Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand som har fått flest recensioner. Av de sex författare som här har granskats debuterade två under perioden 1976–1995, Jörgen Gassilewski och Ann Jäderlund, medan övriga fyra – Kjell Espmark, Jesper Svenbro, Maria Wine och Bruno K. Öijer – antingen var sedan länge etablerade författare eller på väg att bli det. De båda debutanterna recenserades i minst lika hög grad som de redan etablerade. Ann Jäderlunds fem diktsamlingar fick 17, 26, 19, 19 respektive 16 anmälningar, och samtliga har genomgående anmälts i de nationella tidningarna. Jörgen Gassilewskis fyra diktsamlingar fick något färre recensioner (14, 15, 13 och 11), men blev med två undantag även de anmälda i samtliga av rikstidningarna.

Bruno K. Öijer och Jesper Svenbro har det gemensamt att de hade få diktsamlingar bakom sig vid periodens början. De kan därför ses som nyetablerade poeter, men inte heller detta tycks ha påverkat antalet anmälningar nämnvärt. Bruno K. Öijers fem diktsamlingar genererade i vissa fall förhållandevis få recensioner (13, 9, 9, 18 respektive 17), men samtliga förutom *Giljotin* (1981) anmäldes genomgående i de nationella tidningarna.[19] Även de fem titlar av Jesper Svenbro som gavs ut recenserades med ett undantag i samtliga rikstäckande tidningar. Det totala antalet recensioner var 11, 21, 16, 14 respektive 15.

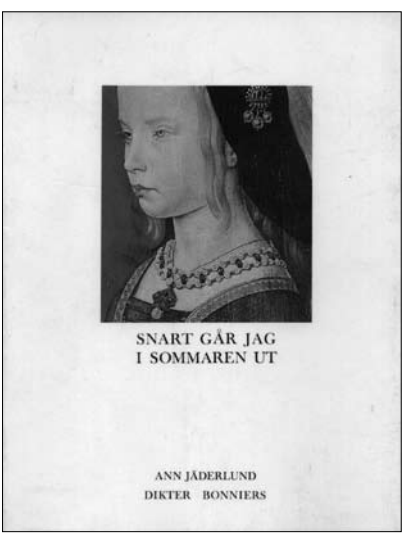

Ann Jäderlund, Snart går jag i sommaren ut, *Bonniers (1990). Omslag: Hugo van der Goes*

De båda veteranerna Kjell Espmark och Maria Wine rönte med något undantag stor uppmärksamhet med sina diktsamlingar. Espmarks fyra recenserades i samtliga nationella tidningar och fick totalt 17, 21, 17 respektive 16 recensioner. Maria Wine har även hon fyra titlar i materialet vilka erhöll 9, 15, 22 respektive 19 anmälningar. De två tidigare uppmärksammades aldrig i *Expressen*, men i övrigt skedde genomgående anmälning i rikstidningarna.

Oavsett författarens grad av etablering recenserades alltså diktsamlingar utgivna på de tre stora förlagen i mycket hög utsträckning. Endast ett fåtal av författarna på andra förlag fick samma mediala genomslag.

Recensionsutrymme och förlagstillhörighet

Materialet i denna delstudie pekar på några klara tendenser. Verk av författare som i huvudsak gav ut sina diktsamlingar i egen regi recenserades i mycket begränsad utsträckning och främst i regionala tidningar som är geografiskt närliggande. De 86 egenutgivna diktsamlingarna fick totalt endast 35 recensioner, alltså mindre än en per titel (0,4). Dessutom står en författare, Hans Boij, för hela 21 av anmälningarna.

Verk av de författare som utkom på medelstora eller mindre förlag fick generellt ett större genomslag och recenserades i betydligt högre grad i nationella tidningar. Antalet recensioner varierade kraftigt mellan olika förlag, men var i genomsnitt 8 per titel (80 diktsamlingar fick totalt 643 recensioner). Det var dock författarna på de tre stora förlagen som hade de överlägset största möjligheterna att få sina verk recenserade. Anmälningarna skedde dessutom med få undantag i samtliga fyra nationella tidningar. De 31 diktsamlingarna fick totalt 475 recensioner, vilket innebär cirka 15 per titel.

Hos de medelstora och mindre förlagen var bevakningen störst när det gällde de titlar som gavs ut av Alba och Gedins. Exemplet ellerströms visar att nystartade förlag sällan omedelbart når en sådan position, och orsakerna till dessa båda förlags tidiga framgångar är sannolikt deras kopplingar till de stora prestigeförlagen Bonniers och Wahlström & Widstrand. Särskilt Per I. Gedin hade uppenbarligen högt anseende när han startade sitt förlag, då detta ju till skillnad från Alba var helt fristående.

Det finns med andra ord en hierarkisk ordning när det gäller mediebevakningen av de olika förlagens utgivning. De stora förlagen har större möjlighet att marknadsföra sin utgivning, men får också på grund av sin position och prestige större uppmärksamhet i form av fler recensioner. Det faktum att de också har attraktionskraft för författarna och därmed troligen drar till sig de bästa manusen ska dock inte förbises.

6

Författarna

När kvinnorna under 1700- och 1800-talen trädde in på den svenska litterära arenan var det främst som romanförfattare. Även om det fanns enskilda kvinnliga lyriker som rönte stor uppmärksamhet, var den manliga dominansen i det närmaste total långt in på 1900-talet.[1] Under den period som denna studie omfattar har dock ljuset särskilt riktats mot de kvinnliga lyrikerna, och framför allt 1980-talet har uppmärksammats som ett decennium då många kvinnor slog igenom. Förutom att perioden sammanfaller med den andra vågens feminism, då frågor om kön och kvinnors rättigheter lyftes fram i samhällsdebatten, framträdde poeter som Katarina Frostenson, Ann Jäderlund och Birgitta Lillpers som förnyare av lyriken. Genom den debatt som följde efter utgivningen av Jäderlunds *Som en gång varit äng* (1988), den så kallade Jäderlunddebatten där frågor om ett kvinnligt respektive manligt språk och en kvinnlig respektive manlig läsart kom att stå i fokus, hamnade den kvinnliga lyriken en gång för alla i centrum.[2]

Frågan är om vi kan se kvinnornas genombrott annat än medialt. Utgavs det också fler diktsamlingar av kvinnliga lyriker? Det är först då vi på allvar kan tala om en bred framgång för dem. Stödjer materialet påståendet att 1980-talet innebar de kvinnliga lyrikernas genombrott, och kan man i så fall rent av tala om en ny författargeneration kvinnor?

Författarnas kön är en för perioden intressant variabel, men materialet kan också belysa frågor kring ålder och antalet debutanter. Satsade förlagen på unga eller äldre författare och skilde det sig åt mellan olika typer av förlag? Hur många lyrikdebutanter gav de stora förlagen ut i förhållande till övriga? De frågeställningar som står i fokus i detta kapitel relateras genomgående till författarnas förlagstillhörighet, och med utgångspunkt från förlagen samt graden av etablering i det svenska kulturlivet kan också ett antal författartyper identifieras. Detta kräver en analys av ett helt annat slag än vad som låter sig göras statistiskt, och presenteras därför i nästföljande kapitel i form av studier av tre författarkarriärer.

Författare och förlagstyp

I denna avhandling figurerar sammanlagt cirka 2 000 författare (antologiernas författare samt titlar där författarnamn inte har kunnat fastställas undantagna). Dessa står för 3 448 av materialets titlar och det krävs ingen avancerad matematik för att fastslå att majoriteten av dem endast är representerade med en enda diktsamling.[3]

Bland detta stora antal märks flera olika författartyper. En av dem är alla de namnkunniga lyriker som har utgivits på de stora, allmänutgivande förlagen och inte sällan är yrkesförfattare. De 622 diktsamlingar som Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand gav ut skrevs av cirka 260 författare, däribland Bo Carpelan, Katarina Frostenson, Bengt Emil Johnson, Ann Jäderlund, Birgitta Lillpers, Bodin Malmsten, Lars Norén, Eva Runefelt, Tomas Tranströmer och Bruno K. Öijer.

En annan grupp är den stora mängd författare vars diktsamlingar gavs ut av mindre, medelstora eller tillfälliga förlag och utgivare. Cirka 850 författare stod bakom dessa 1 843 titlar. Den tredje och största gruppen är dock de författare som fungerade som sina egna förläggare. Inte mindre än cirka 930 författare lät publicera de 1 383 titlar som utgavs på eget förlag. Majoriteten av egenutgivarna gav följaktligen endast ut en titel.[4]

Den övergripande strukturen är som synes att antalet diktsamlingar per författare ökade ju större förlaget var, men graden av produktivitet kan också kopplas till kön. De författare som var mest produktiva under perioden var nämligen samtliga män. Allan Bengtson, Bengt Berg, Hans Boij, Zoltán von Kátay, Stig Larsson, Sven-Olov Olson, Bertil Pettersson, Bo Setterlind och Lennart Sjögren publicerade alla tio titlar eller mer. Bengtson, Boij, von Kátay och Olson gav ut sina diktsamlingar på mindre förlag eller i egen regi, medan övriga fem utkom på renommerade förlag som Alba, Bonnier Alba, Bonniers, LT, Natur och Kultur, Rabén & Sjögren och Tiden. För mönstret att männen är mest produktiva spelar alltså förlagstypen ingen roll.

Dessa nio författare hör till undantagen i materialet. De allra flesta publicerade endast en eller ett par diktsamlingar, men även bland dem finns tydliga mönster som kan relateras till kön. Om de nio mest produktiva författarna var män, var majoriteten av dem som endast gav ut en eller ett par titlar under perioden kvinnor. De 1 233 männen gav totalt upphov till 2 311 titlar, vilket innebär att varje enskild manlig författare i genomsnitt utgav 1,9 diktsamlingar. Kvinnorna var 775 till antalet och publicerade totalt 1 210 titlar, vilket ger ett genomsnitt på 1,6 diktsamlingar. Att kvinnorna publicerades i mindre utsträckning var dock inget nytt; snarare bekräftar det sedan länge etablerade strukturer i lyrikutgivningen.

Kvinnorna och den skönlitterära bokutgivningen under 1800- och det tidiga 1900-talet

Många studier visar att de kvinnliga författarna historiskt sett har befunnit sig i numerärt underläge i förhållande till de manliga i den svenska bokutgivningen. Detta förhållande gäller inom lyriken, men också inom stora delar av skönlitteraturen i övrigt, även om andelen där kan se något olika ut beroende på vilken typ av litteratur som beräkningarna avser. Johan Svedjedal har sammanfattat utfallet från en rad kvantitativa studier av författarnas könsfördelning i olika delar av den svenska bokutgivningen och konstaterar att kvinnorna ”hävdade sig särskilt väl i genrer som ofta hade lågt anseende, medan männen dominerade kraftigt i litteraturarter med högre status”. Så var kvinnornas andel högre ”i genrer som förknippats med uppfostran och uppbyggelse” och lägre i de så kallade ”kvalitetsförlagens” utgivning av fiktionsprosa och lyrik.[5]

Svedjedal baserar sina uppgifter om lyriken på Gunnel Furulands studie, som visar att de kvinnliga författarna inte bara befann sig i numerärt underläge – under hela perioden 1866–1930 stod kvinnorna för endast 11,2 procent av lyrikutgivningen – utan också att förord, pseudonymer och diktsamlingarnas titlar avslöjar författarnas osäkerhet inför att ge sig in på detta område dominerat av män. Om Thekla Knös konstaterar Furuland att ”hon liksom en rad andra kvinnor fick sina poetiska försök beledsagade av ett närmast ursäktande men välvilligt förord av en i kulturlivet väl etablerad man”. Furuland menar vidare att förord av detta slag ”kom att fungera som en slags legitimering av kvinnornas skrivande”. Kvinnorna hade följaktligen ingen given plats inom lyrikutgivningen.[6]

Även Eva Heggestad diskuterar villkoren på bokmarknaden för det svenska 1800-talets kvinnliga författare och visar att de kvinnor som skrev för en vuxen publik var markant färre än männen. Med hjälp av Karl-Erik Lundevalls stickprovsberäkningar av totalutgivningen 1880–1889 räknar hon fram andelen kvinnliga författare under decenniet till 21 procent av den skönlitterära utgivningen, men hon finner också att kvinnorna totalt sett endast stod för 11 procent av lyrikutgivningen. Heggestad konstaterar vidare att lyriken var ”den minst publicerade genren bland 1880-talets kvinnliga författare” och att det var den litteraturkategori som ”mer än någon annan utgavs av författarna själva på eget förlag”. Endast 4 av 15 diktsamlingar skrivna av kvinnor utgavs på reguljära förlag under decenniet, ”vilket visar förlagens ringa intresse för de kvinnliga poeterna”.[7]

Furuland visar å sin sida att 22 procent av de diktsamlingar som skrevs av kvinnor 1866–1930 är att betrakta som utgivning på eget förlag (63 titlar), medan 37 procent utkom på ”stora förlag” (106 titlar).[8] Ställda i relation till Heggestads siffror pekar Furulands rimligen på en ökning av utgivningen av

kvinnliga författare på de reguljära förlagen, men de tyder samtidigt på att föga skedde till kvinnornas fördel fram till 1930. Siffrorna visar en ökning av *antalet* diktsamlingar, men däremot ökade inte *andelen* annat än marginellt. Lyrikutgivningen förblev således starkt dominerad av män.[9]

Könsfördelningen 1976–1995

Vad har då skett sedan dess? Hade kvinnorna en annan ställning i lyrikutgivningen mot slutet av 1900-talet?[10] Svaret är ja. Som uppgifterna ovan visar skrevs 2 312 av de diktsamlingar som utkom 1976–1995 av en eller flera män, vilket motsvarar 65,6 procent av antalet titlar med en eller två författare av samma kön. Kvinnorna stod endast för 1 210 titlar (34,4 procent), men trots att männen gav upphov till nära nog dubbelt så många verk som kvinnorna, visar siffrorna en ökning av andelen diktsamlingar skrivna av kvinnor med drygt 200 procent i jämförelse med perioden 1866–1930.[11]

Vid en uppdelning i femårsperioder kan noteras att det under perioden 1976–1995 skedde en markant förändring, med en successiv ökning av andelen diktsamlingar skrivna av kvinnor. De uppgick under den första femårsperioden till 245 titlar (27,0 procent), medan männen lät publicera nästan tre gånger så många (663 titlar, 73,0 procent). Gapet minskade markant under nästkommande femårsperiod, då 317 titlar av kvinnor utgavs (34,2 procent) och 608 av män (65,7 procent), för att sedan krympa ytterligare något under femårsperioden 1986–1990, då 327 titlar (38,6 procent) respektive 520 (61,4 procent) publicerades. Under den sista femårsperioden var skillnaden ungefär lika stor som vid den föregående – kvinnorna lät publicera 321 titlar (38,1 procent) och männen 521 (61,9 procent) – men den uppåtgående trenden hade brutits och kvinnornas andel minskade i stället med 0,5 procentenheter (se tabell 9).

Den stora ökningen av andelen diktsamlingar skrivna av kvinnor inföll när 1970-talet hade övergått i 1980-tal. Men trots den uppåtgående trenden under i stort sett hela perioden, och trots att kvinnornas andel av lyrikutgivningen historiskt sett aldrig har varit större än den var under undersökningsperiodens andra hälft, var männen fortfarande i klar majoritet mot periodens slut (se tabell 9).[12]

TABELL 9
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på män och kvinnor[13]

	Författarnas kön		
Femårsperiod	*Män*	*Kvinnor*	*Totalt*
1976–1980	663 (73,0)	245 (27,0)	907 (100,0)
1981–1985	608 (65,7)	317 (34,2)	926 (100,0)
1986–1990	520 (61,4)	327 (38,6)	847 (100,0)
1991–1995	521 (61,9)	321 (38,1)	842 (100,0)
Totalt	*2 312 (100,0)*	*1 210 (100,0)*	*3 522 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

Ökningen är ett led i en historisk process som inte sträcker sig särskilt långt tillbaka. Gunnel Furuland visar att antalet diktsamlingar av såväl kvinnor som män fördubblades åren 1866–1930, men som nämnts ökade inte kvinnornas andel under dessa 65 år. Furuland har även gjort beräkningar för året 1970 och funnit att andelen titlar av kvinnor detta år var 18,5 procent.[14] Dessa siffror kan jämföras med Daan Vandenhautes studie av 129 lyrikdebutanter 1968–1976, där fördelningen är 20 procent kvinnor (25 författare) och 80 procent män (102 författare), ett utfall som ligger nära Furulands.[15] Tillsammans med uppgifterna ovan visar dessa siffror att den stora ökningen av andelen diktsamlingar som skrevs av kvinnor i huvudsak inträdde mellan 1970 och 1980-talets mitt, då den mer än fördubblades.

I ljuset av denna kraftiga uppgång – fördubblingen skedde under mindre än två decennier – ter sig förändringarna under det föregående seklet blygsamma. Ökningen tycks ingå i en allmän utveckling i den litterära kulturen; den skedde i alla utgivningsgrupper, men i varierande utsträckning och vid olika tidpunkter på förlag av olika slag. Störst ökning kan noteras hos Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand. Den inföll dock senare hos de tre storförlagen än i övriga förlagsgrupper.[16]

1960- och 1970-talens kvinnorörelse

Något som troligen har påverkat kvinnornas representation i utgivningen är 1960- och 1970-talens kvinnorörelse under den så kallade andra vågens feminism. Birgitta Ahlmo-Nilsson skriver i en översiktsartikel att nyfeminismen som kom med kvinnorörelsen ”trängde in på alla samhällsområden och i alla medier”. Hon nämner betydelsen av tidskrifter, tidningar och teater, men tar även upp utgivningen av lyrik och prosa – vad gäller den senare framför

allt rapport- och dokumentärlitteraturen – och dröjer vid lyriker som Sonja Åkesson, som debuterade 1957 och ”blev en av den nya kvinnorörelsens inspiratörer”, och Kristina Lugn, som debuterade 1972.[17] En del av framför allt de lyrikantologier som ingår i föreliggande studie utgör också en kategori litteratur som kan kopplas till 68-rörelsen; i huvudsak rör det sig om antologier med dikter om kvinno- samt freds- och miljöfrågor utgivna under periodens början.

Kvinnorna började också successivt att etablera sig inom andra intellektuella områden än det skönlitterära under 1960- och 1970-talen. Exempelvis journalistutbildningarna som startade på 1960-talet erbjöd så småningom både en väg in i skrivandet och ett synliggörande av skrivande kvinnor i en offentlighet.[18]

Fler kvinnor fick vidare möjlighet att publicera sina diktsamlingar på eget förlag, dels tack vare den tekniska utvecklingen och dels tack vare ökade ekonomiska resurser i och med kvinnornas förbättrade situation på arbetsmarknaden.[19] Som diagram 7 visar var egenutgivningen under perioden 1976–1995 den utgivningskategori där vi finner den största andelen diktsamlingar skrivna av kvinnor.[20] Denna publiceringsväg var också, som Furuland och Heggestad har visat, en av dem som historiskt stod öppna för de kvinnliga författarna.

DIAGRAM 7
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter förlagsgrupper och författarnas kön

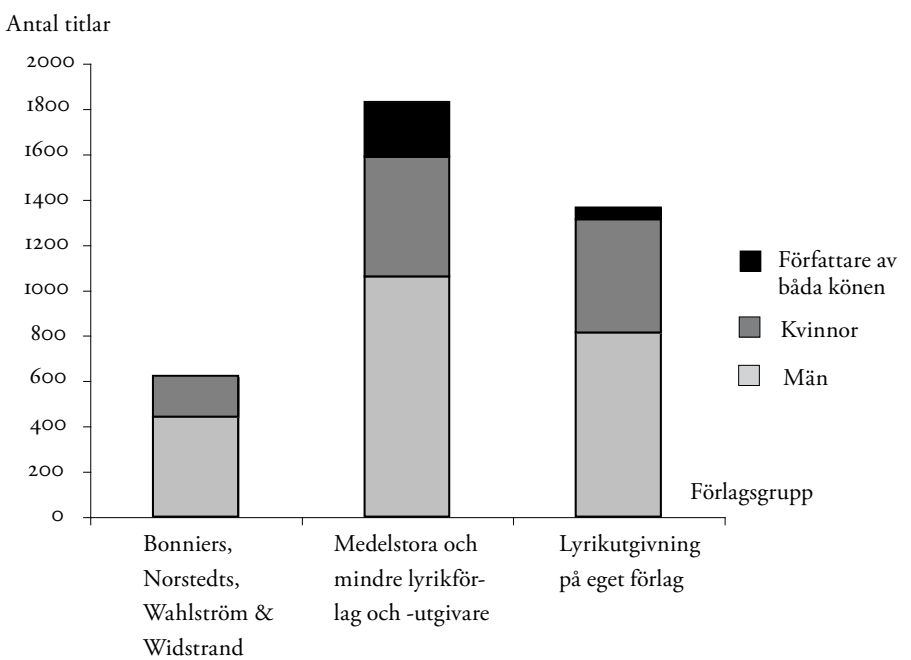

Diktsamlingar utgivna
på Bonniers

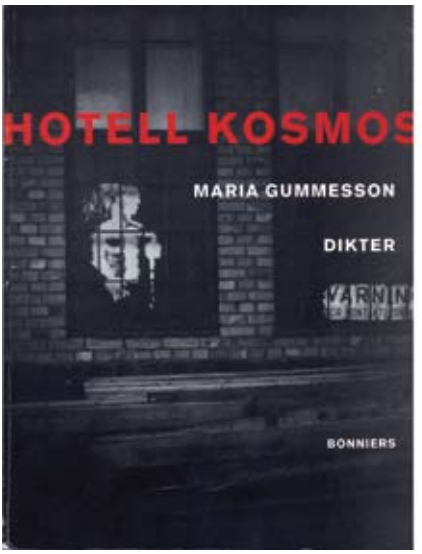

Maria Gummesson, Hotell Kosmos *(1990).*
Omslag: Stefania Malmsten / Jörgen Runeby

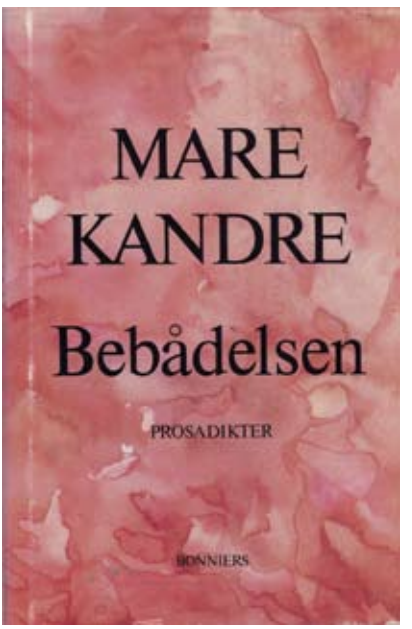

Mare Kandre, Bebådelsen *(1986).*
Omslag: Mare Kandre

Werner Aspenström, Varelser *(1988).*
Omslag: Signe Lund-Aspenström

Diktsamlingar
utgivna på Bonniers

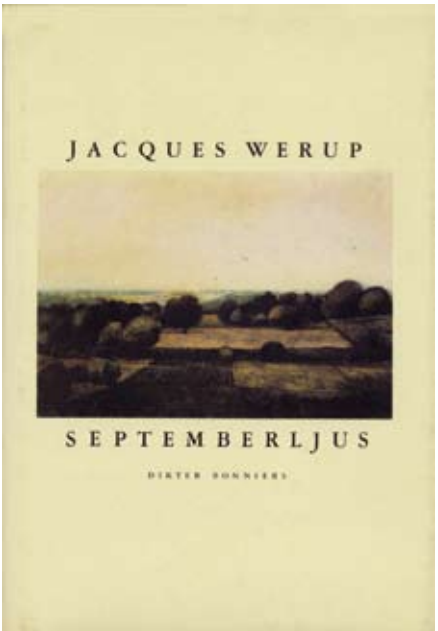

Jacques Werup, Septemberljus *(1990).*
Omslag: Gunnar Larson

Eva Kristina Olsson, Sångkanter *(1990).*
Omslag: Eva Kristina Olsson

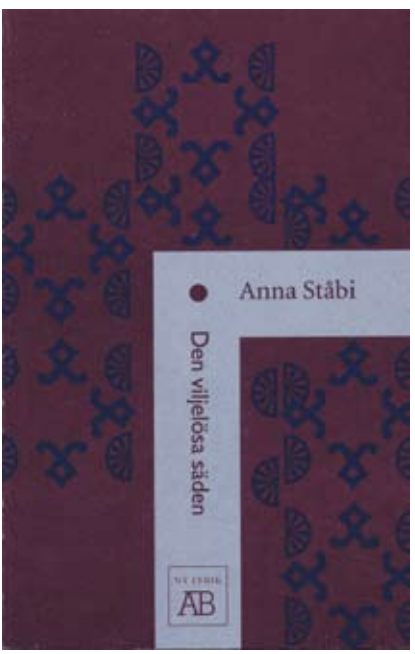

Anna Ståbi, Den viljelösa säden *(1994).*
Omslag: Birgitta Emilsson

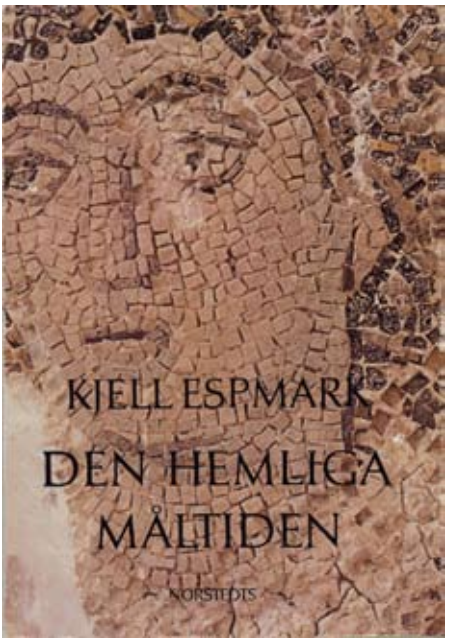

Diktsamlingar utgivna på Norstedts

Kjell Espmark, Den hemliga måltiden *(1984). Omslag: Karl-Erik Forsberg*

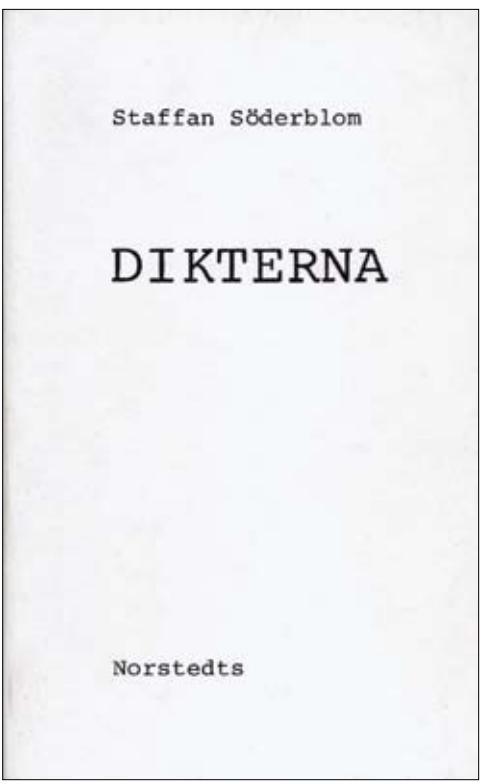

Staffan Söderblom, Dikterna *(1987)*

Diktsamlingar utgivna på
Wahlström & Widstrand

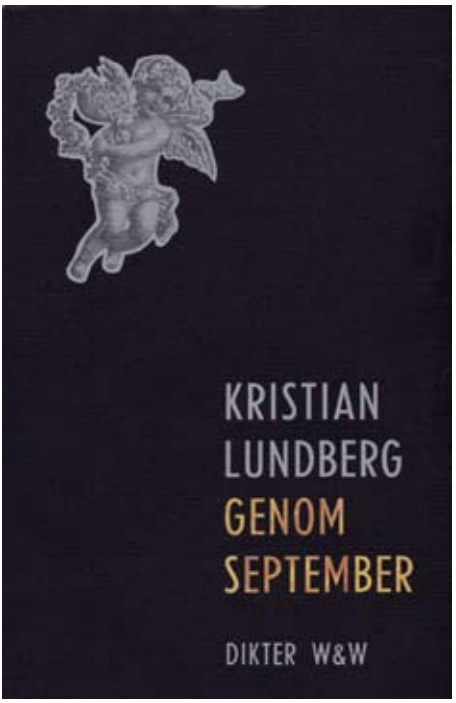

Kristian Lundberg, Genom september
(1991). Omslag: John Eyre

Birgitta Lillpers, Propolis *(1995).*
Omslag: Birgitta Lillpers

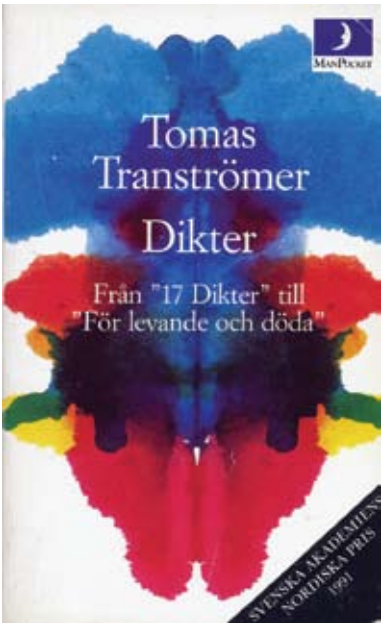

Tomas Tranströmer, Dikter. Från ”17 Dikter” till ”För levande och döda”*, MånPocket (1991). Omslag: Pia Forsberg*

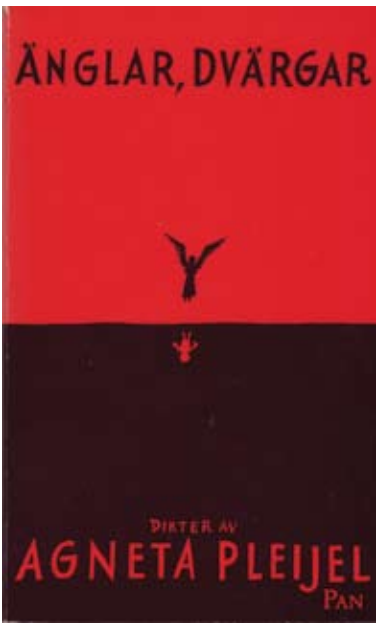

Agneta Pleijel, Änglar, Dvärgar*, PAN (1991). Omslag: Leif Zetterling*

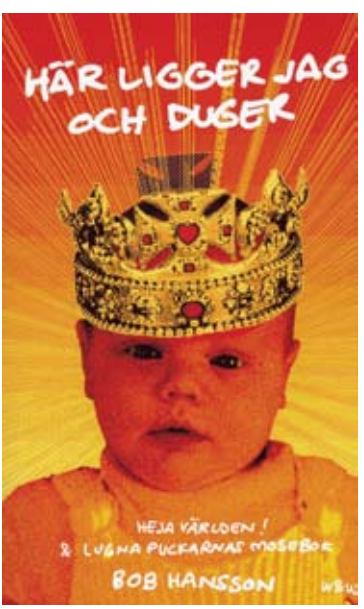

Bob Hansson, Här ligger jag och duger*, Wahlström & Widstrand (2002). Omslag: Frans Carlqvist*

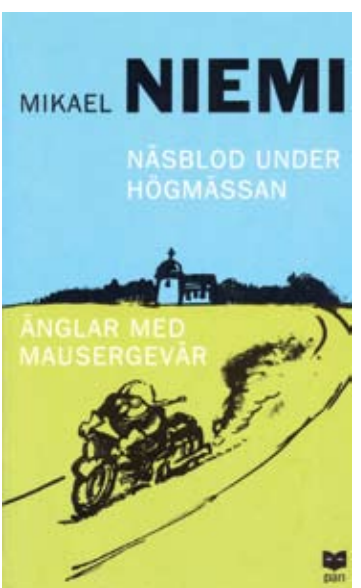

Mikael Niemi, Näsblod under högmässan *och* Änglar med mausergevär*, PAN (2001). Omslag: Sara R. Acedo/Ateljén / Ulf Lundkvist*

Lennart Hellsings Fem prinsar *i två olika utföranden, utgivna av Rabén & Sjögren (1980) och författarens eget förlag Mist (1979). Omslag till 1980 års upplaga: Ib Spang Olsen*

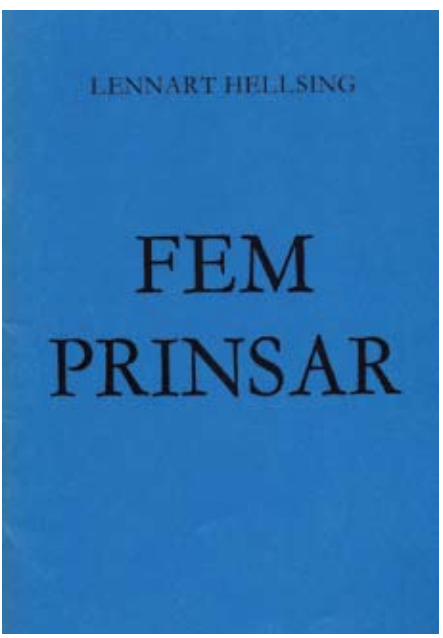

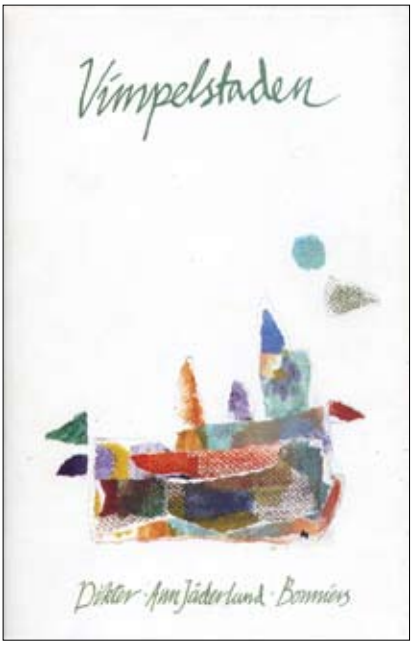

Ann Jäderlund, Vimpelstaden*, Bonniers (1985). Omslag: Ann Jäderlund*

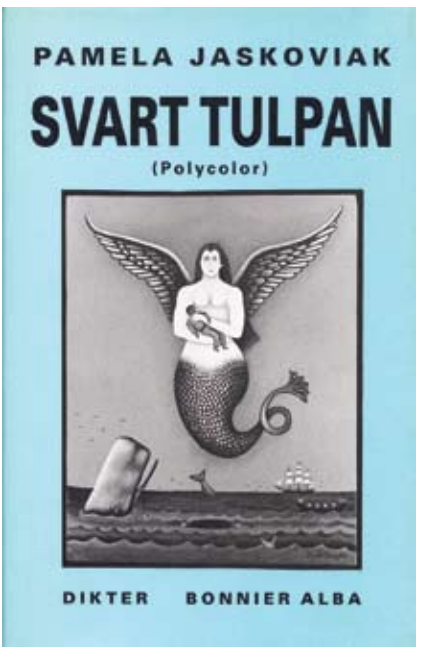

Pamela Jaskoviak, Svart tulpan *(Polycolor), Bonnier Alba (1995). Omslag: Jacob Jaskoviak Knight / Kerstin Nord*

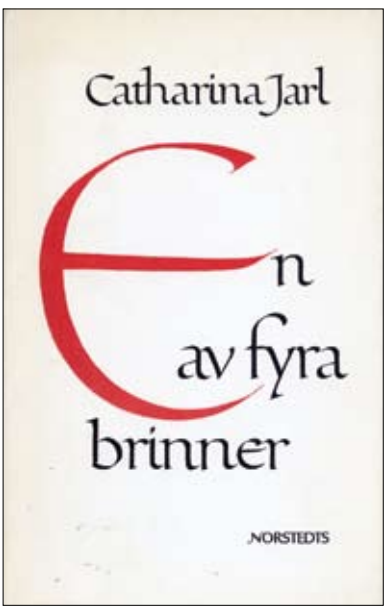

Catharina Jarl, En av fyra brinner*, Norstedts (1987). Omslag: Karl-Erik Forsberg*

Diktsamlingar utgivna på Gedins Förlag

Robert Ulvede, När mödrar dör *(1994).*
Omslag: Andreas Gedin

Magnus William-Olsson, Att det ur din eld *(1995).*
Omslag: Andreas Gedin

Magnus Utvik, Jorden *(1989).*
Omslag: Andreas Gedin

Christine Falkenland, Blodbok *(1995).*
Omslag: Andreas Gedin

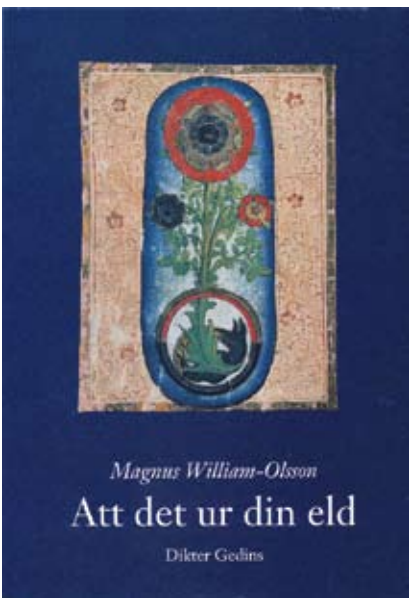

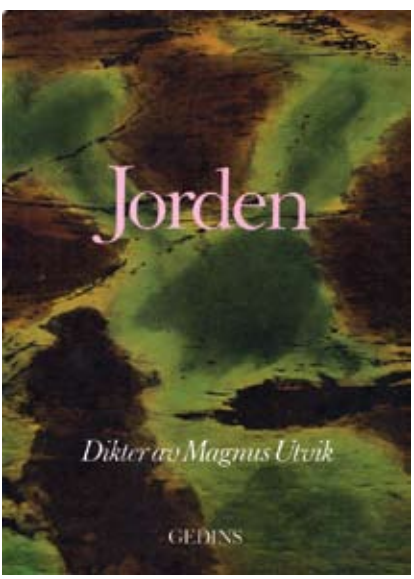

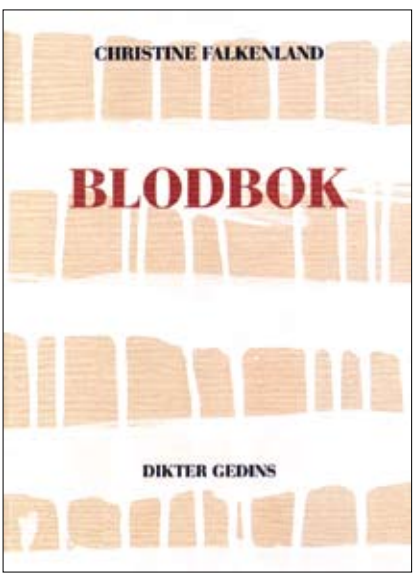

Diktsamlingar utgivna på Alba

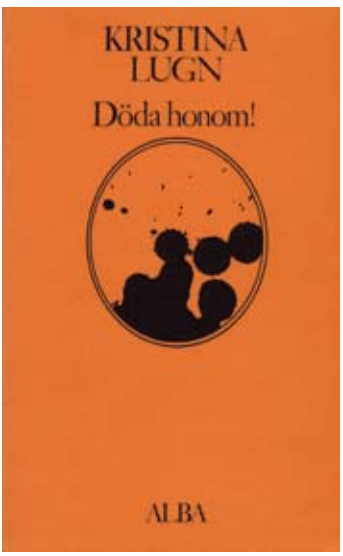

Kristina Lugn, Döda honom *(1978)*

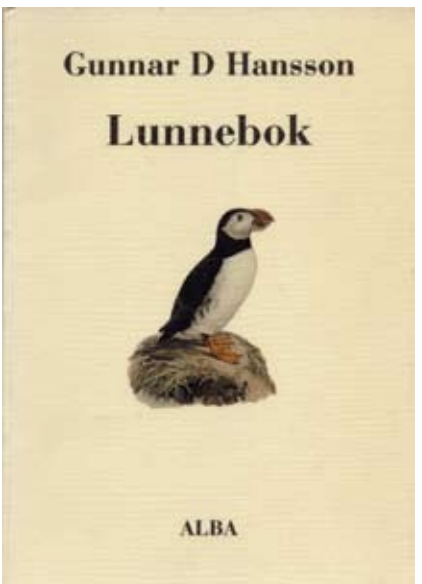

Gunnar D. Hansson, Lunnebok *(1991). Omslag: M, W och F von Wright*

Anne-Marie Berglund, Mellan extas och fängenskap *(1978). Omslag: Gert Jacobsson och Anders Österlin*

Eva Ström, Den brinnande zeppelinaren *(1977)*

Diktsamlingar utgivna
på Författarförlaget

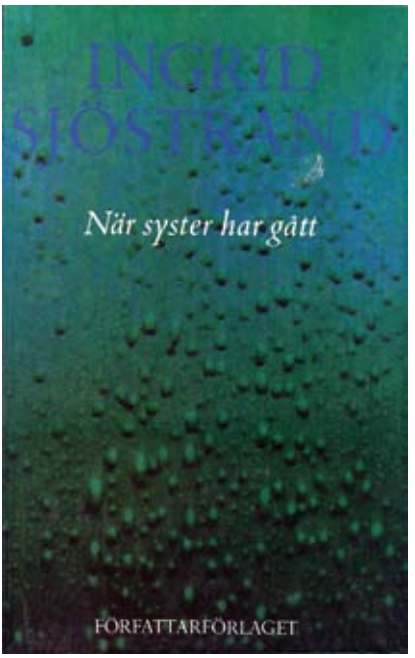

Ingrid Sjöstrand, När syster har gått *(1988).*
Omslag: Eva Ede

Elisabet Hermodsson, stenar skärvor skikt
av jord *(1985). Omslag: Elisabet Hermodsson*

Diktsamlingar utgivna
på Symposion

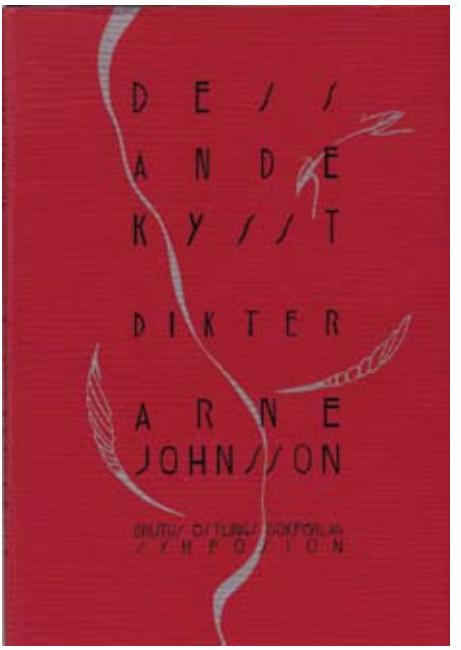

Arne Johnsson, Dess ande kysst *(1992).*
Omslag: Arne Johnsson

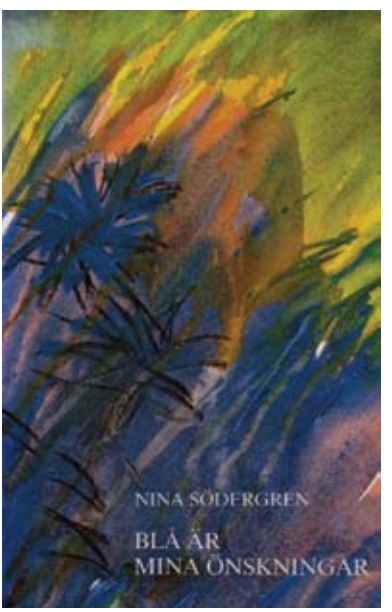

Nina Södergren, Blå är mina önskningar *(1990).*
Omslag: Ulf Trotzig

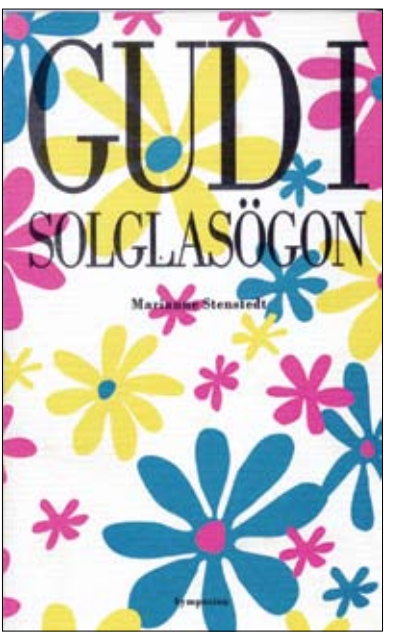

Marianne Stenstedt, Gud i solglasögon *(1991).*
Omslag: Susanne Rolf/Magazine

Diktsamlingar utgivna
på ellerströms

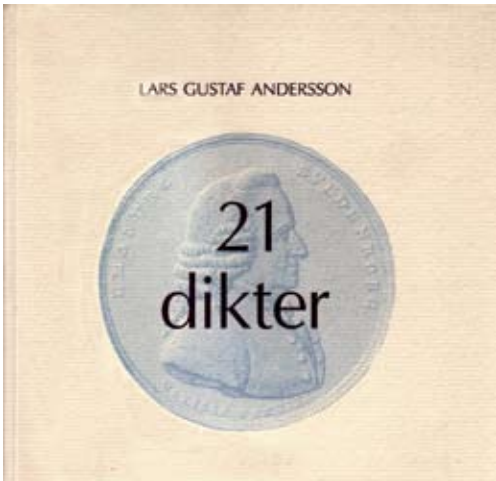

Lars Gustaf Andersson, 21 dikter*, ellerströms (1991). Omslag: Jonas Ellerström*

Lasse Söderberg, Ögonen och minnet*, ellerströms (1993). Omslag: Jonas Ellerström*

Claes Tellvid, Råd till en ung poet*, ellerströms (1995). Omslag: Jonas Ellerström*

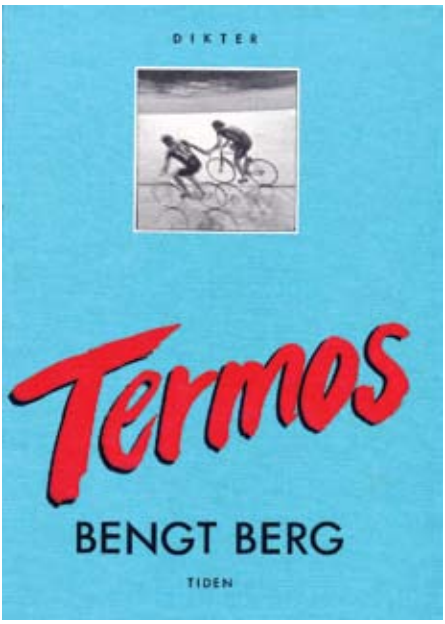

Bengt Berg, Termos, *Tiden (1987).*
Omslag: Maria Lundén / Staffan Jofjell

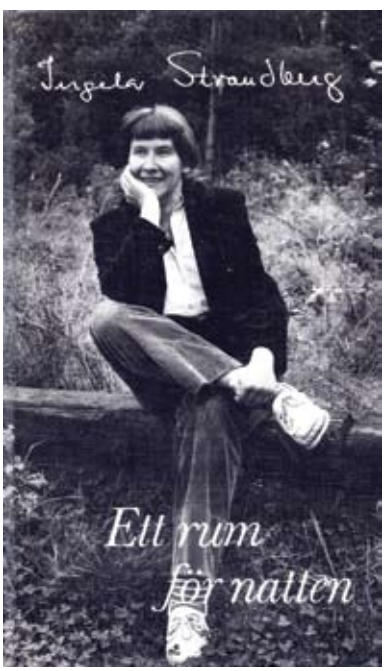

Ingela Strandberg, Ett rum för natten, *Settern (1984).*
Omslag: Roy Olsson

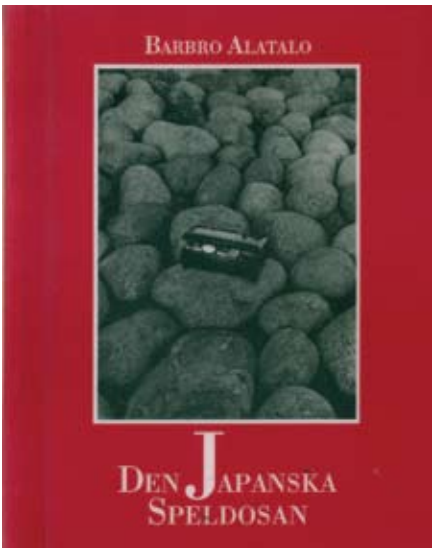

Barbro Alatalo, Den japanska speldosan, *Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund (1988). Omslag: Peter Widén / Eva Nordlund*

Lars Bäckström, Dikten om David, min far och andra tilltal och samtal (1976–78), *Rabén & Sjögren (1979). Omslag: Joaquin Rosell*

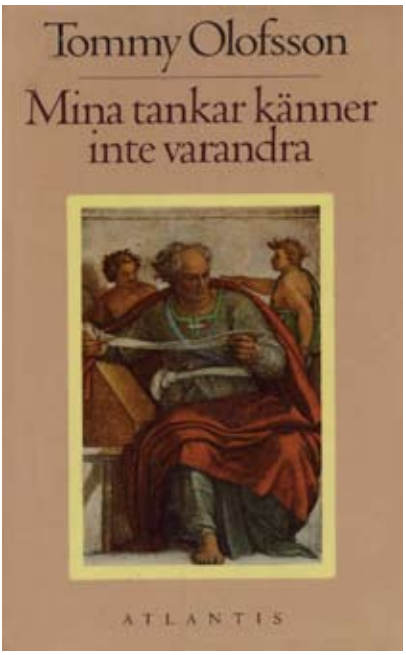

Tommy Olofsson, Mina tankar känner inte varandra*, Atlantis (1986). Omslag: Paul Eklund*

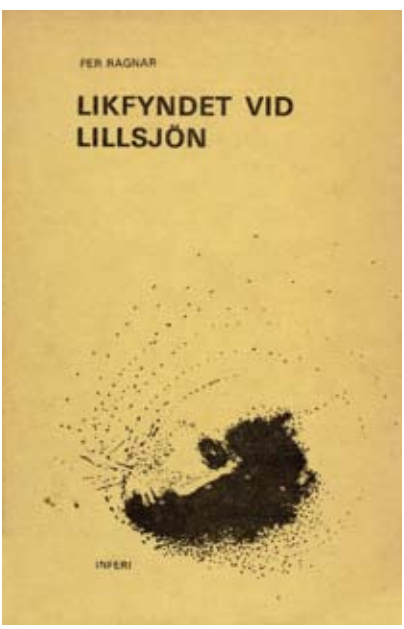

Per Ragnar, Likfyndet vid Lillsjön*, Inferi (1976). Omslag: Maja Braun*

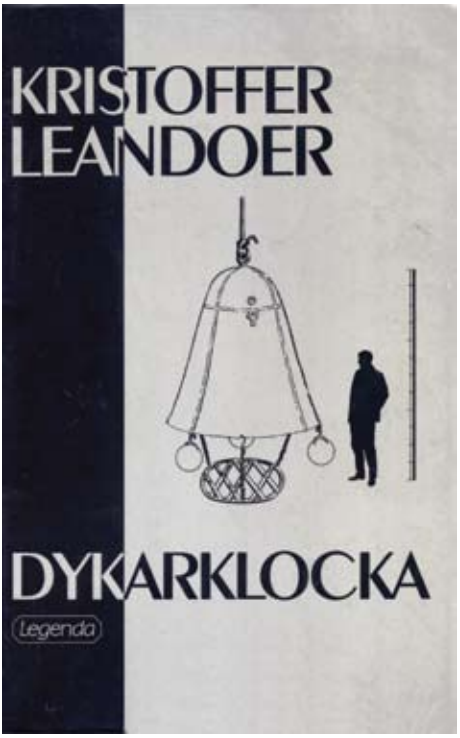

Kristoffer Leandoer, Dykarklocka, *Legenda (1987).*
Omslag: Olle Frankzén

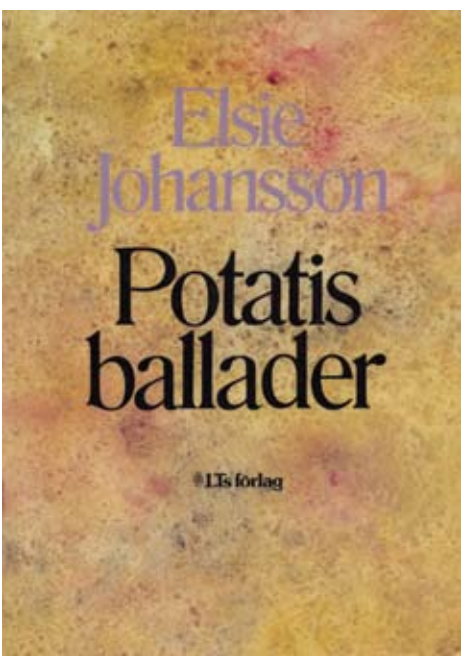

Elsie Johansson, Potatisballader,
LT (1981)

Ökningen av andelen kvinnliga lyriker var särskilt markant under 1980-talet (se diagram 8). I slutet av detta decennium, liksom början av 1990-talet, gavs fler diktsamlingar av kvinnor ut än någonsin tidigare. Deras andel av utgivningen låg då omkring 38 procent, men vissa år utmärker sig. År 1984 var första gången som kvinnornas andel översteg 40 procent (40,3), och det upprepades sedan 1987 (41,5), 1990 (42,2) och slutligen 1994, då kvinnorna stod för hela 45 procent av titlarna.[21]

DIAGRAM 8
Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på män och kvinnor

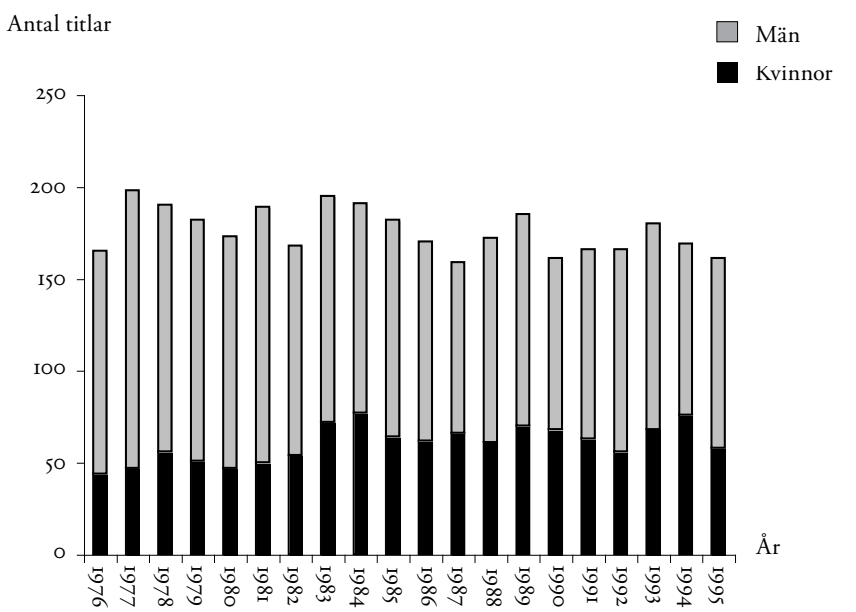

Frågan är då vad ökningen berodde på. Var den resultatet av att kvinnliga lyriker åren före hade uppmärksammats särskilt på tidningarnas kultursidor och därmed skapat förebilder för andra kvinnliga författare, eller var det förlagens val och en ny trend i utgivningen?

Man kan lätt få uppfattningen att 1980- och 1990-talen var kvinnornas decennier framför andra i lyrikutgivningen, eftersom de kvinnliga lyrikerna då uppmärksammades som någonting nytt inom den svenska poesin. De författare som brukar betraktas som tongivande är framför allt Katarina Fros-

tenson, Ann Jäderlund och Birgitta Lillpers. Litteraturkritikern Åsa Beckman menar i sin essäbok *Jag själv ett hus av ljus. 10 kvinnliga poeter* (2002), att dessa tre poeters debuter var ”inledningen på det 80-tal som skulle innebära att kvinnliga poeter för första gången på allvar klev in i den svenska poesin och förändrade den” samt att ”det är odiskutabelt att de kvinnliga poeterna är en drivande kraft” under detta decennium. Katarina Frostenson och Ann Jäderlund benämns som ”några av våra mer uppburna och kanoniserade poeter” och Beckman framhåller deras ”formellt nyskapande språk”.[22]

Frostenson, Jäderlund och Lillpers erövrade mycket riktigt en plats i den samtida litteraturhistorieskrivningen mot 1990-talets slut. Ingen av de tre författarna nämns i *Litteraturens historia i Sverige* (1987) och endast Frostenson i den första utgåvan av *Den Svenska Litteraturen* (1990), vilket kan ha sin förklaring i att författarskapen ännu inte var tillräckligt etablerade (Frostenson debuterade 1978, Lillpers 1982 och Jäderlund 1985). Mot slutet av 1990-talet såg bilden emellertid annorlunda ut. Deras produktion ägnas ett eget kapitel i *Nordisk kvinnolitteraturhistoria* (1997) och i den nya utgåvan av *Den Svenska Litteraturen* (1999) finns alla tre omnämnda. Staffan Bergsten studerar deras lyrik i *Klang och åter. Tre röster i samtida svensk kvinnolyrik* (1997), en studie sprungen ur upplevelsen att ”[m]ånga av dikterna ter sig som hemlighetsfulla chiffer”. Citatet är en indikation på att dessa tre poeter skriver en både form- och innehållsmässigt intressant lyrik värd att ägna djupare analys. Även Anders Olsson lyfter fram Frostensons och Jäderlunds författarskap som formmässigt viktiga i sin studie av fragmentet som litterär form.[23]

I *Stjärnor utan stjärnbilder* (1997) har Anna Williams visat att kvinnliga författare generellt har marginaliserats i litteraturhistoriska översiktsverk. I det avsnitt som behandlar 1970- och 1980-talen i *Den Svenska Litteraturen* (1990) fann hon dock att de kvinnliga lyrikerna får en framträdande position. Williams noterar en klar dominans av män vad gäller beskrivningen av den svenska fiktionsprosan, men ”[p]oesiavdelningen är däremot huvudsakligen ägnad åt kvinnor”. Frostenson får störst utrymme, följd av Bruno K. Öijer, Eva Runefelt och Eva Ström.[24] Åsa Beckmans redan nämnda essäbok, som tar upp kvinnliga lyriker från Kristina Lugn och framåt, utgör också ett exempel på hur det sena 1900-talets kvinnliga poeter ägnats särskild uppmärksamhet.

Det är främst dessa lyrikers språkbruk som har förlänat dem utrymme i litteraturhistorieskrivningen, och det var också detta som vintern 1988–1989 blev föremål för den debatt som inleddes efter att Jäderlund hade publicerat sin tredje diktsamling *Som en gång varit äng* (1988). Debatten kom att placera frågan om huruvida det finns ett kvinnligt och ett manligt språk i litteraturen på dagordningen. Emma Leifsdotter Lundmark, som har analyserat debatten, konstaterar att de kritiker ”som ställde sig positiva till Jäderlund” mestadels var ”överens om att den ’nya poesin’ i första hand skrevs av kvinnor”.[25]

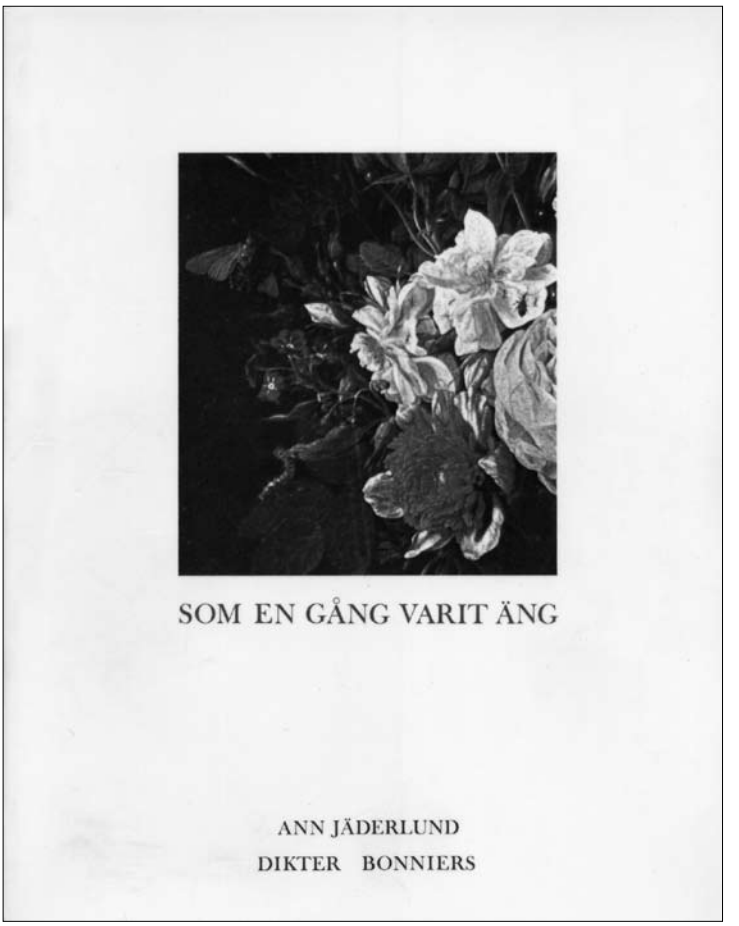

Ann Jäderlund, Som en gång varit äng, *Bonniers (1988).*
Omslag: Nicolas van Verendael

Jäderlunddebatten fick sannolikt betydelse för de större förlagens utgivning. Fluktuationerna i det statistiska materialet sammanfaller väl med det intresse som ägnades kvinnliga lyriker under decenniet. De poeter som ovan nämnts fick huvudsakligen sina diktsamlingar utgivna på Bonniers och Wahlström & Widstrand, och möjligen är uppmärksamheten kring dem upprinnelsen till den ökning av verk av kvinnliga lyriker som är noterbar i de tre stora förlagens utgivning mot slutet av 1980-talet och första hälften av 1990-talet. Där publicerades 1990 för första och enda gången under den undersökta perioden fler diktsamlingar av kvinnor än av män.[26] Detta skulle kunna tolkas som strategiska satsningar från förlagens sida, sprungna ur den mediala uppmärksamhet som föregångarna genererade. Naturligtvis kan dock även synliggörandet ha påverkat manustillströmningen till – och i förlängningen utgivningen på – just dessa förlag mot 1980-talets slut och 1990-talets början.

Jäderlunddebatten kan hjälpa till att förklara uppgången av antalet och andelen titlar av kvinnliga lyriker på de stora förlagen under periodens andra hälft, men samma trend kan inte iakttas när det gäller de medelstora och mindre utgivarna. Här är det i stället fråga om en långsam men stadig ökning vars orsak möjligen var kvinnornas starkare ställning på olika områden i samhället. De förändringar i bokbranschen som skedde i slutet av 1970- och det tidiga 1980-talet – då en rad enskilda förlag med betydelse för lyrikutgivningen försvann och nya etablerades – kan inte ensamma förklara den successiva omsvängningen. De tongivande små och medelstora förlag som försvann, exempelvis Cavefors och Zinderman, ersattes som nämnts av förlag som ellerströms, Gedins och Symposion, men även hos dessa utgavs en majoritet män.[27]

FÖRLAGEN OCH KÖNSFÖRDELNINGEN

Trots att andelen kvinnliga författare ökade hos de stora lyrikutgivarna dominerade männen under hela perioden. Av Bonniers diktsamlingar hade 71,8 procent manliga författare (262 titlar), men endast 28,2 kvinnliga (103 titlar). Hos Norstedts skrevs 69,8 procent av verken av män (104 titlar) och 30,2 procent av kvinnor (45 titlar). Trenden går igen hos Wahlström & Widstrand, där männen stod för 67,6 procent (73 titlar) och kvinnorna 32,4 (35 titlar). Sammantaget stod männen för 70,7 procent av de tre storförlagens titlar (440 diktsamlingar) och kvinnorna för endast 29,3 (182 titlar). Betraktar man utgivningen på dessa tre förlag utifrån femårsperioder märks dock en tydlig ökning av andelen diktsamlingar skrivna av kvinnor under perioden, en ökning med mer än 100 procent (från 29 titlar 1976–1980 till 63 titlar 1991–1995).[28]

Även hos Rabén och Sjögren och Alba/Bonnier Alba var andelen diktsamlingar skrivna av män i klar majoritet. Rabén och Sjögren utgav 70 diktsam-

lingar av män (77,8 procent) och 20 av kvinnor (22,2 procent), medan siffrorna för Alba/Bonnier Alba är 61 (67,0 procent) respektive 30 (33,0 procent). Det kan även noteras en tendens bland övriga förläggare på de mindre och medelstora förlagen att utge fler manliga än kvinnliga författare. Framför allt gäller detta förlag som har etablerats av en man. Symposion lät exempelvis ge ut 25 titlar av män (78,1 procent), men endast 7 av kvinnor (21,9 procent). Nämnas kan även Cavefors, som under perioden utgav 22 titlar av män (91,7 procent) men endast 2 av kvinnor (8,3 procent), ellerströms, med 21 titlar av män (95,5 procent) men endast en av en kvinna (4,5 procent) och Fripress, som över huvud taget inte gav ut någon titel av en kvinna, men 19 av män (100,0 procent).[29]

Trenden är alltså att förlag som ägs eller ägdes av män, och där en man sannolikt har tagit det slutgiltiga utgivningsbeslutet, i högre utsträckning valde att i första hand publicera andra män. Här kan vi med andra ord se ett homosocialt mönster, det vill säga att en person känner solidaritet med sitt eget kön och föredrar samarbete med andra av samma kön.[30]

Utgivningsprocessen är förstås inte nödvändigtvis enkönad på dessa förlag; i lektörsförfarandet kan mycket väl kvinnor ha konsulterats, men fördelningen är ändå slående. Det är dock inte endast de förlag med män som ägare och förläggare vars utgivning domineras av manliga poeter. Tre Böcker i Göteborg har en kvinnlig ägare och förläggare, Lena Pilborg, och har visserligen en jämnare könsfördelning på författarna än ovan nämnda förlag, men likväl en majoritet av titlar av manliga poeter; förlaget gav ut 13 titlar av män (61,9 procent) respektive 8 av kvinnor (38,1 procent).[31]

Hos egenutgivarna och bokmaskinerna ser fördelningen annorlunda ut. Även Författares bokmaskin gav ut fler verk av män än kvinnor – 131 titlar (62,1 procent) mot 80 (37,9 procent) – men fördelningen var jämnare. Bokmaskinerna uppmärksammades också som ett alternativ för kvinnliga författare. ”Bokmaskiner är speciellt viktiga för kvinnor, som har svårare att hävda sig på den mansdominerade litterära marknaden” hette det exempelvis i en artikel i *Svenska Dagbladet* 1981. Egenutgivningen är totalt sett en utgivningsgrupp där andelen verk av kvinnor var stor i förhållande till övriga förlag. Även om männen stod för en bra bit över hälften av diktsamlingarna, 64,4 procent (812 titlar), var kvinnornas andel hela 35,6 procent (449 titlar).[32]

Bland övriga utgivare av minst 15 av materialets titlar gav endast fem ut fler diktsamlingar av kvinnor än av män. Dessa var det under perioden i huvudsak kooperativt ägda Författarförlaget (26 titlar av män och 27 av kvinnor; 49,0 respektive 51,0 procent), stencilförlaget Inferi (8 respektive 10 titlar; 44,4 respektive 55,6 procent), det kristna förlaget Libris (8 respektive 11 titlar; 42,1 respektive 57,9 procent), Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund (7 respektive 13 titlar; 35,0 respektive 65,0 procent) och Artemis (14 respektive 20 titlar; 42,2 respektive 58,8 procent), vilka intressant nog är utgivare med en något annorlunda prägel än de reguljära förlag som nämnts ovan.[33] Dessa

fem har eller hade kristna, socialistiska eller bildande ideal alternativt en verksamhet där författaren själv betalade sin utgåva.[34]

Den manliga dominansen på poster där det finns en maktkoncentration inom de reguljära lyrikutgivande förlagen skulle kunna vara en av förklaringarna till varför kvinnorna fortfarande mot 1900-talets slut hade svårare än männen att slå sig fram. Som Johan Svedjedal har påpekat är kvinnliga förläggare en sen förekomst i den svenska bokbranschen, förlagd till efterkrigstiden, men som vi såg i kapitel 4 var majoriteten av lyrikförläggarna under perioden män. Det uppstod emellertid också några förlag med särskilt syfte att främja kvinnors utgivning. Trevi och Jungfrun utmärker sig i föreliggande studie med en sådan uttalad profil. 13 av de 14 diktsamlingar som Trevi gav ut författades av kvinnor, liksom samtliga av Jungfruns 4.[35]

Som visas ovan ökade andelen diktsamlingar av kvinnor mest under 1980-talet. Från 1970-talets andra hälft till 1980-talets slut skedde en ökning från 27,0 till 38,6 procent, vilket medförde en ökning av kvinnornas andel med 43 procent.[36] Detta stödjer bilden av 1980-talet som något av ett framgångsdecennium för kvinnliga lyriker. Männen var emellertid fortfarande i klar majoritet när 1990-talet inträdde och siffrorna tyder på att ökningen i utgivningen av kvinnliga lyriker avstannade mot periodens slut. Kommande forskning får visa åt vilket håll pilarna i diagrammen pekar efter 1995 och vilken betydelse kvinnornas ökade utrymme under 1980-talet får i ett längre perspektiv.

Från 9 till 99 – författarnas ålder

År 1986 publicerades diktsamlingen *Saras dikter* av stencilförlaget Rallarros. Den skrevs av Sara Berg, född 1977 och blott nio år fyllda året då titeln utgavs.[37] Fem år senare, 1991, publicerades diktsamlingen *Ditt och datt* skriven av Dagmar Magnusson som samma år fyllde 99 år. Berg och Magnusson är de författare som under perioden 1976–1995 lät publicera en diktsamling vid lägst respektive högst ålder. De båda verken var författarnas förstlingsverk, vilket innebär att vi här även finner materialets yngsta respektive äldsta debutant.

Berg och Magnusson blir de båda ytterligheterna i följande analys av författarens ålder vid publiceringstillfället. Det som här är särskilt intressant att belysa är å ena sidan relationen mellan författarnas ålder och vilken typ av förlag deras diktsamlingar kom ut på, å andra sidan relationen mellan författarnas ålder och kön.[38] På vilka förlag utkom de unga, nya författarna? Var de kvinnor eller män? Ser åldersfördelningen olika ut beroende på förlagstyp?[39]

Författarnas ålder under året för publicering varierade kraftigt. Medianåldern var 50 år och som framgår av diagram 9 var det allra vanligast att författaren var i 40- eller 50-årsåldern (detta gällde för närmare 40 procent av fallen). Fördelningen var relativt jämn både uppåt och nedåt i åldrarna. Det var inte ovanligt att författaren var i 20- eller 30 årsåldern, men inte heller att denne var över 60 (se diagram 9).[40]

Särskilt intressanta ter sig kanske inte dessa siffror. Det krävs ett studium av fördelningen utifrån femårsperioder, förlag samt författarnas kön för att de skillnader som döljer sig i materialet ska framträda.

DIAGRAM 9
Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995

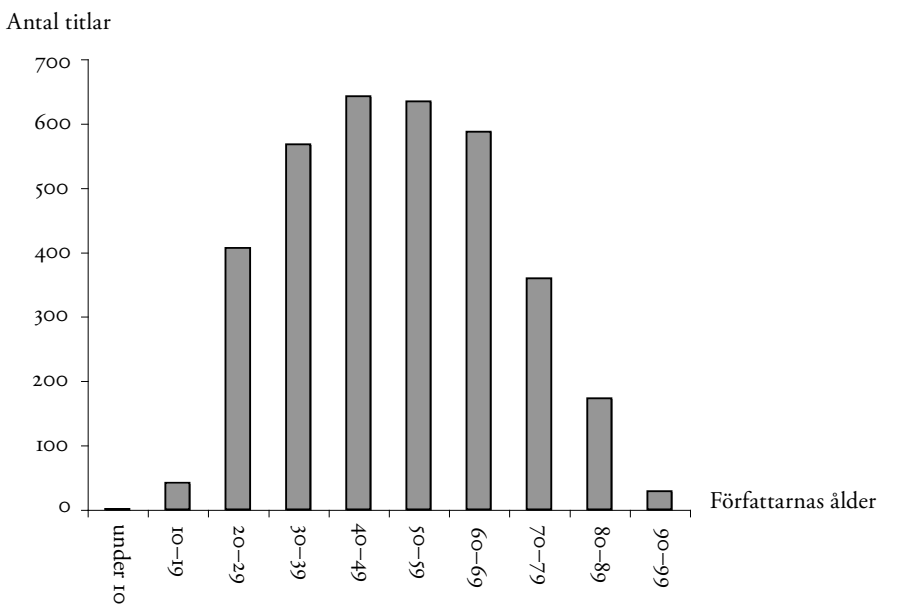

Sett över tid skedde en förskjutning i åldersfördelningen. Den högsta andelen diktsamlingar av författare mellan 20 och 29 år uppvisar åren 1976–1980 (13,4 procent). Under den därpå följande femårsperioden var andelen nere i 9,8 procent, vilket tyder på att föryngringen av lyrikerkåren därmed stannade av. Under sista femårsperioden var andelen åter något högre (12,6 procent), men ökningen var blygsam och kom efterhand vilket tyder på att det inte skedde någon ny, bred och omfattande satsning på unga poeter under perioden. I åldersgruppen 30–39 år minskade andelen med strax över 30 procent från första till sista femårsperioden, medan den ökade med närmare 40 procent i

åldersgrupperna 60–69 och 70–79 år.[41] De svenska poeterna blev alltså över lag allt äldre.

Orsaken kan sökas i den generationsväxling som hade ägt rum under föregående decennium. Som redan har konstaterats innebar förlagskrisen färre lyrikdebutanter på de större förlagen under första halvan av 1970-talet, men en mängd nya, unga poeter publicerades i stället av stencilförlag och andra mindre eller medelstora förlag.

Daan Vandenhaute räknar till 127 lyrikdebutanter 1968–1976 (amatörförfattare, debutanter äldre än 42 år samt de ”på förlag med en rent regional och/eller religiös karaktär” undantagna), av vilka 52 debuterade på Bonniers, Norstedts eller Wahlström & Widstrand, 21 på Rabén & Sjögren, LT, Cavefors eller Författarförlaget, 17 på stencilförlagen Fria förlaget (Rallarros) och Poesiförlaget samt 37 på övriga förlag. Eftersom många av dessa sedan etablerade sig och byggde upp ett långvarigt författarskap bidrar de till den successiva höjningen av medelåldern i denna studie. Inte minst många av stencilförlagens författare hamnade på de reguljära förlagen när förlagskrisen var över.[42]

Ålder och förlag

Det finns ett klart samband mellan författarnas ålder och den typ av förlag som gav ut deras diktsamlingar. Om författarnas medianålder ställs mot typen av förlag, visar siffrorna att den låg på 40 år hos Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand, 49 hos mindre och medelstora förlag och 58 hos egenutgivarna. 18 procent av författarna på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand var mellan 20 och 29 år då deras diktsamlingar publicerades och hela 29,6 procent var mellan 30 och 39. För medelstora och mindre utgivare var motsvarande andelar 11,6 respektive 17,3 procent, och för egenutgivarna 9,1 respektive 9,2.[43]

Enkelt uttryckt var mekanismen att ju större förlaget var, desto yngre var dess författare. Naturligt nog gäller också att åldern var högre ju mindre förlaget var, och här är skillnaden än mer iögonfallande. Medan 8,4 procent av de tre största förlagens författare var mellan 60 och 69 år under året för publicering, tillhörde hela 22,5 procent av egenutgivarna denna ålderskategori. Förhållandet är detsamma för de författare som var äldre än så, och bland de allra äldsta finner vi en överväldigande majoritet på eget förlag.[44]

Detta har sin förklaring i att många av de författare som gav ut diktsamlingar i egen regi debuterade vid hög ålder, publicerade en eller ett par titlar och sedan inget mer. Verken framstår ofta som ett slags bokslut över ett livs skrivande för byrålådan eller olika lokala sammanhang. Denna kategori författare – som påfallande ofta är kvinnor – höjer avsevärt medianåldern för denna förlagsgrupp.

De reguljära förlagen satsar däremot på unga författare med intentionen att följa hela författarskapet och därmed sker en ständig föryngring på dessa förlag. Det faktum att de debuterande författarna oftast vänder sig till de större förlagen med sina manus i första hand, gör också att dessa kontinuerligt får ett tillskott på unga debutanter som de sedan kan välja att följa eller släppa iväg till andra förlag.

Sett över tid skedde de mest markanta förändringarna på de tre stora förlagen och i egenutgivningen. Bland egenutgivarna blev författarna successivt äldre och medianåldern ökade med hela tio år.[45] Bristen på föryngring tyder på att denna typ av utgivning förlorade sin attraktionskraft under perioden och inte längre var lika intressant. Förklaringen kan dock även ligga i att författarna i antologierna inte medräknas i detta avsnitt. Antalet antologier ökade som nämnts successivt under perioden och de var ett viktigt forum för amatörförfattarna.

På de tre stora förlagen var det framför allt den sista femårsperioden som innebar en föryngring. Fördelningen längre upp i åldrarna var relativt jämn sett över tid och tyder på att författare successivt försvann ju äldre de blev.[46] Det betyder dock inte nödvändigtvis att de lämnade förlagen; i åtskilliga fall övergick poeterna i stället till att publicera verk inom andra litteraturkategorier. I materialet finns många exempel på författare som debuterade som lyriker, men sedan övergick till att skriva fiktionsprosa. Två exempel är Ernst Brunner och Mikael Niemi, som framför allt har uppmärksammats för sina romaner. Båda skrev dock huvudsakligen lyrik tidigt i författarskapet och debuterade med diktsamlingarna *Jag ändrar ställning klockan tre* (1979) respektive *Rusning* (1983).

Det finns också intressanta skillnader mellan de tre stora förlagen. Författarna hos Wahlström & Widstrand var betydligt yngre än de hos Bonniers och Norstedts, som har en inbördes likartad fördelning. Medianåldern hos Bonniers och Norstedts författare låg på 44 respektive 42 år, men hos Wahlström & Widstrand var den endast 32. Samtliga tre förlag uppvisade lägst medianålder under den första femårsperioden, vilket som ovan noterats är ett resultat av debutantboomen i början av 1970-talet.[47]

En närmare analys av åldersfördelningen hos Wahlström & Widstrands lyriker visar inte bara en stor övervikt av unga författare utan också en brist på äldre, och här är skillnaden i förhållande till Bonniers och Norstedts slående. Mer än 80 procent av Wahlström & Widstrands lyriker var yngre än 40 år. Motsvarande andel hos Bonniers var omkring 40 respektive 45 procent. Wahlström & Widstrand publicerade också två titlar skrivna av en lyriker i åldern 10–19 år och var därmed det enda av de tre stora förlagen som satsade på en så ung debutant.[48] Dessa två diktsamlingar är *Det spelar ingen roll var blixtarna slår ner* (1987) och *Och andra dikter* (1988). Den unge poeten var Lukas Moodysson, född 1969.

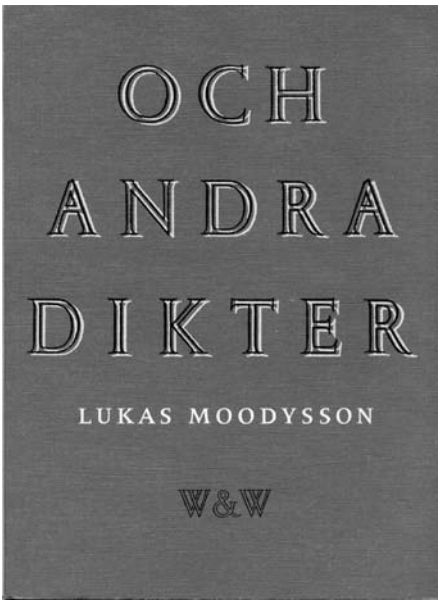

Lukas Moodysson, Och andra dikter*, Wahlström & Widstrand (1988). Omslag: Anders Ljungman*

Siffrorna visar att Wahlström & Widstrand tog in många unga författare, men samtidigt att åtskilliga av poeterna inte fortsatte att publicera lyrik. Under den första delen av den period som här undersöks var Per I. Gedin förläggare på förlaget, och han uppmuntrade aktivt poeter att skriva fiktionsprosa i stället för poesi, eftersom romaner sålde bättre än diktsamlingar. Några exempel utgör Carl Erland Andersson och Lars Bill Lundholm, som efter två respektive fyra diktsamlingar övergick till att publicera romaner. Gedins övertalningsförmåga kan vara en förklaring till den låga medianåldern; vi kan också se att den höjdes något under sista femårsperioden när Gedin hade lämnat förlaget.[49] Det finns dock även en rad andra förklaringar. Pia-Kristina Garde lämnade exempelvis skönlitteraturen helt efter endast en diktsamling och etablerade sig som facklitterär författarare. Ytterligare andra, som Louise Ekelund och Johan Donner, fick endast två respektive en diktsamling utgivna och sedan intet mer.

Återväxten var generellt större hos Bonniers och Norstedts, även om vi kan notera en förvånande kraftig minskning hos Norstedts av antalet lyriker i åldern 30–39 år. Sett över tid gav Norstedts ut fler diktsamlingar av unga poeter, men samtidigt minskade antagningen av manus från författare i 30-årsåldern och uppåt. Det tyder på en starkt ändrad inriktning i förlagets lyrikutgivning.[50]

Om författarnas ålder ställs mot variabeln kön kan de tendenser som har framkommit ovan bekräftas; det publicerades allt fler verk av unga, kvinnliga lyriker under perioden.

Medianåldern för kvinnorna var under åren 1976–1990 högre än männens, men under den sista femårsperioden var förhållandet det omvända. Männens medianålder var 47 respektive 54 år under den första respektive sista femårsperioden, medan kvinnornas var 50 respektive 52,5.[51] Sålunda ökade männens medianålder med 7 år men kvinnornas endast med 2,5. Även här åskådliggörs dock de intressanta skillnaderna först när de enskilda förlagen och förlagsgrupperna diskuteras.

Den förlagsgrupp som uppvisar de mest anmärkningsvärda skillnaderna i åldersfördelningen mellan män och kvinnor är de tre stora förlagen, där andelen kvinnliga lyriker var störst i de lägre åldersgrupperna. I övriga förlagsgrupper var fördelningen jämnare, men bland de riktigt unga författarna på dessa förlag märks en dominans av kvinnor. De egna förlagen utmärker sig också med en större andel äldre kvinnliga författare.[52]

Det är följaktligen i de stora förlagens utgivning som satsningen på yngre kvinnliga lyriker märks tydligast. Den manliga dominansen uppåt i åldrarna på dessa tre förlag skulle kunna tyda på att kvinnorna hade svårare än männen att hålla sig kvar, men eftersom andelen kvinnliga författare ökade successivt under perioden är det snarare ett tecken på att lyrikutgivningen tidigare var starkt mansdominerad och att kvinnorna först under denna period var på väg in.

Dessa tendenser blir tydligare vid ett betraktande av hur de manliga och kvinnliga poeternas medianålder skiftade under perioden. De manliga författarna på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand hade under första femårsperioden en avsevärt lägre medianålder än de kvinnliga (38 år mot kvinnornas 47). Under nästföljande femårsperiod blev dock förhållandet det motsatta och denna trend fortsatte under resterade delen av perioden. Åren 1991–1995 var männens medianålder så hög som 48 år medan kvinnornas då hade sjunkit till 34 år. Det skedde alltså en avsevärd förändring på de tre stora förlagen sett över hela tjugoårsperioden. Totalt ökade männens medianålder med 10 år, medan kvinnornas minskade med 13. Kvinnorna på de medelstora och mindre förlagen hade under de första tio åren en lägre medianålder än männen, men därefter var förhållandet det motsatta. Medianåldern var också genomgående högre för kvinnorna bland egenutgivarna, även om gapet minskade från 7,5 års differens (1976–1980) till 2 år (1991–1995).[53] Som synes var svängningarna störst på de tre stora förlagen, och det var alltså huvudsakligen dessa förlags satsningar på unga, kvinnliga lyriker som var orsaken till att kvinnorna stärkte sina positioner.

Förändringarna såg dock mycket olika ut de tre förlagen emellan. På Bonniers höjdes männens medianålder under perioden från 42 (1976–1980) till 50 år (1991–1995), medan kvinnornas sjönk från 54 till 36. De manliga lyrikerna hade således en medianålder som var 12 år lägre än kvinnornas under första femårsperioden, men 14 år högre under den sista. Samma sak gäller för Norstedts, där männen gick från en medianålder på 34 till 55 år och från att ha legat 11 år under kvinnornas medianålder till att ligga hela 27 år över. Kvinnornas medianålder sänktes från 45 till 28 år, vilket innebär att majoriteten av de nya, unga författare som Norstedts valde att ge ut mot periodens slut var kvinnor. Hos Wahlström & Widstrand rådde dock motsatt förhållande. Männens medianålder höjdes endast med ett år under perioden, från 31 till 32 år, men även kvinnornas höjdes med 9 år, från 28 till 37. Wahlström & Widstrand var alltså det stora förlag som tidigast satsade på unga, kvinnliga lyriker, men återväxten tycks däremot ha skett bland männen.[54]

Värt att notera är också att den stora förändringen hos de kvinnliga lyrikerna på Bonniers skedde under femårsperioden 1981–1985 – alltså före Jäderlunddebatten – då medianåldern minskade med hela 15 år (från 54 till 39). Hos Norstedts lät skiftet vänta på sig något längre.[55]

Sammanfattningsvis kan konstateras att det under perioden 1976–1995 inte skedde någon genomgripande föryngring av författarkåren, utan i stället en förskjutning mot äldre författare totalt sett. Framför allt var det de tre stora förlagen som drog till sig de unga lyrikerna och särskilt gällde detta kvinnorna. Den övergripande principen är att författarnas ålder i genomsnitt var lägre ju större förlaget var, vilket kan tyckas innebära att vi finner störst andel debutanter på de stora förlagen, men som vi ska se är detta inte fallet.

Debutanter, författargenerationer och förlag

Debutanterna i materialet är 1 423 till antalet, författare representerade i antologier samt författare vars identitet inte har gått att fastslå undantagna.[56] Räknat på det uppskattade antalet 2 000 författare, innebär det att mer än 70 procent var debuterande. Förstlingsverken utgjorde totalt 1 407 titlar, vilket motsvarar 40,1 procent.[57] Antalet ändrades inte nämnvärt under perioden. Under första femårsperioden utgavs 358 debutdiktsamlingar och under den sista 361. Inte heller sett till andelen skedde någon större förändring; förstlingsverken motsvarade 39,6 procent under perioden 1976–1980 och 43,3 under åren 1991–1995.[58] Det kräver återigen en mer finfördelad analys utifrån förlagsgrupper för att urskilja mönster.

Av de titlar som gavs ut av Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand var 17,5 procent debuter (109 av 622 titlar). Motsvarande siffror var för medelstora och mindre förlag och utgivare 36,0 procent (564 av 1 568 titlar)

och för egenutgivarna hela 55,8 (734 av 1 316 titlar). Andelen debuterande författare var alltså störst bland de egna förlagen. Detta framstår dock inte som någon överraskning, då det också är i denna förlagsgrupp vi finner klart flest författare som endast har utgivit ett enda verk i bokform. Några större skillnader sett över tid visar inte siffrorna för respektive förlagsgrupp, men nämnas kan att den främsta enskilda debutantutgivaren Författares bokmaskin under perioden successivt tycks ha förlorat sin ställning som forum för debuterande lyriker. Under den första femårsperioden utgav bokmaskinen 41 debutantverk, under den sista endast 15.[59]

Bland de tongivande medelstora och mindre lyrikutgivarna är det påfallande få som har en hög andel debutanter. Alba/Bonnier Alba gav ut 13 debutanter, Artemis 18, Cavefors 10, Rabén & Sjögren 12, Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund 18 och Tre Böcker 10. Framträdande lyrikförlag som LT, Författarförlaget och Settern gav endast ut 9, 7 respektive 7. Det stora tillskottet av debuterande författare på reguljära förlag kom alltså på de tre stora förlagen.[60]

Hans Olof Johansson har fastslagit antalet debutanter på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand till 251 åren 1931–1960, vilket motsvarar hela 30,4 procent debutverk av dessa förlags utgivning under de 30 åren. Andelen var i särklass högst under 1940-talet, vilket Johansson tolkar som att det därmed inträdde ett generationsskifte. En jämförelse mellan mina och Johanssons siffror indikerar att antalet debutanter på de tre ledande förlagen har minskat kraftigt; dock har Johansson medräknat debut i antologi och får därför betydligt högre siffror. Om Bonniers Ny lyrik-antologier exkluderas ur Johanssons material blir antalet debutanter 195 (23,7 procent), men också det innebär en större andel i förhållande till perioden 1976–1995.[61]

I förhållande till läget under 1960-talets slut och 1970-talets början har dock lyrikdebutanterna ökat i antal på de tre storförlagen. Johanssons uppgifter rörande det totala antalet debutanter åren 1965–1973 visar att de sjönk från 40 (1965) till strax över 20 (1971) för att sedan åter stiga. På de ledande förlagen fortsatte de emellertid att sjunka. Bonniers, Norstedts, Rabén & Sjögren, Tiden och Wahlström & Widstrand gav tillsammans inte ut fler debutanter 1973 än vad som kunde räknas på ena handens fingrar, en kraftig minskning jämfört med 1965 då antalet var närmare 20. Bonniers utmärkte sig dessutom med att 1973 inte utge en enda lyrikdebutant, vilket inte hade inträffat sedan 1940. En stor del av ökningen efter 1971 tillskriver Johansson stencilförlagens utgivning, men som Vandenhaute senare har visat fanns det även andra förlag som vid denna tid gav ut en hel del debutanter.[62]

Åren 1976–1995 bjuder inte på några kraftiga dalar i utgivningen av debutverk på de större förlagen. Bonniers gav ut 58, alltså i genomsnitt 3 per år, Norstedts 28 och Wahlström & Widstrand 23. De största skillnaderna mellan femårsperioder uppvisar Norstedts, som åren 1981–1985 kraftigt minskade antagningen av debutmanus från 9 till 3 i jämförelse med föregående

femårsperiod. Under 1980-talets andra hälft antogs dock åter 9 manus, varför detta får ses som en tillfällig dal, orsakad av förlagets ekonomiskt brydsamma situation.[63]

Debutantutgivningen på Bonniers och Norstedts visar tydligt skiftningen mellan manliga och kvinnliga författare. Bonniers lät 13 män debutera som lyriker 1976–1980, men endast 2 kvinnor. Under åren 1991–1995 var förhållandet det omvända – 7 män debuterade och 9 kvinnor. Även hos Norstedts ser vi en liknande ökning av kvinnliga poeter. Förlaget gav ut 7 debuterande män och 2 kvinnor 1976–1980, men 2 män och 5 kvinnor 1991–1995. Hos Wahlström & Widstrand förelåg ingen större förändring under perioden.[64]

Hos andra tongivande lyrikutgivare märks med få undantag ingen ökning av andelen kvinnliga debutanter. Endast två är värda att nämna i detta sammanhang. Artemis gav ut 17 debutanter under sista femårsperioden, varav 5 män och 12 kvinnor, och Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund gav 1981–1985 ut 11 debutantverk, varav en man och 8 kvinnor (övriga 2 titlar hade två författare av olika kön). Hos övriga utgivare fanns ingen klar trend.[65]

De genomgripande generationsskiften under 1940-talet och omkring 1970 som Johansson och Vandenhaute har pekat på finner alltså inte någon motsvarighet under perioden 1976–1995. I den mån man kan tala om någon generationsväxling under dessa tjugo år var det framför allt kvinnorna som stod för den. För första gången i den svenska litteraturhistorien antogs kvinnliga lyriker av de reguljära förlagen på bred front.

7

Tre författarkarriärer

I lyrikutgivningen finner vi allt från egenutgivande författare som inte har blivit föremål för någon offentlig uppmärksamhet, till författare som har debuterat på stora, etablerade förlag, omedelbart rönt nationell uppmärksamhet och sedermera tillskansat sig en framträdande position i det litterära fältet. Mellan dessa ytterlighetspositioner finns många sätt på vilka karriären för en debuterande lyriker kan utvecklas.

För att åskådliggöra skilda förutsättningar och villkor har jag valt ut tre författare som får representera olika författartyper – den lokala eller regionala amatörförfattaren, den yrkesverksamma nationella författaren samt en tredje position mellan dem, deltidsförfattaren med utgivning framför allt på mindre eller medelstora förlag. Amatörförfattaren representeras av egenutgivaren Yngve Aldhagen, deltidsförfattaren av poeten och psykoanalytikern Else-Britt Kjellqvist och yrkesförfattaren av den sedan 1970-talet etablerade lyrikern Bruno K. Öijer.

Aldhagen var en produktiv amatörförfattare som sökte nationellt erkännande, men i huvudsak var hänvisad till att publicera sina verk på egen hand och aldrig fick den position i fältet som han eftersträvade. Kjellqvist debuterade med en diktsamling på Bonniers 1980, och gav ut sina efterföljande tre diktsamlingar på Carlssons och Legenda jämte ett flertal facklitterära titlar inom ämnet psykologi. Hon har under större delen av sitt yrkesverksamma liv försörjt sig som psykoanalytiker och räknas här därför som deltidsförfattare. Yrkesförfattaren Öijer fick omedelbart nationell uppmärksamhet, gavs tidigt ut på ett av Sveriges största, allmänutgivande förlag och har genom åren kommit att bli inte bara en av landets bäst säljande poeter, utan även en av dess mest efterfrågade uppläsare.

De tre författarstudierna är sprungna ur avhandlingens stora empiriska material och den förlagsindelning som här tillämpas. Även om denna indelning är en konstruktion specifikt avsedd för denna studie, har det visat sig ytterst ovanligt att en författare under perioden publicerade diktsamlingar både på något av de tre stora förlagen och i egen regi. Däremot var det relativt vanligt att författarna hade några titlar på ett stort förlag och några på ett medelstort eller mindre, alternativt några titlar på medelstora eller mindre och några på eget förlag. Bland de 192 författare med fler än fyra titlar finns

ingen som inom perioden har publicerat lyriktitlar både på något av de tre stora förlagen och i egen regi (går man utanför perioden 1976–1995 finner man dock exempel, bland andra den redan nämnde Hans Boij). En indelning av författarna som följer förlagsindelningen har därför visat sig vara både lämplig och användbar.

Yngve Aldhagen – egenutgivaren på Pampusvägen

Jag blev mördad
av en kritiker
med skrivklåda.
Men en gammal fil. dr.
gav mig ett helt
blomsterfång.

Då var det emellertid
för sent.

Yngve Aldhagen,
Stationssamhälle *(1964)*

UPPVÄXT OCH UTBILDNING – VÄGEN MOT FÖRFATTARSKAPET

Yngve Alexis Andersson föddes 1927 i Östra Vingåkers församling i Södermanlands län.[1] Han växte upp i Strångsjö utanför Norrköping och gick i folkskola och allmän fortsättningsskola i Östra Vingåkers skoldistrikt. Direkt efter avslutad skolgång – dagen efter hans femtonde födelsedag i februari 1942 – fick han anställning vid boktryckeriet Holmberg & Söner i Katrineholm, för att utföra ärenden och lättare bokbinderiarbeten. Tjänsten varade till november 1943 och kom att bli den första i en lång rad liknande anställningar i bok- och pappershandlar.[2]

Uppenbart intresserad av att studera läste Andersson de närmaste åren efter avslutad skolgång olika korrespondenskurser i teckning och målning och journalistiskt skrivande, samt Pappershandelns korrespondenskurs i försäljningsteknik och varukännedom, en yrkesutbildning inriktad mot det område han då redan hade arbetat inom i fem år och skulle komma att ägna sig åt länge framöver.[3]

År 1953 gifte sig Yngve – som sedan några år inte längre bar namnet Andersson utan det tagna Aldhagen – med bokhandelsbiträdet Gun-Brith Jo-

Yngve Aldhagen

hansson, kallad Guje, som han träffat genom sitt arbete i en bokhandel i Linköping. Paret flyttade till Landskrona 1954 och Aldhagen anställdes även där i en pappershandel. Tiden i södra Sverige blev kort och efter ett halvår flyttade de hem till Norrköping igen. Aldhagen anställdes i april 1955 som lagerchef vid grossistbolaget för Glace-Bolaget i Stockholm, Carl Gullberg AB i Norrköping. Han rotade sig därmed och stannade i företaget fram till dess att det 1970 köptes upp av Glace-Bolaget AB i Stockholm, varpå han gick över i det nya företagets tjänst där han stannade fram till pensionsåldern.[4]

Intresset för att vidareutbilda sig fortlevde även efter att han hade blivit yrkesverksam inom bok- och pappershandeln. Återigen vände han sig till korrespondensstudierna och läste in både realskolan och gymnasiekompetens och tog på så sätt studentexamen 1966. Under åren 1965 till 1970 läste han även konsthistoria, pedagogik, statskunskap samt svensk och nordisk litteraturhistoria.[5] Mot slutet av sitt liv hade han enligt vännen och författaren Holger Lewin avsikten att doktorera i kampanologi, läran om kyrkklocksinskrifter, som var ett av Aldhagens stora intressen – dock ett ämne som han aldrig läste på universitetsnivå. På grund av att Aldhagen var mycket sjuk sina sista år i livet kom han heller aldrig att påbörja studierna.[6]

Beskrivningen ovan ger bilden av en man som inte försörjde sig på intellektuellt arbete, men som var intresserad av studier och periodvis ägnade sig åt detta vid sidan av sin yrkeskarriär. Aldhagen hade arbetarbakgrund och skaffade sig sin vidareutbildning genom brevskolor och universitet; han var litterärt intresserad och närde en dröm om att etablera sig som författare.[7] Bok- och skrivintresset tycks också har varit den gemensamma länken i de anställningar han hade under början av sitt yrkesverksamma liv.

Han började tidigt skriva skönlitterära verk, inledningsvis i huvudsak dikter, och skildringar av hembygden runt Strångsjö. Hans första litterära alster, dikten ”En sörmlandsmålares visa”, skrev han som sjuttonåring 1944. Samtliga publiceringar under de tidiga åren skedde i tidningar och tidskrifter i lokala sammanhang, framför allt i *Katrineholms-Kuriren*, där Aldhagen medarbetade åren 1946–1950, och *Östergötlands Dagblad*, för vilket han 1951–1952 tjänstgjorde som ortsmeddelare i Strångsjö.[8]

Redan som tjugoåring, vid anställningen i Anderssons Bokhandel AB i Norrköping, prövade han lyckan hos de större förlagen i Stockholm. I december 1947 sände han ett manuskript omfattande 25 dikter till Wahlström & Widstrand som han kallade ”Och du log”. I följebrevet anger Aldhagen att han sänder in manuset uppmuntrad av sina ”kamrater i boklådan”. Förlaget återsände manuskriptet med ett kort refuseringsbrev där de sade sig inte kunna ”reflektera på detsamma”.[9]

Aldhagen upprepade aldrig sitt försök att få ett manus förlagt hos Wahlström & Widstrand, men däremot sände han totalt sex manuskript till Bonniers och minst två till Norstedts under de kommande 30 åren. Han blev refuserad varje gång, oftast med korta avböjanden likt det ovan citerade. Ett undantag förekommer dock. När Aldhagen 1973 sände manuset ”Kyrkklockspoesi” till Bonniers, ett urval dikter som han samlade in från kyrkklockor runtom i Sverige, lät svaret dröja längre än vanligt. När Åke Runnquist slutligen svarade skrev han att Bonniers ”har övervägt förslaget någon tid, eftersom idén tycks oss rolig”. Det framgår av brevet att förlaget hade undersökt marknaden för denna typ av antologi, men slutligen bestämt sig för att refusera av ekonomiska skäl.[10]

Enligt Holger Lewin reste även Aldhagen till Stockholm på 1940-talet för att försöka sälja sina dikter på olika tidningsredaktioner utan större framgång.[11] I Aldhagens noggrant upprättade bibliografier nämns inga publiceringar av dikter i nationella tidningar under detta decennium, varför vi kan anta att försöken inte bar någon frukt. Det framgår också av ett av följebreven till Norstedts att han 1952 besökte förlaget för att på plats erbjuda diktsamlingen ”Stad vid havet” till publicering.[12]

Den skönlitterära debuten i bokform skedde 1951 i diktantologin *Faber flöjt*, en antologi där även dikter av Rolf Gardtman, Carol Samuelsson och Baltzar

Wemmenhög publicerades. Den gavs ut på De fyras förlag i Norrköping, som namnet antyder de fyra författarnas eget förlag.[13] Aldhagen medverkade med tio dikter i antologin, av vilka majoriteten har en lyriskt traditionell, naturromantisk prägel. Dikten ”Där bortom …” är ett representativt exempel:

> Där skogarna blånar i skymningen
> och där molnen gå lågt,
> strax över skogsranden,
> långt där bortom väntar någon.
> Jag vet det.
> Vindarna ha berättat det
> och molnen.
> De skälvande gräsen invid dikesrenen
> och björkslöjors vindvaggande sus.
> (s. 15)

Genom urvalet i debutsamlingen framstår Aldhagen i första hand som naturdiktare, men här finns även inslag av stadsskildring. I dikten ”Fabriker” har miljön skiftat till en grå industristad som bär likheter med författarens Norrköping: diktjaget ”sitter vid strömmen / och ser hur fabriksfasaderna / spegla sig däri” medan fabriksröken ”slingrar sig grå mot skyarna” (s. 17).

Antologin recenserades främst i lokala tidningar, men även Bengt Holmqvist uppmärksammade den i en samlingsrecension i *Stockholms-Tidningen*. Med undantag av Rolf Gardtmans bidrag uppskattade han inte volymen nämnvärt, men skrev att ”man kan ju alltid hoppas att de bättrar sig”. Inte heller Hjalmar Lundgren i *Norrköpings Tidningar* var särskilt entusiastisk och menade att ”alla författarna säkert icke skulle haft skada av att vänta något med debuten”.[14]

Aldhagens skönlitterära produktion består av omkring 20 titlar i bokform. Den omfattar diktsamlingar, noveller och ett krönikespel. Utöver detta har han publicerat sina egna memoarer i tre delar, hembygdsskildringar och kortare biografier, samt skrifter om kyrkor, kyrkokonst och kyrkklocksinskrifter. Böckernas utstyrsel varierar från tunna häften med egenhändigt ihophäftade eller limmade fotostatkopior – förmodligen framställda av författaren själv på bostadsadressen Pampusvägen 103, vilken ofta anges som förlagsadress inne i böckerna – till häftade skrifter tryckta hos olika tryckerier. Både Aldhagens svärson Bo Johansson och Holger Lewin vill minnas att Aldhagen också hade en stencilmaskin eller mindre press i sin ägo, men i hur stor utsträckning denna kom till användning är oklart.[15] Det finns även några titlar utgivna på mindre, reguljära förlag som Noteria i Klockrike.

Aldhagens lyriska produktion uppgår till ett tiotal diktsamlingar. Guje och Yngve Aldhagen publicerade två samlingar med dikter av dem båda på eget förlag under 1950-talet, *Vinden sjunger om kärlek* (1954) och *Blå skymning* (1959). De innehåller kärleksdikter vars karaktär kan sägas vara av mer person-

lig natur; de är ofta riktade direkt till ett du. Följande dikt ur *Vinden sjunger om kärlek* kan tjäna som ett exempel:

Så stod du vid dörren
vänd mot solljuset
som omslöt din gestalt,
och jag tyckte mig se
ett gyllene skimmer
omkring ditt hår,
en glorias gyllene solljus …
Så är du kanske en fee
av godhet och ömhet
jag gärna vill tro det
i solljus din ljuva gestalt.
(s. 20)

Diktens intima ton och starka upphöjande av diktens du går igen i de övriga kärleksdikter som återfinns i Aldhagens produktion. Många är tydligt riktade till hustrun Guje.

Bland Yngve Aldhagens övriga diktsamlingar kan nämnas *Östgötaland* (1956), *Det var i augusti* (1960), *Målarens stuga* (1962), *Stationssamhälle* (1964) – som även innehöll kortare prosastycken – och *Mitt gränsland heter Kolmården* (1979), samtliga utgivna på eget förlag. I dessa samlingar knyter Aldhagen motiviskt an till nationalromantiken; dikterna kretsar ofta kring naturen, hemtrakten, skildringar av hemmet och familjelivet samt kärleken. En stor del av hans lyrik är oavsett tema förankrad i trakterna omkring Katrineholm och Norrköping och de få recensioner som finns publicerades i lokala tidningar. *Östgötaland* uppmärksammades exempelvis i *Norrköpings Tidningar*, men recensenten Bengt Jändel var starkt kritisk till dess innehåll. Han menar att Aldhagen ”inte [äger] ett spår av äkta lyrisk sensibilitet, av poetiskt omdöme och artistiskt kunnande” och noterar vidare en ”pinsam slapphet i språk och uttryck”.[16]

Aldhagen lät även publicera åtskilliga dikter i antologier. Nämnas kan *Kolmårdsskogar – Bråviksvatten* (1974), utgiven av Aldhagen på eget förlag, och hans bidrag i *Linköpings stifts julbok* 1956. Jämte detta medverkade han i samtliga antologier som under 1980- och 1990-talen utgavs av Sällskapet Arioso, ett lokalt litterärt sällskap i Katrineholm och Norrköping där Aldhagen var aktiv medlem, och vars verksamhet jag nedan återkommer till. Fem av Aldhagens dikter har också tonsatts av vännen och yrkesmusikern Yngve Holmek, även han medlem i sällskapet Arioso.[17]

Aldhagen redigerade även två antologier med dikter avsedda för dödsannonser av kända författare som Pär Lagerkvist, Bo Setterlind och Lina Sandell-Berg, *Ljuvt är att minnas* (1976) och *Med ens var en livsdag förliden* (1985). Han skrev även prosa i form av kortare berättelser, vilka i huvudsak

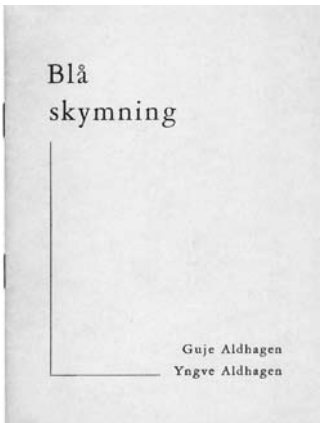

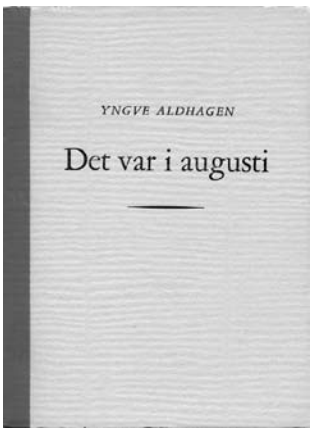

Guje och Yngve Aldhagen, Blå skymning*, eget förlag (1959)*
Yngve Aldhagen, Det var i augusti*, eget förlag (1960)*
Yngve Aldhagen, Med ens var en livsdag förliden. Nekrologiska verser*, eget förlag (1985). Omslag: Yngve Aldhagen*
Yngve Aldhagen, I kärlekens tid*, eget förlag (1990). Omslag: Wallina*

publicerades i antologier utgivna av Sällskapet Arioso samt i häftet *Porträtt* (1983), en häftad skrift utgiven av Noteria förlag i Klockrike som han etablerade kontakter med, vilken innehåller en samling ”porträtt av vänner och nära bekanta”.[18] Som ovan nämnts har författaren också skrivit ett krönikespel, *I sägnernas rike* (1980), utgivet på eget förlag, och 15 sagor, publicerade i *Östergötlands Dagblad* och *Östgöta Correspondenten* under åren 1954–1956.

Bredvid Aldhagens produktion av lyrik och prosa finns åtskilliga skildringar av hembygden – nämnas kan *Ön heter Harstena* (1969), *Öjebro* (1977), *Från det gamla Strångsjö* (1977) och *Skrivartorget* (1985), samtliga utgivna på eget förlag – och verk som behandlar kyrkor. Jämte böckerna och skönlitteraturen var kyrkor Aldhagens stora intresse, vilket tydligt märks i hans litterära produktion.[19] Han skrev ett flertal verk om kyrkorna i södra och mellersta Sverige och även här domineras utgivningen av publikationer på eget förlag. Några exempel är *Altarprydnader i Östgötakyrkor* (1969), *Altarprydnader i Gotlands och Upplands kyrkor* (1970), *Inskriptioner på sörmländska kyrkklockor* (1972) och *Kyrkklocksspel* (1977). Två verk innehållande kyrkobeskrivningar utgavs också på Noteria förlag, *Östergötlands kyrkor* (1981) och *Södermanlands kyrkor* (1983).

Verken har i huvudsak lokal eller regional anknytning och därmed ett begränsat spridningsområde. Södermanlands kyrkor recenserades dock i *Svenska Dagbladet* och är det enda i Aldhagens produktion som har uppmärksammats i nationella sammanhang. Recensionen är kort – blott två stycken lång – och recensenten Ingrid Padel förefaller ha varit föga imponerad av den till formatet lilla boken. Hon menar att Stockholms stift redan är ”välförsett med kyrkobeskrivningar” och att Aldhagens tillskott ”knappast [innehåller] några nyheter om kyrkorna i detta stift”.[20]

Med anledning av sina antologier med kyrkklocksinskrifter omnämns Aldhagen i vännen och författaren Allan Thybells minnesbok *Här på jorden* (1979). Thybell framhåller den stora omsorg Aldhagen lade på detta arbete.[21] Innehållet i exempelvis de båda egenutgivna *Inskriptioner på Värmlands kyrkklockor* (1978) och *Inskriptioner på Dalarnas kyrkklockor* (1978) vittnar också om ett omfattande empiriskt arbete.

Det gäller inte minst samlingen *Kyrkklockspoesi* (1977), där Aldhagen som ovan nämnts publicerade ett urval dikter som han samlade in från kyrkklockor runtom i hela Sverige. Han gav sedermera själv ut det enkla häftet i liggande A5-format, vars inlaga om drygt 100 sidor och gröna omslag i något tjockare papper hålls ihop av häftklammer och brun tejp. Det är lätt att föreställa sig att detta till utstyrseln anspråkslösa dikthäfte med ett mer etablerat författarnamn på bokens framsida skulle ha kunnat utges som presentbok av något av landets kristna förlag. ”Det är väl sannolikt att boken lämpligare skulle kunna spridas genom kyrkliga organisationer etc.” föreslog också Bonniers i sitt refuseringsbrev.[22]

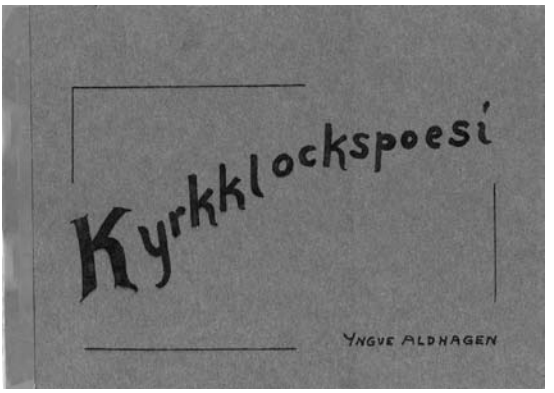

Yngve Aldhagen, Kyrkklockspoesi, *eget förlag (1977)*

Aldhagen har vidare redigerat ett antal titlar av Helge Wisting – diktsamlingarna *Livsvandring* (1979) och *Vandring mot evigheten* (1979) samt memoarboken *I herrgårdens skugga* (1980) – och hustrun Guje Aldhagens *Skaldernas Skenäs* (1979). Vid anställningen vid Glace-Bolaget var Aldhagen från och med 1979 också redaktionell medarbetare i bolagets personaltidning *Glaciären* samt, under åren 1980–1982, i tidskriften *Lindö-Kanalen*.

Aldhagen var en synnerligen produktiv författare. Förutom ovan nämnda titlar lät han publicera närmare 300 artiklar och cirka 70 dikter i lokala och regionala tidningar, framför allt *Norrköpings Tidningar* och *Östergötlands Dagblad*. Han gjorde också ett flertal radioprogram för Radio Sörmland och Radio Östergötland mellan åren 1978 och 1983, där motiven i hans skön- och facklitterära verk återkommer.

Lokala framgångar – från Sällskapet Arioso till årets kulturperson

I augusti 1980 stiftade Yngve Aldhagen, tillsammans med hustrun Guje och vännerna Ingrid Axbom-Andersson, Åsa Freij och Holger Lewin samt initiativtagaren och konstnären Wallina (Margit Wallin), Sällskapet Arioso i Katrineholm, där Yngve Aldhagen valdes till ordförande. Namnet på sällskapet åsyftar Erik Lindegrens dikt med samma namn, vars första rad medlemmarna såg som en ledstjärna: ”Någonstans inom oss är vi alltid tillsammans” (sic!).[23]

Sällskapets medlemmar framträdde under senhösten 1980 på lördagseftermiddagar på biblioteket i Katrineholm, och vidgade under våren 1981 verksamheten till uppläsningar av icke-medlemmar på nämnda bibliotek och sedermera även samarbete med TBV i Folkets Hus i Katrineholm. År 1981

stiftades en systerförening, Arioso i Norrköping, i vilken återigen Yngve Aldhagen valdes till ordförande.[24] Kulturföreningens arbete med uppläsningar fortskred under 1980- och 1990-talen och finns dokumenterat i flera skrifter av Aldhagen. Verksamheten finns också omtalad i Yngve Holmeks memoarbok *På fyra lösa strängar* (1986), där Holmek beskriver Arioso, ”med Yngve Aldhagen som grundare och energisk ’VD’”, som ett ”kulturellt andningshål som ger vardagen mening, långt bortom allt politiskt käbbel och annat grått som tidningar och TV har att bjuda på”.[25] Även Holger Lewin framhåller Aldhagens stora betydelse för sällskapet: ”Alltsammans berodde egentligen på Yngve. Det var ju han som var med från början och höll i gång det kan man säga.” Lewin menar att Aldhagen höll liv i verksamheten både i Norrköping och Katrineholm. I Norrköping agerade han både ordförande, sekreterare och kassör; han var en ”allt-i-allo”, som Lewin uttrycker det. Lewin uppger även att deras uppläsningar var relativt välbesökta och att tidningarna visade stort intresse när det var nytt, eftersom det inte hade funnits någon liknande verksamhet i Katrineholm förut.[26]

Som ett mått på Aldhagens lokala framgång kan också nämnas att han 1958 fick pris i Sörmlands- och Östgötaavdelningarna i rikstävlingen Min hemsocken. För sitt arbete för det lokala kulturlivet blev han också vald till årets kulturperson i Norrköping 1986 av Sällskapet Thalias Vänner, ett kultursällskap i Norrköping med fokus på musik. Enligt Lewin var Aldhagen en viktig person i det kulturella livet i industristaden Norrköping: ”visst var Yngve en stor kulturpersonlighet, det kan man inte komma ifrån”.[27]

YNGVE ALDHAGEN – AMATÖRFÖRFATTARE

Yngve Aldhagens författarskap är tacksamt att studera eftersom han själv vid ett flertal tillfällen ställde samman olika bibliografier över sin produktion. Hans efterlämnade papper visar att han var en ordningsam person, men den noggranna redogörelsen för produktionen och dess omnämnanden i olika sammanhang är också ett tecken på hans ambition att vilja bli uppmärksammad.

I själva verket vittnar hela Aldhagens agerande om hans önskan att bli en etablerad författare. Han sökte sig tidigt till lokala tidningar samt gjorde många försök att nå litterär framgång nationellt genom de största förlagen i Stockholm. När försöken inte bar frukt gav han i stället ut sina verk på eget eller mindre, lokala förlag. Han gick även en korrespondenskurs i litterärt skrivande och bedrev sedermera universitetsstudier i bland annat litteraturhistoria. Kort sagt samlade han på sig symboliskt kapital, men de insatser som han gjorde räckte inte för att nå nationell etablering.[28]

Aldhagen försökte debutera som författare i slutet av 1940-talet, då de manliga, sedermera kanoniserade fyrtiotalisterna vars verk gavs ut på de stora

förlagen utmanade gränserna med sina formexperiment och sin stilistiskt drivna lyrik. Medan denna var präglad av efterkrigspessimismen och ifrågasättandet av jaget och språket, anknöt Aldhagen till en äldre tradition och skrev en idylliserande naturlyrik.[29] Det lokala engagemanget kvarstod dock och så småningom blev Aldhagen en nyckelfigur i det lokala kulturlivet som grundare av två litterära sällskap och arrangör av uppläsningar. Slutligen belönades han också med en utmärkelse för sina insatser.

Yngve Aldhagen var en bland många amatörförfattare med litterära ambitioner som var hänvisad till ett lokalt engagemang. Han förekommer i dag inte i några litteraturhistoriska översiktsverk eller litterära fora med nationell spridning, och han har inte tidigare uppmärksammats i litteraturforskningen. Det utrymme han strävade efter nationellt fick han endast lokalt. Hans dikter publicerades i landsortstidningar, där även en del av hans verk recenserades; han medverkade i lokalradion och gjorde uppläsningar, och hans verk finns representerade på flera av de lokala biblioteken. Aldhagen blev alltså en aktör i ett av de regionala litterära systemen. I princip samtliga av dessa systems delinstitutioner – tidningar, etermedia, länsbibliotek, bildningsförbund, folkhögskolor, författarsällskap, regionala förlag, amatörskrivarrörelser och bygdespel – har Aldhagen utnyttjat.

Else-Britt Kjellqvist – poet och psykoanalytiker

Jag kom inifrån
till utifrån
och började min vandring
vid korridorens ena ändpunkt.

Else-Britt Kjellqvist,
”Stängda dörrar” (1971)

DEBUTEN OCH FÖRFATTARSKAPET

Else-Britt Kjellqvist, född 1944, växte upp i Stockholm och skrev sin första dikt vid nio års ålder. Efter fyra år i Sofia folkskola och åtta år vid Högre allmänna läroverket tog hon studenten och utbildade sig till psykolog och gruppterapeut. Hon försörjde sig initialt som psykolog samt lärare och forskare i psykologi, och arbetade sedan som heltidspraktiserande psykoanalytiker och psykoterapeut i 20 år. Sedan 2003 är hon bosatt i Karis i Finland.[30]

Else-Britt Kjellqvist. Foto: Anna Ekman

Kjellqvist har varit verksam som lyriker under hela sin yrkeskarriär, men också skrivit essäistiska och facklitterära artiklar samt verk i bokform inom ämnet psykoanalys.[31] Som skönlitterär författare debuterade hon i *Lyrikvännen* 1971 med dikten ”Stängda dörrar”. Debuten i bokform blev dock en bilderbok för barn, *David* (1980), illustrerad av Kajsa Andersson. Den kretsar kring fyraårige David och hans tillvaro på dagis och i hemmet med de skilda föräldrarna. Bilderboken gavs ut av Arbetarkultur i Stockholm och följdes året därefter av *Davids sommar*. Båda inspirerades enligt Kjellqvist själv av hennes egna erfarenheter som förälder; hon var vid tidpunkten för debuten i *Lyrikvännen* nybliven ensamstående mor.[32]

Den första diktsamlingen, *Lögnen har ögon*, utkom på Bonniers 1981, och följdes av *Jordmannen* (1987), *Faller handens skugga* (1988) och *Ditt ansikte bland öarna* (1994). De två förstnämnda gavs ut av Legenda, den sistnämnda av Carlssons. I ett nummer av *Vår lösen* från 1997 finns även några dikter från en samling kallad ”Mejsla stenen ut”, som dock inte har publicerats. Orsaken uppger Kjellqvist vara att hon inte hittade något förlag som ville ge ut den. År 2004 förelåg ytterligare ett diktmanus kallat ”Solgrand” färdigt för publicering. En delupplaga skulle ha publicerats av Schildts förlag i Finland, under förutsättning att ett svenskt förlag ville ge ut den. Så blev inte fallet. Sedan dess har Kjellqvist skrivit en roman som hon nyligen har skickat till ett svenskt förlag samt arbetar med en ny diktsamling.[33]

Kjellqvist började alltså sin författarbana som lyriker på ett stort, allmänutgivande förlag för att sedan flytta över till två med mindre omfattande

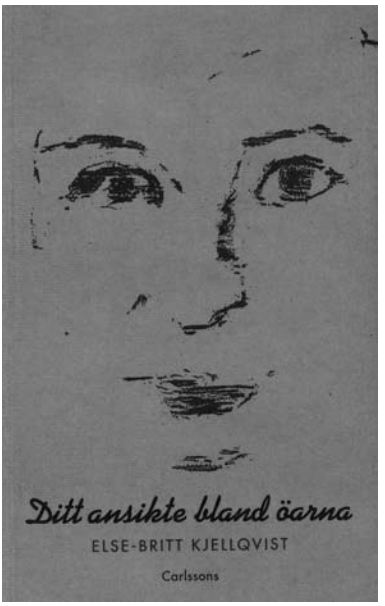

Else-Britt Kjellqvist, Ditt ansikte bland öarna*, Carlssons (1994).*
Omslag: Anna Kjellqvist Ekman

utgivning. Orsaken till det första förlagsbytet bottnade enligt henne själv i ett redaktörsbyte på Bonniers: ”Den nye redaktören och jag passade inte ihop och när han inte uppskattade mina dikter skickade jag dem till Legenda där Ulf Eriksson tog emot dem med öppen famn.” Som bekant köptes sedan Legenda av Natur och Kultur och då Kjellqvist därefter fick ett erbjudande från Carlssons om utgivning av både hennes facklitteratur och den fjärde diktsamlingen antog hon det.[34]

Alltsedan den första publiceringen i *Lyrikvännen* har Kjellqvist också publicerat dikter i ett flertal olika tidskrifter, exempelvis *Arbetaren*, *Bonniers Litterära Magasin*, *Folket i Bild*, *Fönstret*, *Författarförlagets Tidskrift*, *Hjärnstorm*, *Horisont*, *Lyrikvännen* och *Vår lösen*.[35] Hon har medverkat med dikter i fyra antologier, varav en har utgivits i Polen och innehåller fem av hennes dikter översatta till polska.[36]

På frågan om vad hon hade för författarambitioner när hon debuterade svarar hon följande: ”Jag hade inga, jag bara skrev […]. Men det var ett viktigt steg att våga skicka in manus och att sen bli publicerad – skrivandet blev verklighet. Men att leva som konstnär, som min dotter nu gör, var otänkbart – man måste skaffa sig ett hederligt yrke. Så här i efterhand kan jag säga att jag drevs av ett mycket starkt uttrycksbehov, en önskan att få kontakt och att utforska själen eller annorlunda uttryckt: dikta mig själv inifrån.”[37]

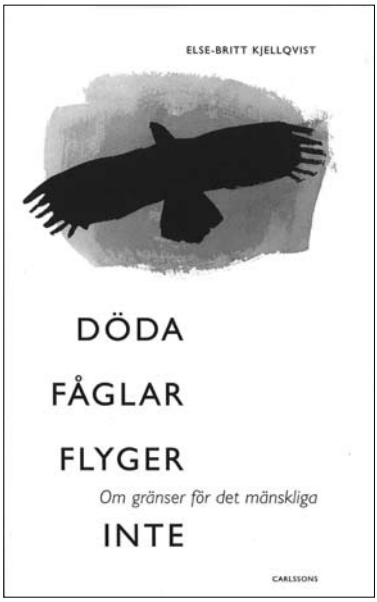

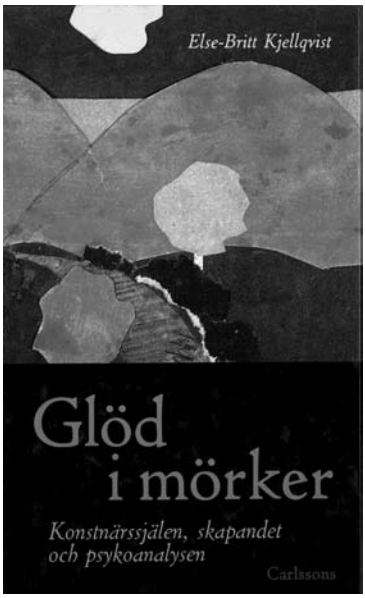

Else-Britt Kjellqvist, Döda fåglar flyger inte. Om gränser för det mänskliga*, Carlssons (2000). Omslag: Birgitta Adolfsson*

Else-Britt Kjellqvist, Glöd i mörker. Konstnärssjälen, skapandet och psykoanalysen*, Carlssons (1997). Omslag: Birgitta Adolfsson / Lenka Lintová*

Genom hela författarskapet har Kjellqvist varit verksam som recensent och artikelskribent i framför allt facktidskriften *Psykolognytt* och de båda kulturtidskrifterna *Horisont* och *Vår lösen*. Hon har skrivit ett flertal artiklar och essäer om psykoanalys och skapande, med utgångspunkt från författare som Stig Dagerman, Emily Dickinson och Franz Kafka samt konstnärer som Carl Fredrik Hill och Ernst Josephson.[38] Essäer på detta tema har även samlats i *Glöd i mörker. Konstnärssjälen, skapandet och psykoanalysen* (1997), utgiven av Carlssons, som bland annat belyser Sylvia Plaths, Nelly Sachs' och George Sands (pseudonymen för Aurore Dudevant) författar- och konstnärskap.

Kjellqvist har funnit psykoanalysen fruktbar som metod också i sin övriga facklitterära produktion, till exempel i *Ledaren på den inre scenen. Den nye ledaren i psykoanalytisk belysning* (1989), utgiven av Natur och Kultur (en ny utgåva utkom 2001 på Carlssons); *Rött och Vitt. Om skam och skamlöshet* (1993, ny utvidgad utgåva 2001); *Döda fåglar flyger inte. Om gränser för det mänskliga* (2000) och *De får vingar. Anden och psykoanalysen – en civilisationskritik* (2004). De tre sistnämnda är utgivna på Carlssons förlag; *Rött och Vitt* finns även översatt till danska och utgiven av Gyldendal i Danmark.[39]

På senare år har produktionen i bokform sålunda främst varit facklitterär – den senaste diktsamlingen utgavs 1994 – men i en intervju med författaren i *Dagens Nyheter* 2004 framgår att det skönlitterära skrivandet de senaste åren

hade fått större betydelse för henne. Hon såg sig själv vid denna tidpunkt i första hand som poet.[40] Som framgått föreligger också flera lyrikmanus från senare år opublicerade.

fack- och skönlitteratur – ett symbiotiskt förhållande

De facklitterära verken innehåller referenser till skönlitteratur och skönlitterära författare samt citat från dikter – inte sällan skrivna av Kjellqvist själv – för att belysa olika aspekter av de ämnen som hon tar upp. Mötet mellan lyriken och psykoanalysen framstår som centralt, och det är korsbefruktningen mellan det fack- och skönlitterära som framför allt utmärker författarskapet. Kjellqvist aviserar exempelvis i förordet till *Glöd i mörker* att den är ”skriven i sprickan mellan poesi och psykoanalys”. En liknande formulering finns i förordet till *Döda fåglar flyger inte*: ”Jag har försökt belysa frågorna utifrån den horisont som är min – poetens och psykoanalytikerns.” Värt att notera är att Kjellqvist här talar om poetens och psykoanalytikerns horisont som en enda och inte två olika.[41]

Till och med i *Ledaren på den inre scenen*, den av Kjellqvists titlar som hon själv menar är mest facklitterär till sin karaktär, knyter hon vid ett flertal tillfällen an till skönlitterära verk.[42] Hennes egen dikt ”Gummimasken” ur diktsamlingen *Jordmannen* citeras i samband med en diskussion om tvångsmässiga personlighetsdrag, och ytterligare tre dikter eller diktutdrag ur denna samling samt *Lögnen har ögon* och *Faller handens skugga* återges senare i framställningen.[43]

Det faktum att Kjellqvist själv kan referera till sina dikter i de facklitterära verken visar att psykoanalysen fungerar som fond även i lyriken. Utöver skildringar som bär konkreta spår av författarens yrkespraktik förekommer där exempelvis användandet av arketyper. ”Dikterna har karaktären av självförståelseakt och är färgade av ett psykoanalytiskt betraktelsesätt”, menade också Lars-Olof Franzén i sin anmälan av *Lögnen har ögon*.[44]

mottagandet och förlagsbytena

Observationer som denna är ytterst ovanliga i receptionen av lyriken, särskilt när recensenten, som i detta fall, inte uppmärksammar författarens yrke. Det hör snarare till regeln än undantagen att förhållandet mellan lyriken och psykoanalysen inte återspeglas i mottagandet av Kjellqvists verk. I början av hennes karriär som författare var skotten nästintill vattentäta, men allt fler av kritikerna har efter hand noterat ett samband.

Hela Kjellqvists produktion i bokform har uppmärksammats i dagstidningar och tidskrifter, om än i skiftande utsträckning. *Rött och Vitt* – som

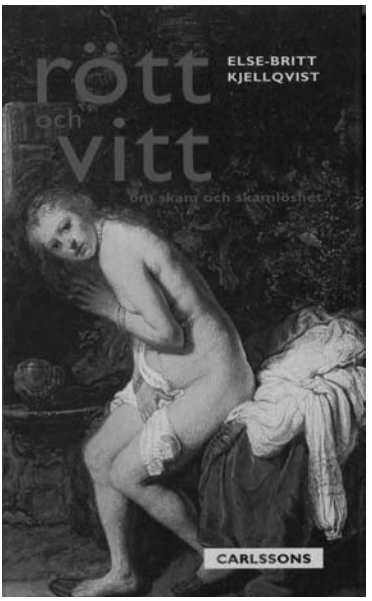

Else-Britt Kjellqvist, Rött och Vitt. Om skam och skamlöshet*, Carlssons (2006) (ny reviderad upplaga). Omslag: Birgitta Adolfsson*

med sina tolv recensioner är den titel av författaren som har uppmärksammats mest av kritikerna – har alltså dessutom utgivits i en utvidgad nyutgåva samt översatts till danska. Verket har förekommit som diskussionsunderlag i flera dagstidningsartiklar och mottagandet var till större delen positivt.[45]

I *Rött och Vitt* diskuterar Kjellqvist skam och skamlöshet, ett ämne som enligt kritikerkåren engagerar och som hon själv i verkets inledning beskriver som tabubelagt: ”Under arbetet med boken har det tidvis känts som om jag sysslat med något otillbörligt, som att kasta upp en död råtta på matsalsbordet just när gästerna är i färd med att ta för sig av avocadosalladen.”[46] Denna bild är flitigt citerad och just det tabubelagda i ämnet tycks ha borgat för verkets framgång. Helena von Zweigbergk skriver i en intervju med författaren i *Expressen*, att intresset för Kjellqvists ”tankegångar om skam och skamlöshet är stort, och tycks dessutom öka”. Hon ser det som Kjellqvists förtjänst att ”[s]kammen, en av våra starkaste och mest förnekade känslor, har förts upp i ljuset, till beskådan, omvärdering och diskussion”.[47]

Även de övriga facklitterära titlarna har rönt uppmärksamhet och vardera anmälts i mellan två och sex tidningar och tidskrifter. De beskrivs i princip genomgående som ovanliga och viktiga, och Kjellqvist beröms för sitt språk. ”Hennes stil är inträngande och personlig. Hon tar upp avgörande moraliska frågeställningar men blir inte moraliserande utan behåller sitt reflekterande förhållningssätt”, heter det i Björn Wrangsjös recension av *Döda fåglar flyger inte* i tidskriften *Psykisk hälsa*.[48]

Kjellqvists skönlitterära produktion har också genomgående recenserats. Redan de båda bilderböckerna erhöll fem respektive tre recensioner i olika nationella och regionala tidningar, men störst uppmärksamhet fick debutdiktsamlingen på Bonniers. *Lögnen har ögon* anmäldes i totalt nio tidningar, bland annat de rikstäckande *Dagens Nyheter*, *Expressen* och *Svenska Dagbladet*. Den nästkommande diktsamlingen *Jordmannen* (Legenda) fick sju recensioner, och även i detta fall stod tre av dem att läsa i nationellt spridda tidningar.

Därefter skedde en förändring. Kjellqvists andra diktsamling på Legenda, *Faller handens skugga*, anmäldes inte i någon rikstäckande tidning men i fem regionala, och när fjärde diktsamlingen *Ditt ansikte bland öarna* utkom på Carlssons recenserades den endast i *Svenska Dagbladet* samt tidskriften *Vår Lösen*.

Till skillnad från facklitteraturen var mottagandet av de två första diktsamlingarna blandat. Kjellqvist uppskattades över lag för sin uppriktighet samt sina ansatser och ämnesval, men kritiserades för stil och språk. Eric S. Alexandersson beskrev i *Göteborgs-Posten* dikterna i debutsamlingen som ”personliga, temperamentsfulla”, men menade samtidigt att några av dem var ”mer av utbrott än av poesi”. En liknande formulering möter vi hos Tom Hedlund i *Svenska Dagbladet*: ”Somliga av dikterna är inte annat än bittra grimaser, fräna i formuleringen, men utan lyrisk mångbottning.” Andra lyfts dock fram som ”skarpa, intensiva, med sensuell närhet och täthet”. En lika ambivalent hållning hade Bo-Ingvar Kollberg i *Upsala Nya Tidning*: ”Det som imponerar i den här debutdiktsamlingen är inte minst den självutgivande uppriktighet med vilken Kjellqvist klär sina erfarenheter i ord.” Även Kollberg menade dock att dikterna ”sällan [blir] något mer än utkast, där flyktiga stämningar glimtar till utan någon egentlig kontakt med de bakomliggande händelsernas färg, dofter eller dramatik.”[49]

Ett betydligt mer positivt mottagande fick Kjellqvists båda senare diktsamlingar, även om också *Faller handens skugga* fick utstå viss kritik. Pär-Yngve Andersson beskrev den som ”en ofullgången samling” i *Nerikes Allehanda*. ”Flera gånger väcks [---] intresset; här finns ansatser till bra dikt”, menade han, men fortsätter: ”Tyvärr stannar det mesta vid just ansatser. Man väntar på något som aldrig kommer.” Av en annan åsikt var Tommy Olofsson, som i sin recension i *Svenska Dagbladet* framhöll det ”ångestsjudande temperament som Kjellqvist lyckas frammana” samt en ”övertygande konkretion i gestaltningen”. Han berömde också samlingen för dess symbolik och ”naturskildrande kvaliteter”.[50]

I en lång recension i *Upsala Nya Tidning* ger Carl-Erik Brattemo en inträngande analys av diktsamlingen mot bakgrund inte bara av Kjellqvists tidigare dikter utan också hennes yrkesroll och facklitterära produktion. Han ser en klar utveckling från debutdiktsamlingen till den tredje: ”Det finns en bestämd gång, en utveckling från den första till den här tredje samlingen.

Om ordet motiv får vara ett förtätningsord är det fråga om en utveckling i motivval. Om första samlingen har seendet som ett ledmotiv, den andra talet så är ordet ledmotivet i den tredje samlingen." I sin egen beskrivning av sitt författarskap i *Författaren själv* menar Kjellqvist att denna passage i Brattemos recension "på kornet" har fångat de tre diktsamlingarna.[51]

Minskningen av antalet recensioner från nio till två följer bytet av förlag från Bonniers till Legenda och Carlssons; som visades i kapitel 5 står ofta omfattningen på mottagandet i direkt relation till förlagets storlek. I recensionsmaterialet till Kjellqvists facklitterära produktion i bokform märks dock inte någon liknande minskning, även om antalet anmälningar generellt var färre efter framgångarna med *Rött och Vitt*. Inte heller tycks förlaget ha någon större betydelse för antalet. Det är endast den första tillika minst uppmärksammade *Ledaren på den inre scenen* som har utgivits av Natur och Kultur; resterande fyra titlar är samtliga utgivna av Carlssons.

Bevakningen av Kjellqvists skönlitterära produktion förefaller inte heller ha påverkats av bevakningen av facklitteraturen. Den uppmärksamhet som *Rött och Vitt* fick skulle ha kunnat generera fler anmälningar för diktsamlingen *Ditt ansikte bland öarna* som utkom året efter, men så är inte fallet. *Ditt ansikte bland öarna* är i stället den av författarens diktsamlingar som har fått minst antal recensioner. Uppmärksamheten kring Kjellqvists skön- respektive facklitterära verk tycks följaktligen existera vid varandras sida utan inbördes påverkan. Utgivningen av diktsamlingarna är också i huvudsak koncentrerad till 1980-talet medan de flesta av de facklitterära titlarna utkom senare.

Denna brist på kontakt speglas som nämnts också i recensionerna, där den andra delen av författarskapet åtminstone initialt sällan lyfts fram. Efterhand nämner dock allt fler recensenter att Kjellqvist är verksam både som poet och psykoanalytiker, men det är egentligen först Carl-Erik Brattemos anmälan av *Faller handens skugga* som sammankopplar båda sidorna av författarskapet. I anmälningarna av *Glöd i mörker* blev det mer vanligt förekommande, men då hade Kjellqvist sina fyra diktsamlingar bakom sig samt deklarerar tydligt i förordet att denna är "skriven i sprickan mellan poesi och psykoanalys". Fortfarande var det dock ovanligt att recensenterna gjorde mer än att beskriva Kjellqvist som poet och psykoanalytiker samt påpeka att hon i framställningen citerar skönlitterära verk. I majoriteten av fallen låg fokus alltjämt på hur författaren angriper ämnet från psykoanalytiskt håll.[52] Några undantag finns dock. Jan Bärmark skriver att "Kjellqvist låter psykoanalysen lyfta fram poesin, konsten och poesin. Hon öppnar texterna i stället för att försegla dem med definitiva tolkningar, som alltför ofta är fallet med psykoanalytiska studier av det här slaget."[53] Ett helhetsgrepp på författarskapet tog slutligen Johan Bonander i en recension av *De får vingar* på webbplatsen Bokrecension.se:

> Boken De får vingar har som flera av författarens tidigare böcker formen av en längre essä, en slags resonerande associativ text som bygger på fakta och intuitiva erfarenheter vilka inkluderar självbiografiska detaljer och författarens poesi. Nämnda genreblandning kan upplevas som främmande vid första ögonkastet men fyller en viktig funktion eftersom formen tjänar författarens syfte att blottlägga, förklara och beskriva subtila företeelser. Kjellqvist anpassar formen efter innehållet och det med ett lyckat resultat; det subtila och svårförstådda blir helt enkelt osedvanligt begripligt.[54]

ELSE-BRITT KJELLQVIST – DELTIDSFÖRFATTARE

Som visats etablerade sig Else-Britt Kjellqvist som författare av både skön- och facklitterära verk parallellt med sin yrkesverksamhet som psykoanalytiker. Genom större delen av sin karriär hade hon dock sin huvudsakliga inkomst från annat håll än bokbranschen. Hon uppger själv att intäkter från författarskapet inte kom förrän på 1980-talet ”och då i mycket ringa omfattning”. Med *Ledaren på den inre scenen*, och framför allt *Rött och Vitt*, följde föreläsningsverksamhet, vilket innebar att ungefär en fjärdedel av inkomsterna under första halvan av 1990-talet kom från det facklitterära författarskapet. Fram till mitten av 1990-talet kan Kjellqvist alltså betraktas som en deltidsförfattare.[55]

Hon gick med i Författarförbundet 1988 och har sedan 1989 tilldelats en rad stipendier i sin egenskap av författare. Från och med 1995 menar Kjellqvist att ”övervägande delen av inkomsterna [kom] från författarskapet” och hon valde också att därefter ägna sig åt det på heltid.[56] Sedan 1998 har hon tilldelats tre större arbetsstipendier från Sveriges Författarfond – ett tecken på erkännande som författare – och kan därmed mot senare delen av sitt författarliv benämnas heltidsförfattare. År 2006 erhöll hon också ett stipendium från Samfundet De Nio.[57] Till detta kan läggas att *Ledaren på den inre scenen* är dubbelt prisbelönt av Kooperativa Förbundet och den fackliga tidningen *Personal*.[58]

Enligt Kjellqvist själv drevs hon tidigt av ett starkt uttrycksbehov, men hade inga uttalade ambitioner att bli författare. Dock blev det ett ”viktigt steg att våga skicka in manus och att sen bli publicerad”. Hon har kontinuerligt sökt sig till olika förlag med sina opublicerade manus, förlag som hon ”själv hade förtroende för” och som hon trodde kunde finna hennes manus intressanta att ge ut.[59]

Även Kjellqvist samlade tidigt på sig symboliskt kapital genom att medverka i litterära tidskrifter, men till skillnad från Aldhagen fick hon sin första diktsamling antagen på landets mest prestigefyllda skönlitterära förlag. Hon nådde sedan nationell etablering både med fack- och skönlitterära verk

i bokform samt fick en position som skribent och recensent i både fack- och kulturtidskrifter. Men med förlagsbytena följde en mer begränsad bevakning i dagstidningar av den skönlitterära produktionen, och efter fyra diktsamlingar blev det svårt att få de kommande två förlagda.[60] Parallellt med detta ökade dock hennes anseende som facklitterär författare, framgångar som också ledde till att hon tack vare intäkter från föreläsningar och stipendier under andra halvan av 1990-talet kunde leva på sina inkomster från författarskapet.

Bruno K. Öijer – avantgardistens väg till centrum

> Jag har aldrig skrivit en rad i dagsljus.
> Det vore samma sak som att ta ett jobb.
>
> *Bruno K. Öijer,*
> *TV-sändningen* Hey Ängel *(1986)*

DEBUTEN OCH DET STORMIGA 1970-TALET

Bruno K. Öijer föddes 1951 i Linköping och växte upp under arbetarklassförhållanden.[61] Han läste bland annat litteraturhistoria med poetik på högskolan i hemstaden och påbörjade tidigt sin litterära bana. Redan som nittonåring publicerade han sin första dikt ”Över gränsen och tillbaka” i *Lyrikvännen* – händelsevis i samma nummer som Else-Britt Kjellqvist debuterade i. Mellan åren 1971 och 1973 lät han även publicera enstaka dikter i olika tidskrifter, bland annat *KONFLIKT*, *Bonniers Litterära Magasin* och *Lyrikvännen*. Han var redaktionellt aktiv 1972–1975, när han medverkade som redaktör, skribent, poet och illustratör i stenciltidskriften *Guru Papers*. År 1973 blev han för första gången utgiven i bokform då han fick tre dikter publicerade i en av Wahlström & Widstrands debutantantologier, *Grupp 73*. Hans första diktsamling, den stencilerade *sång för anarkismen* (1973), publicerades dock av Poesiförlaget, ett stencilförlag startat av elever vid Biskops-Arnö med Eric Fylkeson som drivande kraft.[62]

Som nämnts påverkade förlagskrisen de unga, nya författarnas möjlighet att bli publicerade, men Öijer gick emot strömmen när hans andra diktsamling *Fotografier av undergångens leende* (1974) utkom på Wahlström & Widstrand. Diktsamlingen fick huvudsakligen god kritik och Bengt Holmqvist vågade sig till och med på att säga att samlingen var väl värd sitt pris om man

Bruno K. Öijer. Foto: Ulla Montan

ville ”följa ett författarskap som k a n bli ett av våra intressantare nu mot 1900-talets slut”.[63]

Intressant blev det, men inte bara på grund av verken. Öijer positionerade sig tidigt och valde outsiderpositionen, varpå han kom på kant med vänsterrörelsen. Han ingick vid denna tid i konstnärsgruppen Vesuvius tillsammans med Eric Fylkeson, Per-Eric Söder samt blivande konstnären Leif Elggren. Den sistnämnde kom att illustrera många av de övriga medlemmarnas dikter, exempelvis i den antologi från 1974 som bar gruppens namn. Deras framträdanden under åren 1974–1976 har av Rolf Aggestam beskrivits som ”[t]umultartade framträdanden med skottsalvor och rökbomber, upprörda vaktmästare som hotade med polis, och en uppretad publik”, vilket var helt i linje med vad gruppen ville uppnå; provokationer ingick i Vesuvius program.[64] Johan Svedjedal har beskrivit läget på följande sätt:

> I efterhand är det enkelt att koppla samman Öijer med sextio- och sjuttiotalets samhällskritiska rörelser. Han såg själv sin *Fotografier av undergångens leende* (1974) som en ”rakt igenom superpolitisk” bok. Men ur samtidens synvinkel var klyftan djup mellan honom och vänsterrörelsen. I det svenska sjuttiotalet framstod Öijer snart som en bildbeväpnad poesidesperado, på tvärs mot all vettig politisk kamp – hans hår var för långt, hans gester för vida, hans hattar för stora och hans dikter för fyllda av &.[65]

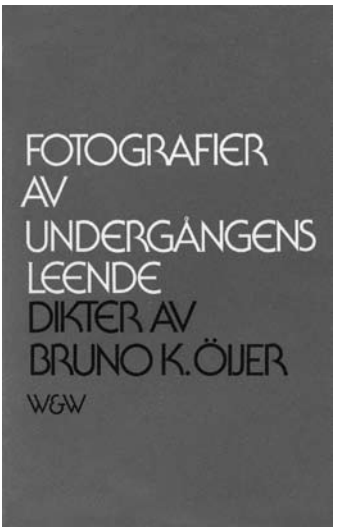

Bruno K. Öijer, Fotografier av undergångens leende*, Wahlström & Widstrand (1974)*

Anledningarna till att Öijer framstod som en ”poesidesperado” var många, men framför allt formades bilden av de mediala utspel som han gjorde under början och mitten av 1970-talet. När han 1974 blev inbjuden att medverka vid en poesiuppläsning i Gamla Riksdagshuset i Stockholm, läste han i stället upp ett manifest där han starkt kritiserade hela evenemanget och sedan lät sig skjutas i bröstet med en knallpulverpistol, varpå en ampull med teaterblod färgade skjortan röd. Samtidigt började några åskådare på beställning skrika hysteriskt och två bårbärare sprang fram till scenen och bar ut Öijer genom en sidodörr.[66] Hela arrangemanget var väl regisserat och är ett exempel på författarens tidiga strategier att utmärka sig i kulturlivet.

Välbekant är också att Öijer vid denna tid mottog fyra tusen kronor i form av ett stipendium från Bonniers, pengar som han till stora delar växlade in i enkronor och kastade ut i vänthallen på T-Centralen i Stockholm i januari 1975. Tidningarna hade informerats och hela aktionen var noga förberedd.[67] Svedjedal beskriver händelsen som ”sjuttiotalets mest minnesvärda litterära gest” och menar att den symboliserade Öijers ”förakt inför förlagskapitalismen och integritetshotande stipendiesystem, samtidigt som de som plockade upp mynten gestaltade pengafixeringen i det moderna samhället”.[68]

Öijer fick mycket kritik för denna aktion. Tony Rosendahl och Britt Arenander, båda författare och aktiva samhällsdebattörer med vänstersympatier, tyckte att Öijer borde ha gjort något bättre med pengarna än att slänga ut dem, till exempel skänkt dem till Vietnam. Det irriterade också båda skribenterna att Öijer hade tillkallat tidningarna. Rosendal skrev i *Göteborgstid-*

ningen: ”Självfallet slår en poet som Bruno K Öijer inte till i tysthet, nej det sker alltid i benäget sällskap av tillkallade journalister och pressfotografer” och vidare: ”Själv kan jag inte se Bruno K Öijers agerande som annat än ett ovanligt snaskigt tilltag som inte har det minsta med något politiskt handlande att göra”.[69]

Utslängandet av stipendiepengarna var inte det enda som media fick anledning att reta sig på, även om det är detta Öijer senare har blivit mest ihågkommen för. Han angrep exempelvis olika auktoriteter och samhällsgrupper när han 1975 inbjöds att medverka i en intervjuserie i *Aftonbladet*, ”Unga författare intervjuar sig själva”.

Öijer riktade sig till ärkebiskoparna, militärerna, riksdagsmännen, över- och medelklassens teknologer, borgare och psykologer samt journalisterna och litteraturprofessorerna. Ett exempel på den provocerande tonen utgör följande utdrag, som är ett av svaren på artikelrubrikens fråga ”Varför förstår vi inte dina dikter?”:

> 1) SVAR TILL KYRKANS ÄRKEBISKOPAR:
> Det beror på att min poesi inte ger er någon syndaförlåtelse. Ni är mästare i det ceremoniella *självmordet*, medan mina bilder är ett passfoto till det *desperata livet* och förvandlar er nattvard till en silverbägare fylld av kolera. Ni knullar med lögnernas diplom och klär på er i riksbankens källare. Mina ord har placerat alla skråpansikten i schack matt och behöver därför ingen parfym. Mina ord river bort epåletterna ifrån era underliv.
>
> Ni förstår inte min poesi helt enkelt för att den inte är skriven till människor, som böjer sina huvuden i likfernissa. Den rör sig i stället kring dom, som vänder sina ansikten uppåt! Emot järnvägsrälsen.[70]

I Rolf Börjlinds intervju med Öijer i *Nya Tider Nya Änglar* (1976) uppgav poeten att han i detta sammanhang medvetet gick in för att provocera och valde ”dom hårdaste orden” han kunde komma på för att klargöra sin ståndpunkt.[71] Provokationerna var således medvetna och gav Öijer uppmärksamhet i medierna.

År 1976 utkom även nästföljande diktsamling, *c/o NIGHT*, på Cavefors. Också den innehöll en bitsk samhällskritik och mottagandet var blandat. Dock innebar samlingen något av ett genombrott för Öijer i och med att den recenserades i fler tidningar än de tidigare. Återigen var Bengt Holmqvist en av dem som var mest positiv och han konstaterade att han hade rätt i sin tidigare förmodan: ”Idag står Bruno K Öijer i allra främsta ledet bland våra unga diktare”.[72]

Trots den blandade kritiken fick Öijer 1976 Stig Carlsson-priset på 5 000 kronor av Litteraturfrämjandet för *c/o NIGHT*, och året därpå även ett femårigt arbetsstipendium från Författarfonden, vilket medförde att han fick möjligheten att lämna de tillfälliga arbeten som han hade och skriva på heltid.[73]

Bruno K. Öijer, Chivas Regal*, Cavefors (1978)*
Bruno K. Öijer, Giljotin*, Wahlström & Widstrand (1981)*

Öijer uttalade sig ofta i media under början och mitten av sjuttiotalet och han var aktiv i den kulturdebatt som pågick. Ofta retade han sig på vänstersympatisörernas syn på litteraturen och hans angrepp var hårda. Detta slog tillbaka på honom själv i kritiken av hans verk. Det tydligaste exemplet är mottagandet av Öijers enda roman *Chivas Regal* som gavs ut 1978 på Cavefors. Romanen är det verk som innehåller Öijers skarpaste kritik och hans mest vulgära språk och den fick i stort sett bara negativa omdömen, vilket också gällde för nästföljande diktsamling, *Spelarens Sten*, som året efter utkom på Wahlström & Widstrand, det förlag som därefter blev Öijers hemvist.[74]

Efter all kritik tröttnade Öijer på det svenska kulturklimatet och reste sommaren 1978 till USA med Rolf Börjlind för ett etablera sig där som poet. Då han upplevde att förläggarna ville kväva hans originalitet reste han dock hem igen året därpå.[75]

Kritikernas benägenhet att skriva ner det Öijer publicerade under senare hälften av 1970-talet har Gunnar Harding sammanfattat på följande sätt: ”Den uppmärksamhet Bruno K. Öijer vunnit med de spektakulära manifesten och aktionerna fick han snart betala priset för. Kritiker började omnämna honom som den PR-sinnade poeten och hans böcker avfärdades ofta i korta föraktfulla recensioner”.[76] Clemens Altgård menar att det förhåller sig på samma sätt med diktsamlingen *Giljotin*, som utkom 1981. Altgård försöker i sin essä ”Mysteriet med den klibbande djävulsmasken” (1988) att återupprätta diktsamlingen genom att peka på den orättvisa bedömning som den fick i svenska dagstidningar. Han skriver följande:

> När jag efter sju år återvänder till sju av de dags- och kvällspressrecensioner som skrevs om Giljotin kan det konstateras att alla avhandlar Öijers gester, poser och demoni men att ingen gjort sig besväret att försöka förstå dikterna eller diktsamlingen i sin helhet. Det vore en överdrift att påstå att alla som skrev, 1981 och -82, var negativa. I synnerhet Peter Curman i Stockholms-Tidningen och Staffan Stolpe i Arbetet var förhållandevis positiva men jag kan lugnt påstå att ingen gav en rättvisande bild av bokens innehåll, Öijers poetiska förnyelse och världsbild. Som en kuriositet kan nämnas att SvD överhuvudtaget inte skrev om boken.[77]

Ett genomgående drag i kritiken var alltså att recensenterna mer fokuserade Öijers person och gester än hans verk. Tidigare hade även huvudpersonen Alias i *Chivas Regal* tolkats av kritikerna som Öijers alter ego, vilket befäste den redan negativa bild av författaren som hans tidigare inlägg i kulturdebatten hade genererat. Själv tog dock Öijer avstånd från den bild av honom som media målade upp.[78]

Det står klart att kritikerna inte kunde hantera Öijers provokationer. Litteraturforskaren Anders Cullhed gav en möjlig förklaring till varför i radioprogrammet *Lyrikmagasinet* 1986. Cullhed menar att då provokationen hade funnits med i modernismen sedan 1910-talet hade borgarpubliken lärt sig att hantera den, men det hade däremot inte den nya vänstern efter 1968. Den kände sig i stället oerhört provocerad och såg Öijer som en folkets fiende.[79]

DET TYSTA 1980-TALET

Efter det turbulenta 1970-talet höll Öijer en låg profil. Han ville inte ge intervjuer eller uttala sig, eftersom han ansåg att han hela tiden blev missuppfattad.[80] Det resulterade i ett relativt tyst 1980-tal för Öijers del. Han gjorde vissa scenframträdanden, bland annat med Fläskkvartetten på Södra Teatern i Stockholm 1988, och han medverkade i en del radio- och TV-program, men han deltog inte i kulturdebatten på det sätt som han hade gjort under 1970-talet. Inte heller publicerade han sig i lika hög grad. År 1984 stod hans långa dikt ”Skisser till ett av Dödens tal” att läsa i *Dagens Nyheter*. Denna återkom inläst på LP-skivan *Skugga kommer* 1986, där Öijer läser några av sina dikter till musik av Brynn Settels, samt som den sista och längsta dikten i diktsamlingen *Medan Giftet Verkar* (1990). Dikten ”Vi lägger det svarta puzzlet”, som också förekommer i nämnda samling, publicerades i *Aftonbladet* 1988.[81]

År 1985 fick Öijer garanterad författarpenning från Författarfonden och 1986 gav Wahlström & Widstrand ut en samlingvolym av författarens dikter, *Samlade dikter 1973–81*. Flera av recensenterna var positiva till samlingsutgåvan, men i några fall var kritiken hård.[82] Ulf Jönsson tillhörde dem som uttalade sig mest negativt:

> Visste jag inte bättre, så skulle jag tro att denne ”anarkist” nyss konfirmerat sig. Det är nämligen mycket längesedan jag läste något så substanslöst och osjälvständigt som de tre första samlingar som ingår i den här 435 sidor tjocka boken. Jag och många med mig skrev själva dikter av det här slaget i de yngre tonåren och lite till mans tyckte vi nog att vi var världens bästa poeter. Men vi hade åtminstone den goda smaken att inte publicera eländet.[83]

Jönsson kallar vidare den tidige Öijers lyrik för ”en billig kopia av Bob Dylan” och menar att en del av hans dikter inte hör hemma någon annanstans än i papperskorgen. Han skriver att den ”förstelnade form av poesi” som samlingsvolymen innehåller borde förbigås med tystnad. Även under 1980-talet fick alltså Öijer utstå kritik för sin 1970-tals-produktion.[84]

1990-talet och omvärderingen

När *Medan Giftet Verkar* publicerades 1990 såg kritikerna en ny sida hos Öijer, en mer lågmäld, delvis anad redan i *Giljotin*. Detta nya uppskattades och såväl språk som form berömdes. Lars Gustafsson skrev till och med i sin recension att ”[o]m jag inte alldeles håller på att bli senil, är Bruno K Öijer i sina bästa dikter den i särklass mest fängslande lyriker jag har läst på svenska efter Tranströmer”.[85]

Författaren tilldelades Carl-Emil Englund-priset på 25 000 kronor för den nya samlingen och fick samma år motta 30 000 kronor från Svenska Akademien. År 1993 gav Wahlström & Widstrand ut ytterligare en *Samlade dikter*, som även innehöll den nya diktsamlingen. Trots att även Öijers tidiga lyrik inkluderas uppskattades också denna samlingsutgåva av de flesta kritikerna.[86]

Med *Medan Giftet Verkar* förändrades både Öijers ställning som poet och kritikernas inställning; de fokuserade i högre grad än tidigare innehållet i dikterna i stället för att angripa Öijers person. Med *Det Förlorade Ordet* (1995) hyllades han i recension efter recension. Johan Svedjedal kallar diktsamlingen för Öijers ”mediala genombrott” och poeten figurerade mycket riktigt i medierna betydligt mer under 1990-talets andra hälft än någonsin tidigare. Det räcker med att jämföra storleken på högen med artiklar och recensioner från 1995 och framåt med det som har publicerats tidigare för att konstatera detta.[87]

Med *Det Förlorade Ordet* nådde Öijer slutligen en framträdande position som uppskattad poet. Han fick 1995 års Palmaerpris på 25 000 kronor av tidningen *Östgöta Correspondenten* och tilldelades 30 000 kronor från Samfundet De Nio.[88] År 1997 gav Wahlström & Widstrand ut en något reviderad, ny upplaga av romanen *Chivas Regal* och en tredje *Samlade dikter*, där den lyriska produktionen från 1973 till 1995 ingår. Även dessa uppmärksammades i tidningarna och få negativa röster hördes, trots att *Chivas Regal* är det verk som författaren tidigare hade fått mest kritik för. Samma år fick författaren Taubepriset på 50 000 för ”en rik, grym, djup och levande samtidslyrik”.[89]

Kritiken av Öijers verk vände alltså från och med 1990 och bedömningen av nyutgåvan av *Chivas Regal* är intressant i det här sammanhanget. Romanen fick som nämnts hård kritik 1978, men när den nu kom i en nyutgåva var omdömet inte lika entydigt. Flera recensenter gav egentligen inte något omdöme över huvud taget. Några var smått positiva, andra undanglidande och talade hellre om vad kritikerna hade tyckt för 19 år sedan än vad de själva ansåg om den. Clemens Altgård påpekade också i sin recension att man kunde se den i ett efterhandsperspektiv ”nu när samhällsstrukturerna och ideologierna i så hög grad krackelerat”.[90]

Det framgår också indirekt att en del av dem som recenserade romanen egentligen föreföll ha velat skriva något annat än vad de satte på pränt. Cristine Sarrimo skrev exempelvis följande i *Svenska Dagbladet*: ”När man väl accepterat de estetiska premisserna – korta, avhuggna meningar, inga versaler, tröttsamma ’&’ i stället för ’och’ samt trista, alltför långa surrealistiska, bildgalna haranger – kan man vaska fram guldkornen. De finns, framför allt om man har överseende med sprit- och drogorgierna”.[91] Sarrimos recension framstår som ett försök att hitta förmildrande omständigheter för att slippa vara negativ.

Något liknande hände med den samlingsvolym som kom 1997, som även den överlag fick positiva omdömen. De tidigare diktsamlingarna omvärderades och flera kritiker sade sig nu se en tydlig linje i Öijers författarskap. Andra tonade ner den tidiga produktionen till förmån för *Medan Giftet Verkar* och *Det Förlorade Ordet*. Vanligt var även att man i recensionerna undvek att ge ett omdöme och i stället koncentrerade sig på en historik över Öijers författarskap.[92] Sammantaget visar receptionen av nyutgåvorna under 1990-talet antingen att tiden har hunnit ikapp verken, eller att Öijer har nått en så stark position i fältet att han inte längre kritiseras.

Öijer fortsatte efter succéerna med *Medan Giftet Verkar* och *Det Förlorade Ordet* att hålla sig ifrån kulturdebatten, men han ställde upp i flertalet intervjuer i radio, TV och tidningar. År 2001 utkom *Dimman Av Allt*, Öijers senaste diktsamling och den tredje i en trilogi där även *Medan Giftet Verkar* och *Det Förlorade Ordet* ingår. Dessa tre diktsamlingar har även var för sig och tillsammans utkommit i pocketutgåvor.

I takt med att popularitеten ökade under 1990-talet kom det också allt fler personer till Öijers lyrikuppläsningar. Hans föreställningar på Orionteatern i Stockholm hösten 1999 och 2002 gick för fulla hus och man tvingades båda gångerna ordna extraföreställningar för att tillmötesgå det stora publikintresset. År 1999 fick han också ta emot det prestigefulla Bellmanpriset på 150 000 kronor från Svenska Akademien och i samband med detta uppmärksammades han i *Aktuellt*, en nog så ovanlig företeelse när det gäller en svensk lyriker, vilket också påpekades i programmet. Samma år fick han Sveriges Radios lyrikpris på 30 000 kronor och 2002 Samfundet De Nios stora pris på 200 000 kronor.[93]

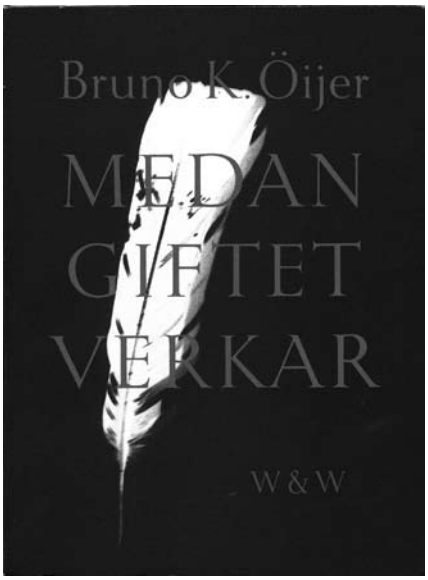

Bruno K. Öijer, Medan Giftet Verkar, *Wahlström & Widstrand (1990)*
Omslag: Bruno K. Öijer / August Taube
Bruno K. Öijer, Det Förlorade Ordet, *Wahlström & Widstrand (1995).*
Omslag: Maya Eizin
Bruno K. Öijer Dimman Av Allt, *Wahlström & Widstrand (2001).*
Omslag: Maya Eizin

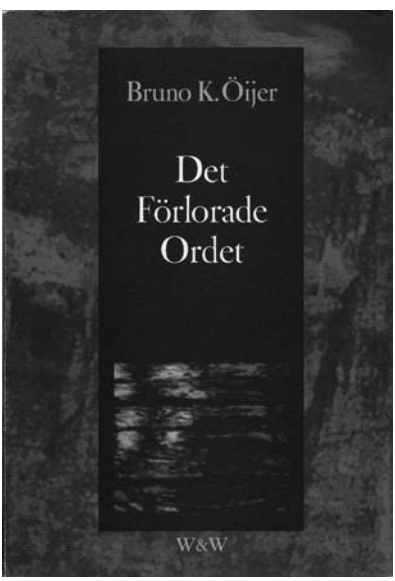

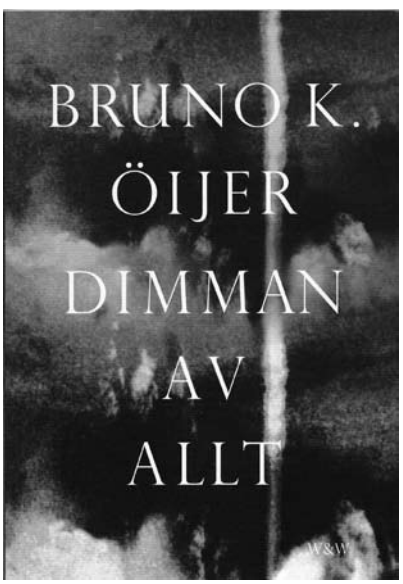

Bruno K. Öijers författarskap är tämligen unikt bland de samtida svenska lyrikernas. Med ett femårigt arbetsstipendium från Författarfonden kunde han tidigt försörja sig som poet, han tillhör de samtida lyriker som har sålt allra bäst och han har tilldelats en lång rad litterära priser.[94] Från och med 1985 har han garanterad författarpenning och kan därmed betraktas som yrkesverksam författare. Åtskilliga universitetsuppsatser på påbyggnadsnivå har ägnats hans författarskap, liksom analyser i doktorsavhandlingar, en essäbok och en monografi, Per Bäckströms *Aska, Tomhet & Eld. Outsiderproblematiken hos Bruno K. Öijer* (2003).[95] Den sistnämnda har sin utgångspunkt i den outsiderposition som poeten har intagit, och kan därmed, i likhet med stora delar av receptionen, ses som ett exempel på hur inte bara de litterära verken utan också Öijer som person framstår som ett intressant analysobjekt.

Att Öijer har förflyttats från utkanten till centrum råder det ingen tvekan om, och hans position är exceptionell för en lyriker med en debut så sent som 1973. Han har nått ut bredare än till en litteraturintresserad allmänhet; i en intervju i SVT:s kulturprogram *Kobra* 2002 hade han till och med anledning att diskutera bilden av sig själv som ”folklig”. Enligt *Nationalencyklopedins* definition av ordet, är den folklig ”som tillhör de breda folklagren och är populär där”, vilket inte vanligen gäller samtida poeter. Det är förstås meningen att den litteraturintresserade ska känna igen Öijer när han passerar i ett klipp i vinjetten till *Kobra*, men han har också kommit att synas mer än någon annan lyriker i sammanhang där han når en större publik, exempelvis då han var anlitad som uppläsare vid det TV-sända överräckandet av Polarpriset till Bob Dylan den 15 maj 2000 samt när han var ”förband” till rockgruppen Kent på Stockholms stadion den 6 juni 2003.[96]

En utblick mot tecknade serier visar också hur Öijer har nått en position där hans namn finns i var mans vetande. Förutom att episoden på T-centralen har förevigats i serierutor i Gunnar Lundkvists *Klas Katt i Hell City* (1979), har också Öijers namn anspelats på i översättningar av andra tecknade serier på senare år.[97] I *Kalle Anka & C:o*, som framför allt riktas till barn, är det vanligt förekommande att alludera på kända företeelser på ett sådant sätt att både barn och vuxna kan finna nöje däri. Detta kommer till uttryck när Uno Löje, ”Ankeborgs mest berömde poet”, figurerar i ett nummer från 1996. I den svenska översättningen av en strip från vuxenserien *Pondus* av Frode Øverli – en av Norges mest kända serieskapare – publicerad i *Dagens Nyheter* 2002, är anspelningen än tydligare. Där förekommer en Runo K. Böjer som i ett TV-program får frågan om det är något i hans poesi ”som kan fungera som brandfackla i litteraturdebatten” varpå han reagerar med att visa upp sin nakna bakdel, en gest som vid Öijers provokationer på 1970-talet sannolikt skulle ha resulterat i ogillande rubriker på kultursidorna. 30 år senare ger det dock endast reaktionen ”Oväntad vändning!” av seriens huvudperson följt av ett ”Absolut!” från hans fru i TV-soffan.[98]

Öijer har under sin författarkarriär nått en ställning som poet uppskattad av kulturetablissemanget, men han har samtidigt haft ett så brett genomslag att hans diktsamlingar säljer ovanligt bra för en samtida poet och hans namn går att använda för komiska poänger i tecknade serier som når en stor publik. Öijer ansåg inte att han fick någon respekt från kritikerna under sjuttiotalet; tjugo år senare fick han både det och en unik position. Han har – i någon mening i dubbel bemärkelse – avgått som segrare i slaget om dominansen i det litterära fältet.

Tre författarkarriärer

De författarskap som här har belysts visar tre mycket olika öden i det litterära fältet. Förutsättningarna för respektive position bestäms av litterär begåvning och det symboliska kapital författarna har lyckats samla på sig, där det utgivande förlagets ställning är av central betydelse för medias intresse.

Det finns en stor mängd amatörförfattare i Sverige som aldrig når någon nationell, regional eller ens lokal uppmärksamhet. Trots dessa villkor upphör de inte att publicera sina verk på egen bekostnad. Många av dem har utgivit åtskilligt, men få har en så diger bibliografi som Yngve Aldhagen. Hans stora produktion spänner över ett flertal ämnen och litteraturkategorier och inte minst därför är författarskapet intressant att studera. Aldhagen verkade utanför Stockholm och det nationella litterära systemet, närmare bestämt i industristaden Norrköping, och han befann sig i ett helt annat sammanhang än de etablerade författarna – ett lokalt. Därmed hade han en helt annan arena att spela på.

Else-Britt Kjellqvist och Bruno K. Öijer debuterade båda i *Lyrikvännen* – till och med i samma nummer – och verkar i det nationella litterära systemet, men även deras författarkarriärer ser inbördes olika ut. Kjellqvist inledde sitt skönlitterära författarskap på Sveriges största prestigeförlag med stort kulturellt kapital, men uppmärksammades i mindre grad i och med bytet till Legenda och Carlssons. Genom sin yrkespraktik kunde hon dock nå en stark position som facklitterär författare. I denna egenskap tilldelades hon en rad priser och stipendier och kunde så småningom också försörja sig på sitt författarskap.

Bruno K. Öijers väg som skönlitterär författare hade initialt likheter med både Aldhagens och Kjellqvists, men den utvecklades sedan i en helt annan riktning. I likhet med Aldhagen utnyttjade Öijer stencileringsmaskinens möjligheter och etablerade sig tidigt i tidningar eller tidskrifter. Intressant är också att båda författarna startade litterära sällskap/grupper som gav ut antologier och anordnade uppläsningar. Aldhagen förblev dock lokalt förankrad, med verksamhet och publicering i Katrineholm och Norrköping, medan

Öijer publicerade sig i nationella tidskrifter och tidningar, utkom på ett av de största prestigeförlagen och i uppläsningssammanhang flera gånger gav sig ut på turné, inte bara i Sverige utan även i USA. Han är dock inte bara en av Sveriges mest efterfrågade poeter vid uppläsningar utan också framgångsrik försäljningsmässigt. Öijer har också tilldelats i princip alla större litterära priser av rang samt erhållit garanterad författarpenning, vilket utgör ett bevis på att aktörerna i det litterära fältet erkänner honom som en viktig författare. Till skillnad från både Kjellqvist och Aldhagen har både Öijer själv och hans verk varit föremål för litteraturvetenskapliga analyser. Det faktum att han också har blivit föremål för en monografi är det slutgiltiga beviset på att han har en plats bland parnassen. Öijer är därmed inte bara en uppburen författare, utan även kanoniserad.

8

Lyrikens makt

Lyrikutgivningen i Sverige var större än någonsin 1976–1995, och de resultat som presenteras i denna avhandling visar att den var betydligt mer omfattande än vad tidigare tillgänglig statistik har visat. De förstagångsutgivna titlar som gavs ut under dessa 20 år uppgick till närmare 4 000, vilket historiskt sett är en anmärkningsvärd siffra. En av förklaringarna är den tekniska utvecklingen, som möjliggjorde för exempelvis småförlag och egenutgivare att trycka enklare diktsamlingar. Litteraturstödets införande 1975 och den efterföljande expansionen på bokmarknaden under det sena 1970-talet och 1980-talet, då en rad nya förlag tillkom med förläggare som intresserade sig för lyrik, är en annan. Utgivningen var dock inte bara omfattande utan också jämn. Trots enskilda svackor har lyrikutgivningen historiskt sett inte varit särskilt känslig för förändringar och trender i bokbranschen. Det har både funnits ett behov av att skriva lyrik och en önskan från förlagens sida att ge ut den.

Den största utgivaren under perioden var det sedan länge framstående lyrikförlaget Bonniers, som tillsammans med Norstedts och Wahlström & Widstrand fortsatte att dominera. Dessa renommerade förlag fick emellertid konkurrens från Författares bokmaskin, som med sin omfattande satsning på egenutgivarna blev periodens näst största utgivare. Även mindre och medelstora förlag som Alba/Bonnier Alba, Artemis, Atlantis, Cavefors, ellerströms, Författarförlaget, Gedins, Inferi, LT, Rabén & Sjögren, Settern, Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund, Symposion, Textab, Tre Böcker och Zinderman utgav en betydande mängd lyrik. En mycket stor utgivningsgrupp var också egenutgivarna.

Under de 20 år som studien täcker märks en tydlig positionsförskjutning mellan olika typer av utgivare. De mindre förlag som intresserade sig för lyrik blev fler till antalet, vilket kan ha sin förklaring i litteraturstödets införande. Även utgivningen hos tillfälliga småförlag och föreningar, organisationer eller liknande ökade, vilket medförde att de reguljära förlagen förlorade i andel. Samtidigt stärkte dock de tre stora förlagen sina positioner, till följd av att andra stora eller medelstora förlag med en omfattande lyrikutgivning som Cavefors, Författarförlaget, LT, Rabén & Sjögren och Zinderman gick i konkurs eller upphörde att publicera lyrik. Därmed växte gapet mellan de tre storförlagen och övriga reguljära förlag.

En annan trend som är påtaglig är att det i utgivningen fanns en antingen/eller-effekt. De större och medelstora förlagen gav antingen ut mycket lyrik eller i princip ingen alls, medan de mindre inte eftersträvade samma renodling. Även bland dessa fanns dock stora skillnader, och det är befogat att betrakta vissa förlag som specialiserade på att ge ut just lyrik. Några exempel är Cavefors, Fripress, Gedins, Inferi, Rallarros och Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund samt bokmaskinerna och större delen av de egna förlagen. Sannolikt var det litteraturstödet som gjorde det möjligt för dessa och andra förlag att ha en så omfattande utgivning av lyrik. Tack vare stödet kunde vissa förlag, exempelvis ellerströms, till och med nischa sig mer eller mindre som lyrikförlag.

Lyrikutgivningen var starkt koncentrerad till huvudstadsregionen; närmare hälften av diktsamlingarna gavs ut i Stockholms län. Framför allt gällde denna koncentration de reguljära förlagen, medan egenutgivarna och de tillfälliga utgivarna hade en jämnare spridning över landet. Ansamlingen i Stockholmsområdet var dock tydlig även i dessa utgivningsgrupper. Det är påtagligt att enskilda förlag ofta spelade en avgörande roll för utgivningen av lyrik på många andra orter.

Den tekniska utvecklingen under efterkrigstiden fick stora konsekvenser för lyriken som litteraturkategori. Dels gjorde persondatorn det lättare för privatpersoner att framställa manus att skicka till förlagen – antalet inskickade manus ökade markant från 1980-talet och framåt – och dels medförde offsettrycket och sedermera datoriseringen av bokframställningsprocessen att det blev enklare för småförlag både att etablera sig och att i detta avseende konkurrera på samma villkor som storförlagen. Diktsamlingar trycktes dock oavsett förlagets storlek vanligen i små upplagor och sålde generellt dåligt. En stor del av dem var ren förlustverksamhet. Samtidigt blev de dyrare under perioden, delvis till följd av att de överlag fick en mer påkostad utstyrsel. Med den tekniska utvecklingen följde att stencilprodukterna ersattes av offsettryckta böcker, och allt fler bands inom hårda pärmar.

Även om småförlagen och andra tillfälliga utgivare kvantitativt vann mark ifrån de reguljära utgivarna innebar det inte att de fick större uppmärksamhet i dagstidningarna. På kultursidorna gällde regeln ju större förlag desto fler recensioner, något som antingen kan ses som att kritikerna föredrog att lyfta fram lyrik från de större och mer prestigefyllda förlagen, eller som att de stora förlagen, vilka med sitt kulturella kapital kunde locka till sig de bästa poeterna, faktiskt också gav ut den mest intressanta lyriken.

Positionsförskjutningen rörde inte bara utgivarna utan också deras utgivning. Från 1970-talet och framåt satsade förlagen i betydligt högre grad än tidigare på kvinnliga lyriker, även om männen fortfarande 1995 var i klar majoritet. Kvinnorna stod också för en stor del av föryngringen av författarkåren, vilket överlag motverkade kårens åldrande. Antalet debutanter var relativt konstant under perioden även om det varierade kraftigt mellan en-

skilda förlag, och med undantag av den ökade antagningen av manus av unga kvinnor går det inte att se något tydligt, genomgripande generationsskifte. I den mån man kan tala om ett skifte var det kvinnorna som stod för det, vilket gör perioden unik historiskt sett; manus av kvinnliga lyriker hade aldrig tidigare antagits i samma utsträckning som under det sena 1980- och tidiga 1990-talet. Däremot var majoriteten av förläggarna män, och materialet visar att det fanns ett homosocialt mönster i deras lyrikutgivning; många av de medelstora och mindre förlagen med män i maktpositioner publicerade i första hand andra män. Den stora skiftningen från manliga till kvinnliga lyriker ägde i stället huvudsakligen rum på de tre storförlagen Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand.

Resultaten i denna avhandling pekar mot att det finns en stark hierarkisk ordning bland förlagen som bestämmer förutsättningarna för författarna och deras verk. Med de tre analyserna av Yngve Aldhagens, Else-Britt Kjellqvists och Bruno K. Öijers författarskap har jag visat vilka konsekvenser en viss väg i det litterära fältet för med sig. Amatörförfattaren Yngve Aldhagen försökte etablera sig som författare på ett stort förlag, men hade inte rätt förutsättningar och heller inte de rätta kunskaperna om vilken litteratur som var gångbar i fältet. Ur förlagens synvinkel skrev han inte tillräckligt bra för en nationell publik och fick därför sitt litterära genombrott endast lokalt. Deltidsförfattaren Else-Britt Kjellqvist utkom initialt på Sveriges största lyrikutgivande förlag, publicerade dikter i renommerade tidskrifter och uppmärksammades i dagstidningarna, men med förlagsbytet från Bonniers till Carlssons och Legenda minskade successivt antalet recensioner, och uppmärksamheten riktades i stället mot det facklitterära författarskapet. En författarkarriär som visar en rakt motsatt väg är Bruno K. Öijers. Liksom Kjellqvist publicerades Öijer tidigt i en renommerad tidskrift, och via utgivning på ett stencilförlag och två betydande lyrikförlag – Cavefors och Wahlström & Widstrand – samt stort utrymme i media, klättrade han upp till en position bland parnassen. Dessa tre författare har gått olika vägar, och valen av förlag samt förlagens tro på författarnas möjlighet att skriva bra lyrik har spelat stor roll för författarskapens utveckling.

Även om denna undersökning har strävat efter att komma åt helheter, övergripande tendenser och samband, har förutsättningarna för många av de förändringar som har skett i lyrikutgivningen varit individstyrda. Enskilda personers initiativ gav oss förlag som Alba, Cavefors, ellerströms, Fripress, Gedins och Inferi, vilka blev viktiga utgivare av lyrik under perioden; eldsjälar på mindre förlag är orsaken till den höga andelen lyriktitlar i flera enskilda städer och till och med län; fyra författare i Stockholm som 1972 startade en bokmaskin på grund av att de blev refuserade av de etablerade förlagen gav nya möjligheter för de författare som ville ge ut sina böcker på eget förlag. Det är initiativ som dessa som ligger till grund för den stora utgivningen av lyrik i Sverige.

Lyrikutgivningen, staten och kapitalet

Flera bokmarknadsforskare och förläggare har under de senaste decennierna målat upp en ganska pessimistisk bild av den tryckta bokens framtid. Stefan Mählqvist talade redan 1988 om konsekvenserna av de nya mogulernas – inköpscheferna i de svenska bokhandelskedjorna och bokklubbarna – centrala bokinköp, vilka hjälper till att gynna en bästsäljarkultur.[1] Glappet mellan bästsäljare och de så kallade smala titlarna har ökat de senaste decennierna, en utveckling som även uppmärksammats av bland andra Hans Hertel och bokförläggaren André Schiffrin.[2] Enligt Hertel är detta en effekt av att vi lever i mediesymbiosens tid, där boken har ”detroniserats” och därmed mist sin funktion som privilegierat medium.[3] Hotbilden förefaller bestå i att ett fåtal titlar tar över den bokmarknad som ännu finns kvar när konsumenterna har vänt sitt intresse mot televisionen och Internet. Även om senare års bokförsäljning har motbevisat denna bild, visar försäljningen av diktsamlingar att lyriken är en av de smala litteraturkategorier som kommer till korta i kampen om bokköparna; den som vill använda orden ”lyrik” och ”marknad” i en och samma mening får svårt att vinkla resonemanget i en positiv riktning.

Mot bakgrund av detta tycks det märkligt att det i Sverige ges ut en hel mängd titlar i en litteraturkategori som är så ekonomiskt olönsam för förlagen. Lyriken borde vara en av de litteraturkategorier som drabbas först när åtstramningar görs i utgivningen, men att den överlevde 1970-talets förlagskris är ett bevis för att den klarar av att återupprätta sin position efter tillfälliga svackor.

Den statistik som har presenterats i denna avhandling visar att både förlag och andra utgivare satsade på lyrik i högre utsträckning än någonsin under det sena 1900-talet. Om nya medier tog över bokens roll, om en stor del av lyriktitlarna inte bar sina egna kostnader, om konsumenterna helt enkelt inte fanns, då är den mer intressanta frågan: varför?

I sin egenskap av dåvarande förlagschef på Wahlström & Widstrand reflekterar Jonas Modig i en essä över lyrikutgivningen i Sverige under det sena 1900-talet. Han skriver: ”Med eller utan statligt stöd förblir lyrikutgivningen en osedvanligt oattraktiv genre för ett förlag som vill ha goda ekonomiska resultat. Ger man en ekonomikonsult i uppdrag att gå igenom förlagets räkenskaper har han svårt att förstå siffrorna när han kommer till lyrikutgivningen.”[4] Ett exempel på just detta ger Johan Svedjedal när han återger en gammal förlagsanekdot från Bonniers verksamhet under 1950-talet:

> Vid början av femtiotalet kallade Bonniers in en civilekonom för att granska hur förlaget sköttes. Firman hade varit ett rent familjeföretag i drygt hundra år, utan moderna finesser som budget och årsbokslut, men nu var det dags. Ekonomen stängde in sig i en skrubb med förlagets berömda ”kort”, registerkort där förlagets förskott till varje författare antecknades i en spalt bredvid

> inkomsterna från hans eller hennes böcker. Det kunde vara dyster läsning. Efter en vecka utträdde civilekonomen, högröd i ansiktet, med frågan: ”Vem i hela friden är den här Lindegren och varför har ni inte kastat ut honom?” Förlagsredaktörerna fick föra honom åt sidan och varligt förklara skillnaden mellan investeringar på lång sikt och på kort sikt – hur Erik Lindegren visserligen inte gav förlaget några omedelbara bästsäljare, men desto mer av den kulturella nimbus som drog alla slags författare till förlaget.[5]

Bokutgivning handlar sålunda inte bara om pengar, utan om helt andra slags investeringar, och lyrikens existens på utgivningslistorna har sin grund i annat än kommersiell potential. Modig beskriver lyrikutgivningen som ”det mest renodlade uttrycket för förlagsekonomins schizofreni” och menar att ”det krävs en väl sammansatt syn på verksamheten för att alla bitar skall falla på plats”. Han summerar de olika komponenter som måste samverka för ett förlag som vill ägna sig åt lyrikutgivning på följande sätt: ”Tillgängliga ekonomiska resurser måste balanseras mot sådana abstrakta storheter som långsiktighet, profil, attraktionskraft för det egna landets författare liksom renommé i utlandet och naturligtvis ett genuint intresse för lyrik.”[6]

Det går att finna stöd för Modigs resonemang även hos andra förläggare. Som nämnts har Per I. Gedin framhållit som betydelsefullt att den första boken som kom att bära förlagsnamnet Gedin var just en diktsamling: ”När Gedins Förlag i januari 1987 gav ut sin första bok – Magnus William-Olsson: *O’* – var det ingen slump att det var en diktsamling av en ung debutant. [---] En ung svensk poets debut skulle ge rätt signaler.”[7] I detta uttalande finns mycket av det som Modig talar om som ”abstrakta storheter”; förlaget profilerade sig omedelbart som ett seriöst skönlitterärt förlag som, skulle det också visa sig, hade attraktionskraft för många av det egna landets författare, liksom utländska.

Även om det finns en mycket begränsad kommersiell potential i den förlagsutgivna lyriken, finns det en stark symbolisk: lyrikutgivningen ger förlagen kulturellt kapital. Diktsamlingar läses och köps av en begränsad, men för det litterära fältets specifika kapital central, krets och ger sällan omedelbara ekonomiska vinster, men för den som har tid att vänta kommer framgångarna. Förlagets anseende höjs med tiden av en fin lyrikutgivning, vilket så småningom kan generera både recensioner och en plats i litteraturhistorieskrivningen för författarna.[8] Därmed kommer det också på sikt att fungera omvänt – att bli utgiven på ett prestigefullt förlag är väsentligt för den författare som vill ha uppmärksamhet på kultursidorna.

Förlagen ger ut lyrik främst för det kulturella kapitalet, inte för det ekonomiska. Lyriken har sitt elfenbenstorn och den ekonomiska vinsten erhålls i stället genom utgivning av etablerade prosaförfattare av sådan dignitet att de får sina böcker antagna som huvudböcker i de stora bokklubbarna samt genom utgivning av översatt massmarknadslitteratur. Mottot att tjäna in på

gungorna vad man förlorar på karusellen är välkänt och etablerat i branschen – det är prosautgivningen med sina storsäljare som får finansiera större delen av den smala utgivningen. Det finns dock även en ekonomisk aspekt i lyrikutgivningen, vilket Modig antyder i citatet ovan: en bra lyrikutgivning lockar till sig bra författare – de kommande generationernas storsäljande prosaister – liksom det lockar en viss läsekrets till förlagets utgivning. På så vis kommer även lyrikutgivning i förlängningen att handla om ekonomiska vinster.

Så fungerar det på de stora och etablerade förlagen. För de mindre ser spelreglerna annorlunda ut. Här torde förläggarens personliga intresse vara av större vikt, då småförlagen inte i samma utsträckning kan räkna med den attraktionskraft och det renommé som Modig talar om. Som vi har sett genererade lyrikutgivning på de mindre förlagen oftast färre recensioner, till vilket ska läggas en mindre manustillströmning och generellt lika dåliga försäljningssiffror.

Därmed inte sagt att lyrikförläggarna på de stora förlagen inte skulle ha detta intresse. Det är tvärtom avgörande för den enskilde förläggaren oavsett storleken på förlaget. Men medan det för förläggarna på de stora förlagen inte behöver vara hela belöningen är det sannolikt så för många av förläggarna på de mindre. Tack vare det statliga litteraturstödet kan dock även de mindre förlagen få ekonomisk täckning för tryckningen av både en och annan diktsamling.

Som visats har omfånget på litteraturstödet till diktsamlingar minskat, men totalt sett har den stora och breda lyrikutgivningen klarat sig bra även med minskade resurser från statligt håll. Dock har de utgivande förlagen skiftat och i exempelvis fallet Settern finns en direkt koppling mellan minskat stöd till lyriken och förlagets omläggning i utgivningen. Lyriken är en litteraturkategori som många utgivare gärna provar på, men som de – kanske på grund av bristande lönsamhet – snart överger igen. Det finns ett brett intresse för att ge ut lyrik, men det verkar också som om många utgivare endast publicerar diktsamlingar när de anser sig har råd, vilket tyder på att lönsamheten även för dessa tillfälliga utgivare är låg.

1990-talet – lyrikens guldålder …

Något som delvis motsäger den dystra ekonomiska situationen är trenden att ge ut lyrik i pocket, som inte minst har blivit tydlig under 1900-talets slut och det nya millenniets början. Modig ser denna trend som ett bevis för att det trots allt går att sälja lyrik i större upplagor:

> Pocketbokens pånyttfödelse i början av 70-talet öppnade vägen för relansering av både klassiska och modernare poeter. [---] När jag som ansvarig för MånPocket i slutet av 70-talet ville göra licensavtal med Åke Runnquist om

> Ekelöfs dikter skakade han bekymrad på huvudet och förstod inte hur en poet som aldrig sålt mer än några hundra exemplar och vars prestigeutgåva i det fina blå bandet stod stilla på låg nivå skulle kunna nå ut till folket. Det blev dock en rask succé och snart fanns Ekelöf exponerad i var och varannan pressbyråkiosk. Idag har MånPocket sålt sammanlagt 50 000 exemplar av Ekelöfs dikter. Mycket annat följde: Werner Aspenström, Tomas Tranströmer, Karin Boye, Hjalmar Gullberg, Birger Sjöberg, Kristina Lugn, Bodil Malmsten, Bruno K. Öijer.
>
> Marknaden finns – också för lyriken. Det är varje lyrikförläggares fasta övertygelse. Även om den i allmänhet uttalas mera som en besvärjelse är den tillräckligt ofta så trovärdig att utgivningen kan fortleva och förnyas.[9]

Modigs reflektion härrör från 1996, och sedan dess har lyriken ökat markant i de stora förlagens pocketserier. Det rör sig inte bara om moderna klassiker som de ovan nämnda – där ytterligare namn som Nils Ferlin och Sonja Åkesson kan tilläggas – utan om relativt nyutkomna diktsamlingar. Listan kan göras lång, men några exempel är Mikael Niemis båda första diktsamlingar *Näsblod under högmässan* (1988) och *Änglar med mausergevär* (1989), som utgavs i PAN pocket året efter framgångarna med romanen *Populärmusik från Vittula* (2000). I samma serie utkom *Nära. Nya dikter* (2002) av Brita af Geijerstam, vilket innebar pocketutgåva samma år som den inbundna förstaupplagan. Vidare kan nämnas Anna Carlquists *Osminkat fanstyg* (1995), som 1996 utgavs i NoK pocket. I denna serie utkom även två av Jacques Werups tidigare diktsamlingar i *Dikterna från Österlen* (2001). Wahlström & Widstrand publicerade 1994 nyutgåvan av Ulf Lundells diktsamling *Fruset guld* (1979) i sin pocketserie W & W pocket och i Bonnier pocket utgavs 1995 nyutgåvan av Lotta Olssons *Skuggor och speglingar. En sonettsvit* (1994). MånPocket, slutligen, gav bland annat ut Ernst Brunners samlade dikter, *Stoft av ett stoftkorn. Samlade dikter 1979–1999* (1999) och Ann Jäderlunds *Dikter 1984–2000* (2002).

Samtidigt som diktsamlingar trycks i små upplagor och lever ett undanskymt liv på bokhandelshyllorna och i vad Hertel i sin modell över de litterära kretsloppen skulle kalla de speciallitterära kretsloppen (platsen för smal skönlitteratur som säljs i små upplagor), kommer alltså relativt nyutgiven lyrik ut i pocket. Därmed finner lyriken vägen ut i det populärlitterära kretsloppet, när upplagorna blir tillräckligt stora även i det masslitterära.[10] Det finns uppenbarligen ett stort intresse från förlagens sida att vidga lyrikmarknaden och detta är en strategi. Kanske innebär det att lyriken når nya läsargrupper, men det kan också innebära en ny överutgivningsfas liknande den vid slutet av 1960-talet.

Även andra ljuspunkter finns. Med Internet når lyriken ut i det intermediala kretsloppet, där litteratur sprids via andra medier.[11] Detta gäller även den inlästa lyriken och den som framförs i form av visor och populärmusik, vilka sprids via ljudböcker och fonogram. Elektronisk publicering ger framför

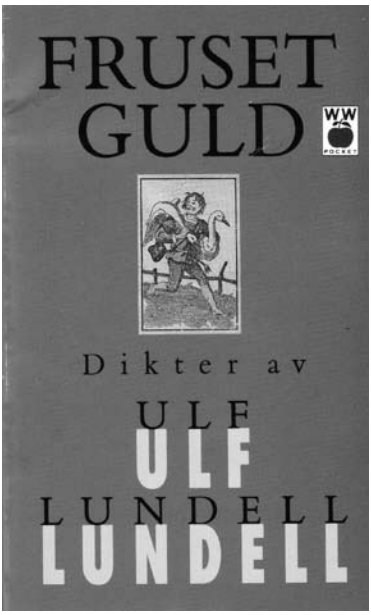

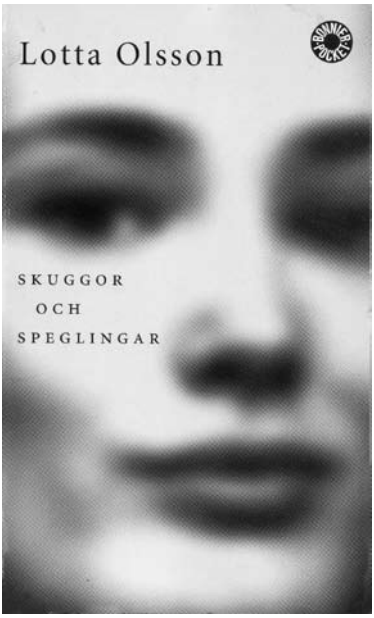

Ulf Lundell, Fruset guld*, W & W pocket (1994). Omslag: Mona Rönningen*
Lotta Olsson, Skuggor och speglingar. En sonettsvit*, Bonnier pocket (1995). Omslag: Lotta Kühlhorn*
Karin Boye, Dikter*, Bonnier pocket (1985). Omslag: Björn Bergström*
Gunnar Ekelöf, Dikter*, MånPocket (1991). Omslag: Pia Forsberg*

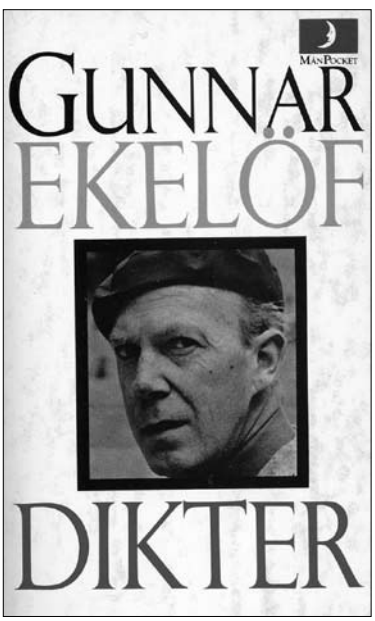

allt ökade möjligheter för amatörpoeterna. Som Erik Peurell har visat publicerades lyrik på en rad olika typer av webbplatser under slutet av 1990-talet. Exempelvis växte det fram åtskilliga forum, där huvudsakligen unga, icke-etablerade lyriker medverkade.[12] Peurell sammanfattar läget på följande sätt år 2000:

> The enormous amount of poetry and short prose works, diaries, topical articles and reviews published on the Web are witness to a creativity and expressiveness among the general public that has not previously had the opportunity of publicising its works in a similar way. As more and more Swedes, only in the last two years or so, have gained access to a home PC and Internet connection, in many cases through hire-purchase and special offers via their employers, amateur writers have had the chance to meet an audience, try out their texts, share their thoughts and experiences and develop their writing.[13]

Dessa nya möjligheter för amatörförfattarna kommer i längden sannolikt att påverka omfattningen av publiceringen på eget förlag, i vilken riktning låter jag dock vara osagt. Antingen sporrar det fler författare att publicera böcker, eller också minskar användandet av detta medium till förmån för den betydligt billigare elektroniska publiceringen.

Det var dock inte bara Internet som under slutet av 1900-talet blev en viktig faktor för lyrikens spridning utanför bokpärmarna. Ingen redogörelse för lyrikens villkor under dessa decennier är komplett utan ett omnämnande av det muntliga uppsving som litteraturkategorin fick. Dels skedde det genom att poesifestivaler arrangerades och etablerades runtom i landet på 1980-talet – Göteborgs Poesifestival, Poesidagarna i Malmö, Poesifestivalen i Nässjö och Stockholms poesifestival för att bara nämna några – och dels tack vare företeelsen Poetry Slam på 1990-talet. Därmed innebar 1990-talet också framgångar för lyriken i Hertels femte och sista kretslopp, det orala.[14]

Trots nämnda festivaler menade Göran Printz-Påhlson i en krönika från 1990 att lyrikuppläsningarna var på tillbakagång under 1980-talet. Han förutspådde dock att de under 1990-talet skulle ”tillta i både omfång och betydelse i takt med den fortgående marginaliseringen av poesin i media”.[15] Han fick rätt.

År 1987 ordnade hantverkaren Marc Smith lyriktävlingar på puben Green Mill Café i Chicago, där publiken tydligare skulle engageras genom att den fick vara domare. Modellen spreds över hela USA och 1992 förde poeten Erkki Lappalainen med sig den till Sverige där den snabbt blev populär.[16]

Under devisen ”Det går inte att tävla i poesi. Därför gör vi det” har Poetry Slam-tävlingar spridits till ett femtiotal orter i Sverige. Ett första SM arrangerades 1995 och har sedan förekommit årligen. Tävlingarna har givna ramar; dikten får inte vara publicerad tidigare, den ska framföras på mindre än tre minuter av författaren själv utan rekvisita, och frivilliga ur publiken bildar jurygrupper som ger poäng för varje framträdande.[17]

Framgångarna för Poetry Slam har varit stora och inte minst mediebevakningen har varit omfattande. År 1998 utkom *Slamtologi. Poetry Slam 1998*, med en historik över rörelsen och dikter från 65 slampoeter, vilken två år senare följdes av *Slam! Handbok för estradpoeter*, med intervjuer med namnkunniga personer inom rörelsen, dikter och essäer. År 2006 utkom så en ny antologi, *Svensk Slam. Slamtologi 2006*. Med stöd från Statens kulturråd gavs även en CD-skiva ut 2001, *Stjärnstopp i Koopers anda*, där 18 poeter som deltog i Poetry Slam i Rinkeby 2001 framför sina bidrag.

Poetry Slam har också inneburit publicering på de renommerade förlagen, framför allt Wahlström & Widstrand, för flera nya poeter. Efter deras framgångar på slamtävlingar gav förlaget ut Johannes Anyuru, Daniel Boyacioglu och Bob Hansson. Boyacioglu hade tidigare även utgivit tre diktsamlingar på Tiden. Nämnas kan också Solja Krapu, som sedan några år har sin hemvist på Alfabeta.

… eller dess fall?

Poetry Slam lockade till sig en ny, yngre publik och genererade dikter som nådde fram till sina åhörare direkt. Språkliga experiment fick ge vika för ett utvecklande av framförandets konst, då inte bara verket bedöms utan även uppläsningen.[18] Åsikterna om denna utveckling går isär. Bob Hansson, den första svenska mästaren i Poetry Slam, framhåller vinsterna i en krönika:

> Möjligen är slam bara en av poesins mest upphypade identitetskriser. Kanske är en välfylld slam-arenas kombination mellan bibliotekskoncentration och jättevrål svar nog. Imponerande är det i alla fall hur en avskalad människoröst på tre minuter förmår det som Hollywood behöver miljoner dollar och en tvåtimmarsföreställning på sig för att sedan ofta misslyckas med: att berätta något.[19]

Denna positiva syn på dialogen mellan poet och publik delas av många av slampoeterna, men utanför rörelsen har kritiska röster hörts. I en artikel från 2000 kritiserar poeten Håkan Sandell tävlingarna för ”de slarviga utgjutelser man alltför ofta bjuds” och att ”den nya muntligheten i denna tävlande uppläsningsform inte sällan närmar sig stand up comedy”. Han förefaller emellertid anse att publiken snarare än poeterna är orsaken till detta: ”Självfallet står kvaliteten på ett lands poeter på något sätt i relation till kvaliteten på ett lands poesipublik.” Om publiken ”genomgående belönar […] det mest vardagstrivialistiska, populistiskt flåsiga hos poeten så har man inte skapat en miljö där den bästa poesin kan växa fram”.[20]

Clemens Altgård sammanfattar konflikten i en artikel samma år: ”Poetry Slam innebär att det muntliga framförandet av dikten åter sätts i centrum, låt

vara på ett vis som många uppfattar som publikfriande och populistiskt. Det blir poesi på publikens villkor, snarare än litteratörernas eller kritikernas, men poesin får därigenom en annan räckvidd, sett i ett socialt sammanhang."[21]

Bakom kritiken skymtar ett grundläggande problem: synen på lyriken som exklusiv och smal. *För* populär får lyriken inte bli. Detta lyser igenom inte minst i Kungl. bibliotekets klassificering, där tonsatt lyrik av mer populärt slag relativt systematiskt har fört till andra signa än Hc.03. Den lyrik som hittas under klassifikationen i nationalbibliografin är nästan uteslutande den som i Hertels modell hör till de speciallitterära kretsloppen. Men lyriken finns som visats också i alla de andra kretsloppen, inte minst i det orala. Den ser bara annorlunda ut.

Kritiken mot Poetry Slam går också i linje med en utveckling i branschen som flera skribenter tycker sig skönja i de senaste decenniernas intresse för lyrik i Sverige. Mot slutet av millenniet ondgjorde sig flera författare och förläggare över den debutanthausse och författarglorifiering som de menade präglade media och den svenska bokbranschen. "Debutanter görs ofta till talesmän för sin generation, för de unga i dag. De hamnar i soffprogram i tv och förväntas uttala sig om allt möjligt", säger Staffan Söderblom i en intervju från 1999. "Personen har blivit det viktiga, texten ett ointressant bihang", summerar han – ett för det sena 1900-talet vanligt påstående, och något som vi även kunde se i bevakningen av Bruno K. Öijers diktsamlingar.[22]

Detta synsätt återkommer ofta i debatten om litteraturens villkor. Andra mediers inflytande anses ha resulterat i att det inte längre bara handlar om att författaren ska skriva en bra roman eller diktsamling; förlaget måste också kunna marknadsföra den, ett förfarande som mer och mer blir beroende av författarens utseende och utstrålning. Hertel har beskrivit mekanismen: "Forfattere lanceres på deres star quality – det hedder på medie-slang star fucking og trendsniffing. TV-publicity er central for at sikre bøgers succes, og flere store New York-forlag siger åbent at forfatteres udseende, fremtræden og alder indgår som forudsætning for antagelse af manuskripter."[23]

Personfixeringen är något som många menar även har präglat lyrikens tillvaro. Med ett uttryck från Nils Ferlin konstaterar Jonas Modig att "[n]öjets estrader har ökat i betydelse i modern tid, också för poeterna. Debuterar man som poet idag ska man räkna med att uppträda, läsa egna dikter och gärna kunna showa lite också."[24] I en artikelserie i *Smålandsposten* i oktober 1996 kallad "Lyriken i Sverige" fick tre svenska poeter och förläggare yttra sig om läget för lyriken, och poeten Kristian Lundberg tog tillfället i akt att angripa just mediernas fixering vid författaren. Han menade att "också poesin har infekterats av behovet av snabba kickar och omedelbar behovstillfredsställelse": "Det går att bli en massmedial hjälte och soffprogramsprofet genom att publicera en diktsamling".[25]

Lyriken har således "infekterats" av massmedias grepp, ett ordval som indikerar att detta inte är önskvärt och inte hör lyriken till. Uppfattningen

utmanas av uppmärksamheten kring 1990-talets muntliga poesi. Poetrollen förändras och anpassas till samtiden, men de förändringar som sker ses inte sällan som ett hot – vilket i sig inte är något annat än en klassisk maktkamp i fältet om att vara smakdomare.

Citaten från Lundberg säger emellertid också något annat, nämligen att det har blivit medialt gångbart att vara poet. Det har vi inte minst sett i analysen av Bruno K. Öijers författarskap. Och om en poet kan vara medialt gångbar är frågan i hur hög grad den mörka bild som ofta målas upp när det gäller lyrikens möjligheter att nå ut äger sin riktighet. Håller elfenbenstornet på att rasa?

Summary

A Tide of Poetry. Collections of Poetry Published in Sweden 1976–1995

Around 1970 a crisis emerged in the larger publishing houses in Sweden, and one of the consequences was a reduction in the publication of poetry. To counteract this decline in the book market, the Swedish government introduced a production grant in 1975 called "litteraturstödet" ("literature grant"). The aim was to support diversity and quality in book publishing. Early on, this grant was said to have had a huge impact on the publishing of poetry, since it was allocated to the printing of many poetry collections. The grant still exists today.

The purpose of this dissertation is to examine the position of poetry in the Swedish book market and in the literary process between 1976 and 1995. It is an empirical study written within the tradition of the sociology of literature. The most important questions raised in this study are: What happened to the publishing of poetry in Sweden after the introduction of the literature grant? Which publishing houses published poetry, and how many collections of poetry did they publish during these 20 years? How many collections of poetry were published by the vanity press or self-publishers? Were there any clear changes in the number of publishers and the number of published collections of poetry? How well did poetry sell during this period? What impact did the development of technology have on the print quality of the collections? Were there any changes in, for instance, the number of collections published by female or male authors, young or old authors, and by authors who made their debut?

Since the dissertation focuses on the importance of the publishing houses, a great many of the questions and analyses revolve around them. A subsidiary motive for this study has been to present and discuss the available statistical material on book publication.

The study is based primarily on an inventory of published works. The problems raised have therefore been addressed mainly with quantitative methods. The publications in focus are first editions of poetry collections aimed at adult readers, published in Sweden as Swedish originals between 1976 and 1995, in total 3,848 titles. This study is the first detailed and complete analysis of book publishing covering this period.

In conformity with previous studies by several other researchers, the statistic material has been compiled from the Swedish National Bibliography, put together by the Royal Library in Stockholm. The study only includes titles classified as poetry in the national bibliography, in other words titles given the code Hc.03 (Poetry) or Hc.03(s) (Poetry, anthologies). The exclusions made from this material are mainly due to limiting the study to first editions of poetry published in Sweden, combined with a desire to make the results comparable with previous studies.

The main principle for including a title in the study is that at least half of the works in the poetry collection should be newly created, intended for adult readers, written in Swedish, and previously unpublished in book format. Appendix A features a more detailed presentation of definitions and the considerations behind them. Also discussed in the appendix are a number of special cases which illustrate some especially important methodological problems concerning the bibliographic source material.

The data assembled for each title are the author's sex, year of birth, pseudonyms (if any) and debut; publisher, city of publication, year of publication, distributor, number of pages, price, classification, series, design (i.e. if the book is stapled/glued or hardbound, and if it is illustrated) and some other characteristics. A database was set up using these data.

This quantitative material was then analysed mainly in terms of the volume and geographical spread of publication, the publishing houses, circulation and sales figures, the design of poetry collections in relation to technical development, the degree to which poetry collections published by different kinds of publishers have been reviewed, the authors' sex and age allocation as well as the number of debutant authors. Space has also been devoted to a closer study of three authorships, to present a few examples of different types of authors and their publication paths. Historical comparisons with previous research were, when possible, carried out on a regular basis.

As this is above all a historical study of the book market, it was suitable to connect it with the various theoretical models of the operation of the book market that have been presented within the research field of the sociology of literature. The researchers who have contributed with useful views and concepts are Lars Furuland and Johan Svedjedal in Sweden, Hans Hertel in Denmark and Robert Escarpit and Pierre Bourdieu in France. Of particular importance to this study are Furuland's model of the literary process (which includes the production, distribution and consumption of literature) and his model of regional distribution of literature, Hertel's renewed model of Escarpit's literary circuits of distribution (in connection with the international book market during the late 20th century), as well as Bourdieu's description of the field of cultural production.

The information above is found in Chapter 1 ("Introduction"), where the purpose and outline of the study are presented, together with methodological

assumptions and primary material, previous research and the terminology used in the thesis. This chapter also gives a brief presentation of the Swedish National Bibliography, from which the primary material for the study has been gathered.

Chapter 2 ("Statistics on Book Publishing in Sweden – Overview and Methodological Issues") discusses the book publication statistics available today, and the problems inherent in these numbers as a consequence of varying methodological guidelines and purposes. The conclusion is that different studies have very different selection principles and purposes, which makes it difficult to compare them to each other, together with the realization that only statistics based on the national bibliography can be considered complete. In the case of poetry, this means that there have been no reliable figures on its extent since the mid-1970s.

The actual analysis begins in Chapter 3 ("The Publishing of Poetry – A Broad Outline") with an overview of the most important changes in publishing and cultural policies following the crisis in publishing which affected the publication of poetry, above all the decline in publication of poetry and debutant poets, as well as the introduction of the literature grant. The grant was one of the most important reasons for the ensuing expansion of the book market in the late 1970s and 1980s, when a number of new publishing firms were started by publishers interested in poetry.

After this overview follows an account and discussion of the entire publication of poetry during the relevant period, as well as a historic perspective of first-edition publishing of Swedish poetry and fictional prose for adult readers. The publication of poetry in 1976–1995 consisted of 3,848 titles of new, Swedish poetry, which was more than ever before. An annual comparison also reveals that publication was consistent over the whole period, which is partly due to the allocation of literature grants, but also to the technical development which made it possible for small and private publishers to release collections of poetry at a lower cost.

In comparison with the publication of novels and short stories the publication of poetry, in spite of occasional declines, does not seem to be as sensitive as fictional prose to changes and trends in the book industry or economic fluctuations in the book market. This shows that the existence of poetry in book publishing rests on other grounds than fictional prose, and that the publication of poetry is not primarily a commercial venture. There seems to be both a wish for authors to write poetry as well as a desire by the publishers to offer it to the public. This chapter also concludes that the publication of poetry was considerably more extensive than was previously revealed by available figures for the period gathered by the Swedish Publishers' Association. It is established that the statistics of the Publishers' Association only cover between a third and half of the publication of poetry during the period, and is thus not a suitable source for those who are interested in figures relating to the whole extent of poetry publication in Sweden.

In Chapter 4 ("The Publishers"), the publishers of poetry are presented in order of the extent of their publication of poetry. The survey includes a number of different kinds of publishers, from the big, general publishing houses Bonniers, Norstedts and Wahlström & Widstrand, down to the self-publishers. The chapter ends with an account of the geographic location of the publishers of poetry in Sweden, and a few sections with data about the poetry collections' circulation and sales figures, prices, designs and extent.

The biggest publisher during the period was the well-established and prominent publishing house Bonniers (365 titles), which together with Norstedts (149 titles) and Wahlström & Widstrand (108 titles) continued to dominate. These well-reputed publishing houses had competition from the vanity publisher Författares bokmaskin (240 titles), which focused heavily on the self-publishers and became the period's second largest publisher. A considerable amount of poetry was released by small and medium-sized publishing firms such as Alba/Bonnier Alba (91 titles), Artemis (35), Atlantis (22), Cavefors (25), ellerströms (22), Författarförlaget (53), Gedins (30), Inferi (23), LT (50), Rabén & Sjögren (90), Settern (45), Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund (23), Symposion (33), Textab (27), Tre Böcker (22) and Zinderman (26). A third large publishing group was the self-publishers.

In the study, the publishers are divided into three groups based on the extent of their publication of poetry in 1976–1995: big poetry publishers, medium-sized and small poetry publishers, and self-publishers. The first group thus consists of the three biggest regular publishers of poetry in Sweden, Bonniers, Norstedts and Wahlström & Widstrand, which published 16.2 percent of the poetry collections (622 titles). The second group includes 433 smaller and medium-sized publishers of poetry which together answer for 47.9 percent of the collections (1,843 titles). There were 931 self-publishers who were responsible for no less than 35.9 percent (1,383 titles).

During the 20 years covered by the study, a clear shift of position between different types of publishers occurred. The small publishing firms with an interest in poetry grew larger in numbers, arguably due to the introduction of the literature grant. Publication also increased among temporary small publishers and associations, organisations or suchlike, which led to a decreased share for the regular publishers. At the same time the three big publishers strengthened their positions, due to the fact that small or medium-sized publishers with a substantial publication of poetry, such as Cavefors, Författarförlaget, LT, Rabén & Sjögren and Zinderman, went bankrupt or ceased to publish poetry. As a consequence the gap increased between the three big publishers and other regular publishers.

Another noticeable trend was an either/or effect in publishing. The bigger and medium-sized publishing firms either published numerous collections of poetry or practically none at all, while the smaller firms did not aim at such specialization. However, even among the smallest publishers there were

big differences, and some of the publishers can therefore be characterized as specialized in poetry. Some examples of the latter type are Cavefors, Fripress, Gedins, Inferi, Rallarros and Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund, as well as the vanity press and most of the self-publishers. Most likely the literature grant made it possible for these and other publishers to have such extensive publishing of poetry. Thanks to the grants some publishers such as ellerströms, could even niche themselves as poetry publishers.

Publication of poetry was strongly concentrated to the capital area; nearly half of the poetry collections were published in Stockholm County. This concentration is mainly due to the fact that the regular publishing houses are located in Stockholm, while the self-publishers and temporary publishers were more evenly spread out across the country. However, the accumulation in the Stockholm area was marked in these publishing groups as well. It is evident that particular publishers often played a major role in the publication of poetry in many other places.

Technical development after the Second World War brought about great consequences for poetry as a literary category. On the one hand, offset printing and the subsequent computerization of the book manufacturing process made it easier for small publishing firms to establish themselves and to compete on equal terms with the big publishers in this respect. On the other hand, personal computers made it easier for individuals to produce manuscripts and submit them to the publishers. There was a marked increase in the number of submitted manuscripts from the 1980s onwards. Regardless of the size of the publisher, however, poetry collections were printed in small numbers and generally sold poorly. A large number of them sold at a loss. At the same time collections became more expensive during this period, partly due to the fact that they often had an exclusive design. Along with the technical development, duplicated publications were replaced by offset-printed books, and more and more books were hardbound.

Following this analysis of the publishers as well as the books and their circulation, Chapter 5 ("The Publishers and the Literary Criticism") outlines the importance of the publishers for the extent of coverage in the national and regional daily papers. The basis of the analysis in this chapter is a selection of 197 poetry collections published by 36 of the study's approximately 2,000 authors during the period.

The results show that the small publishers and other temporary publishers, even though they gained ground from regular publishers in terms of the number of printed titles, did not get more attention in the daily papers. In the cultural section, the rule was the bigger the publisher, the more reviews. This fact can either be seen as the critics' wishes to emphasize poetry from the bigger and more prestigious publishers, or that the big publishers, which have a cultural capital that attracts the best poets, actually published the most interesting poetry.

The next two chapters concern the authors in the material. Drawing on the extensive statistic material on gender, age and debutants, Chapter 6 ("The Authors") discusses the breakthrough of female poets as well as author generations and authors making their debuts in this period.

From the 1970s onwards, publishing houses made a bigger effort than ever before to publish female poets. The number of published women increased steadily over the period, even if the men were still in a clear majority by 1995. The 1,233 male authors in the material produced 2,312 titles (65.6 percent), while the 775 women released a total of 1,210 titles (34.4 percent). The women were also largely responsible for rejuvenating the body of authors. The number of debutant poets was relatively constant during the period, even if it differed considerably between individual publishers. Apart from the increased admission of manuscripts by young women there is no obvious, drastic change of generations. To the extent that one can talk about a shift at all, the women were the force behind it, which makes the period unique historically speaking. Manuscripts by female poets had never before been admitted to the same degree as in the late 1980s and early 1990s. Most of the publishers were men, however, and the material shows that there was a homosocial pattern in their publishing of poetry; several of the small and medium-sized publishing firms with men in positions of power mainly published works by other men. The big shift from male to female poets took place instead at the three big publishing houses Bonniers, Norstedts and Wahlström & Widstrand.

The results in this thesis indicate the existence of a strong hierarchic order among the publishing houses that determines the conditions for the authors and their works. The analyses of the authorships of Yngve Aldhagen, Else-Britt Kjellqvist and Bruno K. Öijer in Chapter 7 ("The Careers of Three Authors") show the consequences of choosing a certain path in the literary field. The amateur writer Yngve Aldhagen tried to establish himself as an author at a big publishing house, but had neither the right requirements nor the right knowledge of what type of literature was marketable in the literary field. From the publishers' point of view, he did not write well enough for a national audience and thus only made his name as an author on a local level. Part-time author Else-Britt Kjellqvist was first published by Bonniers, Sweden's biggest publisher of poetry. She also published poetry in various well-known periodicals and was noticed by the daily papers. After changing publisher from Bonniers to the smaller publishing houses Carlssons and Legenda, the number of reviews decreased gradually, and the attention instead turned to her non-fictional authorship. Finally, Bruno K. Öijer had a quite opposite career as an author. Like Kjellqvist, Öijer was published early on in a renowned magazine, and through duplicated publications by a small publisher and two important publishers of poetry – Cavefors and Wahlström & Widstrand – along with major media exposure, he reached a position as one of the most influential literary icons in the field. These three authors have

travelled different paths, and their choices of publishers combined with the publishers' beliefs in each author's potential to write fine poetry, have played a major role in the development of their authorships.

Although the aim of this study is to find an overall picture and general tendencies and relationships, it is clear that many changes in the publishing of poetry were related to individuals. Publishing houses such as Alba, Cavefors, ellerströms, Fripress, Gedins and Inferi were created through initiatives by individuals; enthusiasts at smaller publishing firms are the reason for the large number of poetry titles in several cities and even counties; four authors who started Författares bokmaskin in Stockholm in 1972, when they were rejected by the established publishers, gave new opportunities to authors who wanted to publish their books on their own. Initiatives like these form the foundation for the large publishing of poetry in Sweden in the late 20th century.

The dissertation concludes with chapter 8 ("The Power of Poetry"), with theoretical assumptions and conclusions about the position of poetry in the book market and in the literary process. The main topic of this chapter concerns the question "Why?" Poetry is a narrow category of literature that cannot compete for the buyers. Anyone who wants to use the words "poetry" and "market" in the same sentence will find it hard to give a positive angle to the underlying argument. Thus it seems strange that a great many titles are published in a literary category so unprofitable to the publishers, and the question is: Why?

The answer given at the end of this chapter is that poetry exists on the publishing lists of the publishers for reasons that are not primarily financial, but symbolical. To publish poetry gives prestige or, in the words of Bourdieu, cultural capital to the publishers. By maintaining a policy of publishing fine poetry, publishing houses can eventually attract new authors and a certain type of readers, and the poets can get reviews in daily papers as well as a place in the written history of literature, which will in turn give prestige to the publishers. The motivation is of course also founded in a great interest in poetry. To a great many of the small publishing firms this is crucial and sometimes the only reward.

The final chapter also discusses what has happened to poetry in the new media world of the late 1990s and early 2000s. With the help of Hertel's description of the media symbiosis it can be concluded that poetry has found new ways of reaching out, partly through new types of literary circuits. Paperback publishing, electronic publishing on the Internet, audio books and CDs, poetry festivals and Poetry Slam give new possibilities of spreading poetry. In spite of the poor sales figures, perhaps we can even talk of a golden age of poetry, thanks to this media symbiosis.

Noter

NOTER KAPITEL I

1 *Svensk bokhandel*, 1999:20, omslagets framsida (opag.).
2 Förlagskrisen och dess konsekvenser för lyriken behandlas mer utförligt i kap. 3 och 4.
3 Holmström, 1977, s. 32–39 och 143–161. Citatet är hämtat från s. 147.
4 Den litterära processen har beskrivits av Lars Furuland i L. Furuland, 1997, s. 38–44.
5 H. O. Johansson, 1977, s. 172.
6 Se t.ex. Modig, 1996, s. [184] och Ericson & Strandberg, 1999, s. 18.
7 Mot slutet av 1900-talet inkom mellan 1 500 och 2 500 manus om året till vart och ett av de största allmänutgivande förlagen, varav en betydande del var lyrik. Se A. Sundelin, 1998, s. 8 f.; Ericson, 1998b, s. 11 och Ericson & Strandberg, 1999, s. 14.
8 För Poetry Slams framväxt se t.ex. *Slam! Handbok för estradpoeter*, 2000.
9 Ericson & Strandberg, 1999, s. 15.
10 Se t.ex. L. Bäckström, 1987, s. 9 f. och Modig, 1996, s. 173 ff. Se vidare kap. 8.
11 Se vidare nedan samt kap. 2, avsnittet "Studier från och med 1969". Med *lyrikutgivning* avses genomgående i avhandlingen denna typ av diktsamlingar om inget annat anges, alltså de som är förstagångsutgivna, avsedda för vuxna läsare och publicerade i Sverige på svenska.
12 Studien i fråga är H. O. Johansson, 1977.
13 I Lars Furulands modell över den litterära processen delar han in denna i produktion, distribution och konsumtion. Produktionen delas i sin tur in i två steg, författarens produktion av verket och förlagets produktion av boken (L. Furuland, 1997, s. 38 ff.). Det är alltså den del som rör publicering i andra produktionsled i Furulands modell som främst studeras i denna avhandling.
14 Se t.ex. *Tjugo års kulturpolitik 1974–1994* (1995), s. 251 och *Bästsäljare och hyllvärmare*, 2002, t.ex. s. 55, 58, 66 ff. och 81.
15 Slutåret 1995 har valts av huvudsakligen praktiska skäl. Med en avgränsning vid 1995 är det möjligt att undersöka fyra femårsperioder där hänsyn inte behöver tas till print on demand-tekniken – som i korthet innebär att genom digital teknik framställa ett manuskript som kan tryckas i exakt det antal exemplar som det finns behov av – eller publicering på internet (se t.ex. Mossberg, 1998; Peurell, 2000, särskilt kap. 1 och 5, och Svedjedal, 2000, s. [133]–149). Detta hade inneburit metodiska överväganden av annat slag och lämnas därför åt kommande forskning.
16 Se Lindung, 1994a, s. 29 och 32 f.
17 För vidare information om SPSS, se den svenska leverantörens webbplats www.spss.com/se.

18 Vid sökningar i LIBRIS har under arbetets gång titlar som inte finns upptagna i *Svensk bokkatalog* eller *Svensk bokförteckning* påträffats. Dessa – det rör sig om 20–30 stycken – är i huvudsak utgivna på eget förlag och har sannolikt inkommit till Bibliografiska avdelningen långt efter respektive publiceringstillfälle och därmed inte medtagits i den tryckta nationalbibliografin. Det är troligt att ytterligare titlar finns att upptäcka som inte står att finna i denna. De titlar som har påträffats i LIBRIS som inte förtecknas i *Svensk bokförteckning* eller *Svensk bokkatalog* har inte inkluderats i studien. Detta för att nå jämförbarhet med tidigare undersökningar samt för att undvika den osäkerhetsfaktor som en inkludering skulle ha medfört.

19 Ett exempel är konstnären och författaren Lasse Lundhs diktsamlingar. Den enda titeln av Lasse Lundh som upptas i *Svensk bokkatalog* är *Nitroglycerin. Dikter och teckningar från hjärtat* (1982), utgiven av Galleri Jarl i Lindesberg, men Lundh har också utgivit minst ytterligare två diktsamlingar, *Rapport från en själ* och *Frukost i allemansrätten. Gröna ord av Lasse Lundh*. Dessa finns inte med i *Svensk bokkatalog*. I den förstnämnda volymen anges dessutom varken namnet på författaren eller utgivningsår; känner man inte från början till att författaren är Lasse Lundh kan man följaktligen omöjligt fastställa det enbart med hjälp av boken. I den sistnämnda anges författarens namn, men däremot inte utgivare, ort eller utgivningsår.

Ett annat exempel är lyrikern Agardh Arvidson, som enligt *Svensk bokförteckning* och *Svensk bokkatalog* har utgivit en diktsamling på eget förlag, *Ifrån mörkret stiga vi emot ljuset* (1985). Vid samtal med Arvidson 2002 framkom dock att han senare hade publicerat ytterligare tre diktsamlingar på eget förlag, men eftersom dessa inte mångfaldigades genom ett tryckeri utan av Arvidson själv – som vid vårt samtal inte var medveten om att Kungl. biblioteket registrerar alla böcker som utges i Sverige – fick biblioteket inte kännedom om dem (samtal med Agardh Arvidson 12 februari 2002). Dessa och liknande fall innebär naturligtvis ett problem vid registreringen av utgivningen på eget förlag. (Nämnas kan att Arvidson senare sände in sin produktion till Kungl. biblioteket, varför nämnda verk nu finns inkluderade i den elektroniska nationalbibliografin.)

20 Hans Olof Johansson gör en liknande observation i H. O. Johansson, 1972a, s. 269.

21 Jfr exempelvis Kungl. bibliotekets statistik över publikationerna i nationalbibliografin på bibliotekets webbplats www.kb.se, där dessa indelas utifrån kategorierna böcker (över 48 sidor) och broschyrer (under 49 sidor).

22 Se appendix C, tabell C18.

23 Eva Tedenmyr, första bibliotekarie på Kungl. biblioteket och chef för Nationalbibliografins monografienhet fram till 2003, har intygat att det inte finns några större förändringar i klassifikationerna av skönlitteratur eller principerna för katalogiseringen från och med 1976 som kan påverka resultaten i denna studie (samtal med Eva Tedenmyr 19 februari 2002). I det okatalogiserade materialet på Kungl. biblioteket från perioden 1976–1995 finns en del skönlitteratur som skulle ha klassificerats under Hc.03 om det hade inkluderats i nationalbibliografin. En närmare granskning av detta material visar att det huvudsakligen innefattar sång- och dikthäften från skolverksamhet eller privata tillställningar, såsom

föreningsträffar eller födelsedagsfester. Dessa har inte inkluderats i materialet i denna studie.

24 Det insamlade materialet har genomgått kontroller för att undvika felaktigheter orsakade av den mänskliga faktorn. Eftersom risken för sådana är störst i början av ett stort arbete av det här slaget innan rutinerna har fått fäste, har de första hundra excerperade posterna i *Svensk bokkatalog* kontrollerats särskilt noga. Stickprov har gjorts på materialet i övrigt samt rimlighetskontroller genom olika beräkningar i SPSS.

25 I de få fall då både tryck- och utgivningsår har angivits i nationalbibliografin väljs utgivningsår.

26 Distributör anges sparsamt i nationalbibliografin, och nästan enbart i de fall där det inte är fråga om etablerade distributionsvägar. Det vanligaste distributionssättet för de reguljära förlagen var under perioden BTJ Seelig & C:o, vilket ytterst sällan anges i nationalbibliografin. I de fall där någon mindre etablerad distributör, vanligen ett förlag, en bokhandel eller en privatperson, har spridit böckerna till handeln finns detta ibland angivet.

27 Med inbunden avses här en volym bunden inom hårda pärmar.

28 I Hans Olof Johanssons studier har *Svenskt författarlexikon* kunnat användas för kompletterande upplysningar (se H. O. Johansson, 1969, s. 2966), men eftersom detta endast sträcker sig fram till år 1975 har det inte kunnat användas som komplement i särskilt hög grad i föreliggande studie. I några fall har information i stället kunnat sökas i *Författaren själv. Ett biografiskt lexikon av och om 1189 samtida svenska författare* (1993), där uppgifterna har lämnats av författarna själva.

29 För Hans Olof Johanssons avgränsningar, se H. O. Johansson, 1969, s. 2963–2968. Se vidare appendix A.

30 Den tidigaste bokutgivningen finns dokumenterad av Gustaf Klemming (1823–1893), biblioteksman och chef för Kungl. biblioteket 1865–1890, som sammanställde *Sveriges bibliografi 1481–1600* (1889–1927), vilken sedan riksbibliotekarien, bibliografen och bokhistorikern Isak Collijn (1875–1949) kompletterade och utvidgade i *Sveriges bibliografi intill år 1600*, volym 1–3 (1927–1938) och *Sveriges bibliografi. 1600-talet*, volym 1–2 (1942–1946) (se Collijn, 1934–1938, s. [iii] f.).

Det har länge saknats en tryckt bibliografi för 1700-talet och det tidiga 1800-talet, vilket till viss del har åtgärdats genom den i Uppsala pågående utgivningen av *Swedish Imprints 1731–1833. A Retrospective National Bibliography* som påbörjades 1977. Denna utgivning har sedan 1990-talets början funnits tillgänglig via en separat databas i LIBRIS, Svensk bibliografi 1700–1829 (SB 17).

För tidigare bibliografier än dem som här har nämnts, se Jonsson, 1995, s. 4. Se även Dahlbäck, Sahlin & Åslund, 2001, s. 38.

31 *Svenskt boklexikon* kan betraktas som föregångaren till *Svensk bokkatalog*, vilken ursprungligen baserades på den årliga, löpande förteckningen i *Årskatalog för svenska bokhandeln* (1861–1952).

32 Rinman, 1951, s. 41, 54 och 56 ff. och Svedjedal, 1993, s. 163 ff. *Svensk bokkatalog* har sedan haft varierande stavning. Från och med tioårskatalogen 1941–1950 stavas titeln utan bindestreck.

33 Svedjedal, 1993, s. 163.

34 Rinman, 1951, s. 54. Se även t.ex. Torgerson, 1990, s. 11 och Svedjedal, 1982, s. 56–61.

35 Svedjedal, 1993, s. 169 f.
36 *Svensk bok-katalog för åren 1906–1910*, 1913, förordet (opag.). Jfr H. O. Johansson, 1969, s. 2962 och Svedjedal, 1993, s. 169.
37 *Svensk bok-katalog för åren 1906–1910*, 1913, förordet (opag.) och Svedjedal, 1993, s. 168 ff.
38 L. Furuland & H. O. Johansson, 1972a, s. 219 och Svedjedal, 1982, s. 56–61. Hos Svedjedal omfattar materialet ur årskatalogerna det antal poster som registrerades i *Årskatalog för svenska bokhandeln* under katalogens utgivningsår.
39 *Svensk bokkatalog 1941–1950, alfabetisk avdelning I. A–K*, 1958, förordet (opag.).
40 Ibid. och *Svensk bokkatalog 1956–1960*, 1968, ”Vägledning” (opag.). Jfr även H. O. Johansson, 1969, s. 2963.
41 Se t.ex. *Svensk bokförteckning 2003*, 2004, förordet (opag.).
42 H. O. Johansson, 1977, s. 162–175 och Tellgren, 1977, s. 176–189.
43 H. O. Johansson, 1977, s. 162 ff. och 172.
44 Det skulle dessvärre vara alltför tidskrävande att söka komplettera materialet med hjälp av LIBRIS.
45 Hedman, 1997, s. [75] ff. Citatet är hämtat från s. [75].
46 Jfr L. Furuland & H. O. Johansson, 1972a, s. 219; H. O. Johansson 1972b, s. 283 och Svedjedal, 1982, s. 7.
47 Se t.ex. *Svensk bokförteckning 2003*, 2004, ”Vägledning” (opag.) och www.kb.se. Eva Tedenmyr har också bekräftat detta vid samtal den 12 feb 2002.
48 Orsaken till denna restriktivare hållning gentemot skönlitteraturen berodde enligt Eva Tedenmyr på bristande ekonomiska resurser (samtal med Eva Tedenmyr 19 feb 2002).
49 Samtal med Eva Tedenmyr 12 feb 2002.
50 Se t.ex. Kungl. bibliotekets *Årsredovisning 2006* (s. 30) på bibliotekets webbplats www.kb.se.
51 Janson, 2002, s. 11, samtal med Eva Tedenmyr 12 feb 2002 och samtal med Kerstin Urberg, Nationalbibliografin, 30 juli 2007. Motsvarande problem har även förekommit tidigare (jfr t.ex. Assarsson-Rizzi, 1983, s. 8 ff. och 15 f.).
52 *Svensk bokkatalog* har under hela sin existens bestått av två avdelningar, fram till 1998 en alfabetisk med hela posten och en systematisk med endast författarnamn och titel sorterade alfabetiskt under ämnesrubriker (jfr H. O. Johansson, 1969, s. 2963). Från och med 1998 är dock förteckningen endast systematiskt uppställd. Hela posten återfinns i den systematiska posten och inte som tidigare i den alfabetiska. Den systematiska avdelningen kompletteras i stället med ett alfabetiskt titel- och personregister. Se vidare *Svensk bokförteckning 1998. Årskatalog*, 1999, förordet (opag.).
53 Jfr Svedjedal, 1993, s. 182. För en utförligare beskrivning av *Årskatalog för svenska bokhandeln* och *Svensk bokkatalog* före cirka 1930 se s. 163–170. En kortfattad presentation av registreringen av utgivningen i *Svensk bokkatalog* 1866–1960 finns i H. O. Johansson, 1969, s. 2962 f. och för perioden 1901–1940 i Torgerson, 2007, s. 21 ff. En beskrivning med fokus på bristerna i registreringen i *Svensk bokförteckning* och *Svensk bokkatalog* finns i L. Furuland & H. O. Johansson, 1972a, s. 218 ff. och Assarsson-Rizzi, 1983, s. 57 ff. Den särskilt intresserade hänvisas också till förorden i de aktuella katalogerna, där det ibland redogörs kortfattat för

kriterierna för registreringen och de förändringar som har skett genom åren. För perioden 1976–1995 hänvisas till den löpande metod- och materialdiskussionen i avhandlingen (vilken framför allt förs i noterna) och appendix A.

54 Bland dessa kan nämnas några av Magnus Palms många artiklar om förlagsverksamheten i Sverige, exempelvis ”När Norstedts tog upp kampen” (1993), som behandlar konkurrensen mellan Bonniers och Norstedts på 1960- och 1970-talen, och ”Det litterära kooperativets uppgång, nedgång och fall. En historia i två delar” (1994a) och ”Författarförlaget. D. 2. Marknaden tar allt” (1994b), vilka behandlar Författarförlagets historia 1967–1986.

55 Nämnas kan *Excelsior! Albert Bonniers förlag 150 år. En jubileumskavalkad i brev* (1987) och *Herrar Wahlström & Widstrand. Brev till förlaget 1884–1984* (1984), där brev från författare till Bonniers respektive Wahlström & Widstrand har publicerats tillsammans med en kort historik över respektive förlags verksamhet. Nämnas bör också *Norstedts tryckeri och förlag under 170 år* (1994) och Bo Petersons *Pan på Riddarholmen. Norstedts 1910–1973* (1998) samt den senaste i raden av Natur och Kulturs förlagshistoriker *Bildningsgång. Natur och Kultur 75 år* (1997) och *Rabén, Sjögren och alla vi andra. Femtio års förlagshistoria* (1992). Bland medelstora förlags historiker kan nämnas *Jubileumsklippbok. Bokförlaget Trevi. 25 års personlig utgivning 1971–1996* (1996), Gertrud Gidlunds *Ett litet förlag* (2002) samt den bildrika bibliografin *Bokförlaget Atlantis. Tjugofem år 1977–2002. Bibliografi 1977–2001* (2001), där Atlantis verksamhet belyses i en inledande uppsats. Även Författares bokmaskins verksamhet finns skildrad i exempelvis *30 år med Bokmaskinen* (2002).

56 Per I. Gedin skriver i *Förläggarliv* (1999) om tiden på Bonniers och Wahlström & Widstrand, samt om etableringen av Gedins förlag; Lasse Bergström berättar i sin minnesbok *Bokmärken* (1998) om sin tid som förläggare på Norstedts, och Georg Svensson har samlat sina minnen från tiden på Natur och Kultur och Bonniers i *Minnen och möten. Ett liv i bokens tjänst* (1987).

57 De förläggare på de större förlagen som har varit behjälpliga med muntliga uppgifter är Charlotte Aquilonius (Wahlström & Widstrand); Per I. Gedin (Wahlström & Widstrand); Hans Isaksson (Bonniers); Camilla Nagler (Wahlström & Widstrand) samt Lars Erik Sundberg (Norstedts). De förlag och förläggare som i avhandlingen har fått representera de mindre förlagen under perioden är ellerströms i Lund, vars utgivning förlagets ägare Jonas Ellerström har lämnat uppgifter kring; Bengt Bergs förlag Heidruns förlag i Torsby och Rallarros, där Bengt Berg var en av initiativtagarna; Tre böcker i Göteborg, där förlagets ägare Lena Pilborg har lämnat upplysningar, samt Gedins förlag om vilket Per I. Gedin har bistått med uppgifter. Dessa förlag har valts dels för att de i förhållande till sin totala utgivning har utgivit en förhållandevis stor andel lyrik och dels för att få en geografisk spridning. Jag har även haft möjlighet att diskutera frågor rörande lyrikutgivning med förläggare på andra, mindre förlag, men dessa hänvisar jag inte till i avhandlingen. Av olika anledningar har inte alla intervjuer som hade varit önskvärda för att belysa hela perioden varit möjliga att genomföra. En tonvikt ligger därför på 1980- och 1990-talens verksamhet.

58 L. Furuland, 1997, s. 38–44 och Svedjedal, 2000, s. 93–132.

59 L. Furuland, 1997, s. 49. För Furulands forskning kring amatör- och regionalt

producerad litteratur, se t.ex. L. Furuland, 1978a; L. Furuland, 1978b; L. Furuland, 1998 och L. Furuland, 2000.

60 Escarpit, 1978, s. [72]–97. På svenska utkom Escarpits *Litteratursociologi* år 1970 och det är denna som jag i fortsättningen hänvisar till. Se i huvudsak Escarpit, 1970, s. [86]–110.

61 Hertel, 1995, s. [31]–40. En förkortad svensk version av Hertels föreläsning finns i L. Furuland & Svedjedal, 1997, s. 202–222.

62 Bourdieu, 1992. I fortsättningen hänvisas till den svenska översättningen *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur* (2000).

63 Se särskilt Peurell, 1998, s. 19–27 och Bourdieu, 2000, s. 9–28.

64 Bourdieu, 2000, s. 9 f.

65 Peurell, 1998, s. 21.

66 Bourdieu, 2000, s. 12.

67 För vidare diskussion kring begreppen se t.ex. Svedjedal, 2000, s. 51 ff. och Gunder, 2004, s. 162–174. Jfr även Henrikson, 2007, s. 31 och 153 f.

68 Den vidare definition av begreppet som har etablerats av den senare forskningen, där bok har kommit att innefatta även elektroniska textbärare som till exempel fickdatorn, används inte i denna avhandling, på grund av att det material som analyseras inte innehåller några sådana publikationer. Se t.ex. Svedjedal, 2001, s. 16 ff. och Gunder, 2004, s. 162–187.

69 Termen *upplaga* som den definieras här ligger därmed nära termen *edition* inom textkritiken. Se t.ex. Svedjedal, 1989, s. 8 ff., Gunder, 2004, s. 188–194 och Henrikson, 2007, s. 68 f. för en vidare diskussion av begreppet edition.

70 H. O. Johansson, 1969. För begreppets senare användning se t.ex. L. Furuland & H. O. Johansson, 1972b, s. 242 f. och Torgerson, 1982, s. 127. På grund av skiftningen i innebörd kan dock begreppet glida mellan betydelsen förstagångsutgivning och svenskt original. Se t.ex. H. O. Johansson, 1972b, s. 301, där original tycks vara synonymt med förstagångsutgivning.

71 Se t.ex. H. O. Johansson, 1969, s. 2980. Se även Escarpit, 1970, s. 25 f. och Kungl. bibliotekets egen statistik i nationalbibliografin, t.ex. i *Svensk bokkatalog 2003*, 2004, s. [855].

72 Hela 1 053 av de titlar som ingår i denna studie understiger 49 sidor och skulle alltså i andra sammanhang än detta betraktas som broschyrer.

73 Jfr t.ex. *Boken i tiden*, 1997, s. 100.

74 Termen massmarknadslitteratur har främst använts för att komma ifrån den mer värderande populärlitteratur, och syftar framför allt till att definiera tryckSakernas distributionssätt. Den avser vanligen litteratur utgiven på specialiserade förlag, som sprids i större upplagor och i huvudsak säljs via andra kanaler än bokhandeln, främst kiosker, varuhus och speciella bokklubbar som enbart är avsedda för denna litteratur (jfr t.ex. L. Furuland & H. O. Johansson, 1972, s. 278 f.).

Termen populärlitteratur diskuteras av bl.a. Ulf Boëthius i U. Boëthius, 1995, s. 17–32. Boëthius stannar vid en smaksociologisk definition av termen och han menar, utifrån den tyske litteraturforskaren Helmut Kreuzer, att populärlitteraturen är ”den litteratur som har en stor läsekrets samtidigt som den *anses* moraliskt och/eller estetiskt undermålig”. Vidare sammanfattar Boëthius synen

på populärlitteraturen med att den inte har något ”innersta väsen; den är en historiskt föränderlig kategori, vars innehåll skiftar i takt med de värderingar som dominerar den litterära institutionen. Två kriterier har dock varit tämligen konstanta alltsedan romantiken: böcker som saknar originalitet, använder sig av klichéer och gång på gång upprepar samma mönster, samtidigt som de har en stor läsekrets, räknas ofelbart till populärlitteraturen.” (S. 19 och 32.) Se även t.ex. Escarpit, 1970, s. 90–102 och Hertel, 1995, s. [31] ff.

75 Termen kvalitetslitteratur har använts på två olika sätt inom forskningen. Antingen markerar den att det rent distributionsmässigt inte är fråga om populär- eller massmarknadsutgivning, vilket kan vara relevant i en studie där till exempel fiktionsprosan befinner sig under luppen (jfr Svedjedal, 1993, s. 23, där Svedjedal skiljer mellan kvalitets- och populärlitteratur för att ”indikera vilka publikgrupper författare och förlag riktade sig till”), eller också används termen mer estetiskt värderande för att ställa den så kallade kvalitetslitteraturen mot populär- eller massmarknadslitteraturen, som enligt det värdesystem som råder vid den undersökta perioden då är förmodat sämre (se t.ex. Lindung, 1994a, s. 43 f.). Termen kan i båda fallen uppfattas som värderande, men är bara avsedd att vara det i det senare fallet. Kvalitetslitteratur är en problematisk term, inte minst på grund av att gränserna mellan massmarknads- och kvalitetslitteratur även rent distributionsmässigt har luckrats upp de senaste decennierna. Redan Escarpit talade dock om de ”blockadbrytare” – billighetsupplagorna – som förmådde överskrida gränsen mellan hans bildade och populära kretslopp (Escarpit, 1970, s. 102–108).

76 Se appendix A, avsnittet ”Sången en tonsatt dikt, sånghäftet en diktsamling?” för en diskussion kring förhållandet mellan det som Bibliografiska avdelningen har klassificerat som lyrik och publikationer med tonsatta verk.

77 Jfr H. O. Johansson, 1969, s. 2985 ff., där en liknande indelning görs.

78 Jfr Svedjedal, 2000, s. 143 ff.

79 Jfr L. Furuland, 1997, s. 44.

80 L. Furuland, 1978a, s. 12.

81 Bennich-Björkman, 1997, s. 346–354. Citatet är hämtat från s. 346.

82 För en diskussion om förläggarens funktion, se t.ex. Svedjedal, 2000, s. 100 ff.

83 Jfr diskussionen i appendix A, avsnittet ”Kan en bild vara en dikt?”

84 Den metod som har tillämpats vid kontroller av diktsamlingar som enligt klassifikationen innehåller både fiktionsprosa och lyrik (icke skönlitterärt innehåll har inte beaktats), är att texter som har rak vänsterkant och ojämn högerkant – vilket ofta sammanfaller med att breddomfånget på raderna är mindre än i de texter som räknas till fiktionsprosan – i studien betraktas som *lyrik*, oavsett längd. Texter med rak vänster- och högerkant som saknar fiktionsprosamarkörer och vars omfång understiger en sida räknas också som lyrik. En text som på bredden sträcker sig över hela sidan och till omfånget överskrider en sida samt har rak vänster- och högerkant räknas som *fiktionsprosa*. Om texten är kortare än en sida har den ändå betraktats som fiktionsprosa om tydliga fiktionsprosamarkörer, såsom talstreck, citationstecken eller pratbubblor, förekommer.

Pratbubblor kan tyckas vara en märklig företeelse i en diktsamling, men förekommer i Helga Henschens *Flygblad. Bilder och dikter om motstånd, livsmod, glädje, solidaritet, fred och kultur* (1982), dubbelklassificerad med Hci (Tecknade

serier och skämtteckningar för vuxna). I boken varvas sidor med dikter med sidor med bilder där dialog mellan figurerna på bilderna förekommer. Denna dialog gestaltas grafiskt med hjälp av pratbubblor, vilket alltså betraktas som en talmarkör och därmed räknas som fiktionsprosa. Eftersom verket innehåller fler sidor med dessa fiktionsprosamarkörer än dikter har det uteslutits ur studien. Se appendix A, avsnittet ”Kan en bild vara en dikt?” för vidare diskussion kring detta verk.

Det bör påpekas att majoriteten av de 87 lyriktitlar som är dubbelklassificerade med ett annat Hc-signum inte har vållat något problem. Endast 20–30 av dessa har varit svårplacerade, vilket motsvarar mindre än en procent av det totala antalet diktsamlingar i studien.

NOTER KAPITEL 2

1 Det finns även andra statistikproducerande organ, men dessa tar endast fram statistik som täcker delar av den svenska bokutgivningen och diskuteras därför inte här. Som exempel kan nämnas stiftelsen Svenska barnboksinstitutet (SBI), som i mars varje år sedan 1993 har ställt samman statistik över föregående års barn- och ungdomsboksutgivning i Sverige. Statistiken baseras på de publikationer som skickas in till SBI och är mer detaljerad än Kungl. bibliotekets, men däremot sannolikt inte lika omfattande, dels på grund av eftersläpning vid insändandet av materialet, dels på grund av att SBI inte har något officiellt uppdrag att ställa samman siffror över denna utgivning och därmed inte får några pliktleveranser. Institutet har i stället ett avtal med Svenska Förläggareföreningen som säger att alla barn- och ungdomstitlar som produceras av föreningens förlag ska skickas till SBI. Institutet har också en uppsökande verksamhet för att täcka in landets övriga barn- och ungdomsboksutgivning (SBI:s hemsida www.sbi.kb.se, samtal med SBI:s dåvarande informationssekreterare Eva Nordlinder 30 januari 2003 samt, i författarens ägo, kopia av statistiken för 2000 med utförligare information kring studiens genomförande än vad som presenteras på SBI:s hemsida, ställd till mitt förfogande av Eva Nordlinder).

2 Fram till år 2002 redovisades även årsböcker separat och år 2003 gällde detta även doktorsavhandlingar. Båda dessa kategorier räknas dock sedan dess in i böcker och broschyrer. Se t.ex. senaste statistiken för år 2006 på Kungl. bibliotekets webbplats www.kb.se.

3 I statistiken används begreppen ”nya verk” och ”nya upplagor”, men det framgår inte vad dessa inkluderar. Eva Tedenmyr har dock uppgivit att ”nya verk” är att likställa med förstagångsutgivna titlar samt att ”nya upplagor” innebär en återutgivning av en publikation där den nya utgåvan får ett nytt ISBN och följaktligen en ny bibliografisk post i LIBRIS och nationalbibliografin. Nytryck, där publikationens ISBN är oförändrat, resulterar endast i en anmärkning som läggs till den första registreringen av publikationen och inte en egen post, vilket innebär att dessa utgåvor inte ingår som poster i Kungl. bibliotekets statistik. Detta har gällt sedan 1956 (samtal med Eva Tedenmyr 22 januari 2003).

4 Se t.ex. senaste statistiken för år 2006 på Kungl. bibliotekets webbplats www.kb.se.

5 Ibid.

6 Ahlinder, 2003, s. 60 och www.forlaggare.se/files/o/141/SvF2006web.pdf, s. 3. Förteckningar över de förlag som ingår i undersökningen redogörs för i respektive års statistik. Åren 1998–2006 finns tillgängliga via Svenska Förläggareföreningens webbplats, www.forlaggare.se. Se där t.ex. statistiken för år 1998, då antalet förlag var 82, www.forlaggare.se/files/o/29/SvF1998.pdf, s. 23.

7 Se 2004 års branschstatistik, www.forlaggare.se/files/o/72/SvF2004_web.pdf, s. 17.

8 *Boken i tiden*, 1997, s. 67. Jfr Ahlinder, 2003, s. 60.

9 För tabeller och diagram för försäljningsåret 2006, se www.forlaggare.se/files/o/142/SvF2006web.pdf.

10 Se t.ex. ibid., s. 20.

11 Ibid., s. 3. Vad föreningen inkluderar i massmarknadslitteratur framgår inte.
12 Se t.ex. *Tjugo års kulturpolitik 1974–1994*, 1995, s. 241 ff. och dess Tabellbilaga, s. 246 ff., 252 f., 272 ff. och 282, samt *Boken i tiden*, 1997, s. 86–92 och 97 f.
I likhet med vad som ovan har konstaterats framhålls i kulturutredningen *Tjugo års kulturpolitik 1974–1994* (SOU 1995:85) att Svenska Förläggareföreningens statistik ”inte [täcker] hela den omfattande marknaden utan ca 70 % av den totala bokutgivningen”. I samma mening påstås emellertid att Förläggareföreningens statistik omfattar ”90 % av bokförlagen” (s. 241). Vilka upplysningar som har legat till grund för detta påstående är oklart, men uppgiften är felaktig. I nästföljande utredning, *Boken i tiden* (1997), påpekas som ovan nämnts att det finns cirka 200–250 professionella förlag med regelbunden utgivning i Sverige, medan det totala antalet registrerade utgivare 1996 var strax över 1 000 (*Boken i tiden*, 1997, s. 67). Förläggareföreningens statistik, som inte täcker mer än ett 70-tal förlag, omfattar alltså inte 90 procent av bokförlagen.
13 Se t.ex. *Boken i tiden*, 1997, där utredarna sökte täcka in utgivningen på alla företag med förlagsverksamhet som då inte var med i Svenska Förläggareföreningen (s. 93 f. och 391–401).
14 Se Statens kulturråds webbplats, www.kur.se.
15 De mest omfattande rapporterna som hittills har sammanställts med siffror över det svenska kulturlivet är *Kulturstatistik 2000*, 2000 och *Kulturstatistik 2002*, 2002, medan den rapportserie som innehåller utförligast siffror kring utgivning och försäljning kring böcker och kulturskrifter är *Böcker och kulturtidskrifter*, som har utkommit sedan 1999 (se *Böcker och kulturtidskrifter 1999*, 2000; *Böcker och kulturtidskrifter 2000*, 2001; *Böcker och kulturtidskrifter 2001*, 2002 och *Böcker och kulturtidskrifter 2003–2004*, 2005; den sistnämnda finns endast tillgänglig som elektronisk resurs via kulturrådets webbplats, www.kulturradet.se/upload/kr/publikationer/2006/bocker_kulttid_03_04.pdf).
16 *Boken i tiden*, 1997, s. 14 och 302–307. Citatet är hämtat från s. 304. Se även *Kulturstatistik 2000*, 2000, s. 90.
17 För vidare information kring denna undersökning, se *Förlagsstatistik. Resultat av provundersökning för 1998*, 1999 och *Böcker och kulturtidskrifter 2000*, 2001, s. 6 och 8 ff. För en lista på de förlag som ingår se s. 32 f.
18 De publikationer som har uteslutits är facklitteratur på 48 sidor eller mindre, nytryck som har samma ISBN som originalupplagan, kassettböcker, musikalier, kartor samt publikationer utgivna i annat land än Sverige (*Böcker och kulturtidskrifter 2000*, 2001, s. 12).
19 För vidare information om denna undersökning se ibid., s. 6 och 12 ff.
20 www.kulturradet.se/upload/kr/publikationer/2006/bocker_kulttid_03_04.pdf.
21 För uppgifter kring egenutgivningens storlek se kap. 4, avsnittet ”Bokmaskiner och utgivning på eget förlag”.
22 Observera att Kungl. bibliotekets statistik kan inkludera eftersläpande titlar från de tre förevarande åren, men i gengäld föreligger med största sannolikhet en motsvarande fördröjning framåt i tiden.
23 Studier som rör tidigare perioder, samt mindre studier som endast undersöker vissa aspekter eller har ett urval som endast är relevant för den egna studien, utesluts om de inte är metodiskt intressanta eller relevanta för den undersökning

som här föreligger. En del studier utesluts också på grund av att de innehåller siffror som återkommer mer utförligt i andra undersökningar av samma forskare. Kvantitativa studier som fokuserar annat än själva bokutgivningen, med andra ord inte har sin utgångspunkt i kartläggandet av antalet utgivna titlar under en viss period, behandlas inte. För övriga historiska undersökningar se t.ex. Rinman, 1951, s. 53 ff. och 472; Mählqvist, 1977, s. 30 f.; Torgerson, 1982, s. 16 f. samt Torgerson, 1990, s. 6 ff.

24 Billigboksutgivningen har belysts av bland andra Johan Svedjedal i Svedjedal, 1993, se t.ex. s. 413 ff. och 784 ff. Det finns ett antal studier från början och mitten av 1900-talet där den svenska bokutgivningen undersöks kvantitativt, men här tas endast ett par av dem upp. Se vidare t.ex. Torgerson, 1982 s. 32–38, där fler studier diskuteras.

25 Siffrorna i Ruhes studie täcker den skönlitterära utgivningen i Sverige 1879, 1889 och 1899–1923, fördelad på svenska original och översättningar, samt utgivningen av prosa 1890–1911 och av svensk och utländsk prosa samt dikter mellan åren 1900–1911 (Landquist, 1913, s. 257 och osign. 1924b, s. 252 f. och 266. Se även osign. 1924a, s. 14, där Ruhes undersökning också kommenteras). Troligen använde Ruhe *Årskatalog för svenska bokhandeln* som källa och flera forskare har senare påpekat att siffrorna blir missvisande i studier baserade på detta material, eftersom det endast täcker de etablerade förlagens utgivning. För diskussioner rörande Ruhes val av källa och dess pålitlighet se t.ex. Rinman, 1951, s. 243 ff., Svedjedal, 1982, s. 56–61, Torgerson, 1982, s. 36, Torgerson, 1990, s. 11 och Torgerson, 2007, s. 24 f.

Bror Olssons studie täcker översättningslitteraturen 1830–1930 (tioårsintervaller) och 1933–1934. Den innefattar endast skönlitteratur, i huvudsak romaner och noveller. Studien kompletteras också med uppgifter om utgivningen av översättningar från svenska till andra språk 1925–1934 och en del siffror kring översättningslitteraturen i andra europeiska länder, bland annat hämtade från tidskriften *Le Droit d'Auteur*, där statistik över den internationella bokproduktionen årligen har presenterats sedan 1888. Olsson hämtade enligt egen utsago materialet från *Svensk bibliographi* och ”dess välkända fortsättningar”, vilket rimligen bör syfta på Hjalmar Linnströms *Svenskt boklexikon*, *Årskatalog för svenska bokhandeln* och/eller *Svensk bokkatalog* (B. Olsson, 1936, s. 5 ff. Citatet är hämtat från s. 7).

26 Flera forskare har påpekat bristerna i dessa tidiga studier. Se t.ex. Svedjedal, 1982, s. 56–61, Torgerson, 1982, s. 36 och Torgerson, 2007, s. 24.

27 Rinman redovisar beräkningar av det totala material som dokumenterades i *Svensk bibliographi* och *Årskatalog för svenska bokhandeln* under 1859, 1861 och 1865. Siffrorna täcker en grov ämnesmässig fördelning, och detta endast för åren 1859 och 1861, på grund av att det inte gjordes någon ämnesindelning i 1865 års *Svensk bibliographi*. Följaktligen finns det i Rinmans studie inte några detaljerade siffror över den skönlitterära bokutgivningen, utan endast en totalsumma för vitterhet för åren 1859 och 1861 samt senare i framställningen även totalsummor för hela utgivningen i *Årskatalog för svenska bokhandeln* under åren 1875, 1885, 1890 och 1895. Rinman redovisar dock fördelningen mellan svenska original och översättningar utgivna under åren 1876–1880 när det gäller gruppen ”Romaner, noveller, folksagor”, men dessa utgår från beräkningar gjorda av riksdagsledamot

Sigfrid Wieselgren samt ovan nämnde Bror Olssons studie (Rinman, 1951, s. 243 f. och 335; översättningslitteraturen diskuteras på s. 247 ff.).

Rinmans forskningsinsats som statistiker bör här inte överskattas. Han utförde inte själv några beräkningar utifrån de enskilda titlarna, utan har endast återgett de tabeller i *Svensk bibliographi* där antalet utkomna publikationer för varje år finns sammanräknade. Undantaget utgör publikationer under några signa som han har fört samman (se *Swensk bibliographi för år 1859 eller allmän förteckning öfver utkomna böcker, gravurer, kartor, stentryck och musikalier*, 1861, s. 217 ff. och *Swensk bibliographi för år 1861 eller allmän förteckning öfver utkomna böcker, gravurer, kartor, stentryck och musikalier*, 1862, s. 236 ff.). Rinman verkar sedan ha räknat om publikationerna i den ämnesvis gjorda förteckningen över samtliga under året utgivna titlar som finns i årskatalogerna, för att anpassa dem efter hur de har redovisats i *Svensk bibliographi*. Kontrollberäkningar rörande året 1861 indikerar att så verkar vara fallet (förteckningen över 1861 års utgivna publikationer finns i *Årskatalog för svenska bokhandeln*, 1861, s. 70–76).

28 Lundevall, 1953, s. 345 f. Beräkningarna täcker utgivningen av skådespel och prosaböcker, samt diktsamlingar som överstiger 25 sidor, fördelad på förstagångsutgivna titlar och ”senare upplaga”. Bland det totala antalet titlar redovisar också Lundevall fördelningen av svenska original och översättningar. Beräkningar för vartannat år redovisas i medeltal för respektive tioårsperiod, undantaget beräkningarna för diktsamlingarna, där uppgifter för samtliga år redovisas liksom det totala antalet utgivna titlar för respektive tioårsperiod (s. 346). Lundevall redogör också i brödtexten för hur 100 för undersökningen speciellt utvalda åttiotalsverk fördelar sig på litteraturkategorier, samt resonerar kring omfattningen av den totala utgivningen under perioden 1880–1889 (s. 96 och 148 f.).

29 Ibid., s. 345.

30 H. O. Johansson, 1969, s. 2970 ff.

31 Ibid., s. 2962.

32 Ibid., s. 2968. Efter ordet ”debut” i första citatet förekommer en not med en upplysning om att Johansson till debut även i vissa fall har räknat medverkan i en antologi.

33 För det sistnämnda se särskilt ibid., s. 3014–3020.

34 Detta projekt beskrivs närmare i *Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet. En presentation*, 1979, s. 1 ff. och 16.

35 *En bok om böcker*, 1972, s. 208–368.

36 *Boken*, 1974, s. 98–108. Se särskilt s. 100.

37 Denna studie innehåller inte skolböcker, tonårsböcker eller verk utgivna på annat språk än svenska. Det framgår implicit att siffrorna inte heller inkluderar barnlitteratur (H. O. Johansson, 1977, s. 163).

38 Ibid., s. 162–175.

39 Tellgren, 1977, s. 176–189.

40 Projektet beskrivs i *Populärfiktion i Sverige 1830–1970 – medier, produktion, spridning, struktur och funktioner. Presentation av ett forskningsprojekt*, 1977, s. 3–12.

41 H. O. Johansson, 1978, s. 8 f. Citaten är hämtade från s. 8 och 21. Några enstaka resultat från projektet gällande perioden 1830–1849 har också publicerats av Bo Bennich-Björkman i en recension i *Samlaren* och i en artikel (Bennich-Björkman, 1982, s. 124 ff. och Bennich-Björkman, 1983, s. 410).

Johan Svedjedal fick även under arbetet med sin doktorsavhandling *Almqvist – berättaren på bokmarknaden* (1987) tillgång till denna databas för att göra beräkningar av utgivningen av fiktionsprosa i bokform 1830–1849, och han menar att uppgifterna från databasen som Bennich-Björkman delger måste korrigeras något, på grund av att "hans siffror bygger på ett material som ännu ej kontrollerats och kompletterats" (Svedjedal, 1987, s. 26–34. Citatet är hämtat från s. 27 f.).

Databasen, som bygger på uppgifter ur *Svensk bibliographi*, täcker enligt Svedjedal "utgivningen av fiktionsprosa i bokform i Sverige 1830–49, gällande författare, omfång, förlag, ursprungsspråk, pris m.m." Tidningsföljetonger, ett stort antal folkböcker, fiktionsprosa i kalendrar, tidskrifter, tidningar och skrifter under 32 sidor har inte medräknats, men Svedjedal anger att det vid tiden för hans eget avhandlingsförfattande löpande skedde kompletteringar av uppgifter om kalendrar och småtryck (s. 26 f.). Det finns fortfarande ett stort obearbetat statistiskt material från populärfiktionsprojektet.

42 Avhandlingen rymmer vidare en författarsociologisk undersökning och en omfattande kvantitativ innehållsanalys. I författarstudien gör Mählqvist en studie av författarna till 400 av de verk som ingår i den övergripande undersökningen. Han utgår från uppgifter i *Svenskt författarlexikon* och med utgångspunkt från dessa undersöker han författarnas köns- och åldersfördelning, sociala bakgrund, uppväxtmiljö, utbildning och produktivitet som författare (Mählqvist, 1977, s. 114 ff.).

43 Ett resonemang kring källorna förs i Tellgren, 1982, s. 153 ff. Tellgrens undersökning innehåller också en separat författarstudie omfattande 121 författare, där hon via enkäter har tillfrågat författare som mellan åren 1966 och 1975 publicerade minst tre nya verk om deras arbetssituation, sociala bakgrund, utbildning, ålder m.m. (s. 126–152).

44 Svedjedal, 1982, s. 7 och 26 f. För undersökningens avgränsningar och urvalsprinciper se s. 6 och 53 ff.

45 Uppsatsen innehåller även en förteckning över utgivna kvinnliga lyriker under de berörda åren (se G. Furuland, 1989, s. 20–34). Här kan också nämnas att Pia Lamberth i sin artikel "Som ensamma fyrar i natten?" (1991) har undersökt kvinnliga svenskspråkiga författare 1900–1949 kvantitativt, men det finns åtskilliga metodiska problem med hennes studie. Lamberth diskuterar antalet författare och inte antalet titlar, vilket gör att det är svårt att ställa hennes siffror bredvid andra forskares. Inte heller diskuterar hon populationen utifrån litteraturkategorier, utan fokus ligger på periodens debutanter. Materialet har dessutom hämtats från den icke heltäckande *Svenskt författarlexikon 1900–1940* samt motsvarande för åren 1941–1950 och inte *Svensk bokkatalog*, vilket får konsekvensen att Lamberths siffror innehåller luckor (Lamberth, 1991, s. 31–42).

46 Övriga två studier faller utom ramen för denna undersökning, men bör här ändå nämnas, då de är vidareutvecklingar av det material som Torgersons doktorsavhandling bygger på. Studierna i fråga är *Översättare av fiktionsprosa på den svenska bokmarknaden 1866–1900. En frekvensundersökning* (1996) och *Filantropisk översättningsfiktion på den svenska bokmarknaden under 1800-talets andra hälft* (2001).

47 Lindung, 1994a, s. 44.

48 Ibid., s. 29–44. Det kan vara värt att här även nämna Lindungs övriga studier,

eftersom de i huvudsak bygger på samma material. I ”Dagspresskritiken och försäljningen av skönlitteratur för vuxna” (1993a) diskuterar han försäljningen av recenserade titlar utgivna 1985 och i ”Den angloamerikanska litteraturens dominans” (1993b) den angloamerikanska översättningslitteraturens andel av den svenska bokmarknaden 1985 ur olika aspekter. I ”Skönlitteraturkritik i dagspressen” studeras dagskritiken av skönlitteratur under 1985 (1994b); i ”Kritiken och bokförsäljningen” dagspresskritikens betydelse för bokförsäljningen 1985 (1995a); i ”Underhållningsromanernas dominans” utgivning och försäljning av romaner i Sverige under året 1985 (1995b) och i ”Skönlitteraturens vägar” (1995c) bokhandelns roll i förhållande till andra kanaler genom vilka litteraturen når ut.

49 Rinman, 1951, s. 54 och 245.

50 Den studie av bokutgivningen 1965–1970 som gjordes av L. Furuland och H. O. Johansson (*En bok om böcker*, 1972, s. 208–368) är den senaste stora studien som erbjuder en jämförelse mellan litteraturkategorier. Yngve Lindung har visserligen excerperat 1985 års totala utgivning, men eftersom studien enbart sträcker sig över ett år är det svårt att dra några generella slutsatser utifrån den.

NOTER KAPITEL 3

1 Se t.ex. Gedin, 1997, s. 105 ff.; Svedjedal, 2003, s. 8–13 och Steiner, 2006, s. 46 ff. Enligt Ann Steiner etablerade Per I. Gedin begreppet förlagskris i artikeln ”Jag är trött på detta prat om förläggaren som en profitör!” i *Expressen* 17 feb 1971 (Steiner, 2006, s. 50), vilket är en felaktig uppgift. Gedin använde det tidigare än så själv. Jfr Gedin, 27 jan 1971, där han gör följande uttalande: ”Förlagskrisen är nämligen i dag ett faktum.” Se även t.ex. sign. Frankie, 31 jan 1971 och N. G. Nilsson, 13 feb 1971.

2 Förlagskrisen, dess bakgrund och följder belyses i Gedin, 1997, se särskilt s. 105–117, och Steiner, 2006, s. 35–81. För försäljningsuppgången under andra världskriget se Svedjedal, 1993, s. 415 ff.

3 L. Furuland, 1972, s. 323.

4 L. Furuland & H. O. Johansson, 1972a, s. 212.

5 L. Furuland, 1972, s. 350 och Svedjedal, 1996, s. 70.

6 L. Furuland & H. O. Johansson, 1972b, s. 244 och 258 och H. O. Johansson, 1977, s. 172. Jfr även Svedjedal, 1996, s. 72.

7 Yrlid, 1994, s. 57 och 145.

8 H. O. Johansson, 1974, s. 30 och H. O. Johansson, 1977, s. 172.

9 Se t.ex. Yrlid, 1994, s. 117–124 och Steiner, 2006, s. 53 ff.

10 Steiner, 2006, s. 49–60. Citatet är hämtat från s. 50. Se även t.ex. Holmström, 1977, s. 23 och Gedin, 1997, s. 112 f.

11 Yrlid, 1994, s. 83–94; Gedin, 1997, s. 113; Mählqvist, 1997; Byström, 2003, s. 29 ff.; Sjögren, 2003, s. 33 ff. och Steiner, 2006, t.ex. s. 99 ff. och 302.

12 Holmström, 1977, s. 31 ff. och 38 f.

13 Ibid., s. 36 ff. Citatet är hämtat från s. 39. Det framgår dock inte klart om Holmström i citatet enbart åsyftar lyriken.

Då stödet var ett efterhandsstöd, som utdelades till redan tryckta titlar, är det kanske mindre intressant att se vilken effekt det fick på lyrikutgivningen vid första utdelningstillfället. De stödda titlarna var redan publicerade, och ur förlagens synpunkt bör det snarare ha varit utfallet av första årets fördelning av medel som var det intressanta. Det kunde i sin tur ge ett mått på vad förlagen kunde vänta sig av stödet i fortsättningen. En sådan analys följer längre fram i detta kapitel.

14 Citaten är hämtade från Eriksson, 7 maj 1973 och Alexandersson, 9 maj 1973. Se även t.ex. Jonsgården, 5 maj 1973; Lagerlöf, 8 mars 1973; L. Söderberg, 1 okt 1973 och S. Andersson, 21 mars 1975. I den sistnämnda talas t.ex. om ett ”snålt förlagsklimat” för poeter.

15 Citaten är hämtade från Alexandersson, 9 maj 1973 och Söderhäll, 17 okt 1973. Se även t.ex. Alexandersson, 17 apr 1974 (där Alexandersson talar om ett ”lyriskt skyfall” på stencilförlagen); Forsberg, 30 nov 1974; L. Gustafsson, 25 jan 1975 och Alkling, 28 maj 1975.

16 Citaten är hämtade från Alexandersson, 27 feb 1978. Se även t.ex. Stolpe, 2 apr 1977; Edhardt, 27 okt 1977; Jonsgården, 21 nov 1977; Eriksson, 1 juni 1979 och Jonsgården, 15 juni 1979.

17 Se appendix C, tabell C1.

18 H. O. Johansson, 1969; H. O. Johansson, 1977, s. 162–175 och G. Furuland, 1989. En fördjupad metodologisk diskussion kring dessa tre studier följer löpande i detta avsnitt, framför allt i noterna.

19 Källor: H. O. Johansson, 1969, s. 2968 och 3026; H. O. Johansson, 1977, s. 172 och G. Furuland, 1989, s. 16. Se även appendix C, tabell C2. Perioden 1926–1930 är en femårsperiod som efter sammanräkning av Gunnel Furulands siffror kommer i kläm mellan hennes och Johanssons studie. Siffrorna för denna period har därför uteslutits i diagrammet. Perioden 1961–1965 har uteslutits eftersom det endast finns siffror för år 1965 och inte de andra fyra åren. Antologier är medräknade i samtliga siffror efter 1930.

20 G. Furuland, 1989, s. 16. Furuland utgår nästan, men inte helt, från samma metod som Hans Olof Johansson. Hon inkluderar finlandssvensk lyrik, men som hon påpekar rör det sig endast om ett fåtal verk (s. 4 ff.). Furuland har inte heller redovisat en ”liten restgrupp […] som ej kan fördelas efter kön” (s. 4), men även denna torde vara av marginell art.

21 H. O. Johansson, 1969, s. 3026. En detaljerad beskrivning av förändringarna under perioden 1931–1960 finns på s. 2974–2979.

22 H. O. Johansson, 1977, s. 163 och 172. Sannolikt saknas en del av egenutgivningen samt utgivning av småförlag och stencilförlag, men då Johansson har sammanfört alla förlag och utgivare förutom nio stora i en och samma post går det inte att urskilja dessa kategorier (s. 174).

23 Ibid., s. 174. Det rörde sig om en minskning på de tre stora förlagen från 46 respektive 56 titlar 1965 och 1966 till 16 respektive 19 titlar 1973 och 1974.

24 Sökning har skett på klassifikationerna Hc.03 och Hc.03(s) under respektive år. Angiven publikationstyp är ”böcker (inkl. seriedelar)” och angivet språk är ”svenska”. Inget material har därefter gallrats ut. Sökningen genomfördes 11 juli 2007. För sifferuppgifter för respektive år se appendix C, tabell C3.

25 H. O. Johansson, 1977, s. 174.

26 Johan Svedjedal menar att delar av stencillitteraturen under 1970-talets början saknas i nationalbibliografin: ”Produktionen var den billigaste möjliga” och böckerna ”så tekniskt enkelt hopkomna att de under de första åren inte ens registrerades i den svenska nationalbibliografin. Fortfarande är det svårt att hitta dem i bibliografier och i forskningsbibliotek – för att inte tala om i antikvariat. Därför är det nästan omöjligt att säga något om stencilförlagens andel av bokutgivningen.” Svedjedal uppskattar dock utgivningen till någonstans mellan en tiondel och en femtedel av alla skönlitterära titlar av svenska författare utgivna vid denna tidpunkt. (Svedjedal, 1996, s. 73 och 198. Citaten är hämtade från s. 73.) Det är troligt att stencilutgivningen, i den mån den har inkluderats i materialet i nationalbibliografin, har hamnat i det eftersläpande materialet, och på grund av detta saknas i de siffror som Johansson presenterar för framför allt 1975 och 1976.

27 En bibliografi över bokmaskinens utgivning finns i *30 år med Bokmaskinen*, 2002, s. [127]–148.

28 Förutom Holmström, 1977, har det genomförts ett par utvärderingar av stödet i *LÄS MERA!* (SOU 1984:30) och *Boken i tiden* (1997), men den förstnämnda har ett kortsiktigt perspektiv och den senare analyserar endast stödet under budgetåret 1995/96.

29 Holmström, 1977, s. 36 ff.
30 Se appendix C, tabell C1.
31 Holmström, 1977, s. 34 f. Citaten är hämtade från s. 34 respektive 35.
32 Materialet för dessa beräkningar har ställts till mitt förfogande av Statens kulturråd. Jfr även *Boken i tiden*, 1997, s. 162, där uppgifter kring budgetåret 1995/96 finns. Totalt stöddes då 364 titlar inom sagda stödordning varav 77 var diktsamlingar, vilket motsvarar cirka 21 procent.
33 Flera förläggare menar att litteraturstödet har varit avgörande för förlagets utgivning av lyrik och smal prosa, exempelvis Lennart Frick (Fripress) och Ingvar Wahlén (Settern). (Se kap. 4, avsnitten ”Stockholmsförlag” och ”Andra tongivande lyrikutgivare i landsorten”.) Också Jonas Ellerström (ellerströms) har i intervju framhållit stödets betydelse. Han menar att ellerströms ”i hög grad har varit beroende av litteraturstödet” men påpekar samtidigt att han aldrig har tagit stödet för givet och aldrig anpassat utgivningen efter det. Övriga intervjuade förläggare har liknande erfarenheter. De beskriver stödet som viktigt, men menar att det inte har varit avgörande för vad som ges ut (intervjuer med Jonas Ellerström [ellerströms] 18 juni 2002; Bengt Berg [Heidruns, Rallarros] 3 sep 2002; Charlotte Aquilonius och Camilla Nagler [Wahlström & Widstrand] 5 nov 2002; Hans Isaksson [Bonniers] 6 nov 2002; Lars Erik Sundberg [Norstedts] 15 nov 2002 och Per I. Gedin [Gedins, Wahlström & Widstrand] 25 mars 2003).
34 Gunnel Furuland anger inte antalet antologier i sin studie, men har i efterhand uppgivit att de var ytterst få (korrespondens med Gunnel Furuland 7 nov 2002). Hans Olof Johansson har inkluderat 21 antologier i siffrorna för perioden 1931–1960 (se H. O. Johansson, 1969, s. 3038), men då det inte framgår hur många titlar han har uteslutit har han på begäran kontrollerat detta i sitt kortregister. Han menar att ”de uteslutna kan räknas på ena handens fingrar” (korrespondens med Hans Olof Johansson 4 feb 2003). Till och med 1960 tycks det alltså inte ha förekommit någon omfattande utgivning av lyrikantologier med förstagångsutgivning av svenska original, varför de skiftande urvalsprinciperna mellan Furulands och Johanssons studier när det gäller antologier inte torde påverka resultatet vid historiska jämförelser nämnvärt. I de undersökningar av lyrikutgivningen som presenteras i H. O. Johansson, 1972 och H. O. Johansson, 1977 anges inte antalet lyrikantologier separat.
35 Se appendix C, tabell C4.
36 Jfr Svedjedal, 1993, s. 396.
37 H. O. Johansson, 1969, s. 3026; H. O. Johansson, 1977, s. 172 och Svedjedal, 1982, s. 14. Se även appendix C, tabell C5.
38 Dramatiken står sannolikt för en ytterst liten del av utgivningen. Som jämförelse kan nämnas att en överslagsräkning av de titlar som upptas i *Svensk bokkatalog* 1976–1985 och *Svensk bokförteckning* 1986–1995 visar att det ges ut cirka 10–15 titlar dramatik per år, medan den totala lyrikutgivningen enligt nationalbibliografin omfattar cirka 250–300 titlar per år.
39 Svenska Förläggareföreningen redovisar följande siffror för åren 1975/76–1995: 1975/76: 80, 1976/77: 72, 1977/78: 100, 1978/79: 83, 1979/80: 106, 1980/81: 95, 1981/82: 73, 1982/83: 85, 1983/84: 70, 1984/85: 88, 1985/86: 88, 1986/87: 96, 1987/88: 107, 1988/89: 86, 1989/90: 84, 1990/91: 87, 1991/92: 74, 1992/93: 67, 1993: 82, 1994:

75 och 1995: 61. Siffrorna är hämtade från ”Svenska bokförläggareföreningens branschstatistik 1982/83”, 1983, s. 19, ”Svenska bokförläggareföreningens branschstatistik 1985/86”, 1986, s. 24 och *Branschstatistik. Svenska Förläggareföreningen 2000*, 2001, s. 6 och 11 ff. Sedan 1993 avser statistiken kalenderår och justeringarna för åren 1992/93 och 1993 uppges ha inneburit en viss ökning av titlarna vid skiftet, vilket kan förklara ökningen i lyrikutgivningen under 1993 (se *Branschstatistik. Svenska Förläggareföreningen 2000*, 2001, s. 2, och 11). Det bör också tas med i beräkningen att siffrorna är baserade på den sammanlagda utgivningen av ett varierande antal förlag. Under budgetåren 1984/85 och 1985/86 tillkom exempelvis 19 respektive 17 förlag (se ”Svenska bokförläggareföreningens branschstatistik 1985/86”, 1986, s. 14). Siffrorna före och efter dessa två år borde således inte vara helt jämförbara, men vid ett närmare betraktande av enbart siffrorna för lyrik och dramatik förefaller det varierande antalet förlag ha spelat mindre roll.

40 Se även appendix C, tabell C3.

41 Se ovan kap. 3, not 39.

42 Se t.ex. ”Svenska bokförläggareföreningens branschstatistik 1982/83”, 1983, s. 19, ”Svenska bokförläggareföreningens branschstatistik 1985/86”, 1986, s. 24 och *Branschstatistik. Svenska Förläggareföreningen 2000*, 2001, s. 11.

43 Det har varit omöjligt att inom ramen för denna studie genomföra stickprov omfattande ett eller ett par års fiktionsprosautgivning under perioden 1976–1995, vilket hade varit önskvärt för att kunna ge denna jämförelse bärighet. En överslagsberäkning på det totala antalet fiktionsprosa- och lyriktitlar som är registrerade i den systematiska avdelningen av *Svensk bokkatalog* 1976–1985 och *Svensk bokförteckning* 1986–1995, där alltså både förstagångsutgivning och nya upplagor redovisas, visar dock att det under perioden klassificerades ungefär dubbelt så många titlar under Hc.01 och Hc.01(s), som under Hc.03 och Hc.03(s). Förhållandet mellan dessa båda signa visar en avsevärd skillnad jämfört med förhållandet mellan branschstatistikens siffror för lyrik och dramatik respektive svensk prosa för vuxna. Eftersom produktionen av fiktionsprosa och lyrik avsevärt skiljer sig åt är det dock svårt att använda denna beräkning som ett jämförelsematerial. Utgivningen av nya upplagor och i pocket är större när det gäller fiktionsprosan än lyriken, medan utgivningen på eget förlag är större inom lyrikutgivningen. För att resultatet ska kunna vara riktigt tillförlitligt krävs en noggrannare studie. Det finns dock även historiska undersökningar som stöder antagandet att lyrikutgivningen är större än vad som framgår i Svenska Förläggareföreningens statistik. Åren 1965–1970 utgavs totalt 697 lyriktitlar och 2 178 romaner och noveller, inklusive nya upplagor (L. Furuland & H. O. Johansson, 1972b, s. 240). Fiktionsprosautgivningen var således ungefär tre gånger så stor som lyrikutgivningen. Jfr även appendix C, tabell C5.

44 H. O. Johansson, 1969, s. 3031; L. Furuland & H. O. Johansson, 1972b, s. 233; H. O. Johansson, 1972a, s. 269 och Svedjedal, 1982, s. 23.

NOTER KAPITEL 4

1 Påpekas bör att förlagsbiografierna nedan inte gör anspråk på att vara fullständiga. De är inriktade på lyrikutgivningen och skisserar endast kort förlagens profiler.

2 H. O. Johansson, 1972a, s. 268.

3 Enbart egenutgivarna var 189, 194, 186 respektive 190 under de fyra femårsperioderna.

4 H. O. Johansson, 1972a, s. 268.

5 Hans Olof Johansson delar i H. O. Johansson, 1969 grovt in förlagen i ledande och egna förlag, men diskuterar ofta Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand, liksom förlag med gemensamma ideologiska utgångspunkter, för sig. Även i sin studie från 1977 urskiljer han ett antal tongivande förlag som han delar in i olika grupper och ställer mot övriga (H. O. Johansson, 1977, s. 174).

I *En bok om böcker* (SOU 1972:80) delar Lars Furuland och Hans Olof Johansson in förlagen i Kvalitetsförlag, Massmarknadsförlag, Religiösa förlag och Övriga förlag med utgångspunkt främst från sättet att betrakta förlagens utgivning men även, i fallet Religiösa förlag, deras ”anknytning till religiösa samfund” (L. Furuland & H. O. Johansson, 1972b, s. 233 f. Citatet är hämtat från s. 234). En liknande utgångspunkt har Johan Svedjedal i *Bokens samhälle*, där han delar in förlagen efter deras inriktning (se t.ex. Svedjedal, 1993, s. 62 f.).

I *Boken i tiden* delas förlagen in i stora, medelstora och mindre efter deras omsättning (*Boken i tiden*, 1997, s. 67–83). En liknande men dock mer geografiskt orienterad indelning gör Gunnel Furuland, som delar in förlagen i Stora förlag, Små stockholmsförlag, Små landsortsförlag, Religiösa förlag, Tryckerier, bokhandlare, i distribution, Eget förlag och Finländska förlag (G. Furuland, 1989, s. 16).

Dessa utgör endast några exempel på hur förlagen kan delas in i studier av bokutgivningen. Se t.ex. H. O. Johansson, 1969, s. 2983 f. för en diskussion kring svårigheterna med fokus på de lyrikutgivande förlagen.

6 Se t.ex. Svedjedal, 1993, s. 243–254 och 260 f. och Gedin, 1997, s. 96–104.

7 Se appendix C, tabell C6 för en femårsfördelning.

8 Lars Wendelius har undersökt förlagstillhörighet för de författare som behandlas i kapitlen som täcker perioden efter 1950 i översiktsverket *Den Svenska Litteraturen* (1 uppl. 1990) och funnit att cirka 55 procent av författarna utkom på Bonniers eller Norstedts. Av resterande utkom 21,5 procent på ”övriga äldre kvalitetsförlag” (Wendelius, 2002, s. 26). Se vidare kap. 5 för en diskussion om diktsamlingarnas recensionsutrymme kopplat till förlagen.

9 Se t.ex. Svedjedal, 1993, s. 631 ff., 643 ff. och 775 och Yrlid, 1994, s. 44 f.

10 H. O. Johansson, 1969, s. 3027 och H. O. Johansson, 1972a, s. 269. Även i Hans Olof Johanssons studie över den totala lyrikutgivningen i Sverige 1965–1970 befinner sig Bonniers på en överlägsen förstaplats, medan Norstedts och Wahlström & Widstrand dyker upp på fjärde respektive femte plats i listan, efter Rabén & Sjögren och Tiden/FIB. Det bör dock noteras att Johansson i denna studie inkluderar både nya upplagor och verk klassificerade under Hce.03 (utländsk lyrik i svensk översättning) samt Hce.03(s) (H. O. Johansson, 1972a, s. 269).

Femårsperioden 1971–1975 låter sig inte jämföras, då Johansson har föredragit en förlagsindelning som gör det omöjligt att urskilja enskilda förlags utgivning av lyrik. Siffrorna visar dock att den grupp där Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand ingår utgav mest lyrik i jämförelse med andra grupperingar av betydelsefulla utgivare. Skillnaderna är så pass stora att det trots bristande kunskaper om enskilda förlags utgivning under denna period är möjligt att säga att Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand hade en ledande position även under dessa år (s. 174).

11 Se även appendix C, tabell C7.

12 Jfr t.ex. L. Furuland & H. O. Johansson, 1972b, s. 242.

13 För förlagets historia se t.ex. K. O. Bonnier, 1930–1956; Å. Bonnier, 1974; G. Svensson, 1987; Svedjedal, 1993, s. 48 ff., 244–249 och 611–629; Gedin, 1999, s. 123–180; M. Larsson, 2001; Sundin, 2002 och Gedin, 2003. Se även förlagets webbplats www.bonnier.se.

14 H. O. Johansson, 1969, s. 3027 och 3032.

15 Källor: H. O. Johansson, 1969, s. 3032 och H. O. Johansson, 1972, s. 270 f. I Hans Olof Johanssons statistik för åren 1971–1973 framkommer att Bonniers utgivning var ungefär densamma dessa tre år som de föregående (H. O. Johansson, 1974, s. 31). För åren 1961–1964 finns ingen statistik framtagen.

16 H. O. Johansson, 1972a, s. 271.

17 Se appendix C, tabell C7.

18 Jfr M. Larsson, 2001, s. 244.

19 För förlagets historia se t.ex. Svedjedal, 1993, s. 54 f., 249–254 och 630–642; Bergström, 1998 och Peterson, 1998.

20 Se appendix C, tabell C7.

21 Källa: H. O. Johansson, 1969, s. 3026 och 3028. Statistik saknas för åren 1961–1975.

22 Se t.ex. Palm, 1993, s. 4 ff. och 12 ff. och Bergström, 1998, s. 337–342 och 366–385. Se även förlagets webbplats www.panorstedt.se. Lars Erik Sundberg har i intervju bekräftat att Norstedts ekonomiska problem påverkade förlagets utgivning av lyrik under perioden (intervju med Lars Erik Sundberg 15 nov 2002).

23 För förlagets historia se t.ex. *Herrar Wahlström och Widstrand. Brev till förlaget 1884–1984*, 1984; Svedjedal, 1993, s. 260 f. och 642–649 och Gedin, 1999, s. 181–383. Se även förlagets webbplats www.wwd.se.

24 H. O. Johansson, 1969, s. 3028 och 3034.

25 Se appendix C, tabell C7.

26 Källa: H. O. Johansson, 1969, s. 3026 och 3028. Statistik saknas för åren 1961–1975.

27 Se appendix C, tabell C7.

28 Roger Fjellström debuterade med *Andnöd* (1977), Pia Garde med *Jag är dem* (1977). De sju övriga diktsamlingarna var Carl Erland Anderssons *Gräs* (1977), Peter Curmans *Fåglarna* (1977), Willy Granqvists *Du är ett barn nu* (1977), Gunnar Hardings *Starnberger See. Ur den sinnessjuke bayerske konungen Ludwig II:s dröm och verklighet* (1977), Tommy Olofssons *Elementära dikter* (1977), Niklas Rådströms *Dikter & andetag* (1977) och Christian Stannows *Familjebok. Småborgerliga dikter, idyller och epigram* (1977). Samtliga dessa författare hade låtit publicera minst två verk på förlaget tidigare, undantaget Carl Erland Anders-

son, som tidigare endast hade publicerat sin debutdiktsamling *Avgudadyrkarens sånger* (1976).

29 Se även appendix C, tabell C8.

30 Mellan 1931 och 1940 utgav Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand tillsammans 205 titlar, mellan 1941 och 1951 var antalet 301 och 1951–1960 317. Mellan 1966 och 1975 utgav dessa tre förlag 310 titlar, mellan 1976 och 1985 315 och mellan 1986 och 1995 306 (H. O. Johansson, 1969, s. 3028; H. O. Johansson 1977, s. 174 samt appendix C, tabell C8).

31 Stödets effekter för de tre förlagen har dock inte kunnat utredas inom ramen för denna studie.

32 Se t.ex. sign. NGN, 15 mars 1977 och Windahl, 5 nov 1976. Dessa uppgifter har även kompletterats av Hans Isaksson vid samtal 6 november 2002.

33 *Boken i tiden*, 1997, s. 69. En fördelning utifrån femårsperioder blir inte helt rättvisande här eftersom Alba etablerades först 1977 och utgivningen förändrades något i och med återgången till Bonniers via Bonnier Alba. 1977–1980 utgavs 17 titlar, 1981–1985 23 titlar, 1986–1990 24 titlar och 1991–1995 27 titlar. Under den sistnämnda perioden bar 19 av titlarna förlagsnamnet Bonnier Alba.

34 För en redogörelse för förlagets historia se *Rabén, Sjögren och alla vi andra*, 1992.

35 H. O. Johansson, 1969, s. 3028.

36 Se t.ex. Bohlund, 1992, s. 211 ff. och 221 ff. och *Boken i tiden*, 1997, s. 69. Se även förlagets webbplats www.panorstedt.se.

37 Bonniers, Wahlström & Widstrand och Alba/Bonnier Alba publicerade tillsammans 270 av totalt 1 973 titlar under 1976–1985 och 294 av 1 875 titlar 1986–1995. För Norstedts och Rabén & Sjögren var motsvarande siffror 163 respektive 76 och för övriga förlag och utgivare 1 540 respektive 1 505. Se vidare appendix C, tabell C9.

38 H. O. Johansson, 1969, s. 3027.

39 De utgivare som hade en lyrikutgivning i storleksordningen 10–70 titlar under perioden skulle kunna beskrivas som medelstora lyrikutgivare. Dessa är Artemis, Atlantis, Axplock, Carlsson, Cavefors, CeWe-förlaget/CeWe-pool, EFS-förlaget, ellerströms, Forum, Fripress, Författarförlaget, Gedins, Gummessons, Inferi, Interskrift, Kalejdoskop, Legenda, Libris, Litteraturtjänst, LT, Press, Proprius, Rallarros, Settern, Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund, Studiekamraten, Symposion, Textab, The Flowers of Bellis are Still Alive, Tiden, Tre Böcker, Trevi, Verbum och Zinderman.

40 För förlagets tidiga historia se t.ex. Svedjedal, 1993, s. 699–717. Se även t.ex. Borglund 20 dec 1980 och förlagets webbplats www.tiden.se.

41 H. O. Johansson, 1969, s. 3007 f. och 3027 samt H. O. Johansson 1977, s. 174. För förlagets historia se t.ex. von Schenck, 20 nov 1980; Josefsson, 3 jan 1990; Svedjedal, 1993, s. 731 och Yrlid, 1994, s. 47.

42 För förlagets historia se t.ex. Blomé, 18 maj 1969; N. G. Nilsson, 12 juni 1972; Zorn, 1994, s. 6 ff.; Pettersson, 1994, s. 12–21 och Zorn, 1996, s.6 ff. Se även förlagets webbplats www.forum.se.

43 För Askild & Kärnekulls verksamhet se t.ex. Hallert, 2 juni 1970; Wall, 15 sep 1970; Vejde, 20 mars 1972; Reberg, 22 apr 1979; Grahn, 1983, s. 22 f.; A. Söderberg,

1993, s. 10 ff. och Pernow, 1997, s. 27. För Fripress verksamhet se t.ex. Jönsson, 28 aug 1980; Grosskopf, 13 jan 1985; Uisk, 21 juni 1985; Blomberg, 28 mars 1987 och Jönsson, 29 sep 1987.

44 Efter René Coeckelberghs död övertogs förlaget av sönerna Alain och Yves Coeckelberghs, varefter utgivning under namnet ganska omgående upphörde. För Coeckelberghs verksamhet se t.ex. Monie-Nordin, 13 dec 1972; U. Andersson, 4 feb 1976; Borglund, 18 sep 1976; Jonsgården, 7 juli 1977; sign. NGN, 3 feb 1979; Borglund, 11 sep 1981; K. Bergman, 15 sep 1981; Borglund, 15 sep 1981 och von Sydow, 19 sep 1981.

45 Brombergs ägandeförhållanden har genom åren skiftat, men efter 14 år i medieföretaget MTG:s ägo är det från och med 2007 helägt av Dorotea Bromberg. För Brombergs verksamhet se t.ex. S-E. Bergström, 19 nov 1975; Algrim, 2 feb 1978; Orre, 30 maj 1979; Bäck, 3 aug 1980; Curman, 26 okt 1981 och osign., 16 sep 1983. Se även förlagets webbplats www.brombergs.se.

46 För Trevis verksamhet se t.ex. *Kvinnor skriver. En bok om några av Trevis kvinnliga författare och deras böcker*, 1977, s. 7; K. Henriksson, 20 maj 1980; Orre, 28 dec 1981 och *Jubileumsklippbok. Bokförlaget Trevi. 25 års personlig utgivning 1971–1996*, 1996, s. [1] ff., 86 och 113.

47 Som framgår i kap. 6 var Trevi ett av få förlag där andelen kvinnliga lyriker översteg andelen manliga under åren 1976–1995. Bland de reguljära förlagen finner vi motsvarande förhållande endast hos det lilla förlaget JUNGFRUN i Stockholm (förlaget utgav även några titlar med Göteborg och Tullinge som förlagsort), som hade en uttalad inriktning på kvinnliga författare. Jungfrun utgav endast 7 titlar totalt, samtliga av kvinnliga författare. I materialet i denna studie ingår 4 av dessa.

48 *Bokförlaget Atlantis. Tjugofem år 1977–2002*, 2001, s. 7 ff. Citatet är hämtat från s. 7. Att förlaget inte har profilerat sig som utgivare av lyrik framgår inte minst av Kjell Petersons korta inledning till bibliografin, där han inte framhåller lyriken, utan klassikerutgivningen, facklitteraturen och böckernas formgivning (s. 7 ff.). Se vidare förlagets webbplats www.atlantisbok.se.

49 1999 köpte Verbum förlaget, men även därefter har det drivits självständigt av förlagschefen och förläggaren Trygve Carlsson. För förlagets verksamhet se t.ex. Carlson, 1989, s. 20 och förlagets webbplats www.carlssonbokforlag.se.

50 Efter 1996 sjönk förlagets lyrikutgivning till att inkludera högst en eller ett par titlar per år.

51 *Gedins förlag. Utgivningen 1987–1997,* 1998 (opag.) och Gedin, 1999, s. 393–401.

52 För Zindermans verksamhet, se t.ex. Rosell, 5 dec 1971 och Gyllenhak, 5 juli 1979.

53 Förlagets lyrikutgivning har sedan 1995 varit närmast obefintlig.

54 För Korpens verksamhet, se t.ex. G. Boëthius, 6 dec 1979 och Jönsson, 19 aug 1980. Se även förlagets webbplats www.bokforlagetkorpen.se.

55 För Tre Böckers verksamhet, se t.ex. Sturm, 12 nov 1986; A. Lundberg, 22 aug 1987; Genberg, 2000, s. 67 ff.; Wopenka, 2001, s. 19 ff. och Schmidt, 2006, s. 11. Se vidare förlagets webbplats www.trebocker.se.

56 Se Förlagshusets webbplats www.forlagshuset.se. Se vidare t.ex. Winkler, 2 dec 1999.

57 Se vidare förlagens webbplatser www.warne.se och www.gavrilo.se.
58 Se t.ex. Yrlid, 1994, s. 139 ff. och König & Winkler, 1997, s. 13–26, särskilt s. 22 ff.
59 Yrlid, 1994, s. 140 f. Se även t.ex. Lauritzson, 8 juni 1980.
60 Se förlagets webbplats www.bakhall.com. Citatet är hämtat från sidan ”Om Bakhåll”.
61 För förlagets verksamhet se t.ex. Lorentzen, 21 juni 1983; Nydahl, 5 feb 1986; Gunnarsson, 29 sep 1986; Schmidt, 2005, s. 18 ff. och 24 ff. och Planhammar, 12 jan 2006.
62 För förlagets verksamhet se t.ex. Nathell, 16 okt 1986; van Reis, 2 nov 1986; M. Hansson, 5 feb 1989; König och Winkler, 1997, s. 24 ff. och O. Lång, 1 apr 1999. Se även förlagets webbplats www.symposion.se.
63 För förlagets verksamhet se t.ex. Lorentzen, 21 juni 1983; Nydahl, 9 jan 1986; König & Winkler, 1997, s. 14 ff. och Melin, 30 mars 2001. Se även *Malmöligan. En originalantologi*, 1992 och förlagets webbplats www.ellerstroms.se.
64 För Kalejdoskops verksamhet se t.ex. Olvång, 4 feb 1980; Boman, 1981, s. 38 ff. och Bolinder, 1989/90, s. 22 ff.
65 För Litteraturtjänsts verksamhet se t.ex. Palmqvist, 25 jan 1977; H. Lång, 22 maj 1977; A. Halldin, 25 apr 1978 och S. Karlsson, 2 maj 1978.
66 König & Winkler, 1997, s. 13 ff. och 22 ff.
67 För Setterns verksamhet se t.ex. Orre, 7 dec 1981; sign. SL, 10 maj 1984; Turesson, 4 nov 1984 och S. Lundberg, 28 jan 1985.
68 Se t.ex. Orre, 7 dec 1981; sign. SL, 10 maj 1984; Turesson, 4 nov 1984 och S. Lundberg, 28 jan 1985.
69 Magdalena Rönneholm menar att hela omläggningen av Setterns utgivning framtvingades av det ekonomiska läget och uppger att de nya ägarna 1991 tog beslutet att helt upphöra med sin utgivning av lyrik eftersom denna inte var lönsam (samtal med Magdalena Rönneholm 16 oktober 2002).
70 För CeWe-förlagets verksamhet se t.ex. Lagercrantz, 25 maj 1981; Orre, 30 nov 1981 och F. Lindberg, 1998.
71 För Skrivarförlagets verksamhet se t.ex. Nordlund, 29 mars 1990 och Groth, 17 sep 1990.
72 Se även förlagets webbplats www.heidruns.se.
73 Se ovan kap. 4, not 5.
74 För EFS-förlagets verksamhet se t.ex. Sundblad, 1992, särskilt s. 21 och 47–68 och F. Lindberg, 1996, s. 14.
75 För Gummessons verksamhet se t.ex. Sundblad, 1992, särskilt s. 22, 128 och 227.
76 För Verbums verksamhet se t.ex. osign., 30 dec 1967 och F. Lindberg, 1996, s. 14 ff. Se även förlagets webbplats www.verbum.nu.
77 För Libris verksamhet se t.ex. Sundblad, 1992, särskilt s. 23 och 226. Se även förlagets webbplats www.librisforlag.se.
78 För Harriers och Interskrifts verksamhet se t.ex. Sundblad, 1992, särskilt s. 25 och 211 ff.
79 Se t.ex. F. Lindberg, 1996, s. 14 ff.
80 Se t.ex. Hahn, 1988/89, 50 ff. och Persson, 1998, s. 7. Se även förlagets webbplats www.proprius.se.

81 Delar av detta avsnitt har tidigare publicerats i Å. Johansson, 2005.
82 Svedjedal, 1996, s. 72.
83 L. Furuland & H. O. Johansson, 1972b, s. 258.
84 H. O. Johansson, 1974, s. 30. Med stora förlag avser Johansson här ”utgivning på de fem ledande kvalitetsförlagen” Bonniers, Norstedts, Rabén & Sjögren, Tiden och Wahlström & Widstrand (s. 29).
85 Se t.ex. Yrlid, 1994, s. 143 f.
86 För Författarförlagets verksamhet se t.ex. Yrlid, 1994, s. 143 ff.; Palm, 1994a, s. 14–24; Palm, 1994b, s. 14–23 och U. Andersson, 1995. Se även det nuvarande förlagets webbplats www.fischer-co.se.
87 För Eremit-Press verksamhet, se t.ex. Ewers, 23 feb 1973; osign., 23 feb 1973; U. Andersson, 25 nov 1973 och Vandenhaute, 2004, s. 62 f.
88 Se t.ex. Rittvall, 5 apr 1997. Inte heller Artemis räknas här till bokmaskinerna, primärt eftersom verksamheten fungerade annorlunda; det var en redaktör och inte de författare som vände sig till förlaget som tog utgivningsbesluten.
89 Stencilförläggaren framför andra, Eric Fylkeson, gav på det egna stencilförlaget Poesiförlaget, förutom sina egna diktsamlingar *Barnet och kriget* (1973), *Idyllernas död (texter ur främlingsskapet)* (1973) och *Vi lever i en tyst film* (1973), exempelvis ut Bruno K. Öijers debutdiktsamling *sång för anarkismen* (1973) och den blivande serietecknaren Gunnar Lundkvists diktsamlingar *Träden gråter* (1974) och *Världen intresserar mig inte* (1977) (den sistnämnda titeln i samarbete med Cavefors). Johan Svedjedal diskuterar 1970-talets stencilutgivning och dess relation till förlagskrisen i Svedjedal, 1996, s. 72 ff. Stenciltidskrifterna och stencilförlagen diskuteras även utförligt i Vandenhaute, 2004. Se särskilt s. 49–68.
90 B. Lindström, 12 okt 1973 och U. Jönsson, 11 sep 1980.
91 För Inferis verksamhet, se t.ex. B. Lindström, 12 okt 1973; osign., 11 sep 1980 och Vandenhaute, 2004, s. 65 ff.
92 För Rallarros verksamhet, se t.ex. Jönsson, 21 aug 1980; Jacobsson, 1983, s. 459 f.; Uisk, 9 mars 1984 och Berg, 1990, s. 8 ff.
93 Författares bokmaskins verksamhet diskuteras bl.a. i Yrlid, 1994, s. 56 f.; *30 år med bokmaskinen*, 2002 och Vandenhaute, 2004, s. 52 och 64 f. Se även t.ex. U. Andersson, 8 aug 1973; Krook, 18 feb 1976; Malmström, 21 jan 1977; Windahl, 7 maj 1977; Kantor, 13 apr 1978; R. Johansson, 3–9 feb 1979 och Curman, 23 dec 1982.
94 Ett undantag utgörs dock av Ann-Sofie Einarssons studie av Svenska Allmogeförlaget (Einarsson, 1993).
95 Publiceringen av *mannen utan väg* behandlas i Cullhed, 1982, s. 51–58.
96 Siffrorna för egenutgivningen under respektive år är följande: 1976: 62; 1977: 79; 1978: 72; 1979: 78; 1980: 59; 1981: 70; 1982: 67; 1983: 81; 1984: 92; 1985: 82; 1986: 76; 1987: 59; 1988: 60; 1989: 77; 1990: 65; 1991: 72; 1992: 58; 1993: 82; 1994: 63 och 1995: 64.
97 H. O. Johansson, 1969, s. 3031 (urvalsprinciperna för gruppen diskuteras på s. 2988 f.) och G. Furuland, 1989, s. 16 f.
98 Svedjedal, 1997, s. 55 ff. och 63.
99 Förlaget Symposion har i flera fall både Stockholm och Stehag som utgivningsorter och i två fall endast Stockholm, men förlaget har dock sitt huvudsäte i Stehag

i Skåne och betraktas därför här som ett skånskt förlag. I statistiken räknas de titlar som har både Stehag och Stockholm som förlagsort till utgivningen i Malmöhus län.

100 Utgivning av medelstora och mindre förlag och utgivare har skett på 212 olika orter, utgivning på eget förlag på 371.

De 451 orter som förekommer i studien har fördelats efter län enligt gängse länsindelning under den period som studien avser, vilket medför att nuvarande Skåne län här motsvarar Kristianstads län och Malmöhus län, att Dalarna län i framställningen har sitt gamla namn Kronobergs län samt att Västra Götalands län motsvaras av Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs län och Skaraborgs län. För Sveriges gamla respektive nuvarande länsindelning, se t.ex. *Statistisk årsbok för Sverige Årg. 81 (1995)*, 1994, s. 32. och *Statistisk årsbok för Sverige. Årg. 88 (2002)*, 2001, s. 9.

101 Artemis utgav ytterligare en titel i Drängsmark.

102 Settern flyttade under perioden sin utgivning och de övriga 9 av förlagets titlar har Örkelljunga som utgivningsort. De båda andra titlarna i Laholm gavs ut av Fågel fri och Hallandia. I Åhus publicerades resterande 5 titlar av Furuboda kursgård och rehabiliteringscenter (4 titlar) samt på eget förlag (en titel).

103 Den totala folkmängden i Stockholms län var i genomsnitt 1 601 641 under perioden 1976–1995. Sveriges totala folkmängd var 8 477 271. Siffrorna över folkmängden visar ett medelvärde utifrån de siffror som *Statistisk årsbok för Sverige* anger för åren 1976, 1985 och 1995. Se *Statistisk årsbok för Sverige Årg. 64 (1977)*, 1977, s. 36 ff, *Statistisk årsbok för Sverige Årg. 71 (1985)*, 1984, s. 27 f. och *Statistisk årsbok för Sverige Årg. 81 (1995)*, 1994, s. 33 ff.

104 Se appendix C, tabell C10.

105 Symposions övriga tre titlar har enbart förlagsort Stockholm.

106 Rallarros övriga lyriktitlar har Ekerö och Nyköping som utgivningsorter.

107 Axplock utgav även en titel med förlagsort Västerljung.

108 De tre större landsdelarna är indelade med utgångspunkt från länen. Landsdelarna är Mellersta Sverige (Stockholms län, Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs län, Skaraborgs län, Kopparbergs län, Södermanlands län, Uppsala län, Värmlands län, Västmanlands län och Örebro län), Södra Sverige (Kristianstads län, Malmöhus län, Blekinge län, Gotlands län, Hallands län, Jönköpings län, Kalmar län, Kronobergs län och Östergötlands län) och Norra Sverige (Gävleborgs län, Jämtlands län, Norrbottens län, Västerbottens län och Västernorrlands län).

109 H. O. Johansson, 1969, s. 3027. Stockholmsförlagen på Johanssons lista är Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand, Diakonistyrelsen, LT, Geber/Almqvist & Wiksell, Tiden, Rabén & Sjögren/Vi/KF/Ehlin och Gleerup.

110 H. O. Johansson, 1974, s. 46; Yrlid, 1994, s. 52; A. Sundelin, 1998, s. 8 ff., och Ericson, 1998, s. 11. Se även t.ex. Frimansson, 1986, s. 8 ff.; Steinsaphir, 1995, s. 7 och Ericson & Strandberg, 1999, s. 14. Det framgår inte tydligt i artiklarna om siffrorna för de spontaninskickade manusen täcker alla litteraturkategorier eller enbart skönlitteraturen, men det troliga är att de omfattar alla inkomna manus. Förläggare på de tre stora förlagen har i intervjuer kompletterat uppgifterna. De bekräftar också att antalet inkomna manus är stort samt att det ökade kraftigt

under 1980-talet (intervjuer med Hans Isaksson [Bonniers] 6 nov 2002; Lars Erik Sundberg [Norstedts] 15 nov 2002 samt Charlotte Aquilonius och Camilla Nagler [Wahlström & Widstrand] 13 dec 2002). Per I. Gedin uppgav vid intervju 25 mars 2003 att det genomsnittliga antalet manus som inkom till Wahlström & Widstrand under hans tid som förläggare där var 800 manus per år.

111 H. O. Johansson, 1974, s. 46; Frimansson, 1986, s. 8 f.; Yrlid, 1994, s. 52 och A. Sundelin, 1998, s. 8. Uppgifterna om inkommande manus till Norstedts i april 1997 har ställts till författarens förfogande av Lars-Erik Sundberg (Norstedts). Fördelningen var följande: Prosa: 53 manus; Lyrik: 72 manus; Noveller: 7 manus; Fakta: 8 manus; Deckare/thrillers: 5 manus och Fantasy: 2 manus. Förläggare på de tre förlagen har i intervjuer bekräftat att andelen lyrik bland de inskickade manusen är hög, vanligen närmare hälften (intervjuer med Charlotte Aquilonius och Camilla Nagler [Wahlström & Widstrand] 5 nov 2002; Hans Isaksson [Bonniers] 6 nov 2002 och Lars Erik Sundberg [Norstedts] 15 nov 2002).

112 Se t.ex. van Reis, 2 nov 1986; Palm, 1994a, s. 23; Frimansson, 1994, s. 23 och Melin, 30 mars 2001. Förläggare på de mindre förlagen har uppskattat andelen lyrik från mellan en fjärdedel till hälften av manusskörden. Lena Pilborg på Tre Böcker menar att antalet inkomna manus brukar ligga på omkring 300–400 per år samt att andelen lyrik vanligen är cirka 20–25 procent; Jonas Ellerström uppger att cirka 200–250 manus inkommer varje år, varav minst hälften innehåller lyrik, och Bengt Berg menar att ungefär 60 procent av de cirka 150 årligen inkomna manusen är lyrik. Per I. Gedin, slutligen, uppskattar att antalet inkomna manus till Gedins i genomsnitt var 400 per år samt att mellan en fjärdedel och en tredjedel av dessa var lyrikmanus (intervjuer med Lena Pilborg [Tre Böcker] 4 juni 2002; Jonas Ellerström [ellerströms] 18 juni 2002; Bengt Berg [Heidruns, Rallarros] 3 sep 2002 och Per I. Gedin [Gedins, Wahlström & Widstrand] 25 mars 2003).

113 Yrlid, 1994, s. 52; Frimansson, 1986, s. 9 och Steinsaphir, 1995, s. 7. Samtliga förläggare som jag har samtalat med har uppgivit att ytterst få av de inkomna lyrikmanusen antas för publicering. I regel motsvarar de antagna manusen en eller möjligen någon procent av det som inkommer under ett år (intervjuer med med Lena Pilborg [Tre Böcker] 4 juni 2002; Jonas Ellerström [ellerströms] 18 juni 2002; Bengt Berg [Heidruns, Rallarros] 3 sep 2002; Charlotte Aquilonius och Camilla Nagler [Wahlström & Widstrand] 5 nov 2002; Hans Isaksson [Bonniers] 6 nov 2002; Lars Erik Sundberg [Norstedts] 15 nov 2002 och Per I. Gedin [Gedins, Wahlström & Widstrand] 25 mars 2003).

114 *Razzellimerickar*, 1985, förordet (opag.); *Kära Du! Svenska folkets dikter om brev och vänskap*, 1986, förordet (opag.); *Ung poesi*, 1993, s. 10 och *Svenska folkets egna dikter*, 1980, s. 5.

115 *Dikter i Vårgårda*, 1986, förordet (opag.); *Självskrivet. Av amatörförfattare i Oskarshamnstrakten*, 1981, förordet (opag.); *Ny dikt i Småland*, 1981, s. 5.

116 Se t.ex. Frimansson, 1986, s. 10; Steinsaphir, 1995, s. 7; Ellerström, 24 okt 1996; *Boken i tiden*, 1997, s. 171; Ericson & Strandberg, 1999, s. 13 ff. och Ericson, 1999, s. 11. Samtliga förläggare menar att lyriken tillhör de litteraturkategorier där upplagesiffrorna är lägst. Hans Isaksson uppger att normalupplagan för en diktsamling på Bonniers är 1 000–1 500 exemplar; Charlotte Aquilonius,

Bengt Berg och Lars Erik Sundberg anger 1 000 exemplar för Wahlström & Widstrand, Heidruns respektive Norstedts (Charlotte Aquilonius anger också att smal prosa i regel trycks i 1 200 exemplar på Wahlström & Widstrand), medan Per I. Gedin uppger 800 exemplar som standard under hans tid som förläggare på Gedins och Wahlström & Widstrand (att jämföra med 1 500–2 000 exemplar för smal prosa). Lena Pilborg menar att upplagan för en diktsamling på Tre Böcker kan variera mellan 200–300 exemplar och 700–900, och Jonas Ellerström uppger 800–1 000 exemplar som normalupplaga för ellerströms (att jämföra med 1 500 exemplar för smal prosa). Flera förläggare menar att upplagans storlek både för smal prosa och lyrik bestäms av den nedre gränsen för tilldelning av litteraturstöd (intervjuer med med Lena Pilborg [Tre Böcker] 4 juni 2002; Jonas Ellerström [ellerströms] 18 juni 2002; Bengt Berg [Heidruns, Rallarros] 3 sep 2002; Charlotte Aquilonius och Camilla Nagler [Wahlström & Widstrand] 5 nov 2002 och 13 dec 2002; Hans Isaksson [Bonniers] 6 nov 2002; Lars Erik Sundberg [Norstedts] 15 nov 2002 och Per I. Gedin [Gedins, Wahlström & Widstrand] 25 mars 2003).

117 Lindung, 1994, s. 31 och Yrlid, 1994, s. 57.

118 Jfr H. O. Johansson, 1972a, s. 273. Samtliga förläggare som jag har samtalat med har uppgivit att diktsamlingar generellt säljer dåligt. Detta gäller oavsett förlagets storlek. Lena Pilborg på Tre Böcker uppger att diktsamlingarna i genomsnitt säljer 200 exemplar per titel, författarens egen försäljning inräknad. Per I. Gedin menar att försäljningen under hela hans karriär som förläggare har legat mellan 100 och 500 exemplar per titel. Camilla Nagler uppger vidare att 8 av 10 av Wahlström & Widstrands diktsamlingar går jämnt upp eller med förlust och Jonas Ellerström att endast ”en handfull” av ellerströms diktsamlingar genom åren har gått med vinst (intervjuer med Lena Pilborg [Tre Böcker] 4 juni 2002; Jonas Ellerström [ellerströms] 18 juni 2002; Bengt Berg [Heidruns, Rallarros] 3 sep 2002; Charlotte Aquilonius och Camilla Nagler [Wahlström & Widstrand] 5 nov 2002; Hans Isaksson [Bonniers] 6 nov 2002; Lars Erik Sundberg [Norstedts] 15 nov 2002 och Per I. Gedin [Gedins, Wahlström & Widstrand] 25 mars 2003).

119 Ellerström, 24 okt 1996, s. 20.

120 Se t.ex. Ellerström, 24 okt 1996. Se även Steinsaphir, 1995, s. 7 och Ericson & Strandberg, 1999, s. 13 ff. Även Lena Pilborg (Tre Böcker) och Per I. Gedin (Gedins, Wahlström & Widstrand) har i intervjuer särskilt påtalat de minskade inköpen av lyrik från folkbiblioteken som ett problem (intervjuer med Lena Pilborg [Tre Böcker] 4 juni 2002 och Per I. Gedin [Gedins, Wahlström & Widstrand] 25 mars 2003).

121 Blomberg, 26 maj 1987 och Strandberg & Ericson, 1999. Se även t.ex. Steinsaphir, 1995, s. 7. Observera dock att det är problematiskt att tala om att en diktsamling ska bära sina egna kostnader, eftersom en viss del av kostnaderna i förlagsverksamheten ofta slås ut jämnt på alla titlar.

122 Material har ställts till mitt förfogande av Hans Isaksson (Bonniers), Lars-Erik Sundberg (Norstedts) och Camilla Nagler (Wahlström & Widstrand).

123 Uppgifterna har lämnats av Hans Isaksson (Bonniers) och Camilla Nagler (Wahlström & Widstrand).

124 Orre, 30 nov 1981 och Blomberg, 26 mars 1987.
125 Jfr H. O. Johansson, 1972a, s. 273.
126 Eric Fylkeson lade under 2000-talet till Pauli till sitt författarnamn.
127 Ericson & Strandberg, 1999, s. 18.
128 Ibid. Jfr. även Modig, 1996, s. [184].
129 Se t.ex. Gunnarsson, 7 okt 1986; Lindgren, 16 okt 1986; Gunnarsson, 16 okt 1986 och Isaksson, 6 mars 1998.
130 Lindgren, 16 okt 1986 och Gunnarsson, 16 okt 1986.
131 Medianpriset låg cirka 10–16 kronor lägre än det genomsnittliga. Se appendix C, tabell C11, C12 och C13.
132 Se www.scb.se. I de uppgifter som Statistiska centralbyrån här presenterar är basåret för konsumentprisindex 1980; uppgifter för tidigare år finns inte tillgängliga i statistikdatabasen.
133 Jfr t.ex. *Boken i tiden*, 1997, s. 130 f. där problem med bristande uppgifter rörande prisutvecklingen på böcker uppmärksammas.
134 G. Svensson, 1983, s. 77 f.
135 Se t.ex. G. Svensson, 1983, s. 63–78 och Yrlid, 1994, s. 56 f.
136 Se vidare Vandenhaute, 2004, s. 51 ff. och 65 f.
137 Utförandet på övriga 6 titlar är lösa blad (en titel), spiralhäftad (4 titlar) och i folder (en titel).
138 Se appendix C, tabell C14.
139 Se appendix C, tabell C14.
140 Se appendix C, tabell C15.
141 Se appendix C, tabell C16, C17, C18, C19 och C20.
142 Se appendix C, tabell C21.

NOTER KAPITEL 5

1 Meidal, 1972, s. 18 f.
2 H. O. Johansson, 1974, s. 133 ff. Citatet är hämtat från s. 135.
3 Gustavsson, 2001, s. 43 f.
4 Ibid., s. 44.
5 Jfr kap. 4, avsnittet ”Manustillströmning, upplagor och försäljning”.
6 Endast diktsamlingar av en enskild författare har inkluderats; om verket har två eller flera författare har diktsamlingen uteslutits. Samlingsvolymer har även de exkluderats, liksom nyutgåvor.
7 De 36 författare som har valts ut för denna delstudie kan inte sägas vara absolut representativa för hela materialet, men de belyser ändå de allmänna tendenserna väl. Stickprov har också genomförts bland cirka 50 av övriga 157 författare med hjälp av ArtikelSök, och dessa bekräftar att utslaget är representativt även för urvalsgruppen i stort.
8 Se t.ex. *Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 23 (1975)*, 1976, s. V, då 47 svenska och 2 finlandssvenska dagstidningar ingick i registret. Observera att anmälningar i tidskrifter inte inkluderas i delstudien.
9 Jfr *En svensk presshistoria*, 1983, s. 172 ff. och *Den svenska pressens historia*, vol. 4, 2002, se t.ex. s. 153 och 182.
10 Även Brita Rolands övriga sju titlar i materialet har Järpås som förlagsort, men ingen av dessa recenserades i några tidningar.
11 Jfr t.ex. P. Svensson, 1983, s. 65, 71 och 73.; P. Svensson, 1987, s. 42 och Roland, 1988, s. 45, 51 och 59.
12 Jfr Nyström, 1985, s. 3.
13 För Hans Boijs dikter, se Boij, 1985, s. 90 f.; Boij, 1980, s. 22; Boij, 1997, s. 5 ff.; Boij, 1999, s. 88; Boij, 2001, s. 58; Boij, 2003, s. 27 och Boij, 2006. Följande artiklar behandlar Boijs författarskap: Fogelbäck, 1984, s. 12; T. Karlsson, 1992, s. 46–61 och Berglund, 1997, s. 8–14.
14 Jfr Malmström, 21 jan 1977; U. Henriksson, 29 apr 1980 och *30 år med bokmaskinen*, 2002, t.ex. s. 70 f., 77 ff.
15 Här ska dock inte glömmas det metodiska problemet som följer av att utgå ifrån *Svenska tidningsartiklar* vid kartläggningen av bevakningen av egenutgivningen. Recensioner i mindre, lokala tidningar förtecknas som nämnts inte alltid i bibliografin, varför egenutgivna diktsamlingar kan ha recenserats utan att dessa anmälningar har inkluderats.
16 L. Furuland, 1997, s. 49.
17 Materialet bjuder på ytterligare några exempel kring hur tydligt ett förlagsbyte kan påverka bevakningen i media. Nina Södergren utgav fem diktsamlingar på fyra olika förlag. En publicering av Rabén & Sjögren inbringade 7 recensioner, medan de båda titlarna på Inferi erhöll hela 10 respektive 9 anmälningar. När Södergren övergick till Symposion och sedan Sober sjönk antalet till 5 och slutligen 3. Från att tidigare ha recenserats i antingen *Aftonbladet* eller *Svenska Dagbladet* eller både och, var det endast regionala tidningar som intresserade sig för den sistnämnda. Av dessa fyra förlag väckte således stencilförlaget Inferi störst intresse hos kritiker och kulturredaktioner.

Roger Fjellström, som efter sin första diktsamling *Andnöd* (1977) på Wahlström & Widstrand övergick till Ordström, fick se antalet recensioner minska från 13 till 5, 6, 3, 2 och slutligen endast en. Samtliga titlar utom den sista recenserades dock både i regionala och nationella tidningar.

Carl-Erik af Geijerstams diktsamlingar på Författarförlaget (2) och Bonnier Alba (en) visades stort intresse med 10, 11 respektive 10 recensioner och minst ett par i nationella tidningar per titel. När Geijerstams *Vid ytan. Dikt och bild från en ö* utkom på Bildförlaget Öppna ögon visade dock endast 2 tidningar intresse, *Expressen* och *Upsala Nya Tidning*. I och med att antalet recensioner för nästkommande samling, *Mellanrum* (1991) på förlaget A, var hela 12 bör det svikande intresset för den föregående kunna tillskrivas förlagsbytet.

En liknande förändring hittar vi hos Benkt-Erik Hedin. Efter att har utgivit en diktsamling på Cavefors och tre på Fripress, vilka fick 9, 13, 8 respektive 16 anmälningar, varav minst ett par stycken per titel i nationella tidningar, lät Hedin utge *Dikter för alla* (1994) på LL-förlaget, en diktsamling som inte fick en enda recension.

18 William-Olsson följde som nämnts med över till Wahlström & Widstrand när förlaget 1997 såldes dit. Hans verk utkommer där ännu och han har således etablerat sig på ett av landets största prestigeförlag.

19 *Giljotin* (1981) anmäldes aldrig i *Aftonbladet* och *Svenska Dagbladet*. Som framgår i kap. 7 kan det bristande intresset för denna diktsamling ses som en gemensam manifestation av aktörerna i det litterära fältet att tysta ned denne högljudde deltagare.

NOTER KAPITEL 6

1 Se t.ex. G. Furuland, 1989, s. 16 och Heggestad, 1991, s. 30 ff. Se även vidare nedan.

2 För Jäderlunddebatten se Leifsdotter Lundmark, 2000.

3 Siffran 2 000 ska betraktas som ungefärlig, då framräkningen är förknippad med vissa svårigheter. Av studiens 3 848 diktsamlingar är 3 448 författade av en enskild eller två författare. Studiens 317 antologier har här inte medräknats på grund av att de har tre eller flera författare. Vidare har inte heller medräknats de 76 diktsamlingar som är skrivna under pseudonym, de 5 titlar som har en författare som är anonym och de 2 titlar som är skrivna under signaturer, då författarnamnet i de allra flesta fall inte har gått att spåra och följaktligen skulle kunna vara en i studien redan registrerad författare. Efter dessa uteslutningar återstår 1 997 namngivna författare.

Ytterligare en grupp författare är problematisk i detta avseende, nämligen författare som under perioden har ändrat sina namn. Ett sådant exempel är författaren Gunnila Astridsdotter Åkervall, som har utgivit två diktsamlingar, *Modersfamnar och häxdanser* (1981) och *Jag är en frustande drakhona. Dikter om kvinnovrede, kvinnokärlek* (1983). Den förra publicerades under författarnamnet Gunnila Astridsdotter Åkervall, den senare under endast Gunnila Astridsdotter. Författaren har alltså figurerat både under begynnelsebokstav A och Å i *Svensk bokkatalog*, vilket kunde ha resulterat i två olika författarbeteckningar. I detta fall uppmärksammades namnbytet och dubbelbokföring kunde undvikas. Oupptäckta fall av namnbyte kan dock finnas i materialet.

4 Eftersom många författare utgav sina verk på flera olika förlag är det svårt att urskilja klara grupper och statistiskt indela författarna utifrån vilka publiceringsfora som de har använt sig av. De statistiska beräkningarna kommer därför även i detta kapitel att utgå från antalet titlar.

5 Svedjedal, 1994, s. 82 f. Citaten är hämtade från s. 82 och 83.

6 G. Furuland, 1989, s. 10–16. Citaten är hämtade från s. 11.

7 Heggestad, 1991, s. 30–35 och 212. Citatet är hämtat från s. 35. Endast 9 procent av den skönlitterära utgivningen av kvinnliga författare bestod av lyrik. Heggestad anger inte de manliga författarnas andel, men den totala andelen lyrik av hela den skönlitterära utgivningen var 15 procent, vilket ger vid handen att de kvinnliga författarna procentuellt sett fick färre diktsamlingar publicerade än männen. Eftersom Heggestad har multiplicerat Lundevalls årsmedelvärde med tio kan uppskattningen av den totala utgivningen endast sägas vara ungefärlig, vilket hon själv också poängterar.

8 Furuland anger att 8 procent av kvinnornas diktsamlingar under perioden 1866–1930 utgavs på eget förlag samt att 14 procent distribuerades av tryckerier eller bokhandlar. Eftersom de senare i de flesta fall bekostades av författaren själv anser hon det befogat att räkna ihop dessa båda kategorier. Tyvärr anger varken Furuland eller Heggestad någon siffra för andelen manliga författare som utgav sina diktsamlingar på eget förlag, varför det är svårt att uppskatta om 22 procent ska betraktas som en hög siffra eller inte (G. Furuland, 1989, s. 16 f.). Jfr även Heggestad, 1991, s. 35, där Heggestad hänvisar till denna diskussion i Furulands studie.

9 G. Furuland, 1989, s. 16 f. När det gäller utgivningen på olika typer av förlag gör Furuland ingen närmare tidsindelning, varför antagandet att antalet diktsamlingar av kvinnor på de stora förlagen ökade inte kan beläggas med närmare sifferuppgifter. Det finns heller ingen möjlighet att utifrån hennes studie relatera utgivningen på olika typer av förlag till dessa förlags utgivning av manliga författare.

10 Hans Olof Johansson har inte beaktat könsfördelningen i sina studier av lyrikutgivningen mellan 1931 och 1976, varför siffror för perioden 1931–1975 i princip saknas. Om inget annat anges beaktas inte diktsamlingar skrivna av författare av båda könen i genomgången nedan.

11 Se G. Furuland, 1989, s. 16 samt appendix C, tabell C22.

12 För en årsvis fördelning se appendix C, tabell C23.

13 Observera att diktsamlingar skrivna av författare av båda könen har exkluderats i tabellen. Vad siffrorna inte visar är att det procentuellt sett, i förhållande till det totala antalet diktsamlingar där författarens kön kan bestämmas, vilket är 3 814 stycken, skedde en minskning för både kvinnor och män under den sista femårsperioden. Detta till följd av att utgivningen av diktsamlingar med flera författare av båda könen var stor under dessa år. Diktsamlingar skrivna av både män och kvinnor var mestadels antologier och uppgick till 292 stycken. Denna utgivning fördelar sig på följande vis över de fyra femårsperioderna: 1976–1980: 54 titlar (5,6 procent); 1981–1985: 77 titlar (7,7 procent); 1986–1990: 60 titlar (6,6 procent) och 1991–1995: 101 titlar (10,6 procent). Procentsatsen är här beräknad på det totala antalet diktsamlingar där författarens kön kan bestämmas. Som synes skedde en markant ökning under den sista femårsperioden.

14 G. Furuland, 1989, s. 16. Furuland har även räknat fram andelen kvinnliga lyriker under året 1983 och redovisar uppgiften 36 procent, vilket stämmer väl överens med mina siffror som visar att andelen kvinnliga lyriker 1983 var 36,9 procent (se appendix C, tabell C23).

15 Vandenhaute, 2004, s. 202. Även om Vandenhaute har exkluderat en stor del av utgivningen (bland annat de lyriker som debuterade på eget förlag) är materialet tillräckligt stort för att ge en relativt rättvisande uppfattning om könsfördelningen bland de debuterande lyrikerna på de reguljära förlagen och stencilförlagen under det sena 1960- och tidiga 1970-talet.

16 Se appendix C, tabell C25.

17 Ahlmo-Nilsson, 1999, s. 469–488. Citaten är hämtade från s. 469 och 474.

18 Jfr Forser, 2002, s. 139 f.

19 Jfr Heggestad, 1991, s. 46 där hon diskuterar kvinnornas villkor både rättsligt och socialt i 1800-talets samhällsstruktur, och menar att ”[e]tt av hindren i kvinnornas författarkarriär var deras brist på likvärdig utbildning med mannen”. Hon menar att orsaken till ökningen av antalet kvinnliga författare under 1880-talet delvis kan förklaras med att kvinnornas möjlighet till utbildning ökade.

20 Se vidare appendix C, tabell C24.

21 Se vidare appendix C, tabell C23.

22 Beckman, 2002, s. 9 f. De två första citaten är hämtade från s. 9, de två senare från s. 10.

23 Luthersson, 1993, s. 270 f.; Beckman, 1997, s. 478–492; Bergsten, 1997, s. 7; Ahlmo-Nilsson, 1999, s. 482; Luthersson, 1999, s. 604 f. och 623 och A. Olsson, 2006, t.ex. s. 12.

24 Williams, 1997, s. 176.
25 Leifsdotter Lundmark, 2000, s. 70 ff. Citaten är hämtade från s. 70.
26 Se appendix C, tabell C25.
27 Se appendix C, tabell C26.
28 Se appendix C, tabellerna C26 och C27.
29 Se appendix C, tabell C26.
30 För begreppet homosocialitet, se vidare t.ex. Kosofsky Sedgwick, 1985, s. 1 ff.
31 Se appendix C, tabell C26.
32 E. Nilsson, 12 aug 1981 och appendix C, tabell C24.
33 Se appendix C, tabell C26.
34 Se vidare kap. 4, avsnitten ”Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare” och ”Alternativa publiceringsvägar”.
35 Svedjedal, 1994, s. 92. Se vidare kap. 4, avsnittet ”Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare”.
36 Se appendix C, tabell C20.
37 Noteras kan att Sara Berg är dotter till författaren Bengt Berg, som även var förläggare på Rallarros vid tiden för utgivningen.
38 Beräkningar har gjorts av författarnas ålder under publiceringsåret samt författarpopulationens genomsnitts- och medianålder. Diskussionen förs dock främst utifrån författarnas medianålder. Samtliga beräkningar i detta avsnitt sker utifrån antalet titlar i materialet, men de diktsamlingar som har skrivits av författare där åldern av olika orsaker inte har kunnat fastställas – exempelvis på grund av att diktsamlingen är utgiven under pseudonym – har uteslutits, liksom samtliga verk som är skrivna av mer än en författare. I beräkningarna ingår därför som mest 3 438 av studiens 3 848 titlar (bortfallet är alltså minst 8,9 procent). Åldern på författarna har bestämts genom att deras födelseår har subtraherats från diktsamlingarnas tryckår, varför siffrorna endast kan betraktas som ungefärliga. De berättar endast vilken ålder författarna uppnådde under det år då diktsamlingarna trycktes, inte vilken ålder de hade vid publiceringstillfället.
39 Många av de beräkningar som ligger till grund för diskussionen nedan har aldrig tidigare gjorts på en författarpopulation av lyriker. Denna studie är således unik i sitt slag, vilket försvårar jämförelser bakåt i tiden. Kvantifierande studier av författarnas ålder har tidigare gjorts av Lars Furuland, Stefan Mählqvist, Johan Svedjedal och Christina Tellgren, men samtliga gäller huvudsakligen fiktionsprosa (se vidare kap. 2, avsnittet ”Studier från och med 1969” och appendix B). Någon motsvarande bred undersökning av lyrikernas ålder föreligger inte sedan tidigare, annat än Daan Vandenhautes studie av 127 poeter som debuterade 1968–1976 i Vandenhaute, 2004.
40 Se appendix C, tabellerna C28 och C37.
41 Se appendix C, tabell C29.
42 Vandenhaute, 2004, s. 27 f., 202 och 205 f. Citatet är hämtat från s. 28. Jfr även Svedjedal, 1996, s. 85.
43 Se appendix C, tabellerna C30 och C38.
44 Se appendix C, tabell C30.
45 Se appendix C, tabell C38.
46 Se appendix C, tabell C31.

47 Se appendix C, tabell C39.
48 Se appendix C, tabell C36.
49 Intervju med Per I. Gedin 25 mars 2003. Se även appendix C, tabell 35.
50 Se appendix C, tabell C30.
51 Se appendix C, tabell C40.
52 Se appendix C, tabellerna C34 och C35.
53 Se appendix C, tabell C41.
54 Se appendix C, tabell C42.
55 Se appendix C, tabell C42.
56 Jag ansluter mig här till Johan Svedjedals definition av begreppet debutant i *Prosa mellan krigen*: ”Med debutant menas här och i fortsättningen skönlitterär debutant. Har en författare tidigare utgivit en fackbok räknas alltså hans första skönlitterära bok i detta sammanhang som debut.” (Svedjedal, 1982, s. 39.) Debuten avser här följaktligen endast skönlitterär debut i bokform. Tidskriftsdebuter utesluts, liksom av praktiska skäl även medverkan i antologi. Därmed skiljer sig definitionen något från Hans Olof Johanssons i H. O. Johansson, 1969. Johansson betraktar där även i vissa fall antologimedverkan som författarens debut, men utesluter dock även han debut i tidskrifter (se s. 2968 och 3018 f.). Då antalet antologier har ökat dramatiskt sedan Johanssons studie skulle en sådan definition för perioden 1976–1995 innebära alltför mycket merarbete.
57 Se appendix C, tabell C43.
58 Se appendix C, tabell C44.
59 Se appendix C, tabell C45 och C46.
60 Se appendix C, tabell C46.
61 H. O. Johansson, 1969, s. 3018 ff. och 3035 ff. samt appendix C, tabell C48.
62 H. O. Johansson, 1974, s. 29 ff. och Vandenhaute, 2004, s. 202.
63 Se appendix C, tabell C46. Jfr även kap. 4, avsnittet ”De tre stora – Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand”.
64 Se appendix C, tabell C48.
65 För könsfördelningen på förlag med fler än 5 debutanter, se appendix C, tabell C49.

NOTER KAPITEL 7

1 Denna studie har publicerats i en tidigare version i Å. Johansson, 2005. Studien har möjliggjorts genom att Yngve Aldhagens betyg, skriv- och klippböcker samt en stor del av hans egenutgivna produktion, har ställts till mitt förfogande av dottern Ann-Helén Aldhagen. Framställningen nedan bygger till stor del på detta material, samt på intervjuer med Yngve Aldhagens efterlevande och bekanta. I de fall då hänvisning saknas i framställningen är informationen hämtad från Yngve Aldhagens egna bibliografier *Produktionen under 40 år 1944–1984* (odat.) och *Publicerat t.o.m. 1985. Böcker, Dikter, Sagor, Tidningsartiklar, Radioprogram, Illustrationer m.m.* (odat.), två källor där uppgifter rörande Yngve Aldhagens produktion och kulturella engagemang finns listade av honom själv.

2 Kopior av Yngve Anderssons avgångsbetyg från sjätte klass i Stenbäckens folkskola i Östra Vingåkers skoldistrikt (utfärdat 18 juni 1940), slutbetyget från den allmänna fortsättningsskolan i Stenbäcken (utfärdat 22 jan 1942) samt arbetsintyget från Holmberg & Söner i Katrineholm (utfärdat 9 nov 1943) finns i författarens ägo.

3 Yngve Andersson genomgick under 1940-talet korrespondensstudier i illustrationsteckning vid NKI-skolan; två kurser i landskaps- respektive akvarellmålning vid Hermods korrespondensinstitut; en journalistkurs per korrespondens anordnad av Pennan, en ”skola för amatörförfattare”, samt Pappershandelns korrespondenskurs i försäljningsteknik och varukännedom, en yrkesutbildning anordnad av Svenska Pappershandlareföreningen och Köpmannainstitutet. Kopia av betyg utfärdade 6 apr 1944 (NKI-skolan), 27 apr 1945 (Hermods), 4 juni 1948 (Pennan) och 5 apr 1948 (Svenska Pappershandlareföreningen och Köpmannainstitutet) finns i författarens ägo. Även kopior av betyg från anställningar vid Hjalmar Petterssons bokhandel AB i Katrineholm (dec 1943–sep 1946), Brunnbergs pappershandel i Norrköping (okt 1946–jan 1947), Anderssons Bokhandel AB i Norrköping (jan 1947–dec 1951) och Henric Carlssons bokhandel i Linköping (–sep 1952) finns i författarens ägo.

4 Intervju med Ann-Helén Aldhagen 13 juni 2002. Kopia av betyg från anställning i J. L. Törnqvists bokhandel i Landskrona (juni–dec 1954) finns i författarens ägo.

5 Följande kopior av betyg finns i författarens ägo: NKI-skolan korrespondensstudier inom realskolan och gymnasiet, utfärdade 8 juni 1964 och 9 mars 1966 samt ett betyg i konsthistoria (hösten 1965–våren 1966) vid Tjänstemännens bildningsverksamhet, utfärdat av Tjänstemännens bildningsverksamhet i Norrköping 27 sep 1966. Av följande betyg har endast avskrifter återfunnits, av vilka dock kopior finns i författarens ägo: Radiouniversitetets och Sveriges Radios kurs i statskunskap (hösten 1966–våren 1967), utfärdat i Norrköping 23 feb 1967; två betyg i konsthistoria (våren 1967–våren 1969) utfärdade av Tjänstemännens bildningsverksamhet 6 maj 1969; två betyg i svensk och nordisk litteraturhistoria (våren 1969–våren 1970) utarbetad av Universitetsfilialen i Linköping, utfärdade 6 apr 1970 samt ett betyg i pedagogik (våren 1970–hösten 1970) utarbetad av Uppsala universitet, utfärdat 8 okt 1970.

6 Intervju med Holger Lewin 4 sep 2002.

7 Enligt Ann-Helén Aldhagen var litteraturen något som Yngve Aldhagen närmade sig och blev intresserad av på egen hand. Ingen i hans familj var intresserad av eller arbetade inom detta område (intervju med Ann-Helén Aldhagen 13 juni 2002).

8 Enligt ett intyg från *Katrineholms-Kuriren* utställt 6 mars 1950 skrev Aldhagen som medarbetare i tidningen ”notiser från sin hemtrakt, samt kåserier och dikter”. De fyra följande åren medverkade han även med ett antal dikter i de årligen utkommande *Julhälsningar till församlingarna i Visby stift*. Han tjänstgjorde vid *Östergötlands Dagblad* nov 1951–dec 1952. Enligt det tjänstgöringsintyg som utställdes 12 okt 1953 var han även semestervikarie på platsredaktionen i Katrineholm en sommarmånad 1952. Kopior av nämnda intyg finns i författarens ägo.

9 Brev daterat 8 dec 1947 från Yngve Aldhagen till Wahlström & Widstrand samt refuseringsbrev daterat 10 dec 1947 från Wahlström & Widstrand till Yngve Aldhagen. Följe- och refuseringsbrev har ställts till mitt förfogande av Wahlström & Widstrand. Kopior av båda breven finns i författarens ägo.

10 Aldhagen sände följande manus till Bonniers: diktsamlingen ”Och Du log” (1948); diktsamlingen ”Stad vid havet” (1952); diktsamlingen ”Där bortom” (1969); ”Quasi” (1969); ”Kyrkklockspoesi” (1973) och ”Kyrkliga sällsamheter i vårt land” (1989). (Brev daterade 28 feb 1948; 16 maj 1952; 13 jan 1954; 19 feb 1969; 5 sep 1973 och 21 nov 1989 från Yngve Aldhagen till Bonniers samt refuseringsbrev daterade 12 mars 1948; 26 maj 1952; 25 jan 1954; 21 mars 1969; 9 okt 1973 och 26 jan 1990.) Citatet är hämtat från Bonniers brev till Aldhagen daterat den 9 okt 1973.

Till Norstedts sände Aldhagen diktsamlingen ”Stad vid havet” 1954 och ”Kyrkliga sällsamheter i vårt land” 1989. (Brev daterade 5 jan 1954 och 4 feb 1989 från Yngve Aldhagen till Norstedts samt refuseringsbrev daterade 3 feb 1954 och 30 mars 1989 från Norstedts till Yngve Aldhagen).

Följe- och refuseringsbrev har ställts till mitt förfogande av Bonniers respektive Norstedts. Kopior av samtliga brev finns i författarens ägo.

11 Intervju med Holger Lewin 4 sep 2002.

12 Brev från Yngve Aldhagen till Norstedts daterat 5 jan 1954.

13 Rolf Gardtman och Baltzar Wemmenhög har enligt LIBRIS inte medverkat i någon annan titel än *Faber flöjt*. Carol Samuelsson utgav däremot 1946 romanen *Kåk vid strömmen* på Tiden och utkom sedermera även på Bonniers med ytterligare två romaner, *Bolmörten blommar* (1965) och *Jaakko* (1966).

14 Lundgren, 27 nov 1951 och Holmqvist, 3 dec 1951.

15 Intervju med Bo Johansson 13 juni 2002 och intervju med Holger Lewin 4 sep 2002.

16 Jändel, 25 okt 1956.

17 Den första av dem, ”Staden vid strömmen”, tonsattes 1978 och finns insjungen av Yngve Holmeks hustru Solveig Holmek på LP-skivan *Östergyllen i dikt och ton* (1978).

18 Aldhagen, 1983, s. 5.

19 Enligt barnbarnet Helena Aldhagen var kyrkor ett av Yngve Aldhagens stora intressen. Hon uppger även att han var en ”bokfantast” och att ”han hade tusentals böcker” (samtal med Helena Aldhagen 13 maj 2002).

20 Padel, 17 okt 1983. Recensionen i sin helhet lyder som följer:

> Landskapet Södermanland är i kyrkligt avseende delat i två delar, Stockholms stift och Strängnäs stift, med stiftsgränsen som en osynlig mur. *Yngve Aldhagen* har försökt forcera den genom att ge ut *Södermanlands kyrkor* (Noteria förlag, Klockrike). Boken beskriver landskapets samtliga kyrkor, från Maria Magdalena på Södermalm i Stockholm till Tunabergs kyrka längst ner i sydost.
>
> Stockholms stift är redan välförsett med kyrkobeskrivningar, t.ex. Ulf Boethius [sic!] ”Vägvisare till kyrkorna i Stockholms län” (1980) och Stig Haglunds ”Kyrkor kring Stockholm” (1981). Aldhagens bok innehåller alltså knappast några nyheter om kyrkorna i detta stift. Dessutom saknar boken illustrationer. Den är snarare avsedd att vara en uppslags- och guidebok i fickformat, lätt att ta med på bilfärder genom landskapet.

21 Thybell, 1979, s. 161 ff.
22 Brev från Bonniers till Yngve Aldhagen den 9 okt 1973.
23 Aldhagen, 1990, s. 4.
24 *Sällskapet Arioso. Verksamheten 1980–1981*, 1981, s. 5 ff.
25 Holmek, 1986, s. 227.
26 Intervju med Holger Lewin 4 sep 2002.
27 Ibid. Som framgår ovan rönte Yngve Aldhagen framgångar som författare endast lokalt. Den enda nationella uppmärksamhet som han fick, utöver omnämnandet i Yngve Holmeks självbiografi, Allan Thybells minnesbok och recensionen i *Svenska Dagbladet*, är en artikel i *Hemmets Journal* där författaren intervjuas. Intervjun behandlar dock inte Aldhagens skrivande utan hans möte med två paranormala fenomen (B. Larsson, 1983, s. 6 f.).
28 Både Ann-Helén Aldhagen och Holger Lewin menar att Yngve Aldhagen var besviken över att han inte blev en etablerad och uppmärksammad författare (intervju med Ann-Helén Aldhagen 13 juni 2002 och intervju med Holger Lewin 4 sep 2002). Vid intervjun säger Lewin också att ”det här skulle naturligtvis ha glatt honom [Yngve Aldhagen] väldigt mycket, om han hade vetat om det […], att han skulle bli uppmärksammad på det här viset, för att det strävade ju han efter egentligen hela sitt skrivande […]. Men han gav aldrig upp, han var en verklig eldsjäl, för att man kan ju inte säga att han hade så särskilt stora framgångar egentligen. Det kan man inte säga. Men som sagt – han gav aldrig upp.”
29 För en översikt över den kanoniserade litteraturen under 1940- och 1950-talen, se t.ex. Björklund, 2004, s. 33–84. Jfr även Holmqvist, 3 dec 1951, där Bengt Holmqvist beskrev debutantologin som anakronistisk.
30 *Författaren själv*, 1993, s. 188; Benderix, 8 mars 2004 och intervju med Else-Britt Kjellqvist 29 juni 2007.
31 I den fortsatta framställningen inräknas essäistiken i Else-Britt Kjellqvists facklitterära produktion, då det i samtliga av dessa framställningar förekommer noter eller hänvisningar i brödtexten till sekundärlitteratur samt litteraturlistor.
32 Kjellqvist, 1971, s. 23 och *Författaren själv*, 1993, s. 188.
33 Kjellqvist, 1997b, s. 502 f. och intervju med Else-Britt Kjellqvist den 29 juni 2007. Jfr Benderix, 8 mars 2004, som felaktigt uppger att Kjellqvist har utgivit fem diktsamlingar.
34 I intervjun den 29 juni 2007 säger Kjellqvist följande om detta förlagsbyte: ”Carlsson som länge varit intresserad av att ge ut mina fackböcker lovade vid

denna tidpunkt att om jag lämnade N&K och gav ut min nästa bok som blev *Rött och Vitt* på Carlssons så skulle han också ge ut min fjärde diktsamling och eftersom poesin alltid varit det viktigaste gjorde jag så. Jag var även tilltalad av det mindre förlaget – kändes inte så anonymt."

35 Se t.ex. Kjellqvist, 1974; Kjellqvist, 1976a; Kjellqvist, 1976b; Kjellqvist, 1980a; Kjellqvist, 1983; Kjellqvist, 1989a; Kjellqvist, 1990; Kjellqvist, 1997b; Kjellqvist, 1999 och Kjellqvist, 2004b.

36 Antologierna är *Kvinnobilder* (1975); *Ett åttiotal. En antologi med trettiofem svenska poeter som debuterat 1979–1989* (1990); *Psalmerna slår ut under valven i klasar. Psalmer och dikter av AF-stiftelsens stipendiater 1999–2001* (2002) och *Nowa Konstelacja* (2003). Den sistnämnda gavs ut av Sveriges Författarfond och innehåller svenskspråkig poesi översatt till polska.

37 Intervju med Else-Britt Kjellqvist 29 juni 2007.

38 Några av de längre essäerna och artiklarna är Kjellqvist, 1991; Kjellqvist, 1993a; Kjellqvist, 1995a; Kjellqvist, 1995b; Kjellqvist, 1995c; Kjellqvist, 1995d; Kjellqvist, 1997a och Kjellqvist, 1997c. För en komplett lista hänvisas till ArtikelSök och LIBRIS, sökord "Else-Britt Kjellqvist".

39 När detta skrivs ligger också essäsamlingen *Fågel, fisk eller fjäril? Essäer om skapande* färdig för utgivning i september 2007 på Carlssons förlag (intervju med Else-Britt Kjellqvist 29 juni 2007).

40 Benderix, 8 mars 2004.

41 Kjellqvist, 1997, s. 9 och Kjellqvist, 2000, s. 9.

42 I författarens egen beskrivning av sin produktion hos Författarcentrum Öst, där rubrikerna "Fackbok" och "Essäböcker" särskiljs, är *Ledaren på den inre scenen* den enda titeln som placeras under facklitteratur. (Se www.monzadigital.se/boka/public. Sökning utförd 5 maj 2004.)

43 Kjellqvist, 1989, s. 115 f., s. 131 ff. och s. 120.

44 Franzén, 14 aug 1981. Yrkespraktiken kommer till uttryck i ett flertal dikter, exempelvis "Kongress" som skildrar just en kongress där deltagarna diskuterar barns levnadsvillkor (Kjellqvist, 1981, s. 33 ff.). Som exempel på användandet av arketyper kan nämnas *Ditt ansikte bland öarna*, där berget, grottan, sprickan och havet är vanligt förekommande.

45 Se t.ex. Beskow, 1993, s. 3218 f.; Kärfve, 19 juli 1993; L. Andersson, 11 sep 1993; Molin, 1 dec 1993; sign. Bernicus, 13 juni 1993; Brøgger, 30 juni 1996 och Svedlund, 7 juli 1994. För en komplett lista på recensionerna av Kjellqvists verk hänvisas till ArtikelSök, sökord "Else-Britt Kjellqvist".

46 Kjellqvist, 1993, s. 11.

47 von Zweigbergk, 5 dec 1994. Se även t.ex. sign. Bernicus, 13 juni 1993 och L. Andersson, 11 sep 1993.

48 Wrangsjö, 2000, s. 358. Se även t.ex. Brattemo, 2 aug 1991; Zandelin, 23 juli 1998; Bolinder, 17 sep 2000 och Gavelin, 2002, s. 34.

49 Citaten är hämtade från följande recensioner: Alexandersson, 16 aug 1981; Hedlund, 14 aug 1981 och Kollberg, 23 sep 1981.

50 P-Y. Andersson, 22 sept 1988; Olofsson, 14 sep 1994.

51 Brattemo, 15 feb 1989 och *Författaren själv*, 1993, s. 188.

52 Se t.ex. Zandelin, 23 juli 1998; Bolinder, 17 sep 2000; Wrangsjö, 2000, s. 358 f.; Steinick, 1 apr 2001 och Gavelin, 2002, s. 34.

53 Bärmark, 1998, s. 27. Jfr även t.ex. Jacobsson, 22 maj 1998, Brattemo, 15 juli 1998 och Steinick, 1 apr 2001.
54 Recensionen finns på webbplatsen Bokrecension.se (www.bokrecension.se/917203596X).
55 Intervju med Else-Britt Kjellqvist den 29 juni 2007.
56 Ibid. Dock påpekar Kjellqvist att hon under dessa år bodde på en ö i Roslagen där hon dels levde billigt och dels ”till stor del” på sparade pengar.
57 Else-Britt Kjellqvist har erhållit 17 stipendier på summor mellan 6 000 och 80 000 kronor, däribland 20 000 kronor från Samfundet De Nio och tre längre arbetsstipendier från Sveriges Författarfond på 40 000 och 80 000 kronor. Övriga stipendier utdelades av Sveriges Författarfond, Sveriges Läromedelsförfattares Förbund, Fotokopieringsfonden samt AF-stiftelsen Psalm och Sång för författande av psalmer och visor. Uppgifter om Else-Britt Kjellqvist stipendietilldelningar har ställts till mitt förfogande av Lisa Nordström på Sveriges Författarfond (brev från Lisa Nordström daterat 25 oktober 2004), Else-Britt Kjellqvist (intervju 29 juni 2007) och Jesper Söderström på Sveriges Författarfond (brev från Jesper Söderström daterat 6 juli 2007).
58 *Författaren själv*, 1993, s. 188; Östlund, 1997, s. 16; Benderix, 8 mars 2004 och intervju med Else-Britt Kjellqvist den 29 juni 2007.
59 Intervjuer med Else-Britt Kjellqvist 29 juni och 6 juli 2007. Kjellqvist säger följande i den sistnämnda intervjun: ”Den första diktsamlingen skickade jag bara till Bonniers. Beträffande de opublicerade diktsamlingarna började jag med Bonniers, vad jag minns och fortsatte sen med förlag som jag själv hade förtroende för och som jag kunde tänka mig ville ge ut mig som Ellerströms, Symposion och Lejd.”
60 I intervju den 6 juli 2007 säger hon följande om detta: ”Under några år kändes det motigt att skriva vidare när man inte fått ut den föregående men till min glädje ser jag nu att det är en process som pågår oberoende. Diktsamlingarna föds så att säga ut ur varandra och en del gammalt får uppgå i det nya. Och när du ändrar ditt liv förändras också ditt språk.”
61 Denna studie bygger till stora delar på Å. Johansson, 2000.
62 Jfr t.ex. Öijer, 1970, s. 27; Luthersson, 1999, s. 596 f.; Thörnvall, 2002, s. 28 ff. och 36 samt P. Bäckström, 2003, s. 109–127. *sång för anarkismen* är i dag i princip omöjlig att få tag på, då den endast utgavs i 300 exemplar. Dikten ”Joan of Arc - allting blöder…” (12 ff.) är bortplockad i de samlingsvolymer som finns med Öijers dikter. Den publicerades något omarbetad i *Fotografier av undergångens leende* 1974 som ”jeanne d’arc, allting blöder …” och det är också i den diktsamlingen som den finns att läsa i samlingsvolymerna. Olle Thörnvall har påpekat att *sång för anarkismen* egentligen var Öijers andra diktsamling, då *Fotografier av undergångens leende* (1974) redan var antagen av Wahlström & Widstrand när den förstnämnda skrevs. (Thörnvall, 2002, s. 11 f. Jfr även P. Bäckström, 2003, s. 57.)
63 Holmqvist, 17 maj 1974. Jfr Godhe, 1994, s. 8.
64 Aggestam, 26 juni 1978.
65 Svedjedal, 1996, s. 76 f. Citatet är hämtat ur Börjlind, 1976, s. 24.
66 Gunnar Harding har citerat delar av talet i en artikel i *Lyrikvännen*. Ett utdrag lyder enligt följande: ”Okej. Ni har startat det här för att bevisa att poesin lever.

Men allt liv som måste bevisas är redan dött. […] Här har riksdagsmän stått och ljugit i decennium efter decennium, och tvingat ned all verklig opposition mot golvet. Sen har det blivit dags att damma av Moster Poesi och bjuda på en enda långtråkig söndagspromenad. […] Trots allt finns det en viss skillnad mellan blåspöket Gösta Bohman och kommunisterna, men här får alla poeter identiska applåder, vare sig dom är kultursidespekoralister, ointressanta pusselförsäljare, läroboksförfattare, prästkjolar eller romantiska pausfåglar. Gamla Riksdagshuset har gjort poesin ofarlig, menlös." (Harding, 1994, s. 34. Talet finns även citerat i sin helhet, dock med varierande stavning och andra mindre skillnader, i P. Bäckström, 2003, s. [138]. Se även Svedjedal, 1996, s. 84 och P. Bäckström, 2003, s. 79.)

67 Jfr t.ex. *Lyrikmagasinet*, 30 okt 1986, Harding, 1994, s. 37 och P. Bäckström, 2003, s. 80 f.

68 Svedjedal, 1996, s. 83. Senare framkom att Öijer inte hade kastat ut hela stipendiet, utan behållit en del som han dock förlorade när han vid en resa till Göteborg tappade bort sin plånbok. Jfr Fylkeson, Söder & Öijer, 1977, s. 61; Lundkvist, 1979, s. 28–33; Fylkeson, 1993, s. 141 f. och Thörnvall, 2002, s. 11.

69 Arenander, 25 jan 1975 och Rosendahl, 29 jan 1975.

70 Öijer, 22 juli 1975.

71 Börjlind, 1976, s. 16.

72 Holmqvist, 14 juni 1976. Jfr Godhe, 1994, s. 10.

73 Jfr t.ex. P. Bergman, 11 juni 1976 och Wistrand, 1977, s. 9. Samtliga uppgifter om Öijers priser och stipendier har hämtats från Författarfondens stipendieregister. Utdrag har ställts till mitt förfogande av Lisa Nordström (brev från Lisa Nordström daterat 25 oktober 2004) och Jesper Söderström (brev från Jesper Söderström daterat 6 juli 2007) på Sveriges Författarfond.

74 Jfr Godhe, 1994, s. 11 ff.

75 *Det här med det amerikanska skrattet är ganska fascinerande …*, 22 dec 1980.

76 Harding, 1994, s. 37.

77 Altgård, 1988, s. 105.

78 Se t.ex. Börjlind, 1976, s. 22 ff., 40 ff och 48 ff.; Günther, 26 juli 1978 och Olofsson, 22 juli 1978.

79 *Lyrikmagasinet*, 30 okt 1986.

80 K. Lindström, 1981, s. 76. För att komma bort från Sverige och vad han upplevde som en påträngande publik åkte Öijer iväg på ännu en lång resa till Egypten 1981. Han tog där starkt intryck av den egyptiska dödsboken i versionen *Pypyros av Ani* – som under fornegyptisk tid lades i gravarna för att hjälpa de döda på deras vandring genom dödsriket – och började bearbeta det han upplevde som en av vår tids största tabuer, döden. Detta resulterade i ett omfattande arbete med vad han kallade just "Dödsboken", som dock inte resulterade i något förlagsutgivet verk (Mortensen, 17 feb 1984; *Lyrikmagasinet*, 30 okt 1986 och *Diktafon. Poeternas radio*, 15 okt 1995).

81 Öijer, 11 nov; 1984 Öijer, 17 apr 1988 och *Bruno K Öijer och Fläskkvartetten*, 30 nov 1988. För Öijers muntliga framträdanden, se t.ex. P. Bäckström, 2003, s. 252–296.

82 Brev från Lisa Nordström daterat 25 okt 2004 och brev från Jesper Söderström daterat 6 juli 2007. Michael Godhe beskriver mottagandet av *Samlade dikter*

1973–81 som övervägande positivt och finner detta något märkligt, med tanke på att också den lyrik som kritikerna tidigare hade ogillat finns med där. Han drar slutsatsen att detta förmodligen berodde på ett förändrat kulturklimat och på att kritikerkåren under dessa år hade förändrats; när samlingsvolymen gavs ut var det bara två recensenter kvar som tidigare hade recenserat något verk av Öijer (Godhe, 1994, s. 14).

83 U. Jönsson, 1 dec 1986.

84 Ibid.

85 Gustafsson, 14 jan 1991. Jfr Godhe, 1994, s. 14 f.

86 Brev från Lisa Nordström daterat 25 okt 2004 och brev från Jesper Söderström daterat 6 juli 2007. Jfr Godhe, 1994, s. 15

87 Svedjedal, 1996, s. 86. Se även t.ex. P-Y Andersson, 5 okt 1995; Elleström, 5 okt 1995; Florin, 5 okt 1995; Fredriksson, 5 okt 1995; J. Karlsson, 5 okt 1995; Ström, 5 okt 1995; Thente, 5 okt 1995; Rönneholm, 14 okt 1995; Wikholm, 11 okt 1995 och Jacobsson, 23 okt 1995. Jfr även Per Bäckströms bibliografi i P. Bäckström, 2003, s. 347–372.

88 Brev från Lisa Nordström daterat 25 okt 2004 och brev från Jesper Söderström daterat 6 juli 2007. Jfr osign., 27 maj 1995.

89 Brev från Lisa Nordström daterat 25 okt 2004 och brev från Jesper Söderström daterat 6 juli 2007. Citatet är hämtat från osign., 6 aug 1997.

90 Altgård, 6 feb 1998. Se även t.ex. Rindberg, 26 nov 1997; Lundberg, 1 dec 1997; G. Håkansson, 3 dec 1997; Halldin 4 dec 1997 och Godhe, 22 jan 1998.

91 Sarrimo, 27 nov 1997.

92 Se t.ex. Halldin, 15 maj 1997; K. Lundberg, 15 maj 1997; Åberg, 15 maj 1997; Johnsson, 16 maj 1997; Letmark, 16 maj 1997; Celin, 1 juni 1997; Ljungberg, 19 juni 1997 och Eklund, 20 juni 1997.

93 Brev från Lisa Nordström daterat 25 okt 2004 och brev från Jesper Söderström daterat 6 juli 2007 samt osign., 27 nov 1999; M. Larsson, 28 nov 1999 och *Aktuellt och A-ekonomi*, 20 dec 1999.

94 Detta har bekräftats av Bruno K. Öijers förläggare på Wahlström & Widstrand Camilla Nagler. Hon menar att Öijer ur försäljningssynpunkt tillhör de mest framgångsrika av förlagets lyriker (intervju med Camilla Nagler 5 nov 2002).

95 Se t.ex. Å. Johansson, 2000, s. 50; Malmberg, 2000; Törnvall, 2002; P. Bäckström, 2003, s. 372 f. och Fyhr, 2003.

96 *Kobra*, 18 apr 2002 och *Nationalencyklopedin* (www.ne.se, sökord ”folklig”).

97 Lundkvist, 1979, s. 28–33.

98 Martin & Vicar, 1996, s. 5–16 (citatet är hämtat från s. 5) och Øverli, 14 okt 2002.

NOTER KAPITEL 8

1 Mählqvist, 1988, s. 0283–298.
2 Se t.ex. Hertel, 1996 och Schiffrin, 2001, s. 14 f. och 105 ff.
3 I mediesymbiosen finns enligt Hertel en samtidighetseffekt bland medierna som gör att de koncentrerar sig på samma objekt vid samma tidpunkt. För bokens del innebär det att den måste bli exponerad i andra medier för att bli känd. Till denna mediesymbios är kopplad en mediekonkurrens, som tar sig uttryck i en makt- och priskamp. Hertel menar att det pågår ett sam- och motspel mellan olika medier, där det gäller att få kontroll över flest marknadsandelar, ett spel som ofta fungerar symbiotiskt: ”Radioen slås med TV og presse om at levere nyheder og musik og være lydkulisse. TV og video stjæler publikum fra teater og film, læsere og annoncer fra dags- og magasinpresse. Aviser og nyhedsmagasiner henter reportagestof fra hinanden og fra TV. Bøgerne henter stof fra de andre medier og bliver selv mediestof. Journalister elsker at problematisere bogens omdømme”. Resultatet av mediesymbiosen är att flera medier konkurrerar om vår fritid och att boken inte längre har någon framträdande roll som informationsspridare. Hertel kallar detta för bokens detronisering: ”Med integrationen i den globale medieindustri er bogen blevet detroniseret fra sin klassiske status som *det* fælles centrale medium til et utrygt liv som ét af mange medier: som filial af underholdningsindustrien og som minoritetskultur for specialister.” (Hertel, 1996, s. 11 ff., 38 och 40 f. Citaten är hämtade från s. 38 och 41.)
4 Modig, 1996, s. 173.
5 Svedjedal, 1994, s. 24.
6 Modig, 1996, s. 174.
7 *Gedins förlag. Utgivningen 1987–1997*, 1998, s. [1].
8 Jfr Svedjedal, 1994, s. 24 ff.
9 Modig, 1996, s. [184].
10 Hertel, 1996, s. 32 f.
11 Ibid., s. 33.
12 Peurell, 2000, s. 11–35.
13 Peurell, 2000, s. 31.
14 Hertel, 1996, s. 33 f. För vidare information om nämnda festivaler se följande webbplatser: www.poesifestival.se (Göteborgs Poesifestival), www.poesidagarna.nu (Poesidagarna i Malmö), www.poesifestivalen.nu (Poesifestivalen i Nässjö) och www.0otal.com/poesi/index.html (Stockholms Poesifestival).
15 Printz-Påhlson, 9 dec 1990.
16 Balgård, 27 juni 2001; Gardestrand & Lykke, 2000, s. 20 ff. och Grönborg, 2000, s. 5. Se även www.slampapi.com och www.estradpoesi.com.
17 Se t.ex. www.estradpoesi.com.
18 Jfr Hagström, 2000, s. 22–37.
19 B. Hansson, 17 okt 1998.
20 Sandell, 31 maj 2000.
21 Altgård, 25 maj 2000.
22 Citaten är hämtade från Ericson & Strandberg, 1999, s. 16. Se även t.ex. Steinsaphir, 1995, s. 7; Ericson, 1998a, s. 39 och Wallström, 2000, s. 16 ff.

23 Hertel, 1996, s. 26.
24 Modig, 1996, s. 176.
25 Lundberg, 22 okt 1996.

Appendix A

Material- och metodfrågor

Materialets avgränsningar

I kapitel 1 redogjorde jag kortfattat för materialets avgränsningar. Som komplement till denna beskrivning följer här en detaljerad redogörelse för vilka principer och avväganden som har legat till grund för dessa.

RETROSPEKTIVA URVAL, NYTRYCK OCH NYA UPPLAGOR

I enlighet med Hans Olof Johanssons undersökning av lyrikutgivningen i Sverige 1931–1960 har retrospektiva urval, nytryck och nya upplagor uteslutits.[1] En del diktsamlingar innehåller dock både nyskrivna och i bokform tidigare publicerade dikter. Johansson har tagit med dem om ”det nyskrivna upptar hälften eller mera av utrymmet”, en princip som tillämpas genomgående också i denna undersökning.[2] Denna princip blir framför allt relevant i fråga om antologierna, där tidigare publicerade dikter ofta förekommer tillsammans med tidigare opublicerade. I de fall där en del av dikterna, eller samtliga, har publicerats tidigare i tidningar eller tidskrifter men inte i bokform har böckerna inkluderats.

UTGIVNINGSLAND OCH SPRÅK

Lyrik skriven på svenska utgiven i annat land än Sverige faller utanför undersökningen, och utgör det näst vanligaste skälet till exkludering. I de allra flesta fallen gäller det diktsamlingar utgivna i Finland.[3] Delupplagor utgivna på förlag i Sverige har dock medräknats.

Vidare har verk som till hälften eller mer innehåller texter skrivna på ett annat språk än svenska uteslutits. Om en parallelltext på svenska finns har verket inkluderats om det är författaren själv som har gjort översättningen från det ena språket till det andra. Även här har nya upplagor uteslutits; dikterna får följaktligen inte tidigare ha offentliggjorts i bokform i något annat land. (Johansson diskuterar inte några principer rörande språk.)

AVLIDEN FÖRFATTARE

Hans Olof Johansson har uteslutit böcker av författare som har avlidit mer än tio år före det att boken har publicerats. Principen har enligt Johansson tillkommit på grund av att undersökningen avser samtida lyrik, och tioårsgränsen har valts för att den tycks svara bäst mot materialet.[4] Eftersom både Johanssons och föreliggande studie endast är avsedda att omfatta verksamma författare, är denna princip också viktig för att förhindra att nyupptäckta och tidigare opublicerade manuskript av exempelvis Edith Södergran, Karin Boye eller andra sedan länge avlidna författare inkluderas. Johanssons princip har tillämpats i denna undersökning, men gränsen för postum publicering har ändrats från mer än tio till mer än två år efter författarens död. Ett skäl är att bokmarknaden under det sena 1900-talet har haft ett annat tempo än under den period som Johanssons undersökning omfattar, ett annat att nästintill alla tidigare opublicerade verk i materialet som publicerades postumt i regel utgavs året efter författarens död. Den skillnad i antal titlar som denna ändring medför är försumbar och påverkar inte undersökningens resultat.

VERKETS KARAKTÄR

Verket har spelat en viss roll för Hans Olof Johanssons avgränsningar. Han har uteslutit verk innehållande revykupletter, nubbevisor, julklapps- och grötrim, schlagertexter och liknande, men däremot inkluderat humoristisk lyrik av annan karaktär och visor av exempelvis Evert Taube. Vidare har han uteslutit ”tillfällighets- och personvers av privat karaktär” samt skrifter ”som uppenbarligen inte är avsedda för spridning utanför en trängre krets”.[5]

Dessa avgränsningar är på många sätt problematiska, framför allt för att urvalet delvis implicerar en värdering, vilket Johansson också påpekar.[6] Då verk av dessa slag utgör en försvinnande liten del av materialet från den period som denna undersökning avser, tillämpas Johanssons avgränsningar endast om de inte innebär en subjektiv värdering av verket. Humoristisk lyrik har därmed inte uteslutits, men däremot viss lyrik av privat karaktär och tillfällesdikt.[7] De få titlar som det har varit fråga om har specialstuderats och utslagsgivande har inte varit deras innehåll utan författarens eller utgivarens avsikt vad gäller verkens spridning. Verk som uppenbart inte är avsedda för spridning i det offentliga utesluts därmed. Som exempel kan nämnas publikationer utgivna i samband med en bjudning eller en begravning.

UPPLAGANS STORLEK

Upplageuppgifter skulle ha kunnat vägas in när det gäller principen för spridning i det offentliga, men eftersom sådana uppgifter ytterst sällan finns med i nationalbibliografin, och inte har kunnat komma undersökningen till del på annat sätt, tas inga hänsyn till detta. Hans Olof Johansson nämner ingen nedre gräns för upplagesiffror i sina studier, vilken indikerar att han inte har beaktat dem. I denna studie medräknas en diktsamling alltså oavsett upplagans storlek. Verket har dock uteslutits i de fall där en låg upplagesiffra (under 100 exemplar) tillsammans med andra uppgifter visar att det inte har varit ämnat för någon spridning i det offentliga.[8]

NEDRE GRÄNS FÖR SIDANTAL

Diktsamlingarnas omfång har inte tillåtits spela någon roll vid bedömningen om den har avsetts att spridas i en offentlighet. En nedre gräns för sidantal är dock satt till 16 sidor, vilket beror på att allt fler av de skönlitterära småtrycken under perioden har förts till Kungl. bibliotekets okatalogiserade samling. Utan denna nedre gräns skulle en snedfördelning i materialet kunna uppstå.[9] (Hans Olof Johansson nämner ingen nedre gräns för sidantal.)

DUBBELKLASSIFICERADE VERK

Diktsamlingar som innehåller både prosa och lyrik vållar problem för Hans Olof Johansson, då verk som inte till övervägande delen innehöll lyrik i regel fördes till fiktionsprosan fram till *Svensk bokkatalog* 1956–1960. Därefter började Bibliografiska avdelningen genomgående tillämpa dubbelklassificering för verk som kunde föras till flera litteraturkategorier. Innan dess klassificerades exempelvis prosalyriken som fiktionsprosa och inte som lyrik. Johansson påpekar att detta har inneburit att ”en inte helt obetydlig del” av lyriken saknas i hans undersökning.[10]

I *Svensk bokkatalog* 1976–1985 och efterföljande årskataloger tillämpas dubbelklassificering, och prosalyriken förefaller dessutom ha förts till lyriken under denna period, varför dessa verk inte har vållat något större problem. Detta innebär att föreliggande studie medräknar en kategori verk som sannolikt inte har inkluderats hos Johansson förrän tidigast 1956, varför jämförbarheten mellan studierna rubbas något.

Problemet med att dra en gräns mellan vad som är att betrakta som prosalyrik respektive fiktionsprosa kvarstår emellertid. Denna gränsdragning har varit bekymmersam i 20–30 fall och har gjorts på rent formella grunder.[11] Varje verk med dubbelklassificering – det gäller inte bara dubbelklassificering

med Hc-signum – har specialstuderats och inkluderats om lyriken upptar hälften eller mer av utrymmet.[12]

Av de verk som kan sägas tillhöra flera litteraturkategorier diskuterar Johansson endast dem som befinner sig i gränslandet mellan poesi och prosa, vilket medför att det saknas en redogörelse för hur verk som inte hör till dessa båda litteraturkategorier har behandlats i hans studie. Här måste alltså Johanssons avgränsningar kompletteras.

I föreliggande studie förekommer ett antal olika dubbelklassificeringar, av vilka de vanligaste är ett annat Hc-signum, Ibz (Särskilda konstnärer) och X (Musikalier).[13] Svårigheten gäller framför allt antologierna, där flera personer har medverkat och verk som hör till olika litteraturkategorier finns representerade. Kategoritillhörighet för verket i den text som är tryckt på varje enskild sida i samtliga dubbelklassificerade verk har därför bestämts innan respektive verk har medtagits eller uteslutits, utifrån den slutgiltiga principen att verket medtages om hälften eller mer av innehållet är lyrik. I regel har avgörandet fallit sig naturligt, men i vissa fall har problem uppstått, framför allt när det gäller verk med bilder eller partitur samt verk skrivna för barn och ungdomar. De exempel som bäst illustrerar dessa problem diskuteras utförligt nedan.

De kompletteringar som har gjorts av Johanssons avgränsningar är alltså att ett dubbelklassificerat verk måste innehålla lyrik till hälften eller mer om verket manifesteras på pappret som text. Den vanligaste anledningen till uteslutning blir då att hälften eller mer av innehållet är fiktionsprosa. Om verket är dubbelklassificerat med Ibz, eller en annan klassifikation som indikerar ett stort bildmaterial, måste även här hälften eller mer av sidorna innehålla dikter. Bildrika böcker innehåller i regel många blanka sidor och emellanåt inledningar eller efterord, vilka inte tas med i beräkningen.[14]

De diktsamlingar som i nationalbibliografin anges som illustrerade men inte är dubbelklassificerade med Ibz eller liknande har inte kontrollerats, utan har antagits innehålla färre sidor med bilder än dikter. Det innebär ett alltför omfattande arbete att undersöka samtliga illustrerade verk, då närmare en tredjedel (1 136 titlar) har klassificerats som illustrerade. Stickprov har dock företagits, vilka visar att dessa verk innehåller betydligt mer text än bilder. De är oftast illustrerade med blyerts- eller tuschteckningar, fotografier och ibland akvareller eller andra färgbilder, men dessa har ingen dominerande roll i verket.

I de fall då det föreligger oklarheter om diktsamlingen riktar sig till barn eller vuxna följs klassificeringen i nationalbibliografin. Det skulle krävas en alltför omfattande undersökning för att dra andra gränser mellan dessa grupper än vad Bibliografiska avdelningen har gjort. Till skillnad från de diktsamlingar som innehåller bilder och är dubbelklassificerade med Ibz, tillämpas inte dubbelklassificering när det gäller lyrik för barn och ungdomar. Alla åldersmässigt gränsöverskridande diktsamlingar klassificerade under Hc.03, oavsett hur tydlig karaktären av barn- eller ungdomslyrik är, har därför inklu-

derats, främst för att undvika att avgörandet vilar på en subjektiv värdering om vad som är lyrik för barn respektive vuxna. Denna avgränsning har dock varit relevant i ytterst få fall, varav ett diskuteras närmare nedan.

Denna princip innebär även att en del lyrik skriven inte *för* men *av* barn och ungdomar innefattas i undersökningen, då Bibliografiska avdelningen gjort bedömningen att dikterna riktar sig till vuxna läsare och klassificerat verken under Hc.03 (se vidare nedan).

Principen för barn- och ungdomslyrik kan sammanfattas med att lyrik bibliograferad under uHc.03 utelämnas, men att dikter skrivna av och för barn eller ungdomar inkluderas om Bibliografiska avdelningen har betraktat dem som riktade till vuxna.

Då det inte har varit möjligt att inom ramen för denna studie gå igenom allt material som har klassificerats som musikalier under perioden, har här även Bibliografiska avdelningens gränsdragningar mellan lyrik och musikalier följts. I de fall då en dubbelklassificering förekommer har boken inkluderats om det finns text på hälften eller mer av sidorna, oavsett om partitur förekommer på samma sida eller ej. Om det enbart förekommer partitur utan text på hälften eller mer av sidorna har verket däremot uteslutits.

PRINCIPER FÖR ANTOLOGIER

Med antologi avser Hans Olof Johansson ”en bok innehållande dikter av minst tre författare”[15] och han har därför behandlat verk av två författare som vanliga diktsamlingar. I de delar av nationalbibliografin som föreliggande undersökning utgår ifrån, har verk av en till tre författare betraktats som vanliga diktsamlingar, med andra ord klassificerats under Hc.03, och verk av fyra eller fler räknats som antologier och förts till Hc.03(s). För att jämförelser med Johanssons undersökningar ska vara möjliga har hans princip följts. De verk som har tre eller fler författare räknas därmed även här som antologier.[16]

Antologierna omfattas av samma principer som diktsamlingar skrivna av en eller två författare. De är dock något mer komplicerade att excerpera, varför samtliga antologier – det rör sig om cirka 600 stycken – har specialstuderats. I högre grad än vad som är fallet med diktsamlingar skrivna av en eller två personer har antologier uteslutits, vilket beror på att de inte uppfyller kraven på att hälften eller mer av innehållet ska vara lyrik eller nyskrivet material.

Ibland framgår inte huruvida dikterna är nyskrivna eller tidigare publicerade i bokform och den princip som här har tillämpats är att antologin inkluderas tills motsatsen har bevisats.

Dubbel klassificering – några exempel

De dubbelklassificerade verken är en intressant kategori i studiens material värd att särskilt diskutera. Framför allt gäller det verk som har dubbelklassificerats med Ibz och alltså innehåller bilder, liksom verk skrivna av och för barn och ungdomar. Intressanta i sammanhanget är även de verk som har dubbelklassificeras med X, ett signum bakom vilket främst sångböcker döljer sig, och hur dessa skiljer sig från de verk som enbart klassificeras under X. Dessa olika typer av dubbelklassificerade verk kräver en något utförligare diskussion om de principer som har tillämpats i nationabibliografin och vilka konsekvenser dessa har fått för studien.

KAN EN BILD VARA EN DIKT?

Under Hc.03 i nationabibliografin ryms flera verk som kan tyckas höra bättre hemma under signum Ibz än Hc.03. Det mest slående exemplet är konstnären Ola Billgrens och författaren Peter Ortmans ”diktsamling” *Det vita djuret. En bild-dikt* (1977). Boken innehåller inte ett enda ord, utan 43 färg- och svartvita bilder, men är trots det klassificerad under Hc.03, och inte dubbelklassificerad med Ibz. I katalogen kan man också läsa att verket är ”helt ill.”, vilket indikerar att den som har klassificerat det rimligen har öppnat boken och sett att den inte innehåller några ord, men ändå klassificerat den som lyrik. Vilka urvalsprinciper som har gjort att detta verk har klassificerats som lyrik är oklart, men paratextuella markörer bör ha spelat in i bedömningen. Diktsamlingens undertitel avslöjar att det är en ”bild-dikt”, och i baksidestexten knyter Billgren och Ortman samman ord och bild: då en bild säger mer än tusen ord borde deras bilddikter säga mer än 45 045 ord sammantaget, hävdar de. En av författarna, Peter Ortman, har också tidigare publicerat ett antal diktsamlingar på Bonniers.[17]

Till skillnad från *Det vita djuret* har Gunnar Hardings och Olle Kåks *Bilddikt* (1978) dubbelklassificerats med Ibz. Här samverkar text och bild på ett sätt som för tankarna till Guillaume Apollinaires figurdikter i diktsamlingen *Calligrammes* (1918). *Bilddikt* innehåller både sidor med dikter där sättningen är traditionell med antingen rak högerkant och ojämn vänsterkant eller texten centrerad, och kollage och målningar i färg där ord och meningar upptar en betydande del av konstverken. Upphovsmännen skriver i sitt förord att *Bilddikt* inte har varit ett försök att översätta ett konstnärligt språk till ett annat, utan att bilddikterna är ”dialoger mellan två konstnärliga uttryckssätt”.[18] Klassifikationen av verket tycks även här vara helt i linje med upphovsmännens avsikter.

Ytterligare två andra exempel är Helga Henschens *Flygblad. Bilder och dikter om motstånd, livsmod, glädje, solidaritet, fred och kultur* (1982) och *Upp-*

viglingar. Bilder, pratbubblor och dikter (1984). Båda innehåller dikter varvade med bilder där de tecknade figurernas dialog gestaltas med hjälp av pratbubblor, vilket anknyter till den tecknade seriens estetik. Medan *Flygblad* är klassificerad under Hc.03 och Hci (Tecknade serier och skämtteckningar för vuxna), är *Uppviglingar* endast klassificerad under Hci. Det förekommer dock sidor med dikter och sidor med bilder och pratbubblor i båda verken. Eftersom *Flygblad* till övervägande del innehåller sidor med pratbubblor, vilka i föreliggande studie har betraktats som prosamarkörer, har verket uteslutits. *Uppviglingar* är endast klassificerad under Hci och har därför inte ingått i studiens material från början. Att dessa två verk nämns här beror dock på den skiftande klassificeringen. Båda innehåller dikter och båda har ordet "dikter" i undertiteln; ändå har endast den ena fått Hc.03 som signum. Orsaken till detta skulle kunna vara att antalet sidor med dikter är betydligt färre i *Uppviglingar* än i *Flygblad*; medan 19 av 64 sidor innehåller dikter i *Flygblad* gäller detta för endast 8 av de 64 sidorna i *Uppviglingar*.

Ovanstående fyra exempel visar att det är problematiskt att göra avgränsningar i undersökningar av det här slaget, där man själv omöjligt kan ha tillgång till alla verk och i stället måste förlita sig på ett material klassificerat utifrån olika kriterier för vilka signa verk som innehåller dikter ska föras. Det finns troligen fler marginalfall i materialet som aldrig kommer att upptäckas på grund av att de inte är dubbelklassificerade.

Som nämnts utesluts dubbelklassificerade verk om inte hälften eller mer av sidorna – blanka sidor och visst annat textmaterial borträknat – innehåller dikter. Detta medför i dessa fall att Billgrens och Ortmans *Det vita djuret. En bild-dikt* och Helga Henschens båda verk utesluts, medan Gunnar Hardings och Olle Kåks' *Bilddikt* inkluderas i undersökningen, eftersom det finns ord på varje sida, oavsett om de är satta med ordbehandlare eller skrivna med penna, krita eller oljefärg.

LYRIK FÖR BARN ELLER VUXEN – EXEMPLET LENNART HELLSING

Problem med avgränsningar förekommer även när det gäller barn- och ungdomslitteratur. Även om lyrik som vänder sig till barn inte ingår i föreliggande studie erbjuder materialet vissa problematiska klassificeringar och gränsöverskridande fall som gör att en diskussion ändå är på sin plats.

Ett bekymmer gällande lyrik avsedd för barn respektive vuxna är att bokens utförande kan spela en större roll för klassificeringen än verket i sig. Lennart Hellsing gav 1979 ut en tunn, häftad diktsamling utan illustrationer med titeln *Fem Prinsar* på sitt eget förlag Mist i Saltsjö-Duvnäs.[19] Verket består av rimmade tvåradingar och handlingen kretsar kring de fem fingrarna tillika prinsarna Vicke Vire, Gullebrand, Tott, Pott och Lång från Södra Bergen och deras äventyrliga liv i Sverige och fjärran länder. Som namnen antyder

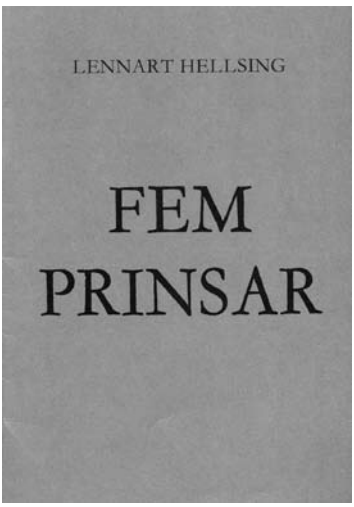

Lennart Hellsing, Fem prinsar*, Mist 1979 och Rabén & Sjögren (1980). Omslag till den senare utgåvan: Ib Spang Olsen*

ligger i botten ett barnkammarmotiv baserat på den klassiska barnramsan om handens fem fingrar.

Boken har ett enkelt enfärgat omslag utan bilder, titeln och författarens namn anges på framsidan och förlagets logotyp finns längst ner på omslagets baksida. Omslaget vittnar inte om att innehållet är riktat till barn, och det tycks inte heller ha varit författarens avsikt att så skulle vara fallet.[20] I enlighet med utstyrseln är boken klassificerad under Hc.03 i *Svensk bokkatalog*.

År 1980 gav Rabén & Sjögren ut en ny version av verket, denna gång som inbunden bilderbok.[21] Den nya utgåvan har samma titel och texten är i princip densamma, men boken innehåller även teckningar av den danske illustratören Ib Spang Olsen och riktar sig uppenbarligen till barn.[22] Denna nya upplaga är klassificerad under uHc.03, alltså lyrik som vänder sig till barn, i *Svensk bokkatalog*.

Vad vi finner här är alltså en diktsamling som har publicerats vid två tillfällen på olika förlag, i två olika utföranden och med två skilda målgrupper i åtanke. Den har därmed betraktats på två skilda sätt av Bibliografiska avdelningen, trots att Hellsings verk i de båda utgåvorna i princip är identiskt.[23]

Christina Tellgren resonerar i sin doktorsavhandling *På barnens bokmarknad* (1982) kring svårigheten med att utgå ifrån nationabibliografins klassificering av barn- och ungdomslitteratur. Bland annat nämner hon att Bibliografiska institutet, som det då kallades, under perioden 1966–1975 förde en

betydande del av ungdomsböckerna till vuxenlitteraturen, trots att utförande, prissättning och serietillhörighet tydligt visade att böckerna hade producerats för ungdomar. Tellgren poängterar att det inte alltid är en lätt uppgift att inordna alla verk rätt i klassifikationssystemet, men tillfogar att i dessa fall, ”där förlagen tydligt anger, att titlarna producerats som ungdomsböcker, finns ingen anledning för Bibliografiska institutet att ha en annan åsikt”.[24]

Likartade svårigheter finns inom lyriken. Problemet blir särskilt tydligt hos författare som Lennart Hellsing, som i sina verk rör sig på två nivåer, en som är mer barntillvänd och kan sägas höra till barnlyriken, och en som riktar sig till den vuxne läsaren. Den sistnämnda kräver ofta god kännedom om till exempel politik eller litteraturhistoria för att läsaren ska få en fullständig läsupplevelse och kunna uppfatta de många allusionerna, kunskaper som barn inte kan förutsättas besitta.[25] Trots att den unge läsaren inte alltid har de intellektuella förutsättningarna för att förstå den semantiska innebörden i de enskilda dikterna kan han eller hon likväl attraheras av de metriska och stilmässiga grepp som Hellsing brukar: klanger, rytmer, ordlekar, rim och allitterationer.

Hellsing skriver medvetet lyrik för både barn och vuxna och *Fem Prinsar* utgör inget undantag.[26] Den komplexitet som finns i diktsamlingen gör att det finns skäl att betrakta den både som lyrik riktad till barn och lyrik riktad till vuxna, och det är uppenbart att utförandet och inte innehållet har avgjort hur verket har klassificerats. Det skulle dock krävas en alltför omfattande undersökning för att genom liknande iakttagelser söka dra andra gränser mellan dessa grupper än Bibliografiska avdelningen har gjort, och därför följs klassificeringen i nationabibliografin. Därmed ingår förstautgåvan av *Fem prinsar* från 1979 i denna undersökning, eftersom den är klassificerad under Hc.03.

Som nämnts har även dikter skrivna *av* barn och ungdomar uteslutande förts till Hc.03 under perioden, medan dikter skrivna *för* unga läsare har fått signum uHc.03. Medan samtliga diktsamlingar av barn och ungdomar – i huvudsak antologier med verk av elever i år 1–9 – återfinns under Hc.03 eller Hc.03(s) i nationalbibliografin, finner vi alltså diktsamlingar för barn av exempelvis Lena Andersson, Lennart Hellsing, Ann Jäderlund, Barbro Lindgren och Thomas Tidholm klassificerade under uHc.03.[27] Bibliografiska avdelningen tycks därmed ha tolkat den lyrik som barnen själva har skrivit som avsedd för en vuxen publik och inte skribenternas jämnåriga, medan den lyrik som är skriven av vuxna för barn ses som avsedd specifikt för barn.

SÅNGEN EN TONSATT DIKT, SÅNGHÄFTET EN DIKTSAMLING?

Lyrikens motsvarighet till fiktionsprosans massmarknadslitteratur kan sägas vara populärmusikens texter. De häften som medföljer vid inköpet av populärmusikaliska inspelningar, liksom sång- och visböcker, innehåller ofta

texter vars grafiska uppställning överensstämmer med lyrikens (korta rader, jämn vänsterkant och ojämn högerkant). I likhet med mycket av folklig vokalmusik, exempelvis de medeltida balladerna, återfinner vi i populärmusiken ofta verser med korta strofer och slutrim varvade med en refräng. Böcker som innehåller dels partitur och dels text befinner sig uppenbart i gränslandet mellan två medier, där ord och musik möts. Inte sällan är dessa verk dubbelklassificerade i nationalbibliografin.

All slags litteratur med både partitur och texter placeras under X och dess underkategorier. Här förekommer visor och sånger för barn och vuxna av olika slag: religiösa sånger, snaps- och dryckesvisor, skämtsamma sånger, julvisor, populärmusik, pedagogiska notböcker för dem som vill lära sig att spela ett specifikt instrument med mera. Gemensamt för dessa verk är att de inte är avsedda att enbart användas vid läsning, utan tonvikten ligger på partituret som grund för musikaliskt utövande. Sånger och visor som är skrivna av författare som tidigare har etablerat sig som lyriker förekommer också under dessa signa, men då är verken ofta dubbelklassificerade med Hc.03 och kvalificerar sig därmed för materialet till denna studie. Frågan är vad som skiljer de verk som dubbelklassificeras med Hc.03 från de verk som enbart har fått ett signum som inleds med X. En mängd verk som befinner sig i gränslandet mellan musik och lyrik har studerats närmare med syftet att utröna varför endast vissa av dessa räknas som diktsamlingar. Med hjälp av några exempel på författare vars verk inte nödvändigtvis ingår i avhandlingens material berörs här kort detta problem.

En klassifikation under X innebär att verket är att betrakta som en musikalie, det vill säga en volym som innehåller partitur. Diktsamlingar som inkluderar partitur dubbelklassificeras därför ofta med detta signum. Verk i bokform av författare som Cornelis Vreeswijk och Ulf Lundell, vilka båda under sina yrkesliv har varvat fonogramutgivning med skönlitterära verk i bokform, klassificeras ofta på detta sätt. Det finns också andra exempel på musiker och författare som har ägnat sig åt en musikkarriär i första hand, men vilkas not- och sångböcker ändå har dubbelklassificerats under både Hc.03 och X. Som exempel kan Mikael Wiehe nämnas.

Under klassifikationen Xy (Texter till vokal och dramatisk musik) placeras verk där endast texten till ett verk som är tonsatt förekommer och inte själva partituret. Även dessa verk dubbelklassificeras ofta med Hc.03, och betraktas alltså även som lyrik. Så är exempelvis fallet med Povel Ramels samlingsvolymer *Lingonben* (1978) och *Förflerade lingonben* (1992), vilka innehåller texter men inte partitur.

Principerna kan tyckas enkla, men en närmare blick på hur de i praktiken följs visar flera inkonsekvenser. Under perioden 1976–1995 finner vi verk av namnkunniga författare och musiker som Dan Andersson, Carl Michael Bellman, Nils Ferlin och Birger Sjöberg i det material som Bibliografiska avdelningen har klassificerat som lyrik. Ofta har dessa författares verk enbart

klassificerats under Hc.03, trots att de ibland innehåller partitur och borde vara dubbelklassificerade med X eller Xy.

Som exempel på en inkonsekvens kan nämnas Mikael Wiehes två samlingsvolymer *Sånger 1971–79* (1980) och *100 sånger* (1993), vilka båda innehåller partitur och text. Båda är också klassificerade under X i *Svensk bokkatalog* respektive *Svensk bokförteckning*, men endast *100 sånger* är dubbelklassificerad med Hc.03. Varför *Sånger 1971–79* inte är dubbelklassificerad finns ingen rimlig förklaring till, då böckernas utförande är snarlika. Möjligen kan orsaken även här vara paratextuell; det kan ha skett en förskjutning i synen på författaren eller dennes verk under de 13 år som passerade mellan utgivningarna.

Det finns också ett antal exempel på verk utan partitur som tidigare har publicerats som fonogram, vilka har klassificeras under Hc.03 och inte dubbelklassificeras med Xy, trots att de ursprungligen har framförts till musik. Eva Dahlgrens *För att röra vid ett hjärta* (2000) innehåller uteslutande verk som är tonsatta och tidigare publicerade som fonogram, där Dahlgren själv sjunger. *För att röra vid ett hjärta* betraktas dock enbart som en diktsamling i *Svensk bokförteckning*. Den innehåller inte några partitur, men det framgår i en förteckning sist i boken att samtliga dikter tidigare finns utgivna av olika skivbolag.[28] Möjligen är det bokens utstyrsel som gör att verket inte har dubbelklassificerats med Xy. Omslaget visar en oskarp närbild på författaren i svart och vitt, och handskrivet på nedre delen av omslagets framsida står angivet författarens namn och titeln på verket. Diktsamlingens estetik går igen i uppställningen av texterna på boksidorna. Vidare är *För att röra vid ett hjärta* utgiven av Wahlström & Widstrand, ett förlag som är välkänt som lyrikförlag men inte som musikförlag.

Bibliografiska avdelningen är dock inte heller i dessa fall konsekvent. Det finns nämligen andra verk som inte innehåller några partitur, och som i sin ursprungliga publiceringsform som fonogram framfördes till musik, vilka har klassificerats på annat vis. Cornelis Vreeswijks *Skrifter* (2000), en samlingsvolym i tre delar, innehåller dikter och andra verk som tidigare publicerats i bokform och/eller som fonogram. Ingen av de tre volymerna innehåller några partitur, men de har, till skillnad från Dahlgrens diktsamling, klassificerats under både Hc.03 och Xy, helt i linje med klassifikationssystemet. Detta gäller även de två verk av Povel Ramel som har nämnts ovan.

De inkonsekvenser som här har uppmärksammats har sannolikt också att göra med en statusförändring för populärmusiken och rocklyriken under den period som studien täcker. Ett verk i bokform av detta slag tycks numera ha lättare att få status som skönlitterär produkt.[29]

Det är naturligtvis rimligt att verk avsedda att framföras till vokalmusik som publiceras i bokform ska betraktas som lyrik. *Svenska rocktexter* (1983), en antologi med verk tidigare framförda till musik av olika svenska rockgrupper, innehåller inte några partitur utan endast text, och är faktiskt klassificerad enbart under Hc.03(s). I förordet hävdas att rocktexter ”ska höras som låtar”,

Eva Dahlgren, För att röra vid ett hjärta*, Wahlström & Widstrand (2000). Omslag: Anna-Lena Ahlström*

att ”[e]n rocktext utan musik är en ryttare utan häst” samt att de texter som presenteras i volymen är ”delen och inte helheten”, och sålunda valde Bibliografiska avdelningen att inte dubbelklassificera verket med Xy.[30]

*

Flera av exemplen ovan visar att klassificering av gränsöverskridande verk ofta innebär ett ställningstagande till ett samspel mellan olika medier (och vilket av dessa medier som är det dominerande). Är orden det primära i verket, eller är det musiken eller bilden? Det är just detta glidande förhållande som skapar svårigheterna. Många gånger hade det varit möjligt att tolka verket och/eller författarens intention annorlunda, och det är därmed oundvikligt att subjektiva värderingar och paratextuella markörer till viss del styr vilket signum ett verk förs till.

NOTER APPENDIX A

1 H. O. Johansson, 1969, s. 2967. När det gäller Johanssons principer och avgränsningar utgår jag genomgående från H. O. Johansson, 1969 eftersom Johansson där är tydligast och mest detaljerad när det gäller metoden. Hans senare studier av lyrikutgivningen är i princip utformade på samma sätt som denna.

2 Ibid., s. 2966.

3 Hans Olof Johansson uppehåller sig enbart vid den finlandssvenska produktionen, vilken också är den överlägset största gruppen när det gäller publicering av verk på svenska i andra länder: ”Böcker utgivna endast på finlandssvenska förlag har inte medtagits, liksom inte heller urval, samlade upplagor och nya upplagor på svenska förlag. Delupplagor har medtagits då de utgivits i Sverige samma år som eller året efter den finländska huvudupplagan.” (Ibid., s. 2965.) I föreliggande undersökning förekommer även verk publicerade på svenska i andra länder än Finland, närmare bestämt Norge, Danmark och Italien. För dem gäller samma princip.

4 Ibid., s. 2967.

5 Ibid., s. 2968. På grund av att användningen av termerna *tillfällesdiktning* och *personskrift* inte hade problematiserats 1969 när Hans Olof Johansson publicerade sin undersökning talar han om ”tillfällighets- och personvers”. Per S. Ridderstad har senare utrett begreppen i artikeln ”Vad är tillfällesdiktning? En kort översikt” (Ridderstad, 1980) och här talar jag därför om tillfällesdiktning.

6 H. O. Johansson, 1969, s. 2968.

7 Publikationer innehållande t.ex. schlagertexter har inte förekommit i det material som Bibliografiska avdelningen har klassificerat under Hc.03 under den för studien aktuella perioden. Material av detta slag återfinns i stället under X (Musikalier) och dess olika underkategorier. Den humoristiska lyrik som ingår i materialet är framför allt ett fåtal antologier innehållande limerickar eller revykupletter, vilka alltså har inkluderats.

8 Så är exempelvis fallet med Stig Claessons, pseudonymen Slas, diktsamling *Dikter av signaturen Slas i Vitabergsklubbens tidning! (Utropstecknet) 1946–1949* (1978). Diktsamlingen är ett tunt häfte på 16 sidor som trycktes i endast 75 exemplar av Bonniers 1978. I förordet framgår att författarens vänner har velat ge ut denna diktsamling, som innehåller ett antal ungdomsdikter som Stig Claesson publicerade i Vitabergsklubbens tidning, nu ”när han äntligen uppnått en mogen ålder” (Claesson, 1978, s. 4). (Författaren fyllde 50 samma år som boken trycktes.) Det framgår klart att boken inte var avsedd för någon spridning i offentligheten: ”Denna bok är utgiven som privattryck i 75 exemplar den 2 juni 1978 av Per Anders Fogelström, som också sammanställt den, och av Stig Claessons vänner på Bonniers.” (Claesson, 1978, s. [15].) Diktsamlingen inkluderas därmed inte i undersökningen.

Ett annat exempel är författaren Pär Hanssons enda diktsamling *Feromonerna* (1986), ett tunt häfte på 24 sidor med enfärgat omslag utan vare sig titel, författarnamn eller annan information, som är utgiven i 20 exemplar på eget förlag. Diktsamlingens anspråkslösa utstyrsel, tillsammans med den ovanligt låga upplagesiffran, föranleder bedömningen att den inte är avsedd för spridning i någon offentlighet.

9 Jfr kap. 1, avsnittet ”Nationalbibliografin som primärmaterial för kvantitativa studier”.

10 H. O. Johansson, 1969, s. 2965 f. Citatet är hämtat från s. 2966. För *Svensk bokkatalogs* klassificeringsprinciper för lyrik åren 1931–1960, se ibid., s. 2963 ff.

11 Se vidare kap. 1, avsnittet ”Terminologi”.

12 Eftersom dubbelklassificeringar saknas i *Svensk bokkatalog* före 1956 har Hans Olof Johansson även excerperat kategorierna Cib (Psalmer och andliga sånger) (signum i *Svensk bokkatalog* till och med 1955), och Hc.08 (Dialektlitteratur) (ersatte 1956 signum Hcd [Dialekter]) (H. O. Johansson, 1969, s. 2964). Tack vare införandet av dubbelklassificeringar har i föreliggande studie inte krävts någon excerpering av andra kategorier än Hc.03 och Hc.03(s). Det finns verk förda till andra signa som skulle kunna ses som lyrik, men jag har valt att inte ta hänsyn till dessa, då det skulle innebära en alltför stor arbetsinsats och medföra betydande metodiska problem beträffande jämförbarheten med tidigare undersökningar.

Antalet titlar dubbelklassificerade med ett annat Hc-signum som återstår efter utgallring är förhållandevis få. Det rör sig om 87 titlar, alltså något över 2 procent. Dessa titlar, som alltså kan ha haft sin motsvarighet under ett annat signum före 1956, har följande signa: Hc: 22; Hc(s): 40; Hc.01: 3; Hc.017: 2; Hc.018: 4; Hc.02: 1; Hc.04: 1; Hc.08: 9; Hce(s): 1 och Hce.03(s): 4.

13 I studien förekommer 195 dubbelklassificerade titlar. 139 av dessa har Hc.03 och annat signum, medan övriga 56 har Hc.03(s) och annat signum. Som nämnts har 87 av dessa ett annat Hc-signum. 24 titlar är dubbelklassificerade med ett X-signum (X: 22 och Xy: 2) och 32 är dubbelklassificerade med ett I-signum (Ib: 2; Ibz: 28; Ic: 1 och If: 1).

14 Ett exempel där titeln skulle ha uteslutits om dessa sidor hade medräknats är konstnären och poeten Violet Tengbergs *Violet Tengberg. Målningar, teckningar, grafik och poem* (1982), som är dubbelklassificerad under Hc.03 och Ibz i nationalbibliografin. Bortsett från smuts- och titelblad innehåller bokens 207 sidor 49 blanka sidor, 21 sidor med annat textmaterial än dikter (i det här fallet en inledning, ett antal essäer och ett slutord), 49 sidor med återgivningar av teckningar i svartvitt och målningar i färg, en sida med ett fotografi, samt 83 sidor med dikter. Boken innehåller alltså 70 blanka sidor och sidor med annat textmaterial än dikter, vilka har räknas bort. De återstående 133 sidorna innehåller dikter till mer än hälften och boken inkluderas därför i undersökningen.

15 H. O. Johansson, 1969, s. 2967.

16 Två exempel på titlar med tre författare som här alltså betraktas som antologier är *Mot alla odds. Poesi på 70-talet* (1977), av Eric Fylkeson, Bruno K. Öijer och Per-Eric Söder, och *Samsara. Bild och dikt*, (1978), av Thomas Hedenskog, Lars Göransson och Paul Sundlin.

17 Monografienhetens bibliografer tar hänsyn till författarens och förlagets intentioner när de klassificerar tveksamma verk, och Eva Tedenmyr menar att det är troligt att så även har varit fallet med detta (samtal med Eva Tedenmyr 19 feb 2002).

18 Harding & Kåks, 1978, s. [11].

19 Förlaget Mist, ”som namnet antyder en ganska dimmig företeelse”, har endast utgivit två titlar; förutom *Fem Prinsar* också *Cladville cakes. Songs from the Rhinns*

(1975), med ”motiv från Hebriderna och närmast avsedd för skolbarnen där, inte för den svenska bokhandeln där den aldrig förekommit” enligt Hellsing själv. Båda titlarna var tänkta som ”julhälsning till vänner och bekanta” och trycktes i 500 exemplar vardera. (Brev från Lennart Hellsing daterat 20 aug 2002.)

20 Som framgått i föregående not var målgruppen enligt Hellsing själv först och främst ”vänner och bekanta”.

21 Med en ny *version* av ett verk avses här ett verk med stora omarbetningar, vilket i detta fall avser de illustrationer som har tillkommit i den nya utgåvan. För vidare diskussion kring begreppet se Henrikson, 2007, s. 34 och 74.

22 Det förekommer två obetydliga ändringar i 1980 års utgåva: förutom ett tillagt kommatecken (Hellsing, 1979, s. 21 och Hellsing, 1980, s. [28] är versraden ”[d] et var i Sahara, där inget vatten fanns” (Hellsing, 1979, s. 13), ändrad i Raben & Sjögrens utgåva och lyder ”[i] Sahara, där inget vatten fanns” (Hellsing, 1980, s. [18]).

23 Det ska nämnas att om Hellsings tidigare produktion var välbekant för den person som klassificerade originalupplagan av *Fem Prinsar*, kan en klassificering av diktsamlingen med Hc.03 te sig helt naturlig. Även om Hellsing har kommit att bli mest känd som barnboksförfattare lät han nämligen publicera flera diktsamlingar för vuxna i början av sin karriär: *Akvarium* (1945), *Kalejdoskop. Impressionismer* (1946) och *Vykort från verkligheten* (1949). Lena Kåreland menar dock att han redan i slutet av 1940-talet var ”relativt väl etablerad som barnboksförfattare” och att ”hans insatser inom det barnlitterära fältet värderades mer än hans insatser som vuxenpoet” (Kåreland, 2002, s. 53).

24 Tellgren, 1982, s. 15–23. Citatet är hämtat från s. 19. Tellgren påpekar också att tillämpning av dubbelklassificering eventuellt skulle kunna eliminera några av de problem som hon har observerat i sin undersökning (s. 19).

25 Ett exempel på ett verk av Hellsing där vuxennivån blir tydlig är *Bananbok* (1975), illustrerad av Tommy Östmar, i vilket en agitatorbanan håller ett politiskt möte i dikten ”Ung arg banan” och uppmanar de, enligt dennes mening, passiva och förtryckta åhörarna till engagemang (Hellsing & Östmar, 1983, s. [20] f.). Med utgångspunkt från det röda band på agitatorbananens arm och den röda färg som dominerar uppslaget går tankarna till kommunism och 1970-talets socialism, vilket är en anspelning som med större säkerhet når fram till en vuxen läsare än till ett barn. Lena Kåreland, som diskuterar de många motiv som finns i *Bananbok* i Kåreland, 2002, s. 187–197, menar att ”Hellsing med den arga unga bananens tal på sitt sätt ger ett bidrag till decenniets [1970-talets] protestlitteratur och allmänna debattlusta” (s. 193). Den samhällskritik som Kåreland menar förmedlas ”delvis dold i ironins täckmantel” (s. 194), är ytterligare ett exempel på vuxennivån i verket.

26 För att kunna placera den fagra damen Svea Fina Gulleborg, med ”lingult hår och blåa ögon” (s. 22), som figurerar i *Fem Prinsar*, bör läsaren exempelvis känna till att berättelsen i Selma Lagerlöfs roman *Kejsarn av Portugallien* (1914) kretsar kring en ung dam med namnet Klara Fina Gulleborg. Mellan pärmarna i boken döljer sig också en uppsjö av ord och formuleringar som man inte kan förvänta sig att en ung läsare ska förstå. Denne bör känna till Ragnarök (s. 8), Fågel Blå (s. 18) och riddar Blåskägg (s. 21), formuleringar som ”Auf Wiederseh'n” (s. 13),

”O libertas!” (s. 14) och ”Gutår!” (s. 22), samt förstå vad espartogräs och palmbladskalebass (s. 14) är och vad det innebär när ”fimbulvintern fäller sitt visir” (s. 25). Samtliga dessa formuleringar förutsätter språkliga och kulturella kunskaper hos läsaren som sannolikt endast den vuxne besitter (sidhänvisningarna avser 1979 års upplaga). Lena Kåreland diskuterar även intertextualiteten i *Fem Prinsar* i Kåreland, 2002, s. 219 ff.

27 Exemplevis Lena Anderssons *Majas alfabet* (1984) och *Majas lilla gröna* (1987), Lennart Hellsings *Oberons gästabud* (1988) och *Kattbok* (1993), Ann Jäderlunds *Ivans bok* (1987), Barbro Lindgrens *Sagan om Karlknut* (1985) och Thomas Tidholms *I det blå* (1990) har samtliga klassificerats under uHc.03 under perioden 1976–1995.

28 Dahlgren, 2000, s. 161 ff.

29 Inte minst det faktum att populärmusiken och rocklyriken under de senaste decennierna har behandlats i den litteraturvetenskapliga forskningen är ett tecken på detta. Se. t.ex. Thörnvall, 1982 och U. Lindberg, 1995.

30 *Svenska rocktexter*, 1983, förordet (opag.).

Appendix B

Tabeller till kapitel 2

TABELL BI

Historiska kvantitativa studier av utgivningen av skönlitteratur på svenska avsedd för vuxna

STUDIE	SVENSKA ORIGINAL		ÖVERSÄTTNINGAR	
	Förstagångs-utgivning	*All bok-utgivning*	*Förstagångs-utgivning i Sverige*	*All bok-utgivning*
Hans Olof Johansson (1969), enbart lyrik 1931–1960 (SBK) 2 355 poster	X			
Hans Olof Johansson och Lars Furuland (1972), skönlitteraturen i sin helhet 1965–1970 (SBF) 7 763 poster	X	X	X	X
Hans Olof Johansson (1972), enbart lyrik 1965–1970 (SBF) 814 poster	X	X		X
Hans Olof Johansson (1972), enbart mass-marknadsserier 1965–1970 (SBF) 2 996 poster	X (sammanräknade med översättningar)	X	X (sammanräknade med svenska original)	X
Lars Furuland (1972), enbart kvalitetspocketböcker 1954–1969 (SBF) 3 874 poster		X		X

Hans Olof Johansson (1977), skönlitteraturen i sin helhet 1965–1976 (SBF) 17 531 poster	X	X		X
Hans Olof Johansson (1977), enbart populär-pocketböcker 1965–1974 (SBF) 4 456 poster		X		X
Johan Svedjedal (1982), enbart fiktionsprosa 1916–1940 (SBK) 4 021 poster	X			
Sten Torgerson (1982), enbart fiktionsprosa 1866–1870, 1880, 1890, 1896–1900, 1910, 1920, 1926–1930 (SBK)		X		X
Gunnel Furuland (1989), enbart lyrik 1866–1930 (SBK) 2 570 poster	X			
Sten Torgerson (1990), enbart fiktionsprosa 1866–1900 (SBK) 5 584 poster		X		X
Yngve Lindung (1994), skönlitteraturen i sin helhet 1985 (SBF) 1 982 poster	X (sammanräknade med översättningar)	X (sammanräknade med översättningar)	X (sammanräknade med svenska original)	X (sammanräknade med svenska original)
Sten Torgerson (2007), enbart fiktionsprosa 1901–1940 (SBK) 19 342 poster		X		X

TABELL B2

Historiska kvantitativa studier av utgivningen av skönlitteratur på svenska avsedd för barn och ungdom

STUDIE	SVENSKA ORIGINAL		ÖVERSÄTTNINGAR	
	Förstagångs-utgivning	*All bokutgiv-ning*	*Förstagångsutgivning i Sverige*	*All bokutgiv-ning*
Stefan Mählqvist (1977) 1870–1950 (SBK) 1 494 poster		X		X
Christina Tellgren (1982) 1966–1980 (SBF, BS) 11 725 poster		X		X

Förkortningar:

SBK = Svensk bokkatalog
SBF = Svensk bokförteckning
BS = Bibliotekstjänsts sammanbindningslistor

TABELL B3

De vanligast förekommande variablerna i de historiska kvantitativa studierna

	Utgivningens omfång	*Fördelning efter upplagetyp*	*Fördelning efter litteraturkategori*	*Förlagsfördelning*	*Fördelning efter originalspråk*	*Seriebunden utgivning*	*Prisutveckling*	*Böckernas omfång*	*Böckernas utförande*	*Debutanter*	*Könsfördelningen bland författarna*	*Författarnas ålder*	*Författarnas sociala härkomst*
Hans Olof Johansson (1969), enbart lyrik	X			X				X		X			
Lars Furuland (1972), skönlitteratur för vuxna	X	X	X	X	X		X			X		X	
Hans Olof Johansson (1972), enbart lyrik	X	X		X			X						
Hans Olof Johansson (1972), enbart massmarknadsserier	X	X	X	X	X	X	X						
Lars Furuland (1972) enbart kvalitetspocketböcker	X	X	X	X			X						
Hans Olof Johansson (1977), skönlitteratur för vuxna	X	X		X	X	X							
Stefan Mählqvist (1977), barn- och ungdomslitteratur	X	X		X	X	X	X	X	X		X	X	X
Hans Olof Johansson (1977), enbart populärpocketböcker	X		X	X									
Johan Svedjedal (1982), enbart fiktionsprosa	X			X			X	X		X	X	X	

Christina Tellgren (1982), barn- och ungdomslitteratur	X	X	X	X	X	X	X				X	X	X	
Sten Torgerson (1982), enbart fiktionsprosa	X			X	X									
Gunnel Furuland (1989), enbart lyrik	X			X							X			
Sten Torgerson (1990), enbart fiktionsprosa	X	X		X	X									
Yngve Lindung (1994), skönlitteratur för vuxna	X	X	X	X	X									
Sten Torgerson (2007), enbart fiktionsprosa 1901–1940	X				X									

Appendix C

Tabeller till kapitel 3, 4 och 6

Om inget annat anges är källorna för nedanstående tabeller *Svensk bokkatalog 1976–1985* och *Svensk bokförteckning* för åren 1986–1998.

Tabellerna täcker förstagångsutgivna diktsamlingar och diktantologier för vuxna publicerade på svenska i Sverige 1976–1995 om inget annat anges.

TABELL C1

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter år

Utgivningsår	*Antal titlar*	*Andel i procent*
1976	175	4,5
1977	214	5,6
1978	201	5,2
1979	193	5,0
1980	182	4,7
1981	202	5,2
1982	180	4,7
1983	211	5,5
1984	209	5,4
1985	206	5,4
1986	189	4,9
1987	174	4,5
1988	182	4,7
1989	198	5,1
1990	182	4,7
1991	184	4,8
1992	182	4,7
1993	207	5,4
1994	195	5,1
1995	182	4,7
Totalt	*3 848*	*100,0*

En grafisk framställning av tabellen finns i kapitel 3.

TABELL C2

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1866–1995 fördelade på tioårsperioder

Tioårsperiod	*Antal titlar*
1866–1875	181
1876–1885	226
1886–1895	233
1896–1905	258
1906–1915	617
1916–1925	691
1926–1930 (femårsperiod)	364
1931–1940	683
1941–1950	734
1951–1960	938
1961–1965 (femårsperiod)	–
1966–1975	873
1976–1985	1 973
1986–1995	1 875
Totalt	*9 646*

Anmärkning: Statistik är inte framtagen för femårsperioden 1961–1965.

Källor: H. O. Johansson, 1969, s. 3026; H. O. Johansson, 1977, s. 172 och G. Furuland, 1989, s. 16.

En grafisk framställning av tabellen finns i kapitel 3.

TABELL C3

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar samt registrerade titlar i LIBRIS under signa Hc.03 och Hc.03(s) 1966–1995

	ANTAL TITLAR	
Utgivningsår	*H. O. Johansson / Å. Warnqvist*	*LIBRIS*
1966	99	208
1967	81	204
1968	82	181
1969	71	156
1970	70	184
1971	70	195
1972	83	198
1973	92	206
1974	107	254
1975	118	300
1976	175	277
1977	214	332
1978	201	302
1979	193	298
1980	182	307
1981	202	300
1982	180	301
1983	211	318
1984	209	336
1985	206	319
1986	189	336
1987	174	290
1988	182	273
1989	198	336
1990	182	338
1991	184	318
1992	182	346
1993	207	349
1994	195	325
1995	182	305

Källa: H. O. Johansson, 1977, s. 172 och LIBRIS. Sökning i LIBRIS på klassifikationerna Hc.03 och Hc.03(s). Angiven publikationstyp: böcker (inkl. seriedelar). Angivet språk: svenska. Sökningen genomfördes 11 juli 2007.

En grafisk framställning av tabellen finns i kapitel 3.

TABELL C4

Förstagångsutgiven lyrik 1976–1995 i femårsperioder fördelad på diktsamlingar och diktantologier

Femårsperiod	*Diktsamlingar (en eller två författare)*	*Diktantologier (tre författare eller fler)*	*Totalt*
1976–1980	906 (94,0)	58 (6,0)	964 (100,0)
1981–1985	929 (92,1)	80 (7,9)	1009 (100,0)
1986–1990	856 (92,5)	69 (7,5)	925 (100,0)
1991–1995	840 (88,4)	110 (11,6)	950 (100,0)
Totalt	*3 531 (91,8)*	*317 (8,2)*	*3 848 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C5

Förstagångsutgivningen av svenska romaner och noveller i förhållande till förstagångsutgivningen av diktsamlingar 1916–1975: fördelning utifrån femårsperioder

	ANTAL TITLAR	
Period	*Romaner och noveller*	*Lyrik*
1916–1920	959	–
1921–1925	732	–
1926–1930	733	364
1931–1935	841	367
1936–1940	756	316
1941–1945	–	346
1946–1950	–	388
1951–1955	–	446
1956–1960	–	492
1961–1965	–	–
1966–1970	1071	403
1971–1975	1017	470

Anmärkning: Jämförbar statistik finns inte framtagen för perioderna 1916–1925 och 1941–1965.

Källor: H. O. Johansson, 1969, s. 3026; H. O. Johansson, 1977, s. 172; Svedjedal, 1982, s. 14 och G. Furuland, 1989, s. 16.

TABELL C6

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på förlagsgrupper och femårsperioder

	FÖRLAGSGRUPP			
Femårsperiod	*Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand*	*Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare*	*Lyrikutgivning på eget förlag*	*Antal titlar*
1976–1980	166 (17,2)	449 (46,6)	349 (36,2)	964 (100,0)
1981–1985	149 (14,8)	467 (46,3)	393 (38,9)	1 009 (100,0)
1986–1990	159 (17,2)	432 (46,7)	334 (36,1)	925 (100,0)
1991–1995	148 (15,6)	495 (52,1)	307 (32,3)	950 (100,0)
Totalt	*622 (16,2)*	*1 843 (47,9)*	*1 383 (35,9)*	*3 848 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C7

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995 fördelade efter år

	FÖRLAG				
Utgivningsår	*Bonniers*	*Norstedts*	*Wahlström & Widstrand*	*Övriga förlag*	*Totalt*
1976	21 (5,8)	8 (5,4)	4 (3,7)	142 (4,4)	175 (4,5)
1977	9 (2,5)	8 (5,4)	9 (8,3)	188 (5,8)	214 (5,6)
1978	14 (3,8)	12 (8,1)	6 (5,6)	169 (5,2)	201 (5,2)
1979	21 (5,8)	8 (5,4)	6 (5,6)	158 (4,9)	193 (5,0)
1980	22 (6,0)	10 (6,7)	8 (7,4)	142 (4,4)	182 (4,7)
1981	21 (5,8)	5 (3,4)	5 (4,6)	171 (5,3)	202 (5,2)
1982	13 (3,6)	9 (6,0)	7 (6,5)	151 (4,7)	180 (4,7)
1983	23 (6,3)	10 (6,7)	5 (4,6)	173 (5,4)	211 (5,5)
1984	15 (4,1)	7 (4,7)	2 (1,9)	185 (5,7)	209 (5,4)
1985	13 (3,6)	8 (5,4)	6 (5,6)	179 (5,5)	206 (5,4)
1986	20 (5,5)	9 (6,0)	4 (3,7)	156 (4,8)	189 (4,9)
1987	25 (6,8)	8 (5,4)	4 (3,7)	137 (4,2)	174 (4,5)
1988	20 (5,5)	8 (5,4)	4 (3,7)	150 (4,6)	182 (4,7)
1989	18 (4,9)	5 (3,4)	5 (4,6)	170 (5,3)	198 (5,1)
1990	20 (5,5)	5 (3,4)	4 (3,7)	153 (4,7)	182 (4,7)
1991	17 (4,7)	7 (4,7)	7 (6,5)	153 (4,7)	184 (4,8)
1992	22 (6,0)	7 (4,7)	5 (4,7)	148 (4,6)	182 (4,7)
1993	21 (5,8)	3 (2,0)	3 (2,8)	180 (5,6)	207 (5,4)
1994	18 (4,9)	9 (6,0)	7 (6,5)	161 (5,0)	195 (5,1)
1995	12 (3,3)	3 (2,0)	7 (6,5)	160 (5,0)	182 (4,7) *T*
otalt	*365 (100,0)*	*149 (100,0)*	*108 (100,0)*	*3 226 (100,0)*	*3 848 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C8

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995 fördelade på femårsperioder

	FEMÅRSPERIOD				
Förlag	*1976-1980*	*1981-1985*	*1986-1990*	*1991-1995*	*Totalt*
Bonniers	87 (9,0)	85 (8,4)	103 (11,1)	90 (9,5)	365 (9,5)
Norstedts	46 (4,8)	39 (3,9)	35 (3,8)	29 (3,1)	149 (3,9)
Wahlström & Widstrand	33 (3,4)	25 (2,5)	21 (2,3)	29 (3,1)	108 (2,8)
Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand totalt	166 (17,2)	149 (14,8)	159 (17,2)	148 (15,6)	622 (16,2)
Övriga utgivare	798 (82,8)	860 (85,2)	766 (82,8)	802 (84,4)	3 226 (83,8)
Totalt	*964 (100,0)*	*1 009 (100,0)*	*925 (100,0)*	*950 (100,0)*	*3 848 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C9

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Wahlström & Widstrand och Alba/Bonnier Alba kontra Norstedts och Rabén & Sjögren 1976–1995 fördelade på femårsperioder

	FEMÅRSPERIOD				
Förlag	*1976-1980*	*1981-1985*	*1986-1990*	*1991-1995*	*Totalt*
Bonniers, Wahlström & Widstrand och Alba/ Bonnier Alba	137 (14,2)	133 (13,2)	148 (16,0)	146 (15,4)	564 (14,7)
Norstedts och Rabén & Sjögren	100 (10,4)	63 (6,2)	45 (4,9)	31 (3,3)	239 (6,2)
Övriga förlag	727 (75,4)	813 (80,6)	732 (79,1)	773 (81,4)	3 045 (79,1)
Totalt	*964 (100,0)*	*1 009 (100,0)*	*925 (100,0)*	*950 (100,0)*	*3 848 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C10

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter län, inklusive Stockholms län

Län	*Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand*	*Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare*	*Lyrikutgivning på eget förlag*	*Totalt antal titlar*	*Folkmängd*
Stockholms län	622 (100,0)	774 (42,0)	405 (29,3)	1801 (46,8)	1 601 641 (18,9)
Malmöhus län	0 (0,0)	200 (10,9)	86 (6,2)	286 (7,4)	768 948 (9,1)
Göteborgs och Bohus län	0 (0,0)	115 (6,2)	94 (6,8)	209 (5,4)	733 492 (8,7)
Älvsborgs län	0 (0,0)	64 (3,5)	108 (7,8)	172 (4,5)	432 138 (5,1)
Kristianstads län	0 (0,0)	74 (4,0)	26 (1,9)	100 (2,6)	283 001 (3,3)
Värmlands län	0 (0,0)	50 (2,7)	50 (3,6)	100 (2,6)	282 574 (3,3)
Östergötlands län	0 (0,0)	35 (1,9)	64 (4,6)	99 (2,6)	399 820 (4,7)
Västerbottens län	0 (0,0)	55 (3,0)	36 (2,6)	91 (2,4)	247 811 (2,9)
Örebro län	0 (0,0)	43 (2,3)	43 (3,1)	86 (2,2)	273 482 (3,2)
Norrbottens län	0 (0,0)	48 (2,6)	33 (2,4)	81 (2,1)	264 808 (3,1)
Västmanlands län	0 (0,0)	53 (2,9)	24 (1,7)	77 (2,0)	258 675 (3,1)
Hallands län	0 (0,0)	41 (2,2)	27 (2,0)	68 (1,8)	244 129 (2,9)
Kopparbergs län	0 (0,0)	29 (1,6)	39 (2,8)	68 (1,8)	285 729 (3,4)
Kalmar län	0 (0,0)	24 (1,3)	42 (3,0)	66 (1,7)	240 839 (2,8)
Kronobergs län	0 (0,0)	15 (0,8)	50 (3,6)	65 (1,7)	174 889 (2,1)
Uppsala län	0 (0,0)	42 (2,3)	22 (1,6)	64 (1,7)	257 814 (3,0)
Gävleborgs län	0 (0,0)	39 (2,1)	23 (1,7)	62 (1,6)	290 763 (3,4)
Skaraborgs län	0 (0,0)	11 (0,6)	47 (3,4)	58 (1,5)	271 422 (3,2)
Västernorrlands län	0 (0,0)	30 (1,6)	27 (2,0)	57 (1,5)	262 947 (3,1)
Jönköpings län	0 (0,0)	25 (1,4)	28 (2,0)	53 (1,4)	305 194 (3,6)
Södermanlands län	0 (0,0)	19 (1,0)	25 (1,8)	44 (1,1)	253 466 (3,0)
Jämtlands län	0 (0,0)	15 (0,8)	28 (2,0)	43 (1,1)	134 509 (1,6)
Blekinge län	0 (0,0)	16 (0,9)	24 (1,7)	40 (1,0)	152 886 (1,8)
Gotlands län	0 (0,0)	12 (0,7)	25 (1,8)	37 (1,0)	56 295 (0,7)
Flera orter/titel, samt oidentifierade orter	0 (0,0)	14 (0,8)	7 (0,5)	21 (0,5)	---
Totalt	*622 (100,0)*	*1 843 (100,0)*	*1 383 (100,0)*	*3 848 (100,0)*	*8 477 272 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. Siffrorna över folkmängden visar ett medelvärde utifrån de siffror som i *Statistisk årsbok för Sverige* anges för åren 1976, 1985 och 1995.

Källa: *Statistisk årsbok för Sverige Årg. 64 (1977)* (Stockholm, 1977), s. 36 ff., *Statistisk årsbok för Sverige Årg. 71 (1985)* (Stockholm, 1984), s. 27 f. och *Statistisk årsbok för Sverige Årg. 81 (1995)* (Stockholm, 1994), s. 33 ff.

TABELL CII

Priset på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995

Prisintervall	*Antal titlar*	*Andel i procent*
1–25 kr	565	19,3
26–50 kr	867	29,7
51–75 kr	499	17,1
76–100 kr	343	11,7
101–125 kr	238	8,1
126–150 kr	196	6,7
151–175 kr	120	4,1
176–200 kr	63	2,2
Mer än 200 kr	31	1,1
Totalt	*2 922*	*100,0*

Anmärkning: Tabellen inkluderar endast de titlar i materialet för vilka pris finns angivet i nationalbibliografin. Det förekommer att en bok har sålts tillsammans med en annan bok. I dessa fall har priset delats jämnt över antalet böcker. Hänsyn har inte tagits till konsumentprisindex.

TABELL CI2

Priset på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån femårsperiod och förlagsgrupp

		FÖRLAGSGRUPP			
Femårsperiod	*Pris*	*Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand*	*Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare*	*Lyrikutgivning på eget förlag*	*Totalt*
1976–1980	1–25 kr	27 (16,3)	178 (44,4)	152 (78,8)	357 (47,0)
	26–50 kr	124 (74,7)	205 (51,1)	37 (19,2)	366 (48,2)
	51–75 kr	15 (9,0)	16 (4,0)	3 (1,6)	34 (4,5)
	76–100 kr	0 (0,0)	2 (0,5)	1 (0,5)	3 (0,4)
	Totalt	*166 (100,0)*	*401 (100,0)*	*193 (100,0)*	*760 (100,0)*
1981–1985	1–25 kr	0 (0,0)	68 (16,3)	101 (33,0)	169 (19,4)
	26–50 kr	20 (13,5)	171 (41,0)	160 (52,3)	351 (40,3)
	51–75 kr	96 (64,9)	142 (34,1)	32 (10,5)	270 (31,0)
	76–100 kr	27 (18,2)	27 (6,5)	9 (2,9)	63 (7,2)
	101–125 kr	4 (2,7)	4 (1,0)	1 (0,3)	9 (1,0)
	126–150 kr	0 (0,0)	4 (1,0)	1 (0,3)	5 (0,6)
	151–175 kr	0 (0,0)	1 (0,2)	0 (0,0)	1 (0,1)
	176–200 kr	1 (0,7)	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,1)
	Mer än 200 kr	0 (0,0)	0 (0,0)	2 (0,7)	2 (0,2)
	Totalt	*148 (100,0)*	*417 (100,0)*	*306 (100,0)*	*871 (100,0)*
1986–1990	1–25 kr	0 (0,0)	21 (5,8)	7 (5,0)	28 (4,2)
	26–50 kr	0 (0,0)	43 (11,9)	52 (36,9)	95 (14,4)
	51–75 kr	25 (15,8)	74 (20,5)	40 (28,4)	139 (21,1)
	76–100 kr	61 (38,6)	113 (31,3)	27 (19,1)	201 (30,5)
	101–125 kr	55 (34,8)	74 (20,5)	7 (5,0)	136 (20,6)
	126–150 kr	11 (7,0)	20 (5,5)	4 (2,8)	35 (5,3)
	151–175 kr	4 (2,5)	8 (2,2)	0 (0,0)	12 (1,8)
	176–200 kr	2 (1,3)	4 (1,1)	3 (2,1)	9 (1,4)
	Mer än 200 kr	0 (0,0)	4 (1,1)	1 (0,7)	5 (0,8)
	Totalt	*158 (100,0)*	*361 (100,0)*	*141 (100,0)*	*660 (100,0)*

1991–1995	1–25 kr	0 (0,0)	9 (2,4)	2 (2,0)	11 (1,7)
	26–50 kr	1 (0,7)	35 (9,2)	19 (18,6)	55 (8,7)
	51–75 kr	0 (0,0)	36 (9,4)	20 (19,6)	56 (8,9)
	76–100 kr	1 (0,7)	67 (17,6)	8 (7,8)	76 (12,0)
	101–125 kr	14 (9,5)	63 (16,5)	16 (15,7)	93 (14,7)
	126–150 kr	60 (40,5)	81 (21,3)	15 (14,7)	156 (24,7)
	151–175 kr	55 (37,2)	45 (11,8)	7 (6,9)	107 (17,0)
	176–200 kr	14 (9,5)	32 (8,4)	7 (6,9)	53 (8,4)
	Mer än 200 kr	3 (2,0)	13 (3,4)	8 (7,8)	24 (3,8)
	Totalt	*148 (100,0)*	*381 (100,0)*	*102 (100,0)*	*631 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. Tabellen inkluderar endast de titlar i materialet för vilka pris finns angivet i nationalbibliografin. Det förekommer att en bok har sålts tillsammans med en annan bok. I dessa fall har priset delats jämnt över antalet böcker. Hänsyn har inte tagits till konsumentprisindex.

TABELL CI3

Genomsnitts- och medianpris i kronor på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån förlagsgrupper och femårsperioder

Förlagsgrupp	*Femårsperiod*	*Antal diktsamlingar*	*Genomsnittspris*	*Medianpris*
Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	1976–1980	166	35,40	35,00
	1981–1985	148	67,80	65,00
	1986–1990	158	99,90	96,70
	1991–1995	148	151,50	150,00
	Totalt	*620*	*87,20*	*77,00*
Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	1976–1980	401	29,20	28,00
	1981–1985	417	49,40	48,00
	1986–1990	361	87,90	87,50
	1991–1995	381	123,40	125,00
	Totalt	*1 560*	*70,00*	*55,00*
Lyrikutgivning på eget förlag	1976–1980	193	20,30	18,00
	1981–1985	306	43,10	35,00
	1986–1990	141	65,80	55,00
	1991–1995	102	105,20	80,00
	Totalt	*742*	*52,30*	*36,00*
Totalt	1976–1980	760	28,30	27, 00
	1981–1985	871	50,30	46,00
	1986–1990	660	86,00	85,00
	1991–1995	631	126,10	135,00
	Totalt	*2 922*	*69,00*	*53,00*

Anmärkning: Tabellen inkluderar endast de titlar i materialet för vilka pris finns angivet i nationalbibliografin. Det förekommer att en bok har sålts tillsammans med en annan bok. I dessa fall har priset delats jämnt över antalet böcker. Hänsyn har inte tagits till konsumentprisindex.

TABELL C14

Utförandet på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 i förhållande till förlagsgrupper och femårsperioder

		FÖRLAGSGRUPP			
Femårsperiod	*Utförande*	*Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand*	*Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare*	*Lyrikutgivning på eget förlag*	*Totalt*
1976–1980	Häftad/limmad	142 (85,5)	420 (93,5)	333 (95,4)	895 (92,8)
	Inbunden	23 (13,9)	29 (6,5)	14 (4,0)	66 (6,8)
	Både häftad och inbunden	1 (0,6)	0 (0,0)	2 (0,6)	3 (0,3)
	Totalt	*166 (100,0)*	*449 (100,0)*	*349 (100,0)*	*964 (100,0)*
1981–1985	Häftad/limmad	75 (50,3)	405 (86,7)	376 (95,7)	856 (84,8)
	Inbunden	74 (49,7)	62 (13,3)	15 (3,8)	151 (15,0)
	Både häftad och inbunden	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,3)	1 (0,1)
	Lösa blad	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,3)	1 (0,1)
	Totalt	*149 (100,0)*	*467 (100,0)*	*393 (100,0)*	*1 009 (100,0)*
1986–1990	Häftad/limmad	68 (42,8)	368 (85,2)	319 (95,5)	755 (81,6)
	Inbunden	91 (57,2)	63 (14,6)	12 (3,6)	166 (17,9)
	Både häftad och inbunden	0 (0,0)	1 (0,2)	2 (0,6)	3 (0,3)
	Spiralhäftad	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,3)	1 (0,1)
	Totalt	*159 (100,0)*	*432 (100,0)*	*334 (100,0)*	*925 (100,0)*
1991–1995	Häftad/limmad	64 (43,2)	387 (78,2)	278 (90,6)	729 (76,7)
	Inbunden	83 (56,1)	106 (21,4)	28 (9,1)	217 (22,8)
	Spiralhäftad	0 (0,0)	2 (0,4)	1 (0,3)	3 (0,3)
	I folder	1 (0,7)	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,1)
	Totalt	*148 (100,0)*	*495 (100,0)*	*307 (100,0)*	*950 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL CI5

Utförandet på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 i förhållande till förlagsgrupper samt genomsnittspris och medianpris i kronor

Utförande	*Förlagsgrupp*	*Antal titlar*	*Genomsnittspris*	*Medianpris*
Häftad/limmad	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	347	71,94	57,00
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	1 312	61,23	49,70
	Lyrikutgivning på eget förlag	698	44,46	35,00
	Totalt	*2 357*	*57,84*	*45,00*
Inbunden	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	271	107,49	96,30
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	247	117,55	112,00
	Lyrikutgivning på eget förlag	37	180,49	130,00
	Totalt	*555*	*116,83*	*105,00*
Både häftad och inbunden	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	1	27,00	27,00
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	1	50,50	50,50
	Lyrikutgivning på eget förlag	5	44,00	40,00
	Totalt	*7*	*42,50*	*40,00*
Lösa blad	Lyrikutgivning på eget förlag	1	80,00	80,00
	Total	*1*	*80,00*	*80,00*
Spiralhäftad	Lyrikutgivning på eget förlag	1	55,00	55,00
	Totalt	*1*	*55,00*	*55,00*

I folder	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	1	48,00	48,00
	Totalt	*1*	*48,00*	*48,00*
Totalt	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	620	87,36	77,00
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	1 560	70,14	56,00
	Lyrikutgivning på eget förlag	742	51,30	35,00
	Totalt	*2 922*	*69,01*	*53,00*

Anmärkning: Tabellen inkluderar endast de titlar i materialet för vilka pris finns angivet i nationalbibliografin. Det förekommer att en bok har sålts tillsammans med en annan bok. I dessa fall har priset delats jämnt över antalet böcker. Hänsyn har inte tagits till konsumentprisindex.

TABELL C16

Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995

Intervall för sidantal	*Antal titlar*	*Andel i procent*
16–25 sidor	169	4,4
26–50 sidor	931	24,2
51–75 sidor	1 363	35,4
76–100 sidor	817	21,2
101–125 sidor	288	7,5
126–150 sidor	137	3,6
151–175 sidor	56	1,5
176–200 sidor	41	1,1
Mer än 200 sidor	46	1,2
Totalt	*3 848*	*100,0*

TABELL C17

Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 i förhållande till förlagsgrupper

Förlagsgrupp	*Antal titlar*	*Genosnittslängd*	*Medianlängd*
Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	622	84,3	77
Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	1 843	74,1	64
Lyrikutgivning på eget förlag	1 383	63,4	56
Totalt	*3 848*	*71,9*	*64*

TABELL C18

Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder och förlagsgrupper

		FÖRLAGSGRUPP			
Femårsperiod	*Intervall för sidantal*	*Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand*	*Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare*	*Lyrikutgivning på eget förlag*	*Totalt*
1976–1980	16–25 sidor	0 (0,0)	11 (2,4)	23 (6,6)	34 (3,5)
	26–50 sidor	22 (13,3)	91 (20,3)	128 (36,7)	241 (25,0)
	51–75 sidor	61 (36,7)	174 (38,8)	111 (31,8)	346 (35,9)
	76–100 sidor	49 (29,5)	107 (23,8)	57 (16,3)	213 (22,1)
	101–125 sidor	19 (11,4)	34 (7,6)	16 (4,6)	69 (7,2)
	126–150 sidor	9 (5,4)	10 (2,2)	7 (2,0)	26 (2,7)
	151–175 sidor	0 (0,0)	9 (2,0)	2 (0,6)	11 (1,1)
	176–200 sidor	4 (2,4)	5 (1,1)	3 (0,9)	12 (1,2)
	Mer än 200 sidor	2 (1,2)	8 (1,8)	2 (0,6)	12 (1,2)
	Totalt	*166 (100,0)*	*449 (100,0)*	*349 (100,0)*	*964 (100,0)*
1981–1985	16–25 sidor	0 (0,0)	19 (4,1)	25 (6,4)	44 (4,4)
	26–50 sidor	7 (4,7)	98 (21,0)	136 (34,6)	241 (23,9)
	51–75 sidor	56 (37,6)	154 (33,0)	118 (30,0)	328 (32,5)
	76–100 sidor	39 (26,2)	129 (27,6)	72 (18,3)	240 (23,8)
	101–125 sidor	23 (15,4)	39 (8,4)	23 (5,9)	85 (8,4)
	126–150 sidor	13 (8,7)	13 (2,8)	8 (2,0)	34 (3,4)
	151–175 sidor	2 (1,3)	7 (1,5)	4 (1,0)	13 (1,3)
	176–200 sidor	6 (4,0)	4 (0,9)	4 (1,0)	14 (1,4)
	Mer än 200 sidor	3 (2,0)	4 (0,9)	3 (0,8)	10 (1,0)
	Totalt	*149 (100,0)*	*467 (100,0)*	*393 (100,0)*	*1 009 (100,0)*

1986–1990	16–25 sidor	0 (0,0)	20 (4,6)	32 (9,6)	52 (5,6)
	26–50 sidor	19 (11,9)	98 (22,7)	110 (32,9)	227 (24,5)
	51–75 sidor	60 (37,7)	171 (39,6)	117 (35,0)	348 (37,6)
	76–100 sidor	45 (28,3)	82 (19,0)	40 (12,0)	167 (18,1)
	101–125 sidor	19 (11,9)	30 (6,9)	13 (3,9)	62 (6,7)
	126–150 sidor	11 (6,9)	16 (3,7)	14 (4,2)	41 (4,4)
	151–175 sidor	3 (1,9)	7 (1,6)	3 (0,9)	13 (1,4)
	176–200 sidor	0 (0,0)	2 (0,5)	4 (1,2)	6 (0,6)
	Mer än 200 sidor	2 (1,3)	6 (1,4)	1 (0,3)	9 (1,0)
	Totalt	*159 (100,0)*	*432 (100,0)*	*334 (100,0)*	*925 (100,0)*
1991–1995	16–25 sidor	0 (0,0)	13 (2,6)	26 (8,5)	39 (4,1)
	26–50 sidor	20 (13,5)	121 (24,4)	81 (26,4)	222 (23,4)
	51–75 sidor	59 (39,9)	173 (34,9)	109 (35,5)	341 (35,9)
	76–100 sidor	39 (26,4)	110 (22,2)	48 (15,6)	197 (20,7)
	101–125 sidor	20 (13,5)	31 (6,3)	21 (6,8)	72 (7,6)
	126–150 sidor	5 (3,4)	18 (3,6)	13 (4,2)	36 (3,8)
	151–175 sidor	1 (0,7)	14 (2,8)	4 (1,3)	19 (2,0)
	176–200 sidor	3 (2,0)	5 (1,0)	1 (0,3)	9 (0,9)
	Mer än 200 sidor	1 (0,7)	10 (2,0)	4 (1,3)	15 (1,6)
	Totalt	*148 (100,0)*	*495 (100,0)*	*307 (100,0)*	*950 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL CI9

Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder, förlagsgrupper, genomsnittsomfång och mediansidantal

Förlagsgrupp	*Femårsperiod*	*Antal titlar*	*Genomsnitts-omfång*	*Mediansidantal*
Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand				
	1976–1980	166	81,87	75,50
	1981–1985	149	92,26	82,00
	1986–1990	159	83,25	76,00
	1991–1995	148	80,08	74,00
	Totalt	*622*	*84,29*	*77,00*
Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare				
	1976–1980	449	75,35	67,00
	1981–1985	467	74,08	69,00
	1986–1990	432	71,71	64,00
	1991–1995	495	74,93	64,00
	Totalt	*1 843*	*74,06*	*64,00*
Lyrikutgivning på eget förlag	1976–1980	349	61,60	56,00
	1981–1985	393	64,05	56,00
	1986–1990	334	61,91	55,50
	1991–1995	307	66,37	61,00
	Totalt	*1383*	*63,43*	*56,00*
Totalt	1976–1980	964	71,50	64,00
	1981–1985	1 009	72,86	64,00
	1986–1990	925	70,15	63,00
	1991–1995	950	72,97	64,00
	Totalt	*3 848*	*71,90*	*64,00*

TABELL C20

Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån genomsnittspris och medianpris i kronor

Intervall för sidantal	*Antal titlar*	*Genomsnittspris*	*Medianpris*
16–25 sidor	66	23,38	15,00
26–50 sidor	581	47,89	35,00
51–75 sidor	1 095	67,72	53,00
76–100 sidor	707	75,09	61,00
101–125 sidor	239	81,15	66,00
126–150 sidor	111	88,49	75,00
151–175 sidor	44	113,47	102,50
176–200 sidor	37	104,58	85,00
Mer än 200 sidor	42	165,73	122,50
Totalt	*2 922*	*69,01*	*53,00*

TABELL C21

Antalet illustrerade förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på femårsperioder och förlagsgrupper

		FEMÅRSPERIODER				
Förlag	*Illustrerad*	*1976–1980*	*1981–1985*	*1986–1990*	*1991–1995*	*Totalt*
Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	Nej	150 (90,4)	138 (92,6)	152 (95,6)	146 (98,6)	586 (94,2)
	Ja	16 (9,6)	11 (7,4)	7 (4,4)	2 (1,4)	36 (5,8)
Totalt		*166 (100,0)*	*149 (100,0)*	*159 (100,0)*	*148 (100,0)*	*622 (100,0)*
Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	Nej	317 (70,6)	293 (62,7)	298 (69,0)	337 (68,1)	1 245 (67,6)
	Ja	132 (29,4)	174 (37,3)	134 (31,0)	158 (31,9)	598 (32,4)
Totalt		*449 (100,0)*	*467 (100,0)*	*432 (100,0)*	*495 (100,0)*	*1 843 (100,0)*
Lyrikutgivning på eget förlag	Nej	253 (72,5)	244 (62, 1)	202 (60,5)	183 (59,6)	882 (63,8)
	Ja	96 (27,5)	149 (37,9)	132 (39,5)	124 (40,4)	501 (36,2)
Totalt		*349 (100,0)*	*393 (100,0)*	*334 (100,0)*	*307 (100,0)*	*1383 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C22

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på författarnas kön

Författarnas kön	*Antal titlar*	*Andel*
Män	2 271	59,0
Kvinnor	1 187	30,8
Två eller flera män	41	1,1
Två eller flera kvinnor	23	0,6
Två eller flera författare av båda könen	292	7,6
Uppgift om kön saknas	34	0,9
Totalt	*3 848*	*100,0*

Anmärkning: De verk som har skrivits att författare av båda könen är i huvudsak antologier.

TABELL C23

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på män, kvinnor och utgivningsår

	FÖRFATTARNAS KÖN		
Utgivningsår	*Män*	*Kvinnor*	*Totalt*
1976	121 (73,3)	44 (26,7)	165 (100,0)
1977	151 (76,3)	47 (23,7)	198 (100,0)
1978	134 (70,5)	56 (29,5)	190 (100,0)
1979	131 (72,0)	51 (28,0)	182 (100,0)
1980	126 (72,8)	47 (27,2)	173 (100,0)
1981	139 (73,5)	50 (26,5)	189 (100,0)
1982	114 (67,9)	54 (32,1)	168 (100,0)
1983	123 (63,1)	72 (36,9)	195 (100,0)
1984	114 (59,7)	77 (40,3)	191 (100,0)
1985	118 (64,8)	64 (35,2)	182 (100,0)
1986	108 (63,5)	62 (36,5)	170 (100,0)
1987	93 (58,5)	66 (41,5)	159 (100,0)
1988	111 (64,5)	61 (35,5)	172 (100,0)
1989	115 (62,2)	70 (37,8)	185 (100,0)
1990	93 (57,8)	68 (42,2)	161 (100,0)
1991	103 (62,0)	63 (38,0)	166 (100,0)
1992	110 (66,3)	56 (33,7)	166 (100,0)
1993	112 (62,2)	68 (37,8)	180 (100,0)
1994	93 (55,0)	76 (45,0)	169 (100,0)
1995	103 (64,0)	58 (36,0)	161 (100,0)
Totalt	*2 312 (65,6)*	*1 210 (34,4)*	*3 522 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. I tabellen har diktsamlingar skrivna av en man/kvinna och två eller flera män/kvinnor sammanräknats. De verk som har skrivits av flera författare av båda könen har exkluderats, liksom de diktsamlingar där författarens kön inte har kunnat fastställas.

En grafisk framställning av tabellen finns i kapitel 6.

TABELL C24

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på förlagsgrupp och författarnas kön

	FÖRFATTARNAS KÖN			
Förlagsgrupp	*Män*	*Kvinnor*	*Författare av båda könen*	*Totalt*
Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	440 (70,7)	182 (29,3)	0 (0,0)	622 (100,0)
Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	1 060 (58,0)	529 (28,9)	240 (13,1)	1 829 (100,0)
Lyrikutgivning på eget förlag	812 (59,6)	499 (36,6)	52 (3,8)	1 363 (100,0)
Totalt	*2 312 (60,6)*	*1 210 (31,7)*	*292 (7,7)*	*3 814 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens kön inte har kunnat fastställas har uteslutits.

En grafisk framställning av tabellen finns i kapitel 6.

TABELL C25

Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på förlagsgrupp, författarnas kön och utgivningsår

		FÖRFATTARNAS KÖN			
Förlagsgrupp	*Utgivningsår*	*Män*	*Kvinnor*	*Författare av båda könen*	*Totalt*
Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	1976	27 (81,8)	6 (18,2)	0 (0,0)	33 (100,0)
	1977	21 (80,8)	5 (19,2)	0 (0,0)	26 (100,0)
	1978	26 (81,3)	6 (18,8)	0 (0,0)	32 (100,0)
	1979	30 (85,7)	5 (14,3)	0 (0,0)	35 (100,0)
	1980	33 (82,5)	7 (17,5)	0 (0,0)	40 (100,0)
	1981	24 (77,4)	7 (22,6)	0 (0,0)	31 (100,0)
	1982	24 (82,8)	5 (17,2)	0 (0,0)	29 (100,0)
	1983	30 (78,9)	8 (21,1)	0 (0,0)	38 (100,0)
	1984	18 (75,0)	6 (25,0)	0 (0,0)	24 (100,0)
	1985	18 (66,7)	9 (33,3)	0 (0,0)	27 (100,0)
	1986	27 (81,8)	6 (18,2)	0 (0,0)	33 (100,0)
	1987	25 (67,6)	12 (32,4)	0 (0,0)	37 (100,0)
	1988	22 (68,8)	10 (31,3)	0 (0,0)	32 (100,0)
	1989	17 (60,7)	11 (39,3)	0 (0,0)	28 (100,0)
	1990	13 (44,8)	16 (55,2)	0 (0,0)	29 (100,0)
	1991	19 (61,3)	12 (38,7)	0 (0,0)	31 (100,0)
	1992	20 (58,8)	14 (41,2)	0 (0,0)	34 (100,0)
	1993	15 (55,6)	12 (44,4)	0 (0,0)	27 (100,0)
	1994	17 (50,0)	17 (50,0)	0 (0,0)	34 (100,0)
	1995	14 (63,6)	8 (36,4)	0 (0,0)	22 (100,0)
	Totalt	*440 (70,7)*	*182 (29,3)*	*0 (0,0)*	*622 (100,0)*
Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	1976	54 (68,4)	18 (22,8)	7 (8,9)	79 (100,0)
	1977	72 (66,1)	25 (22,9)	12 (11,0)	109 (100,0)
	1978	61 (62,9)	29 (29,9)	7 (7,2)	97 (100,0)
	1979	46 (58,2)	25 (31,6)	8 (10,1)	79 (100,0)
	1980	51 (61,4)	24 (28,9)	8 (9,6)	83 (100,0)
	1981	70 (69,3)	20 (19,8)	11 (10,9)	101 (100,0)
	1982	51 (60,7)	24 (28,6)	9 (10,7)	84 (100,0)
	1983	45 (48,9)	35 (38,0)	12 (13,0)	92 (100,0)
	1984	47 (50,5)	34 (36,6)	12 (12,9)	93 (100,0)

	1985	53 (55,2)	28 (29,2)	15 (15,6)	96 (100,0)
	1986	43 (54,4)	24 (30,4)	12 (15,2)	79 (100,0)
	1987	44 (57,1)	23 (29,9)	10 (13,0)	77 (100,0)
	1988	55 (61,1)	28 (31,1)	7 (7,8)	90 (100,0)
	1989	56 (62,2)	27 (30,0)	7 (7,8)	90 (100,0)
	1990	47 (53,4)	26 (29,5)	15 (17,0)	88 (100,0)
	1991	41 (47,7)	29 (33,7)	16 (18,6)	86 (100,0)
	1992	58 (61,7)	21 (22,3)	15 (16,0)	94 (100,0)
	1993	58 (53,2)	31 (28,4)	20 (18,3)	109 (100,0)
	1994	51 (49,5)	30 (29,1)	22 (21,4)	103 (100,0)
	1995	57 (57,0)	28 (28,0)	15 (15,0)	100 (100,0)
	Totalt	*1 060 (58,0)*	*529 (28,9)*	*240 (13,1)*	*1 829 (100,0)*
Lyrikutgivning på eget förlag	1976	40 (64,5)	20 (32,3)	2 (3,2)	62 (100,0)
	1977	58 (73,4)	17 (21,5)	4 (5,1)	79 (100,0)
	1978	47 (65,3)	21 (29,2)	4 (5,6)	72 (100,0)
	1979	55 (71,4)	21 (27,3)	1 (1,3)	77 (100,0)
	1980	42 (71,2)	16 (27,1)	1 (1,7)	59 (100,0)
	1981	45 (66,2)	23 (33,8)	0 (0,0)	68 (100,0)
	1982	39 (59,1)	25 (37,9)	2 (3,0)	66 (100,0)
	1983	48 (60,0)	29 (36,3)	3 (3,8)	80 (100,0)
	1984	49 (53,3)	37 (40,2)	6 (6,5)	92 (100,0)
	1985	47 (58,0)	27 (33,3)	7 (8,6)	81 (100,0)
	1986	38 (51,4)	32 (43,2)	4 (5,4)	74 (100,0)
	1987	24 (42,1)	31 (54,4)	2 (3,5)	57 (100,0)
	1988	34 (58,6)	23 (39,7)	1 (1,7)	58 (100,0)
	1989	42 (56,0)	32 (42,7)	1 (1,3)	75 (100,0)
	1990	33 (55,0)	26 (43,3)	1 (1,7)	60 (100,0)
	1991	43 (64,2)	22 (32,8)	2 (3,0)	67 (100,0)
	1992	32 (60,4)	21 (39,6)	0 (0,0)	53 (100,0)
	1993	39 (58,2)	25 (37,3)	3 (4,5)	67 (100,0)
	1994	25 (43,9)	29 (50,9)	3 (5,3)	57 (100,0)
	1995	32 (54,2)	22 (37,3)	5 (8,5)	59 (100,0)
	Totalt	*812 (59,6)*	*499 (36,6)*	*52 (3,8)*	*1 363 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens kön inte har kunnat fastställas har uteslutits.

TABELL C26

Författarnas könsfördelning på utgivare med en utgivning av minst 15 förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995

	FÖRFATTARNAS KÖN			
Förlag	*Män*	*Kvinnor*	*Författare av båda könen*	*Totalt*
Bonniers	262 (71,8)	103 (28,2)	0 (0,0)	365 (100,0)
Författares bokmaskin	131 (54,8)	80 (33,5)	28 (11,7)	239 (100,0)
Norstedts	104 (69,8)	45 (30,2)	0 (0,0)	149 (100,0)
Wahlström & Widstrand	74 (68,5)	34 (31,5)	0 (0,0)	108 (100,0)
Alba/ Bonnier Alba	61 (67,0)	30 (33,0)	0 (0,0)	91 (100,0)
Rabén & Sjögren	70 (77,8)	20 (22,2)	0 (0,0)	90 (100,0)
Författarförlaget	26 (49,1)	27 (50.9)	0 (0,0)	53 (100,0)
LT	33 (66,0)	16 (32,0)	1 (2,0)	50 (100,0)
Settern	31 (68,9)	14 (31,1)	0 (0,0)	45 (100,0)
Artemis	14 (40,0)	20 (57,1)	1 (2,9)	35 (100,0)
Symposion	25 (75,8)	7 (21,2)	1 (3,0)	33 (100,0)
Gedins	24 (80,0)	6 (20,0)	0 (0,0)	30 (100,0)
Textab	15 (55,6)	11 (40,7)	1 (3,7)	27 (100,0)
Zinderman	21 (80,8)	4 (15,4)	1 (3,8)	26 (100,0)
Cavefors	22 (88,0)	2 (8,0)	1 (4,0)	25 (100,0)
Inferi	8 (34,8)	10 (43,5)	5 (21,7)	23 (100,0)
Skrivarförlaget/ Norrbottens bildningsförbund	7 (30,4)	13 (56,5)	3 (13,0)	23 (100,0)
ellerströms	21 (95,5)	1 (4,5)	0 (0,0)	22 (100,0)
Tre Böcker	13 (59,1)	8 (36,4)	1 (4,5)	22 (100,0)
Atlantis	18 (85,7)	3 (14,3)	0 (0,0)	21 (100,0)
Fripress	19 (100,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	19 (100,0)
Gummessons	11 (57,9)	8 (42,1)	0 (0,0)	19 (100,0)
Libris	8 (42,1)	11 (57,9)	0 (0,0)	19 (100,0)
Press	13 (68,4)	5 (26,3)	1 (5,3)	19 (100,0)
Kalejdoskop	14 (77,8)	4 (22,2)	0 (0,0)	18 (100,0)
Rallarros	10 (55,6)	4 (22,2)	4 (22,2)	18 (100,0)

Carlssons	15 (88,2)	2 (11,8)	0 (0,0)	17 (100,0)
Tiden	13 (76,5)	3 (17,6)	1 (5,9)	17 (100,0)
CeWe-förlaget/ CeWe-pool	12 (75,0)	3 (18,8)	1 (6,3)	16 (100,0)
Legenda	11 (68,8)	5 (31,3)	0 (0,0)	16 (100,0)
EFS-förlaget	9 (60,0)	6 (40,0)	0 (0,0)	15 (100,0)

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C27

Författarnas könsfördelning på Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand 1976–1995 fördelad på femårsperioder

		FEMÅRSPERIOD				
Förlag	*Författarnas kön*	*1976–1980*	*1981–1985*	*1986–1990*	*1991–1995*	*Totalt*
Bonniers	Män	70 (80,5)	67 (78,8)	70 (68,0)	55 (61,1)	262 (71,8)
	Kvinnor	17 (19,5)	18 (21,2)	33 (32,0)	35 (38,9)	103 (28,2)
	Totalt	*87 (100,0)*	*85 (100,0)*	*103 (100,0)*	*90 (100,0)*	*365 (100,0)*
Norstedts	Män	38 (82,6)	28 (71,8)	23 (65,7)	15 (51,7)	104 (69,8)
	Kvinnor	8 (17,4)	11 (28,2)	12 (34,3)	14 (48,3)	45 (30,2)
	Totalt	*46 (100,0)*	*39 (100,0)*	*35 (100,0)*	*29 (100,0)*	*149 (100,0)*
W & W	Män	29 (87,9)	19 (76,0)	11 (52,4)	15 (51,7)	74 (68,5)
	Kvinnor	4 (12,1)	6 (24,0)	10 (47,6)	14 (48,3)	34 (31,5)
	Totalt	*33 (100,0)*	*25 (100,0)*	*21 (100,0)*	*29 (100,0)*	*108 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C28

Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995

Författarnas ålder	*Antal titlar*	*Andel*
under 10 år	1	0,0
10–19 år	41	1,2
20–29 år	406	11,8
30–39 år	567	16,5
40–49 år	642	18,7
50–59 år	634	18,4
60–69 år	587	17,1
70–79 år	359	10,4
80–89 år	173	5,0
90–99 år	28	0,8
Totalt	*3 438*	*100,0*

Anmärkning: De diktsamlingar där författarens ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits.

En grafisk framställning av tabellen finns i kapitel 6.

TABELL C29

Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder

	FEMÅRSPERIOD				
Författarnas ålder	*1976–1980*	*1981–1985*	*1986–1990*	*1991–1995*	*Totalt*
under 10 år	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,1)	0 (0,0)	1 (0,0)
10–19 år	7 (0,8)	13 (1,4)	11 (1,3)	10 (1,2)	41 (1,2)
20–29 år	119 (13,4)	89 (9,8)	95 (11,5)	103 (12,6)	406 (11,8)
30–39 år	165 (18,6)	174 (19,1)	124 (15,0)	104 (12,7)	567 (16,5)
40–49 år	183 (20,7)	180 (19,8)	145 (17,6)	134 (16,4)	642 (18,7)
50–59 år	159 (18,0)	185 (20,3)	152 (18,4)	138 (16,9)	634 (18,4)
60–69 år	125 (14,1)	155 (17,0)	154 (18,6)	153 (18,8)	587 (17,1)
70–79 år	85 (9,6)	71 (7,8)	87 (10,5)	116 (14,2)	359 (10,4)
80–89 år	39 (4,4)	37 (4,1)	49 (5,9)	48 (5,9)	173 (5,0)
90–99 år	3 (0,3)	7 (0,8)	8 (1,0)	10 (1,2)	28 (0,8)
Totalt	*885 (100,0)*	*911 (100,0)*	*826 (100,0)*	*816 (100,0)*	*3 438 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits.

TABELL C30

Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån förlagsgrupper

	FÖRLAGSGRUPP			
Författarnas ålder	*Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand*	*Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare*	*Lyrikutgivning på eget förlag*	*Totalt*
under 10 år	0 (0,0)	1 (0,1)	0 (0,0)	1 (0,0)
10–19 år	2 (0,3)	16 (1,0)	23 (1,8)	41 (1,2)
20–29 år	111 (18,0)	178 (11,6)	117 (9,1)	406 (11,8)
30–39 år	183 (29,6)	265 (17,3)	119 (9,2)	567 (16,5)
40–49 år	130 (21,0)	322 (21,0)	190 (14,7)	642 (18,7)
50–59 år	99 (16,0)	294 (19,2)	241 (18,7)	634 (18,4)
60–69 år	52 (8,4)	245 (16,0)	290 (22,5)	587 (17,1)
70–79 år	32 (5,2)	136 (8,9)	191 (14,8)	359 (10,4)
80–89 år	9 (1,5)	65 (4,2)	99 (7,7)	173 (5,0)
90–99 år	0 (0,0)	8 (0,5)	20 (1,6)	28 (0,8)
Totalt	*618 (100,0)*	*1 530 (100,0)*	*1 290 (100,0)*	*3 438 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits.

TABELL C31

Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån förlagsgrupper och femårsperioder

		FEMÅRSPERIOD				
Förlagsgrupp	*Författarnas ålder*	*1976–1980*	*1981–1985*	*1986–1990*	*1991–1995*	*Totalt*
Bonniers, Norstedts, W & W	10–19 år	0 (0,0)	0 (0,0)	2 (1,3)	0 (0,0)	2 (0,3)
	20–29 år	28 (17,1)	19 (12,8)	27 (17,2)	37 (25,0)	111 (18,0)
	30–39 år	57 (34,8)	44 (29,5)	42 (26,8)	40 (27,0)	183 (29,6)
	40–49 år	37 (22,6)	42 (28,2)	31 (19,7)	20 (13,5)	130 (21,0)
	50–59 år	17 (10,4)	26 (17,4)	31 (19,7)	25 (16,9)	99 (16,0)
	60–69 år	13 (7,9)	8 (5,4)	15 (9,6)	16 (10,8)	52 (8,4)
	70–79 år	10 (6,1)	8 (5,4)	7 (4,5)	7 (4,7)	32 (5,2)
	80–89 år	2 (1,2)	2 (1,3)	2 (1,3)	3 (2,0)	9 (1,5)
	Totalt	*164 (100,0)*	*149 (100,0)*	*157 (100,0)*	*148 (100,0)*	*618 (100,0)*
Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	under 10 år	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,3)	0 (0,0)	1 (0,1)
	10–19 år	1 (0,3)	5 (1,3)	5 (1,4)	5 (1,3)	16 (1,0)
	20–29 år	52 (13,3)	35 (8,9)	44 (12,2)	47 (12,3)	178 (11,6)
	30–39 år	78 (19,9)	81 (20,5)	54 (15,0)	52 (13,6)	265 (17,3)
	40–49 år	85 (21,7)	79 (20,0)	78 (21,7)	80 (20,9)	322 (21,0)
	50–59 år	84 (21,4)	86 (21,8)	63 (17,5)	61 (15,9)	294 (19,2)
	60–69 år	57 (14,5)	63 (15,9)	60 (16,7)	65 (17,0)	245 (16,0)
	70–79 år	24 (6,1)	26 (6,6)	37 (10,3)	49 (12,8)	136 (8,9)
	80–89 år	11 (2,8)	18 (4,6)	16 (4,4)	20 (5,2)	65 (4,2)
	90–99 år	0 (0,0)	2 (0,5)	2 (0,6)	4 (1,0)	8 (0,5)
	Totalt	*392 (100,0)*	*395 (100,0)*	*360 (100,0)*	*383 (100,0)*	*1 530 (100,0)*

Lyrikutgivning på eget förlag	10–19 år	6 (1,8)	8 (2,2)	4 (1,3)	5 (1,8)	23 (1,8)
	20–29 år	39 (11,9)	35 (9,5)	24 (7,8)	19 (6,7)	117 (9,1)
	30–39 år	30 (9,1)	49 (13,4)	28 (9,1)	12 (4,2)	119 (9,2)
	40–49 år	61 (18,5)	59 (16,1)	36 (11,7)	34 (11,9)	190 (14,7)
	50–59 år	58 (17,6)	73 (19,9)	58 (18,8)	52 (18,2)	241 (18,7)
	60–69 år	55 (16,7)	84 (22,9)	79 (25,6)	72 (25,3)	290 (22,5)
	70–79 år	51 (15,5)	37 (10,1)	43 (13,9)	60 (21,1)	191 (14,8)
	80–89 år	26 (7,9)	17 (4,6)	31 (10,0)	25 (8,8)	99 (7,7)
	90–99 år	3 (0,9)	5 (1,4)	6 (1,9)	6 (2,1)	20 (1,6)
	Totalt	*329 (100,0)*	*367 (100,0)*	*309 (100,0)*	*285 (100,0)*	*1 290 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits.

TABELL C32

Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelningen mellan Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand och övriga utgivare

	FÖRLAG				
Författarnas ålder	*Bonniers*	*Norstedts*	*Wahlström & Widstrand*	*Övriga utgivare*	*Totalt*
under 10 år	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,0)	1 (0,0)
10–19 år	0 (0,0)	0 (0,0)	2 (1,9)	39 (1,4)	41 (1,2)
20–29 år	49 (13,5)	23 (15,5)	39 (36,4)	295 (10,5)	406 (11,8)
30–39 år	93 (25,6)	43 (29,1)	47 (43,9)	384 (13,6)	567 (16,5)
40–49 år	83 (22,9)	35 (23,6)	12 (11,2)	512 (18,2)	642 (18,7)
50–59 år	70 (19,3)	25 (16,9)	4 (3,7)	535 (19,0)	634 (18,4)
60–69 år	38 (10,5)	12 (8,1)	2 (1,9)	535 (19,0)	587 (17,1)
70–79 år	24 (6,6)	7 (4,7)	1 (0,9)	327 (11,6)	359 (10,4)
80–89 år	6 (1,7)	3 (2,0)	0 (0,0)	164 (5,8)	173 (5,0)
90–99 år	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	28 (1,0)	28 (0,8)
Totalt	*363 (100,0)*	*148 (100,0)*	*107 (100,0)*	*2 820 (100,0)*	*3 438 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits.

TABELL C33

Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelningen mellan män och kvinnor

	FÖRFATTARNAS KÖN		
Författarnas ålder	*Män*	*Kvinnor*	*Totalt*
under 10 år	0 (0,0)	1 (100,0)	1 (100,0)
10–19 år	19 (46,3)	22 (53,7)	41 (100,0)
20–29 år	279 (68,7)	127 (31,3)	406 (100,0)
30–39 år	388 (68,4)	179 (31,6)	567 (100,0)
40–49 år	422 (65,7)	220 (34,3)	642 (100,0)
50–59 år	417 (65,8)	217 (34,2)	634 (100,0)
60–69 år	362 (61,8)	224 (38,2)	586 (100,0)
70–79 år	241 (67,1)	118 (32,9)	359 (100,0)
80–89 år	111 (64,2)	62 (35,8)	173 (100,0)
90–99 år	16 (57,1)	12 (42,9)	28 (100,0)
Totalt	*2 255 (65,6)*	*1 182 (34,4)*	*3 437 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens kön och ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C34

Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån män och kvinnor samt förlagsgrupper

		FÖRFATTARNAS KÖN		
Förlagsgrupp	*Författarnas ålder*	*Män*	*Kvinnor*	*Totalt*
Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	10–19 år	2 (100,0)	0 (0,0)	2 (100,0)
	20–29 år	63 (56,8)	48 (43,2)	111 (100,0)
	30–39 år	121 (66,1)	62 (33,9)	183 (100,0)
	40–49 år	99 (76,2)	31 (23,8)	130 (100,0)
	50–59 år	82 (82,8)	17 (17,2)	99 (100,0)
	60–69 år	36 (69,2)	16 (30,8)	52 (100,0)
	70–79 år	26 (81,3)	6 (18,8)	32 (100,0)
	80–89 år	7 (77,8)	2 (22,2)	9 (100,0)
	Totalt	*436 (70,6)*	*182 (29,4)*	*618 (100,0)*
Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	under 10 år	0 (0,0)	1 (100,0)	1 (100,0)
	10–19 år	6 (37,5)	10 (62,5)	16 (100,0)
	20–29 år	125 (70,2)	53 (29,8)	178 (100,0)
	30–39 år	184 (69,4)	81 (30,6)	265 (100,0)
	40–49 år	200 (62,1)	122 (37,9)	322 (100,0)
	50–59 år	192 (65,3)	102 (34,7)	294 (100,0)
	60–69 år	156 (63,7)	89 (36,3)	245 (100,0)
	70–79 år	99 (72,8)	37 (27,2)	136 (100,0)
	80–89 år	51 (78,5)	14 (21,5)	65 (100,0)
	90–99 år	8 (100,0)	0 (0,0)	8 (100,0)
	Totalt	*1 021 (66,7)*	*509 (33,3)*	*1 530 (100,0)*

Lyrikutgivning på eget förlag	10–19 år	11 (47,8)	12 (52,2)	23 (100,0)
	20–29 år	91 (77,8)	26 (22,2)	117 (100,0)
	30–39 år	83 (69,7)	36 (30,3)	119 (100,0)
	40–49 år	123 (64,7)	67 (35,3)	190 (100,0)
	50–59 år	143 (59,3)	98 (40,7)	241 (100,0)
	60–69 år	170 (58,8)	119 (41,2)	289 (100,0)
	70–79 år	116 (60,7)	75 (39,3)	191 (100,0)
	80–89 år	53 (53,5)	46 (46,5)	99 (100,0)
	90–99 år	8 (40,0)	12 (60,0)	20 (100,0)
	Totalt	*798 (61,9)*	*491 (38,1)*	*1 289 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens kön och ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C35

Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelningen mellan män och kvinnor på Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand och övriga utgivare

		FÖRFATTARNAS KÖN		
Förlag	*Författarnas ålder*	*Män*	*Kvinnor*	*Totalt*
Bonniers	20–29 år	29 (59,2)	20 (40,8)	49 (100,0)
	30–39 år	55 (59,1)	38 (40,9)	93 (100,0)
	40–49 år	66 (79,5)	17 (20,5)	83 (100,0)
	50–59 år	57 (81,4)	13 (18,6)	70 (100,0)
	60–69 år	27 (71,1)	11 (28,9)	38 (100,0)
	70–79 år	20 (83,3)	4 (16,7)	24 (100,0)
	80–89 år	6 (100,0)	0 (0,0)	6 (100,0)
	Totalt	*260 (71,6)*	*103 (28,4)*	*363 (100,0)*
Norstedts	20–29 år	8 (34,8)	15 (65,2)	23 (100,0)
	30–39 år	36 (83,7)	7 (16,3)	43 (100,0)
	40–49 år	24 (68,6)	11 (31,4)	35 (100,0)
	50–59 år	21 (84,0)	4 (16,0)	25 (100,0)
	60–69 år	8 (66,7)	4 (33,3)	12 (100,0)
	70–79 år	5 (71,4)	2 (28,6)	7 (100,0)
	80–89 år	1 (33,3)	2 (66,7)	3 (100,0)

	Totalt	*103 (69,6)*	*45 (30,4)*	*148 (100,0)*
W & W	10–19 år	2 (100,0)	0 (0,0)	2 (100,0)
	20–29 år	26 (66,7)	13 (33,3)	39 (100,0)
	30–39 år	30 (63,8)	17 (36,2)	47 (100,0)
	40–49 år	9 (75,0)	3 (25,0)	12 (100,0)
	50–59 år	4 (100,0)	0 (0,0)	4 (100,0)
	60–69 år	1 (50,0)	1 (50,0)	2 (100,0)
	70–79 år	1 (100,0)	0 (0,0)	1 (100,0)
	Totalt	*73 (68,2)*	*34 (31,8)*	*107 (100,0)*
Övriga förlag och utgivare	under 10 år	0 (0,0)	1 (100,0)	1 (100,0)
	10–19 år	17 (43,6)	22 (56,4)	39 (100,0)
	20–29 år	216 (73,2)	79 (26,8)	295 (100,0)
	30–39 år	267 (69,5)	117 (30,5)	384 (100,0)
	40–49 år	323 (63,1)	189 (36,9)	512 (100,0)
	50–59 år	335 (62,6)	200 (37,4)	535 (100,0)
	60–69 år	326 (61,0)	208 (39,0)	534 (100,0)
	70–79 år	215 (65,7)	112 (34,3)	327 (100,0)
	80–89 år	104 (63,4)	60 (36,6)	164 (100,0)
	90–99 år	16 (57,1)	12 (42,9)	28 (100,0)
	Totalt	*1 819 (64,5)*	*1 000 (35,5)*	*2 819 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens kön och ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C36

Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelningen på Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand och övriga utgivare utifrån femårsperioder

		FEMÅRSPERIODER				
Förlag	*Författarnas ålder*	*1976–1980*	*1981–1985*	*1986–1990*	*1991–1995*	*Totalt*
Bonniers	20–29 år	9 (10,3)	9 (10,6)	14 (13,9)	17 (18,9)	49 (13,5)
	30–39 år	25 (28,7)	20 (23,5)	23 (22,8)	25 (27,8)	93 (25,6)
	40–49 år	23 (26,4)	27 (31,8)	21 (20,8)	12 (13,3)	83 (22,9)
	50–59 år	13 (14,9)	16 (18,8)	23 (22,8)	18 (20,0)	70 (19,3)
	60–69 år	10 (11,5)	5 (5,9)	13 (12,9)	10 (11,1)	38 (10,5)
	70–79 år	7 (8,0)	6 (7,1)	5 (5,0)	6 (6,7)	24 (6,6)
	80–89 år	0 (0,0)	2 (2,4)	2 (2,0)	2 (2,2)	6 (1,7)
	Totalt	*87 (100,0)*	*85 (100,0)*	*101 (100,0)*	*90 (100,0)*	*363 (100,0)*
Norstedts	20–29 år	3 (6,7)	1 (2,6)	8 (22,9)	11 (37,9)	23 (15,5)
	30–39 år	21 (46,7)	13 (33,3)	7 (20,0)	2 (6,9)	43 (29,1)
	40–49 år	9 (20,0)	12 (30,8)	9 (25,7)	5 (17,2)	35 (23,6)
	50–59 år	4 (8,9)	8 (20,5)	8 (22,9)	5 (17,2)	25 (16,9)
	60–69 år	3 (6,7)	3 (7,7)	2 (5,7)	4 (13,8)	12 (8,1)
	70–79 år	3 (6,7)	2 (5,1)	1 (2,9)	1 (3,4)	7 (4,7)
	80–89 år	2 (4,4)	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (3,4)	3 (2,0)
	Total	*45 (100,0)*	*39 (100,0)*	*35 (100,0)*	*29 (100,0)*	*148 (100,0)*
W & W	10-19 år	0 (0,0)	0 (0,0)	2 (9,5)	0 (0,0)	2 (1,9)
	20-29 år	16 (50,0)	9 (36,0)	5 (23,8)	9 (31,0)	39 (36,4)
	30-39 år	11 (34,4)	11 (44,0)	12 (57,1)	13 (44,8)	47 (43,9)
	40-49 år	5 (15,6)	3 (12,0)	1 (4,8)	3 (10,3)	12 (11,2)
	50-59 år	0 (0,0)	2 (8,0)	0 (0,0)	2 (6,9)	4 (3,7)
	60-69 år	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	2 (6,9)	2 (1,9)
	70-79 år	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (4,8)	0 (0,0)	1 (0,9)
	Totalt	*32 (100,0)*	*25 (100,0)*	*21 (100,0)*	*29 (100,0)*	*107 (100,0)*

Övriga förlag och utgivare	under 10 år	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,1)	0 (0,0)	1 (0,0)
	10-19 år	7 (1,0)	13 (1,7)	9 (1,3)	10 (1,5)	39 (1,4)
	20-29 år	91 (12,6)	70 (9,2)	68 (10,2)	66 (9,9)	295 (10,5)
	30-39 år	108 (15,0)	130 (17,1)	82 (12,3)	64 (9,6)	384 (13,6)
	40-49 år	146 (20,2)	138 (18,1)	114 (17,0)	114 (17,1)	512 (18,2)
	50-59 år	142 (19,7)	159 (20,9)	121 (18,1)	113 (16,9)	535 (19,0)
	60-69 år	112 (15,5)	147 (19,3)	139 (20,8)	137 (20,5)	535 (19,0)
	70-79 år	75 (10,4)	63 (8,3)	80 (12,0)	109 (16,3)	327 (11,6)
	80-89 år	37 (5,1)	35 (4,6)	47 (7,0)	45 (6,7)	164 (5,8)
	90-99 år	3 (0,4)	7 (0,9)	8 (1,2)	10 (1,5)	28 (1,0)
	Totalt	*721 (100,0)*	*762 (100,0)*	*669 (100,0)*	*668 (100,0)*	*2 820 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. De diktsamlingar där författarens ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C37

Genomsnitts- och medianåldern hos författarna under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder

Femårsperiod	*Antal titlar*	*Genomsnittsålder*	*Medianålder*
1976–1980	885	49,2	48
1981–1985	911	50,0	49
1986–1990	826	51,7	52
1991–1995	816	53,1	54
Hela perioden	*3 438*	*50,9*	*50,0*

Anmärkning: De diktsamlingar där författarens ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C38

Genomsnitts- och medianåldern hos författarna under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder och förlagsgrupper

Femårsperiod	*Förlagsgrupp*	*Antal titlar*	*Genomsnitts-ålder*	*Median-ålder*
1976–1980	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	164	42,6	39
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	392	47,9	48
	Lyrikutgivning på eget förlag	329	54,1	53
	Hela femårsperioden	*885*	*49,2*	*48*
1981–1985	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	149	44,1	42
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	395	49,5	49
	Lyrikutgivning på eget förlag	367	52,8	54
	Hela femårsperioden	*911*	*50,0*	*49*
1986–1990	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	157	43,6	41
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	360	50,3	49
	Lyrikutgivning på eget förlag	309	57,5	60
	Hela femårsperioden	*826*	*51,7*	*52*
1991–1995	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	148	43,3	38
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	383	51,7	50
	Lyrikutgivning på eget förlag	285	60,0	63
	Hela femårsperioden	*816*	*53,1*	*54*
Hela perioden	Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand	618	43,4	40
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	1 530	49,8	49
	Lyrikutgivning på eget förlag	1 290	55,9	58
	Hela perioden	*3 438*	*50,9*	*50*

Anmärkning: De diktsamlingar där författarens ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C39

Genomsnitts- och medianåldern hos författarna på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand samt övriga utgivare under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder

Femårsperiod	*Förlag*	*Antal titlar*	*Genomsnittsålder*	*Medianålder*
1976–1980	Bonniers	87	45,8	42,0
	Norstedts	45	44,1	36,0
	W & W	32	32,1	29,5
	Övriga förlag och utgivare	721	50,7	50,0
	Totalt	*885*	*49,2*	*48,0*
1981–1985	Bonniers	85	46,1	44,0
	Norstedts	39	46,3	46,0
	W & W	25	33,6	32,0
	Övriga förlag och utgivare	762	51,1	51,0
	Totalt	*911*	*50,0*	*49,0*
1986–1990	Bonniers	101	46,5	46,0
	Norstedts	35	42,1	41,0
	W & W	21	32,0	30,0
	Övriga förlag och utgivare	669	53,6	55,0
	Totalt	*826*	*51,7*	*52,0*
1991–1995	Bonniers	90	45,4	43,0
	Norstedts	29	44,1	42,0
	W & W	29	35,6	36,0
	Övriga förlag och utgivare	668	55,3	57,0
	Totalt	*816*	*53,1*	*54,0*
Hela perioden	Bonniers	363	46,0	44,0
	Norstedts	148	44,2	41,5
	W & W	107	33,4	32,0
	Övriga förlag och utgivare	2820	52,6	52,0
	Hela perioden	*3 438*	*50,9*	*50,0*

Anmärkning: De diktsamlingar där författarens ålder inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C40

Genomsnitts- och medianåldern hos författarna under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder samt män och kvinnor

Femårsperiod	*Författarnas kön*	*Antal titlar*	*Genomsnittsålder*	*Medianålder*
1976–1980	Män	642	48,5	47,0
	Kvinnor	243	51,1	50,0
	Totalt	*885*	*49,2*	*48,0*
1981–1985	Män	600	50,0	49,0
	Kvinnor	310	49,9	49,5
	Totalt	*910*	*49,9*	*49,0*
1986–1990	Män	507	51,3	51,0
	Kvinnor	319	52,3	54,0
	Totalt	*826*	*51,7*	*52,0*
1991–1995	Män	506	53,5	54,0
	Kvinnor	310	52,5	52,5
	Totalt	*816*	*53,1*	*54,0*
Hela perioden	Män	2 255	50,6	50,0
	Kvinnor	1 182	51,5	51,0
	Hela perioden	*3 437*	*50,9*	*50,0*

Anmärkning: De diktsamlingar där författarens ålder och kön inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C41

Genomsnitts- och medianåldern hos författarna under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder, förlagsgrupp samt män och kvinnor

Femårs-period	*Förlagsgrupp*	*Författarnas kön*	*Antal titlar*	*Genom-snittsålder*	*Median-ålder*
1976–1980	Bonniers, Norstedts, W & W	Män	135	41,3	38,0
		Kvinnor	29	48,6	47,0
		Totalt	*164*	*42,6*	*39,0*
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	Män	271	48,4	48,0
		Kvinnor	121	46,7	46,0
		Totalt	*392*	*47,9*	*48,0*
	Lyrikutgivning på eget förlag	Män	236	52,7	51,5
		Kvinnor	93	57,7	59,0
		Totalt	*329*	*54,1*	*53,0*
	Totalt	Män	642	48,5	47,0
		Kvinnor	243	51,1	50,0
		Totalt	*885*	*49,2*	*48,0*
1981–1985	Bonniers, Norstedts, W & W	Män	114	44,7	43,0
		Kvinnor	35	41,9	40,0
		Totalt	*149*	*44,1*	*42,0*
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	Män	259	51,1	51,0
		Kvinnor	136	46,3	45,5
		Totalt	*395*	*49,5*	*49,0*
	Lyrikutgivning på eget förlag	Män	227	51,2	52,0
		Kvinnor	139	55,3	58,0
		Totalt	*366*	*52,8*	*54,0*
	Totalt	Män	600	50,0	49,0
		Kvinnor	310	49,9	49,5
		Totalt	*910*	*49,9*	*49,0*
1986–1990	Bonniers, Norstedts, W & W	Män	102	46,8	47,5
		Kvinnor	55	37,6	34,0
		Totalt	*157*	*43,6*	*41,0*
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	Män	237	49,4	48,0
		Kvinnor	123	51,9	52,0
		Totalt	*360*	*50,2*	*49,0*

	Lyrikutgivning på eget förlag	Män	168	56,8	59,0
		Kvinnor	141	58,3	61,0
		Totalt	*309*	*57,5*	*60,0*
	Totalt	Män	507	51,3	51,0
		Kvinnor	319	52,3	54,0
		Totalt	*826*	*51,7*	*52,0*
1991–1995	Bonniers, Norstedts, W & W	Män	85	47,6	48,0
		Kvinnor	63	37,4	34,0
		Totalt	*148*	*43,3*	*38,5*
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	Män	254	52,1	50,0
		Kvinnor	129	51,0	51,0
		Totalt	*383*	*51,7*	*50,0*
	Lyrikutgivning på eget förlag	Män	167	58,5	62,0
		Kvinnor	118	62,2	64,0
		Totalt	*285*	*60,0*	*63,0*
	Totalt	Män	506	53,5	54,0
		Kvinnor	310	52,5	52,5
		Totalt	*816*	*53,1*	*54,0*
Hela perioden	Bonniers, Norstedts, W & W	Män	436	44,7	42,0
		Kvinnor	182	40,1	36,5
		Totalt	*618*	*43,4*	*40,0*
	Medelstora och mindre lyrikförlag och -utgivare	Män	1 021	50,3	49,0
		Kvinnor	509	48,9	48,0
		Totalt	*1 530*	*49,8*	*49,0*
	Lyrikutgivning på eget förlag	Män	798	54,4	56,0
		Kvinnor	491	58,3	60,0
		Totalt	*1 289*	*55,9*	*58,0*
	Totalt	Män	2 255	50,6	50,0
		Kvinnor	1 182	51,5	51,0
		Totalt	*3 437*	*50,9*	*50,0*

Anmärkning: De diktsamlingar där författarens ålder och kön inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C42

Genomsnitts- och medianåldern hos författarna på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand samt övriga utgivare under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder samt män och kvinnor

Femårsperiod	*Förlag*	*Författarnas kön*	*Antal titlar*	*Genomsnittsålder*	*Medianålder*
1976–1980	Bonniers	Män	70	44,7	42
		Kvinnor	17	50,2	54
		Totalt	*87*	*45,8*	*42*
	Norstedts	Män	37	41,9	34
		Kvinnor	8	54,0	45
		Totalt	*45*	*44,1*	*36*
	W & W	Män	28	32,2	31
		Kvinnor	4	31,0	28
		Totalt	*32*	*32,1*	*30*
	Övriga utgivare	Män	507	50,4	50
		Kvinnor	214	51,5	51
		Totalt	*721*	*50,7*	*50*
	Totalt	Män	642	48,5	47
		Kvinnor	243	51,1	50
		Totalt	*885*	*49,2*	*48*
1981–1985	Bonniers	Män	67	47,3	45
		Kvinnor	18	41,7	39
		Totalt	*85*	*46,1*	*44*
	Norstedts	Män	28	45,5	45
		Kvinnor	11	48,5	47
		Totalt	*39*	*46,3*	*46*
	W & W	Män	19	34,5	34
		Kvinnor	6	30,5	28
		Totalt	*25*	*33,6*	*32*
	Övriga förlag	Män	486	51,2	52
		Kvinnor	275	50,9	50
		Totalt	*761*	*51,1*	*51*
	Totalt	Män	600	50,0	49
		Kvinnor	310	49,9	50
		Totalt	*910*	*49,9*	*49*
1986–1990	Bonniers	Män	68	49,4	51
		Kvinnor	33	40,6	36
		Totalt	*101*	*46,5*	*46*
	Norstedts	Män	23	45,1	42
		Kvinnor	12	36,4	34
		Totalt	*35*	*42,1*	*41*

	W & W	Män	11	34,3	32
		Kvinnor	10	29,5	30
		Totalt	*21*	*32,0*	*30*
	Övriga utgivare	Män	405	52,5	52
		Kvinnor	264	55,3	58
		Totalt	*669*	*53,6*	*55*
	Totalt	Män	507	51,3	51
		Kvinnor	319	52,3	54
		Totalt	*826*	*51,7*	*52*
1991–1995	Bonniers	Män	55	50,2	50
		Kvinnor	35	38,1	36
		Totalt	*90*	*45,4*	*43*
	Norstedts	Män	15	50,5	55
		Kvinnor	14	37,3	28
		Totalt	*29*	*44,1*	*42*
	W & W	Män	15	35,5	32
		Kvinnor	14	35,6	37
		Totalt	*29*	*35,6*	*36*
	Övriga utgivre	Män	421	54,6	56
		Kvinnor	247	56,3	58
		Totalt	*668*	*55,3*	*57*
	Totalt	Män	506	53,5	54
		Kvinnor	310	52,5	53
		Totalt	*816*	*53,1*	*54*
Hela perioden	Bonniers	Män	260	47,7	46,0
		Kvinnor	103	41,5	38,0
		Totalt	*363*	*46,0*	*44,0*
	Norstedts	Män	103	44,9	42,0
		Kvinnor	45	42,8	41,0
		Totalt	*148*	*44,2*	*41,5*
	W & W	Män	73	33,8	32,0
		Kvinnor	34	32,4	30,5
		Totalt	*107*	*33,4*	*32,0*
	Övriga utgivare	Män	1 819	52,1	52,0
		Kvinnor	1 000	53,5	54,0
		Totalt	*2 819*	*52,6*	*52,0*
	Totalt	Män	2 255	50,6	50,0
		Kvinnor	1 182	51,5	51,0
		Totalt	*3 437*	*50,9*	*50,0*

Anmärkning: De diktsamlingar där författarens ålder och kön inte har kunnat fastställas har uteslutits, liksom verk av mer än en författare.

TABELL C43

Debutantverk samt titlar av tidigare publicerade författare 1976–1995

Debutantverk	*Antal titlar*	*Andel*
Ej skönlitterär debut	2 099	59,9
Skönlitterär debut	1 385	39,5
Debut för en av författarna	6	0,2
Debut för båda författarna	16	0,5
Totalt	*3 506*	*100,0*

Anmärkning: Antologier samt titlar av författare vars identitet inte har gått att fastslå inkluderas inte i tabellen.

TABELL C44

Debutantverk samt titlar av tidigare publicerade författare 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder

	FEMÅRSPERIOD				
Debutantverk	*1976–1980*	*1981–1985*	*1986–1990*	*1991–1995*	*Totalt*
Ej skönlitterär debut	545 (60,4)	564 (60,9)	518 (61,4)	472 (56,7)	2 099 (59,9)
Skönlitterär debut	350 (38,8)	353 (38,1)	325 (38,5)	357 (42,9)	1 385 (39,5)
Debut för en av författarna	1 (0,1)	3 (0,3)	0 (0,0)	2 (0,2)	6 (0,2)
Debut för båda författarna	7 (0,8)	6 (0,6)	1 (0,1)	2 (0,2)	16 (0,5)
Totalt	*903 (100,0)*	*926 (100,0)*	*844 (100,0)*	*833 (100,0)*	*3 508 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. Antologier samt titlar av författare vars identitet inte har gått att fastslå inkluderas inte i tabellen.

TABELL C45

Debutantverk samt titlar av tidigare publicerade författare 1976–1995: fördelning utifrån förlagsgrupper

	FÖRLAGSGRUPP			
Debutantverk	*Bonnier, Norstedts, Wahlström & Widstrand*	*Mindre och medelstora lyrikförlag och -utgivare*	*Lyrikutgivning på eget förlag*	*Totalt*
Ej skönlitterär debut	513 (82,5)	1 004 (64,0)	582 (44,2)	2 099 (59,9)
Skönlitterär debut	108 (17,4)	555 (35,4)	722 (54,9)	1 385 (39,5)
Debut för en av författarna	0 (0,0)	5 (0,3)	1 (0,1)	6 (0,2)
Debut för båda författarna	1 (0,2)	4 (0,3)	11 (0,8)	16 (0,5)
Totalt	*622 (100,0)*	*1 568 (100,0)*	*1 316 (100,0)*	*3 508 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. Antologier samt titlar av författare vars identitet inte har gått att fastslå inkluderas inte i tabellen.

TABELL C46

Debutantverk på förlag med fler än 5 debutanter 1976–1995

	FEMÅRSPERIOD				
Förlag	*1976–1980*	*1981–1985*	*1986–1990*	*1991–1995*	*Totalt*
Författares bokmaskin	41 (36,6)	34 (30,4)	22 (19,6)	15 (13,4)	112 (100,0)
Bonniers	15 (25,9)	13 (22,4)	14 (24,1)	16 (27,6)	58 (100,0)
Norstedts	9 (32,1)	3 (10,7)	9 (32,1)	7 (25,0)	28 (100,0)
Wahlström & Widstrand	8 (34,8)	5 (21,7)	3 (13,0)	7 (30,4)	23 (100,0)
Artemis	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (5,6)	17 (94,4)	18 (100,0)
Skrivarförlaget/ Norrbottens bildningsförbund	3 (16,7)	11 (61,1)	4 (22,2)	0 (0,0)	18 (100,0)
Textab	1 (5,6)	3 (16,7)	8 (44,4)	6 (33,3)	18 (100,0)
Alba/ Bonnier Alba	5 (38,5)	1 (7,7)	3 (23,1)	4 (30,8)	13 (100,0)
Rabén & Sjögren	10 (83,3)	2 (16,7)	0 (0,0)	0 (0,0)	12 (100,0)
Cavefors	10 (100,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)	10 (100,0)
Tre Böcker	0 (0,0)	3 (30,0)	4 (40,0)	3 (30,0)	10 (100,0)
LT	5 (55,6)	3 (33,3)	1 (11,1)	0 (0,0)	9 (100,0)
Rallarros	2 (25,0)	4 (50,0)	1 (12,5)	1 (12,5)	8 (100,0)
Inferi	7 (87,5)	0 (0,0)	1 (12,5)	0 (0,0)	8 (100,0)
Författarförlaget	4 (57,1)	3 (42,9)	0 (0,0)	0 (0,0)	7 (100,0)
Gedins	0 (0,0)	0 (0,0)	4 (57,1)	3 (42,9)	7 (100,0)
Settern	5 (71,4)	1 (14,3)	1 (14,3)	0 (0,0)	7 (100,0)
Symposion	0 (0,0)	1 (14,3)	2 (28,6)	4 (57,1)	7 (100,0)

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. Antologier inkluderas inte i tabellen.

TABELL C47

Debutantverk på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995

	FÖRLAG		
Debutantverk	*Bonniers*	*Norstedts*	*Wahlström & Widstrand*
Ej skönlitterär debut	307 (84,1)	121 (81,2)	85 (78,7)
Skönlitterär debut	58 (15,9)	28 (18,8)	22 (20,4)
Debut för en av författarna	0 (0,0)	0 (0,0)	0 (0,0)
Debut för båda författarna	0 (0,0)	0 (0,0)	1 (0,9)
Antal titlar	*365 (100,0)*	*149 (100,0)*	*108 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C48

Debutantverk på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995: fördelningen mellan män och kvinnor

		FEMÅRSPERIOD				
Förlag	*Författarnas kön*	*1976-1980*	*1981-1985*	*1986-1990*	*1991-1995*	*Totalt*
Bonniers	Män	13 (86,7)	10 (76,9)	6 (42,9)	7 (43,8)	36 (62,1)
	Kvinnor	2 (13,3)	3 (23,1)	8 (57,1)	9 (56,3)	22 (37,9)
	Totalt	*15 (100,0)*	*13 (100,0)*	*14 (100,0)*	*16 (100,0)*	*58 (100,0)*
Norstedts	Män	7 (77,8)	2 (66,7)	3 (33,3)	2 (28,6)	14 (50,0)
	Kvinnor	2 (22,2)	1 (33,3)	6 (66,7)	5 (71,4)	14 (50,0)
	Totalt	*9 (100,0)*	*3 (100,0)*	*9 (100,0)*	*7 (100,0)*	*28 (100,0)*
W & W	Män	5 (62,5)	3 (60,0)	1 (33,3)	5 (71,4)	14 (60,9)
	Kvinnor	3 (37,5)	2 (40,0)	2 (66,7)	2 (28,6)	9 (39,1)
	Totalt	*8 (100,0)*	*5 (100,0)*	*3 (100,0)*	*7 (100,0)*	*23 (100,0)*

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes.

TABELL C49

Debutantverk på förlag med fler än 5 debutanter 1976–1995: fördelningen mellan män och kvinnor

	DEBUTANTVERK			
Förlag	*Män*	*Kvinnor*	*Författare av båda könen*	*Totalt*
Författares bokmaskin	64 (57,1)	46 (41,1)	2 (1,8)	112 (100,0)
Bonniers	36 (62,1)	22 (37,9)	0 (0,0)	58 (100,0)
Norstedts	14 (50,0)	14 (50,0)	0 (0,0)	28 (100,0)
Wahlström & Widstrand	14 (60,9)	9 (39,1)	0 (0,0)	23 (100,0)
Artemis	5 (27,8)	13 (72,2)	0 (0,0)	18 (100,0)
Skrivarförlaget/ Norrbottens bildningsförbund	4 (22,2)	11 (61,1)	3 (16,7)	18 (100,0)
Textab	9 (50,0)	8 (44,4)	1 (5,6)	18 (100,0)
Alba/Bonnier Alba	8 (61,5)	5 (38,5)	0 (0,0)	13 (100,0)
Rabén & Sjögren	8 (66,7)	4 (33,3)	0 (0,0)	12 (100,0)
Cavefors	8 (80,0)	1 (10,0)	1 (10,0)	10 (100,0)
Tre Böcker	6 (60,0)	3 (30,0)	1 (10,0)	10 (100,0)
LT	5 (55,6)	3 (33,3)	1 (11,1)	9 (100,0)
Inferi	0 (0,0)	3 (37,5)	5 (62,5)	8 (100,0)
Rallarros	2 (25,0)	2 (25,0)	4 (50,0)	8 (100,0)
Gedins	4 (57,1)	3 (42,9)	0 (0,0)	7 (100,0)
Symposion	5 (71,4)	1 (14,3)	1 (14,3)	7 (100,0)
Författarförlaget	3 (42,9)	4 (57,1)	0 (0,0)	7 (100,0)
Settern	5 (71,4)	2 (28,6)	0 (0,0)	7 (100,0)

Anmärkning: Andel anges i procent inom parentes. Antologier inkluderas inte i tabellen.

Appendix D

Tabell till kapitel 5

TABELL DI

Antalet recensioner av verk av 36 författare 1976–1995

Författare	*Förlags-grupp*	*Titel*	*Kolumn/ Sida*[1]	*Nationella tidningar*	*Regionala tidningar*
Aldhagen, Yngve	3	*Mitt gränsland heter Kolmården* (1979), eget förlag	–	–	–
	3	*Resebilder* (1989), eget förlag	–	–	–
	3	*I kärlekens tid* (1990), eget förlag	–	–	–
Boij, Hans	3	*Skrivbordslådan* (1976), Författares bokmaskin	729 (1977)	–	*Vbl*
	3	*Berkeley Square* (1977), Författares bokmaskin	729 (1977), 708–709 (1978)	*AB*	*Folket, Vbl, Hbl*
	3	*Kontakt med yttervärlden* (1979), Författares bokmaskin	712 (1980)	–	*Vbl, ÖK, Hbl*
	3	*Adidas* (1980), eget förlag	–	–	–
	3	*Götgatan 58, Södermalm* (1980), eget förlag	712 (1980)	–	*GT, Vbl*
	3	*Henry sa det modernare* (1981), eget förlag	–	–	–
	3	*Tant Asplunds vårdikt* (1983), eget förlag	–	–	–
	3	*Opus 12 Varelse* (1984), eget förlag	674 (1984)	*SvD*	*Vbl, NA*

	3	*Man kan också gå runt kvarteret och köpa varm korv* (1989), Författares bokmaskin	1160 (1990)	–	*SDS, NA*
	3	*Pangaea* (1990), Författares bokmaskin	1208 (1991)	–	*NA*
	3	*Sri Lankas brända dalar* (1992), Författares bokmaskin	1106 (1992)	*SvD*	*SDS, NA*
	3	*Salta biten* (1993), Författares bokmaskin	1339 (1993)	–	*SDS, NA*
Bouvin Ellström, Birgit	3	*Kommer ingen himmel hit?* (1983), eget förlag	–	–	–
	3	*Tror du på Gud?* (1983), eget förlag	–	–	–
	3	*Vildblomma* (1983), eget förlag	–	–	–
	3	*Tapto vid havet* (1983), Bells förlag	–	–	–
	3	*Dansa lava, dansa jord* (1984), Bells förlag	–	–	–
	3	*Någon som sakta seglar söker en egen ö* (1987), Bells förlag	–	–	–
	3	*Du och jag i vardagslivet* (1989), Bells förlag	–	–	–
Ekh, Ulla	2	*Lapptäcke* (1976), Skrivarförlaget/ Norrbottens bildningsförbund	762 (1976)	–	*NSD*
	2	*Trappsteg* (1978), Skrivarförlaget/ Norrbottens bildningsförbund	750 (1978)	–	*NSD*
	2	*Morgnar och myggbett* (1980), LT	757 (1980)	*AB, SvD, DN*	*Arbt, YA, NSD, GP*

	2	*Aningen frusen* (1982), LT	804 (1981)	*DN, Expr,*	*Arbt, EK, ÖP, NWT, GP, BT, VK, UNT, NSD*
	2	*Söndagsskola och dragspel* (1986), LT	1020 (1986)	*AB (16/7), AB (24/7)*	*GP, HP, NSD, EK, DD, BT, ST, HD, VK, NWT, ÖP, NT-ÖD*
	2	*Snöängel* (1989), LT	1064 (1989)	*AB, Expr*	*Arbt, NA, GT, SkD, NSD, VK, NWT, ST, ÖC, GP*
Erasmie, Bengt	2	*Varje dikt är den sista* (1977), Coeckelberghs	776 (1977), 755 (1978)	*AB, DN (18/12), DN (23/12), DN (23/12), SvD*	*HD, Arbbl, BT, NN, ÖK, GP, DD, GT, UNT*
	2	*På jorden* (1979), Atlantis	759 (1979), 763 (1980)	*AB, SvD*	*Arbbt, GT, UNT*
	2	*Intal* (1981), Atlantis	820 (1981), 811 (1982)	*AB, SvD*	*HD, GP, GT*
	2	*Utsikter* (1983), Atlantis	713 (1983), 734 (1984)	*DN, SvD*	*GP, StT, HD*
	2	*I stället för stenar* (1986), Atlantis	1028 (1986)	*AB, Expr, SvD*	*SDS, GP*
	2	*Allting möjligt* (1989), Atlantis	1070 (1989), 1191 (1990)	*DN, SvD*	*KvP, ST, UNT*
	2	*Människans mått* (1995), Atlantis	354 (1995), 417 (1996)	*SvD,*	*Arbt, BT, NA, SDS, UNT, ÖC*
Espmark, Kjell	1	*Försök till liv* (1979), Norstedts	762 (1979), 766 (1980)	*DN, Expr, SvD, AB*	*GP, SDS, Arbbl, NA, ÖP, ÖC, VK, HP, GT, HD, VärmF, UNT (30/5), UNT (18/7)*
	1	*Tecken till Europa* (1982), Norstedts	814 (1982), 716 (1983)	*DN, Expr, SvD, AB*	*Arbbl, NA, SDS, GT, HD, VLT, ÖC, Arbt, Bar, JP, Folket, StT, VärmF, ÖK, NSD, NT-ÖD, UNT*

	1	*Den hemliga måltiden* (1984), Norstedts	737–738 (1984)	*AB, Expr, SvD, DN (18/12), DN (24/9)*	*Arbbl, NA, NT-ÖD, KvP, NSD, BT, EK, HP, Arbt, JP, GP, SDS*
	1	*När vägen vänder* (1992), Norstedts	1141 (1992)	*AB, Expr, DN, SvD*	*BT, GD, GP, HD, NA, ST, UNT, ÖC, NWT, Arbt, Vbl, SkD*
Fjellström, Roger	1	*Andnöd* (1977), Wahlström & Widstrand	787 (1977)	*AB, DN*	*UNT, Arbbl, ST, NWT, NA, GD, GT, GP, Arbt, NT-ÖD, SDS*
	2	*Spetsar, punkter, hål* (1981), Ordström	829 (1981)	*DN, Expr*	*SDS, Ny Dag*
	2	*Soltals* (1984), Ordström	746–747 (1984)	*AB, Expr*	*BLT, StT, VLT, Gt*
	2	*År blås* (1986), Ordström	1184 (1987)	*SvD*	*NA*
	2	*Kornrapp å spånflyn* (1987), Ordström	1251 (1988)	*SvD*	*Vbl*
	2	*Maja ång* (1988), Ordström	1251 (1988)	–	*Vbl*
Fylkeson, Eric	2	*Avbön* (1978), Cavefors	780 (1979)	–	*VästerbF, UNT*
	2	*Skuld* (1978), Cavefors	775 (1978)	*AB*	*Arbbl, GT, HP, ST, GP, Vbl, VästerbF*
	2	*En far åt mina tankar. Prosadikter 1972–1979* (1980), Janus	786 (1980)	*AB, DN (23/6), DN (28/12), Expr, SvD (9/5), SvD (21/5)*	*BT, UNT*
	2	*I tjänst* (1983), Janus	736 (1983), 761 (1984)	*SvD*	*Arbbl, NA, GP, UNT, StT*
	1	*33 dikter* (1986), Wahlström & Widstrand	1053 (1986)	*AB, DN, Expr*	*Arbt, Arbbl, UNT, ÖC, NSD, GP, SkD, GT, Bar, ST, SDS*

Gassilewski, Jörgen	1	*Du* (1987), Bonniers	1200 (1987), 1270 (1988)	*AB, Expr, SvD, DN (27/8), DN (7/12)*	*Arbbl, BT, ÖC, Arbt, GT, GP, NA, NT-ÖD, HP*
	1	*Sommarens tankar* (1988), Bonniers	1270 (1988), 1099 (1989)	*DN, Expr, SvD, AB (6/12), AB (30/9)*	*BT, GT, NA, SDS, ÖC, Arbbl, GP, HD, Arbt, UNT*
	1	*Jägarnas hemkomst* (1991), Bonniers	1258 (1991)	*AB, Expr, SvD*	*BT, GP, iDAG, NA, ÖC, SDS, Arbt, Bar, HD, Hbl*
	1	*Cedern* (1992), Bonniers	1155 (1992)	*DN, Expr, SvD*	*GP, iDAG, NA, SDS, ST, HD, SkD, Arbt*
Geijerstam, Carl-Erik af	2	*Öppenheter* (1981), Författarförlaget	846 (1981), 839 (1982)	*AB, DN, SvD*	*Arbbl, GD, UNT, VLT, EK, GP, SDS*
	2	*Strimmor av vanlighet* (1985), Författarförlaget	963 (1985), 1060 (1986)	*DN, SvD*	*NT-ÖD, NA, UNT, SkD, GP, ÖC, SDS, BLT, VK*
	2	*Vid ytan. Dikt och bild från en ö* (1986), Bildförlaget Öppna ögon	1059–1060 (1986)	*Expr*	*UNT*
	2	*Mellanrum* (1991), A	1258 (1991), 1156 (1992)	*DN, SvD*	*ÖC, SDS, NA, UNT, GD, GP, Hbl, HD, Arbt, ST*
	2	*Meddelanden från sinnevärlden* (1994), Bonnier Alba	383 (1994), 358 (1995)	*DN, SvD*	*UNT, Bar, NA, ÖC, HD, SDS, SkD, VLT*
Germundsson, Jörgen	3	*Källa i natten* (1985), eget förlag	–	–	–
	3	*Liv ur död* (1985), eget förlag	–	–	–
	3	*Skuggbilder* (1985), eget förlag	–	–	–
	3	*Ödlan talar* (1986), eget förlag	–	–	–
	3	*Törnet* (1991), eget förlag	–	–	–

Hedin, Benkt-Erik	2	*Kärleksförklaringar. Dikter sommaren 1978* (1978), Cavefors	809–810 (1979)	*AB, SvD*	*Arbt, HD, ÖP, VästerbF, NA, SDS, SkD*
	2	*Dikter om mig och dig* (1983), Fripress	768 (1983)	*AB (25/3), AB (8/4), AB (8/4), AB (8/4), AB (21/5), SvD*	*SDS, GP, NT-ÖD, SkD, EK, Dagen, StT, NA, Arbt*
	2	*Dikter om ingenting* (1984), Fripress	797 (1984)	*AB, Expr, SvD*	*GP, GT, EK, Arbt, NA*
	2	*Nya dikter och en sång* (1988), Fripress	1300 (1988)	*AB (14/4), AB (6/12), DN, SvD*	*SDS, Arbbl, ST, VLT, Bar, ÖC, BT, GP, UNT, GT, Arbt, VK*
	2	*Dikter för alla* (1994), LL-förlaget		–	–
Hernlund, Margaretha	1	*Solventil* (1978), Bonniers	811 (1978)	*DN, SvD*	*NA, GT, GP, ÖC, VärmF, Arbbl, ÖP, HD, HP*
	2	*Leopardvilan* (1986), Författarförlaget	1091 (1986)	*AB, DN, Expr, SvD*	*VLT, JP, GP, Bar, ÖC, Vbl, NWT, ÖP, ST, HD*
	2	*Livs* (1988), Författarförlaget	1307 (1988)	*DN, SvD*	*Arbt, NA, GP, VK, VLT, GD, NT-ÖD, SDS, HD, NWT, KvP*
	2	*Ovan permafrosten* (1993), Artemis	1424 (1993)	*DN, SvD*	*HD, VLT, Arbt, ÖK, SP*
Jedenberg, Helge	2	*Förundrans dikter* (1976), Forum	854 (1976), 862 (1977)	*SvD*	*Arbbl, ÖC, EK, GD, GP, GT, SDS, Vbl, NT-ÖD, Dagen*
	2	*Ljusets nionde, den ofullbordade* (1978), Atlantis	834 (1978), 839 (1979)	*SvD*	*HD, GP, GT*
	2	*Alissa elegier* (1980), Atlantis	900 (1981)	*SvD*	*GT, GP, SDS*
	2	*Ingivelser* (1985), Atlantis	1026 (1985), 1115 (1986)	*AB, SvD*	*GP, GT, SDS*
	2	*Sierskans frö* (1990), Atlantis	1241–1242 (1990), 1294 (1991)	–	*Arbt, Bar, GP, NWT, SDS, ÖC, UNT*

Jäderlund, Ann	1	*Vimpelstaden* (1985), Bonniers	1037 (1985), 1124 (1986)	*AB, DN, Expr, SvD*	*GP, GT, KvP, NT-ÖD, NWT, NA, SDS, ÖC, HP, Arbbl, ÖP, SkD, UNT*
	1	*Som en gång varit äng* (1988), Bonniers	1348 (1988), 1166 (1989)	*AB (6/12), AB (17/9), AB (16/12), DN (16/9), DN (24/11), DN (27/11), DN (4/12), DN (9/12), DN (16/12), DN (19/12), DN (20/12), Expr, SvD*	*GT, NA, SDS, VTL, GP, KvP, UNT, Arbbl, Arbt, NSD, GD, Vbl, Hbl*
	1	*Snart går jag i sommaren ut* (1990), Bonniers	1247 (1990)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbt, GD, GP, HD, iDAG, NA, NSD, SDS, UNT, VLT, ÖC, ST, NWT, BT, Hbl*
	1	*Rundkyrka och sjukhusängor vid vattnet himlen är förgylld av solens sista strålar* (1992), Bonniers	1194–1195 (1992), 1430 (1993)	*AB, DN, Expr, SvD*	*GP, Arbt, iDAG, HD, NA, NSD, NWT, SDS, UNT, VK, ÖC, HP, ST, VLT, GD*
	1	*Mörker mörka mörkt kristaller* (1994), Bonniers	395 (1994), 371 (1995)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbbl, Arbt, BT, GD, HD, iDAG, NA, NSD, SDS, VK, ÖC, Hbl*
Järlestad, Lars	2	*Behovet av en biografi* (1984), Fripress	841 (1984)	*AB, Expr, SvD*	*NA, GP, Arbbl, StT, DD, HP, Arbt, ST, SDS*
	2	*Ett annat ansikte* (1986), Fripress	1125 (1986), 1263 (1987)	*AB, DN, SvD*	*GT, SkD, Arbt, YA, GP*
	2	*Sprinkler* (1989), Fripress	1166 (1989), 1247 (1990)	*AB, SvD*	*GP, NA, VK, Dagen, GT, HD, Arbt, Bar, UNT*
	2	*Stilla bilder: dikter och anteckningar* (1991), Fripress/ Legenda	1299 (1991)	*AB, DN, SvD*	*SDS, ST, Arbt, GP, NSD, NA*

	2	*Dagsljus* (1993), Natur och Kultur	1430 (1993)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Bar, GP, NA, ÖC, SkD, SP, Arbt, iDAG, BT, VLT, SDS*
Kátay, Zoltán von	3	*Svenskt landskap med ungerska ögon. 1.1.72–31.12.73* (1980), eget förlag		–	–
	3	*Tiden går [1973–74]* (1983), Panonia		–	–
	3	*Rinnande bäcken. 1975–76* (1984), Panonia		–	–
	3	*Solen segrar. 1977–78* (1985), Panonia	1130 (1986)	–	*SDS*
	3	*Tankar i Transilvania* (1989), Panonia		–	–
	3	*Transsylvanien, sagans rike* (1989), Panonia		–	–
	3	*Socialismen i Sverige* (1991), Panonia		–	–
	3	*Transsylvanien öde* (1991), Panonia		–	–
	3	*Flyg ut min dikt* (1991), Panonia		–	–
	3	*Ungraren väckande sång* (1992), Panonia		–	–
Kjellqvist, Else-Britt	1	*Lögnen har ögon* (1981), Bonniers	918 (1981)	*DN, Expr, SvD*	*Arbt, GD, GP, GT, HD, UNT*
	2	*Jordmannen* (1987), Legenda	1274 (1987)	*AB, Expr, SvD*	*Arbt, GT, HD, UNT*
	2	*Faller handens skugga* (1988), Legenda	1364 (1988), 1176 (1989)	–	*Arbbl, GP, HD, SDS, UNT*
	2	*Ditt ansikte bland öarna* (1994), Carlsson	397 (1994)	*SvD*	–
Lohmander, Lilly	3	*Drömmar, sagor* (1978), Bokmaskinen	917 (1978)	–	*GP*

	3	*Blå fjäril* (1984), eget förlag		–	–
	3	*Lek med tankar* (1985), eget förlag		–	–
	3	*Vår kärlek var en fågel* (1987), eget förlag		–	–
	3	*Jag är en liten drömlarv* (1990), Författares bokmaskin		–	–
Lugn, Kristina	1	*Till min man, om han kunde läsa* (1976), Bonniers	906 (1976)	*AB, DN, SvD*	*GP, GT, ST, KvP, ÖC, HP, ÖP, SDS, UNT*
	2	*Döda honom!* (1978), Alba	882 (1978)	*AB, DN, SvD*	*GP, GT, NA, ÖC, ÖK, HD, Arbt, UNT*
	2	*Om ni hör ett skott* --- (1979), Alba	891 (1979)	*AB, DN, Expr, SvD*	*GT, SDS, Arbbl, ÖK, Arbt, ÖC, NA*
	2	*Percy Wennerfors* (1982), Alba	950 (1982)	*AB, DN, Expr,*	*GD, GP, GT, HD, SDS, StT, UNT, Vbl*
	2	*Bekantskap önskas med äldre bildad herre* (1983), Alba	852 (1983)	*AB, DN, Expr, SvD (7/4), SvD (17/12)*	*HP, KvP, UNT, Vbl, SDS, ST, GP, Arbbl, ÖP (23/3), ÖP (25/3), ÖC, GT, NA, NT-ÖD*
	2	*Hundstunden. Kvinnlig bekännelselyrik* (1989), Alba	1212 (1989)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Hbl (6/7), Hbl (16/12), UNT, SP, ÖK, Arbbl, NSD, Arbt, BT, GD, GP, GT, HD, KvP, NA, NT-ÖD, VK, SDS, ÖC*
Läth, Sigvard	3	*Glaspärlor* (1982), Författares bokmaskin		–	–
	3	*Rött och svart* (1983), Författares bokmaskin		–	–
	3	*Bryt upp* (1984), Författares bokmaskin		–	–

	3	*Havets gåta* (1993), Författares bokmaskin		–	–
Magnusson, Eva	2	*Du har en far* (1976), Libris	921 (1977)	–	*ÖK*
	2	*… och glädje* (1978), Libris	891 (1978)	–	*VLT, ÖK*
	2	*I det grumliga* (1982), Libris	960 (1982), 863 (1983)	–	*ÖK, VLT, Dagen (5/10), Dagen (12/10), GP*
	2	*Låt livet blomma* (1984), Libris	901 (1984), 1100 (1985)	–	*ÖK, NA, NTÖD, NWT, GP, Dagen*
	2	*I livets hjärtpunkt* (1989), Libris	1222 (1989)	–	*Dagen, NA*
	2	*Men sången glöder* (1994), Libris	405 (1994), 380 (1995)	–	*ÖK, NA*
Nyström, Rolf	3	*Gubbar på bruket* (1981), eget förlag		–	–
	3	*”Räl de parell”* (1983), eget förlag		–	–
	3	*Köp dig ett ex-* (1985), eget förlag	1141 (1985)	–	*ÖK*
	3	*Så kallad hemslöjd* (1988), eget förlag		–	–
	3	*Somt är väl sant* (1991), eget förlag		–	–
Odebrant, Gunnar	3	*Jesus mirakelmannen* (1976), Författares bokmaskin		–	–
	3	*Fatabur* (1977), Författares bokmaskin		–	–
	3	*Ögonblick, tidsåldrar* (1978), Författares bokmaskin		–	–
	3	*Alla livets timmar* (1981), Författares bokmaskin	1000 (1981), 1001 (1982)	–	*GP, Bar, BLT*
	3	*Människor i vimlet* (1982), Författares bokmaskin		–	–
	3	*Mot ljuset* (1986), Författares bokmaskin		–	–

Olaisen, Per	3	*Dödens väntrum* (1992), eget förlag	1254 (1992)	–	*SkD*
	3	*Personliga skisser* (1993), eget förlag	1490 (1993)	–	*SkD*
	3	*Klarspråk i molnskugga. Dikt i sju faser* (1994), eget förlag	413 (1994)	–	*SkD*
	3	*Ro att sova. Poetiskt bokslut* (1995), eget förlag	454 (1996)	–	*SkD, SP*
Ottvall, Gunnar	3	*Längtan på besök* (1981), eget förlag		–	–
	3	*Förklädd i frostnatt* (1982), eget förlag		–	–
	3	*Natten väver mina drömmar* (1987), eget förlag		–	–
	3	*Bortom svävar drömmarna* (1988), eget förlag		–	–
	3	*Dit stjärnan leder* (1989), eget förlag		–	–
	3	*Gryningsblomster* (1993), eget förlag		–	–
	3	*Livet talar* (1995), eget förlag		–	–
Roland, Brita	3	*Blå toner* (1983), eget förlag		–	–
	3	*Som havets dyning* (1984), eget förlag		–	–
	3	*I skymningsskogens svalka* (1985), eget förlag		–	–
	3	*Fågel Sång. Dikt och visa* (1986), eget förlag		–	–
	3	*Ännu spelar syrsan* (1988), eget förlag	1296 (1989)	–	*Dagen*
	3	*Paradisjord. Naturbilder* (1990), eget förlag		–	–

	3	*Längtansstråk* (1991), eget förlag		–	–
	3	*Jordens leende* (1994), eget förlag		–	–
Sandell, Håkan	2	*Europe* (1982), Bakhåll	–	–	–
	2	*En poets blod* (1983), Bakhåll	948 (1983)	*AB*	–
	2	*Efter sjömannen: Elektrisk måne* (1984), Bakhåll	1186 (1985)	–	*ST*
	2	*Flickor* (1988), Gedin	1516 (1988), 1306 (1989)	*AB, DN, SvD*	*VK, GP, NA, SDS, ST, Arbbl, SkD, Bar, KvP, ÖC*
	2	*Skampåle* (1990), Gedin	1329 (1990)	*AB, DN, Expr, SvD*	*GP, SDS, Arbt, SkD, ÖC, Hbl*
	2	*Dikter för analfabeter* (1991), Gedin	1380 (1991)	*DN, Expr, SvD*	*Arbt, GP, HD, NA, Hbl, NSD, VLT, ST, NT-ÖD*
	2	*Fröer och undergång* (1994), Gedin	421 (1994)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbt, BT, GP, HD, HP, iDAG, NA, NSD, SDS, ÖC*
Sonebo, Lilly	3	*Axplock ur naturen* (1977), eget förlag		–	–
	3	*Glädjebudskap* (1982), eget förlag		–	–
	3	*Jordeliv* (1985), eget förlag		–	–
	3	*Vackra minnen blommar* (1989), eget förlag		–	–
	3	*Kärlek till naturen* (1994), eget förlag		–	–
Soutkari, Martti	2	*Sediment* (1983), Transit	971 (1983)	–	*SDS, HD*
	2	*Provkarta* (1985), ellerströms	1211–1212 (1985), 1294 (1986)	*DN, SVD*	*SDS, GP*
	2	*Hc.03* (1988), ellerströms	1542 (1988), 1329 (1989)	*AB, SvD*	*HD, NA, NSD, GP, SDS, Arbt*

	2	*Inlandsisen* (1992), ellerströms	1291 (1992)	*DN, SvD*	*NA, SDS, NWT, SkD, SP, Arbt, GP, NT-ÖD*
Svenbro, Jesper	1	*Element till en kosmologi och andra dikter* (1979), Bonniers	1015 (1979)	*AB, DN, Expr, SvD*	*GT, ÖP, Arbbl, Arbt, HD, UNT, SkD*
	1	*Särimner* (1984), Bonniers	1042 (1984)	*DN, Expr, SvD*	*Arbbl, GP, GT, HD, KvP, NA, NT-ÖD, StT, ÖC, ÖK, SkD, Arbt, SDS, VLT, ÖP, JP, Vbl, YA*
	1	*Hermes Kofösaren* (1991), Bonniers	1400 (1991)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbt, BT, GD, SDS, HD, ÖC, SkD, GP, ST, NA, HP, UNT*
	1	*Samisk Apollon och andra dikter* (1993), Bonniers	1537–1538 (1993), 428 (1994)	*AB, DN, Expr, SvD*	*NA, ÖC, UNT, Arbt, NSD, SDS, GP, HD, VLT, Vbl*
	1	*Blått* (1994), Bonniers	428 (1994), 402 (1995)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbt, BT, GP, HD, iDAG, NSD, SDS, SkD, ÖC, Hbl, UNT*
Svensson, Peder	3	*Av himmel och jord* (1979), eget förlag	–	–	–
	3	*Speglingar* (1980), eget förlag	–	–	–
	3	*För alla vindar* (1983), eget förlag	1045 (1984)	–	*Bar*
	3	*Tecken och tankar* (1987), eget förlag	1562 (1988)	–	*Dagen*
	3	*Söndagsbarn* (1991), eget förlag	–	–	–
Södergren, Nina	2	*Sju Karlavagnar* (1978), Rabén & Sjögren	1007 (1978)	*AB, SvD*	*GP, ÖC, ÖP, Arbbl, Bar*
	2	*Härlig är jorden* (1982), Inferi	1090–1091 (1982)	*AB, SvD*	*GP, ÖC, NSD, BTL, VD, GD, Bar, Folket*

	2	*Hjärtat mot vinden* (1984), Inferi	1049 (1984), 1236 (1985)	*AB*	*NT-ÖD, Bar, NA, Arbt, GP, ÖC, EK, GHT*
	2	*Blå är mina önskningar* (1990), Symposion	1352 (1990)	*SvD*	*HP, Bar, Arbt, ST*
	2	*Gulsparvens sju toner* (1995), Sober	402 (1995)	–	*Bar, ST, ÖC*
William-Olsson, Magnus	2	*O'* (1987), Gedin	1485 (1987), 1613 (1988)	*AB, DN, Expr, SvD*	*GD, BT, GP, GT, Hbl, KvP, NT-ÖD, NA, VLT, SkD, HD, VK, NSD, HP, SDS, UNT, ÖC, Arbt, SDS*
	2	*Till* (1989), Gedin	1387 (1989)	*AB, DN, Expr, SvD*	*GP, HD, NA, SDS, Hbl, UNT, KvP, Bar, VLT, ÖC, GD, Arbt, SkD*
	2	*Och att skugga* (1991), Gedin	1426–1427 (1991)	*AB, DN, Expr, SvD*	*GD, GP, HD, NA, SDS, UNT, VLT, Arbt, HP, iDAG, Hbl*
	2	*Att det ur din eld* (1995), Gedin	409 (1995)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbt, GP, KvP, NA, NSD, SDS, SP, ST, UNT, VK, ÖC*
Wine, Maria	1	*Svårmodets mod* (1977), Bonniers	1080 (1977), 1044 (1978)	*AB, DN, SvD*	*SP, GP, SDS, YA, Arbt, Barm*
	1	*Lövsus i moll* (1979), Bonniers	1057 (1979), 1064 (1980)	*AB, DN, SvD*	*Arbbl, Arbt, GP, ST, YA, GT, VLT, ÖP, SDS, NT-ÖD, SkD, UNT*
	1	*Skuggan av molnet* (1984), Bonniers	1092 (1984), 1280 (1985)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbt, BT, GP, KvP, NA, GT, NT-ÖD, NWT, ST, ÖC, FK, YA, NSD, SP, ÖP, SkD, HD, Vbl*

	1	*Den bevingade drömmen* (1987), Bonniers	1486 (1987)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbt, BT, GD, GP, NT-ÖD, ST, ÖC, Bar, SkD, SP, SDS, HD, Arbbl, GT, VLT*
Öijer, Bruno K.	2	*c/o NIGHT* (1976), Cavefors	1100 (1976)	*AB, DN (14/6), DN (17/6), Expr, SvD*	*Arbbl, NA, SDS, GP, GT, UNT, Vbl, NT-ÖD*
	1	*Spelarens sten* (1979), Wahlström & Widstrand	1071 (1979)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbbl, HP, SDS, Arbt, ÖK*
	1	*Giljotin* (1981), Wahlström & Widstrand	1137 (1981), 1047 (1982)	*DN, Expr*	*GD, Arbt, VLT, KvP, SDS, StT, ÖP*
	1	*Medan Giftet Verkar* (1990), Wahlström & Widstrand	1382 (1990)	*AB, Expr, SvD (22/11), SvD (14/1)*	*GD, GP, iDAG, NA, NT-ÖD, SDS, VK, NWT, Arbt, HD, ST, Bar, UNT, VLT*
	1	*Det Förlorade Ordet* (1995), Wahlström & Widstrand	411 (1995)	*AB, DN, Expr, SvD*	*Arbt, Bar, BT, GP, HD, KvP, NA, NSD, SDS, ST, UNT, VK, ÖC*

Källa: *Svenska Tidningsartiklar* 1976–1996, avdelningen Bokanmälningar

NOTER APPENDIX D

1 Årgång anges inom parentes. Efter 1993 anges inte längre kolumn utan sida.

Förteckning över tabeller och diagram

Diagram 1, s. 54. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter år
Diagram 2, s. 55. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1866–1995 fördelade på tioårsperioder
Diagram 3, s. 57. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar kontra antalet registrerade titlar i LIBRIS under signa Hc.03 och Hc.03(s) 1966–1995
Diagram 4, s. 62. Den totala lyrikutgivningen 1976–1995 enligt Svenska Förläggareföreningen och LIBRIS, jämfört med föreliggande studie (enbart förstagångsutgivning)
Diagram 5, s. 78. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995 fördelade på femårsperioder
Diagram 6, s. 79. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1931–1995 fördelade på tioårsperioder
Diagram 7, s. 144. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter förlagsgrupper och författarnas kön
Diagram 8, s. 161. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på män och kvinnor
Diagram 9, s. 167. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995

Tabell 1, s. 66. De 20 förlag som 1976–1995 utgav flest förstagångsutgivna diktsamlingar
Tabell 2, s. 71. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers 1931–1995 fördelade på femårsperioder
Tabell 3, s. 73. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Norstedts 1931–1995 fördelade på femårsperioder
Tabell 4, s. 76. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Wahlström & Widstrand 1931–1995 fördelade på femårsperioder
Tabell 5, s. 103. Orter med en utgivning av fler än 20 förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995
Tabell 6, s. 106 f. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter län och förlagsgrupper; titlar utgivna i Stockholms län ej medräknade
Tabell 7, s. 111. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter landsdelar
Tabell 8, s. 116. Försäljningen av förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976, 1985 och 1995: antal exemplar per titel i medel- och mediantal
Tabell 9, s. 143. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på män och kvinnor

Tabell B1, s. 287. Historiska kvantitativa studier av utgivningen av skönlitteratur på svenska avsedd för vuxna
Tabell B2, s. 289. Historiska kvantitativa studier av utgivningen av skönlitteratur på svenska avsedd för barn och ungdom
Tabell B3, s. 290 f. De vanligast förekommande variablerna i de historiska kvantitativa studierna

Tabell C1, s. 293. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter år
Tabell C2, s. 294. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1866–1995 fördelade på tioårsperioder
Tabell C3, s. 295. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar samt registrerade titlar i LIBRIS under signa Hc.03 och Hc.03(s) 1966–1995
Tabell C4, s. 296. Förstagångsutgiven lyrik 1976–1995 i femårsperioder fördelad på diktsamlingar och diktantologier
Tabell C5, s. 296. Förstagångsutgivningen av svenska romaner och noveller i förhållande till förstagångsutgivningen av diktsamlingar 1916–1975: fördelning utifrån femårsperioder
Tabell C6, s. 297. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på förlagsgrupper och femårsperioder
Tabell C7, s. 298. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995 fördelade efter år
Tabell C8, s. 299. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995 fördelade på femårsperioder
Tabell C9, s. 300. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar på Bonniers, Wahlström & Widstrand och Alba/Bonnier Alba kontra Norstedts och Rabén & Sjögren 1976–1995 fördelade på femårsperioder
Tabell C10, s. 301. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade efter län, inklusive Stockholms län
Tabell C11, s. 302. Priset på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995
Tabell C12, s. 303 f. Priset på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån femårsperiod och förlagsgrupp
Tabell C13, s. 305. Genomsnitts- och medianpris i kronor på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån förlagsgrupper och femårsperioder
Tabell C14, s. 306. Utförandet på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 i förhållande till förlagsgrupper och femårsperioder
Tabell C15, s. 307 f. Utförandet på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 i förhållande till förlagsgrupper samt genomsnittspris och medianpris i kronor
Tabell C16, s. 308. Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995
Tabell C17, s. 309. Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 i förhållande till förlagsgrupper
Tabell C18, s. 309 f. Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder och förlagsgrupper
Tabell C19, s. 311. Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder, förlagsgrupper, genomsnittsomfång och mediansidantal

Tabell C20, s. 312. Omfånget på förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995: fördelning utifrån genomsnittspris och medianpris i kronor
Tabell C21, s. 313. Antalet illustrerade förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på femårsperioder och förlagsgrupper
Tabell C22, s. 314. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på författarnas kön
Tabell C23, s. 315. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på män, kvinnor och utgivningsår
Tabell C24, s. 316. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på förlagsgrupp och författarnas kön
Tabell C25, s. 317 f. Antalet förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995 fördelade på förlagsgrupp, författarnas kön och utgivningsår
Tabell C26, s. 319 f. Författarnas könsfördelning på utgivare med en utgivning av minst 15 förstagångsutgivna diktsamlingar 1976–1995
Tabell C27, s. 320. Författarnas könsfördelning på Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand 1976–1995 fördelad på femårsperioder
Tabell C28, s. 321. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995
Tabell C29, s. 321. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder
Tabell C30, s. 322. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån förlagsgrupper
Tabell C31, s. 323 f. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån förlagsgrupper och femårsperioder
Tabell C32, s. 324. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelningen mellan Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand och övriga utgivare
Tabell C33, s. 325. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelningen mellan män och kvinnor
Tabell C34, s. 326 f. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån män och kvinnor samt förlagsgrupper
Tabell C35, s. 327 f. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelningen mellan män och kvinnor på Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand och övriga utgivare
Tabell C36, s. 329 f. Författarnas ålder under året för publicering 1976–1995: fördelningen på Bonniers, Norstedts, Wahlström & Widstrand och övriga utgivare utifrån femårsperioder
Tabell C37, s. 330. Genomsnitts- och medianåldern hos författarna under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder
Tabell C38, s. 331. Genomsnitts- och medianåldern hos författarna under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder och förlagsgrupper
Tabell C39, s. 332. Genomsnitts- och medianåldern hos författarna på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand samt övriga utgivare under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder
Tabell C40, s. 333. Genomsnitts- och medianåldern hos författarna under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder samt män och kvinnor
Tabell C41, s. 334 f. Genomsnitts- och medianåldern hos författarna under året för

publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder, förlagsgrupp samt män och kvinnor
Tabell C42, s. 336. Genomsnitts- och medianåldern hos författarna på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand samt övriga utgivare under året för publicering 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder samt män och kvinnor
Tabell C43, s. 338. Debutantverk samt titlar av tidigare publicerade författare 1976–1995
Tabell C44, s. 338. Debutantverk samt titlar av tidigare publicerade författare 1976–1995: fördelning utifrån femårsperioder
Tabell C45, s. 339. Debutantverk samt titlar av tidigare publicerade författare 1976–1995: fördelning utifrån förlagsgrupper
Tabell C46, s. 340. Debutantverk på förlag med fler än 5 debutanter 1976–1995
Tabell C47, s. 341. Debutantverk på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995
Tabell C48, s. 341. Debutantverk på Bonniers, Norstedts och Wahlström & Widstrand 1976–1995: fördelningen mellan män och kvinnor
Tabell C49, s. 342. Debutantverk på förlag med fler än 5 debutanter 1976–1995: fördelningen mellan män och kvinnor

Tabell D1, s. 343–357. Antalet recensioner av verk av 36 författare 1976–1995

Källor och litteratur

Otryckt material

OFFENTLIGA ARKIV

Statens ljud och bildarkiv
Aktuellt och A-ekonomi, TV-sändning 20 dec 1999 (B10602)
Bruno K Öijer och Fläskkvartetten, TV-sändning 30 nov 1988 (B5636)
Det här med det amerikanska skrattet är ganska fascinerande …, radiosändning 22 dec 1980 (L0919)
Diktafon. Poeternas radio, radiosändning 15 okt 1995 (L4571)
Hey Ängel, TV-sändning 26 nov 1986 (B10601)
Lyrikmagasinet, radiosändning 30 okt 1986 (L0923)

PRIVATA ARKIV

Sigtuna. Sigtunastiftelsens klipparkiv
Huvudgrupp: A. Bok- och biblioteksväsende; undergrupp: A3. Bokväsen; serie: Bokmarknaden
Huvudgrupp: H. Litteraturhistoria med skönlitterära arter och problem; undergrupp: H2. Skönlitterära arter och problem; serie: Lyrik, svensk och i allmänhet
Huvudgrupp: L. Biografi med genealogi; L2. Personbiografier; serie L2b. Biografier i enskilda kuvert i bokstavsföljd: Else-Britt Kjellqvist
Huvudgrupp: L. Biografi med genealogi; L2. Personbiografier; serie L2b. Biografier i enskilda kuvert i bokstavsföljd: Bruno K. Öijer

Stockholm. Bonniers förlagsarkiv
Brevkorrespondens mellan Bonniers och Yngve Aldhagen

Stockholm. Norstedts förlagsarkiv (tillgängligt via Föreningen Stockholms företagsminnen)
Brevkorrespondens mellan Norstedts och Yngve Aldhagen

Stockholm. Wahlström & Widstrand
Brevkorrespondens mellan Wahlström & Widstrand och Yngve Aldhagen

Korrespondens (brev och e-brev):

E-brev från Gunnel Furuland till författaren 7 nov 2002
Brev från Lennart Hellsing till författaren daterat 20 aug 2002
E-brev från Hans Olof Johansson till författaren 4 feb 2003
E-brev från Else-Britt Kjellqvist till författaren 29 juni 2007
E-brev från Else-Britt Kjellqvist till författaren 6 juli 2007
Brev från Lisa Nordström till författaren daterat 25 okt 2004
Brev från Jesper Söderström till författaren daterat 6 juli 2007
Kopia av brev från Yngve Aldhagen till Bonniers daterade 28 feb 1948; 16 maj 1952; 13 jan 1954; 19 feb 1969; 5 sep 1973 och 21 nov 1989
Kopia av refuseringsbrev från Bonniers till Yngve Aldhagen daterade 12 mars 1948; 26 maj 1952; 25 jan 1954; 21 mars 1969; 9 okt 1973 och 26 jan 1990
Kopia av brev från Yngve Aldhagen till Norstedts daterade 5 jan 1954 och 4 feb 1989
Kopia av refuseringsbrev från Norstedts till Yngve Aldhagen daterade 3 feb 1954 och 30 mars 1989
Kopia av brev från Yngve Aldhagen till Wahlström & Widstrand daterat 8 dec 1947
Kopia av refuseringsbrev från Wahlström & Widstrand till Yngve Aldhagen daterat 10 dec 1947

Anteckningar från samtal och intervjuer med:

Ann-Helén Aldhagen, 13 juni 2002
Helena Aldhagen, 13 maj 2002
Agardh Arvidson, 12 feb 2002
Charlotte Aquilonius, 5 nov 2002
Charlotte Aquilonius, 13 dec 2002
Bengt Berg, 3 sep 2002
Jonas Ellerström, 18 juni 2002
Per I. Gedin, 25 mars 2003
Hans Isaksson, 6 nov 2002
Bo Johansson, 13 juni 2002
Holger Lewin, 4 sep 2002
Camilla Nagler, 5 nov 2002
Camilla Nagler, 13 dec 2002
Eva Nordlinder, 30 jan 2003
Lena Pilborg, 4 juni 2002
Magdalena Rönneholm, 16 okt 2002
Lars Erik Sundberg, 15 nov 2002
Eva Tedenmyr, 12 feb 2002

Eva Tedenmyr, 19 feb 2002
Eva Tedenmyr, 22 jan 2003
Kerstin Urberg, 30 juli 2007

Övrigt

Yngve Aldhagens efterlämnade papper, kopior av betyg samt intyg ställda till författarens förfogade av Ann-Helén Aldhagen, Norrköping.
Aldhagen, Yngve, *Produktionen under 40 år 1944–1984* (odat.)
Aldhagen, Yngve, *Publicerat t.o.m. 1985. Böcker, Dikter, Sagor, Tidningsartiklar, Radioprogram, Illustrationer m.m.* (odat.)
Kopia av Svenska barnboksinstitutets statistik över utgivningen av barn- och ungdomsböcker i Sverige 2000 med utförlig information kring studiens genomförande, ställd till författarens förfogande av Eva Nordlinder
Kobra, TV-sändning 18 apr 2002

Tryckt material

Förteckningen nedan innefattar även akademiska uppsatser, oavsett tryckår. Skönlitterära verk inkluderas endast om dessa analyseras i avhandlingen, ingår i de tre analyserna av enskilda författarskap eller har relevans för metoddiskussionerna.

BIBLIOGRAFISKT KÄLLMATERIAL (INKLUSIVE WEBBMATERIAL)

ArtikelSök, www.btj.se/sb/FrontServlet?jump=asok
Det nationella biblioteksdatasystemet LIBRIS, www.libris.kb.se
Svensk bokkatalog 1976-1985. Alfabetisk avdelning, 6 volymer, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Eva Tedenmyr (Stockholm, 1994)
Svensk bokkatalog 1976-1985. Systematisk avdelning med alfabetiskt ämnesregister samt statistiska uppgifter, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Eva Tedenmyr (Stockholm, 1995)
Svensk bokförteckning 1986. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm (Stockholm/Solna, 1987)
Svensk bokförteckning 1987. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm (Stockholm/Solna, 1998)
Svensk bokförteckning 1988. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm (Stockholm/Solna, 1989)
Svensk bokförteckning 1989. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm (Stockholm/Solna, 1990)
Svensk bokförteckning 1990. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Eva Tedenmyr (Stockholm/Solna, 1991)

Svensk bokförteckning 1991. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Eva Tedenmyr (Stockholm/Solna, 1992)
Svensk bokförteckning 1992. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Eva Tedenmyr (Stockholm/Solna, 1993)
Svensk bokförteckning 1993. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Eva Tedenmyr (Stockholm/Solna, 1994)
Svensk bokförteckning 1994. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Eva Tedenmyr (Stockholm/Solna, 1995)
Svensk bokförteckning 1995. Årskatalog, redigerad av Bibliografiska avdelningen vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Catharina Melldahl (Stockholm/Solna, 1996)
Svensk bokförteckning 1996. Årskatalog, redigerad vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Catharina Melldahl (Stockholm/Solna, 1997)
Svensk bokförteckning 1997. Årskatalog, redigerad vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Catharina Melldahl (Stockholm/Solna, 1998)
Svensk bokförteckning 1998. Årskatalog, redigerad vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Catharina Melldahl (Stockholm/Solna, 1999)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 24 (1976) (Lund, 1977)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 25 (1977) (Lund, 1978)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 26 (1978) (Lund, 1979)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 27 (1979) (Lund, 1980)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 28 (1980) (Lund, 1981)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 29 (1981) (Lund, 1982)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 30 (1982) (Lund, 1983)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 31 (1983) (Lund, 1984)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 32 (1984) (Lund, 1985)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 33 (1985) (Lund, 1986)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 34 (1986) (Lund, 1987)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 35 (1987) (Lund, 1988)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 36 (1988) (Lund, 1989)

Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 37 (1989) (Lund, 1990)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 38 (1990) (Lund, 1991)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 39 (1991) (Lund, 1992)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 41 (1992) (Lund, 1993)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 42 (1993) (Lund, 1994)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 43 (1994) (Lund, 1995)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 44 (1995) (Lund, 1996)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 45 (1996) (Lund, 1997)

ÖVRIGA KÄLLOR OCH LITTERATUR

30 år med bokmaskinen, red. Gunnar Rydström (Stockholm, 2002)
Aggestam, Rolf, ”LIVET en absurd teater?”, *Aftonbladet* 26 juni 1978
Ahlinder, Kristina, ”Branschstatistiken under trettio år”, *Bokbranschen i Sverige. Utvecklingen mellan 1973 och 2003. Rapport från Svenska Bokhandlareföreningen och Svenska Förläggareföreningen* (Stockholm, 2003), s. 60–65
Ahlmo-Nilsson, Birgitta, ”Kvinnokamp och kvinnolitteratur”, *Den Svenska Litteraturen*, band III, red. Lars Lönnroth, Sven Delblanc och Sverker Göransson (Stockholm, 1999), s. 469–488
Aldhagen, Guje, *Skaldernas Skenäs* (Norrköping, 1979)
-, & Aldhagen, Yngve, *Vinden sjunger om kärlek* (Norrköping, 1954)
-, *Blå skymning* (Norrköping, 1959)
Aldhagen, Yngve, Gardtman, Rolf, Samuelsson, Carol & Wemmenhög, Baltzar, *Faber flöjt* (Norrköping, 1951)
Aldhagen, Yngve, *Östgötaland* (Norrköping, 1956)
-, *Det var i augusti* (Norrköping, 1960)
-, *Ön heter Harstena* (Norrköping, 1960)
-, *Målarens stuga* (Norrköping, 1962)
-, *Stationssamhälle* (Norrköping, 1964)
-, *Altarprydnader i Östgötakyrkor* (Norrköping, 1969)
-, *Altarprydnader i Gotlands och Upplands kyrkor* (Norrköping, 1970)
-, *Inskriptioner på sörmländska kyrkklockor* (Norrköping, 1972)
-, *Kolmårdsskogar – Bråviksvatten* (Norrköping, 1974)
-, *Ljuvt är att minnas ---* (Norrköping, 1976)
-, *Från det gamla Strångsjö* (Norrköping, 1977)
-, *Kyrkklockspoesi* (Norrköping, 1977)
-, *Öjebro* (Norrköping, 1977)

-, *Inskriptioner på Värmlands kyrkklockor* (Norrköping, 1978)
-, *Mitt gränsland heter Kolmården* (Norrköping, 1979)
-, *I sägnernas rike* (Norrköping, 1980)
-, *Inskriptioner på Dalarnas kyrkklockor* (Norrköping, 1980)
-, *Östergötlands kyrkor* (Borensberg, 1981)
-, *Södermanlands kyrkor* (Borensberg, 1983)
-, *Med ens var en livsdag förliden* (Norrköping, 1985).
-, *Skrivartorget* (Norrköping, 1985)
-, *Arioso i Katrineholm 10 år 1980–1990* (Norrköping, 1990)
-, *Porträtt* (Klockrike, 1993)
Alexandersson, Eric S., "Tre angelägna röster", *Göteborgs-Posten* 9 maj 1973
-, "Lyriskt skyfall", *Sydsvenska Dagbladet/Snällposten* 17 april 1974
-, "Lyriskt skyfall", *Göteborgs-Posten* 27 feb 1978
-, "Väglösa land och Förklädesimperiet", *Göteborgs-Posten* 16 aug 1981
Algrim, Karin, "Vi startade utan pengar och borgen!", *Arbetarbladet* 2 feb 1978
Algulin, Ingemar & Olsson, Bernt, *Litteraturens historia i Sverige* (Stockholm, 1987)
Alkling, Arne, "Lyriskt ösregn", *Göteborgs-Posten* 28 maj 1975
Altgård, Clemens, "Mysteriet med den klibbande djävulsmasken", *80-tal*, 1988:29, s. 104–109
-, "En riktigt obehaglig bok", *Sydsvenska Dagbladet* 6 feb 1998
-, "Poesi på nya villkor", *Sydsvenska Dagbladet* 25 maj 2000
Andersson, Lena, "Den största skammen är att inte vara älskad. Att erbjuda sin kärlek och bli avvisad blir en börda som är omöjlig för ett barn att bära", *Dagens Nyheter* 11 sep 1993
Andersson, Pär-Yngve, "Ofullgången samling", *Nerikes Allehanda* 22 sep 1988
-, "Romantikers mörka sånger som lyses upp av ett sällsamt ljus", *Nerikes Allehanda-Nerikes Tidningen* 5 okt 1995
Andersson, Stig, "Fångat i poesiströmmen", *Arbetarbladet* 21 mars 1975
Andersson, Ulrika, *Författarförlaget. Verksamhet och debatt 1970–1975*, Uppsala universitet, Litteraturvetenskapliga institutionen, D-uppsats, vt 1995 (Uppsala, 1995)
Andersson, Urban, "Att ha ordet i sin makt", *Svenska Dagbladet* 8 aug 1973
-, "Stenciler m.m.", *Svenska Dagbladet* 25 nov 1973
-, "Leva på kvalitet – och naivitet", Förlag i dag, *Svenska Dagbladet* 4 feb 1976
Arenander, Britt, "Varför gav du inte hellre pengarna till Vietnam, BKÖ?", *Aftonbladet* 25 jan 1975
Arvidson, Agardh, *Ifrån mörkret stiga vi emot ljuset* (Vedum, 1985)
Assarsson-Rizzi, Kerstin, *Den svenska nationalbibliografin. En utredning avseende dess omfattning, utformning och organisation med förslag till ändringar*, Rapport Kungl. biblioteket, 5 (Stockholm, 1983)
Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet. En presentation (Uppsala, 1979)
Balgård, Gunnar, "Här föddes poetry slam", *Västerbottens-Kuriren* 27 juni 2001
Beckman, Åsa "Den herrelösa dikten. 1980-talets svenska lyrik", *Nordisk kvinnolitteraturhistoria*, band IV, huvudred. Elisabeth Møller Jensen (Höganäs, 1997), s. 478–492

-, *Jag själv ett hus av ljus. 10 kvinnliga poeter* (Stockholm, 2002)
Benderix, Anna, ”Nygift poet byter land”, *Dagens Nyheter* 8 mars 2004
Bennich-Björkman, Bo, ”Förutsättningar för kort fiktionsprosa på den litterära marknaden i Sverige 1850–1914”, *Kortprosa i Norden* (Odense, 1983), s. 407–411
-, Recension av Sten Torgerson, *Översättningar till svenska av skönlitterär prosa 1866–1870, 1896–1900, 1926–1930*, *Samlaren* 1982:103, s. 123–128
-, ”Författarkarriär och litteraturfunktion i det äldre svenska samhället”, *Litteratursociologi*, red. Lars Furuland & Johan Svedjedal (Lund, 1997), 346–354
Berg, Bengt, ”Från mjölktänder till Rallarros. Betraktelse runt kulturarv och en tidskrift som en gång fanns …”, *Press på bibliotek!* 1990:2, s. 8–12
Berglund, Anne-Marie, ”Poeten och hans fotspår. Ett samtal med Hans Boij”, *Horisont* 1997:3/4, s. 8–14
Bergman, Klas, ”Stödfest med vrakpriser”, *Dagens Nyheter* 15 sep 1981
Bergman, Petter, ”Blommor och ammunition”, *Aftonbladet* 11 juni 1976
Bergsten, Staffan, *Klang och åter. Tre röster i samtida svensk kvinnolyrik* (Stockholm, 1997)
Bergström, Lasse, *Bokmärken* (Stockholm, 1998)
Bergström, Sven-Eric, ”Startar nytt bokförlag trots hård konkurrens”, *Upsala Nya Tidning* 19 nov 1975
Bernicus (sign.), ”Svepet”, *Göteborgs-Posten* 13 juni 1993
Beskow, Jan, ”Skammens roll – svensk bok som breddar perspektivet”, *Läkartidningen* 1993:38, s. 3218–3219
Billgren, Ola & Ortman, Peter, *Det vita djuret. En bild-dikt* (Lund, 1977)
Bildningsgång. Natur och Kultur 75 år, huvudred. Lars Grahn (Stockholm, 1997)
Björklund, Jenny, *Hoppets lyrik. Tre diktare och en ny bild av fyrtiotalismen. Ella Hillbäck, Rut Hillarp, Ann Margret Dahlquist-Ljungberg* (diss. Uppsala) (Eslöv, 2004)
Blomberg, Roy, ”Ett förlagshus jubilerar”, Det lilla förlaget, *Dagens Nyheter* 28 mars 1987
Blomé, Göran, ”Adam Helms jubilerar. En förläggare måste tjata. Klassisk hörnsten i 25 år”, *Svenska Dagbladet* 18 maj 1969
Boëthius, Gunilla, ”De startade eget förlag”, *Aftonbladet* 6 dec 1979
Boëthius, Ulf, ”Populärlitteraturen – finns den?”, *Brott, kärlek, äventyr. Texter om populärlitteratur*, red. Dag Hedman (Lund, 1995), s. 17–32
Bohlund, Kjell, ”Förlaget som blev en koncern”, *Rabén, Sjögren och alla vi andra. Femtio års förlagshistoria*, red. Kjell Bohlund (Stockholm, 1992), s. 209–237
Boij, Hans, ”Mjölkkannorna: Förort. Mannen utan väg 1972”, *Horisont* 1980:3, s. 22
-, ”Vinterludium”, *Horisont* 1985:4, s. 90–91
-, ”Offervilja”, *Horisont* 1997:3/4, s. 5–7
-, ”Ingen annanstans att existera har jag …”, *Bonniers Litterära Magasin* 1999:3, s. 88
-, Haikudikter”, *Horisont* 2001:3, s. 58
-, ”Man slänger …”, *Aurora* 2003:2, s. 27
-, ”Av takdroppet har …”, *Aurora* 2006:1
Boken i tiden. Betänkande av *Utredningen om boken och kulturtidskriften*, SOU 1997:141 (Stockholm, 1997)
Boken. Litteraturutredningens huvudbetänkande, SOU 1974:5 (Stockholm, 1974)

Bokförlaget Atlantis. Tjugofem år 1977–2002. Bibliografi 1977–2001, red. Lennart Rolf & Björn Wahlberg (Stockholm, 2001)
Bolinder, Jean, ”En nyfiken figur som vill bli överrumplad”, Det lilla förlaget, *Tidningen Boken* 1989/90:4, s. 22–24
-, ”Om hur äcklet står i överlevnadens tjänst”, *Skånska Dagbladet* 17 sep 2000
Boman, Monica, ”Kalejdoskop. Boken som uttryck”, *Form* 1981:8, s. 38–40
Bonnier, Karl Otto, *Bonniers, en bokhandlarefamilj. Anteckningar ur gamla papper och ur minnet*, volym 1–5 (Stockholm, 1930–1956)
Bonnier, Åke, *Bonniers. En släktkrönika 1778–1941* (Stockholm, 1974)
Borglund, Tore, ”Den romantiske bokförläggaren”, *Arbetet* 18 sep 1976
-, ”Tidens förlag profilerar sig”, *Arbetet* 20 dec 1980
-, ”Kulturfest för partisaner”, *Arbetet* 11 sep 1981
-, ”Bokbål blev bokbal”, *Arbetet* 15 sep 1981
Bourdieu, Pierre, *Les Règles de l’art. Genèse et structure du champ littéraire* (Paris, 1992)
-, *Konstens regler. Det litterära fältets uppkomst och struktur*, Moderna franska tänkare (Stehag, 2000) (franskt original *Les règles de l’art. Genèse et structure du champ littéraire*, 1992)
Branschstatistik. Svenska Förläggareföreningen 2000 (Stockholm, 2001)
Brattemo, Carl-Erik, ”Ordet som ledmotiv”, *Upsala Nya Tidning* 15 feb 1989
-, ”Ledaren och ledarfantasier”, *Upsala Nya Tidning* 2 aug 1991
-, ”Psykoanalytikers mord på författare och konstnärer”, *Upsala Nya Tidning* 15 juli 1998
Brøgger, Susanne, ”Jag gjorde skammen till skuld”, *Dagens Nyheter* 30 juni 1996
Byström, Jonas, ”Bokklubbarna”, *Bokbranschen i Sverige. Utvecklingen mellan 1973 och 2003. Rapport från Svenska Bokhandlareföreningen och Svenska Förläggareföreningen* (Stockholm, 2003), s. 29–32
Bäck, Karl-Gunnar, ”Dorotea gör succé som bokförläggare”, *Aftonbladet* 3 aug 1980
Bäckström, Lars, ”Om behovet av poetförlag”, *Författaren* 1987:2, s. 9–10
Bäckström, Per, *Aska, tomhet & eld. Outsiderproblematiken hos Bruno K. Öijer* (diss. Lund, 2003)
Bärmark, Jan, ”Litteratur i analytikerns ögon”, *PsykologTidningen* 1998:23/24, s. 26-27
Bästsäljare och hyllvärmare. Bestånd och utlåning av boktitlar med litteraturstöd 1998–2000, Rapport från Statens kulturråd 2002:2 (Stockholm, 2002)
Böcker och kulturtidskrifter 1999, Kulturen i siffror 2000:4 (Stockholm, 2000)
Böcker och kulturtidskrifter 2000, Kulturen i siffror 2001:9 (Stockholm, 2001)
Böcker och kulturtidskrifter 2001, Kulturen i siffror 2002:5 (Stockholm, 2002)
Börjlind, Rolf, *Nya Tider Nya Änglar – Samtal, dikter, manifest med och av Bruno K. Öijer, Margareta Renberg, Per Lindgren, Bernt Staf, Eric Fylkeson och Mikael Wiehe* (Malmö, 1976)
Carlson, Tom, ”Skönlitteraturen är förlagets själ”, *Folket i Bild. Kulturfront* 1989:7, s. 20
Celin, Bo, ”En gång blommade trädet”, *Helsingborgs Dagblad* 1 juni 1997
Claesson, Stig, *Dikter av signaturen Slas i Vitabergsklubbens tidning ! (Utropstecknet) 1946–1949* (Stockholm, 1978)

Collijn, Isak, *Svensk bibliografi. 1600-talet*, volym 1–2 (Stockholm, 1942–1946)
-, *Sveriges bibliografi intill år 1600*, volym 1–3 (Uppsala, 1934–1938)
Cullhed, Anders, *”Tiden söker sin röst”. Studier kring Erik Lindegrens* mannen utan väg (diss. Stockholm, 1982)
Curman, Peter, ”Förläggarsamtal (2) med Dorotea Bromberg. Hon förlägger med stövlarna på!”, *Stockholms Tidningen* 26 okt 1981
-, ”… och här kan ni köpa den”, *Stockholms Tidningen* 23 dec 1982
Dahlbäck, Kerstin, Sahlin, Gunnar & Åslund, Henrik, *Tryck, databaser och Internet. Bibliografiska sökvägar för litteraturvetare* (Stockholm, 2001)
Dahlgren, Eva, *För att röra vid ett hjärta. Sångtexter 1975–1999* (Stockholm, 2000)
Danielsson, Åke, ”Bokmarknaden i Sverige”, *Litteratursociologi. En antologi*, red. Erland Munch-Petersen (Ballerup, 1989)
Den svenska pressens historia. 4, Bland andra massmedier (efter 1945), red. Karl Erik Gustafsson & Per Rydén (Stockholm, 2002)
Dikter i Vårgårda (Vårgårda, 1986)
Edhardt, Carl-Gustaf, ”Åtta nyutkomna diktsamlingar i olika lyriska färgnyanser”, *Dagen* 27 okt 1977
Einarsson, Ann-Sofie, *Svenska Allmogeförlaget och Jules Ingelow. Ett folkligt förlag och dess skapare*, Litteratur och samhälle 29 (1993), 1 (Uppsala, 1993)
Eklund, Göran, ”Öijers samlade för tredje gången”, *Arbetet Nyheterna* 20 juni 1997
Ellerström, Jonas, ”Poesi är nödvändigt”, *Smålandsposten* 24 okt 1996
Elleström, Lars, ”Öijer närmar sig det outhärdliga”, *Sydsvenska Dagbladet* 5 okt 1995
En bok om böcker. Litteraturutredningens branschstudier, SOU 1972:80, Separat bilagedel 3 till Litteraturutredningens huvudbetänkande, 1968 års litteraturutredning, L 68 (Stockholm, 1972)
En svensk presshistoria, red. Claes-Göran Holmberg, Ingemar Oscarsson & Per Rydén (Solna, 1983)
Ericson, Gunilla, ”Kändiseri och böcker för middagskonversationer. Bokhösten 1998”, *Svensk bokhandel* 1998:23, s. 38–42 [1998a]
-, ”Tuff entreprenör som älskar böcker”, *Svensk bokhandel* 1998:23, s. 8–11 [1998b]
-, ”En beläst skåning som njuter sin Spillane”, *Svensk bokhandel* 1999:17, s. 8–11
Ericson, Gunilla & Strandberg, Hans, ”Olönsam genre sjuder av liv”, *Svensk bokhandel* 1999:20, s. 13–21
Eriksson, Göran R., ”Vårens lyriska nyheter”, *Västerbottens Kuriren* 7 maj 1973
-, ”Tre lovande debutanter”, *Göteborgs Handels- & sjöfartstidning* 1 juni 1979
Escarpit, Robert, *Sociologie de la littérature* (6 éd., Paris, 1978)
-, *Litteratursociologi*, W & W-serien (Stockholm, 1970) (franskt original *Sociologie de la littérature*, 1958)
Ewers, Annelie, ”Kontraktlösa får förlag”, *Göteborgs Handels & sjöfartstidning* 23 feb 1973
Excelsior! Albert Bonniers förlag 150 år. En jubileumskavalkad i brev, medarb. Daniel Hjorth & Håkan Attius (Stockholm, 1987)
Florin, Magnus, ”I alkemistens laboratorium”, *Expressen* 5 okt 1995
Fogelbäck, Jan, ”Hans Boij – en otidsenlig författare?”, *Fönstret* 1984:11, s. 12
Forsberg, Lasse, ”Nya dikter”, *Dagen* 30 nov 1974

Forser, Tomas, *Kritik av kritiken. Svensk litteraturkritik under 1900-talet* (Stockholm, 2002)
Frankie (sign.), ”Utplaning av bokutgivningen efter 60-talets högkonjunktur”, *Göteborgs-Posten* 31 jan 1971
Franzén, Lars-Olof, ”I spänningen mellan infantilitet och våld”, *Dagens Nyheter* 14 aug 1981
Fredriksson, Carl Henrik, ”Den urbane schamanen”, *Göteborgs-Posten* 5 okt 1995
Frimansson, Inger, ”Att upptäcka en författare kan kännas som ett mirakel”, *Svensk bokhandel* 1986:9, s. 8–10
-,”Två unga uppstickare”, *Svensk bokhandel* 1994:20, s. 22–23
Furuland, Gunnel, *Från ”Poetiska försök i hemmet” till ”Den spända strängen”. Samlingar med svenskspråkig originallyrik av kvinnliga författare 1866–1930*, Specialarbete, Bibliotekshögskolan 1989, 100 (Borås, 1989)
Furuland, Lars, ”Utgivningen av kvalitetspocketböcker 1954–1969”, *En bok om böcker. Litteraturutredningens branschstudier*, SOU 1972:80, Separat bilagedel 3 till Litteraturutredningens huvudbetänkande, 1968 års litteraturutredning, L 68 (Stockholm, 1972), s. 310–368
-, *Litteraturen i bygden. Lokala och regionala kulturmiljöer ur litteratursociologisk synpunkt*, särtryck ur: *Från kulturdagarna i Bonäs bygdegård den 27–28 juni 1977 under medverkan av Kungl. Gustav Adolfs Akademien* (Uppsala, 1978) [1978a]
-, *Skrivare i Skaraborg. En bok om amatörförfattare* (2 utök. uppl., Vara, 1978) [1978b]
-, ”Litteratur och samhälle. Om litteratursociologin och dess forskningsfält” (rev.), *Litteratursociologi*, red. Lars Furuland & Johan Svedjedal (Lund, 1997)
-, *Bergslagen i litteraturen*, Skrifter från Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 37 (Hedemora, 1998)
-, ”Bergslagen i litteraturen. Från Geijer och Fröding till Norbergare minns”, *Bergslagen som litterär miljö. Fem föreläsningar*, Martin Koch-sällskapets årsskrift, 1999 (Gagnef, 2000), s. 43–71
Furuland, Lars & Johansson, Hans Olof, ”Svensk bokutgivning under 1900-talet – en översikt”, *En bok om böcker. Litteraturutredningens branschstudier*, SOU 1972:80, Separat bilagedel 3 till Litteraturutredningens huvudbetänkande, 1968 års litteraturutredning, L 68 (Stockholm, 1972), s. 208–225 [1972a]
-, ”Utgivningen av skönlitteratur 1965–1970”, *En bok om böcker. Litteraturutredningens branschstudier*, SOU 1972:80, Separat bilagedel 3 till Litteraturutredningens huvudbetänkande, 1968 års litteraturutredning, L 68 (Stockholm, 1972), s. 226–265 [1972b]
Fyhr, Mattias, *De mörka labyrinterna. Gotiken i litteratur, film, musik och rollspel* (diss. Stockholm, 2003) (Lund, 2003)
Fylkeson, Eric, Söder, Per-Eric & Öijer, Bruno K., *mot alla odds. poesi på 70-talet* (Malmö, 1977)
-, *I åttonde huset. Livsfris i tolv rum* (Lund, 1993)
Författaren själv. Ett biografiskt lexikon av och om 1189 samtida svenska författare, red. Bo Heurling (Höganäs, 1993)
Förlagsstatistik. Resultat av provundersökning för 1998 (Stockholm, 1999)
Gardestrand, Stina & Lykke, Michael, ”Poetry Slam”, *RetorikMagasinet* 2000:6, s. 20–24

Gavelin, Ingegerd, ”Den onda eller goda ledaren?”, *Socionomen* 2002:2, s. 34
Gedin, Per I, ”Visst har Författarförlaget misslyckats (precis som vi andra)”, *Expressen* 27 jan 1971
-, ”Jag är trött på detta prat om förläggaren som en profitör!”, *Expressen* 17 feb 1971
-, *Litteraturen i verkligheten* (2 omarb. uppl., Stockholm, 1997)
-, *Förläggarliv* (Stockholm, 1999)
-, *Litteraturens örtagårdsmästare. Karl Otto Bonnier och hans tid* (Stockholm, 2003)
Gedins förlag. Utgivningen 1987–1997 (Stockholm, [1998])
Genberg, Helena, ”Tre böcker är Lena Pilborg. Borgerlig bohem som gillar deckare”, *DAST-magazine* 2000:3, s. 67–70
Gidlund, Gertrud, *Ett litet förlag* (Hedemora/Uppsala, 2002)
Godhe, Michael, *Den klibbande djävulsmasken. En undersökning av Bruno K. Öijers författarroll*, C-uppsats, Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet, ht 2004 (Uppsala, 1994)
-, ”En smärtsam bok fylld med livsäckel och leda”, *Norrskensflamman* 22 jan 1998
Grahn, Lars, ”Lyriken, Anita och affärerna. Betraktelser av en före detta okommersiell”, *Svensk bokhandel* 1983:23, s. 22–23
Grosskopf, Anna, ”Lennart Frick, Fripress. Nödvändiga böcker nog”, *Svenska Dagbladet* 13 jan 1985
Groth, Östen, ”Skrivarförlaget i myt och verklighet”, *Norrländska Socialdemokraten* 17 sep 1990
Grönborg, Peter, ”Poetry Slam stärker poetens yrkesroll”, *Slam! Handbok för estradpoeter*, red. Peter Grönborg (Borås, 2000), s. 5–9
Gunder, Anna, *Hyperworks. On Digital Literature and Computer Games* (diss.), Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 48 (Uppsala, 2004)
Gunnarsson, Björn, ”Bakhåll. Ett stort kontaktnät”, Det lilla förlaget 3, *Göteborgs-Posten* 29 sep 1986
-, ”Viskningar och rop”, *Göteborgs-Posten* 7 okt 1986
-, ”Replik”, *Göteborgs-Posten* 16 okt 1986
Gustafsson, Lars, ”Nu kommer poesin från Värmland igen”, *Expressen* 25 jan 1975
-, ”Rättvisa åt Bruno K Öijer!”, *Svenska Dagbladet* 14 jan 1991
Gustavsson, Krister, ”Kultursidorna, bokförlagen och kvalitetslyriken”, *Ikoner* 2001:4, s. 43–44
Günther, Johan, ”Full jämnt och gränslöst föraktfull”, *Aftonbladet* 26 juli 1978
Gyllenhak, Ulf, ”Västsvenska förlag. Zindermans”, *Göteborgs-Tidningen* 5 juli 1979
Hagström, Lars, ”När ordet rör sig står poeten stilla – eller hur gör man?”, *Slam! Handbok för estradpoeter*, red. Peter Grönborg (Borås, 2000), s. 22–37.
Hahn, Tithi, ”BIS’ och Proprius’ utgivning av nutida musik”, *Nutida musik* 1988/89, s. 50–54
Halldin, Alf, ”Förlagstjänst ger upp”, *Göteborgs-Posten* 25 april 1978
Halldin, Magnus, ”Ett samlat motstånd”, *Östgöta Correspondenten* 15 maj 1997
-, ”En roman, kort och gott”, *Östgöta Correspondenten* 4 dec 1997
Hallert, Kerstin, ”Nytt bokförlag söker upp författarna och ger insyn”, *Svenska Dagbladet* 2 juni 1970
Hansson, Bob, ”Poängen med poetry slam är inte poängen”, *Dagens Nyheter* 17 okt 1998

Hansson, Maria, ”Brutus Östling på bokförlaget Symposion: - Det jag ger ut står jag för”, Från manus till bok, *Sydsvenskan* 5 feb 1989
Hansson, Pär, *Feromonerna* (Örebro, 1986)
Harding, Gunnar, ”Sånger för anarkismen och Jungs kompass”, *Lyrikvännen*, 1994:1/2, s. 27–38
Harding, Gunnar & Kåks, Olle, *Bilddikt* (Stockholm, 1978)
Hedlund, Tom, ”Att vara ingen”, *Svenska Dagbladet* 14 aug 1981
Hedman, Dag, ”Bibliografering av populärlitteratur”, *Tidskrift för litteraturvetenskap* 1997:2, s. 75–79
Heggestad, Eva, *Fången och fri. 1880-talets svenska kvinnliga författare om hemmet, yrkeslivet och konstnärskapet* (diss.), Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 27 (Uppsala, 1991)
Hellsing, Lennart, *Fem Prinsar* (Saltsjö-Duvnäs, 1979)
-, *Fem Prinsar* (Stockholm, 1980)
Hellsing, Lennart & Östmar, Tommy, *Bananbok* (Stockholm, 1983)
Henriksson, Karin, ”Trevis recept. Kvinnolitteratur och god likviditet”, *Svenska Dagbladet* 20 maj 1980
Henrikson, Paula, *Textkritisk utgivning. Råd och riktlinjer* (Stockholm, 2007)
Henriksson, Ulla, ”Där romanen trängs mellan öl och korv”, *Upsala Nya Tidning* 29 april 1980
Henschen, Helga, *Flygblad. Bilder och dikter om motstånd, livsmod, glädje, solidaritet, fred och kultur* (Stockholm, 1982)
-, *Uppviglingar. Bilder, pratbubblor och dikter* (Stockholm, 1984)
Herrar Wahlström & Widstrand. Brev till förlaget 1884–1984, red. Andreas Gedin (Stockholm, 1984)
Hertel, Hans, *500.000£ er prisen. Bogen i mediesymbiosens tid*, The Adam Helms lecture 1995 (Stockholm, 1995/København, 1996)
Holmek, Yngve & Holmek, Solveig, *Östergyllen i dikt och ton* (1978) [fonogram]
Holmek, Yngve, *På fyra lösa strängar* (Klockrike, 1986)
Holmqvist, Bengt, ”Tio lyriker”, *Stockholms-Tidningen* 3 dec 1951
-, ”Upp ur underjorden – men bara med en fot”, *Dagens Nyheter* 17 maj 1974
-, ”En plats där ’Du Har Tappat Biljetten Redan Innan Teatern Är Byggd’”, *Dagens Nyheter*, 14 juni 1976
Holmström, Bengt, *Statligt litteraturstöd* (Ds U 1977:14) (Stockholm, 1977)
Håkansson, Gabriella, ”Öijer i otakt”, *Helsingborgs Dagblad* 3 dec 1997
Isaksson, Roy, ”Skribentens klagan”, Bokbranschen – en artikelserie, *Smålandsposten*, 6 mars 1998
Jacobsson, Sten, ”Rallarros 10 år”, *Vår lösen* 1983:8, s. 459–460
-, ”Med en ensamhet som brinner”, *Hallandsposten* 23 okt 1995
-, ”Psykoanalysen kan inte förklara hur konst skapas”, *Sundsvalls Tidning* 22 maj 1998
Janson, Mårten, ”Underbemanning på KB ger missvisande statistik”, *Svensk bokhandel* 2002:14, s. 11
Johansson, Hans Olof, *Svensk lyrik 1931–1960. En översikt av originalutgivningen i bokform*, Litteratur och samhälle 5 (1969), 63 (Uppsala, 1969)
-, ”Utgivning av lyrik 1965–1970”, *En bok om böcker. Litteraturutredningens branschstudier*, SOU 1972:80, Separat bilagedel 3 till Litteraturutredningens huvudbetän-

kande, 1968 års litteraturutredning, L 68 (Stockholm, 1972), s. 266–275 [1972a]
-, ”Utgivningen av böcker i massmarknadsserier 1965–1970”, *En bok om böcker. Litteraturutredningens branschstudier*, SOU 1972:80, Separat bilagedel 3 till Litteraturutredningens huvudbetänkande, 1968 års litteraturutredning, L 68 (Stockholm, 1972), s. 276–309 [1972b]
-, *Bokens väg. En översikt i Litteraturutredningens spår* (Stockholm, 1974)
-, ”Utgivningen av skönlitteratur 1965–1976”, bilaga C i Bengt Holmström, *Statligt litteraturstöd* (Ds U 1977:14) (Stockholm, 1977), s. 162–175
-, *Utgivningen av populärpocketböcker 1965–1974*, Litteratur och samhälle 13 (1977), 3 (Uppsala, 1978)
Johansson, Rune, ”Maskinen som dansar efter författarens pipa”, *Dagens Nyheter* 3–9 feb 1979
Johansson, Åsa, *”Om nån skulle komma fram till mig och säga att: du är bara en image – så skulle jag slå till honom”. En undersökning av Bruno K. Öijers poetroll och position som poet med utgångspunkt från Pierre Bourdieus fältteori*, D-uppsats, Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet, vt 2000 (Uppsala, 2000)
-, ”Lyriken – en folklig rörelse? Utgivningen av diktsamlingar på eget förlag i Sverige 1976–1995”, *Edda. Nordisk tidskrift for litteraturforskning* 2005:3, s. 287–302
Johnsson, Arne, ”Med rent guld i pennan”, *Göteborgs-Tidningen* 16 maj 1997
Jonsgården, Kenneth, ”Reportage som poesi och kylig samhällsdikt”, *Dala-Demokraten* 5 maj 1973
-, ”Coeckelbergs tuppar – hur orkar han?”, *Arbetarbladet* 7 juli 1977
-, ”Lyrik en drömvärld. Debut mellan istider”, *Arbetarbladet* 21 nov 1977
-, ”Lyriksamlingar som drunknar i vårbokflödet”, *Arbetarbladet* 15 juni 1979
Jonsson, Gunilla, ”Nationella bibliografier, nationalbibliotek & nationalbibliografi”, *Biblioteksbladet* 1995:1, s. 4–5
Josefsson, Göran, ”Bondekooperationen och LT:s förlag”, *Skånska Dagbladet* 3 jan 1990
Jubileumsklippbok. Bokförlaget Trevi. 25 års personlig utgivning 1971–1996 (Stockholm, 1996)
Jändel, Bengt, ”Klen hembygdslyrik”, *Norrköpings Tidningar* 25 okt 1956
Jönsson, Ulf, ”Bokutgivning – en del av livshållningen”, *Arbetarbladet* 19 aug 1980
-, ”Rallarros framväxt. Från en tältplats i Delsbo till en lägenhet på Sätra”, *Arbetarbladet* 21 aug 1980
-, ”Slumpen gjorde honom till bokförläggare. Men än är Fripress ett experiment”, *Arbetarbladet* 28 aug 1980
-, ”Inferi 10 år. Största besvikelsen när Lundkvist stoppade nyutgivning av Fem Unga”, *Arbetarbladet* 11 sep 1980
-, ”En självupptagen harmlös pratkvarn”, *Arbetarbladet* 1 dec 1986
-, ”Jubilerar som Nobelpris?”, *Arbetarbladet* 29 sep 1987
Kantor, Jan, ”En maskin för det fria ordet”, *Arbetarbladet* 13 april 1978
Karlsson, Jan, ”Den omutlige”, *Kristianstadsbladet* 5 okt 1995
Karlsson, Sune, ”För hemskt för att vara sant?”, *Sydsvenska Dagbladet/Snällposten* 2 maj 1978
Karlsson, Tom, ”Lika bra som Werner Aspenström …”, *Finsk tidskrift* 1992:1/2, s. 46–61

Kjellqvist, Else-Britt, ”Stängda dörrar”, *Lyrikvännen* 1971:6, s. 23
-, ”Parallellmöte”, *Folket i Bild* 1974:2, s. 15
-, ”Patriarkatets representanter. Min tvillingbror och jag”, *Författarförlagets Tidskrift* 1976:1/2, s. 54 [1976a]
-, ”Tretton år”, *Fönstret* 1976: 7, s. 19 [1976b]
-, ”Bly”, *Arbetaren* 1980:51/52, s. 20 [1980a]
-, *David* (Stockholm, 1980) [1980b]
-, *Davids sommar* (Stockholm, 1981) [1981a]
-, *Lögnen har ögon* (Stockholm, 1981) [1981b]
-, ”Roseneld. Krossat glas”, *Hjärnstorm* 1983:18, s. 10
-, ”Dikter”, *Horisont* 1989:6, s. 15 [1989a]
-, *Jordmannen* (Stockholm, 1987)
-, *Faller handens skugga* (Stockholm, 1988)
-, *Ledaren på den inre scenen. Den nye ledaren i psykoanalytisk belysning* (Stockholm, 1989, ny utg. 2001 med titeln *Ledaren på den inre scenen. Psykoanalytiska perspektiv på grupper och ledarskap*)
-, ”De hål varur liv uppstår. Om tomheten och det poetiska skapandet”, *Horisont* 1991:4, s. 19–29
-, ”Men ur den skammen”, *Vår lösen* 1993:1, s. 6–12 [1993a]
-, *Rött och vitt. Om skam och skamlöshet* (Stockholm, 1993, ny rev. utg. 2006) [1993b]
-, *Ditt ansikte bland öarna* (Stockholm, 1994)
-, ”Den kvinnliga skammen”, *Kvinneforskning*, Oslo, 1995:2, s. 74–80 [1995a]
-, ”Leonardo och Freud. En psykoanalytisk betraktelse”, *Vår lösen* 1995:2/3, s. 167–174 [1995b]
-, ”När den inre världen hotas”, *Ungdomstid* 1995:4, s. 37–43 [1995c]
-, ”... ur förbjudna källor. Om det konstnärliga skapandets psykologi”, *Horisont* 1995:2, s. 4–16 [1995d]
-, *Rødt og hvidt. Om skam og skamløshed*, övers. Anna Marie Kalsbøll (Köpenhamn, 1996)
-, ”Döden – en generationsklyfta och Freud”, *Vår lösen* 1997:2/3, s. 149–155 [1997a]
-, ”Den tiden. Boplats. Ytterst i havet. Krater”, *Vår lösen* 1997:7, s. 502–503 [1997b]
-, ”Flyg högre, flyg högre. Psykotisk konst – finns den?”, *Horisont* 1997:1, s. 46–52 [1997c]
-, ”Beredelse. Återtagande”, *Bonniers Litterära Magasin* 1999:1, s. 58
-, *Döda fåglar flyger inte. Om gränser för det mänskliga* (Stockholm, 2000)
-, *De får vingar. Anden och psykoanalysen – en civilisationskritik* (Stockholm, 2004) [2004a]
-, ”Till O”, *Lyrikvännen* 2004:3, s. 94 [2004b]
Klemming, Gustaf, *Sveriges bibliografi 1481–1600*, Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet, 10:1–4 (Uppsala, 1889–1927)
Kollberg, Bo-Ingvar, ”Självutgivande debutdikter”, *Upsala Nya Tidning* 23 sep 1981
Kosofsky Sedgwick, Eve, *Between Men. English Literature and Male Homosocial Desire* (New York, 1985)
Krook, Hans, ”Författarnas gör det själv”, *Svenska Dagbladet* 18 feb 1976
Kulturstatistik 2000, Kulturstatistik. Statens kulturråd, 1977– (Stockholm, 2000)
Kulturstatistik 2002, Kulturstatistik. Statens kulturråd, 1977– (Stockholm, 2002)

Kvinnobilder, Förstamajboken (Stockholm, 1975)
Kvinnor skriver. En bok om några av Trevis kvinnliga författare och deras böcker (Stockholm, 1977)
Kåreland, Lena, *En sång för att leva bättre. Om Lennart Hellsings författarskap*, Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet, 75 (Stockholm, 2002)
Kära Du! Svenska folkets dikter om brev och vänskap (Stockholm, 1986)
Kärfve, Eva, ”Skäms – och du blir en bättre människa”, *Sydsvenska Dagbladet* 19 juli 1993
König, Arne & Winkler; Lasse, ”Cavefors ande vilar över Lund. Lundaförlagen”, *Svensk bokhandel* 1997:2, s. 13–26
Lagercrantz, Agneta, ”Förläggaren som int’ flytt. Satsar hårt på Norrland”, *Svenska Dagbladet* 25 maj 1981
Lagerlöf, Karl Erik, ”På eget förlag”, *Göteborgs Handels- & sjöfartstidning* 8 mars 1973
Lamberth, Pia, ”Som ensamma fyrar i natten?”, *Tidskrift för litteraturvetenskap* 1991:3, s. 31–42
Landquist, John, ”Billighetslitteraturen och den litterära överproduktionen”, *Tidskrift för det svenska folkbildningsarbetet* 1913:2, s. 252–258
Larsson, Björn H., ”En genomskinlig kvinna i grått slog följe med mig …”, *Hemmets Journal*, 1983:43, s. 6–7
Larsson, Markus, ”Bruno K. Öijer kör hårt”, *Aftonbladet* 28 nov 1999
Larsson, Mats, *Bonniers. En mediefamilj. Förlag, konglomerat och mediekoncern 1953–1990* (Stockholm, 2001)
Lauritzson, Gun, ”Årets största praktgräl”, *Aftonbladet* 8 juni 1980
Leifsdotter Lundmark, Emma, ”’Sin hela glans ifrån det otillgängliga’. Obegriplighetsdebatterna 1946 och 1988: Lyrik, dynamik och struktur”, D-uppsats, Avdelningen för litteraturvetenskap, Institutionen för Tema, Linköpings universitet, vt 2000 (Linköping, 2000)
Letmark, Peter, ”En originell sanningssägare”, *Kvällsposten* 15 maj 1997
Lindberg, Fredrik, ”Missionsbokhandeln skyltar om”, *Svensk bokhandel* 1996:27, s. 13–24
-, ”Trängt läge för CeWe-förlaget”, *Svensk bokhandel* 1998
Lindberg, Ulf, *Rockens text. Ord, musik och mening* (diss. Lund), Symposion bibliotek, Kulturhistoriskt bibliotek (Stockholm/Stehag, 1995)
Lindgren, Bo, ”Dikt och sanning”, *Göteborgs-Posten* 16 okt 1986
Lindström, Börje, ”Förlagsexperiment i Bollnäs”, *Västerbottens-Kuriren* 12 okt 1973
Lindström, Kristina, ”Intervju Bruno K. Öijer”, *ETC* 1981:7, s. 76
Lindung, Yngve, ”Dagspresskritiken och försäljningen av skönlitteratur för vuxna” *PPB* 1993:5, s. 24–32 [1993a]
-, ”Den angloamerikanska litteraturens dominans”, *Kulturrådet* 1993:5, s. 16–31 [1993b]
-, ”Dominansförhållanden på det vuxenlitterära fältet”, *MedieNotiser* 1994:1, s. 29–44 [1994a]
-, ”Skönlitteraturkritik i dagspressen”, *Författaren* 1994:8, s. 22–23, 29 [1994b]
-, ”Kritiken och bokförsäljningen”, *Författaren* 1995:1, s. 23–25 [1995a]
-, ”Underhållningsromanernas dominans”, *Författaren* 1995:2, s. 12–15 [1995b]

-, ”Skönlitteraturens vägar”, *Ordning, redbarhet och snabb expedition*, Stockholm 1995, s. [167]–180 [1995c]
Linnström, Hjalmar, *Svenskt boklexikon. Åren* 1830–1865, volym 1–2 (Stockholm, 1883–1884)
Ljungberg, Lotta, ”Sätter ord på intensiva känslor”, *Dagbladet* 19 juni 1997
Lorentzen, Sven-Olof, ”Lund sjuder av litterärt liv. Rapport från en lundensare i förskingringen”, *Sydsvenska Dagbladet/Snällposten* 21 juni 1983
Lundberg, Annika, ”Tre böcker – en ensam lokalpatriot”, Bok & bibliotek 87, *Göteborgs-Posten* 22 aug 1987
Lundberg, Kristian, ”Lyriken i Sverige. Konstform i ett ingenmansland”, *Smålandsposten* 22 okt 1996
-, ”Förnekelse blir handling”, *Kristianstadsbladet* 15 maj 1997
-, ”Nedstigning till helvetet samtiden”, *Kristianstadsbladet* 1 dec 1997
Lundberg, Stefan, ”Strider för kulturen i snapphaneskogen”, *Göteborgs-Posten* 28 jan 1985
Lundevall, Karl-Erik, *Från åttital till nittital. Om åttitalslitteraturen och Heidenstams debut och program* (diss. Stockholm, 1953)
Lundgren, Hj[almar], ”Norrköpingspoeter?”, *Norrköpings Tidningar* 27 nov 1951
Lundh, Lasse, *Nitroglycerin. Dikter och teckningar från hjärtat* (Lindesberg, 1982)
-, *Frukost i allemansrätten. Gröna ord av Lasse Lundh* [ort och år ej angivet]
[-], *Rapport från en själ* [ort och år ej angivet]
Lundkvist, Gunnar, *Klas Katt i Hell City* (Stockholm, 1979)
Luthersson, Peter, ”I litteraturkrisens spår – nedslag i 1970- och 1980-talens textvärld”, *Den Svenska Litteraturen*, band VI, red. Lars Lönnroth och Sverker Göransson (Stockholm 1993), s. 263–288
-, ”Från litteraturkris till litteraturkris – nedslag i textvärlden efter 1970”, *Den Svenska Litteraturen. Medieålderns litteratur 1950–1985*, band III, red. Sven Delblanc, Sverker Göransson & Lars Lönnroth (Stockholm, 1999), s. 595–630
Lång, Helmer, ”Ett förlag som slåss mot kiosklitteraturen”, *Skånska Dagbladet* 22 maj 1977
Lång, Olof, ”’Förlaget är en förädlingsanstalt’”, *Sundsvalls tidning* 1 apr 1999
Malmberg, Lena, *Från Orfeus till Eurydike. En rörelse i samtida svensk lyrik* (diss. Lund, 2000)
Malmström, Lars, ”Det här är verkligen författarens eget förlag”, *Svenska Dagbladet* 21 jan 1977
Malmöligan. En originalantologi (Lund, 1992)
Martin, Charlie & Vicar (sign.), ”Poetisk rättvisa”, *Kalle Anka & C:o*, 1996:25, s. 5–16
Meidal, Björn, *Recensionsavdelningen i Bonniers Litterära Magasin 1963–1970. En kvantitativ-statistisk studie*, trebetygsuppsats, Litteraturvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet, ht 1972 (Uppsala 1972)
Melin, Inger, ”Från punk till världens poesi”, *Borås tidning* 30 mars 2001
Modig, Jonas, ”Om att ge ut lyrik”, *Det roliga börjar hela tiden. Bokförläggare Kjell Peterson 60 år den 20 december 1996* (Stockholm, 1996)
Molin, Kari, ”Passioner över klassgränserna”, *Dagens Nyheter* 1 dec 1993
Monié-Nordin, Karin, ”René, hur vågar du?”, *Arbetarbladet* 13 dec 1972
Mortensen, Per, ”Poeten som kör dikterna live på scen”, *Dagens Nyheter* 17 feb 1984

Mossberg, Maja-Brita, *En bok i sänder. Print on demand*, Teldok rapport, 122 (Stockholm, 1998)
Mählqvist, Stefan, *Böcker för svenska barn 1870–1950. En kvantitativ analys av barn- och ungdomslitteratur i Sverige* (diss. Uppsala), Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet, 5 (Stockholm, 1977)
-, ”Bokmarknadens nya moguler” (1988, ny tr. 1997), *Litteratursociologi*, red. Lars Furuland & Johan Svedjedal (Lund, 1997)
Nathéll, Ingrid, ”Han planerar att öppna ny bokhandel. Lundaförlag satsar på kritisk litteratur”, *Sydsvenska Dagbladet Snällposten* 16 okt 1986
NGN (sign,), ”I dag sjösätter Alba”, *Sydsvenska Dagbladet/Snällposten* 15 mars 1977
-, ”Coeckelberghs lever vidare”, *Sydsvenska Dagbladet/Snällposten* 3 feb 1979
Nilsson, Eja, ”Alltid någon som tycker en bok är bra”, *Svenska Dagbladet* 12 aug 1981
Nilsson, Nils Gunnar, ”Hur ska bokstödet se ut?”, *Kvällsposten* 13 feb 1971
-, ”Alltid finns det nån bok att snacka om”, *Sydsvenska Dagbladet/Snällposten* 12 juni 1972
Nordlund, Eva, ”Skrivarförlaget – en fågel Fenix?”, *Norrländska Socialdemokraten* 29 mars 1990
Norstedts tryckeri och förlag under 170 år, red. Göran von Knorring (Stockholm, 1994)
Ny dikt i Småland, red. Sune Karlsson, Smålands författarsällskaps skriftserie, 7 (Nye, 1981)
Nydahl, Thomas, ”Jonas satsar på de ungas kärlek till litteraturen”, Enmansförlagen, *Kvällsposten* 9 jan 1986
-, ”Beatgenerationen lever!”, Enmansförlagen, *Kvällsposten* 5 feb 1986
Nyström, Rolf, *Köp dig ett ex-* (Degerfors, 1985)
Olofsson, Tommy, ”Öijers debutroman – en besvikelse”, *Göteborgs-Tidningen* 22 juli 1978
-, ”Arketypisk arkipelag med psykologiska råd”, *Svenska Dagbladet* 14 sep 1994
Olsson, Anders, *Skillnadens konst. Sex kapitel om moderna fragment* (Stockholm, 2006)
Olsson, Bror, ”Översättningslitteraturens roll i Sverige”, *Biblioteksbladet* 1936:21, s. 5–10
Olvång, Bengt, ”Titta! Här kommer ett helt bokförlag!”, *Aftonbladet* 4 feb 1980
Orre, Ingvar, ”Dorotea B, som förlägger Messenius, påven och Eld”, Bokfolk, *Dagens Nyheter* 30 maj 1979
-, ”Sport, lyrik och utredningar”, *Dagens Nyheter* 30 nov 1981
-, ”Alla småförläggare bör köpa en bondgård”, *Dagens Nyheter* 7 dec 1981
-, ”Böcker är som reservdelar till bilar av märket Jaguar”, *Dagens Nyheter* 28 dec 1981
Osign., ”Andhämtning efter julfloden”, *Svensk bokhandelstidning 72–74 1866–1903*, 1924:3, s. 14 [1924a]
Osign., ”Den skönlitterära julfloden i siffror”, *Svensk bokhandelstidning 72–74 1866–1903*, 1924:47, s. 266 [1924b]
Osign., ”Diaks bokförlag blir AB Verbum”, *Svenska Dagbladet* 30 dec 1967
Osign., ”En unik röst och aldrig förut sedda bilder”, *Östgöta Correspondenten*, 27 maj 1995

Osign., ”Eremitpress nytt förlag”, *Göteborgs-Posten* 23 feb 1973
Osign., ”Fyra författare bildar nytt förlag. Hjälper refuserade”, *Dagens Nyheter* 23 feb 1973
Osign., ”Kultpoet får lyrikpris”, *Aftonbladet* 27 nov 1999
Osign., ”Nu har Dorotea sålt sitt förlag”, *Arbetet* 16 sep 1983
Osign., ”Taubepriset”, *Svenska Dagbladet* 6 aug 1997
Padel, Ingrid, ”Kyrkor i Sörmland”, *Svenska Dagbladet* 17 okt 1983
Palm, Magnus, ”När Norstedts tog upp kampen”, *Svensk bokhandel* 1993:28, s. 4–7, 12–15
-, ”Det litterära kooperativets uppgång, nedgång och fall. En historia i två delar”, *Svensk bokhandel* 1994:9, s. 14–24 [1994a]
-, ”Författarförlaget (del 2). Marknaden tar allt”, *Svensk bokhandel* 1994:10, s. 14–23 [1994b]
Palmqvist, Bertil, ”Nu kan du unna dig en bok. Kostar bara en krona”, *Arbetet* 25 jan 1977
Pernow, Bengt, ”Några minnen från ett 35-årigt styrelseuppdrag”, *Bildningsgång. Natur och Kultur 75 år* (Stockholm, 1997), s. 15–32
Persson, Göran, ”Jacob Boëthius”, *Musik* 1998:9, s. 7
Peterson, Bo, *Pan på Riddarholmen. Norstedts 1910–1973* (Stockholm, 1998)
Pettersson, Jan-Erik, ”Femtio år med Bokförlaget Forum”, *Svensk bokhandel* 1994:20, s. 12–21
Peurell, Erik, *En författares väg. Jan Fridegård i det litterära fältet* (diss. Uppsala), Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 39 (Stockholm, 1998)
-, *Users and Producers on Line. Producing, Marketing and Reading Swedish Literature Using Digital Technology*, Acta Bibliothecæ regiæ Stockholmiensis, 64 (Stockholm, 2000)
Planhammar, Per, ”Sändningar från källarhålet”, *Göteborgs-Posten* 12 jan 2006
Populärfiktion i Sverige 1830–1970. Medier, produktion, spridning, struktur och funktioner. Presentation av ett forskningsprojekt (Uppsala, 1977)
Printz-Påhlson, Göran, ”Poesin och den muntliga framställningens roll”, *Svenska Dagbladet* 9 dec 1990
Rabén, Sjögren och alla vi andra. Femtio års förlagshistoria, red. Kjell Bohlund (Stockholm, 1992)
Ramel, Povel, *Lingonben. Åtta lådor poesi* (Höganäs, 1978)
-, *Förflerade lingonben. Åtta lådor poesi* (2 utök. uppl.) (Stockholm, 1992)
Razzellimerickar, urval av Per Berglund & Claes Vogel (Stockholm, 1985)
Reberg, Arne, ”En tioåring som har blivit stor”, *Expressen* 22 april 1979
Reis, Mikael van, ”Kvalitet säljer sig själv”, *Göteborgs-Posten* 2 nov 1986
Ridderstad, Per S., ”Vad är tillfällesdikt? En kort historik”, *Personhistorisk tidskrift* 1980:76/3
Rindberg, Lo, ”Anarkistpoeten som blev den store kultförfattaren”, *Länstidningen Östersund* 26 nov 1997
Rinman, Sven, *Studier i svensk bokhandel. Svenska bokförläggareföreningen 1843–1887* (diss. Stockholm, 1951)
-, ”Förlagsverksamheten”, *Den svenska boken 500 år* (Stockholm, 1983)

Rittvall, Yvonne, ”Ingen förlagskris i Skellefteå. Tre förläggare ger ut 30-talet titlar per år”, *Västerbottens-kuriren* 5 apr 1997
Roland, Brita, *Ännu spelar syrsan* (Järpås, 1988)
Rosell, Gunnar, ”Sune Stigsjöö – chansaren”, *Aftonbladet* 5 dec 1971
Rosendahl, Tony, ”Tig ihjäl Öijers pajaskonster”, *Göteborgstidningen*, 29 jan 1975
Rönneholm, Tommy, ”En varsamhet i tillståndet”, *Karlshamns Allehanda* 14 okt 1995
Sandell, Håkan, ”Svenska estradpoeter borde pröva folkligt versmått”, *Svenska Dagbladet* 31 maj 2000
Sarrimo, Cristine, ”Heder åt Öijers konsekvens”, *Svenska Dagbladet* 27 nov 1997
Schenck, Karin von, ”Här är inget ämne för snävt”, *Svenska Dagbladet* 20 nov 1980
Schiffrin, André, *Förlag utan förläggare*, övers. Lillemor Ganuza Jonsson (Stockholm, 2001) (engelskt original *The Business of Books. How International Conglomerates Took Over Publishing and Changed the Way We Read*, 2000)
Schmidt, Lars, ”Två sköna förlorare jagar ett förlag”, *Svensk bokhandel* 2005:12, s. 18–27
-, ”Tre Böcker. Förlag i närbild”, *Svensk bokhandel* 2006:3, s. 11
Självskrivet. Av amatörförfattare i Oskarshamnstrakten (Oskarshamn, 1981)
Sjögren, P. Jonas, ”Andra återförsäljare och förlagens direktförsäljning”, *Bokbranschen i Sverige. Utvecklingen mellan 1973 och 2003. Rapport från Svenska Bokhandlareföreningen och Svenska Förläggareföreningen* (Stockholm, 2003), s. 33–37
SL (sign.), ”Wahlén rasar mot kulturrådet. Settern utan statsstöd – bara ’säkra kort’”, *Helsingborgs dagblad* 10 maj 1984
Slam! Handbok för estradpoeter, red. Peter Grönborg (Borås, 2000)
Slamtologi. Poetry Slam 1998, red. Eva Leandersson (Slöinge, 1998)
Statistisk årsbok för Sverige Årg. 64 (1977) (Stockholm, 1977)
Statistisk årsbok för Sverige Årg. 71 (1985) (Stockholm, 1984)
Statistisk årsbok för Sverige Årg. 81 (1995) (Stockholm, 1994)
Statistisk årsbok för Sverige. Årg. 88 (2002) (Stockholm, 2001)
Steiner, Ann, *I litteraturens mittfåra. Månadens bok och svensk bokmarknad under 1970-talet* (diss. Göteborg, 2006)
Steinick, Karl, ”Frihet och ensamhet”, *Helsingborgs Dagblad* 1 april 2001
Steinsaphir, Marianne, ”Magnus Bergh, förläggare. Från Arbetarkultur till Bonniers”, *Svensk bokhandel* 1995:16, s. 6–8
”Stjärnstopp i Koopers anda”, Kulturföreningen Slam Café (Stockholm, 2002) [fonogram]
Stolpe, Staffan, ”Det menlösa 70-talet”, *Nya Wermlands-Tidningen* 2 april 1977
Ström, Eva, ”Ballad i dov prakt”, *Svenska Dagbladet* 5 okt 1995
Sturm, Claes, ”Tre Böcker blev femtio”, *Dagens Nyheter* 12 nov 1986
Sundblad, Ulf, *Från postilla till pocket. Den svenska frikyrklighetens [litteratur]historia cirka 1830–1980* (Dyltabruk/Helsingborg, 1992)
Sundelin, Anders, ”Drömmen om författarskapet”, *Svensk bokhandel* 1998:12, s. 7–12
Sundin, Staffan, *Konsolidering och expansion 1930–1954. Bonniers – en mediefamilj* (Stockholm, 2002)
Svedjedal, Johan, *Prosa mellan krigen. Förstagångsutgivningen av svensk prosafiktion*

i original i bokform för vuxna 1916–1940, Litteratur och samhälle, 18 (1982), 2 (Uppsala, 1982)
-, *Almqvist – berättaren på bokmarknaden. Berättartekniska och litteratursociologiska studier i C.J.L. Almqvists prosafiktion kring 1840* (diss.), Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 21 (Uppsala, 1987)
-, *Almqvists* Det går an *och konsten att överleva. En texthistorik*, Litteratur och samhälle 24/25 (1988/1989), 1/2 (Uppsala, 1989)
-, *Bokens samhälle. Svenska bokförläggareföreningen och svensk bokmarknad 1887–1943*, volym 1–2 (Stockholm, 1993)
-, *Författare och förläggare och andra litteratursociologiska studier* (Hedemora, 1994) [Finns även publicerad i pocket i *Tänkta världar. Samlingsvolym*, Stockholm, 2004]
-, *Gurun och grottmannen och andra litteratursociologiska studier. Om Birger Sjöberg, Vilhelm Moberg, Bruno K. Öijer, Sven Delblanc, Bob Dylan och Stig Larsson* (Stockholm, 1996) [Finns även publicerad i pocket i *Tänkta världar. Samlingsvolym*, Stockholm, 2004]
-, "Ett förlag och dess idéer. Natur och Kultur och svensk bokmarknad" i *Bildningsgång. Natur och Kultur 75 år* (Stockholm, 1997), s. 35–64
-, *The Literary Web. Literature and Publishing in the Age of Digital Production. A Study in the Sociology of Literature*, Acta Bibliothecæ regiæ Stockholmiensis, 62, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 42 (Stockholm, 2000)
-, *Den sista boken* (Stockholm, 2001)
-, "Kommissionssystemets epok – svensk bokbransch 1843–1970", *Bokbranschen i Sverige. Utvecklingen mellan 1973 och 2003. Rapport från Svenska Bokhandlareföreningen och Svenska Förläggareföreningen* (Stockholm, 2003), s. 8–13
Svedlund, Bo, "Skam och skuld är tätt sammanvävda", *Skånska Dagbladet* 17 juli 1994
Swensk bibliographi för år 1859 eller allmän förteckning öfver utkomna böcker, gravurer, kartor, stentryck och musikalier (Stockholm, 1861)
Swensk bibliographi för år 1861 eller allmän förteckning öfver utkomna böcker, gravurer, kartor, stentryck och musikalier. Utgifwen af boktryckeri-societeten (Stockholm, 1862)
Svensk bokförteckning 2003. Årskatalog, redigerad vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Gunilla Evers & Catharina Melldahl (Stockholm/Solna, 2004)
Svensk bokhandel 1999:20, omslagets framsida (opag.)
Svensk bok-katalog för åren 1906–1910 på uppdrag af Svenska Bokförläggareföreningen utarbetad af D:r Axel Nelson (Stockholm, 1913)
Svensk bokkatalog för åren 1941–1950 redigerad inom bibliografiska institutet vid Kungl. biblioteket i Stockholm, alfabetisk avdelning I. A–K, red. Lars Tynell & Ulla Ehrensvärd (Stockholm, 1958)
Svensk bokkatalog för åren 1956–1960 redigerad inom BibliografiskaInstitutet vid Kungl. biblioteket i Stockholm, red. Brita Viksten (Stockholm, 1968)
Svensk Slam. Slamtologi 2006, red. Vendela Procopé (Malmö, 2006)
"Svenska bokförläggareföreningens branschstatistik 1982/83", *Svensk Bokhandel* 1983:29, s. 11–23

”Svenska bokförläggareföreningens branschstatistik 1985/86”, *Svensk Bokhandel* 1986:30, s. 12–29
Svenska folkets egna dikter (Höganäs, 1980)
Svenska tidningsartiklar. Register över tidningsartiklar och recensioner. Årg. 23 (1975) (Lund, 1976)
Svenska rocktexter (Lund, 1983)
Svensson, Georg, *Minnen och möten. Ett liv i bokens tjänst* (Stockholm, 1987)
Svensson, Gunnar, ”Att producera böcker 1983”, *Den svenska boken 500 år*, red. Harry Järv (Stockholm, 1983), s. 63–78
Svensson, Peder, *För alla vindar* (Oskarshamn, 1983)
-, *Tecken och tankar* (Oskarshamn, 1987)
-, Sydow, Gunnar von, ”Coeckelberghs tror konkurs kan undvikas”, *Svenska Dagbladet* 19 sep 1981
Sällskapet Arioso. Verksamheten 1980–1981, red. Yngve Aldhagen (Norrköping, 1981)
Söderberg, Anders, ”Timo Kärnekull död”, *Svensk bokhandel* 1993:4, s. 10–13
Söderberg, Lasse, ”Förväxlar ordrikhet med uttrycksfullhet”, *Arbetet* 1 okt 1973
Söderhäll, Bengt, ”De nya poeterna”, *Arbetarbladet* 17 okt 1973
Tellgren, Christina, *På barnens bokmarknad. Utgivningen av barn- och ungdomslitteratur i Sverige 1966–1975* (diss. Uppsala), Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet, 14 (Stockholm, 1982)
-, ”Utgivningen av barn- och ungdomslitteratur 1971–1976”, bilaga D i Bengt Holmström, *Statligt litteraturstöd* (Ds U 1977:14) (Stockholm, 1977), s. 176–189
Tengberg, Violet, *Violet Tengberg. Målningar, teckningar, grafik och poem* (Göteborg, 1982)
Thente, Jonas, ”I allt tätare skugga”, *Göteborgs-Tidningen* 5 okt 1995
Thybell, Allan, *Här på jorden* (Örebro, 1979)
Thörnvall, Olle, *Det svarta puzzlet. En essä om Bruno K. Öijer* (Lund, 2002)
-, *Svensk rocklyrik. Analys av fyra svenska rocktexter*, Litteratur och samhälle 17 (1981), 1/2 (Uppsala, 1982)
Tjugo års kulturpolitik 1974–1994, En rapport från Kulturutredningen, SOU 1995:85 (Stockholm, 1995)
Tjugo års kulturpolitik 1974–1994, En rapport från Kulturutredningen. Tabellbilaga, SOU 1995:85 (Stockholm, 1995)
Torgerson, Sten, *Översättningar till svenska av skönlitterär prosa 1866–1870, 1896–1900, 1926–1930* (diss.), Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, 8 (Göteborg, 1982)
-, *Fiktionsprosa på svenska 1866–1900. En utgivningsstatistik*, Litteratur och samhälle 26 (1990), 1/2 (Uppsala, 1990)
-, *Översättare av fiktionsprosa på den svenska bokmarknaden 1866–1900. En frekvensundersökning*, Skrifter utgivna av Litteraturvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet, 28 (Göteborg, 1996)
-, *Filantropisk översättningsfiktion på den svenska bokmarknaden under 1800-talets andra hälft*, Meddelanden Litteraturvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, 27 (Göteborg, 2001)
-, *Fiktionsprosa på svenska 1901–1940. En utgivningsstatistik*, Meddelanden från Litteraturvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet, 32 (Göteborg, 2007)

Turesson, Per, ”Settern är förlaget som kämpar för de udda författarna”, *Arbetet* 4 nov 1984
Uisk, Ahto, ”Den vandrande sättmaskinen eller historien om Rallarros”, *Arbetaren* 9 mars 1984
-, ”Jag använder hundmetoden!”, *Arbetaren* 21 juni 1985
Ung poesi (Stockholm, 1993)
Vandenhaute, Daan, *Om inträdet i världen. Lyrikdebutanterna i 1970-talets svenska litterära fält*, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 46 (Hedemora, 2004)
Wall, Åsa, ”’Bredden är vår chans att överleva’. Omvände Sven Stolpe efter möte i snösvängen”, *Svenska Dagbladet* 15 sep 1970
Wallström, Monika, ”Trots alla trick – det är författaren som gör boken”, *Svensk bokhandel* 2000:19, s. 16–18
Warnqvist, Åsa, se Johansson, Åsa
Vejde, Eva, ”Nytt bokförlag trotsar krisen! 600.000 volymer säljs på två år”, *Skånska Dagbladet* 20 mars 1972
Wendelius, Lars, *Den dubbla identiteten. Immigrant- och minoritetslitteratur på svenska 1970–2000*, Uppsala Multiethnic Papers, 46 (Uppsala, 2002)
Wiehe, Mikael, *100 sånger* (Stockholm, 1993)
-, *Sånger 1971–79* (Stockholm, 1980)
Wikholm, Kristina, ”En folkets poet”, *Norrbottens-Kuriren* 11 okt 1995
Williams, Anna, *Stjärnor utan stjärnbilder. Kvinnor och kanon i litteraturhistoriska översiktsverk under 1900-talet*, Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala, 35 (Hedemora, 1997)
Windahl, Olof, ”Ett nytt bokförlag”, *Dagens Nyheter* 5 nov 1976
-, ”Författares bokmaskin: 110 böcker, 80 författare och en ’produktionsenhet’”, *Dagens Nyheter* 7 maj 1977
Winkler, Lasse, ”Förläggare i förening. Förlagshuset samlar de små för att sätta Göteborg på den litterära kartan”, *Borås tidning* 2 dec 1999
Wisting, Helge, *Livsvandring* (Norrköping, 1979)
-, *Vandring mot evigheten* (Norrköping, 1979)
-, *I herrgårdens skugga* (Norrköping, 1980)
Wistrand, Stefan, *”Att jobba åtta timmar och sedan komma hem och skriva, det går bara inte” – en studie i Bruno K. Öijers avsikter med sitt författarskap*, C-uppsats, Institutionen för humaniora, Högskolan i Örebro, ht 1977 (Örebro, 1977)
Wopenka, Johan, ”Lena får deckarförfattarna att söka sig till Göteborg”, *Jury. Tidskrift för deckarvänner* 2001:3, s. 19–21
Wrangsjö, Björn, ”Else-Britt Kjellqvist: Döda fåglar flyger inte. Om gränser för det mänskliga”, *Psykisk hälsa* 2000:4, s. 358-361
Vreeswijk, Cornelis, *Skrifter*, 3 volymer, red. Jan Erik Vold (Stockholm, 2000)
Yrlid, Rolf, *Litteraturens villkor*, 3 uppl. (Lund, 1994)
Zandelin, Pia, ”Underjordens leende”, *Expressen* 23 juli 1998
Zorn, Henriette, ”En lämplig, inte helt ung man”, *Svensk bokhandel* 1994:19, s. 6–9
-, ”Cirkeln är sluten”, *Svensk bokhandel* 1996:4, s. 6–9
Zweigbergk, Helena von, ”Skam den som ger sig. Helena von Zweigbergk talar om tidens skamlöshet med psykoanalytikern Else-Britt Kjellqvist”, *Expressen* 5 dec 1994

Åberg, Tommy, ”En estradörs samlade poesi”, *Norra Västerbotten* 15 maj 1997
Årskatalog för Svenska bokhandeln 1861 (Stockholm, 1861)
Öijer, Bruno K., ”Över gränsen och tillbaka”, *Lyrikvännen* 1971:6, s. 27
-, *sång för anarkismen* (Karlstad, 1973)
-, *Fotografier av undergångens leende* (Stockholm, 1974)
-, ”’Varför förstår vi inte dina dikter?’”, *Aftonbladet* 22 juli 1975
-, *c/o NIGHT* (Lund, 1976)
-, *Chivas Regal* (Lund, 1978)
-, *Spelarens Sten* (Stockholm, 1979)
-, *Giljotin* (Stockholm, 1981)
-, ”skisser till ett av Dödens tal”, *Dagens Nyheter* 11 nov 1984
-, *Samlade dikter 1973–1981* (Stockholm, 1986)
-, ”Vi lägger det svarta puzzlet”, *Aftonbladet* 17 apr 1988
-, *Medan Giftet Verkar* (Stockholm, 1990)
-, *Samlade dikter* (Stockholm, 1993)
-, *Det Förlorade Ordet* (Stockholm, 1995)
-, *Chivas Regal* (rev. utg.) (Stockholm, 1997)
-, *Samlade dikter* (Stockholm, 1997)
-, *Dimman Av Allt* (Stockholm, 2001)
-, & Settels, Brynn, *Skugga kommer* (Stockholm, 1986) [fonogram]
Östlund, Helena, ”Modet att skapa”, *Fönstret* 1997:12, s. 16–17
Øverli, Frode, ”Pondus”, *Dagens Nyheter* 14 okt 2002

WEBBMATERIAL

Om inget annat anges i listan nedan är webbplatserna kontrollerade den 30 juli 2007.

Bokförlaget Albert Bonniers förlag, www.bonnier.se
Bokförlaget Atlantis, www.atlantisbok.se
Bokförlaget Bakhåll, www.bakhall.com
Bokförlaget Brombergs, www.brombergs.se
Bokförlaget Carlssons, www.carlssonbokforlag.se
Bokförlaget ellerströms, www.ellerströms.se
Bokförlaget Fischer & Co, www.fischer-co.se
Bokförlaget Forum, www.forum.se
Bokförlaget Gavrilo, www.gavrilo.se
Bokförlaget Heidruns, www.heidruns.se
Bokförlaget Korpen, www.bokforlagetkorpen.se
Bokförlaget Libris, www.librisforlag.se
Bokförlaget Norstedts, www panorstedt.se
Bokförlaget Proprius, www.proprius.se
Bokförlaget Rabén & Sjögren, www.panorstedt.se
Bokförlaget Symposion, www.symposion.se

Bokförlaget Tiden, www.tiden.se
Bokförlaget Tre böcker, www.trebocker.se
Bokförlaget Wahlström & Widstrand, www.wwd.se
Bokförlaget Warne, www.warne.se
Bokförlaget Verbum, www.verbum.nu
Bokrecension.se, recension av Else-Britt Kjellqvists *De får vingar. Anden och psykoanalysen – en civilisationskritik* (2004), www.bokrecension.se/917203596X
Böcker och kulturtidskrifter 2003–2004, Kulturen i siffror 2005:3, www.kulturradet.se/upload/kr/publikationer/2006/bocker_kulttid_03_04.pdf
Författarcentrum Östs författarförmedling, www.monzadigital.se/boka/public [Sökning utförd 5 maj 2004]
Förlagshuset, www.forlagshuset.se
Göteborgs Poesifestival, www.poesifestival.se
Kungliga biblioteket, www.kb.se
Nationalbibliografin, www.ne.se
Poesidagarna i Malmö, www.poesidagarna.nu
Poesifestivalen i Nässjö, www.poesifestivalen.nu
Poetry Slam Founder: Marc Kelly Smith, www.slampapi.com
Poetry Slam Sverige & Estradpoesi Stockholm, www.estradpoesi.com
SPSS, www.spss.com/se
Statens kulturråd, www.kulturradet.se
Statistiska centralbyrån, www.scb.se
Stockholms Poesifestival, www.00tal.com/poesi/index.html
Svenska barnboksinstitutet, www.sbi.kb.se
Svenska Förläggareföreningen, www.forlaggare.se
Svenska Förläggareföreningens branschstatistik för året 1998, www.forlaggare.se/files/0/29/SvF1998.pdf
Svenska Förläggareföreningens branschstatistik för året 2004, www.forlaggare.se/files/0/72/SvF2004_web.pdf
Svenska Förläggareföreningens branschstatistik för året 2006, www.forlaggare.se/files/0/141/SvF2006web.pdf

Förlagsregister

A

A 256, 347
Alba (se även Bonnier Alba) 65 f., 68, 72, 77, 79 ff., 202 f., 134, 137, 140, 153, 164 f., 173, 207, 209, 222, 225, 247, 300, 319, 340, 342, 351
Alfabeta 216
Almqvist & Wiksell 82, 112, 251
Arbetarkultur 186
Artemis 66, 83, 96, 105, 165, 173 f., 207, 222, 247, 250 f., 319, 340, 342, 348
Askild & Kärnekull 85, 247
Atlantis 30, 53, 65 f., 68, 83, 86, 103, 134, 159, 207, 222, 231, 247, 248, 319, 345, 348
Axplock 110, 247, 251

B

Bakhåll 68, 90, 92, 104, 133, 249, 354
Bells förlag 344
Berghs förlag 81
Bildförlaget Öppna ögon 256, 347
Blå märkets förlag 99, 109
Bokmaskinen Gutenbergsgalaxen 98
Bokmaskinen i Göteborg 98, 131, 350
Bonnier Alba (se även Alba) 65 f., 68, 79 ff., 102 f., 140, 151, 164 f., 173, 207, 222, 247, 256, 300, 319, 340, 347
Bonnier Fakta 81
Bonnierförlagen 70, 84
Bonniers 19, 29 f., 44, 51, 53, 56, 65 f., 68–73, 75–85, 98, 102 f., 111 ff., 116 ff., 119 f., 123 ff., 127 f., 131, 134, 136 f., 140, 143–146, 151, 163 f., 168–173, 175, 178, 182, 186 f., 231, 243, 245 ff., 250 ff., 260, 262 f., 265, 276, 283, 297–301, 303, 305 ff., 311, 313, 316 f., 319 f., 322 ff., 326 f., 329, 331 f., 334 ff., 340 ff., 347, 351, 355 ff.
Bra Böcker 39, 70, 100 f.
Brombergs förlag 85, 248
Brutus Östlings Bokförlag Symposion (se även Symposion) 69, 90

C

Carlssons bokförlag 86, 103, 134, 175, 186 ff., 190 ff., 204, 209, 224, 247, 263, 320, 350
Cavefors 53, 66, 68, 70, 83, 86 f., 89 f., 92, 101 f., 104, 127, 134, 164 f., 168, 173, 197 f., 207 ff., 222 ff., 247, 250, 256, 319, 340, 342, 346, 348, 357
CeWe-förlaget/CeWe-pool 92, 110, 117, 247, 249, 320
Coeckelberghs 68, 85, 134, 248, 345
Cordia 93 ff.

D

Diakonistyrelsen, se Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag

E

EFS-förlaget 93, 247, 249, 320
Egmont Kärnan 39
ellerströms (se även Transit) 29, 53, 66, 68, 70, 83, 90 ff., 102, 104, 115, 118, 134 f., 137, 156, 164 f., 207 ff., 222 f., 225, 231, 243, 247, 249, 252 f., 265, 319, 354 f.
Eremit-Press 52, 96, 124, 250

F

Finn-Kirja 124
Fischer & Co (se även Författarförlaget Fischer & Rye) 68, 96, 250

Forum 84 f., 103, 127, 247, 348
Fria förlaget 168
Fripress 29, 70, 85, 101 f., 117, 165, 208, 223, 225, 243, 247 f., 256, 319, 348 f.
Författares bokmaskin 30, 34, 50 f., 57, 65 f., 81 f., 98, 101, 103, 115, 121, 131, 133, 165, 207, 222, 225, 231, 250, 319, 340, 342 ff., 351 f.
Författarförlaget 30, 50 f., 53, 66, 68, 82 f., 86, 95, 102 f., 154, 165, 168, 173, 207, 222, 231, 247, 250, 256, 319, 340, 342, 347 f.
Författarförlaget Fischer & Rye (se även Fischer & Rye) 68, 96
Förlagshuset 88, 248, 384, 386

G
Galleri Jarl 228
Gavrilo 88, 118, 249
Geber 82, 127, 251
Gedins förlag 30, 53, 66, 68, 70, 76, 83, 86 f., 101 ff., 133 ff., 137, 152, 164, 207 ff., 211, 222 f., 225, 231, 243, 247 f., 252 f., 268, 319, 340, 342, 354, 356
Gidlunds förlag 30, 231
Gleerup 82, 251
Gummessons förlag 93, 103, 247, 249, 319
Gyldendal 188

H
Hanseproduktion 109
Harrier bokförlag 93 f., 249
Heidruns förlag 68, 93, 109, 231, 243, 249, 252 f.
Hembygdsförlaget 82, 112
Hälsingeförfattarnas bokmaskin 98

I
Inferi 52, 66, 68, 70, 83, 97, 101 f., 105, 110, 121 f., 124, 159, 165, 207 ff., 222 f., 225, 247, 250, 255, 319, 340, 342, 355 f.
Interskrift 93 f., 108, 124, 247, 249
Invandrarförlaget 68

J
Janus 68, 134, 346
Jungfrun 166, 248

K
Kalejdoskop 91, 105, 108 f., 247, 249, 319
KF:s förlag 81
Korpen 88, 90, 124, 248,

L
Legenda 68, 85, 103, 134, 160, 175, 186 f., 191 f., 204, 209, 224, 247, 320, 349, 350
Lejd 265
Liber 74
LiberLäromedel 100
Libris 68, 93 f., 105, 110, 165, 247, 249, 319, 352
Litteraturtjänst 91, 108, 247, 249
LL-förlaget 256, 348
LT 66, 68, 82 ff., 86, 101 ff., 133, 140, 160, 168, 207, 222, 251, 319, 344 f.

M
Mist 150, 277 f., 284
MånPocket 118 f., 149, 212 f.

N
Natur och Kultur 29 f., 68, 70, 84 f., 100 f., 127, 140, 187 f., 192, 231, 350
Norma 108
Norstedts 19, 29 f., 44, 53, 56, 65 f., 68 ff., 73 ff., 77 ff., 81 ff., 90, 102 f., 111, 113, 116 f., 119 f., 123, 125, 127 f., 136, 140, 143 f., 147, 151, 164, 168–173, 178, 207, 209, 222, 224, 231, 243, 245 ff., 250 ff., 260, 262, 297 ff., 303, 305 ff., 311, 313, 316 f., 319 f., 322 ff., 326 f., 329, 331 f., 334 ff., 339 ff., 345 f.
Norstedts Förlagsgrupp 74
Norstedts & Rabénförlagen 81
Noteria 179, 182, 263

O
Ordström 256, 346

P
PAN 149, 213
Panonia 108, 130, 350
P. A. Norstedt & Söner AB 74, 81, 83
Partisanförlaget 85
Poesiförlaget 97, 168, 194, 250
Press (Karlstad) 105, 247, 319
Press (Visby) 109
Prisma 74, 81, 100 f.
Proprius 93, 95, 103, 247, 249

R
Rabénförlagen AB 81
Rabén & Sjögren 29, 53, 65 f., 68, 74, 79 ff., 90, 101 ff., 127, 140, 150, 158, 164, 168, 173, 207, 222, 231, 245, 247, 250 f., 255, 278, 285, 300, 319, 340, 342, 355
Rallarros 69, 97, 101, 110, 166, 168, 208, 223, 231, 243, 247, 250 ff., 259, 319, 340, 342
Rundqvist 108

S
Sámi girjjit 124
Schildts förlag 186
Settern 66, 83, 86, 92, 102, 105, 108 ff., 157, 173, 207, 212, 222, 243, 247, 249, 251, 319, 340, 342
Skrivarförlaget/Norrbottens bildningsförbund 65 f., 83, 93, 101 f., 110, 133, 158, 165, 173 f., 207 f., 222 f., 247, 249, 319, 340, 342, 344
Sober 255, 356
Studiekamraten 108 f., 247
Svenska Allmogeförlaget 82, 112, 250
Svenska dikter 105
Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Bokförlag 82, 93, 251
Symposion (se även Brutus Östlings Bokförlag Symposium) 29, 53, 66, 69, 83, 90, 92, 102, 108, 115, 155, 164 f., 207, 222, 247, 249 ff., 255, 265, 319, 340, 342, 356

T
Textab 66, 83, 105, 207, 222, 247, 319, 340, 342
The Flowers of Bellis are Still Alive 247
Tiden 29, 69, 74, 81 ff., 103, 127, 140, 157, 173, 216, 245, 247, 250 f., 262, 320
Transit (se även ellerströms) 68, 134
Tre Böcker 29, 53, 62, 66, 69 f., 83, 88, 90 f., 102, 104, 124, 164, 173, 207, 222, 231, 247 f., 252 f., 319, 340
Trevi 30, 84 ff., 103, 166, 231, 247 f.

V
Verbum 93 f., 247 ff.

W
Wahlström & Widstrand 16, 19, 29 f., 44, 53, 56, 65 f., 68 ff., 75 ff., 82 f., 86, 102 f., 113, 116 ff., 123, 125, 127 f., 131, 134, 136 f., 140, 143 f., 148, 164, 168–174, 178, 194, 196, 198 ff., 202, 207, 209 f., 213, 216, 222, 224, 231, 243, 245 ff., 250 ff., 256, 260, 262, 265, 267, 281 f., 297 ff., 303, 305 ff., 311, 313, 316, 317, 319, 322, 324, 326 f., 329, 331 f., 336, 339 ff., 346, 357
Warne förlag 88, 249
Wiken 108

Z
Zinderman 52, 66, 69, 83, 86 f., 90, 95, 102, 104, 164, 207, 222, 247 f., 319

Ö
Ödins förlag 109
Örebro Missionsförenings förlag 94

Personregister

A

Aggestam, Rolf 195, 265
Ahlinder, Kristina 235
Ahlmo-Nilsson, Birgitta 143, 258
Alatalo, Barbro 158
Aldhagen, Ann-Helén 261 ff.
Aldhagen, Gun-Brith (Guje) 176, 177, 179 ff., 183
Aldhagen, Helena 262
Aldhagen, Yngve (se även Andersson, Yngve Alexis) 19, 129 f., 175–185, 193, 204 f., 209, 224, 261 ff., 343
Alexandersson, Eric S. 52, 88, 191, 241, 264
Algrim, Karin 248
Alkling, Arne 241
Allwood, Martin 96
Almsäter, Gun 93
Altgård, Clemens 90, 198, 201, 216, 266 ff.
Alverfors, Ann-Charlotte 89, 97, 121
Amnefors, Ewert 93
Andersson, Carl Erland 77, 170, 246
Andersson, Dan 280
Andersson, Kajsa 186
Andersson, Lars Gustaf 156
Andersson, Lena 264, 279, 286
Andersson, Pär-Yngve 191, 264, 267
Andersson, Stig 241
Andersson, Ulrika 30, 250
Andersson, Urban 248, 250
Andersson, Yngve Alexis (se även Aldhagen, Yngve) 176, 261
Andréasson, Margareta 96
Anér, Kerstin 95
Anyuru, Johannes 216
Apollinaire, Guillame 276
Aquilonius, Charlotte 231, 243, 252 f.
Arb, Siv 74
Arenander, Britt 196, 266
Arvidson, Agardh 228
Askild, Jan 85
Aspenström, Werner 71, 145, 213
Assarsson-Rizzi, Kerstin 230
Astridsdotter Åkervall, Gunnila 257
Axbom-Andersson, Ingrid 183
Axellie, Ragnwei 94 f.
Axelman, Torbjörn 109

B

Backman, Anna-Greta 96
Balgård, Gunnar 268
Beckman, Åsa 162, 258
Bellman, Carl Michael 280
Benderix, Anna 263 ff.
Bengtson, Allan 99, 110, 140
Bennich-Björkman, Bo 35, 45, 233, 238 f.
Berg, Bengt 83 f., 93, 97, 101, 140, 157, 231, 243, 250, 252 f., 259
Berg, Sara 166, 259
Berglund, Anne-Marie 80, 85, 153, 255
Bergman, Klas 248
Bergman, Petter 101, 266
Bergsten, Staffan 162, 258
Bergström, Kerstin 84
Bergström, Lasse 30, 74, 75, 231, 246
Bergström, Sven-Eric 248
Bernicus (sign.) 264
Beskow, Jan 264
Billgren, Ola 276 f.
Björklund, Jenny 263
Björklund, Lars 94
Blomberg, Roy 248, 253 f.
Blomé, Göran 247
Boëthius, Gunilla 248

Boëthius, Jacob 95
Boëthius, Ulf 232, 263
Bohlund, Kjell 247
Bohman, Gösta 266
Boij, Hans 129, 131 ff., 137, 140, 176, 255, 343
Bolay, Karl H. 96
Bolinder, Jean 249, 264
Boman, Monica 249
Bonander, Johan 192
Bonnier, Karl Otto 246
Bonnier, Åke 246
Borglund, Tore 247, 248
Bourdieu, Pierre 30, 32, 220, 225, 232
Bouvin Ellström, Birgit 129 f., 344
Boyacioglu, Daniel 216
Boye, Karin 117, 213 f., 272
Brattemo, Carl-Erik 191 f., 264 f.
Broady, Donald 32
Bromberg, Adam 85
Bromberg, Dorotea 85, 248
Brunner, Ernst 119, 169, 213
Brøgger, Susanne 264
Byström, Jonas 241
Bäck, Karl-Gunnar 248
Bäckström, Lars 81, 92, 158, 227
Bäckström, Per 30, 203, 265 ff.
Bärmark, Jan 192, 265
Börjlind, Rolf 197, 198, 265

C
Carlquist, Anna 213
Carlson, Tom 248
Carlsson, Lennart 88
Carlsson, Trygve 86, 248
Carpelan, Bo 140
Cavefors, Bo 89, 92
Celin, Bo 267
Claesson, Stig 283
Coeckelbergh, Alain 248
Coeckelbergh, René 85, 248
Coeckelbergh, Yves 248
Collijn, Isak 229
Connor, Herbert 96
Cullhed, Anders 199, 250
Curman, Peter 76 f., 199, 246, 248, 250

D
Daagarsson, Stefan 97
Dagerman, Stig 188
Dahlbäck, Kerstin 229
Dahlgren, Eva 281 f., 286
Danielsson, Tage 117
Danielsson, Åke 29
Delblanc, Sven 29
Dickinson, Emily 188
Donner, Johan 170
Dudevant, Aurore, se Sands, George
Dylan, Bob 200, 203

E
Edhardt, Carl-Gustaf 241
Eggehorn, Ylva 71, 93 f.
Einarsson, Ann-Sofie 250
Ekdahl, Lina 16, 89, 117 f.
Ekelund, Louise 170
Ekelöf, Gunnar 15
Ekh, Ulla 84, 129, 133, 344
Eklund, Göran 267
Elggren, Leif 195
Ellerström, Jonas 90, 92, 115, 231, 243, 252 f.
Elleström, Lars 267
Engström, Clas 95
Erasmie, Bengt 86, 129, 134 f.
Ericson, Gunilla 16, 227, 251 ff., 268
Eriksson, Bosse 97
Eriksson, Göran R. 241
Eriksson, Ulf 187
Escarpit, Robert 30, 31, 220, 232 f.
Espmark, Kjell 74, 129, 136 f., 147, 345
Ewers, Annelie 250

F
Falkenland, Christine 86, 152
Ferlin, Nils 213, 217, 280
Fischer, Tomas 96
Fjellström, Roger 77, 129, 246, 256, 346
Florin, Magnus 267
Fogelbäck, Jan 255
Fogelström, Per Anders 283
Forsberg, Lasse 241
Forser, Tomas 258

Forss, Harald 81
Frankie (sign.) 241
Franzén, Lars-Olof 189, 264
Fredriksson, Carl Henrik 267
Freij, Åsa 183
Frick, Lennart 85, 116, 243
Frimansson, Inger 251 f.
Frostenson, Katarina 75, 88, 117, 139 f., 162
Fröding, Gustaf 117
Furuland, Gunnel 17, 20, 28, 37, 47, 55, 59, 93, 99, 100, 141, 143 f., 239, 242 f., 245, 250, 257 f., 288, 290, 294, 296
Furuland, Lars 20, 24, 26, 30 f., 34, 37, 44 ff., 48 f., 63, 132, 220, 227, 230 ff., 240 f., 244 ff., 250, 255, 259, 287, 290
Fyhr, Mattias 267
Fylkeson, Eric (Pauli) 89, 97, 117 f., 121, 129, 134, 194 f., 250, 254, 266, 284, 346

G

Garde, Pia[-Kristina] 77, 170, 246
Gardestrand, Stina 268
Gardtman, Rolf 178 f., 262
Gassilewski, Jörgen 129, 136, 347
Gavelin, Ingegerd 264
Gedin, Per I. 29 f., 76 f., 86, 137, 170, 211, 231, 241, 243, 245 f., 248, 252 f., 260
Geijerstam, Brita af 213
Geijerstam, Carl-Erik af 96, 129, 256, 347
Genberg, Helena 248
Gerhardsson, Krister 90
Gerhardsson, Örjan 90, 92
Germundsson, Jörgen 129 f., 347
Gidlund, Gertrud 231
Godhe, Michael 265 ff.
Grahn, Lars 247
Granqvist, Willy 75, 77, 246
Grave, Elsa 74
Greider, Göran 72
Grosskopf, Anna 248
Groth, Östen 249
Grundström, Helmer 93
Grönborg, Peter 268
Gullberg, Hjalmar 213
Gummesson, Maria 145
Gunder, Anna 232
Gunnarsson, Björn 119, 249, 254
Gustafsson, Lars 74, 101, 200, 241, 267
Gustavsson, Krister 128 f., 135, 255
Günther, Johan 266
Gyllenhak, Ulf 248
Göransson, Lars 284

H

Hagberth Bengt (pseud. A:lfr-d V:stl-nd) 95
Haglund, Stig 263
Hagström, Lars 268
Hahn, Tithi 249
Halldin, Alf 249
Halldin, Magnus 267
Hallert, Kerstin 247
Hammarberg-Åkesson, Jarl 97
Hansson, Bob 16, 117, 149, 216, 268
Hansson, Gunnar D. 81, 153
Hansson, Johan 101
Hansson, Maria 249
Hansson, Pär 283
Harding, Gunnar 76 f., 198, 246, 265 f., 276 f., 284
Hedberg, John 98
Hedenskog, Thomas 284
Hedin, Benkt-Erik 85, 121, 129, 256, 348
Hedlund, Tom 191, 264
Hedman, Dag 26, 230
le Hégarat, Irene 87
Heggestad, Eva 141, 144, 257 f.
Hellberg, Björn 88
Hellsing, Lennart 150, 277 ff., 285 f.
Helms, Adam 84 f.
Henriksson, Karin 248
Henrikson, Paula 232, 285
Henriksson, Ulla 255
Henschen, Helga 101, 233, 276 f.
Hernlund, Margaretha 129, 348
Hermodsson, Elisabet 81, 86, 154
Hertel, Hans 30 ff., 210, 213, 215, 217, 220, 225, 232 f., 268 f.
Hill, Carl Fredrik 188

Hjorth, Daniel 80
Holmek, Solveig 262
Holmek, Yngve 180, 184, 262 f.
Holmqvist, Bengt 179, 194, 197, 262 f., 265 f.
Holmström, Bengt 29, 45, 52, 58, 227, 241 ff.
Håkansson, Gabriella 267
Hällgren, Harry M. 98

I
Isaksson, Hans 231, 243, 247, 252 f.
Isaksson, Roy 254

J
Jacobsson, Arne 98
Jacobsson, Sten 97, 250, 265, 267
Janson, Mårten 230
Jarl, Catharina 151
Jaskoviak, Pamela 151
Jedenberg, Helge 129, 348
Jersild, P. C. 95
Johansson, Bo 179, 262
Johansson, Elsie 84, 160
Johansson, Hans Olof 17, 20, 22, 24 ff., 28 f., 33, 37, 44 ff., 48, 51, 56 ff., 63, 66 ff., 70 f., 78, 81 f., 84, 93, 95, 99 f., 112, 127 f., 173 f., 227 ff., 232 f., 238, 240–247, 250–255, 258, 260, 271 ff., 283 f., 287 f., 290, 294 ff.
Johansson, Marie 96
Johansson, Rune 250
Johansson, Åsa (se även Warnqvist, Åsa) 250, 261, 265, 267
Johnson, Bengt Emil 72, 140
Johnsson, Arne 90, 155, 267
Jonsgården, Kenneth 241, 248
Jonsson, Gunilla 229
Josefsson, Göran 247
Josephson, Ernst 188
Julén, Björn 84
Jäderlund, Ann 72, 117, 129, 136, 139 f., 151, 162 ff., 172, 213, 257, 279, 286, 349
Jändel, Bengt 180, 262
Järlestad, Lars 85, 101, 129, 349
Jönsson, Ulf 199 f., 248, 250, 267

K
Kafka, Franz 188
Kandre, Mare 145
Kantor, Jan 250
Karlsson, Gun-Britt 93
Karlsson, Jan 267
Karlsson, Sune 91, 249
Karlsson, Tom 255
Karlstrand, Ivar 93
Kátay, Zoltan von 129 f., 140, 350
Key-Åberg, Sandro 97
Kilpi, Eeva 117
Kjellqvist, Else-Britt 19, 86, 129, 134, 175, 185–194, 204 f., 209, 224, 263 ff., 350
Klemming, Gustaf 229
Knös, Thekla 141
Kollberg, Bo-Ingvar 191, 264
Kosofsky Sedgwick, Eve 259
Krapu, Solja 216
Kreuzer, Helmut 232
Kristal-Andersson, Binnie 81
Krook, Hans 250
Kåks, Olle 276 f., 284
Kåreland, Lena 285 f.
Kärfve, Eva 264
Kärnekull, Timo 85
König, Arne 92, 249

L
Lagercrantz, Agneta 249
Lagerkvist, Pär 180
Lagerlöf, Karl Erik 241
Lagerlöf, Selma 70, 285
Lamberth, Pia 239
Landquist, John 237
Lappalainen, Erkki 215
Larsson, Björn H. 263
Larsson, Margareta 99
Larsson, Markus 267
Larsson, Mats 30, 246
Larsson, Stig 81, 140
Lauritzson, Gun 249
Leandoer, Kristoffer 85, 160
Leifsdotter Lundmark, Emma 162, 257, 259

Lentz, Karin 90
Lessing, Doris 85
Letmark, Peter 267
Lewin, Holger 177 ff., 183 f., 261 ff.
Lillpers, Birgitta 75, 139 f., 148, 162
Lindberg, Fredrik 249
Lindberg, Ulf 286
Lindegren, Erik 98 f., 183, 211
Lindgren, Barbro 81, 279, 286
Lindgren, Bo 119, 254
Lindquist, Harry 94
Lindström, Börje 97, 250
Lindström, Kristina 266
Lindung, Yngve 20, 47, 227, 233, 239 f., 253, 288, 291
Linnström, Hjalmar 23, 237
Ljungberg, Lotta 267
Lohmander, Lilly 129, 131, 350
Lorentzen, Sven-Olof 249
Lugn, Kristina 15, 72, 80, 117 ff., 129, 134, 144, 153, 162, 213
Lundberg, Annika 248
Lundberg, Kristian 148, 217 f., 267, 269
Lundberg, Stefan 249
Lundell, Ulf 75, 97, 121, 213 f., 280
Lundevall, Karl-Erik 43, 141, 238, 257
Lundgren, Caj 85
Lundgren, Hjalmar 179, 262
Lundh, Lasse 228
Lundholm, Lars Bill 170
Lundkvist, Artur 95
Lundkvist, Gunnar 203, 250, 266 f.
Lundkvist, Lars 74
Lundquist, Marie 80 f.
Luthersson, Peter 258, 265
Lykke, Michael 268
Lång, Helmer 91, 96, 249
Lång, Olof 249
Läth, Sigvard 129, 130, 131

M

Magnusson, Dagmar 166
Magnusson, Eva 94, 129, 352
Malmberg, Lena 267
Malmsten, Bodil 72, 117, 140, 213
Malmström, Lars 250, 255
Martin, Charlie 267
Meidal, Björn 127 ff., 135, 255
Melin, Inger 249, 252
Modig, Jonas 30, 210 ff., 217, 227, 254, 268, 269
Molin, Kari 264
Monié-Nordin, Karin 248
Moodysson, Lukas 75, 117 f., 169 f.
Morrison, Toni 85
Mortensen, Per 266
Mossberg, Maja-Brita 227
Mårtensson, Bodil 88
Mählqvist, Stefan 29, 37, 46, 210, 237, 239, 241, 259, 268, 289 f.
Möllerström, Alva 109

N

Nagler, Camilla 116, 231, 243, 252 f., 267
Nathéll, Ingrid 249
Nellige, Solveig 85
Nelson, Axel 24
Nelson, Leif 101
NGN (sign.) 247 f.
Nicotin (sign., se Margareta Larsson)
Niemi, Mikael 93, 117, 149, 169, 213
Nilsson, Eja 259
Nilson, Gert 88
Nilsson, Nils Gunnar 241, 247
Nilsson, Ulf Karl Olov 90
Nordgren, Sune 91
Nordlinder, Eva 235
Nordlund, Eva 249
Nordström, Lisa 265 ff.
Norén, Lars 116, 140
Norman, Birger 117
Nydahl, Thomas 101, 249
Nyström, Rolf 129 ff., 255, 352

O

Odebrant, Gunnar 129, 131, 352
Olaisen, Per 129, 131, 353
Olin, Ulla 92
Olofsson, Tommy 77, 86, 159, 191, 246, 264, 266

Olson, Sven-Olov 140
Olsson, Anders 162, 258
Olsson, Bror 43, 237
Olsson, Eva Kristina 146
Olsson, Lotta 213, 214
Olvång, Bengt 249
Orre, Ingvar 248 f., 254
Ortman, Peter 276 f.
Ottvall, Gunnar 129 f., 353

P

Padel, Ingrid 182, 263
Palm, Magnus 231, 246, 250, 252
Palme, Olof 51
Palmqvist, Bertil 249
Percy, Staffan 124
Pernow, Bengt 248
Persson, Göran 249
Peterson, Bo 231, 246
Peterson, Kjell 30, 86, 248
Pettersson, Bertil 140
Pettersson, Jan-Erik 247
Peurell, Erik 32, 215, 227, 232, 268
Pilborg, Lena 88, 165, 231, 252 f.
Planhammar, Per 249
Plath, Sylvia 85, 188
Pleijel, Agneta 74, 149
Printz-Påhlson, Göran 215, 268

R

Rabén, Hans 81
Ragnar, Per 87, 95, 159
Ramel, Povel 280 f.
Ramnefalk, Marie Louise 96
Reberg, Arne 247
Reis, Mikael van 249, 252
Ridderstad, Per S. 283
Rindberg, Lo 267
Ringgren, Magnus 96
Rinman, Sven 24, 29, 43, 47, 229, 237 f., 240
Rittvall, Yvonne 250
Roland, Brita 99, 110, 129, 130, 255, 353
Rosell, Gunnar 248
Rosendahl, Tony 196, 266
Ruhe, Algot 43, 237
Runeborg, Björn 95
Runefelt, Eva 72, 91, 140, 162
Runnquist, Åke 178, 212
Ryberg, Marie 97
Ryde, Annbritt 88
Rydström, Gunnar 98
Rådström, Niklas 76 f., 91, 246
Rönneholm, Magdalena 92, 249
Rönneholm, Tommy 267

S

Sachs, Nelly 188
Sahlin, Gunnar 229
Samuelsson, Carol 178, 262
Sandelin, Peter 84
Sandell, Håkan 90, 129, 133 f., 216, 268, 354
Sandell-Berg, Lina 180
Sands, George 188
Sarrimo, Cristine 201, 267
Schenck, Karin von 247
Schiffrin, André 210, 268
Schmidt, Lars 248, 249
Seifert, Jaroslav 85
Settels, Brynn 199
Setterlind, Bo 72, 124, 140, 180
Singer, Isaac Bashevis 85
Sjöberg, Birger 213, 280
Sjödin, Nils-Eric 93
Sjögren, Carl-Olof 81
Sjögren, P. Jonas 241
Sjögren, Lennart 140
Sjöstrand, Ingrid 96, 154
SL (sign.) 249
Slas se Claesson, Stig
Smith, Marc 215
Sonebo, Lilly 129 f., 354
Sonnevi, Göran 72
Soutkari, Martti 91, 129, 134 f., 354
Spang Olsen, Ib 278
Stannow, Christian 77, 246
Steiner, Ann 29, 51, 241
Steinick, Karl 264 f.
Steinsaphir, Marianne 251 ff., 268
Stenstedt, Marianne 155
Stigsjöö, Leif 87

Stigsjöö, Sune 87, 96
Stolpe, Staffan 199, 241
Strandberg, Hans 16, 227, 251 ff., 268
Strandberg, Ingela 74, 92, 157
Stridh, Johan 119
Strindberg, August 70
Ström, Eva 72, 80, 153, 162, 267
Strömberg, Ragnar 74
Sturm, Claes 248
Ståbi, Anna 146
Sundberg, Lars Erik 231, 243, 246, 252 f.
Sundblad, Ulf 249
Sundelin, Anders 227, 251 f.
Sundelin, Arne 81
Sundin, Staffan 246
Sundlin, Paul 284
Svedjedal, Johan 24, 26, 29 ff., 37, 46, 60, 63, 95, 97, 141, 166, 195 f., 200, 210, 220, 227, 229–233, 237, 239, 241–247, 250, 257, 259 f., 265 ff., 288, 290, 296
Svedlund, Bo 264
Svenbro, Jesper 129, 136
Svensson, Georg 30, 231, 246
Svensson, Gunnar 120 f., 254
Svensson, Peder 129 f., 255, 355
Sydow, Gunnar von 248
Söder, Per-Eric 89, 195, 266, 284
Söderberg, Anders 247
Söderberg, Lasse 91, 156, 241
Söderblom, Staffan 147, 217
Södergran, Edith 272
Södergren, Nina 97, 129, 155, 255
Söderhäll, Bengt 52, 241
Söderström, Jesper 265, 266, 267

T
Taube, Evert 272
Tedenmyr, Eva 228, 230, 235, 284
Tellgren, Christina 25, 37, 45 f., 230, 238 f., 259, 278 f., 285, 289, 291
Tellvid, Claes 156
Tengberg, Violet 284
Thente, Jonas 267
Thybell, Allan 182, 263
Thörnvall, Olle 265 f., 286
Tidholm, Thomas 117, 279, 286
Tikkanen, Märta 85
Torgerson, Sten 37, 46 f., 229 f., 232, 237, 239, 288, 291
Tranströmer, Tomas 15, 72, 95, 119, 140, 149, 200, 213
Trotzig, Birgitta 72
Turesson, Per 249

U
Uisk, Ahto 248, 250
Ulvede, Robert 86, 152
Urberg, Kerstin 230
Utvik, Magnus 86, 152

V
Vandenhaute, Daan 30, 97, 143, 168, 173 f., 250, 254, 258 ff.
Vejde, Eva 247
Vicar (sign.) 267
Vreeswijk, Cornelis 280 f.

W
Wahlén, Ingvar 92, 243
Wahlén, Jörgen 92
Wahlén, Tomas 92
Wall, Åsa 247
Wallina, se Wallin, Margit
Wallin, Margit 183
Wallström, Monika 268
Warne, Annmarie 88
Warne, Kjell 88
Warnqvist, Åsa (se även Johansson, Åsa) 57, 62, 295
Wedin, Kjell-Erik 92
Weiss, Alexander 92
Wemmenhög, Baltzar 179, 262
Wendelius, Lars 245
Werup, Jacques 72, 117, 146, 213
Westman, Bertil 93
Wiehe, Mikael 280 f.
Wieselgren, Sigfrid 238
Wikholm, Kristina 267
William-Olsson, Magnus 86 f., 129, 135, 152, 211, 256, 356

Williams, Anna 162, 259
Windahl, Olof 247, 250
Wine, Maria 72, 129, 136 f., 356
Winkler, Lasse 92, 248 f.
Wisting, Helge 183
Wistrand, Stefan 266
Wopenka, Johan 248
Wrangsjö, Björn 190, 264
Wästberg, Per 117

Y
Yrlid, Rolf 29, 241, 245, 247, 249–254

Z
Zandelin, Pia 264
Zarkovic, Djordje 88
Zorn, Henriette 247
Zweigbergk, Helena von 190, 264

Å
Åberg, Tommy 276
Åkesson, Sonja 95, 97, 117, 144, 213
Åslund, Henrik 229

Ö
Öijer, Bruno K. 19, 29 f., 75, 89, 97, 117, 129, 136, 140, 162, 175, 194–205, 209, 213, 217 f., 224, 250, 265 ff., 284, 357
Östling, Brutus 69, 90, 92, 115,
Östlund, Helena 265
Östmar, Tommy 285
Øverli, Frode 203, 267

ellerströms avhandlingar i urval

David Anthin
Evert Taubes scener
Från Cabaret Läderlappen till Gröna Lund

Per Bäckström
Aska, Tomhet & Eld
Outsiderproblematiken hos Bruno K. Öijer

Mattias Fyhr
De mörka labyrinterna
Gotiken i litteratur, film, musik och rollspel

Mats Jacobsson
Dylan i 60-talet
Tematiken i Bob Dylans sångtexter och dikter 1961–67

Lena Malmberg
Från Orfeus till Eurydike
En rörelse i samtida svensk lyrik

Olle Thörnvall
Novellisten Gustaf Rune Eriks

Olle Widhe
Främlingskap
Etik och form i Willy Kyrklunds tidiga prosa

Magnus Öhrn
Talat glöms men skrivet göms
En studie i Fritiof Nilsson Piratens författarskap

Böckerna kan beställas direkt från

ellerströms förlag
Fredsgatan 6
222 20 Lund
info@ellerstroms.se
www.ellerstroms.se